

ΙΩΑΝΝΗΣ ΗΛΙΑ ΚΟΛΟΒΟΣ

(Α.Μ.: Δ1117)

**«Από τον εθνικοσοσιαλισμό στον ‘λαϊκό εθνικισμό’:
η ιδεολογία της Χρυσής Αυγής και η εξέλιξή της από το 1980
μέχρι σήμερα»**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

N. Μαραντζίδης (επιβλέπων)

I. Παπαδόπουλος

Σπ. Μακρής

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ & ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2024

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

σελ. 5

1. Η πολιτική ιδεολογία
2. Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας
 - 2.1 Η δυσκολία του ορισμού της «άκρας δεξιάς» και της ιδεολογίας της
 - 2.2 Άκρα δεξιά και εθνικοσοσιαλισμός
 - 2.3 Ριζοσπαστική δεξιά, αντιφιλελευθερισμός και εθνοκρατία
 - 2.4 Υπάρχει «νικηφόρα [ιδεολογική] συνταγή»;
 - 2.5 Η «κανονικοποίηση» (mainstreaming) των κομμάτων της άκρας δεξιάς
 - 2.6 Απόπειρες «κανονικοποίησης» αλλά και διατήρησης της ριζοσπαστικότητας
3. Η κεντρική σημασία της ιδεολογίας για την «Χρυσή Αυγή»
4. Οι μελέτες για την «Χρυσή Αυγή»
5. Μελέτες με αντικείμενο την ιδεολογία της «Χρυσής Αυγής»
6. Η άποψη ομοϊδεατών, πρώην στελεχών, πανεπιστημιακών, αλλά και του δικαστηρίου
7. Ερευνητικές υποθέσεις
8. Ερευνητική μεθοδολογία
 - 8.1 Η πολιτική ιδεολογία και η ιχνηλάτησή της
 - 8.2 Ο εντοπισμός των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού και η ανάλυση της ιδεολογίας της «Χρυσής Αυγής»
 - 8.3 Περιγραφή του προς ανάλυση υλικού της «Χρυσής Αυγής»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ

σελ. 56

1. Η «Χρυσή Αυγή» και ο – ισόβιος – αρχηγός της
2. Η εμφάνιση του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» και ο «Λαϊκός Σύνδεσμος»
3. Η – σύντομη – αρχηγία της Νεολαίας ΕΠΕΝ
4. Η επανεμφάνιση της «Χρυσής Αυγής» και το 1ο Συνέδριο του «Λαϊκού Συνδέσμου»
5. Το Β' Συνέδριο του «Λαϊκού Συνδέσμου»
6. Ευρωεκλογές 1994 και εθνικές εκλογές 1996: οι πρώτες συμμετοχές
7. 1999-2002: Από τον Κωνσταντίνο Πλεύρη στον Γιώργο Καρατζαφέρη
8. Η «Πατριωτική Συμμαχία»
9. Από το 6ο Συνέδριο στην πολιτική επαναδραστηριοποίηση του 2009
10. Οι Δημοτικές εκλογές του 2010
11. Η ΧΑ εισέρχεται στην Βουλή: ο εκλογικός «σεισμός» του 2012
12. Η συνεχής δημοσκοπική άνοδος και ο φόνος του Π. Φύσσα
13. Οι τριπλές εκλογές του 2014
14. Οι εκλογές του 2015 και το δημοψήφισμα
15. Από το 8ο Συνέδριο στις εκλογές του 2019
16. Η καταδικαστική απόφαση του 2020 και η επόμενη ημέρα
17. Το 9ο Συνέδριο και οι εθνικές εκλογές του 2023
18. Επισκόπηση μίας πορείας 40 ετών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ**ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ****σελ. 128**

1. Ο εντοπισμός των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του Εθνικοσοσιαλισμού και ο Γενικός Φασισμός (Generic Fascism)
2. Η βασική πηγή της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας
3. Τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του Εθνικοσοσιαλισμού στο βιβλίο «Ο Αγών μου» (“Mein Kampf”)
 - 3.1 Φυλετισμός
 - 3.2 Αντισημιτισμός – Αντιμαρξισμός – Αντιφιλελευθερισμός
 - 3.3 Ολοκληρωτισμός – Αντικοινοβουλευτισμός
 - 3.4 Χρήση βίας και νομιμότητα
 - 3.5 Η Αρχή του Αρχηγού (Führerprinzip)
 - 3.6 Εθνικοσοσιαλισμός και Θρησκεία
4. Κριτική αποτίμηση των ευρημάτων
 - 4.1 Γενικά
 - 4.2 Φυλετισμός
 - 4.3 Αντισημιτισμός
 - 4.4 Ολοκληρωτισμός – Αντικοινοβουλευτισμός και Χρήση βίας
 - 4.5 Η Αρχή του Αρχηγού
5. Οι προς αναζήτηση ιδεολογικές αναφορές και ιδεολογικά χαρακτηριστικά

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ**Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ «ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ»****σελ. 172**

1. Από το περιθώριο μέχρι την είσοδο στην Βουλή – Το περιοδικό «Χρυσή Αυγή»
 - 1.1 Γενικά
 - 1.2 Αναλυτικά
 - 1.2.1 Ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός – Θετικές αναφορές στον Εθνικοσοσιαλισμό
 - 1.2.2 Φυλετισμός
 - 1.2.3 Αντισημιτισμός
 - 1.2.4 Ολοκληρωτισμός / Αντικοινοβουλευτισμός
 - 1.2.5 Χρήση βίας
 - 1.2.6 Η Αρχή του Αρχηγού
2. Η Χρυσή Αυγή στο Κοινοβούλιο – Το περιοδικό «Μαίανδρος»
 - 2.1 Ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός – Θετικές αναφορές στον Εθνικοσοσιαλισμό
 - 2.2 Ιδεολογικά χαρακτηριστικά
 - 2.2.1 Φυλετισμός
 - 2.2.2 Αντισημιτισμός
 - 2.2.3 Ολοκληρωτισμός / Αντικοινοβουλευτισμός
 - 2.2.4 Χρήση βίας
 - 2.2.5 Η Αρχή του Αρχηγού
3. Το περιοδικό «Αντεπίθεση»
4. Οι ιδεολογικές διακηρύξεις και τα πολιτικά προγράμματα
 - 4.1 Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις
 - 4.2 Ιδεολογικές Διακηρύξεις της «Χρυσής Αυγής»
 - 4.3 Το Β' Συνέδριο του 1992
 - 4.4 Εκλογές 2012
 - 4.5 Εκλογές 2015
 - 4.6 Το 8ο Συνέδριο (2016)
 - 4.7 Λοιπές πολιτικές διακηρύξεις
5. Συνδυασμός των ευρημάτων

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ****σελ. 276**

1. Συμπεράσματα
2. Αποτίμηση των ερευνητικών υποθέσεων
 - 2.1 Γενική αποτίμηση
 - 2.2 Η ΧΑ και η «νικηφόρα συνταγή»
 - 2.3 Χρυσή Αυγή και «κανονικοποίηση»
 - 2.4 Οι διαφορετικές πορείες Χρυσή Αυγής και ΕΛΑΜ
3. Ευρύτερα συμπεράσματα
 - 3.1 Που εντοπίζεται η πραγματική ιδεολογία ακραίων κινήματων
 - 3.2 «Γενικός Φασισμός» και Εθνικοσοσιαλισμός
 - 3.3 Άκρα Δεξιά, Εθνικισμός και Φυλετισμός
 - 3.4 Ριζοσπαστισμός, εξτρεμισμός και ο όρος-ομπρέλα «άκρα δεξιά»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ**σελ. 308****ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ****σελ. 354**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η είσοδος της «Χρυσής Αυγής» (ΧΑ) στο Ελληνικό Κοινοβούλιο το 2012 προκάλεσε «σοκ» τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο και την έφερε στο επίκεντρο μεγάλης δημοσιότητας τόσο από ελληνικά όσο και από ξένα ΜΜΕ. Οι πολιτικοί επιστήμονες θεώρησαν την εκτίναξη της ως μέρος ενός «εκλογικού σεισμού» καθώς η εκλογική της απήχηση αυξήθηκε κατά 22 φορές – από μόλις 19.624 ψήφους στις εθνικές εκλογές του Οκτωβρίου του 2009 εκτοξεύθηκε στις 440.966 τον Μάιο του 2012. Η εκλογική αυτή επιτυχία κατέστη ακόμα πιο εντυπωσιακή καθώς οι ιδεολογικές ρίζες της ΧΑ προέρχονταν από τον εθνικοσοσιαλισμό και η πολιτική της δράση είχε συνδεθεί με περιστατικά βίας. Οι Έλληνας και Λαμπριανού χαρακτηρίζουν την ΧΑ ως «ένα από τα πιο ακραία πολιτικά κόμματα στην Ευρώπη» (Ellinas and Lamprianou 2021, σελ. 459), το περιοδικό «Σύγχρονα Θέματα» σε εκδοτικό του σημείωμα έκανε λόγο για «ναζιστική απειλή»¹, ενώ κάποιοι υποστήριξαν ότι η ΧΑ αποτελεί διακριτή περίπτωση από άλλα ακροδεξιά κόμματα γιατί «σε αυτήν το ιδεολογικό της φορτίο και οι πρακτικές του ακτιβισμού που ακολουθεί είναι αλληλένδετες» (Γεωργιάδου 2019, σελ. 171).

1. Η πολιτική ιδεολογία

Ο Heywood επισημαίνει ότι «δεν υπάρχει κάποιος καθορισμένος ή κοινά αποδεκτός ορισμός του όρου [‘ιδεολογία’], παρά μονάχα ένα σύνολο ανταγωνιστικών ορισμών» (Heywood 2007, σελ. 39) και τονίζει ότι «η ιδεολογία είναι μια από τις πλέον αμφιλεγόμενες έννοιες που συναντάμε στην πολιτική ανάλυση» (Heywood 2014, σελ. 34). Πάντως, κατά τους Maynard και Mildemberger, παρά την ποικιλία νοημάτων που έχει αποδοθεί στον όρο, «η ιδεολογία παραμένει μια κεντρική έννοια στην μελέτη της πολιτικής» (Maynard and Mildemberger 2016, σελ. 563).

Όπως τονίζει ο Heywood, «όταν εξετάζουμε μία ‘ιδεολογία’, ασχολούμαστε με ένα συγκεκριμένο τύπο πολιτικής σκέψης, που διακρίνεται από την πολιτική επιστήμη ή την πολιτική φιλοσοφία» (Heywood 2007, σελ. 38), ενώ η Sutherland θεωρεί ότι η ιδεολογία «είναι ένα ευέλικτο, προσαρμόσιμο, αλλά εσωτερικά συνεκτικό σύστημα πεποιθήσεων που προσφέρει μια απλή, ερμηνευτική εξήγηση της κοινωνίας συνδυαζόμενο με πρακτικά μέτρα για την διατήρηση, την μεταρρύθμιση ή την επαναστατική αλλαγή του πολιτικού status quo» (Sutherland 2006, σελ. 74).

Κατά τον Freedden, η ιδεολογία είναι «ένα πολύπλοκο σύνολο αποφάσεων ως προς το ποια νοήματα να αποδώσουμε στις έννοιες μέσω των οποίων αλληλεπιδρούμε με τον κόσμο» (Freedden 2006, σελ. 19) και επισημαίνει ότι οι ιδεολογίες «επιτρέπουν την οικοδόμηση νοηματοδοτημένων πολιτικών κόσμων, καθώς και την μετάφραση της πολλαπλότητας του δυνητικού εννοιολογικού νοήματος στην μοναδικότητα μιας πολιτικής απόφασης» (Freedden 1998, σελ. 749).

Ο Λέκκας ορίζει την ιδεολογία ως «σύστημα ιδεών που προσφέρει στο κοινωνικό υποκείμενο αφ’ ενός ερμηνείες για τον εαυτό του και την πραγματικότητα που το περιβάλλει και αφ’ ετέρου

¹ «Η ναζιστική απειλή» [Συντακτικό σημείωμα], *Σύγχρονα Θέματα* τ. 116 [Ιανουάριος – Μάρτιος 2012], σελ. 5.

κατευθύνσεις για τη δέουσα συμπεριφορά και κοινωνική του πράξη, μέσα σε αυτήν την πραγματικότητα» (Λέκκας 2011, σελ. 41).

Ο Freedon (2006) θεωρεί ότι η κατάταξη των χαρακτηριστικών μίας ιδεολογίας στη γραμμική κλίμακα «αριστεράς-δεξιάς» είναι απλουστευτική της πραγματικότητας, καθώς τα ποικίλα αυτά χαρακτηριστικά διαμορφώνουν πολλαπλές χωροταξικές (spatial) σχέσεις με τα συστατικά στοιχεία των άλλων ιδεολογιών. Την παράμετρο αυτή επισημαίνει και ο Heywood, υπογραμμίζοντας ότι *«το μειονέκτημα του γραμμικού φάσματος είναι ότι προσπαθεί να περιορίσει την πολιτική σε μία και μόνη διάσταση, ενώ παράλληλα θεωρεί πως οι πολιτικές απόψεις μπορούν να ταξινομηθούν βάσει ενός και μόνο κριτηρίου»* (Heywood 2007, σελ. 59). Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τον Heywood, ακόμα και φάσματα που συνδυάζουν δύο ή περισσότερες διαστάσεις *«εγείρουν δυσκολίες λόγω του ότι τείνουν να απλοποιούν και να γενικεύουν εξαιρετικά περίπλοκα σύνολα πολιτικών ιδεών»* (Heywood 2007, σελ. 61).

Αντιστοίχως, και επικεντρώνοντας στο θέμα του φασισμού, ο Eatwell τονίζει ότι είναι προβληματική η προσπάθεια τοποθέτησής του στην κλίμακα «Αριστεράς-Δεξιάς», καθώς η γραμμικότητα της εν λόγω κλίμακας δεν μπορεί να περιγράψει το πολυδιάστατο της κάθε ιδεολογίας και τις αλληλοεπικαλύψεις μεταξύ ιδεολογιών (Eatwell 1992, σελ. 189). Κατά τον Freedon, οι ιδεολογίες είναι συνδυασμοί *«πολιτικών εννοιών οργανωμένων με έναν ιδιαίτερο τρόπο»* (Freedon 1994, σελ. 155), τις οποίες διακρίνει σε βασικές έννοιες, γειτονικές έννοιες και περιφερειακές έννοιες ενός ιδεολογικού συστήματος. Τονίζει ότι *«η ύπαρξη εννοιών πλησίον του ιδεολογικού πυρήνα είναι ουσιώδης για την διαμόρφωση μίας ιδεολογίας»* (Freedon 1994, σελ. 157), ενώ οι περιφερειακές έννοιες *«είναι εξειδικευμένες και μη-ουσιώδεις για την κατανόηση του πυρήνα ή την επιβίωση της ιδεολογίας»* (Freedon 1994, σελ. 158). Οι περιφερειακές έννοιες είναι συγκεκριμένες ιδέες ή πολιτικές προτάσεις επί συγκεκριμένων θεμάτων.

Οι Maynard και Mildemberger (2016) υπογραμμίζουν ότι, γενικά, υπάρχουν δύο προσεγγίσεις στη μελέτη της ιδεολογίας: οι «χωροταξικές» (spatial approaches) και οι «περιγραφικές» προσεγγίσεις (thick descriptive approaches). Οι πρώτες μελετούν τις ιδεολογίες χαρτογραφώντας τις σε συστήματα συντεταγμένων με μία, δύο ή και περισσότερες διαστάσεις και είναι πιο εύχρηστες για ποσοτικές μελέτες και στατιστικές αναλύσεις, αλλά έχουν ως μειονέκτημα τη σημαντική απλούστευση του ιδεολογικού περιεχομένου του αντικειμένου της μελέτης. Οι δεύτερες εστιάζουν στα ρητορικά σχήματα και στις στρατηγικές λόγου της κάθε ιδεολογίας, παρέχουν ακριβέστερη περιγραφή της πολυπλοκότητας του περιεχομένου της, αλλά δε διευκολύνουν την αιτιώδη ανάλυση ή τη συσχέτιση των διαφόρων ιδεολογικών θέσεων. Τελικά, οι Maynard και Mildemberger (2016) επισημαίνουν ότι οι πιο εκλεπτυσμένες μορφές ιδεολογικής ανάλυσης θα πρέπει να συνδυάσουν τα θετικά και των δύο προσεγγίσεων ώστε και να εντοπίζουν τις δομικές σχέσεις και τις αλλαγές στα συστατικά στοιχεία της κάθε ιδεολογίας αλλά, ταυτόχρονα, να παρέχουν μία ακριβέστερη και πληρέστερη περιγραφή των στοιχείων αυτών.

Η Sutherland πηγαίνει ένα βήμα παραπέρα, καθώς συνδέει την ιδεολογία με τα κόμματα, επισημαίνοντας ότι *«τα κόμματα συνδέουν την φιλοσοφία και την πρακτική εφαρμογή της ιδεολογίας στο πολιτικό τους πρόγραμμα και στις στρατηγικές που υιοθετούν»* (Sutherland 2006, σελ. 77). Ο Mudde ορίζει ως κομματική ιδεολογία *«το σύνολο των κανονιστικών (-σχετιζόμενων) ιδεών για την φύση του ανθρώπου και της κοινωνίας καθώς και του τρόπου οργάνωσης και των σκοπών της κοινωνίας»* (Mudde 2000, σελ. 19).

Κατά την Sutherland, *«η εστίαση στα κόμματα χρησιμεύει για την απεικόνιση του δυναμικού στοιχείου μιας ιδεολογίας, η οποία πρέπει να είναι πραγματιστική, προσγειωμένη και τακτικά αναθεωρούμενη προκειμένου να αντικατοπτρίζει τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας»* (Sutherland 2006, σελ. 78). Μάλιστα, η ίδια υποστηρίζει ότι η ιδεολογία είναι μία *«ιδιαιτέρως*

χρήσιμη έννοια για την ανάλυση σύγχρονων εθνικιστικών κομμάτων γιατί στον ορισμό της συνδυάζει [ιδεολογικές] αρχές και πρακτική εφαρμογή [τους]» (Sutherland 2006, σελ. 74).

Αντίστοιχη σημασία αποδίδει ο Gentile στη μελέτη της ιδεολογίας ολοκληρωτικών καθεστώτων και συστημάτων, καθώς τη θεωρεί ως βασικό παράγοντα για την κατανόησή τους. Κατ' εκείνον, «η σημασία της ιδεολογίας στα ολοκληρωτικά καθεστάτα... αποτελεί πλέον δεδομένο γεγονός» και τονίζει ότι «στα ολοκληρωτικά συστήματα η ιδεολογία έχει οπωσδήποτε έναν θεμελιώδη ρόλο» (Gentile 2013, σελ. 71).

2. Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας

2.1 Η δυσκολία του ορισμού της «άκρας δεξιάς» και της ιδεολογίας της

Βασικό εμπόδιο στην μελέτη της άκρας δεξιάς είναι η έλλειψη ενός κοινά αποδεκτού όρου για την περιγραφή αυτών των κομμάτων, ο οποίος να συνοδεύεται από ένα σαφές ιδεολογικό περιεχόμενο. Για την περιγραφή των ίδιων πολιτικών κομμάτων της σύγχρονης εποχής έχουν κατά καιρούς χρησιμοποιηθεί οι όροι «ριζοσπαστικός δεξιός λαϊκισμός» (πχ. Betz 1994), «ακραία δεξιά» (extreme right) [πχ. Ignazi 2003, Hainsworth 2008], «ριζοσπαστική δεξιά» (πχ. Givens 2005, Norris 2005) και «άκρα δεξιά» (far right) [πχ. Mudde, 2019].

Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο Eatwell σε κάποιες περιπτώσεις οι όροι αυτοί «χρησιμοποιούνται ως συνώνυμοι, συχνά με τρόπους που θυμίζουν λεξικό. Έτσι, μία αναφορά στην 'ακραία δεξιά' (extreme right) μπορεί να ακολουθείται από την αντικατάσταση με την 'ριζοσπαστική δεξιά' (radical right), και ούτω καθεξής» (Eatwell 2004, σελ. 5). Επιπλέον, ο Hainsworth επισημαίνει ότι «δεν είναι ασύνηθες για συγγραφείς να χρησιμοποιούν πάνω από έναν όρο από καιρού εις καιρόν ή ακόμα και ταυτόχρονα» (Hainsworth 2008, σελ. 9).

Οι προσπάθειες εντοπισμού των βασικών ιδεολογικών χαρακτηριστικών αυτών των κομμάτων εμπεριέχουν την βασική αδυναμία της «κυκλικότητας», καθώς επιχειρείται να εντοπισθεί εκ των υστέρων ένας αριθμός κριτηρίων που θα χρησιμοποιηθούν για να ορισθούν τα διάφορα κόμματα, ενώ απαιτούνται εκ των προτέρων κριτήρια προκειμένου να επιλεγούν τα κόμματα που επιχειρείται να ορισθούν (Mudde, 2007).

Ο Mudde τονίζει ότι «η λαϊκιστική ριζοσπαστική δεξιά είναι ένα από τα πιο μελετηθέντα πολιτικά φαινόμενα του μεταπολεμικού δυτικού κόσμου» (Mudde 2017a, σελ. 1) επισημαίνοντας ότι από τις αρχές της δεκαετίας του '90, έχουν γίνει περισσότερες ακαδημαϊκές μελέτες για κόμματα της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς απ' ό,τι για όλες τις άλλες οικογένειες κομμάτων αθροιστικά και ότι το αυξημένο αυτό ερευνητικό ενδιαφέρον είναι πολύ δυσανάλογο σε σχέση με την εκλογική άνοδο του συγκεκριμένου πολιτικού χώρου. Όμως, παράλληλα, ο Mudde υπογραμμίζει ότι «συστηματικές αναλύσεις της ιδεολογίας των κομμάτων της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς, και πολιτικών κομμάτων γενικότερα, παραμένουν αξιοσημείωτα σπάνιες στην πολιτική επιστήμη» (Mudde 2017a, σελ. 5).

Κατά τον Mudde «αυτό που είναι μοναδικό [στην μελέτη της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς] είναι το ότι πρακτικώς όλοι οι μελετητές της είναι περισσότερο ή λιγότερο δηλωμένοι αντίπαλοι των κομμάτων τα οποία μελετούν» (Mudde 2017a, σελ. 2), το οποίο έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τους μελετητές των άλλων οικογενειών κομμάτων που όλες κυριαρχούνται από δηλωμένους υποστηρικτές των υπό μελέτη κομμάτων.

Οι Blee και Latif προχωρούν ακόμα περισσότερο τονίζοντας ότι «σχεδόν όλοι οι μελετητές της άκρας δεξιάς απορρίπτουν ρητώς τους πολιτικούς ισχυρισμούς και την θεματολογία της. Πολύ λίγοι έχουν προσωπική εμπειρία ή προσωπικές επαφές με την άκρα δεξιά, ιδιαιτέρως σε

σύγκριση με μελετητές των προοδευτικών πολιτικών. Επομένως, οι μελετητές της άκρας δεξιάς είναι απομακρυσμένοι από το αντικείμενο που μελετούν, και το οποίο γενικά περιφρονούν, σε έντονη αντίθεση με την σύνδεση και την εκτίμηση που χαρακτηρίζουν την σχέση μελετητή-αντικείμενου στην κοινωνιολογική έρευνα των προοδευτικών πολιτικών» (Blee and Latif 2021, σελ. 51)

Ως προς την ορολογία, ο Hainsworth υπογραμμίζει ότι «ο όρος ‘ακραίος’ (extreme) αποτελεί το κύριο αντικείμενο διαφωνίας» (Hainsworth 2008, σελ. 5) και ότι αποτελεί «μία ολισθηρή και αμφισβητούμενη ταμπέλα» (Hainsworth 2008, σελ. 8). Ο Eatwell επισημαίνει ότι «στο πολιτικό πλαίσιο, ο όρος ‘ακραίος’ (extreme) είναι συνήθως συσχετιζόμενος με την βία» (Eatwell 2004, σελ. 8), ενώ το «πιο κοινό χαρακτηριστικό που υπογραμμίζεται στους ορισμούς είναι η αντιδημοκρατικότητα» (Eatwell 2004, σελ. 8).

Η Givens επισημαίνει ότι τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς «σε αντίθεση με προηγούμενα ακραία δεξιά (extreme right) ή φασιστικά κόμματα, λειτουργούν εντός του πολιτικού και εκλογικού συστήματος της χώρας» (Givens 2005, σελ. 20), ενώ η Norris απορρίπτει τον όρο «ακραία δεξιά» (extreme right) καθώς «μπορεί να υπονοήσει ομάδες πολύ πέραν των νόμιμων ορίων της δημοκρατικής πολιτικής, που είναι διατεθειμένες να προβούν ευθέως σε βίαιες δράσεις, ή ακόμα και σε τρομοκρατικές τακτικές» (Norris 2005, σελ. 45). Ο Pirro επισημαίνει ότι «το κύριο κριτήριο διάκρισης [της ριζοσπαστικής από την ακραία δεξιά] είναι η στάση τους απέναντι στην δημοκρατία» (Pirro 2023, σελ. 105).

Από την άλλη, η Carter χρησιμοποιεί τον όρο «extreme right» για όλα αυτά τα κόμματα θεωρώντας ότι ο εξτρεμισμός τους έγκειται είτε στο ότι ευθέως αυτά απορρίπτουν την δημοκρατία είτε ότι η ύπαρξη και λειτουργία τους «υπονομεύει την δημοκρατική συνταγματική τάξη εντός της οποίας λειτουργεί» (Carter 2005, σελ. 19), καθώς η υπονόμηση γίνεται με την αμφισβήτηση των αξιών, των διαδικασιών και των θεσμών επί των οποίων εδράζεται η δημοκρατική λειτουργία.

Η Carter (2005) απορρίπτει τον όρο «far right» καθώς θεωρεί ότι αυτός έχει ένα «χωροταξικό» (spatial) περιεχόμενο ως προς το ποια κόμματα επιλέγονται να χαρακτηριστούν ως τέτοια. Κατ’ εκείνη, η κατηγοριοποίηση ενός κόμματος στην άκρα δεξιά πρέπει να γίνεται με κριτήριο την ιδεολογία του και όχι με το αν είναι το πιο δεξιό κόμμα στο πολιτικό συνεχές.

Άλλοι, όπως πχ. ο Χαραλάμπους, ορίζουν ως «ακροδεξιά» (far right) τα κόμματα εκείνα «που τοποθετούνται στα δεξιά των κατεστημένων (mainstream) δεξιών ή κεντροδεξιών πολιτικών δρώντων, οι οποίοι στην Ευρώπη είναι φιλελεύθεροι, συντηρητικοί ή Χριστιανοδημοκράτες» (Charalambous 2015a, σελ. 4). Ομοίως, και ο Art χρησιμοποιεί τον όρο «άκρα δεξιά» (far right) «ως όρο-ομπρέλα για κάθε πολιτικό κόμμα, εθελοντικό σύλλογο, ή εξωκοινοβουλευτικό κίνημα που διαφοροποιεί τον εαυτό του από την καθεστηκυία δεξιά (mainstream right)» (Art 2011, σελ. 10). Παραδέχεται, πάντως, ότι ο όρος αυτός «είναι προβληματικός για διάφορους λόγους», αλλά επιλέγει να τον χρησιμοποιήσει για λόγους ευκολίας λόγω της ευρείας διάδοσής του. Επιπλέον, ορίζει ως «ριζοσπαστική δεξιά» έναν «συγκεκριμένο τύπο ακροδεξιού κόμματος που άρχισε να αναδύεται στα τέλη της δεκαετίας του ‘70» (Art 2011, σελ. 10).

Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι η «ενοσιολογική σύγχυση» (Mudde 2007, σελ. 23) η οποία κυριαρχεί στον συγκεκριμένο επιστημονικό κλάδο καθώς «η έλλειψη σαφών ορισμών και η εναλλάξιμη χρήση διαφορετικών όρων για πανομοιότυπα φαινόμενα υπονομεύουν την ικανότητα σύγκρισης συμπερασμάτων μεταξύ μελετών και συνεπώς την διεύρυνση της γενικής γνώσης επί του θέματος» (Mudde 2007, σελ. 6). Όπως επισημαίνει χαρακτηριστικά Mudde, «δεν αποτελεί εξαίρεση να δούμε έναν συγγραφέα να χρησιμοποιεί τρεις ή περισσότερους διαφορετικούς όρους για να περιγράψει το ίδιο κόμμα ή ομάδα κομμάτων σε ένα άρθρο, αν όχι σε μία σελίδα» (Mudde 2007, σελ. 12).

Ο Mudde υπογραμμίζει ότι τα βασικά προβλήματα στο θέμα της ορολογίας που χρησιμοποιείται για την περιγραφή αυτών των κόμμάτων είναι «η κυκλικότητα, οι σχέσεις με άλλες πολιτικές ιδεολογίες, και η σημασιολογία της ορολογίας» (Mudde 2007, σελ. 294). Μάλιστα, θεωρεί ότι πέραν της ορολογίας «η ταξινόμηση [των κομμάτων]... είναι ακόμα πιο κρίσιμη για την προώθηση της επιστημονικής κατανόησής μας για το φαινόμενο αυτό» (Mudde 2007, σελ. 294). Επιπλέον, επισημαίνει την «έλλειψη ουσιαστικών ακαδημαϊκών μελετών της ιδεολογίας των περισσότερων κομμάτων της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς» (Mudde 2007, σελ. 296).

Με βάση τα ευρήματα της αρχικής μελέτης του για τη ιδεολογία της άκρας δεξιάς, ο Mudde (2000) διέκρινε μεταξύ ριζοσπαστικής και ακραίας υπο-ομάδας. Ως βασικά συνδυαζόμενα ιδεολογικά χαρακτηριστικά της άκρας δεξιάς εντόπιζε τον εθνικισμό, την ξενοφοβία, τον σωβινισμό κοινωνικής πρόνοιας και τον νόμο και τάξη. Κόμματα που προέβαλλαν μόνο αυτά τα χαρακτηριστικά, εντάσσονταν στην ριζοσπαστική υπο-ομάδα, ενώ όταν σε αυτά εντοπιζόταν και το στοιχείο της αντιδημοκρατικότητας, τότε το κόμμα ανήκε στην ακραία υπο-ομάδα.

Κατά τον Rydgren (2013) τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς μοιράζονται έναν ιδεολογικό πυρήνα ξενοφοβίας που βασίζεται στον εθνικό εθνικισμό και στον λαϊκισμό κατά του κατεστημένου. Ο πυρήνας αυτός είναι συχνά ενσωματωμένος σε έναν γενικότερο κοινωνικο-πολιτισμικό αυταρχισμό ο οποίος δίνει έμφαση σε θέματα νόμου και τάξεως και οικογενειακών αξιών.

Επαναξιολογώντας την μελέτη του 2000, ο Mudde διατήρησε την διάκριση της άκρας δεξιάς (far right) σε δύο υπο-ομάδες, την ριζοσπαστική δεξιά (radical right) και την ακραία/εξτρεμιστική δεξιά (extreme right). Όμως, συμπέρανε ότι το βασικό ιδεολογικό στοιχείο δεν είναι ο «εθνικισμός» αλλά ο «νατιβισμός» (γηγενισμός / nativism), ο οποίος προκύπτει από τον συνδυασμό εθνικισμού και ξενοφοβίας, και θεωρεί ότι τα κράτη θα πρέπει να κατοικούνται αποκλειστικά από μέλη της γηγενούς ομάδας και ότι κάθε τι μη-γγενές, είτε πρόκειται για ανθρώπους είτε πρόκειται για ιδέες, απειλεί το ομοιογενές έθνος κράτος (Mudde, 2019). Επιπλέον, ο Mudde (2007) συμπέρανε ότι ο σωβινισμός κοινωνικής πρόνοιας είναι τελικά λιγότερο σημαντικός ως ιδεολογικό χαρακτηριστικό από ότι είχε αρχικά θεωρηθεί.

Δεύτερο ιδεολογικό χαρακτηριστικό της άκρας δεξιάς (far right) είναι ο αυταρχισμός (authoritarianism), τον οποίο όμως ο Mudde (2019) ορίζει όχι ως «αντιδημοκρατικότητα» αλλά ως την πίστη σε μία αυστηρή τήρηση του νόμου και της τάξεως και στην επιβολή αυστηρών ποινών. Τέλος, ο Mudde (2019) συμπέρανε ότι στα ιδεολογικά χαρακτηριστικά της άκρας δεξιάς θα πρέπει να προστεθεί και ο λαϊκισμός.

Η διαφορά μεταξύ των δύο υπο-ομάδων της άκρας δεξιάς έγκειται στο ότι το τρίτο ιδεολογικό χαρακτηριστικό της ριζοσπαστικής δεξιάς είναι ο λαϊκισμός, ενώ της ακραίας / εξτρεμιστικής δεξιάς είναι η αντιδημοκρατικότητα. Ως «λαϊκισμός» ο Mudde ορίζει την ιδεολογία η οποία θεωρεί ότι η κοινωνία διαχωρίζεται σε δύο ομοιογενείς και ανταγωνιστικές ομάδες: τον αγνό λαό και την διαφθαρμένη ελίτ. Με το σκεπτικό αυτό, τα κατεστημένα κόμματα δεν εκφράζουν τις πραγματικές θέσεις και ανάγκες του λαού, κάτι που το κάνουν τα λαϊκιστικά κόμματα. Δηλαδή, την ώρα που η ακραία / εξτρεμιστική δεξιά, απορρίπτει την ίδια την ουσία της δημοκρατίας - την πολιτική ισότητα και την αρχή της πλειοψηφίας - η λαϊκιστική ριζοσπαστική δεξιά «υποστηρίζει την δημοκρατία, τουλάχιστον στην θεωρία, αλλά αμφισβητεί ουσιαστικά βασικούς θεσμούς και αξίες της φιλελεύθερης δημοκρατίας, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, του κράτους δικαίου, και της διάκρισης των εξουσιών» (Mudde 2019, σ. 30).

Σημαντική είναι και η επισήμανση του Mudde ότι ο αντισημιτισμός, δηλαδή «η εχθρότητα ή η προκατάληψη κατά των Εβραίων ... παραμένει κεντρικό [ιδεολογικό χαρακτηριστικό] σε πολλές ομάδες της ακραίας δεξιάς (extreme right) σήμερα. Όμως, πολλές ομάδες και κόμματα της

λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς, ιδιαίτερος στην Δυτική Ευρώπη, δεν είναι αντισημικά, και κάποια έχουν γίνει ακόμη και φιλοσημικά (φιλο-Εβραϊκά)» (Mudde 2019, σελ. 28).

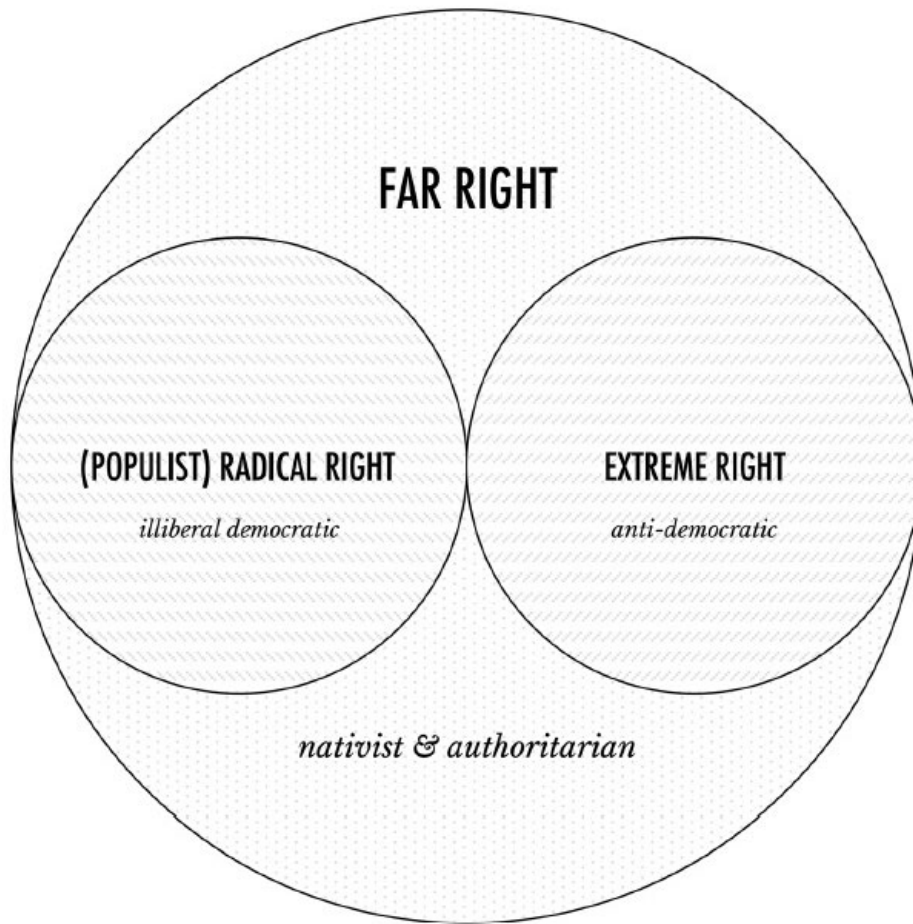
Μάλιστα, ο Mudde (2019) υπογραμμίζει ότι τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς καταγγέλλουν τα εξτρεμιστικά κόμματα και ομάδες ότι με την ακραία ιδεολογία τους και την βίαιη δράση τους απαξιώνουν τον ευρύτερο αγώνα, ενώ τα εξτρεμιστικά κόμματα και ομάδες κατηγορούν τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς ως «συμβιβασμένα» με το «σύστημα» καθώς δέχονται να συμμετάσχουν στις διαδικασίες του πολιτικού συστήματος.

Με βάση το κριτήριο του «συστημισμού», ο Zulianello (2018) ορίζει ως «αντισυστημικό» (anti-system) ένα κόμμα το οποίο ταυτοχρόνως έχει δύο χαρακτηριστικά: α) ο ιδεολογικός προσανατολισμός του δεν είναι απλώς μία συμβατική αντιπολίτευση κατά του σημερινού κατεστημένου αλλά αμφισβητεί τις βασικές αξίες και επιλογές του πολιτικού κατεστημένου για το ποιο πρέπει να είναι το πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό σύστημα και β) δεν έχει ορατή αλληλεπίδραση και συνεργασία με άλλους δρώντες σε συστημικό επίπεδο ή είχε τέτοια αλληλεπίδραση στο παρελθόν αλλά επιλέγει να μετακινηθεί προς το περιθώριο λόγω ριζικής διαφοροποίησής του από το σύστημα. Μάλιστα, ο Zulianello (2018) επισημαίνει ότι τα κόμματα της ακραίας (extreme) δεξιάς (ειδικά οι «ιστορικοί φασιστικοί σχηματισμοί») και της ακραίας αριστεράς (πχ. Σταλινικά, Μαοϊκά και Τροτσικιστικά κόμματα) αποτελούν «μια ποιοτικά διακριτή ομάδα» (Zulianello 2018, σελ. 661) αντι-συστημικών κομμάτων καθώς όχι απλώς αντιτίθενται στο πολιτικό κατεστημένο, αλλά και οι λύσεις που προτείνουν είναι εκτός του δημοκρατικού πλαισίου

Όπως τονίζει ο Mudde «η λαϊκιστική ριζοσπαστική δεξιά (populist radical right) δεν είναι απλώς μία μετριοπαθής μορφή της ακραίας δεξιάς (extreme right), συμπεριλαμβανομένου του φασισμού και του Εθνικοσοσιαλισμού και των διαφόρων 'νεο'-μορφών τους, Υπάρχουν θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ των δύο» (Mudde 2007, σελ. 31). Επιπλέον επισημαίνει ότι «τα ακραία δεξιά κόμματα είναι μη-δημοκρατικά (undemocratic), και συχνά ελιτίστικά, ενώ τα κόμματα της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς είναι (κατ' όνομα) δημοκρατικά και λαϊκιστικά» (Mudde 2007, σελ. 49).

Κατά τον Mudde (2019), η προγραμματική θεματολογία των κομμάτων της άκρας δεξιάς (far right) εστιάζει σε τέσσερις θεματικές ομάδες: σε θέματα μετανάστευσης και ενσωμάτωσης μεταναστών, σε θέματα ασφάλειας και εγκληματικότητας, σε θέματα διαφθοράς των κυρίαρχων ελίτ και σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και σχέσεων με υπερεθνικούς οργανισμούς.

Μία οπτική απεικόνιση της τυπολογίας της «άκρας δεξιάς» παρέχει ο Pirro (2023)

Visualisation of the 'far right' set, its constituent subsets, and their defining characteristics

Πηγή: Pirro (2023), σελ. 106

Ως κόμματα της 'παλαιού τύπου' ακροδεξιάς, δηλαδή που είχαν φασιστικό αποτύπωμα, έχουν χαρακτηριστεί τα Γερμανικά NPD και DVU και το Βρετανικό BNP (Ignazi 2003, Carter 2005, Hainsworth 2008, Mayer 2021). Ο Mudde (2017a) χαρακτηρίζει την Χρυσή Αυγή, το Σλοβακικό LSNS και το NPD ως κόμματα της εξτρεμιστικής δεξιάς (extreme right), ενώ θεωρεί το BNP και το Ουγγρικό Jobbik ως οριακές περιπτώσεις. Από την άλλη, η Mayer (2021) συνδέει την ΧΑ με το Jobbik ως προς την χρήση βίας, ενώ οι Camus και Lebourg επισημαίνουν ότι από τα ακραία κόμματα της ακροδεξιάς (far right) «μόνο το Jobbik και η Χρυσή Αυγή έχουν καταφέρει να διατηρήσουν ένα υψηλό προφίλ ...σε συνθήκες (contexts) πολύ διαφορετικές από εκείνες της Δυτικής Ευρώπης» (Camus and Lebourg 2017, σελ. 253). Τέλος, ο Drábik (2022), χαρακτηρίζει το Σλοβακικό LSNS νεοναζιστικό κόμμα και παραλληλίζει την περίπτωση του με αυτήν την Χρυσής Αυγής.

2.2 Άκρα δεξιά και εθνικοσοσιαλισμός

Ο Drábik ορίζει τον νεοναζισμό «ως μία πολιτική ιδεολογία, που δημιουργήθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η οποία προσπαθεί να αποκαταστήσει και να εφαρμόσει τις ιδεολογίες του Ναζισμού (συχνά, αλλά όχι πάντα, με βίαιο τρόπο)... Ο Νεοναζισμός προσπαθεί να

αποκαταστήσει τις αρχικές έννοιες του Ναζισμού, αλλά σε αντίθεση με τον προκάτοχό του, δεν είναι ένα αποκλειστικά Γερμανικό κίνημα ...αλλά ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Πηγάζει άμεσα από την Ναζιστική ιδεολογία και υιοθετεί τις ρατσιστικές της θεωρίες μαζί με τις ολοκληρωτικές ιδέες της αλλά προωθεί την λευκή υπεροχή αντί να προσδιορίζει τους Γερμανούς ως μέρος της Αρίας ή Νορδικής κυρίαρχης φυλής... Ταυτόχρονα, ο νεο-ναζισμός είναι μία μορφή πολιτικής θρησκείας η οποία διαμορφώνει μία κοινότητα ομοϊδεατών» (Drábik 2022, σελ. 418).

Όπως τονίζει ο Mudde στο χαμηλότερο επίπεδο της αφαιρετικής κλίμακας της ιδεολογίας βρίσκονται οι πιο απαιτητικές έννοιες του φασισμού και του Εθνικοσοσιαλισμού οι οποίες περιλαμβάνουν εκτός από τα βασικά ιδεολογικά χαρακτηριστικά της ακραίας υπο-ομάδας της άκρας δεξιάς «και κάποια επιπρόσθετα χαρακτηριστικά» (Mudde 2000, σελ. 180). Κατά τον Mudde «η πιο σημαντική ιδεολογία της ακραίας δεξιάς (*extreme right*) είναι ο φασισμός» (Mudde 2019, σελ. 25). Ο ίδιος επισημαίνει ότι ο ιστορικός φασισμός είναι ο Ιταλικός, γι' αυτό και συχνά γράφεται με κεφαλαίο «Φ», και όριζε ότι η υπέρτατη εξουσία βρισκόταν στον ηγέτη ο οποίος θεωρούνταν ως ενσάρκωση του έθνους και του κράτους. «Ο Γερμανικός φασισμός, περισσότερο γνωστός ως Εθνικοσοσιαλισμός ή Ναζισμός, μοιράζεται πολλά βασικά χαρακτηριστικά με τον (Ιταλικό) Φασισμό, αλλά είναι περισσότερο ρητά και θεμελιωδώς αντισημιτικός και ρατσιστικός. Ενώ οι φασίστες βλέπουν ως κύρια οντότητα το κράτος, μία νομική κατηγορία, οι Ναζιστές βλέπουν την φυλή, μία υποτιθέμενη βιολογική κατηγορία ...[με βάση την οποία] η Αρία φυλή είναι ανώτερη από όλες τις άλλες ...Κατά την κοσμοθεώρηση των Ναζιστών, οι Εβραίοι θεωρούνται ως κατώτεροι τόσο ηθικά όσο και σωματικά, αλλά οικονομικά και πολιτικά ισχυροί» (Mudde 2019, σ. 26).

Κατά τον Hainsworth «παρ' όλο που τα φασιστικά και νεο-φασιστικά κόμματα βρίσκονται στην άκρα δεξιά, δεν είναι όλα τα ακροδεξιά κόμματα ή κινήματα φασιστικά ή νέο-φασιστικά ...Το να παρουσιάζουμε όλα τα ακροδεξιά κόμματα ως φανερές, μη-ανασυγκροτημένες φασιστικές δυνάμεις είναι πολύ αφαιρετικό» (Hainsworth 2008, σελ. 17). Την ίδια άποψη υποστηρίζει και η Carter, η οποία μάλιστα θεωρεί ότι τόσο τα φυλετιστικά όσο και τα φασιστικά/νεο-φασιστικά κόμματα θα πρέπει να θεωρούνται ως ιδιαίτερος τύπος ακροδεξιού κόμματος. Μάλιστα, τονίζει ότι αυτό θα πρέπει να ισχύει ακόμα περισσότερο για τα ναζιστικά / νεο-ναζιστικά κόμματα τα οποία, λόγω της ιδιαιτερότητάς τους, θα πρέπει να θεωρηθούν ως υπο-τύπος των φασιστικών κομμάτων (Carter 2005, σελ. 17 και 21).

Ήδη από το 1995, ο Kitschelt είχε επισημάνει ότι «οι χαρακτηρισμοί 'αριστερά' και 'δεξιά', και ακόμα περισσότερο ταμπέλες όπως 'φασισμός' και 'εθνικοσοσιαλισμός', εμπλέκονται όχι μόνο σε ακαδημαϊκές, θεωρητικές διαμάχες αλλά επίσης και σε έναν πολιτικό πόλεμο λέξεων: οι αντίπαλοι της νέας ριζοσπαστικής δεξιάς θέλουν να χαρακτηρίζουν αυτά τα κόμματα ως (νεο)φασιστικά. Όμως η εννοιολογική εξομοίωση της Νέας με την Παλιά Ριζοσπαστική Δεξιά μπορεί να είναι θεωρητικά ανεπαρκής για να εξηγήσει το νέο φαινόμενο όσο και πολιτικώς επικίνδυνη ...Η κακή ανάλυση σπανίως οδηγεί σε αποτελεσματικές πολιτικές στρατηγικές (αντιμετώπισης)» (Kitschelt 1995, σελ. 4).

Όπως υπογραμμίζουν οι Betz και Johnson «το πολιτικό σχέδιο που προωθεί και υπερασπίζεται η σύγχρονη ριζοσπαστική δεξιά απέχει πολύ από το πρόγραμμα που προωθούσαν οι φασίστες και η παραδοσιακή ακραία δεξιά, το οποίο στόχευε ρητά στην ανατροπή της δημοκρατικής τάξης και στην αντικατάστασή της με ένα αυταρχικό σύστημα» (Betz and Johnson 2004, σελ. 312), ενώ κατά την Wodak «οι όροι 'ακραία δεξιά' (*extreme right*) ή ακόμα και 'φασιστική δεξιά' θα πρέπει να αποδίδονται σε κόμματα που ρητά και ανοικτά επιδοκιμάζουν φασιστικές και ναζιστικές ιδεολογίες και σωματικά βίαιες παραδόσεις» (Wodak 2015, σελ. 30).

2.3 Ριζοσπαστική δεξιά, αντιφιλελευθερισμός και εθνοκρατία

Όπως επισημάνθηκε ήδη, η ριζοσπαστική δεξιά (radical right), ως μέρος της άκρας δεξιάς (far right), «υποστηρίζει την δημοκρατία, τουλάχιστον στην θεωρία, αλλά αμφισβητεί ουσιωδώς βασικούς θεσμούς και αξίες της φιλελεύθερης δημοκρατίας» (Mudde 2019, σ. 30). Γι' αυτό και συχνά η ριζοσπαστική δεξιά δεν χαρακτηρίζεται ως «αντιδημοκρατική» αλλά ως «αντιφιλελεύθερη» (illiberal).

Κατά την LaGuelle ο αντιφιλελευθερισμός (illiberalism) είναι ρευστός ως δόγμα αλλά «αντιπροσωπεύει μια αντίδραση ενάντια στον σημερινό φιλελευθερισμό σε όλα τα ποικίλα σενάρια του -πολιτικό, οικονομικό, πολιτιστικό, γεωπολιτικό, πολιτισμικό- συχνά στο όνομα των δημοκρατικών αρχών και κερδίζοντας τη λαϊκή υποστήριξη ...Προτείνει λύσεις που είναι πλειοψηφικές, εθνοκεντρικές ή κυριαρχικές (sovereignist), ευνοώντας τις παραδοσιακές ιεραρχίες και την πολιτιστική ομοιογένεια. Προτείνει την αποκατάσταση της εθνικής κυριαρχίας σε διάφορους τομείς» (LaGuelle 2022, σελ. 309).

Μάλιστα, η LaGuelle υπογραμμίζει ότι ο αντιφιλελευθερισμός δεν συμπεριλαμβάνει κάθε μορφή μη-φιλελεύθερη (πχ. φασισμό, κομμουνισμό, Ισλαμισμό ή γενικώς καταπιεστικά καθεστώτα). Αποτελεί μία μορφή «μετα-φιλελευθερισμού» η οποία προσεγγίζει με σκεπτικισμό τον φιλελευθερισμό όπως εφαρμόζεται σήμερα στην πράξη και «αντιδρά ενάντια στον φιλελευθερισμό αφού τον έχει βιώσει» (LaGuelle 2022, σελ. 311). Πιο συγκεκριμένα, ο αντιφιλελευθερισμός «αναδύθηκε μέσα από το φιλελεύθερο πλαίσιο: δεν θέτει τον εαυτό του ως το υπαρξιακό αντίθετο του φιλελευθερισμού, αλλά καταγγέλλει τον φιλελευθερισμό επειδή απέτυχε να κατορθώσει τη δημοκρατική του αποστολή» (LaGuelle 2022, σελ. 311).

Τέλος, η LaGuelle διαχωρίζει τον αντιφιλελευθερισμό από την άκρα δεξιά επισημαίνοντας ότι «παρ' όλο που υπάρχουν αμοιβαίοι δανεισμοί ως προς τα ιδεολογικά προϊόντα...τα δύο φαινόμενα έχουν διαφορετικά ...ακροατήρια, ρητορικά ...εργαλεία και πολιτικές στρατηγικές» (LaGuelle 2022, σελ. 316). Επιπλέον, τον διαχωρίζει και από τον λαϊκισμό υπογραμμίζοντας ότι ο λαϊκισμός είναι κατά των ελίτ και μπορεί να είναι τόσο αριστερός όσο και δεξιός, ενώ ο αντιφιλελευθερισμός είναι δεξιός και επίσης μπορεί να έχει και ελιτιστική προέλευση.

Ο πιο προβεβλημένος «αντιφιλελεύθερος» ηγέτης στην Ευρώπη είναι ο πρωθυπουργός της Ουγγαρίας Viktor Orbán, οποίος «ασπάστηκε ανοιχτά την έννοια της 'αντιφιλελεύθερης δημοκρατίας'» και «ποτέ δεν υποστήριξε ευθέως την κατάργηση των δημοκρατικών διασφαλίσεων, αλλά αντιθέτως φρόντισε να δικαιολογήσει τις [αντιφιλελεύθερες] μεταρρυθμίσεις του με αναφορά σε παρόμοιες ρυθμίσεις σε άλλες χώρες» (Wunsch and Gessler 2023, σελ. 930).

Κατά τον Pirro η άκρα δεξιά «επιδιώκει να αντικαταστήσει ένα μοντέλο βασισμένο στα δικαιώματα των μειονοτήτων και στο κράτος δικαίου με ένα βασισμένο στον εθνοτικό-εθνικό πλειοψηφισμό (ethno-national majoritarianism)» (Pirro 2023, σελ. 105). Όπως επισημαίνει ο Mudde «ο απώτερος στόχος της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς είναι μία εθνοκρατία (ethnocracy), δηλαδή, μία δημοκρατία στην οποία η υπηκοότητα θα βασίζεται στην εθνοτικότητα (ethnicity). Θέλει να (ανα)δημιουργήσει αυτό το μονοπολιτισμικό κράτος κλείνοντας τα σύνορα σε μετανάστες και δίνοντας στους 'ξένους' την επιλογή μεταξύ της αφομοίωσης (assimilation) ή του επαναπατρισμού» (Mudde 2019, σελ. 28).

Κατά τους Betz και Johnson «η εθνοκρατία αντιπροσωπεύει ένα σύστημα, το οποίο, με βάση τα επιλεκτικά δικαιώματα στην ιθαγένεια (citizenship), και με κριτήριο διάκρισης την εθνοτική καταγωγή ... επιδιώκει ...να διασφαλίσει ότι τα πιο σημαντικά όργανα της κρατικής εξουσίας ελέγχονται από μια συγκεκριμένη εθνοτική συλλογικότητα» (Betz and Johnson 2004, σελ. 320-321). Όπως υπογραμμίζουν οι ίδιοι, «οι εθνοκρατικές αρχές έχουν αποτελέσει συστατικό

στοιχείο στην διαμόρφωση του σύγχρονου έθνους-κράτους» (Betz and Johnson 2004, σελ. 321) και γι' αυτό υπογραμμίζουν ότι «αναγόμενη στον πυρήνα της, η ιδεολογία της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς είναι μια απάντηση στη διάβρωση του συστήματος της 'εθνοτικο-εθνικής κυριαρχίας' (ethno-national), η οποία χαρακτήρισε μεγάλο μέρος της ιστορίας των σύγχρονων εθνών-κρατών» (Betz and Johnson 2004, σελ. 323). Μάλιστα, επισημαίνουν ότι η ιδεολογία αυτή δίνει έμφαση σε θέματα «νέας πολιτικής» όπως τα θέματα ταυτότητας και αναγνώρισης (Betz and Johnson 2004, σελ. 313) και επίσης μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μεταμοντέρνα» ιδεολογία (Betz and Johnson 2004, σελ. 323).

Ο Griffin επισημάνει εύστοχα ότι η πολιτική πρόταση της ριζοσπαστικής δεξιάς μπορεί να αποδοθεί ακριβέστερα με τον όρο «εθνοκρατικός φιλελευθερισμός» καθώς «υιοθετεί ενθουσιωδώς το φιλελεύθερο σύστημα, αλλά θεωρεί μόνο μία εθνοτική ομάδα ως πλήρη μέλη της κοινωνίας των πολιτών» (Griffin 2000, σελ. 173). Όπως τονίζει ο ίδιος, πρόκειται για μία περιοριστική μορφή φιλελευθερισμού η οποία δεν αποτελεί μορφή φασισμού, ούτε κάποια «μεταμφίεση» του καθώς «της λείπει το βασικό παλιγγενετικό όραμα μίας 'νέας τάξεως' που θα αντικαταστήσει πλήρως το φιλελεύθερο σύστημα» (Griffin 2000, σελ. 173).

Αξιοσημείωτη είναι και η επισημάνση του Mudde ότι η φιλο-σημιτική στάση πολλών ομάδων και κομμάτων της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς, οφείλεται στο ότι βλέπουν το Ισραήλ «ως την ιδεώδη εθνοκρατία και τους Εβραίους ως φυσικούς συμμάχους στην πάλη κατά του Ισλάμ» (Mudde 2019, σελ. 28). Όπως εύστοχα συνοψίζει ο Mudde (2013), «η λαϊκιστική ριζοσπαστική δεξιά δεν είναι μια φυσιολογική παθολογία της ευρωπαϊκής δημοκρατίας, άσχετη με τις βασικές της αξίες, αλλά μάλλον μια παθολογική κανονικότητα, που αγωνίζεται για τη ριζοσπαστικοποίηση των κατεστημένων αξιών» (Mudde 2013, σελ. 16).

2.4 Υπάρχει «νικηφόρα [ιδεολογική] συνταγή»;

Μελέτη του Kitschelt είχε υποστηρίξει ότι τα κόμματα της άκρας δεξιάς δεν θα πρέπει να θεωρούνται ως «μονοθεματικά» κόμματα (single-issue parties) με επίκεντρο το μεταναστευτικό ζήτημα, ούτε απλώς ως κόμματα διαμαρτυρίας κατά του πολιτικού συστήματος. Μάλιστα υπογραμμιζόταν ότι, προκειμένου τα κόμματα της άκρας δεξιάς να έχουν εκλογική επιτυχία στις ανεπτυγμένες μεταβιομηχανικές κοινωνίες της Δυτικής Ευρώπης, θα πρέπει τα κατεστημένα κεντροαριστερά και κεντροδεξιά κόμματα να συγκλίνουν προγραμματικά είτε διαδεχόμενα το ένα το άλλο στην κυβέρνηση είτε συγκυβερνώντας, και παράλληλα, τα κόμματα της άκρας δεξιάς «να βρουν την 'νικηφόρα συνταγή' για να προσελκύσουν την υποστήριξη του δεξιού αυταρχισμού, δηλαδή μία αποφασιστική στάση υπέρ της ελεύθερης αγοράς στα οικονομικά θέματα και μία αυταρχική και εξειδικευμένη (particularist) στάση σε πολιτικά ερωτήματα της συμμετοχικής δημοκρατίας, της ατομικής αυτονομίας του τρόπου ζωής και των πολιτισμικών εκφράσεων, και του καθεστώτος ιθαγένειας» (Kitschelt 1995, σελ. 275).

Επιπλέον, επισημαινόταν ότι «η επιτυχία των ακροδεξιών κομμάτων δεν συνδυάζει αυταρχισμό, εθνικισμό και συντεχνιακά οικονομικά οράματα, αλλά αυταρχισμό, εθνοτική ιδιαιτερότητα και φιλελευθερισμό της αγοράς» (Kitschelt 1995, σελ. 277). Μάλιστα τονιζόταν ότι «η επιτυχία των ακροδεξιών κομμάτων είναι αντιστρόφως ανάλογη με την εγγύτητά τους σε νεοφασιστικά πρότυπα» και ότι «τόσο σε πνευματική απήχηση όσο και σε εκλογικό συνασπισμό, η επιτυχημένη σύγχρονη ακροδεξιά διαφέρει από την ιστορική ακροδεξιά όπως εκπροσωπείται από τον Γερμανικό εθνικοσοσιαλισμό ή τον Ιταλικό φασισμό» (Kitschelt 1995, σελ. 277).

Τέλος, ο Kitschelt υπογράμμιζε ότι τα ακροδεξιά κόμματα «σε πολλές περιπτώσεις ...ήταν αρχικά υποθέσεις του ενός ανθρώπου και παρέμειναν υπό την επίδραση ενός χαρισματικού ηγέτη για κάποιο διάστημα, διατηρώντας έτσι ένα σύστημα διακυβέρνησης που γίνεται ολοένα

και πιο δυσκίνητο και δύσκαμπτο όσο τα κόμματα αναπτύσσονται ...Με δεδομένη την έλλειψη σεβασμού στις δημοκρατικές συλλογικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων ...μπορεί να είναι δύσκολο για αυτά να ξεπεράσουν τέτοια εμπόδια στην οργανωτική ενοποίηση ...και τελικά να παγιώσουν μία πιστή εκλογική υποστήριξη» (Kitschelt 1995, σελ. 278).

Επιπλέον, τα ακροδεξιά κόμματα μπορεί να αποτύχουν στην υιοθέτηση της «νικηφόρας συνταγής» καθώς μπορεί να εμποδιστούν σε αυτό από «γενεές παλαιότερων ακτιβιστών [που] είναι ριζωμένες στην οργανωτική και πνευματική κληρονομιά ισχυρών φασιστικών ή εθνικοσοσιαλιστικών κινήσεων» (Kitschelt 1995, σελ. viii). Μάλιστα, αναλύοντας την περίπτωση της Γερμανικής άκρας δεξιάς, ο Kitschelt υπογράμμισε ότι αυτή απέτυχε να υιοθετήσει την «νικηφόρα συνταγή» γιατί «οι ακτιβιστές της, καθώς και οι ηγέτες της, έχουν κληρονομήσει τα εθνικά και σοσιαλιστικά πρότυπα σκέψης που περιορίζουν την στρατηγική ευκαμψία των κομμάτων» (Kitschelt 1995, σελ. 239).

Όπως τόνισε και ο Backes «ο ιδεολογικός δογματισμός συνδυασμένος με στρατηγική ριζοσπαστικότητα είναι πιθανόν η πιο σημαντική [παράμετρος] αποτυχίας] ...Η πολύ μεγάλη εγγύτητα με τους σχηματισμούς της μεσοπολεμικής περιόδου, μία επιθετική μαχητική στάση απέναντι στο φιλελεύθερο δημοκρατικό σύστημα, και, επιπροσθέτως, ακόμα η εγγύτητα στις βίαιες στρατηγικές κατανίκησης του συστήματος ελατώνουν τις πιθανότητες για [εκλογική] ανταγωνιστικότητα» (Backes 2012, σ. 163-164). Επιπλέον, η Carter (2005) επισήμαινε ότι οι συνεχείς εκλογικές αποτυχίες οδήγησαν κάποια νεο-ναζιστικά και νεο-φασιστικά κόμματα να σταματήσουν να συμμετέχουν σε εκλογές, ενώ σε πολλές περιπτώσεις τα κόμματα επέλεξαν να διαλυθούν. Πάντως, ο Kitschelt υπογράμμισε ότι η πολιτική πρόταση φασιστικών ή φασιστικής προέλευσης κομμάτων, δηλαδή «αυταρχικές, εθνοκεντρικές και αντικαπιταλιστικές εκκλήσεις είναι πιθανόν να πέσουν σε πολύ πιο εύφορο έδαφος σε λιγότερο εύπορες μετασοσιαλιστικές κοινωνίες» (Kitschelt 1995, σελ. 23).

Κατά την Norris η θεωρία του Kitschelt περί εκλογικά «νικηφόρα συνταγής» ιδεολογικών χαρακτηριστικών για τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς και περί αποτυχίας των κομμάτων της ακραίας δεξιάς ήταν «μία από τις πιο επιδραστικές» (Norris (2005, σελ. 15), ενώ ο Art τόνισε ότι η θεωρία αυτή «απέκτησε μεγάλη διάδοση στον κλάδο» (Art 2011, σελ. 17). Παρ' όλ' αυτά οι πολιτικές και εκλογικές εξελίξεις δεν δικαίωσαν τα βασικά συμπεράσματά της, τόσο περί του ποια ιδεολογικά στοιχεία αποτελούν την «νικηφόρα συνταγή», όσο και για την «δεδομένη» εκλογική αποτυχία των κομμάτων της ακραίας δεξιάς στην Ευρώπη.

Όπως επισημαίνει ο Mudde, την δεκαετία του '90 υπήρχε γενικά η άποψη ότι «ακραία δεξιά κόμματα δεν θα μπορούσαν να είναι εκλογικά επιτυχημένα, δεδομένου του στίγματος του φασισμού στην μεταπολεμική Ευρώπη, αλλά κατά τον 21ο αιώνα έχει λάβει χώρα η εκλογική επιτυχία ακραίων δεξιών κομμάτων, εκ των οποίων η Χρυσή Αυγή στην Ελλάδα, έχει επιπλέον επιτύχει την συνεχή της παρουσία, παρά την μεγάλη κρατική καταστολή» (Mudde 2017b, σελ. 615).

Η άποψη ότι ακραία δεξιά (extreme right) κόμματα δεν μπορούσαν να γίνουν εκλογικά επιτυχημένα στην σύγχρονη εποχή καταρρίφθηκε και από την περίπτωση του LSNS. Όπως επισημαίνει ο Mudde «τόσο η Χρυσή Αυγή στην Ελλάδα όσο και το Λαϊκό Κόμμα – Η Σλοβακία Μας (L'SNS) έχουν νεο-Ναζιστικές ρίζες και έχουν κάνει λίγα για να τις αποκρύψουν. Και, παρ' όλ' αυτά, κέρδισαν μεταξύ 5 και 10 τοις εκατό της ψήφου, καθιστάμενα πιο επιτυχημένα από πολλά λαϊκιστικά ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα σε άλλες (και στις δικές τους) χώρες ...Μέχρι στιγμής το L'SNS και η ΧΑ είναι εξαιρέσεις στον κανόνα, αλλά είναι παρ' όλ' αυτά εξαιρέσεις» (Mudde 2017b, σελ. 611).

Άλλοι μελετητές, προσθέτουν στην ομάδα αυτών των κομμάτων και το Jobbik. Για παράδειγμα η Wodak θεωρεί την ΧΑ και το Jobbik ως κόμματα που «πέτυχαν να κερδίσουν έδρες σε

δημοκρατικές κοινοβουλευτικές εκλογές ενώ παράλληλα διατηρούν και υποστηρίζουν βίαιες παραστρατιωτικές ομάδες ...και αποκρύβουν την βίαιη ατζέντα τους» (Wodak 2015, σελ. 30). Μάλιστα, κατά την ίδια «η παγκόσμια οικονομική κρίση από το 2008 οπωσδήποτε υποστήριξε την εμφάνιση ή την επανεμφάνιση κομμάτων που ομοιάζουν με Νεο-Ναζιστικές και φασιστικές οργανώσεις (όπως η Χρυσή Αυγή στην Ελλάδα και το Jobbik στην Ουγγαρία), οι οποίες και οι δύο χρησιμοποιούν σωματική βία κατά μεταναστών, Εβραίων και Ρομά» (Wodak 2015, σελ. 43).

Πάντως, άλλοι μελετητές διαχωρίζουν τις δύο περιπτώσεις. Κατά τους Böcskei και Molnár η ΧΑ είναι «ένα σαφώς ακραίο δεξιό (extreme right) κόμμα, ασυγκρίτως πιο ριζοσπαστικό από το Jobbik» (Böcskei and Molnár 2019, σελ. 6), ενώ ο Χαράλαμπος θεωρεί ότι το Jobbik αποτελεί «μία ενδιαφέρουσα αντίθεση» στην περίπτωση της ΧΑ (Charalambous 2015a, σελ. 4) καθώς εκείνο κατάφερε να «κανονικοποιηθεί» σε κάποιον βαθμό ως μέρος του πολιτικού τοπίου της χώρας του.

Τα ευρήματα της μελέτης της Norris «δεν υποστηρίζουν τον ισχυρισμό ότι η ριζοσπαστική δεξιά είχε μεγαλύτερη επιτυχία εκεί όπου η [ιδεολογική] απόσταση αριστεράς – δεξιάς ήταν μικρότερη» (Norris 2005, σελ. 261). Επιπλέον, όπως επισημαίνει ο Art, «ένα πρόβλημα με αυτήν την θεωρία [του Kitschelt] σύντομα κατέστη εμφανές καθώς τα περισσότερα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς εγκατέλειψαν τα νεοφιλελεύθερα στοιχεία προτιμώντας τον σωβινισμό κοινωνικής πρόνοιας» (Art 2011, σελ. 17). Μάλιστα, ο ίδιος υπογραμμίζει ότι «είναι επίσης αμφισβητήσιμο το αν τα οικονομικά θέματα υπήρξαν ποτέ κεντρικά στα προγράμματα αυτών των κομμάτων και αν ο νεοφιλελευθερισμός ήταν απλά ένα από τα πολλαπλά οικονομικά προγράμματα – επιπρόσθετα στον προστατευτισμό και στον σωβινισμό κοινωνικής πρόνοιας – τα οποία τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς υπόσχονταν για να μεγιστοποιήσουν τις ψήφους τους» (Art 2011, σελ. 17).

Οι Van der Brug και άλλοι (2013) και οι Ivarsflaten και Stubager (2013) υπογραμμίζουν ότι νεότερες μελέτες έδειξαν ότι τα εκλογικώς επιτυχημένα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς είτε είναι κεντρώα ή διχασμένα ως προς την θέση τους σε οικονομικά θέματα, είτε υποτάσσουν την θέση αυτή στο βασικό ιδεολογικό τους πλαίσιο είτε του εθνοτικού εθνικισμού είτε του νατιβισμού. Ομοίως και ο Mudde τονίζει ότι «δεν βρέθηκε απόδειξη για την δημοφιλή άποψη ότι τα κόμματα της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς είναι ουσιωδώς νεοφιλελεύθερα στην ιδεολογία τους. Αντιθέτως, η οικογένεια κομμάτων έχει ένα νατιβιστικό οικονομικό πρόγραμμα, το οποίο είναι δευτερεύον τόσο στα κόμματα όσο και στους ψηφοφόρους τους» (Mudde (2007, σελ. 295). Επιπλέον, ο Art επισημαίνει ότι «οι διαφορές στην οικονομική πολιτική δεν φαίνεται να εξηγούν τα μοτίβα επιτυχίας και αποτυχίας» για τα κόμματα της άκρας δεξιάς (Art 2011, σελ. 18).

Σχολιάζοντας την θεωρία του Kitschelt, ο Hainsworth επισημαίνει ότι «υπάρχει αρκετή αμφιβολία για την αλήθεια του κοκτέιλ της νικηφόρας συνταγής [καθώς]... τείνει να υποβαθμίζει τον ρόλο του οικονομικού προστατευτισμού στα προγράμματα των ακροδεξιών κομμάτων. Επιπλέον, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι ο ακροδεξιός λόγος περί τα οικονομικά δεν είναι απαραίτητα συνεπής και λογικός. Τα κόμματα και οι συνθήκες εξελίσσονται μέσα στον χρόνο και το ίδιο συμβαίνει και με την προσήλωση στις οικονομικές απόψεις» (Hainsworth 2008, σελ. 69).

Ο Mudde τονίζει ότι «τα οικονομικά θέματα είναι στην καλύτερη περίπτωση δευτερεύοντα για την λαϊκιστική ριζοσπαστική δεξιά. Στην πράξη, τα περισσότερα κόμματα της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς υποστηρίζουν μία υβριδική κοινωνικο-οικονομική ατζέντα, η οποία συνδυάζει εκκλήσεις για λιγότερους κανόνες και χαμηλότερους φόρους με τον οικονομικό εθνικισμό και τον σωβινισμό κοινωνικής πρόνοιας, δηλαδή την προστασία της εθνικής οικονομίας και την υποστήριξη των κοινωνικών παροχών για τους 'γγενείς' (μόνο)» (Mudde 2017a, σελ. 5).

Επιπλέον, ο Betz είχε, ήδη από το 1993, υπογραμμίσει ότι το νεοφιλελεύθερο πρόγραμμα των κομμάτων της άκρας δεξιάς στα οικονομικά θέματα, το οποίο περιλάμβανε μείωση φόρων, περιορισμό του ρόλου του κράτους στην οικονομία και την ιδιωτικοποίηση σημαντικού μέρους του δημόσιου τομέα *«είναι μόνο δευτερευόντως ένα οικονομικό πρόγραμμα. Πρωτίστως, είναι ένα πολιτικό όπλο ενάντια στους κατεστημένους πολιτικούς θεσμούς και στην φερόμενη μονοπώληση από αυτούς της πολιτικής εξουσίας που εμποδίζει την οικονομική πρόοδο και καταστέλλει την αληθινή δημοκρατία. Ο αντίπαλος είναι το γραφειοκρατικό, συγκεντρωτικό κράτος που ζει από το έργο των παραγωγικών δυνάμεων στην κοινωνία»* (Betz 1993, σελ. 418).

Γράφοντας το 2013, ο Rydgren υπογράμμισε ότι πολλά κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς άλλαξαν κατά την τελευταία δεκαετία θέσεις στα οικονομικά θέματα, μετακινούμενα από μία νεοφιλελεύθερη στάση σε κεντρώες ή ακόμα και σε κάπως αριστερίζουσες θέσεις, καταφέροντας έτσι να προσελκύσουν τμήματα της εργατικής τάξης. Γι' αυτό και θεωρεί ότι *«ο συνδυασμός εθνοτικού εθνικισμού και αντιμεταναστευτικών μηνυμάτων από την μία πλευρά και μία ρητορική υπέρ της κοινωνικής πρόνοιας από την άλλη, φαίνεται να είναι η νέα νικηφόρα συνταγή για τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς»* (Rydgren 2013, σελ. 2).

Ο ίδιος ο Kitschelt παραδέχθηκε πως *«ό,τι θα μπορούσε να ήταν μία 'νικηφόρα συνταγή' από την πλεονεκτική θέση της πολιτικής προσφοράς κατά την δεκαετία του '80, μπορεί να μην είναι πλέον σήμερα»* (Kitschelt 2013, σελ. 242). Επιπλέον, τόνισε ότι τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς προκρίνουν ένα φιλελευθερισμό των αγορών σε τοπικό επίπεδο με διασφαλίσεις για την κοινωνική πρόνοια των γηγενών πολιτών, αλλά απορρίπτουν τον φιλελευθερισμό των αγορών σε διεθνές επίπεδο και το οικουμενικό κράτος κοινωνικής πρόνοιας (Kitschelt 2013, σελ. 246).

2.5 Η «κανονικοποίηση» (mainstreaming) των κομμάτων της άκρας δεξιάς

Κατά τον Moffitt κανονικοποίηση είναι *«η διαδικασία νομιμοποίησης κομμάτων που βρίσκονται έξω από το κατεστημένο και η προσπάθεια να επιτραπεί σε αυτά τα κόμματα να περάσουν το απαιτούμενο 'ελάχιστο όριο της αποδοχής' ώστε να θεωρηθούν ως νόμιμα και/ή κανονικά»* (Moffitt 2022, σελ. 390). Ο Moffitt (2022) υπογραμμίζει ότι δεν είναι απαραίτητο όλα τα κόμματα αυτά να επιδιώξουν την κανονικοποίησή τους καθώς κάποια μπορεί να επιλέξουν την στρατηγική της μη-συνεργασίας με τα κατεστημένα κόμματα προκειμένου να αποδείξουν την αυθεντικότητά τους και την προσήλωσή τους στις ιδεολογικές τους αξίες και την απόρριψη των αξιών και των πολιτικών πρακτικών των κατεστημένων κομμάτων.

Το θεωρητικό πλαίσιο για την εξήγηση της «κανονικοποίησης» παρέχεται από την θεωρία «συμπερίληψης – μετριοπάθειας», η οποία υποστηρίζει ότι η συμμετοχή στους δημοκρατικούς θεσμούς και διαδικασίες θα επηρεάσει προς το μετριοπαθέστερο την ριζοσπαστική ιδεολογία και φύση των πολιτικών κομμάτων καθώς αυτά θα θελήσουν να καταστούν ελκυστικά σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο τμήμα των ψηφοφόρων. Ομοίως, κόμματα μπορεί να αναγκαστούν να προσαρμόσουν τις θέσεις τους προς το μετριοπαθέστερο εξ' αιτίας της προοπτικής συμμετοχής στην νομή της εξουσίας σε περίπτωση κυβέρνησης συνασπισμού όπου και θα χρειαστεί να έρθουν σε κάποιον συμβιβασμό με τους άλλους κυβερνητικούς εταίρους. Για τον λόγο αυτό, τα ριζοσπαστικά κόμματα ενδέχεται να αλλάξουν προκειμένου να μοιάσουν στα «κανονικά» (mainstream) κόμματα.

Οι αλλαγές μπορούν να συμβούν σε τέσσερα επίπεδα: α) αλλαγή στις ριζοσπαστικές θέσεις σε βασικά θέματα όπως η μετανάστευση, η ΕΕ ή ο αυταρχισμός, β) αλλαγή από ένα κόμμα περιορισμένης θεματολογίας σε κόμμα με πολιτικές προτάσεις για πολλά θέματα, γ) αλλαγή στην εικόνα του κόμματος κατά του κατεστημένου και δ) αλλαγή σε σχέση με την ακραία υπόληψη του κόμματος (Akkerman, de Lange and Rooduijn, 2016a)

Ομοίως, κατά τους Paxton και Peace (2021) η κανονικοποίηση ενός ριζοσπαστικού κόμματος μπορεί να πάρει τις εξής μορφές: α) την αποριζοσπαστικοποίηση των θέσεων του σε βασικά θέματα (όπως πχ το μεταναστευτικό), β) την επέκταση της προγραμματικής του θεματολογίας πέραν των βασικών του θεμάτων (πχ. σε κοινωνικο-οικονομικά θέματα), γ) την άμβλυση των θέσεων κατά του κατεστημένου και δ) την βελτίωση της οργανωτικής του ικανότητας και της αντίληψης περί της δυνατότητας του κόμματος να αναλάβει κυβερνητικές ευθύνες. Όμως, όπως τονίζουν οι ίδιοι, *«η στρατηγική της κανονικοποίησης των ριζοσπαστικών δεξιών κομμάτων εμπεριέχει ρίσκο ...[καθώς] ο υπέρμετρος μετριασμόςενέχει τον κίνδυνο απώλειας του βασικού πυρήνα υποστηρικτών του κόμματος»* (Paxton and Peace 2021, σελ. 558-559).

Επιπλέον, οι αλλαγές αυτές δεν γίνονται αυτομάτως, αλλά είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ των αλλαγών των συνθηκών του πολιτικού και κοινωνικού περιβάλλοντος και της στρατηγικής των ριζοσπαστικών κομμάτων. Για παράδειγμα, η Norris υποστηρίζει ότι *«σε αναλογικά εκλογικά συστήματα με χαμηλά όρια εισόδου, τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς μπορούν να εκλεγούν επιτυχώς υιοθετώντας πιο ακραίες ιδεολογικές εκκλήσεις βασισμένες στα χαρακτηριστικά τους θέματα του πολιτισμικού προστατευτισμού. Αντιθέτως, σε πλειοψηφικά συστήματα με υψηλότερα όρια εισόδου, τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς πρέπει να υιοθετήσουν περισσότερο λαϊκιστικές στρατηγικές για να επιτύχουν»* (Norris 2005, σελ. 271).

Αντιστοίχως, οι Paxton και Peace υπογραμμίζουν ότι *«τα κόμματα ενδέχεται να εγκαταλείψουν τους πιο ριζοσπαστικούς στόχους τους λόγω της πίεσης της εκλογικής συμμετοχής και της προτεραιοποίησης των στρατηγικών μεγιστοποίησης της ψήφου και ανάληψης αξιωματικών»* (Paxton and Peace 2021, σελ. 546). Επιπλέον, η ανάγκη στελέχωσης του κομματικού οργανισμού με επαγγελματικά στελέχη οδηγεί στην προώθηση των ρεαλιστών παρά των ριζοσπαστών.

Πάντως, σε μεμονωμένες περιπτώσεις τα κόμματα αυτά μετριάζουν την στάση τους κατά του κατεστημένου όταν επιδιώκουν την συμμετοχή στην εξουσία ή όταν συμμετέχουν στην κυβέρνηση. Στην ίδια περίπτωση τείνουν να διευρύνουν την θεματολογία τους δίνοντας μεγαλύτερη προσοχή σε κοινωνικοοικονομικά θέματα. Πολλές έρευνες με την βοήθεια της κριτικής ανάλυσης λόγου μελετούν την άμβλυση ή την αναδόμηση του λόγου των ακροδεξιών κομμάτων η οποία στοχεύει στην προσαρμογή ή στην απόκρυψη παλαιότερων ιδεολογικών πεποιθήσεών τους *«παρέχοντας μία επικάλυψη μετρίασης στα ίδια, ή παρόμοια, ιδανικά αποκλεισμού»* (Brown et al. 2023, σελ. 167).

Για τον λόγο αυτόν, θα πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπ' όψιν το ενδεχόμενο, μία αλλαγή στις θέσεις, στην ρητορική ή στην εικόνα ενός κόμματος να είναι «εξωραϊστικού» χαρακτήρα και όχι πραγματική αλλαγή. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Ignazi, κάποια φασιστικής ιδεολογικής προέλευσης ακροδεξιά κόμματα *«τείνουν να υιοθετούν μία στρατηγική 'εσωτερικής και εξωτερικής απήχησης' σε σχέση με τα διαφορετικά (εσωτερικά ή εξωτερικά κοινά)»* (Ignazi 2003, σελ. 31) ελαχιστοποιώντας τις ανοικτές αναφορές στον φασισμό προκειμένου να αποφύγουν τον σιγματισμό στα μάτια της κοινής γνώμης. Όμως, όπως σωστά υπογραμμίζει ο Zulianello, για να θεωρηθεί ότι ένα αντισυστημικό κόμμα έχει γίνει συστημικό θα πρέπει να έχει καταγραφεί *«σημαντικός μετριασμός (moderation) των βασικών ιδεολογικών του εννοιών»* (Zulianello 2018, σελ. 667).

Η ακραία φήμη διατηρεί την σύνδεση ενός τέτοιου κόμματος με έναν σκληρό πυρήνα υποστηρικτών και ψηφοφόρων όμως, τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς τείνουν να την αποφεύγουν τόσο από τον φόβο των νομικών συνεπειών όσο και ως μέρος της προσπάθειάς τους να απευθυνθούν σε περισσότερους ψηφοφόρους ή να συμμετάσχουν στην νομή της εξουσίας. Λόγω αυτής της φήμης τους, ή οποία διατηρείται ή ενισχύεται από εσωστρεφές

κομματικό υλικό ή δηλώσεις και ενέργειες κομματικών στελεχών, τα κόμματα αυτά δεν θεωρούνται ως θεμιτοί συμμετοχοί στις δημοκρατικές διαδικασίες.

Εκτεταμένη μελέτη των Akkerman, de Lange και Rooduijn (2016b) στην εξέλιξη κομμάτων της ριζοσπαστικής δεξιάς σε τέσσερις ευρωπαϊκές χώρες (Ολλανδία, Βρετανία, Γερμανία και Γαλλία), βασισμένη στην ανάλυση προεκλογικών προγραμμάτων κατά την περίοδο 1999-2010 αλλά και σε έρευνα ειδημόνων (CHES), έδειξε γενικά ότι τα κόμματα αυτά δεν άλλαξαν τις ριζοσπαστικές θέσεις τους, με εξαίρεση – σε κάποιο βαθμό - στα θέματα ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ούτε άλλαξαν την στάση τους κατά του κατεστημένου. Ενδείξεις «κανονικοποίησης» εντοπίστηκαν μόνο ως προς την θεματολογία τους, όπου καταγράφηκε αύξηση της έμφασης που τα κόμματα αυτά έδωσαν σε κοινωνικοοικονομικά θέματα. Όπως τονίζει η Akkerman «οι συγκριτικές αναλύσεις μας κάνουν ξεκάθαρο ότι η συμπερίληψη στον εκλογικό ανταγωνισμό δεν αποτελεί κίνητρο ώστε τα ριζοσπαστικά δεξιά λαϊκιστικά κόμματα να γίνουν λιγότερο ριζοσπαστικά ή λαϊκιστικά ...Οι εκλογικές στρατηγικές των περισσότερων ριζοσπαστικών δεξιών κομμάτων ...δεν στοχεύουν στον μέσο ψηφοφόρο, αλλά σε ένα εξειδικευμένο τμήμα (niche) της εκλογικής αγοράς» (Akkerman 2016, σελ. 269).

2.6 Απόπειρες «κανονικοποίησης» αλλά και διατήρησης της ριζοσπαστικότητας

Το Γαλλικό Front National

Κατά τον Moffitt, το Front National υπό την ηγεσία της Marine Le Pen αποτελεί «το πιο ξεκάθαρο παράδειγμα ενός κόμματος παρία το οποίο επιχειρεί να αποτινάξει το status του και να μετακινηθεί προς το κανονικό (mainstream) τα τελευταία χρόνια» (Moffitt 2022, σελ. 393). Ήδη από το 2012, ο Moreau είχε επισημάνει ότι «από τότε που η Marine Le Pen έχει γίνει πρόεδρος του FN, η στρατηγική της να χαμογελά και να αποστασιοποιεί τον εαυτό της από τις ιστορικές θέσεις του πατέρα της, έχει καταστήσει το κόμμα αναπάντεχα πιο αποδεκτό» (Moreau 2012, σελ. 146). Κατά τους Paxton και Peace η στρατηγική της «αποδαιμονοποίησης» του κόμματος είχε ως στόχο «την δημιουργία μίας νέας κανονικής πολιτικής εικόνας με διευρυμένη απήχηση» (Paxton and Peace 2021, σελ. 545).

Αμέσως μετά την αναρρίχσή της στην προεδρία του FN στο συνέδριο του 2011, η Marine Le Pen προχώρησε σε μία διεύρυνση του πολιτικού προγράμματος του κόμματος προσθέτοντας στην παραδοσιακή του θεματολογία της ασφάλειας και του μεταναστευτικού μία πολύ μεγαλύτερη έμφαση στα οικονομικά και κοινωνικά θέματα. Η διεύρυνση αυτή και η υιοθέτηση θέσεων κοινωνικής πρόνοιας και προστατευτισμού απομάκρυναν το κόμμα από τις φιλελεύθερες θέσεις στην οικονομία τις οποίες είχε επί των ημερών του Jean-Marie Le Pen. Εκεί που παλιότερα το FN ζητούσε μείωση του μεγέθους του κράτους και μείωση της φορολογίας, τώρα θεωρεί τον δημόσιο τομέα ως πάροχο υπηρεσιών σημαντικών για τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα (Betz and Meret, 2013).

Κατά τον Hainsworth (2008) η σταδιακή μετακίνηση του FN κατά την δεκαετία του '90 από οικονομικά φιλελεύθερες θέσεις σε θέσεις οικονομικού προστατευτισμού οφείλεται σε προγραμματική και ιδεολογική αναπροσαρμογή του κόμματος, καθώς αυτό άρχισε να κερδίζει αυξανόμενο μέρος της εργατικής ψήφου. Η αλλαγή αυτή ήταν ιδεολογικά συνεπής με την ευρύτερη πρόταση «αποπαγκοσμιοποίησης» που προωθεί η Le Pen.

Κατά τον Ivaldi (2016) η αντικατάσταση του Jean-Marie Le Pen από την κόρη του Marine στην ηγεσία του FN το 2011 συνοδεύτηκε από αλλαγές στην ρητορική, στην επικοινωνία και στις πολιτικές προτάσεις του κόμματος προκειμένου αυτό να «αποδαιμονοποιηθεί» και να

«αποτοξινωθεί» από την ακραία φήμη του. Πάντως, ο Ivaldi επισημαίνει ότι δεν υπάρχουν αρκετές ενδείξεις για σημαντικές αλλαγές στην ιδεολογία και στην κουλτούρα του κόμματος και συμπεραίνει ότι *«η αποδαιμονοποίηση είναι πρωτίστως μία βραχυπρόθεσμη στρατηγική μεγιστοποίησης της ψήφου»* (Ivaldi 2016, σελ. 226). Ανάλυση των εκλογικών προγραμμάτων του κόμματος από το 2002 μέχρι το 2012 έδειξε ότι, παρ' όλο που το FN εγκατέλειψε μία σειρά από τις προηγούμενες νατιβιστικές και αυταρχικές πολιτικές του προτάσεις και έκανε πιο μετριοπαθείς τις συντηρητικές απόψεις του σε μία σειρά κοινωνικών θεμάτων όπως οι αμβλώσεις και το σύμφωνο συμβίωσης, σε γενικές γραμμές τα νατιβιστικά, αυταρχικά και λαϊκιστικά ιδεολογικά χαρακτηριστικά του παρέμειναν ουσιώδη και σταθερά (Ivaldi, 2016). Επίσης η ανάλυση έδειξε ότι το FN με την πάροδο του χρόνου διεύρυνε το πρόγραμμά του για να περιλάβει περισσότερα κοινωνικο-οικονομικά θέματα.

Κατόπιν αυτών, ο Ivaldi συμπέρανε ότι *«η αποδαιμονοποίηση αφορά κυρίως το στρατηγικό περιτύλιγμα των πολιτικών του κόμματος και την άμβλυση του τόνου του, και δεν έχει ουσιαστικά αλλάξει τα κύρια παραδοσιακά χαρακτηριστικά του FN ...Το FN φιλτράρισε την πολιτική ρητορική του, αλλά βασικές ριζοσπαστικές πολιτικές για το μεταναστευτικό και τον νόμο και την τάξη έχουν παραμείνει»* (Ivaldi (2016, σελ. 242).

Απτή απόδειξη της προσπάθειας «κανονικοποίησης» του FN ήταν και η διαγραφή από το κόμμα του ιδρυτή και επί δεκαετίες προέδρου του Jean-Marie Le Pen το 2015. Στο συνέδριο του 2018 η Marine Le Pen πρότεινε την αλλαγή του ονόματος του FN σε Rassemblement National αλλά την διατήρηση της φλόγας ως εμβλήματος του κόμματος. Η πρότασή της έγινε δεκτή από την μεγάλη πλειονότητα των συνέδρων (Moffitt, 2022). Επίσης, το 2019 το κόμμα άλλαξε την θέση του περί αποχώρησης από την ΕΕ και την ευρωζώνη και αντιθέτως πρότεινε την μεταρρύθμιση της ΕΕ εκ των έσω. Μάλιστα, η Marine Le Pen στα τέλη του 2022, θέλοντας να αποσυνδεθεί ακόμα περισσότερο από το κόμμα εν όψει των προεδρικών εκλογών του 2027, παραιτήθηκε από την θέση του προέδρου του κόμματος και διατήρησε μόνο την θέση του προέδρου της κοινοβουλευτικής του ομάδας.

Τα Ιταλικά MSI – AN – Fdi

Άλλη περίπτωση «κανονικοποίησης» ακροδεξιού κόμματος αποτελεί η μετατροπή του φασιστικής προέλευσης Movimento Sociale Italiano, το οποίο είχε ιδρυθεί το 1946 από υποστηρικτές του Μουσολίνι, σε Alleanza Nazionale το 1993, όταν η «παλιά φρουρά» ηγετών και στελεχών αποσύρθηκε και ανέλαβε την ηγεσία ο Gianfranco Fini (Dézé, 2004). Μάλιστα, μετά την εκλογική επιτυχία του κόμματος στις εκλογές του 1994 και την συμμετοχή του στην κυβέρνηση Berlusconi, ήρθε και η επίσημη αποστασιοποίηση του κόμματος από τον ιστορικό φασισμό στο συνέδριο του 1995. Αξιοσημείωτο είναι το ότι, ακόμα και μετά την πτώση της κυβέρνησης Berlusconi, η AN δεν επέστρεψε στις προηγούμενες απόψεις της αλλά αντιθέτως επιβεβαίωσε την αποστασιοποίηση της από τον φασισμό και στο συνέδριο του 1998 (Dézé, 2004). Οι κινήσεις αυτές προκάλεσαν το 1995 την αποχώρηση στελεχών του κόμματος που ίδρυσαν το MSI – FT που παρέμενε πιστό στην φασιστική παράδοση του MSI. Επιπλέον, η άρνηση της AN να συμπήξει ομάδα στο ευρωκοινοβούλιο με άλλα κόμματα της άκρας δεξιάς το 1999 (όπως το FPO ή το FN) και η δήλωση αποδοχής της φιλελεύθερης δημοκρατίας έδειξαν την απομάκρυνση του κόμματος από το δεξιό άκρο του πολιτικού φάσματος (Ignazi, 2003).

Όπως επισημαίνει ο Art, ο αρχηγός της AN Gianfranco Fini *«έκανε μία στροφή 180° στην σχέση του με τον φασισμό στην προσπάθειά του να τοποθετήσει το κόμμα του στην κεντροδεξιά και να βελτιώσει τις πιθανότητές του να γίνει κάποια στιγμή πρωθυπουργός»* (Art 2011, σελ. 238).

Το 2009 η AN ενσωματώθηκε στον κεντροδεξιό συνασπισμό με το όνομα Popolo della Libertà τον οποίο είχε δημιουργήσει ο Silvio Berlusconi. Η εξέλιξη αυτή οδήγησε σε κατοπινή απόσχιση βουλευτών προερχόμενων από την AN, οι οποίοι προχώρησαν στην ίδρυση του κόμματος Fratelli d' Italia το 2012. Το νέο κόμμα ήθελε να εκφράσει την κεντροδεξιά και να συνδεθεί με το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα. Στις εκλογές του 2013 το κόμμα έλαβε 1,96% (Donà, 2022) και, λόγω του απογοητευτικού αποτελέσματος, προχώρησε σε αλλαγή ηγεσίας.

Το 2014 το κόμμα εξέλεξε ως αρχηγό του την Giorgia Meloni, η οποία ξεκίνησε την πολιτική της δράση ως μέλος της νεολαίας του MSI στην οποία εντάχθηκε στην ηλικία των 15 ετών. Στα 19 της χρόνια ήταν επικεφαλής της φοιτητικής οργάνωσης της AN και κατόπιν της νεολαίας της, ενώ διετέλεσε και επικεφαλής της νεολαίας του PdL. Εξελέγη βουλευτής το 2006 και από το 2008 μέχρι το 2011 διετέλεσε υπουργός Νεολαίας στην κυβέρνηση Berlusconi (Genovese and Vassallo, 2023).

Κατά την Meloni, η απόφαση του Fini να ενσωματώσει την AN στο PdL δεν ήταν απλά ένα λάθος αλλά μία προδοσία για την ιστορία και τις αξίες της Δεξιάς στον βωμό του προσωπικού οφέλους του Fini. Επιπλέον, θεώρησε ότι το σχέδιο του Fini να δημιουργήσει ένα κανονικό (mainstream) συντηρητικό κεντροδεξιό κόμμα είχε αποτύχει και τόνισε την ανάγκη επιστροφής στην εθνικιστική ιδεολογία και στην εθνική ταυτότητα προκειμένου το κόμμα της να αποκτήσει μία διακριτή πολιτική πλατφόρμα (Donà, 2022).

Υπό την ηγεσία της Meloni, το FdI ακολούθησε αντίθετη πορεία από αυτήν της AN του Fini. Δηλαδή, δεν κινήθηκε προς μετριοπαθέστερες θέσεις αλλά προοδευτικά, σκλήρυνε την στάση του και υιοθέτησε την θεματολογία της ριζοσπαστικής δεξιάς στα θέματα της ΕΕ και του μεταναστευτικού. Επιπλέον, διεκδίκησε επιτυχώς τον τίτλο Alleanza Nazionale και μετονομάστηκε σε FdI-AN υιοθετώντας και ως σύμβολο την τρίχρωμη φλόγα του MSI και του AN. Το FdI είχε μία αμφίσημη στάση απέναντι στην φασιστική κληρονομιά του ενώ αυτοχαρακτηριζόταν ως «μετα-φασιστικό» κόμμα (Donà 2022, Puleo and Piccolino 2022).

Το FdI σημείωσε εκλογική άνοδο στο 3,67% στις ευρωεκλογές του 2014 και στο 4,35% στις εθνικές εκλογές του 2018. Στις ευρωεκλογές του 2019 έλαβε 6,44% και εντάχθηκε στην ομάδα των Ευρωπαίων Συντηρητικών & Αναμορφωτών (ECR) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Τέλος, στις εθνικές εκλογές του 2022 έλαβε 26% και η πρόεδρος του Giorgia Meloni έγινε πρωθυπουργός της Ιταλίας σε συνεργασία με το κεντροδεξιό Forza Italia του Silvio Berlusconi και την ακροδεξιά Lega του Matteo Salvini (Donà 2022, Puleo and Piccolino 2022).

Μελέτη των Puleo και Piccolino στα εκλογικά προγράμματα και στις διακηρύξεις συνεδρίων των AN, PdL και FdI από το 1995 μέχρι το 2018 έδειξε ότι ιδεολογικά το FdI «ανήκει σε ένα εντελώς διαφορετικό γένος σε σχέση με το AN και το PdL» (Puleo and Piccolino 2022, σελ. 378) καθώς μετακινήθηκε από την κεντροδεξιά προς την ριζοσπαστική δεξιά καθιστώντας τον νατιβισμό και τον λαϊκισμό ως βασικές ιδεολογικές του παραμέτρους.

Μελέτη της Donà (2022) στα προεκλογικά προγράμματα και στις διακηρύξεις των συνεδρίων του FdI κατά την περίοδο 2013-2019 κατέληξε σε αντίστοιχο συμπέρασμα, δηλαδή ότι το FdI εξελίχθηκε από ένα συντηρητικό κόμμα σε ένα κόμμα της ριζοσπαστικής δεξιάς. Μάλιστα, η εκλογική επιτυχία του κόμματος αποδίδεται στο γεγονός ότι αυτό έμεινε σταθερό στην προβολή της ιδεολογικής και προγραμματικής του θεματολογίας. Θα πρέπει, όμως, να υπογραμμισθεί ότι μία αξιοσημείωτη αλλαγή πολιτικής του FdI είναι η στροφή από την πρόταση για διάλυση της ΕΕ, την οποία υποστήριζε το 2014, στην αποδοχή μίας ΕΕ με συνομοσπονδιακή δομή (Bressanelli and de Candia, 2023)

Ανάλυση από τους Bressanelli και de Candia (2023) της ψήφου των ευρωβουλευτών του FdI στην Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά την περίοδο από τον Ιούλιο του 2019

μέχρι τον Ιούνιο του 2022 έδειξε ότι «τουλάχιστον σε επίπεδο ΕΕ, το Fdl προσπάθησε να επανατοποθετηθεί ως ένα συντηρητικό κόμμα, συνεργαζόμενο [εκτός από τα άλλα μέλη του ECR αλλά και] με κατεστημένες (mainstream) ομάδες [όπως το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα] και διαφοροποιώντας τον εαυτό του από την περισσότερο ριζοσπαστική δεξιά και ευρωσκεπτικιστική ομάδα Ταυτότητα και Δημοκρατία (ID)» (Bressanelli and de Candia 2023, σελ. 2).

Πάντως, όπως σημειώνουν οι Bressanelli και de Candia (2023) «το Fdl ...έχει, φαινομενικά, μετριάσει τη θέση του χωρίς, ωστόσο, να παραιτηθεί από βασικές ιδεολογικές μάχες» (Bressanelli and de Candia 2023, σελ. 14). Επιπλέον, τονίζουν ότι «ο χρόνος θα επιβεβαιώσει ...εάν η συμπεριφορά του Fdl εκκινεί από μια θεμελιώδη ιδεολογική επανατοποθέτηση ή μάλλον από περισσότερο στρατηγικά κίνητρα» (Bressanelli and de Candia 2023, σελ. 15-16).

Ενδιαφέρον θα έχουν αντίστοιχες συγκριτικές μελέτες για τις θέσεις αλλά και την νομοθεσία που προώθησε η Meloni ως πρωθυπουργός της χώρας συγκριτικά με τις θέσεις που υποστήριζε πριν την ανάληψη της εξουσίας. Πάντως, όπως επισημαίνουν οι Genovese και Vassallo (2023), οι πολιτικές που ασκήθηκαν κατά τους πρώτους μήνες πρωθυπουργίας της Meloni χαρακτηρίζονται περισσότερο από στοιχεία συνέχειας με τις θέσεις της κυβέρνησης Draghi παρά από ασυνέχεια, καθώς δεν υπήρξε κάποια αξιοσημείωτη αλλαγή πολιτικής τόσο στα εσωτερικά θέματα όσο και στην στάση της Ιταλίας ως προς τις διεθνείς σχέσεις της.

Το Σλοβακικό LSNS

Ο αρχηγός του LSNS Marian Kotleba ξεκίνησε ως αρχηγός του νεοναζιστικού πολιτικού κινήματος «Σλοβακική Ενότητα», το οποίο είχε στοιχεία παραστρατιωτικής ομάδας και χρησιμοποιούσε την στολή της Φρουράς του κόμματος που κυβέρνησε την χώρα κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το ίδιο κίνημα διατηρούσε και το κόμμα «Σλοβακική Ενότητα – Εθνικό Κόμμα». Το κόμμα είχε καταχωρηθεί το 2005 αλλά το Ανώτατο Δικαστήριο διέταξε την διάλυσή του το 2006 καθώς η διακήρυξή του θεωρήθηκε ότι έρχεται σε αντίθεση με το Σλοβακικό Σύνταγμα. Έτσι δεν του επιτράπη να συμμετάσχει στην εθνικές εκλογές του 2006. Ο Kotleba αποχώρησε από την ηγεσία της «Σλοβακικής Ενότητας» το 2007 (Harris 2019, Voda et al 2022, Drábik 2022), συμμετείχε στις περιφερειακές εκλογές της Banksa Bystrica της Κεντρικής Σλοβακίας το 2009 ως ανεξάρτητος υποψήφιος και έλαβε το 10% των ψήφων.

Για να παρακάμψουν το εμπόδιο της απαγόρευσης του κόμματος, ο Kotleba και οι συνεργάτες του εισήλθαν τον Οκτώβριο του 2009 στο ήδη καταχωρημένο πολιτικό κόμμα «Φίλοι του κρασιού», απέκτησαν τον έλεγχό του και το μετονόμασαν σε «Λαϊκό Κόμμα – Η Σλοβακία μας» (LSNS) [Drábik 2022]. Κατά την Harris το κόμμα έχει ως σύνθημα το «Ένας Θεός, ένα έθνος» και «ταυτίζεται με το υποστηριζόμενο από τους Ναζί κληρικο-φασιστικό Σλοβακικό Κράτος της περιόδου του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1939-1945), το οποίο καθιέρωσε την δική του μορφή Χριστιανικού Εθνικοσοσιαλισμού» (Harris 2019, σελ. 538).

Στις εθνικές εκλογές του 2010 και του 2012 το LSNS πήρε μόλις 1,33% και 1,58% αντιστοίχως. Στις επόμενες περιφερειακές εκλογές του 2013 ο Kotleba πήρε 21,3% στον Α' γύρο και εξελέγη περιφερειάρχης παίρνοντας 55,53% στον Β' Γύρο (Voda et al 2022, Drábik 2022). Η εκλογή αυτή του έδωσε νομιμοποίηση και αυτό παρά την εμπλοκή του σε επεισόδια βίας κατά αστυνομικών και Ρομά, τα οποία όμως δεν επηρέασαν το ποινικό του μητρώο. Όπως σημειώνει ο Drábik (2022), ο Kotleba και τα μέλη του LSNS χρησιμοποίησαν τις συλλήψεις τους από την αστυνομία για να διαμορφώσουν μία εικόνα αντι-συστημικής αγωνιστικότητας.

Το πιο κεντρικό θέμα για το LSNS κατά τα πρώτα χρόνια του ήταν το πρόβλημα των Ρομά τους οποίους παρουσίαζαν ως βίαιους, εγκληματίες και παρασιτικούς. Το δεύτερο πιο σημαντικό

θέμα ήταν η αντι-συστημική ρητορική κατά των κατεστημένων κομμάτων και τέλος, σημαντικό στοιχείο της ιδεολογίας του κόμματος ήταν ο έντονος αντισημιτισμός του. Κατόπιν διεύρυνε την θεματολογία του ώστε να συμπεριλάβει την κριτική στην ΕΕ, στο NATO και στις ΗΠΑ. Το LSNS είχε πάντα αρνητική στάση απέναντι στους ξένους, αλλά το ζήτημα αυτό δεν αποτέλεσε κύριο θέμα του. Αυτό άλλαξε μετά την μεταναστευτική κρίση του 2015, οπότε και το ζήτημα απέκτησε πολύ σημαντικότερη θέση στην θεματολογία του κόμματος (Drábik (2022)).

Ο Drábik επισημαίνει ότι ο Kotleba «αντιλήφθηκε ότι δεν μπορούσε να παρουσιάσει επίσημα και δημόσια τις πιο ριζοσπαστικές ιδέες του, πρώτον γιατί θα μπορούσαν να δημιουργήσουν προβλήματα με το νόμο και την κυβέρνηση και δεύτερον, δεν θα προσέλκυαν αρκετούς υποστηρικτές που θα ήταν πρόθυμοι να ψηφίσουν ένα εξτρεμιστικό κόμμα» (Drábik 2022, σελ 422). Γι' αυτό και από την πολιτική θεματολογία του LSNS απαλείφθηκε η θέση περί αντικατάστασης της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας με άλλο σύστημα. Το LSNS πρότεινε την απέλαση όλων των μεταναστών που είχαν επιβληθεί στην χώρα από την ΕΕ, την προστασία των Σλοβάκων από την εγκληματική δράση των Ρομά και την αποχώρηση της χώρας από την ΕΕ και το NATO (Harris, 2019).

Κατά την Harris (2019) το LSNS, παρ' όλο που εγκατέλειψε την εικόνα της παραστρατιωτικής ομάδας που συνδεόταν με ένα φασιστικό καθεστώς του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και προέβαλε μία εικόνα σύγχρονης ακραίας (extreme) δεξιάς πολιτικής, δεν είχε εγκαταλείψει το σκεπτικό του αυτόκλητου τιμωρού (vigilantism). Σε αντίστοιχο συμπέρασμα κατέληξαν και οι Voda και άλλοι, επισημαίνοντας ότι το LSNS «ισχυριζόταν ότι συμμορφώνεται με τους κανόνες του εκλογικού ανταγωνισμού και μετέβαλλε τον τόνο της πολιτικής του επικοινωνίας: δημοσίως ο τόνος ήταν αρκούντως μετριοπαθής ώστε να φαίνεται αξιόπιστος και νομοταγής αλλά αρκούντως ριζοσπαστικός για να αποσπά την προσοχή και να παραμένει 'σκληρός' με τους θεωρούμενους εχθρούς του» (Voda et al. 2022, σελ. 500).

Αξίζει να σημειωθεί ότι το LSNS ήταν μέλος της ευρωπαϊκής ομάδας κομμάτων APF (Alliance for Peace and Freedom), μέλος της οποίας ήταν και η Χρυσή Αυγή (Drábik, 2022) και το Γερμανικό NPD. Παρά την προσπάθειά τους να αποκρύψουν την σύνδεσή τους με τον Ναζισμό, τόσο το LSNS όσο και ο Kotleba, χρησιμοποίησαν τον αριθμητικό συμβολισμό 14/88, ο οποίος υποκρύπτει μία σαφή ναζιστική αναφορά (Drábik, 2022).

Στις εθνικές εκλογές του 2016 το LSNS έλαβε 8,04% των ψήφων και εισήλθε στο Σλοβακικό κοινοβούλιο με 14 βουλευτές (Harris, 2019). Όπως επισημαίνουν οι Voda και άλλοι (2022) το αποτέλεσμα αυτό προκάλεσε σοκ σε πολλούς παρατηρητές κυρίως λόγω των νεοναζιστικών καταβολών του κόμματος, της κακής εκλογικής του επίδοσης σε προηγούμενες εκλογές και της κακής επίδοσης στις προεκλογικές δημοσκοπήσεις. Η απογοήτευση από το πολιτικό σύστημα, από την διαφθορά και την κακή διακυβέρνηση οδήγησαν αρκετούς Σλοβάκους ψηφοφόρους στην επιλογή του LSNS καθώς «το LSNS πρότεινε ακραίες λύσεις – απόρριψη όχι μόνον των ξένων, αλλά την απόρριψη όλου του συστήματος στο οποίο το 'έθνος' πλέον δεν ορίζει τα του οίκου του» (Harris 2019, σελ. 570).

Στις περιφερειακές εκλογές της Banksa Bystrica το 2017, ο Kotleba πήρε 23,2% και δεν επανεξελέγη περιφερειάρχης, ενώ το 2019 η Γενική Εισαγγελία εξέτασε το ενδεχόμενο διάλυσης του κόμματος λόγω του αντιδημοκρατικού του χαρακτήρα. Τελικά όμως το αίτημα απορρίφθηκε καθώς τα στοιχεία που προσκομίσθηκαν κρίθηκαν ως ανεπαρκή. Μάλιστα, ο Drábik (2022) αναφέρει ότι για να αντιμετωπίσουν ένα τέτοιο ενδεχόμενο, μέλη του LSNS είχαν προχωρήσει στην ίδρυση ενός «αναπληρωματικού» κόμματος με το όνομα «Λαϊκό Κόμμα – Φρούριο Σλοβακία».

Στις εθνικές εκλογές του 2020 το LSNS έλαβε 7,97% και 17 έδρες. Τον Οκτώβριο του 2020 ο Kotleba καταδικάστηκε σε φυλάκιση για την χρήση ναζιστικών συμβόλων (Drábik, 2022) με

αποτέλεσμα να εκπέσει του αξιώματος του βουλευτή και να μην μπορεί πλέον να είναι υποψήφιος σε εκλογές. Επιπλέον, το κόμμα διασπάσθηκε, ενώ ομάδα προβεβλημένων στελεχών και αποχωρησάντων βουλευτών προσχώρησαν στο κόμμα «Ρεπουμπλικανικό Κίνημα». Παρά την καταδίκη του Kotleba, το 2022, η Γενική Εισαγγελία ανακοίνωσε ότι δεν θα εξέταζε την περίπτωση διάλυσης του LSNS καθώς αυτό λόγω της διάσπασής του και του μικρού – πλέον - μεγέθους του δεν αποτελούσε απειλή για την δημοκρατία². Στις εθνικές εκλογές του 2023 το LSNS πήρε μόλις 0,84% και το Ρεπουμπλικανικό Κίνημα 4,75% αλλά κανένα δεν εισήλθε στο κοινοβούλιο.

Το Ουγγρικό Jobbik

Πρωθυπουργός της Ουγγαρίας από το 1998 ως το 2002 ήταν ο κεντροδεξιός Viktor Orbán (Camus and Lebourg, 2017). Στις εκλογές του 2002 το κόμμα του, Fidesz, έχασε με μικρή διαφορά από το Σοσιαλιστικό Κόμμα. Μετά την ήττα αυτή, τον Οκτώβριο του 2003, τα μέλη ενός δεξιού φοιτητικού συλλόγου, στελέχη του ακροδεξιού κόμματος MIEP και κάποια μέλη του Fidesz ίδρυσαν το Jobbik, με πρόεδρο τον Dávid Konács και με στόχευση πιο ριζοσπαστική, τόσο πολιτικά όσο και κοινωνικο-οικονομικά. Το Jobbik δεν συμμετείχε στις ευρωεκλογές του 2004, ενώ στις εθνικές εκλογές του 2006 συμμετείχε συνεργαζόμενο με το MIEP και απέσπασαν μόλις 2,2% (Moreau, 2012) αποτυγχάνοντας να εισέλθουν στο Κοινοβούλιο. Μετά από αυτήν την εκλογική αποτυχία, το κόμμα εξέλεξε νέο πρόεδρο τον Gábor Vona, ο οποίος τερμάτισε την συνεργασία με το MIEP (Kim, 2016).

Το Jobbik πρωτοστάτησε στις διαδηλώσεις κατά της σοσιαλιστικής κυβέρνησης της χώρας και στις συγκρούσεις με την αστυνομία τον Σεπτέμβριο 2006 και γι' αυτό *«έφθασε να θεωρείται ως το κόμμα που τήρησε την πιο αποφασιστική στάση απέναντι στην καθεστηκυία τάξη και απέναντι στην κυβέρνηση. Με τον τρόπο αυτό, το Jobbik κατάφερε να διαμορφώσει την εικόνα ενός κόμματος κατά του κατεστημένου»* (Kim 2016, σελ. 347).

Τον Απρίλιο του 2007 ιδρύθηκε η «Ουγγρική Φρουρά», μια άοπλη παραστρατιωτική οργάνωση με πρόεδρο τον Vona και με διακηρυγμένο σκοπό την τήρηση του νόμου και της τάξης και την βοήθεια σε περίπτωση φυσικών καταστροφών και ανάγκης ανθρωπιστικής παρέμβασης. Η στολή της θύμιζε την στολή και τα σύμβολα του μεσοπολεμικού φασιστικού κόμματος «Σταυρωτά Βέλη» και διοργάνωνε συγκεντρώσεις και πορείες σε περιοχές όπου ζούσαν πληθυσμοί Ρομά. Η δράση της «Ουγγρικής Φρουράς» αύξησε την προβολή του κόμματος από τα ΜΜΕ και βοήθησε στην παγίωση μίας ισχυρής βάσης ψηφοφόρων (Kim 2016, Mareš and Havlík 2016).

Τον Δεκέμβριο του 2008 το Μητροπολιτικό Δικαστήριο της Βουδαπέστης αποφάσισε την διάλυση της οργάνωσης αυτής (Moreau, 2012). Ο Vona άσκησε έφεση αλλά και το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, τον Ιούλιο του 2009, εξέδωσε την ίδια απόφαση. Τις αποφάσεις αυτές επικύρωσε τον Δεκέμβριο του 2009 και το Ανώτατο Δικαστήριο της χώρας (Kim, 2016). Η όλη υπόθεση της «Ουγγρικής Φρουράς» *«συνέβαλε στην αυξημένη αναγνωρισιμότητα του κόμματος. Το Jobbik γινόταν όλο και περισσότερο αντιληπτό ως ένα κόμμα το οποίο ουσιαστικά χαρακτηριζόταν από μία θεματολογία κατά των Ρομά και κατά του κατεστημένου»* (Kim 2016, σελ. 348).

² Terenzani, M. and Cuprik, R. "Slovakia's far-right L'SNS party: Saved by its perceived irrelevance", 24.8.2022 διαθέσιμο στο: <https://balkaninsight.com/2022/08/24/slovakias-far-right-lsns-party-saved-by-its-perceived-irrelevance/> [Πρόσβαση στις 24.2.2024]

Η ιδεολογία του κόμματος διαπνεόταν από αντισημιτισμό, αντι-τσιγγανισμό και από ρητορική κατά του κατεστημένου, κατά της παγκοσμιοποίησης και του πολιτικού φιλελευθερισμού. Παρ' όλ' αυτά, το 2009 κράτησε αποστάσεις από τους αρνητές του Ολοκαυτώματος (Moreau, 2012). Στις ευρωεκλογές του 2009 το Jobbik συμμετείχε αυτόνομα και έλαβε το 14,77% των ψήφων εκλέγοντας 3 ευρωβουλευτές. Το ίδιο έτος υπήρξε ιδρυτικό μέλος της ομάδας Alliance of European National Movements (AENM) στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην οποία συμμετείχε και το Γαλλικό Front National του Jean-Marie Le Pen. Το 2016 όμως το Jobbik αποχώρησε από την AENM διακόπτοντας κάθε δεσμό.

Κατά τους Mareš και Havlík (2016) η ψήφος υπέρ του Jobbik κατέστη μία ψήφος διαμαρτυρίας ενάντια στο κατεστημένο καθώς το Jobbik δεν είχε συμμετάσχει ποτέ σε κυβέρνηση, διατηρούσε την εικόνα διαμαρτυρίας και πέτυχε να αποστασιοποιηθεί από τα πιο ακραία στοιχεία της «Ουγγρικής Φρουράς». Κατά τους Biró Nagy και άλλους «*το κράμα αριστερο-λαϊκιστικών και νεοφασιστικών ιδεολογιών αποτελεί ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του Jobbik... [ενώ] ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο παίζει η νοσταλγία για τις ιδεολογίες του Μεσοπολέμου*» (Biró Nagy et al. 2014, σελ. 258).

Στις βουλευτικές εκλογές του 2010 επανεξελέγη με μεγάλη πλειοψηφία πρωθυπουργός ο Orbán, ενώ το Σοσιαλιστικό Κόμμα καταποντίστηκε (Moreau, 2012). Το Jobbik αύξησε ακόμα περισσότερο τα ποσοστά του σε 16,67%, εκλέγοντας 47 βουλευτές και καθιστάμενο η τρίτη δύναμη στην Εθνοσυνέλευση της χώρας (Biró Nagy et al 2014, Moreau 2012). Σύμφωνα με μελέτη των Böcskei και Molnár (2019), κατά την περίοδο 2010-2014 η θεματολογία των νομοσχεδίων της κυβέρνησης Orbán είχε πολύ περισσότερες ομοιότητες με την θεματολογία του εκλογικού προγράμματος του Jobbik παρά με εκείνη του κόμματος του Orbán. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι το περιεχόμενο της νομοθέτησης δεν οδήγησε σε αλλαγή πολιτικής στάσης ή σε πολιτική παρέκκλιση από πλευράς Fidesz – πλην μίας περίπτωσης.

Δηλαδή, το Fidesz κάλυψε σε σημαντικό βαθμό την θεματολογία του Jobbik, νομοθετώντας όμως εν πολλοίς με βάση τις δικές του παρεμφερείς προτάσεις στα αντίστοιχα θέματα ή μη-παρεκκλίνοντας από την γενικότερη συντηρητική του οπτική. Όπως επισημαίνουν οι Biró Nagy και άλλοι «*η ιδεολογία που προωθεί το Jobbik τίθεται σε εφαρμογή από την κυβέρνηση του Fidesz ...σε κάπως ηπιότερη μορφή, αλλά χωρίς μείζονες αλλαγές στις βασικές αρχές της*» (Biró Nagy et al. 2014, σελ. 266). Μάλιστα, οι Camus και Lebourg τονίζουν ότι «*το Jobbik δεν αποτελεί πρόβλημα (liability) για το Fidesz, το οποίο συγκριτικά φαίνεται ως ένα νομιμόφρον και συντηρητικό κόμμα*» (Camus and Lebourg 2017, σ. 245). Κατά τον Zulianello (2020), το Jobbik αποτελούσε περίπτωση «μη-ενσωματωμένου» (non-integrated) κόμματος που κινείται στο περιθώριο του κομματικού συστήματος.

Στις εθνικές εκλογές του 2014, ο Orbán διατήρησε την πρωθυπουργία ενώ το Jobbik αύξησε κι άλλο την δύναμή του φθάνοντας στο 20,39% (Camus and Lebourg, 2017). Ενθαρρυσμένος από το ποσοστό ο Vona προέβλεψε ότι το Jobbik θα ήταν ο νικητής στις εκλογές του 2018 (Kim, 2016). Ο Kim επισήμανε ότι «*η αρχική, ριζοσπαστική εικόνα του Jobbik, έχει γίνει πιο μετριοπαθής μετά τις κοινοβουλευτικές εκλογές του 2014. Η αρχική έμφαση του Jobbik στην ρητορική και στην δράση κατά των Ρομά, κατά των Εβραίων και κατά του κατεστημένου μετριάσθηκε πριν τις κοινοβουλευτικές εκλογές του 2014 ...[Αυτή η αλλαγή] καταδεικνύει την αντίληψη [του κόμματος] ότι για την μακροπρόθεσμη επιτυχία είναι απαραίτητη η προσέλκυση πολιτικά μετριοπαθών ψηφοφόρων*» (Kim 2016, σελ. 354). Κατά τον Szabados «*το κόμμα μετακινεί σταδιακά την πολιτική του προς το κέντρο προκειμένου να πείσει τους αβέβαιους ψηφοφόρους και προσπαθεί να κάνει πιο μετριοπαθή τα ριζοσπαστικά μέλη του*» (Szabados 2015, σελ. 56).

Ο Zulianello τόνισε την «*αυξανόμενη προγραμματική ομοιότητα μεταξύ του Fidesz και του Jobbik, ειδικά ως προς τον νατιβισμό*» (Zulianello 2018, σελ. 672), ενώ όπως τονίζουν οι Pirro

και άλλοι «το Fidesz επιχείρησε να υπερκεράσει το Jobbik και να προσελκύσει τους ψηφοφόρους του μετατρέπόμενο σε έναν πλήρως ανεπτυγμένο νατιβιστή δρώντα ...Από την άλλη, η ηγεσία του Jobbik ξεκίνησε μια πορεία μετριοπάθειας γύρω στα τέλη του 2013, η οποία είχε στόχο να μετομορφώσει την οργάνωση σε ένα κεντρικό λαϊκό κόμμα. Μια κίνηση ...που υπαγορεύθηκε τόσο από τις κυβερνητικές φιλοδοξίες του ...Gábor Vona όσο και από τον αυξανόμενο συνωστισμό στη δεξιά πλευρά του... ιδεολογικού φάσματος» (Pirro et al. 2021, σελ. 23)

Όπως επισημαίνουν οι Borbáth και Gessler «το κύριο κεντροδεξιό κόμμα στην Ουγγαρία, το Fidesz, στόχευε όλο και περισσότερο τους νατιβιστές ψηφοφόρους μετά τη λεγόμενη μεταναστευτική κρίση του 2015 ...Σημειωτέον, μέχρι το 2017, το Fidesz ξετέρασε το Jobbik ως το κόμμα που βρίσκεται πιο δεξιά στο ουγγρικό κομματικό σύστημα από πολιτισμικής πλευράς. Η κίνηση του Fidesz ήταν μέρος μιας πιο μακροπρόθεσμης στρατηγικής για την ικανοποίηση κάποιων εκ των προτάσεων του Jobbik το οποίο έθεσε το Jobbik υπό πίεση να διαχωρίσει τη στάση του από τη ρητορική της κυβέρνησης και να υπερασπιστεί την εκλογική του βάση» (Borbáth and Gessler 2023, σελ. 89).

Στις εθνικές εκλογές του 2018, ο Orbán επανεξελέγη, το Jobbik πήγε εξίσου καλά με τις προηγούμενες αυξάνοντας ελαφρά τον αριθμό των βουλευτών του αλλά ως ποσοστό έμεινε στάσιμο, με αποτέλεσμα την παραίτηση του Vona, ο οποίος ανέλαβε την ευθύνη της εκλογικής αποτυχίας. Το κόμμα εξέλεξε νέο αρχηγό, τον Tamás Sneider, αλλά στις ευρωεκλογές του 2019 τα ποσοστά του έπεσαν στο 14,67%. Ο Sneider αντικαταστάθηκε το 2020 από τον Péter Jakab.

Ο Jakab απομάκρυνε ακροδεξιά στοιχεία από το κόμμα και στις εκλογές του 2022 συμμετείχε σε συμμαχία έξι κομμάτων της αντιπολίτευσης (φιλελεύθερων, σοσιαλιστών και Πράσινων) κατά του κυβερνητικού Fidesz. Η συμμαχία ηττήθηκε εκλογικά και ο Orbán επανεξελέγη πρωθυπουργός με μεγάλη διαφορά. Σημαντικό τμήμα των ψηφοφόρων του Jobbik είτε απείχε από τις εκλογές απογοητευμένο από την συμμετοχή του κόμματος στην συμμαχία είτε ψήφισε το «Κίνημα η Πατρίδα μας» του πρώην αντιπροέδρου του Jobbik László Toroczkai ο οποίος είχε διαγραφεί από το κόμμα το 2018 και είχε ιδρύσει το εν λόγω κίνημα μαζί με άλλα πρώην μέλη του Jobbik. Το «Κίνημα η Πατρίδα μας» πήρε 5,7% και εξέλεξε 6 βουλευτές.

Μελέτη των Pirro και άλλων, ως προς το αν αυτή η προσπάθεια μετατροπής του Jobbik ήταν ειλικρινής ή ήταν απλώς μία προσπάθεια εξωραϊσμού της εικόνας του κόμματος, διαπίστωσε ότι κατά την περίοδο 2014-2017 «συγκρουσιακά είδη διαμαρτυρίας, όπως μπσίκοτάζ ή αποκλεισμοί, έγιναν πραγματικά σπάνια ...και οι δημόσιες συνελεύσεις μετατράπηκαν στον προτιμώμενο τύπο δράσης, ξεπερνώντας σε αριθμό ακόμη και τις πορείες και τις διαδηλώσεις» (Pirro et al. 2021, σελ. 27). Όμως, οι ερευνητές συμπέραναν ότι «εν ολίγοις, ο ρόλος του Jobbik δεν έχει αλλάξει ουσιαστικά με την πάροδο του χρόνου. Εκτός από τον περιορισμό της παρουσίας του από το πεδίο της διαμαρτυρίας, το Jobbik λειτούργησε με συνέπεια ως σύνδεσμος για διαφορετικούς ακροδεξιούς δρώντες στην Ουγγαρία. Ωστόσο ...[την περίοδο 2014-2017] άρχισε να παίζει πρόσθετους ρόλους με πιο συστηματικό τρόπο, ιδιαίτερα ως εκπρόσωπος της κατηγορίας της ευρύτερης ακροδεξιάς και ως συνδετικός κρίκος για ομάδες πολιτοφυλακής» (Pirro et al. 2021, σελ. 29). Σε επίπεδο κομματικού λόγου, οι μελετητές διαπίστωσαν ότι η αντι-Ρομά ρητορική εξαφανίσθηκε σχεδόν εξ' ολοκλήρου, ενώ σημαντική μείωση σημείωσε και ο αντισημιτισμός και ο αντισιωνισμός και ταυτόχρονα το κόμμα άρχισε να εστιάζει στο ζήτημα της μετανάστευσης.

Όμως, παρά την μετριοπαθέστερη ρητορική του Jobbik, οι Pirro και άλλοι θεωρούν ότι «το Jobbik έχει στραφεί προς διαφορετικές (και αναμφισβήτητα λιγότερο ριζοσπαστικές) περιοχές λόγου ως απάντηση στη ριζοσπαστικοποίηση του Fidesz. Υπάρχουν στοιχεία που υποδηλώνουν ότι το [Fidesz] έχει καθορίσει την πολιτική ατζέντα (και τον τόνο της) κατά τη διάρκεια της θητείας 2014-2018, επηρεάζοντας με τη σειρά του τη στρατηγική λόγου του Jobbik.

Συνεπώς, ανεξάρτητα από τις προσπάθειες του Jobbik να προβάλλει μια πιο μετριοπαθή εικόνα του εαυτού του, η ριζοσπαστικότητα θα πρέπει επίσης να γίνει κατανοητή σε σχέση με τις εξελίξεις που εκτυλίσσονται με το Fidesz» (Pirro et al. 2021, σελ. 30). Εν κατακλείδι, σύμφωνα με τους ερευνητές το Jobbik «δεν μετατράπηκε ουσιαστικά σε κεντρώο δρώντα, ούτε άλλαξε την νατιβιστική ραχοκοκκαλιά του, αλλά επένδυσε στο να περιορίσει αμφισβητούμενες αξιώσεις και θορυβώδη μέλη» (Pirro et al. 2021, σελ. 31).

Η Hyttinen (2022) υποστηρίζει ότι αυτή η επιβληθείσα από την ηγεσία μετριοπάθεια, και η μετακίνηση του Jobbik από τον νατιβισμό στον δεξιό λαϊκισμό οδήγησε στην απώλεια του εθνικιστικού συμβολισμού που χαρακτήριζε το κόμμα και συνεπώς και στην απώλεια της ομαδικότητας και της αλληλοϋποστήριξης που συνδέεται με την ύπαρξη ενός ισχυρού κομματικού συμβολισμού και τελετουργικού. Η απώλεια της ριζοσπαστικής εθνικιστικής ταυτότητας και η συνεπακόλουθη ιδεολογική αοριστία του Jobbik, τα οποία προέκυψαν ως αποτέλεσμα της προσπάθειας αποριζοσπαστικοποίησής του, οδήγησαν στην ανάδυση του «Κινήματος Η Πατρίδα μας» το οποίο προήλθε από διάσπαση του Jobbik και το οποίο «Κίνημα» οικειοποιήθηκε τους εθνικιστικούς συμβολισμούς που προηγουμένως χρησιμοποιούσε το Jobbik.

Ο Drábik (2022) θεωρεί ότι το Jobbik «έχει διέλθει από μια διαδικασία αποριζοσπαστικοποίησης και μετατοπίστηκε από μια νεοναζιστική θέση προς το πολιτικό κέντρο και τη σύγχρονη ...μορφή της ριζοσπαστικής δεξιάς» (σελ. 419). Από την άλλη, οι Borbáth και Gessler, αφού μελέτησαν την επικοινωνιακή στρατηγική του Jobbik κατά την περίοδο 2009-2016, τονίζουν: «Δεν πιστεύουμε ότι το Jobbik έχει γίνει ένα μετριοπαθές κόμμα που έχει αφήσει πίσω την νατιβιστική του ατζέντα. Αντίθετα ...ο νατιβισμός ζει σε κανάλια μέσω ενημέρωσης που στοχεύουν το βασικό εκλογικό του σώμα και οι διακυμάνσεις του δείχνουν ότι χρησιμοποιείται τακτικά για να κινητοποιήσει τη βάση του. Ωστόσο, στρατηγικοί λόγοι ωθούν το κόμμα να βασίζεται όλο και περισσότερο στον λαϊκισμό εις βάρος της νατιβιστικής κινητοποίησης. Παρ' όλο που αυτή η κίνηση είχε εκλογικό κόστος για τη δημοτικότητα του κόμματος ήταν αρκετή για να γίνει αποδεκτό ως μέλος ενός ευρύτερου αντιπολιτευτικού συνασπισμού με στόχο το Fidesz και έτσι βοήθησε το Jobbik να ξεπεράσει το καθεστώς του παρία που είχε» (Borbáth and Gessler 2023, σελ. 102).

3.Η κεντρική σημασία της ιδεολογίας για την «Χρυσή Αυγή»

Κάθε προσπάθεια να αναταμεί η ύπαρξη και η δράση της ΧΑ πρέπει να δίνει κεντρική σημασία στην ανάλυση και κατανόηση της ιδεολογίας της. Χωρίς αυτήν, η όποια μελέτη θα οδηγείται σε συμπεράσματα σχετικής και αποσπασματικής αξίας. Όπως ορθά επισημαίνουν οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου, «η ιδεολογία για τη Χρυσή Αυγή είναι κάτι περισσότερο από ένα σύστημα πεποιθήσεων. Είναι ένας τρόπος ζωής και μία κοσμοθεωρία» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 104-105). Οι μέχρι τώρα μελέτες που επιχειρήσαν να αναλύσουν την πολιτική και εκλογική πορεία της ΧΑ χαρακτηρίζονται, δυστυχώς, από την ίδια αδυναμία: την άγνοια ή την παράβλεψη του γεγονότος ότι η ιδεολογία παίζει κεντρικό ρόλο στην ύπαρξη και στη δράση της.

Την κεντρική σημασία της ιδεολογίας για την ΧΑ έχει επανειλημμένως επισημάνει τόσο ο αρχηγός της όσο και στελέχη της σε διάφορες χρονικές περιόδους, ώστε να καθίσταται σαφές ότι αποτελεί διαχρονικό χαρακτηριστικό του πνεύματος και της δράσης της οργάνωσης. Ο αρχηγός της Νικόλαος Μιχαολιάκος χαρακτήριζε την ΧΑ ως «Ιδεολογικό Κίνημα» (Μιχαολιάκος 2014α, σελ. 43), ενώ το – πρώην – στέλεχος της ΧΑ Ίων Φιλίππου (ψευδώνυμο του Ιωάννη Περδικάρη) την θεωρούσε ως «έν[α] ριζοσπαστικ[ό] πολιτικ[ό] κίνημ[α] με στέρεες θεωρητικές καταβολές» (Φιλίππου 2013, σελ. 15). Κατά τον αρχηγό της, «η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ δεν

ήταν ποτέ και δεν είναι και σήμερα ένα απλό πολιτικό κόμμα, αλλά μία Ιδέα, μία Πίστη και η Πίστη είναι πιο δυνατή από τη φωτιά»³.

Ο Αναγνώστου θεωρούσε ότι η ΧΑ δεν ήταν ένα απλό πολιτικό κόμμα αλλά «ένα ιδεολογικό κύτταρο Υγείας και Νιότης μέσα σ' έναν αρρωστημένο και γηρασμένο κόσμο»⁴, ενώ ο Παππάς τόνιζε ότι «φωτίζουμε τα σκοτάδια της παρακμής με την πύρινη δάδα της αιώνιας ιδέας μας»⁵. Κατά τον Μάστορα, η ΧΑ υπήρξε μία προσπάθεια δεκαετιών, «η οποία κράτησε μία Ιδεολογική Φλόγα αναμμένη για πολλά χρόνια, σε πείσμα εχθρών και φίλων» (Μάστορας 2014, σελ. 120), ενώ το 2013 ο Παπαδιονυσίου διευκρίνιζε ότι «μπορεί να διαβήκαμε τις πύλες του κοινοβουλίου, αλλά πάντα παραμένουμε ένα Ιδεολογικό Επαναστατικό Κίνημα»⁶.

Ο Μιχαλολιάκος επισήμαινε πως ήδη από νεαρή ηλικία είχε καταλάβει ότι: «ο σκοπός της ζωής μου δεν θα μπορούσε να είναι διαφορετικός από το να ταχθώ με όλη τη δύναμη της ψυχής μου στην υπηρεσία αυτής της μεγάλης Ιδέας, που είχε τόσο συκοφαντηθεί, που είχε τεθεί από τους τυράννους των λαών όλης της ανθρωπότητας στο περιθώριο, γιατί αποτελούσε την ποίηση του 20^{ου} αιώνα, όπως είχε γράψει χαρακτηριστικά ο Ρομπέρ Μπραζιγιάκ» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 12). Μάλιστα, χαρακτήριζε τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ως «μεγάλο ιδεολογικό πόλεμο» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 69) και τόνιζε ότι η προσπάθεια της ΧΑ είχε χαρακτήρα ιδεολογικό καθώς «ασχολείται με τη διάδοση της ιδέας του Εθνικοσοσιαλισμού, θεωρώντας αυτό σαν το πρώτο σημαντικό βήμα στην όλη μας πορεία»⁷. Επιπλέον, επισήμαινε ότι η έκδοση του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» είχε ως σκοπό να συσπειρώσει γύρω του ανθρώπους «με φανατισμό και θρησκευτική πίστη» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 29), ενώ το 2003 υπογράμμιζε ότι «και φανατικοί είμαστε και ακραίοι για τα Ιδανικά μας, για την Πατρίδα μας, για την Φυλή μας, για την Ιδεολογία μας»⁸.

Ο Μιχαλολιάκος έκανε αναφορά στον «Αρχέγονο Μύθο της Μεγάλης μας Ιδεολογίας» (Μιχαλολιάκος 2001, σελ. 125) και επισήμαινε ότι «η σημασία της Πίστewς και της Ιδεολογίας είναι πολύ σημαντικότερη σε όλες τις περιπτώσεις από την πολιτική... Μόνο οι Ιδέες πυρώνουν τις καρδιές και όχι η ελπίδα για εκλογικές επιτυχίες» (Μιχαλολιάκος 2001, σελ. 125). Επιπλέον, τόνιζε ότι οι Χρυσauγίτες έχουν «το μεγάλο ελάττωμα να πιστεύουμε με πάθος στην ιδεολογία μας» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 69) και ότι «έχουμε... το ιδιαίτερα επικίνδυνο χαρακτηριστικό να είμαστε αποφασισμένοι να κάνουμε θυσίες και να αγωνιστούμε για τις Ιδέες μας» (Μιχαλολιάκος 2001, σελ. 192). Μάλιστα, υποστήριζε ότι «το σύστημα... φοβάται στην εξάπλωση της φλογερής μας Ιδέας» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 70).

Το 1989 ο Μιχαλολιάκος υπογράμμιζε ότι «καμμία λογική της στιγμής δεν είναι δυνατόν να μας παρασύρει κι' αυτό γιατί ΕΜΕΙΣ έχουμε Ιδεολογία, Ιδεολογία που την πιστεύουμε και την τιμούμε με τον Αγώνα μας. Ιδεολογία που ρυθμίζει και την πολιτική πρακτική μας»⁹. Ομοίως, τον Δεκέμβριο του 2011 – λίγους μήνες πριν την πρώτη είσοδο της ΧΑ στην Βουλή – επισήμαινε

³ «Εκδήλωση για τα 600 φύλλα της 'Χρυσής Αυγής', Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 601, 4 Μαΐου 2006, σελ. 9.

⁴ Αναγνώστου Ι. «Να απαγορεύσουμε τις απαγορεύσεις τους», Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 602, 1 Ιουνίου 2006, σελ. 2.

⁵ Παππάς Χρ. «Τα ΟΧΙ και τα ΝΑΙ του Εθνικιστή ΧΡΥΣΑΥΓΙΤΗ». Αναρτήθηκε στις 18.5.2017, <http://www.xryshaygh.com/enimeros/view/ta-ochi-kai-ta-nai-tou-ethnikisth-chrusaugiith> [Πρόσβαση στις 19.5.2017]. Η ανάρτηση υπάρχει και στην νέα σελίδα της ΧΑ, στο <http://www.xrisiavgi.com/enimerosi/view/ta-ochi-kai-ta-nai-tou-ethnikisth-chrusaugiith> [Πρόσβαση στις 3.4.2020].

⁶ Παπαδιονυσίου Ν. «Η ισχύς εν τη ενώσει», Μαϊανδρος τ. 6 [Δεκέμβριος 2013], σελ. 48.

⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Αγώνας Πίστη Νίκη», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 4.

⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο δρόμος της Χρυσής Αυγής», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 109 [Μάιος-Ιούνιος 2003], σελ. 4.

⁹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Όχι στην απάτη των ποσοστών», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 5.

ότι «η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ δίνει την πολιτική μάχη πάντα με γνώμονα την Ιδεολογία! Η πολιτική μάχη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ είναι και μία μάχη Ιδεολογική!»¹⁰.

Στο βιβλίο στο οποίο ανέπτυξε τις ιδέες της ΧΑ για το Β' Συνέδριο – κατά το οποίο αποφασίσθηκε η στροφή της στην πολιτική δράση και η συμμετοχή της στις εκλογικές αναμετρήσεις – ο Μιχαλολιάκος τόνιζε «πόσο υπέροχο είναι να κρατάς την Πίστη σου σταθερή σε Ιδέες και Σύμβολα στους δύσκολους καιρούς... Εμίσησα την τέχνη του 'εφικτού' και πίστεψα στην Μεγάλη Υπόθεση της Ιδέας» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 7). Η φράση αυτή παρέμεινε σε όλες τις μετέπειτα εκδόσεις του εν λόγω βιβλίου¹¹. Μάλιστα, είχε επισημάνει ήδη από το 1996 ότι «πολιτικός αγώνας χωρίς ιδεολογικό περιεχόμενο είναι, στην καλύτερη περίπτωση, φερό στον άνεμο και ανούσια πράξη... Γι' αυτό το λόγο πρέπει να δώσουμε πέρα από την πολιτική μάχη σε πεζοδρόμια, χωριά και εργοστάσια και τη ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ»¹².

Οι Ιδέες και η Πίστη είναι άρρηκτα συνδεδεμένες στην κοσμοθεωρία της ΧΑ, καθώς, όπως ο ίδιος επισημαίνει, «Ιδέες χωρίς Πίστη είναι λόγος κενός χωρίς ουσία και περιεχόμενο. Πιστεύω σε Ιδέες σημαίνει μάχομαι γι' αυτές με συνέπεια χωρίς να υπολογίζω το τίμημα» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 21). Μάλιστα, ο Μιχαλολιάκος αναφέρει ότι το 1993, όταν εκδόθηκε η εφημερίδα «Χρυσή Αυγή», η οποία αυτοχαρακτηριζόταν ως «Λαϊκή Εθνικιστική», κάποιοι το θεώρησαν ως συμβιβασμό καθώς δεν αποκλήθηκε «εθνικοσοσιαλιστική». Ο Μιχαλολιάκος τόνισε ότι στις κατηγορίες περί «συμβιβασμού», «απαντήσαμε και απαντούμε με τον αγώνα μας» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 49).

Το 1994 και εν όψει της πρώτης συμμετοχής της ΧΑ σε εκλογική αναμέτρηση, τόνισε ότι η συμμετοχή αυτή «δεν σημαίνει ότι πρόκειται να αρνηθούμε ούτε κατ' ελάχιστον ΑΥΤΑ που υπήρξαν, είναι και θα είναι Αιώνια τα Ιδεολογικά μας θεμέλια»¹³, ενώ το 1995 διευκρίνιζε ότι «η εμμονή σε παλαιούς τρόπους και τακτικές... είναι τουλάχιστον ανοησία. Η 'προσαρμοστικότητα' αυτή δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση... ότι πρέπει να αλλάξουμε έστω και κατ' ελάχιστον την Κοσμοθεωρία μας, τις Ιδέες μας και την Πίστη μας, που πρέπει να μείνουν αμετακίνητες και σταθερές» (Μιχαλολιάκος 2001, σελ. 74-75). Κάτι παρόμοιο επισημάνει το 2005 και ο Μάνεσης γράφοντας ότι «η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ έχει ένα ελάττωμα. Πέρα από τις όποιες κινήσεις πολιτικής τακτικής έχει πράξει στο παρελθόν, της είναι αδύνατον να αποκηρύξει την Ιδεολογία της»¹⁴. Μάλιστα, στο ίδιο φύλλο, η ΧΑ «επαναβεβαίω[ε] την προσήλωσή της στην Καθαρή Ιδέα»¹⁵.

Το 2000, γράφοντας για τα 20 χρόνια του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», ο Μιχαλολιάκος υπογράμμισε ότι «είμαστε αποφασισμένοι να συνεχίσουμε το 'ταξίδι' μέχρι την τελική νίκη και την δικαίωση, προπαντός υπερήφανοι γιατί παραμένουμε συνεπείς στις Ιδέες μας και στα Ιδανικά μας»¹⁶. Αντιστοίχως, το 2007 τόνισε ότι «στα 27... χρόνια της ζωής του περιοδικού 'ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ'... αλλάξαν πολλά... Υπάρχει όμως και κάτι που δεν αλλάζει για όσους διαθέτουν χαρακτήρα, συνέπεια και πίστη. Αυτό είναι η Ιδεολογία!»¹⁷.

¹⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η δικαίωση της Χρυσής Αυγής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 4.

¹¹ Αναφέρεται τόσο στην Β' έκδοση (εκδόσεις Ασκαλών, 2000, σελ. 15) όσο και στην τελευταία – Ε' έκδοση – (ΧΑ Κατάστημα, 2019, σελ. 35).

¹² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η μάχη των ιδεών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 92 [20 Νοεμβρίου 1996], σελ. 3.

¹³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Τέρμα τα ψέματα, Τώρα, Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 83 [10 Μαρτίου 1994], σελ. 9.

¹⁴ Μάνεσης Ι. «Ποια ενότητα και ποιοι εθνικιστές;», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 573, 2 Ιουνίου 2005, σελ. 2.

¹⁵ «ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ και πολιτική: ο λεγόμενος εθνικιστικός χώρος και Εμείς», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 573, 2 Ιουνίου 2005, σελ. 3.

¹⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «'Χρυσή Αυγή' 20 χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 100 [28 Οκτωβρίου 2000], σελ. 5.

¹⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Χρυσή Αυγή 27 χρόνια!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 135 [Δεκέμβριος 2007-Ιανουάριος 2008], σελ. 5.

Ο ίδιος ο Μιχαλολιάκος είχε χαρακτηριστικά δηλώσει: «έχω το ελάττωμα να παραμένω σταθερός στις Ιδέες μου... Όσο περισσότερο περνούν τα χρόνια, μάλιστα, τόσο και περισσότερο 'ακραίος' 'φασίστας' ή όπως αλλιώς θέλετε να το πείτε γίνομαι»¹⁸. Μάλιστα, η σύζυγος του Μιχαλολιάκου και (πρώην) βουλευτής της ΧΑ Ελένη Ζαρούλια είχε επισημάνει το 2013 ότι ο σύζυγός της «τις ίδιες απόψεις που είχε πριν από 30 χρόνια τις έχει και σήμερα»¹⁹.

Το 2004 ο Μιχαλολιάκος επισήμαινε ότι «αυτό που μετρά παν' απ' όλα είναι η Θέληση και οι Ιδέες και όσο υπάρχουν άνθρωποι όρθιοι, υπερήφανοι και ασυμβίβαστοι να τις υπηρετούν οι Ιδέες δεν πεθαίνουν!»²⁰, ενώ το 2005 τόνιζε ότι η ΧΑ «τα έχει βάλει με όλους, γιατί δεν συμβιβάζεται, γιατί δεν υποχωρεί, γιατί κρατά ψηλά την Σημαία της Ιδεολογίας»²¹. Σε αυτόν τον συνδυασμό Ιδεών και Πίστης, ο Μιχαλολιάκος έδινε σχεδόν «θρησκευτικό» χαρακτήρα καθώς θεωρούσε ότι οι Χρυσουγίτες που παραμένουν σταθεροί στις Ιδέες τους και έχουν σιδερένια θέληση «είναι οι τελευταίοι Πιστοί μιας Αιώνιας Ιδέας και ταυτόχρονα οι πρώτοι Απόστολοι της Νέας Πίστης, αυτής της Πίστης, που θα δώσει την μοναδική ελπίδα στον Άνθρωπο ανάμεσα στα ερείπια, που... έρχονται!!! ... [Ε]ίναι οι Εκλεκτοί της Μοίρας, τα σφάγια σήμερα μιας απαραίτητης θυσίας και αύριο οι τιμωροί και Άγιοι της Νέας Πολιτείας» (Μιχαλολιάκος 2000β, σελ. 60).

Υπό το πρίσμα αυτό γίνεται κατανοητό και το γιατί, κατά τον Μιχαλολιάκο, «το δικό μας καθήκον... είναι... να μην παραχωρούμε ούτε και ένα χιλιοστό από την ιδεολογική μας καθαρότητα»²². Μάλιστα, ο ίδιος δήλωνε: «Είμαστε οι μοναδικοί ΙΔΕΟΛΟΓΟΙ, οι μόνοι που αγωνιζόμαστε χωρίς ιδιοτέλεια, χωρίς σκοπιμότητες φτηνές και υπολογισμούς» (Μιχαλολιάκος 2000β, σελ. 62), και επισήμαινε: «Είμαστε ιδεολόγοι και συνειδητοί πολιτικοί στρατιώτες ενός κινήματος με ξεκάθαρη κοσμοθεωρία, βιοθεωρία και ιδεολογία»²³.

Αλλά και μετά τον φόνο του Παύλου Φύσσα από οπαδό της ΧΑ και την προφυλάκιση του ίδιου και ηγετικών στελεχών του κόμματος, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «εμείς οι Χρυσουγίτες είμαστε οι μόνοι που δεν μπορούμε ούτε να πουληθούμε, ούτε και να αγοραστούμε. Και μπορούμε να είμαστε αγνοί Ιδεολόγοι, γιατί ακριβώς έχουμε Ιδέες. Έχουμε Ιδέες, έχουμε Πίστη»²⁴. Αντίστοιχα, τον Δεκέμβριο του 2017 ο ίδιος υπογράμμιζε ότι «μέχρι το τέλος του κόσμου θα πολεμάμε για τις Ιδέες μας, για την Πατρίδα μας και δεν θα γίνουμε... 'ρεαλιστές'!» (Μιχαλολιάκος 2017, σελ. 285). Ομοίως, και ο τότε εκπρόσωπος τύπου της ΧΑ Ηλίας Κασιδιάρης επισήμαινε: «Πλεύσαμε για χρόνια σε σκοτεινά ύδατα και επικίνδυνες θάλασσες, με μοναδικούς φάρους την Ιδεολογία μας και την πίστη στις παραδοσιακές αξίες της Πατρίδας μας» (Κασιδιάρης 2015, σελ. 17).

Η κόρη του αρχηγού και στέλεχος της ΧΑ Ουρανία Μιχαλολιάκου, απευθυνόμενη στα μέλη της ΧΑ μετά τον φόνο του Φύσσα, έθετε το ερώτημα: «Ερχόμενοι στην αγκαλιά της Χρυσής Αυγής και προσφέροντας τον εαυτό μας στην Άγια αυτή Ιδεολογία μαθαίνουμε πολλά πράγματα... Αναρωτήσου αν μπορείς να τα χάσεις όλα μα όλα για μία ιδέα, τη δική μας Ιδέα. Απλά αναρωτήσου και διάλεξε. Μπορείς να είσαι ένας από εμάς; Μπορείς να ζεις μόνο για μια Ιδέα; Εγώ μπορώ. ΕΜΕΙΣ ΜΠΟΡΟΥΜΕ. ΕΣΥ;»²⁵

¹⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Γιατί δεν θα ψηφίσω», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 624, 5 Σεπτεμβρίου 2007, σελ. 16.

¹⁹ Αργυρός Γ. «Κοινή πορεία στα έδρανα και τη... ζωή», *Παραπολιτικά* 13 Απριλίου 2013, σελ. 29.

²⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Αυτό που μετρά πάν' απ' όλα είναι η Θέληση και οι Ιδέες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 118 [Οκτώβριος 2004], σελ. 5.

²¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η Πίστις στην Ιδέα και η πολιτική σκοπιμότητας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 572, 26 Μαΐου 2005, σελ. 16.

²² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «'Αριστος τρόπος του αμύνεσθαι το μη εξομοιούσθαι' – Μάρκος Αυρήλιος», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 216, 7-12 Νοεμβρίου 1997, σελ. 12.

²³ Συνέντευξη στον Π. Τζένο «Νίκος Μιχαλολιάκος: 'Η βία είναι παράδοση της Αριστεράς'», *Παραπολιτικά* 15 Δεκεμβρίου 2012, σελ. 10.

²⁴ «Ξεφτίλισε το σύστημα ακόμα μία φορά», *Μαϊανδρος* τ. 8 [Ιούλιος 2014], σελ. 38.

²⁵ Μιχαλολιάκου Ουρ. «Εσύ μέχρι πού είσαι διατεθειμένος να φτάσεις για τις Ιδέες σου;», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] 25 Σεπτεμβρίου 2013, αρ. φ. 843, σελ. 18.

Μετά την αποτυχία εισόδου στην Βουλή στις εθνικές εκλογές του 2019, ο Μιχαλολιάκος υπογράμμισε ότι «η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ δεν τελεί υπό διάλυση... Η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ είναι ένα Κίνημα Ιδεολογικό και τα Ιδεολογικά Κινήματα περνούν κρίσεις, δέχονται κτυπήματα, αλλά εάν παραμένει η Πίστη στην Ιδέα δεν διαλύονται ποτέ»²⁶. Μάλιστα καλούσε: «Όσοι ζωντανοί σε αυτούς τους δύσκολους καιρούς, που είναι όλοι εναντίον μας, ας δώσουν τον αγώνα τον καλό για την Ιδέα, την Τιμή και την Αξιοπρέπειά τους»²⁷.

Το 2020, μετά και τις νέες αποχωρήσεις κορυφαίων στελεχών, η ΧΑ καλούσε τους υποστηρικτές της «να δούμε τον αγώνα μας πέρα από κάθε λογική των αριθμών, πέρα από κάθε 'πάρε δώσε'. Αγώνα προπαντός για την Ιδέα και μόνον για την Ιδέα!»²⁸. Ακόμα και μετά την αποχώρηση του Ηλία Κασιδιάρη και την ανακοίνωση από αυτόν της δημιουργίας νέου πολιτικού σχηματισμού, ο Μιχαλολιάκος δήλωσε ότι ο αγώνας της ΧΑ «θα συνεχιστεί χωρίς εκπτώσεις Ιδεών και συμβιβασμούς» και κάλεσε «σε έναν υπέροχο αγώνα για Ιδέες και Ιδανικά»²⁹.

Τον Ιούλιο του 2020, ο Μιχαλολιάκος δήλωνε κατηγορηματικά ότι «η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ δεν αλλάζει ιδεολογία, αλλά εν όψει του προσεχούς Συνεδρίου μας επιβάλλεται να [έχει] μία Επίκαιρη θέση στην μάχη των Ιδεών που μαίνεται σε παγκόσμιο επίπεδο. Το Κίνημά μας είναι Ιδεολογικό και Πολιτικό. Από την Ιδεολογία ξεκινούν ΟΛΑ και μόνο με Ιδεολογία η Γενιά η Ελληνική... θα μπορέσει να φτάσει στη ΝΙΚΗ»³⁰.

Ακόμα και μετά την καταδίκη του τον Οκτώβριο του 2020, ο Μιχαλολιάκος δήλωνε «υπερήφανος για τις Ιδέες [τ]ου, για τις οποίες αγωνίστηκ[ε] από ηλικίας 15 ετών, από το 1972, επί 48 ολόκληρα χρόνια» και υποστήριζε: «Είμαι στην φυλακή για τις Ιδέες μου, γιατί τόλμησα να σταθώ απέναντι σε ένα Σύστημα, που δυναστεύει τον Λαό μου, που υπηρετεί τα συμφέροντα των εχθρών του Έθνους μου»³¹.

Ενδεικτική του κεντρικότατου ρόλου που παίζει η ιδεολογία για την ΧΑ αποτελεί η εισαγωγή και η σποραδική χρήση του όρου «Χρυσαιγιτισμός» ως όρου που η ίδια θεωρεί ότι αποδίδει την μοναδικότητα και την ιδιαιτερότητα της ιδεολογίας της (σε αντικατάσταση του όρου «εθνικισμός»). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Μάστορας, «ο Εθνικισμός, ο οποίος εκφράζουμε, είναι μοναδικός και μοναχικός και κάλλιστα θα μπορούσε η Ιδεολογία που εκφράζει το Κίνημά μας να ονομάζεται ΧΡΥΣΑΥΓΙΤΙΣΜΟΣ»³².

Ο Μάστορας δίνει στον όρο αυτό «μια έννοια Πνευματική, με θεϊκή υπόσταση και διαχρονικό περιεχόμενο»³³. Κατ' αυτόν, οι Χρυσαιγιτες «δεν αγωνιζόμαστε για έναν γενικό και αόριστο 'εθνικισμό', αλλά για τον πλήρως συγκροτημένο Εθνικισμό ως Ιδέα, Πίστη και Πολιτική Εφαρμογή, που έχει την κωδική ονομασία Χρυσαιγιτισμός... [ο οποίος] αποτελεί έναν Τρόπο Ζωής, μία αέναη κίνηση βασισμένη σε αντίστοιχες αιώνιες Αξίες και Αρχές»³⁴. Επομένως, η

²⁶ «Η Χρυσή Αυγή δεν τελεί υπό διάλυση», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1148, 21 Αυγούστου 2019, σελ. 16.

²⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Όσοι ζωντανοί για μια Σημαία και μια Ιδέα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1148, 21 Αυγούστου 2019, σελ. 3.

²⁸ «Να κρατήσουμε άπαρτο το 'Κάστρο Χρυσή Αυγή'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1183, 13 Μαΐου 2020, σελ. 1.

²⁹ «Δήλωση Ν. Γ. Μιχαλολιάκου – 21η Μαΐου 2020». Αναρτήθηκε στις 21/5/2020 στο <http://www.xrisiavgi.com/enimerosi/view/dhlwsh-n.g.-michaloliakou-21h-maiou-2020> [Πρόσβαση στις 21/5/2020].

³⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η Χρυσή Αυγή δεν αλλάζει και δεν θα αλλάξει ποτέ ιδεολογία», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1193, 29 Ιουλίου 2020, σελ. 16.

³¹ «Είμαι αθώς και υπερήφανος για τις ιδέες μου», *Ελεύθερη Ωρα* 14 Νοεμβρίου 2020, σελ. 5.

³² Μάστορας Γ. «Εναντίον όλων!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 609, 4 Ιανουαρίου 2007, σελ. 14.

³³ Μάστορας Γ. «Ο άνθρωπος της Χρυσής Αυγής», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1070, 7 Φεβρουαρίου 2018, σελ. 21.

³⁴ Μάστορας Γ. «Χρυσή Αυγή σημαίνει Αλήθεια», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1077, 28 Μαρτίου 2018, σελ. 21.

ιδεολογία της ΧΑ «είναι κάτι ανώτερο του Εθνικισμού και ταυτίζεται με την πρωτόγνωρη και καινοτόμο έννοια που ονομάζεται Χρυσουγισμός»³⁵, ο οποίος ορίζεται ως «ο Εθνικισμός του 21^{ου} αιώνας, εμπλουτισμένος από την εμπειρική γνώση του Ιστορικού παρελθόντος, τα βιώματα της σύγχρονης καθημερινότητας και την προοπτική ενός Ευοίωνου Μέλλοντος»³⁶. Τον όρο «Χρυσουγισμός» έχει χρησιμοποιήσει και ο Μιχαολιάκος (Μιχαολιάκος 2014α, σελ. 8)³⁷.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι το 2013, κατά την απολογία του στον ανακριτή μετά την σύλληψη του λόγω του φόνου του Παύλου Φύσσα, ο Μιχαολιάκος διαχώρισε τον εθνικοσοσιαλισμό από την ιδεολογία της ΧΑ, υποστηρίζοντας ότι οι «ακραφινείς εθνικοσοσιαλιστικές θέσεις... ουδεμία σχέση έχουν με την πραγματική ιδεολογία της ΧΑ η οποία υπερασπίζεται τις αρχές και θέσεις του ελληνικού εθνικισμού»³⁸. Μάλιστα σχολιάζοντας κείμενα που είχαν κατά καιρούς δημοσιευθεί στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή», υποστήριξε ότι αυτά «απηχούσαν αντιλήψεις εθνικοσοσιαλιστικές τότε, δηλαδή προ 35ετίας, τις οποίες σήμερα δεν αποδέχομαι. Η Χρυσή Αυγή σε ιδεολογικό επίπεδο δεν έχει σχέση με τον γερμανικό εθνικοσοσιαλισμό του μεσοπολέμου αλλά εκφράζει ένα γνήσιο εθνικιστικό κίνημα. Γι' αυτό ακριβώς τον λόγο η Χρυσή Αυγή ουδέποτε υιοθέτησε επίσημα εθνικοσοσιαλιστικά σύμβολα, αλλά μόνο αρχαιοελληνικά, σύμβολό της δε είναι ο αρχαιοελληνικός μαιάνδρος»³⁹.

Την ίδια θέση επανέλαβε και το 2019, τονίζοντας ότι «Η Χρυσή Αυγή από το 1992 στο β' συνέδριό της καθόρισε την ιδεολογία του κόμματος ως λαϊκό εθνικισμό. Άρθρα υπήρχαν μόνο πριν από πολλά χρόνια περί εθνικοσοσιαλισμού»⁴⁰. Αντίστοιχη θέση εξέφρασε και το στέλεχος της ΧΑ και Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπός της Χρήστος Παππάς, ο οποίος στην απολογία του στον ανακριτή τόνισε ότι «δεν υπάρχει ουδεμία πολιτική συνάφεια. Η Χρυσή Αυγή πρεσβεύει την ιδεολογία του λαϊκού εθνικισμού... Η πολιτικοστρατιωτική έκφραση του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού συγκρούστηκε με διάφορες χώρες διεθνώς. Πολιτικά και ιδεολογικά δεν μπορώ να έχω τις αυτές πεποιθήσεις με ξένους εχθρούς που έβλαψαν την πατρίδα μου»⁴¹.

4. Οι μελέτες για την «Χρυσή Αυγή»

Λόγω του περιθωριακού της χαρακτήρα και των χαμηλών εκλογικών της επιδόσεων μέχρι το 2010, η ΧΑ δεν είχε αποτελέσει αντικείμενο επιστημονικής μελέτης, ενώ η εμπλοκή μελών και στελεχών της σε διάφορα βίαια επεισόδια της έδινε περιστασιακά κάποια (αρνητική) δημοσιότητα. Η είσοδος της ΧΑ στο Ελληνικό Κοινοβούλιο μετά τις εκλογές του Μαΐου του 2012 προκάλεσε έντονο ενδιαφέρον, στο οποίο ανταποκρίθηκαν άμεσα με την έκδοση βιβλίων αρχικά δημοσιογράφοι και δημοσιολογούντες (π.χ. Ψαρράς 2012, Χασαπόπουλος 2013, Ζουμπουλάκης 2013, Παπαϊωάννου 2013). Μάλιστα, η άνοδος της ΧΑ αποτέλεσε ακόμα και αντικείμενο ημερίδων (π.χ. στις 6 Μαρτίου 2013 το Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ διοργάνωσε την ημερίδα «ΜΜΕ και το Φαινόμενο του Νεοναζισμού» με τη συμμετοχή δημοσιογράφων⁴²).

³⁵ Μάστορας Γ. «Η αναγκαιότητα της Ηθικής», *Μαιάνδρος* τ. 3, [Απρίλιος 2013], σελ. 49.

³⁶ Μάστορας Γ. «Η εσωτερική ανατομία του Χρυσουγίτη», *Μαιάνδρος* τ. 6 [Δεκέμβριος 2013], σελ. 8-9.

³⁷ Όπως θα καταδειχθεί στην παρούσα διατριβή (σελ. 162-164 και 259-268), η ιδεολογία της ΧΑ όντως διαφοροποιείται σε αρκετά και σε ουσιαστικά σημεία από τον εθνικισμό, και επομένως η εισαγωγή εκ μέρους της του όρου «Χρυσουγισμός» προκειμένου να υπογραμμίσει την ουσιαστική αυτή διαφοροποίηση δεν είναι αδικαιολόγητη ούτε θα πρέπει να αποδοθεί εξ ολοκλήρου σε κάποιου είδους έπαρση της ηγεσίας της.

³⁸ Μπενέα Μ. «Θεατρική απολογία από τον αρχηγό», *Έθνος* 5 Οκτωβρίου 2013, σελ. 14.

³⁹ Μπενέα Μ. «Θεατρική απολογία από τον αρχηγό», *Έθνος* 5 Οκτωβρίου 2013, σελ. 14.

⁴⁰ Συνέντευξη στην Β. Μπενέκου «Δεν ντρέπομαι για τίποτε!», *Espresso* 9-10 Μαρτίου 2019, σελ. 13.

⁴¹ Μουστάκα Μ. «Οι νεοναζί που – στον ανακριτή – έγιναν ...αρνάκια», *Τα Νέα* 5-6 Οκτωβρίου 2013, σελ. 15.

⁴² Μορφωτικό Ίδρυμα ΕΣΗΕΑ (2013), *ΜΜΕ και το Φαινόμενο του Νεοναζισμού*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα της ΕΣΗΕΑ.

Όμως, όπως διαπίστωνε και ο Παπαϊωάννου, «ο λόγος πολλών δημοσιογράφων, πολιτικών και δημοσιολογούντων για τη ΧΑ υιοθετεί μία ρηχή ερμηνεία. Πάνουν δηλαδή το φαινόμενο ΧΑ λίγους μήνες πριν από την είσοδό της στο κεντρικό πολιτικό σκηνικό, με αφετηριακό ορόσημο την εκλογή Μιχαλολιάκου στον Δήμο Αθηναίων [το 2010]» (Παπαϊωάννου 2013, σελ. 20).

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι πολλοί δημοσιογράφοι παραθέτουν ανακριβείς πληροφορίες σχετικά με την ΧΑ. Για παράδειγμα, ο Χασαπόπουλος αναφέρει ότι ο Μιχαλολιάκος παρέμεινε στην ηγεσία της Νεολαίας της ΕΠΕΝ «για ενάμιση χρόνο περίπου» (Χασαπόπουλος 2013, σελ. 22), ενώ στην πραγματικότητα έμεινε για μόλις πέντε μήνες (Σεπτέμβριος 1984 - Ιανουάριος 1985), ο Τσιντσίνης τοποθετεί την ΕΠΕΝ στις εκλογές του 1977⁴³, ενώ τότε είχε συμμετάσχει η «Εθνική Παράταξις», ο Λακόπουλος αναφέρει ότι η ΧΑ συμμετείχε στις ευρωεκλογές του 1999 συνεργαζόμενη «με τους εσωτερικούς ανταγωνιστές [της], τον Βορίδη και τον Πλεύρη, με την Πρώτη Γραμμή, και θα πάρουν όλοι μαζί 1,13%»⁴⁴, ενώ το ακριβές είναι ότι το «Ελληνικό Μέτωπο» του Μ. Βορίδη συμμετείχε αυτόνομο στις ευρωεκλογές του 1999 παίρνοντας 0,12%, ενώ η «Πρώτη Γραμμή» – με την οποία συνεργάστηκε η ΧΑ – πήρε 0,75%. Τέλος, η «Καθημερινή»⁴⁵ αναφέρει ότι η ΧΑ συνεργάστηκε και στις εθνικές εκλογές του 2000 με την «Πρώτη Γραμμή» του Κ. Πλεύρη, το οποίο επίσης είναι ανακριβές καθώς στις εν λόγω εκλογές η ΧΑ δεν συμμετείχε.

Η επιστημονική έρευνα γύρω από την ΧΑ ξεκίνησε συστηματικά μετά τον «εκλογικό σεισμό» του 2012 και τα ευρήματά της άρχισαν να δημοσιεύονται κατά τα επόμενα χρόνια, εστιάζοντας κυρίως στην εκλογική ανάλυση της απήχησής της (π.χ. Γεωργιάδου 2014α, Κουστίνης 2014α, Γεωργιάδου 2015), στην τοπική δράση των στελεχών της (π.χ. Πέτρου, Κανδύλης και Βακαλόπουλος 2015), στην τοπική οργανωτική της παρουσία (Dinas et al 2016, Ellinas and Lamprianou 2017, Ellinas 2020), στο προφίλ των ψηφοφόρων της (Κουστίνης 2011, Tsirbas 2015 και Andreadis et al. 2016), στα κίνητρα που ώθησαν τους ψηφοφόρους να την ψηφίσουν (Lamprianou and Ellinas, 2017) και στην εσωτερική συνοχή του δικτύου ακολούθων και υποστηρικτών της στο Twitter κατά τη διάρκεια των εκλογικών αναμετρήσεων και του δημοψηφίσματος του 2015 (Agathangelou et al, 2017).

Οι Πέτρου και Κανδύλης (Petrou and Kandyliis, 2016) έκαναν μία εθνογραφική μελέτη παρατήρησης των συζητήσεων και αλληλεπιδράσεων των κατοίκων σε μια μικρή αγροτική κοινότητα στη Νότια Ελλάδα κατά την περίοδο Ιουνίου 2013 - Ιουνίου 2016 προκειμένου να διερευνήσουν κατά πόσο η ρητορική των κατοίκων παρέχει προνομιακή θέση στην ΧΑ σε θέματα βίας. ενώ τέλος, οι Κορωναίου και Σακελλαρίου (Koronaoui and Sakellariou, 2013) έκαναν μία μικρή αναφορά στις κοινωνικές δράσεις της ΧΑ όπως αιμοδοσίες, ιατρική περίθαλψη, εύρεση εργασίας και διανομές τροφίμων, οι οποίες απευθύνονταν μόνο σε Έλληνες.

Αξιοσημείωτη είναι και μία συγκριτική μελέτη της ρητορικής της ΧΑ και του όμορου κόμματος ΕΛΑΜ της Κύπρου, η οποία διενεργήθηκε από τους Χαραλάμπους και Χριστοφόρου (Charalambous and Christoforou, 2018), οι οποίοι ιχνηλάτησαν και συνέκριναν τα στοιχεία λαϊκισμού στη ρητορική των δύο κομμάτων με βάση τα δελτία τύπου που αυτά ανάρτησαν στις ιστοσελίδες τους (κατά την περίοδο 2010-2015 για το ΕΛΑΜ και 2012-2015 για την ΧΑ). Άλλη μελέτη, που επίσης συνδύασε την ΧΑ και το ΕΛΑΜ, διενεργήθηκε από την Καμένου και διερεύνησε τις θέσεις των στελεχών τους επί θεμάτων γυναικείου φύλου, του ρόλου της γυναίκας και του φεμινισμού (Kamenou, 2023).

⁴³ Τσιντσίνης Μ. «Γιατί δεν τελειώσαμε με τους Ακροδεξιούς», *Τα Νέα* 18-19 Απριλίου 2015, σελ. 20.

⁴⁴ Λακόπουλος Γ. «Έργα και ημέρες του έλληνα φύρερ», *Τα Νέα* 21-22 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 19.

⁴⁵ Τερζής Γ. «Κερδίζει συνεχώς ψηφοφόρους από τα άλλα κόμματα», *Καθημερινή* 22 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 6.

Ταυτοχρόνως, όπως θα παρατεθεί αναλυτικά παρακάτω, η μελέτη της ιδεολογίας της ΧΑ παρέμεινε αποσπασματική, βασισμένη κυρίως σε διαδικτυακές πηγές και εστιασμένη στην περίοδο από το 2012 και μετά. Δηλαδή επικεντρώθηκε είτε σε πολύ μικρό αριθμό πηγών, είτε κάλυψε περιορισμένη χρονική περίοδο, είτε και τα δύο.

Εκτός από τους δημοσιογράφους, ανακρίβειες αναφορικά με την ΧΑ αναφέρουν και πανεπιστημιακοί μελετητές. Κάποιες από αυτές είναι επουσιώδεις: για παράδειγμα, ο Έλληνας αναφέρει ότι η ΧΑ ιδρύθηκε τον Φεβρουάριο του 1983 ως «Λαϊκός Σύνδεσμος-Χρυσή Αυγή» (Ellinas 2013, σελ. 547), ενώ το όνομα της πολιτικής κίνησης ήταν σκέτο «Λαϊκός Σύνδεσμος», οι Πέτρου και Κανδύλης αποκαλούν τον αρχηγό της ΧΑ «Γιώργο» (Petrou and Kandyliis 2016, σελ. 590), ενώ το ακριβές είναι «Νίκος», η Κυριαζή αποκαλεί την σύζυγο του Μιχαλολιάκου και (πρώην) βουλευτή της ΧΑ «Κατερίνα» Ζαρούλια (Kyriazi 2016, σελ. 2533), αντί του σωστού «Ελένη», ενώ οι Τυπάλδου και Uba αποδίδουν στη νεολαία της ΧΑ το όνομα «Αντεπίθεση» (Tiraldou and Uba, 2019) το οποίο, όμως, ήταν το όνομα του περιοδικού του Μετώπου Νεολαίας της ΧΑ.

Κάποιες άλλες ανακρίβειες, όμως, είναι πιο ουσιαστικές: για παράδειγμα, η Φραγκουδάκη αναφέρει ότι η ΧΑ «ιδρύεται από τον αρχηγό της το 1985» (Φραγκουδάκη 2013, σελ. 53), οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου αναφέρουν ότι το περιοδικό «Χρυσή Αυγή» επανεκδόθηκε «στα τέλη της δεκαετίας του 1980» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 39), όταν το ακριβές είναι τον Φεβρουάριο του 1986⁴⁶, οι Λαζαρίδη και Τσαγκρώνη λένε ότι η έκδοση του περιοδικού της ΧΑ τερματίστηκε το 1984 (Lazaridis and Tsagkroni 2016, σελ. 208), ενώ το σωστό είναι ότι διεκόπη τον Ιανουάριο του 1984 και ξανάρχισε τον Φεβρουάριο του 1986 μέχρι τον Δεκέμβριο του 2011. Η Παπαδημητρίου αναφέρει ότι η ΧΑ ανέστειλε την δραστηριότητά της το 2004 λόγω των εξελίξεων στην υπόθεση Ανδρουτσόπουλου (Paradimitriou, 2014), ενώ το ακριβές είναι ότι αυτό συνέβη στα τέλη Νοεμβρίου του 2005 λόγω βομβιστικής επίθεσης στα κεντρικά γραφεία της και η αναστολή αφορούσε μόνο την πολιτική δραστηριότητα της ΧΑ. Ο Έλληνας γράφει ότι η Πατριωτική Συμμαχία συμμετείχε στις εθνικές εκλογές του 2007 (Ellinas 2020, σελ. 70-71), κάτι το οποίο είναι ανακριβές καθώς η ΠΑΤΡΙΣ είχε παύσει τη λειτουργία της από τις αρχές εκείνου του έτους, ενώ και η ΧΑ απείχε από εκείνες τις εκλογές. Τέλος, ο Φραντζής αναφέρει ότι ο Μιχαλολιάκος ανέλαβε την ηγεσία της νεολαίας της ΕΠΕΝ τον Ιανουάριο του 1984 (Φραντζής 2023, σελ. 336), ενώ το ακριβές είναι ότι την ανέλαβε τον Σεπτέμβριο του 1984. Αυτό που έλαβε χώρα τον Ιανουάριο του 1984 ήταν η ιδρυτική εκδήλωση της ΕΠΕΝ.

5. Μελέτες με αντικείμενο την ιδεολογία της «Χρυσής Αυγής»

Η ξαφνική εκλογική εκτίναξη της ΧΑ οδήγησε τους πανεπιστημιακούς ερευνητές στο να βασισθούν σε υλικό που ήταν άμεσα διαθέσιμο και κυρίως σε υλικό αναρτημένο στην επίσημη ιστοσελίδα της κατά την περίοδο από το 2012 και μετά. Η εστίαση των ερευνητών κυρίως σε αυτό το υλικό είχε ως αποτέλεσμα την χρησιμοποίηση ενός πολύ μικρού αριθμού πηγών για την μελέτη της ιδεολογίας της ΧΑ, οι οποίες αφορούσαν ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα.

Η Φραγκουδάκη (2013), παρ' ότι κάνει κάποιες αναφορές στην ιδεολογία της ΧΑ βασισμένη σε μικρό αριθμό κειμένων που αναρτήθηκαν στην ιστοσελίδα της ΧΑ κατά την περίοδο Ιουλίου-Οκτωβρίου 2012, δεν προβαίνει σε κάποια συστηματική διερεύνησή της. Ο Έλληνας (Ellinas 2013, 2015) περιγράφει την «εξωστρεφή» ιδεολογία της αλλά χρησιμοποιεί μόνο το καταστατικό και τις πολιτικές θέσεις του κόμματος για το 2012, χωρίς να κάνει κάποια

⁴⁶ Τον Φεβρουάριο του 1986 εκδόθηκε το 1^ο τεύχος της Β' Περιόδου του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» (και 14^ο στη συνολική αρίθμηση των τευχών).

συστηματική καταγραφή των ιδεολογικών χαρακτηριστικών ή κάποια καταγραφή της ιδεολογικής εξέλιξης του κόμματος.

Οι Baider και Κωνσταντίνου (Baider and Constantinou, 2014) μελέτησαν τον λόγο και τους γλωσσικούς συμβολισμούς της ΧΑ εφαρμόζοντας την κριτική ανάλυση λόγου (critical discourse analysis) σε άρθρα που αναρτήθηκαν στην ιστοσελίδα της ΧΑ κατά τον Μάιο του 2013, σε μηνύματα και επιστολές οπαδών της που επίσης αναρτήθηκαν στην ιστοσελίδα της κατά την ίδια περίοδο και κατόπιν κατά την περίοδο Οκτωβρίου 2013-Ιανουαρίου 2014, προκειμένου να καλύψουν τα γεγονότα που ακολούθησαν τον φόνο του Φύσσα. Επιπλέον, εμπλούτισαν το προς ανάλυση υλικό με δημόσιες ομιλίες του αρχηγού της ΧΑ Ν. Μιχαολιάκου, της συζύγου του Ελ. Ζαρούλια και του εκπροσώπου Τύπου του κόμματος Ηλ. Κασιδιάρη.

Ομοίως, οι Σαριδάκης και άλλοι, και ο Σαριδάκης (Saridakis et al 2016, Saridakis 2017), μελέτησαν τη λεξιλογική σημασιολογία (lexical semantics) της ρητορικής της ΧΑ και τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του λόγου της αναλύοντας ιδεολογικά κείμενα που αναρτήθηκαν στην ιστοσελίδα της από τον Μάρτιο του 2012 μέχρι το Σεπτέμβριο του 2013. Αξίζει να σημειωθεί ότι και οι τρεις προαναφερθείσες μελέτες ανέλυσαν κείμενα της ΧΑ, τα οποία είχαν αποθηκευθεί σε ηλεκτρονική μορφή, με την βοήθεια εργαλείων (tools) εφαρμογών πληροφορικής.

Προκειμένου να ιχνηλατήσουν την ιδεολογία της ΧΑ, του ΛΑΟΣ και των ΑΝΕΛ, οι Λαζαρίδη και Τσαγκρώνη (Lazaridis and Tsagkroni, 2016) ανέλυσαν το επίσημο υλικό των κομμάτων (π.χ. πολιτικά προγράμματα και ιδεολογικές διακηρύξεις) με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου (content analysis). Από πλευράς ΧΑ χρησιμοποίησαν τη διακήρυξη του 2012. Από την άλλη, ο Πετσίνης έκανε ανάλυση της αντι-συστημικότητας του λόγου (discourse) της ΧΑ βασιζόμενος σε λίγες αναρτήσεις από την ιστοσελίδα της κατά το 2016 (Petsinis, 2017).

Η Καραμανίδου εντόπισε τη θέση της ΧΑ για το μεταναστευτικό χρησιμοποιώντας τις «θέσεις» του κόμματος όπως είχαν αναρτηθεί στο διαδίκτυο λίγο πριν τις εκλογές του 2012 (Karamanidou, 2015). Άλλη ομάδα μελέτης με επικεφαλής τον Τσίρμπα εστίασε στο μισαλλόδοξο λόγο στις ιστοσελίδες των κύριων πολιτικών κομμάτων – και της ΧΑ – κατά την προεκλογική περίοδο των ευρωεκλογών του 2019⁴⁷. Αντιστοίχως, οι Κορωναίου και Σακελλαρίου μελέτησαν τη θέση και το ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία με βάση την ιδεολογία της ΧΑ, αναλύοντας τη δομή του λόγου που αναπτύχθηκε σε άρθρα που δημοσιεύθηκαν σε ιστοσελίδες του κόμματος (Κοροναίου and Sakellariou, 2017). Οι Τυπάλδου και Uba έκαναν μία αναφορά στην εκλογική στρατηγική και τη στρατηγική κινητοποίησης των μαζών από την ΧΑ, βασιζόμενες σε μη-συστηματική παρουσίαση στοιχείων από την ιστοσελίδα του κόμματος και από δημοσιευμένες συνεντεύξεις και κείμενα ηγετικών στελεχών της (Tiraldu and Uba, 2019).

Οι Αναστασιάδου και Σαμαρά ιχνηλάτησαν την θέση της ΧΑ – και ιδιαιτέρως των γυναικών μελών της – για το θέμα της ισότητας των φύλων, αναλύοντας κείμενα και συνεντεύξεις που είχαν αναρτηθεί σε ιστοσελίδες της ΧΑ και ομιλίες βουλευτών του κόμματος στην Βουλή (Anastasiadou and Samara, 2022). Τέλος, ο Φραντζής (2023) προέβη σε μία ανάλυση του λόγου της ΧΑ βασιζόμενος σε περιορισμένο αριθμό πηγών, όπως ιδεολογικές διακηρύξεις, άρθρα και ομιλίες στελεχών τα οποία είτε ήταν αναρτημένα στην ιστοσελίδα της ΧΑ είτε ήταν διαθέσιμα στο διαδίκτυο κατά την περίοδο 2012-2014.

Είναι, λοιπόν, σαφές ότι οι αναρτήσεις στην ιστοσελίδα της ΧΑ αποτέλεσαν την κύρια – αν και όχι την μόνη – πηγή από την οποία αντλούσαν πληροφορίες οι μελετητές για την ιδεολογία της. Κάποιες μελέτες εστίασαν – εξ ολοκλήρου ή εν μέρει – και σε άλλες πηγές, όπως κάποιες προεκλογικές ομιλίες του αρχηγού της ΧΑ ή κάποιες ομιλίες του στην Βουλή. Για παράδειγμα,

⁴⁷ Τσίρμπας Γ. «Ο μισαλλόδοξος λόγος καλά κρατεί στο ελληνικό διαδίκτυο», *Εφημερίδα των Συντακτών* 8-9 Φεβρουαρίου 2020, σελ. 16-17.

η Παρασκευά-Βελουδογιάννη ανέλυσε δεκατρείς ομιλίες του Μιχαλολιάκου, οι οποίες εκφωνήθηκαν σε ανοικτές πολιτικές εκδηλώσεις του κόμματος από τον Ιούνιο του 2012 μέχρι τον Ιούλιο του 2013 και οι οποίες ήταν αναρτημένες στην ιστοσελίδα του κόμματος (Παρασκευά-Βελουδογιάννη, 2015). Αναλύοντας τις ομιλίες του Μιχαλολιάκου, η Παρασκευά-Βελουδογιάννη κατέγραψε διάφορες παραμέτρους της ρητορικής του αρχηγού της ΧΑ, εντοπίζοντας εν μέσω των διαφόρων αφηγημάτων και ρητορικών σχημάτων του και κάποια από τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά της «Χρυσής Αυγής». Παράλληλα επιχείρησε και μία κάποια σύγκρισή τους με την Χιτλερική ιδεολογία. Όμως, το υλικό της ήταν χρονικά και ποσοτικά περιορισμένο, ο σκοπός της μελέτης της ήταν η ανατομία της ρητορικής της ΧΑ και όχι η ιδεολογία της, ενώ και η μέθοδος που χρησιμοποίησε (Κριτική Ανάλυση Λόγου) εμπεριέχει μεγάλο βαθμό υποκειμενισμού ως προς την επιλογή των χωρίων στα οποία δίνεται έμφαση και σε ποια όχι, καθώς και στην ερμηνεία τους μέσω των συμφραζομένων.

Οι Λαδή και Τσαγκρώνη έκαναν ανάλυση περιεχομένου (content analysis) των λόγων των αρχηγών των πολιτικών κομμάτων στην Βουλή κατά τη διάρκεια των συζητήσεων για τα τρία μνημόνια που υπεγράφησαν μεταξύ της Ελλάδας και των πιστωτών της (2010, 2012 και 2015), συμπεριλαμβάνοντας και τον αρχηγό της ΧΑ, ο οποίος συμμετείχε στη συζήτηση για το τρίτο μνημόνιο το 2015 (Ladi and Tsagkroni, 2019). Η Κυριαζή έκανε μία συγκριτική ανάλυση λόγου (discourse analysis) της ΧΑ και του ουγγρικού Jobbik, αναλύοντας πολιτικά προγράμματα των κομμάτων, αλλά και κείμενα, συνεντεύξεις και λόγους στελεχών τους για την περίοδο 2010-2014 (Kyriazi, 2016). Τέλος, οι Κορωναίου και άλλοι μελέτησαν την ιδεολογία και τον πολιτικό ακτιβισμό των νεαρής ηλικίας ψηφοφόρων και υποστηρικτών της ΧΑ διεξάγοντας μία εθνογραφική έρευνα, η οποία ανέλυσε κείμενα που αναρτήθηκαν στην ιστοσελίδα της ΧΑ και διεξήγαγε ημι-δομημένες συνεντεύξεις με νεαρής ηλικίας ψηφοφόρους και υποστηρικτές της (Κορωναίου et al, 2015).

Βεβαίως, και αυτές οι μελέτες είναι χρονικά εντοπισμένες σε μία περιορισμένη περίοδο και χρησιμοποίησαν τη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης λόγου. Με αυτόν τον τρόπο, όμως, μπορεί να εντοπίζονται κάποια σημεία της ρητορικής της ΧΑ και της στρατηγικής του λόγου της κατά την υπό μελέτη χρονική περίοδο, αλλά δεν εντοπίζεται με συστηματικό τρόπο ούτε η ιδεολογία της, ούτε και η εξέλιξή της μέσα από τις δεκαετίες της πολιτικής της παρουσίας.

Η πιο σημαντική προσπάθεια καταγραφής της ιδεολογίας, του πολιτικού λόγου και της προγραμματικής ατζέντας της ΧΑ έγινε από τις Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου (2015), οι οποίες επιχείρησαν να εντοπίσουν με την μελέτη τους τις ιδεολογικές συνιστώσες των μύθων της κοινωνικής παρακμής και της εθνικής παλιγγενεσίας, πραγματοποιώντας μια ποιοτική ανάλυση του υλικού που αναρτήθηκε σε συγκεκριμένα τμήματα της ιστοσελίδας της ΧΑ από τον Απρίλιο του 2012 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2014.

Οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου (2015) προσάπτουν στην ΧΑ *«απροκάλυπτη υιοθέτηση του Εθνικοσοσιαλισμού»* (σελ. 14), *«ενστερνισμ[ό]... ναζιστικών ιδανικών»* (σελ. 21) και *«νεοναζιστική βίαιη ιδεολογία»* (σελ. 91). Την ορίζουν ως *«νεοναζιστική ομάδα, που χαρακτηρίζεται από τις αρχές του εθνικισμού, του κρατισμού, του παραστρατιωτισμού, της υπέρβασης και της κάθαρσης»* (σελ. 97), και ως *«νεοναζιστικό κόμμα»* (σελ. 159). Επιπλέον, υποστηρίζουν ότι *«η Χρυσή Αυγή... προσομοιάζει περισσότερο με... τον παραδοσιακό ναζισμό, με την απερίφραστη υιοθέτηση του Εθνικοσοσιαλισμού»* (σελ. 104).

Όμως, η προσέγγισή τους καθίσταται προβληματική όταν, με βάση το υλικό της μελέτης τους, επιχειρούν να δώσουν περιεχόμενο στον «ναζισμό» της ΧΑ, καθώς ουσιαστικά ταυτίζουν τον ναζισμό με τον εθνικό εθνικισμό. Επιπλέον, χρησιμοποιούν σε άλλα σημεία τον όρο «υπερεθνικισμός» ως συνώνυμο του «εθνικισμού». Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζουν ότι *«οι ιδεολογικές αρχές ...της Χρυσής Αυγής συνδέουν το κόμμα με... ναζιστικές αρχές»* (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 105) και αυτές είναι: *«εθνικισμός (που ορίζεται*

από τη Χρυσή Αυγή ως η υπεροχή του 'έθνους-φυλής'), κρατισμός (εδραίωση του κράτους σύμφωνα με τον εθνικισμό) ...παραστρατιωτισμός (υποστήριξη της πάλης και της βίας) ...υπέρβαση (εδραίωση του λαϊκού κράτους)...και κάθαρση (ηθική υποχρέωση να εξαλειφθεί ...[η] κοινωνική παρακμή)» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 105).

Εκτός του ότι ο κρατισμός, ο παραστρατιωτισμός, η υπέρβαση και η κάθαρση δεν αποτελούν *per se* ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εθνικοσοσιαλισμού, λανθασμένη είναι και η θεώρηση του εθνοτικού εθνικισμού ως «ναζιστικής» ιδεολογικής αρχής. Οι αναφορές τους στον «εθνικισμό» ως ιδεολογία της ΧΑ είναι πολλές, καθώς επισημαίνουν ότι η ΧΑ ασπάζεται τον «εθνικισμό» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 14), ότι «ο εθνικισμός αποτελεί τον πυρήνα της ιδεολογίας του κόμματος» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 97), ότι «ο υπερεθνικισμός είναι μία από τις κύριες ιδεολογικές συνιστώσες της Χρυσής Αυγής» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 119) και χαρακτηρίζουν την ΧΑ ως «υπερεθνικιστικό» κόμμα (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 14). Κατά τις Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου «η ιδεολογία της Χρυσής Αυγής μπορεί όντως να ταξινομηθεί στην κατηγορία του 'εθνοτικού εθνικισμού', καθώς τονίζει το αίμα, τη γενεαλογία και την αιώνια φύση του ελληνικού έθνους» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 126), και ότι «η ιδεολογία της Χρυσής Αυγής τονίζει την ανάγκη να διατηρηθεί το έθνος ως μία ομογενής μονάδα» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 151).

Επιπλέον, ταυτίζουν και τον φυλετισμό με τον εθνοτικό εθνικισμό καθώς υποστηρίζουν ότι «το κόμμα δίνει έμφαση στην υπεροχή της λευκής φυλής και... [η] ιδεολογία του επικεντρώνεται στο ελληνικό έθνος, το οποίο θεωρεί μία οργανική οντότητα ορισμένη από εθνικές παραμέτρους» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 15). Κατά τις ίδιες «η Χρυσή Αυγή καλλιεργεί μια διάκριση ανάμεσα στους εθνοτικούς Έλληνες, που είναι φυλετικά, ηθικά και πολιτισμικά ανώτεροι από άλλες ομάδες, και τους ξένους» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 28). Κατόπιν, κάνουν αναφορές στην ιδεολογία της ΧΑ μιλώντας συνέχεια περί «ελληνικού έθνους» (πχ σελ. 29, 128, 131, 133, 140, 151) και αναφέρουν ότι σκοπός της εργασίας τους είναι να αναλύσουν «τον ρόλο του έθνους μέσα στην ιδεολογία της Χρυσής Αυγής» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 33 και 123).

Όμως, η ιδεολογία του φυλετισμού δεν είναι ίδια με την ιδεολογία του εθνικισμού καθώς η πρώτη έχει ως επίκεντρο την (Λευκή) φυλή ενώ ο εθνικισμός – ακόμα και στην εθνοτική εκδοχή του - έχει ως επίκεντρο το έθνος. Δηλαδή, ο φυλετισμός ανάγεται σε ένα «υψηλότερο» επίπεδο – εκείνο της (Λευκής) φυλής, η οποία περιλαμβάνει όλα τα (Λευκά) έθνη. Επιπλέον, ακόμα και ο «ρατσισμός» που απόδίδουν στην ΧΑ δεν προκύπτει από κάποια φυλετική ιεράρχηση ή προκατάληψη αλλά είναι κατ' ουσίαν «αντιμεταναστευτισμός». Όπως χαρακτηριστικά υποστηρίζουν, «ο ρατσισμός διαπνέει την πολιτική ατζέντα του κόμματος [καθώς] η Χρυσή Αυγή είναι σταθερά και αδιάκριτα κατά των μεταναστών ...[και] δήλωνε ότι δεν θα χορηγήσει πλήρη πολιτικά δικαιώματα σε μη Έλληνες» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 134)

Συμπερασματικά, στην εν λόγω μελέτη, προσάπτεται στην ΧΑ «ναζισμός» χωρίς όμως να εντοπίζεται στο μελετηθέν υλικό φυλετισμός και αντισημιτισμός οι οποίοι, όπως θα καταδειχθεί στην μελέτη μας, αποτελούν βασικές ιδεολογικές παραμέτρους του εθνικοσοσιαλισμού. Έτσι όμως καταλήγουμε στο οξύμωρο να έχουμε «ναζιστές» χωρίς ιδιαίτερα ναζιστικά ιδεολογικά στοιχεία, «φυλετισμό» που δεν αναφέρεται σε «φυλή» αλλά σε «έθνος», και «ρατσισμό» που δεν αφορά «ράτσα» αλλά στους μετανάστες ή στους ξένους γενικώς.

6. Η άποψη ομοϊδεατών, πρώην στελεχών, πανεπιστημιακών, αλλά και του δικαστηρίου

Το γεγονός ότι η ιδεολογία και η πίστη σε αυτήν αποτελούν κεντρικό πυλώνα της ύπαρξης και της δράσης της ΧΑ καθιστά αξιοσημείωτο το ότι υψηλόβαθμα πρώην στελέχη και ομοϊδεάτες της τής προσάπτουν είτε ιδεολογική ρηχότητα είτε ιδεολογική ανακολουθία. Για παράδειγμα, το πρώην στέλεχος της ΧΑ Αντώνης Ανδρουτσόπουλος («Περίανδρος») πρόσαπτε στην ΧΑ «ανυπαρξία ιδεολογικού υποβάθρου»⁴⁸, έφευγε τον Μιχαλολιάκο για δήλωση καταδίκης του Εθνικοσοσιαλισμού και υποστήριξε ότι «η μετέπειτα Χρυσή Αυγή αστικοποιήθηκε»⁴⁹.

Ομοίως, το αποχωρήσαν μέλος του Πολιτικού Συμβουλίου της ΧΑ Χάρης Κουσουμβρής υποστήριξε ότι «δεν μπορείς να προσάψεις στην Χρυσή Αυγή συγκεκριμένο ιδεολογικό χαρακτήρα!» (Κουσουμβρής 2004, σελ. 110) και τόνιζε emphaticά: «μπορώ κατηγορηματικά να απαντήσω... 'τι δεν είναι Εθνικοσοσιαλισμός': σίγουρα δεν είναι η Χρυσή Αυγή!!... [η οποία] δεν είναι παρά ένα κοινό 'ιδεολογικοφανές' ναυάγιο... Οι 'ιδεολογικές θέσεις' της υπήρξαν ασαφείς, συγκεχυμένες, αλληλοαναιρούμενες, ουσιαστικά ανύπαρκτες, ξεφτισμένες!» (Κουσουμβρής 2004, σελ. 148-150).

Αλλά και ο εθνικοσοσιαλιστής Αριστοτέλης Καλέντζης δε θεωρεί τα στελέχη της ΧΑ ως πραγματικούς εθνικοσοσιαλιστές γιατί «ένα πραγματικό εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα δεν χαιρετά ούτε τον Ψινάκη ούτε την Ντόρα Μπακογιάννη»⁵⁰. Κατά τον Καλέντζη, «ο Νίκος Μιχαλολιάκος παρέπευε πάντοτε ιδεολογικώς. Ενώ δήλωνε εθνικοσοσιαλιστής, ενώ συνέγραφε ως τέτοιος, εντούτοις λειτουργούσε ως ακροδεξιός, ως εθνικιστής, ως αντικομμουνιστής, ως διάφορα άλλα πλην εκείνου που δήλωνε. Αυτό είναι ίδιον όλων των πολιτικάντηδων και ο Μιχαλολιάκος είναι κι αυτός ένας πολιτικάντης»⁵¹.

Από την άλλη, διαφορετική είναι η εικόνα που έχουν για την ιδεολογία της ΧΑ οι πανεπιστημιακοί μελετητές. Ο Έλληνας υποστηρίζει ότι η ΧΑ «είναι ένας από τους πιο ακραίους πολιτικούς σχηματισμούς στην Ευρώπη» (Ellinas 2013, σελ. 560) και εντοπίζει δύο χαρακτηριστικά που την ξεχωρίζουν από άλλα ακραία δεξιά κόμματα (extreme right parties): «το πρώτο είναι η σαφής προσκόλλησή της στις Εθνικοσοσιαλιστικές ιδέες... [και το δεύτερο] η σαφής συσχέτιση της ΧΑ με την χρήση βίας» (Ellinas 2013, σελ. 560). Κατά τις Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου, λόγω του εξτρεμισμού της, «η Χρυσή Αυγή δεν είναι συγκρίσιμη με τα άλλα ακροδεξιά Ευρωπαϊκά κόμματα που έχουν εκλογικές επιτυχίες κατά τις περασμένες δεκαετίες σε χώρες όπως η Γαλλία, η Ελβετία και η Ολλανδία» (Halikiouroulou and Vasilopoulou 2013, σελ. 112). Το ίδιο επισημαίνει και ο Χαραλάμπους υπογραμμίζοντας ότι «η Χρυσή Αυγή είναι μια εξαιρετική περίπτωση: γιατί πρόκειται για ένα ρητά νεο-Ναζιστικό κόμμα» (Charalambous 2015a, σελ. 3) και ότι «ο φασισμός που συνοψίζει την ιδεολογία της Χρυσής Αυγής την διακρίνει από τα περισσότερα από τα υπόλοιπα ακροδεξιά κόμματα, τα οποία πλέον είναι πιο καθιερωμένα και μοιάζουν με κανονικούς (mainstream) πολιτικούς δρώντες» (Charalambous 2015a, σελ. 3).

Ως βασικά διαφοροποιητικά σημεία οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου εντοπίζουν όχι μόνο την χρήση βίας από πλευράς της ΧΑ για την επίτευξη των ιδεολογικών της στόχων, αλλά κυρίως το ότι η ιδεολογία της «βασίζεται σε ένα εναλλακτικό όραμα δημοκρατίας διαμορφωμένο πάνω στις αρχές του Εθνικοσοσιαλισμού» (Halikiouroulou and Vasilopoulou 2018, σελ. 27). Το ίδιο

⁴⁸ «Μήνυμα του Περίανδρου Ανδρουτσόπουλου στους Εθνικιστές». Αναρτήθηκε τον Ιούνιο του 2011 στο http://mavroskrinos.blogspot.com/2011/06/blog-post_21.html [Πρόσβαση στις 15.6.2013].

⁴⁹ Συνέντευξη Περίανδρου Ανδρουτσόπουλου στην ιστοσελίδα hellenicns.gr, η οποία αναδημοσιεύθηκε στην *Ελεύθερη Ώρα* στις 21 Δεκεμβρίου 2016, σελ. 10-11.

⁵⁰ Παπαντωνίου Στ. «Χρυσή Αυγή ίσον... ουγκ για μένα», *Παραπολιτικά* 20 Ιουλίου 2013, σελ. 23.

⁵¹ Μπενέκου Β. «Η Χρυσή Αυγή είναι η πινακοθήκη των ηλιθίων», *Έθνος* 17 Νοεμβρίου 2013, σελ. 34.

υποστηρίζει και ο Βερναρδάκης, ο οποίος τονίζει ότι «ένα τόσο ανοιχτά φιλοναζιστικό κόμμα [σαν την ΧΑ] με τόσο ευρεία απήχηση δεν υπάρχει [στην Ευρώπη]»⁵².

Αντιστοίχως, η Παρασκευά-Βελουδογιάννη υποστηρίζει ότι «όχι μόνο η δομή, τα θέματα, οι στρατηγικές και η φυσιογνωμία του λόγου [της ΧΑ] είναι χιτλερικής προέλευσης, αλλά ακόμα και η ίδια η έμπνευση και η θεωρητικοϊδεολογική καταγωγή τους» (Παρασκευά-Βελουδογιάννη 2015, σελ. 232). Κατά τον Κωνσταντινίδη, ο πολιτικός χαρακτήρας της ΧΑ «παραπέμπει στο χαρακτήρα των εθνικοσοσιαλιστικών κομμάτων της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης»⁵³, ενώ ο Μαραντζίδης επισημαίνει ότι «αναμφίβολα η ΧΑ είναι ο ιδεολογικός κληρονόμος του ναζιστικού ολοκληρωτισμού»⁵⁴. Ο Βόγλης υποστηρίζει ότι «η Χρυσή Αυγή έχει έναν ξεκάθαρα φιλοναζιστικό προσανατολισμό, κάτι που είναι πρωτόγνωρο [για την Ελλάδα]»⁵⁵, ο Έλληνας (Ellinas 2015, σελ. 2) και ο Mudde (Mudde 2019, σελ. 21, 89, 102, 175) της προσάπτουν «νεοναζισμό», ενώ οι Ντίνας και άλλοι την έχουν χαρακτηρίσει «φιλο-Ναζί» (Dinas et al 2016, σελ. 81).

Κατά την Μαλκοπούλου, η ΧΑ είναι «το πιο ακραίο ακροδεξιό κόμμα (*most extreme far-right party*) της Ευρώπης» (Malkopoulou 2021, σελ. 201), ενώ οι Βρακόπουλος και Χαλικιοπούλου επισημαίνουν ότι «η Χρυσή Αυγή είναι διακριτή από άλλα Ευρωπαϊκά κόμματα τα οποία ευρέως τοποθετούνται κάτω από την 'ακροδεξιά' (*far right*) ομπρέλα λόγω του ότι σχηματίστηκε ως ένα βίαιο λαϊκό (*grass-roots*) κίνημα από ακροδεξιούς (*far right*) ακτιβιστές, με τις κύριες δραστηριότητες του πριν το 2012 να περιορίζονται στους δρόμους» (Vrakovoulos and Halikiopoulou 2019, σελ. 183).

Η Φραγκουδάκη τονίζει ότι η ΧΑ «θαυμάζει τους ναζί» (Φραγκουδάκη 2013, σελ. 53) και ότι «επί χρόνια διαδίδει... φιλοναζιστικές θέσεις» (Φραγκουδάκη 2013, σελ. 53-54), αλλά θεωρεί ότι «πρόσφατα έχει αμβλύνει την ανοιχτή φιλοναζιστική προπαγάνδα» (Φραγκουδάκη 2013, σελ. 54). Από την άλλη, η Γεωργιάδου υποστηρίζει ότι «η απάρνηση του ναζισμού [από την ΧΑ] είναι επιφανειακή» (Γεωργιάδου 2014α, σελ. 206) και θεωρεί ότι «ο εθνικός-σοσιαλισμός, κεκαλυμμένος ή όχι, παραμένει μια ιδεολογική σταθερά της Χρυσής Αυγής» (Γεωργιάδου 2014α, σελ. 207).

Κατά τις Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου, η ΧΑ είναι το κόμμα «εκείνο που προσεγγίζει περισσότερο στον φασισμό, και ιδιαίτερα στον Ναζισμό, μέσα από την απροκάλυπτη υιοθέτηση του Εθνικοσοσιαλισμού» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 14). Επισημαίνουν όμως ότι «μετά την εκλογή της, η Χρυσή Αυγή είναι προσεκτική σε ό,τι αφορά τον δημόσιο ενστερνισμό του χιτλερικού καθεστώτος... [και υποστηρίζει] ότι ο Ναζισμός εφαρμόζεται κατά περίπτωση, δηλαδή ότι το συγκεκριμένο είδος Εθνικοσοσιαλισμού ήταν κατάλληλο για τη Γερμανία μόνο, και επομένως είναι αβάσιμο να μιλάμε για μία ελληνική παραλλαγή του Ναζισμού» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 15).

Ο Έλληνας τοποθετεί χρονικά ακόμα πιο πίσω την αποσιώπηση του εθνικοσοσιαλισμού από την ΧΑ, καθώς υποστηρίζει ότι «καθ' όλη την διάρκεια της δεκαετίας του '90 και του 2000, οι κομματικές εκδόσεις [της ΧΑ] απέφευγαν τις ευθείες εκκλήσεις υπέρ του Εθνικοσοσιαλισμού... Παρ' όλη την αξιοσημείωτη μετατόπιση από τον σαφή εναγκαλισμό του Εθνικοσοσιαλισμού, το κομματικό υλικό δείχνει αξιοσημείωτη συνέχεια με την ιδεολογική πλατφόρμα που αναπτύχθηκε κατά την δεκαετία του '80. Απευθυνόμενες σε ένα σχετικά μικρό αναγνωστικό κοινό θιασωτών

⁵² «Βερναρδάκης: η Χρυσή Αυγή παίζει μπάλα σε ανοιχτό γήπεδο». Αναρτήθηκε στις 12.9.2012 <https://tvxs.gr/news/egrapsan-eipan/bernardakis-i-xrysi-aygi-paizei-mpala-se-anoixto-gipedo> [Πρόσβαση στις 9.8.2013].

⁵³ Χρυσικόπουλος Δ. «Αντιμέτωποι με το αβγό του φιδιού», *Free Sunday* 13 Μαΐου 2012, σελ. 22.

⁵⁴ Μαραντζίδης Ν. «Διαλύστε τη Χρυσή Αυγή». Αναρτήθηκε στις 20.8.2013 στο <http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.article&id=26946> [Πρόσβαση στις 2.9.2013].

⁵⁵ Συνέντευξη στον Μ. Αυγερίδη και στον Στρ. Μπουρνάζο, «4^η Αυγούστου: ένα πείραμα εκφασισμού», *Αυγή* [Ενθέματα] 6 Οκτωβρίου 2013.

και ακτιβιστών του κόμματος, οι κομματικές εκδόσεις διατηρούν το ιδεολογικό ρίζωμα του κόμματος στις πολιτικές ιδέες οι οποίες πρωτοαναπτύχθηκαν από την ηγεσία του κόμματος στην δεκαετία του '80» (Ellinas 2020, σελ. 66).

Όμως, αυτή την άποψη του, η οποία εστιάζει στην παρουσία «φυλετισμού» (racialism) στην ιδεολογία της ΧΑ (Ellinas 2020, σελ. 66-67), ο Έλληνας δεν την στηρίζει σε κάποια συστηματική ανάλυση ούτε της ιδεολογίας της ΧΑ, ούτε του κομματικού υλικού που έχει στη διάθεσή του (φύλλα εφημερίδας «Χρυσή Αυγή»), καθώς βασικός σκοπός της δικής του μελέτης ήταν η ανάλυση της οργανωτικής ανάπτυξης και εξέλιξης της ΧΑ σε τοπικό επίπεδο και όχι ο λεπτομερής εντοπισμός της ιδεολογίας της.

Αξιοσημείωτο, πάντως, είναι και το γεγονός ότι οι εφέτες ανακρίτριες Κλάπα και Δημητροπούλου, στο σκεπτικό τους για την απορριπτική απόφαση επί της αίτησης αποφυλάκισης του Μιχαολιάκου τον Δεκέμβριο του 2013, υποστήριξαν ότι «η Χρυσή Αυγή διατηρεί μέχρι σήμερα την ίδια... ιδεολογική κατεύθυνση, ήτοι τον θαυμασμό στον Αδόλφο Χίτλερ και το ναζιστικό καθεστώς»⁵⁶.

Αλλά και η απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων της Αθήνας⁵⁷ κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η Χρυσή Αυγή «ιδρύθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 ως ολιγάριθμη ομάδα εθνικοσοσιαλιστικής επιμόρφωσης με επικεφαλής τον κατηγορούμενο Νικόλαο Μιχαολιάκο, η οποία στη συνέχεια μετεξελίχθηκε σε πολιτικό σχηματισμό κατά τα πρότυπα του γερμανικού εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος με την επωνυμία λαϊκός σύνδεσμος Χρυσή Αυγή», και υπογράμμισε ότι «η ναζιστική αυτή ιδεολογία δεν άλλαξε από το 1992, ούτε οι υποστηρικτές αυτής απομακρύνθηκαν, όπως αβάσιμα οι κατηγορούμενοι ισχυρίζονται».

Ως προς τη δράση και τη δομή της ΧΑ, στην απόφαση επισημαινόταν ότι «σκοπό είχε την δια της βίας αντιμετώπιση των αλλοδαπών, των ιδεολογικών αντιπάλων, των αντιφρονούντων και δια του τρόπου αυτού την επιβολή και διάδοση πολιτικών ιδεών και θεωριών», και ότι «η αρχή του αρχηγού... διαπερνά την ιεραρχική δομή της... από την αρχή της ίδρυσης της. Ο γενικός γραμματέας, ο αρχηγός, ο ανώτατος ηγέτης ο Νίκος Μιχαολιάκος έχει την απόλυτη απεριόριστη και αδιαμφισβήτητη εξουσία ως και την απόλυτη ευθύνη των τελικών αποφάσεων. Η πίστη στον αρχηγό ανάγεται σε επίπεδο μεταφυσικής».

7. Ερευνητικές υποθέσεις

Από τα προαναφερθέντα προκύπτει η εξής – αντιφατική – εικόνα σε ό,τι αφορά στην ιδεολογία της ΧΑ. Η ίδια πρωτοεμφανίσθηκε ως ακραιφνώς εθνικοσοσιαλιστική και κατόπιν ισχυρίσθηκε ότι από το 1992 και μετά όρισε την ιδεολογία της ως «Λαϊκό Εθνικισμό». Παράλληλα όμως, και καθ' όλη τη διάρκεια της ύπαρξής της, υπογραμμίζει ότι έχει μείνει πιστή και αταλάντευτη στις ιδέες της. Παρ' όλ' αυτά, πρώην υψηλόβαθμα στελέχη και ομοϊδέατες της τής προσάπτουν ιδεολογική ρηχότητα και ασάφεια.

Ταυτόχρονα, οι πανεπιστημιακοί μελετητές της αποδίδουν εθνικοσοσιαλιστικές ιδεολογικές καταβολές, θεωρούν επιφανειακή την όποια άρνηση του ναζισμού εκ μέρους της και υποστηρίζουν ότι η άμβλυνση των φιλοναζιστικών θέσεών της συνέβη λίγο πριν από τις

⁵⁶ Μπενέα Μ. «Τα ναζιστικά πειστήρια του Μιχαολιάκου», Έθνος 5 Δεκεμβρίου 2013, σελ. 14.

⁵⁷ Κόκκαλη Β. «Δίκη Χρυσής Αυγής: Το σκεπτικό της ιστορικής απόφασης». Αναρτήθηκε στις 31.3.2022 στο <https://www.protothema.gr/politics/article/1228205/diki-hrusis-augis-to-skeptiko-tis-istorikis-apofasis-pos-tin-edese-to-dikastirio-os-eglimatikoi-organosi/> [Πρόσβαση στις 21.5.2022].

εκλογές του 2012 και εν όψει της εισόδου της στην Βουλή. Επιπλέον, οι δικαστικές αρχές θεωρούν ότι η ΧΑ ιδρύθηκε ως εθνικοσοσιαλιστική οργάνωση και παρέμεινε πάντα ως τέτοια.

Τα παραπάνω οδηγούν στη διαμόρφωση των εξής ερευνητικών υποθέσεων, προκειμένου να διερευνηθεί ποιοί από τους παραπάνω ισχυρισμούς για την ιδεολογία της ΧΑ είναι ακριβείς, και σε ποιόν βαθμό:

- 1) Με βάση τους ισχυρισμούς του αρχηγού της, υποθέτουμε ότι μέχρι το Β' Συνέδριο (1992), η ιδεολογία της ΧΑ θα ορίζεται ρητά ως «εθνικοσοσιαλισμός». Μετά το Β' Συνέδριο, ο όρος αυτός θα περιπέσει σε αχρησία και θα αντικατασταθεί από τον όρο «Εθνικισμός» σε διάφορες παραλλαγές (π.χ. Λαϊκός Εθνικισμός, Κοινωνικός Εθνικισμός κλπ.)
- 2) Πάλι με βάση το διαχρονικό ισχυρισμό του αρχηγού της ΧΑ περί ιδεολογικής συνέπειας, υποθέτουμε ότι οι βασικές ιδεολογικές παράμετροι του εθνικοσοσιαλισμού θα εξακολουθούν να προβάλλονται από την «Χρυσή Αυγή» και μετά το 1992, δηλαδή ακόμα και μετά την υιοθέτηση του όρου «Εθνικισμός» ως την επίσημη περιγραφή της ιδεολογίας της
- 3) Με βάση τον ισχυρισμό των πανεπιστημιακών μελετητών περί «άμβλυνσης» των ακραίων χαρακτηριστικών της ΧΑ προ των εκλογών του 2012, αλλά και την θεωρία περί «κανονικοποίησης» των κομμάτων της άκρας δεξιάς προκειμένου να διευρύνουν την εκλογική τους απήχηση, υποθέτουμε ότι κατά τη διάρκεια εκείνης της προεκλογικής περιόδου, οι βασικές ιδεολογικές παράμετροι του εθνικοσοσιαλισμού θα έχουν σχεδόν εξαλειφθεί ως ιδεολογικές αναφορές της
- 4) Επεκτείνοντας την παραπάνω υπόθεση περί προεκλογικής «άμβλυνσης» των ακραίων χαρακτηριστικών της, υποθέτουμε ότι η προβολή βασικών ιδεολογικών παραμέτρων του εθνικοσοσιαλισμού από την ΧΑ θα ατονεί κατά τη διάρκεια προεκλογικών περιόδων σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις, στις οποίες η ΧΑ συμμετείχε υπό οποιαδήποτε μορφή
- 5) Ο φόνος του Παύλου Φύσσα από οπαδό της ΧΑ την 18^η Σεπτεμβρίου 2013 και οι συνεπακόλουθες ποινικές διώξεις, που οδήγησαν σε μία μακρόχρονη δικαστική διαδικασία, καθώς και ο φόνος δύο μελών της ΧΑ την 1^η Νοεμβρίου 2013, αποτελούν κομβικά σημεία στην πορεία της. Τα γεγονότα αυτά θα επηρέασαν και την εικόνα που προέβαλλε η ΧΑ και υποθέτουμε ότι – από τότε και μετά – η εικόνα αυτή θα είναι ακόμα πιο μετριοπαθής ως προς τις προβαλλόμενες ιδεολογικές παραμέτρους.

8. Ερευνητική Μεθοδολογία

8.1. Η πολιτική ιδεολογία και η ιχνηλάτησή της

Ο Heywood επισημαίνει ότι «δεν υπάρχει κάποιος καθορισμένος ή κοινά αποδεκτός ορισμός του όρου [‘ιδεολογία’], παρά μονάχα ένα σύνολο ανταγωνιστικών ορισμών» (Heywood 2007, σελ. 39) και τονίζει ότι «η ιδεολογία είναι μια από τις πλέον αμφιλεγόμενες έννοιες που συναντάμε στην πολιτική ανάλυση» (Heywood 2014, σελ. 34). Πάντως, κατά τους Maynard και Mildemberger, παρά την ποικιλία νοημάτων που έχει αποδοθεί στον όρο, «η ιδεολογία παραμένει μια κεντρική έννοια στην μελέτη της πολιτικής» (Maynard and Mildemberger 2016, σελ. 563).

Όπως τονίζει ο Heywood, «όταν εξετάζουμε μία ‘ιδεολογία’, ασχολούμαστε με ένα συγκεκριμένο τύπο πολιτικής σκέψης, που διακρίνεται από την πολιτική επιστήμη ή την πολιτική φιλοσοφία» (Heywood 2007, σελ. 38), ενώ η Sutherland θεωρεί ότι η ιδεολογία «είναι ένα ευέλικτο,

προσαρμόσιμο, αλλά εσωτερικά συνεκτικό σύστημα πεποιθήσεων που προσφέρει μια απλή, ερμηνευτική εξήγηση της κοινωνίας συνδυαζόμενο με πρακτικά μέτρα για την διατήρηση, την μεταρρύθμιση ή την επαναστατική αλλαγή του πολιτικού status quo» (Sutherland 2006, σελ. 74).

Κατά τον Freedden, η ιδεολογία είναι «*ένα πολύπλοκο σύνολο αποφάσεων ως προς το ποια νοήματα να αποδώσουμε στις έννοιες μέσω των οποίων αλληλεπιδρούμε με τον κόσμο» (Freedden 2006, σελ. 19) και επισημαίνει ότι οι ιδεολογίες «επιτρέπουν την οικοδόμηση νοηματοδοτημένων πολιτικών κόσμων, καθώς και την μετάφραση της πολλαπλότητας του δυνητικού εννοιολογικού νοήματος στην μοναδικότητα μιας πολιτικής απόφασης» (Freedden 1998, σελ. 749).*

Ο Λέκκας ορίζει την ιδεολογία ως «*σύστημα ιδεών που προσφέρει στο κοινωνικό υποκείμενο αφ' ενός ερμηνείες για τον εαυτό του και την πραγματικότητα που το περιβάλλει και αφ' ετέρου κατευθύνσεις για τη δέουσα συμπεριφορά και κοινωνική του πράξη, μέσα σε αυτήν την πραγματικότητα» (Λέκκας 2011, σελ. 41).*

Ο Freedden (2006) θεωρεί ότι η κατάταξη των χαρακτηριστικών μίας ιδεολογίας στη γραμμική κλίμακα «αριστεράς-δεξιάς» είναι απλουστευτική της πραγματικότητας, καθώς τα ποικίλα αυτά χαρακτηριστικά διαμορφώνουν πολλαπλές χωροταξικές (spatial) σχέσεις με τα συστατικά στοιχεία των άλλων ιδεολογιών. Την παράμετρο αυτή επισημαίνει και ο Heywood, υπογραμμίζοντας ότι «*το μειονέκτημα του γραμμικού φάσματος είναι ότι προσπαθεί να περιορίσει την πολιτική σε μία και μόνη διάσταση, ενώ παράλληλα θεωρεί πως οι πολιτικές απόψεις μπορούν να ταξινομηθούν βάσει ενός και μόνο κριτηρίου» (Heywood 2007, σελ. 59).* Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τον Heywood, ακόμα και φάσματα που συνδυάζουν δύο ή περισσότερες διαστάσεις «*εγείρουν δυσκολίες λόγω του ότι τείνουν να απλοποιούν και να γενικεύουν εξαιρετικά περίπλοκα σύνολα πολιτικών ιδεών» (Heywood 2007, σελ. 61).*

Αντιστοίχως, και επικεντρώνοντας στο θέμα του φασισμού, ο Eatwell τονίζει ότι είναι προβληματική η προσπάθεια τοποθέτησής του στην κλίμακα «Αριστεράς-Δεξιάς», καθώς η γραμμικότητα της εν λόγω κλίμακας δεν μπορεί να περιγράψει το πολυδιάστατο της κάθε ιδεολογίας και τις αλληλοεπικαλύψεις μεταξύ ιδεολογιών (Eatwell 1992, σελ. 189). Κατά τον Freedden, οι ιδεολογίες είναι συνδυασμοί «*πολιτικών εννοιών οργανωμένων με έναν ιδιαίτερο τρόπο» (Freedden 1994, σελ. 155), τις οποίες διακρίνει σε βασικές έννοιες, γειτονικές έννοιες και περιφερειακές έννοιες ενός ιδεολογικού συστήματος. Τονίζει ότι «η ύπαρξη εννοιών πλησίον του ιδεολογικού πυρήνα είναι ουσιώδης για την διαμόρφωση μίας ιδεολογίας» (Freedden 1994, σελ. 157), ενώ οι περιφερειακές έννοιες «είναι εξειδικευμένες και μη-ουσιώδεις για την κατανόηση του πυρήνα ή την επιβίωση της ιδεολογίας» (Freedden 1994, σελ. 158). Οι περιφερειακές έννοιες είναι συγκεκριμένες ιδέες ή πολιτικές προτάσεις επί συγκεκριμένων θεμάτων.*

Οι Maynard και Mildemberger (2016) υπογραμμίζουν ότι, γενικά, υπάρχουν δύο προσεγγίσεις στη μελέτη της ιδεολογίας: οι «χωροταξικές» (spatial approaches) και οι «περιγραφικές» προσεγγίσεις (thick descriptive approaches). Οι πρώτες μελετούν τις ιδεολογίες χαρτογραφώντας τις σε συστήματα συντεταγμένων με μία, δύο ή και περισσότερες διαστάσεις και είναι πιο εύχρηστες για ποσοτικές μελέτες και στατιστικές αναλύσεις, αλλά έχουν ως μειονέκτημα τη σημαντική απλούστευση του ιδεολογικού περιεχομένου του αντικειμένου της μελέτης. Οι δεύτερες εστιάζουν στα ρητορικά σχήματα και στις στρατηγικές λόγου της κάθε ιδεολογίας, παρέχουν ακριβέστερη περιγραφή της πολυπλοκότητας του περιεχομένου της, αλλά δε διευκολύνουν την αιτιώδη ανάλυση ή τη συσχέτιση των διάφορων ιδεολογικών θέσεων. Τελικά, οι Maynard και Mildemberger (2016) επισημαίνουν ότι οι πιο εκλεπτυσμένες μορφές ιδεολογικής ανάλυσης θα πρέπει να συνδυάσουν τα θετικά και των δύο προσεγγίσεων ώστε και να εντοπίζουν τις δομικές σχέσεις και τις αλλαγές στα συστατικά στοιχεία της κάθε

ιδεολογίας αλλά, ταυτόχρονα, να παρέχουν μία ακριβέστερη και πληρέστερη περιγραφή των στοιχείων αυτών.

Η Sutherland πηγαίνει ένα βήμα παραπέρα, καθώς συνδέει την ιδεολογία με τα κόμματα, επισημαίνοντας ότι *«τα κόμματα συνδέουν την φιλοσοφία και την πρακτική εφαρμογή της ιδεολογίας στο πολιτικό τους πρόγραμμα και στις στρατηγικές που υιοθετούν»* (Sutherland 2006, σελ. 77). Ο Mudde ορίζει ως κομματική ιδεολογία *«το σύνολο των κανονιστικών (-σχετιζόμενων) ιδεών για την φύση του ανθρώπου και της κοινωνίας καθώς και του τρόπου οργάνωσης και των σκοπών της κοινωνίας»* (Mudde 2000, σελ. 19).

Κατά την Sutherland, *«η εστίαση στα κόμματα χρησιμεύει για την απεικόνιση του δυναμικού στοιχείου μιας ιδεολογίας, η οποία πρέπει να είναι πραγματιστική, προσγειωμένη και τακτικά αναθεωρούμενη προκειμένου να αντικατοπτρίζει τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας»* (Sutherland 2006, σελ. 78). Μάλιστα, η ίδια υποστηρίζει ότι η ιδεολογία είναι μία *«ιδιαιτέρως χρήσιμη έννοια για την ανάλυση σύγχρονων εθνικιστικών κομμάτων γιατί στον ορισμό της συνδυάζει [ιδεολογικές] αρχές και πρακτική εφαρμογή [τους]»* (Sutherland 2006, σελ. 74).

Αντίστοιχη σημασία αποδίδει ο Gentile στη μελέτη της ιδεολογίας ολοκληρωτικών καθεστώτων και συστημάτων, καθώς τη θεωρεί ως βασικό παράγοντα για την κατανόησή τους. Κατ' εκείνον, *«η σημασία της ιδεολογίας στα ολοκληρωτικά καθεστάτα... αποτελεί πλέον δεδομένο γεγονός»* και τονίζει ότι *«στα ολοκληρωτικά συστήματα η ιδεολογία έχει οπωσδήποτε έναν θεμελιώδη ρόλο»* (Gentile 2013, σελ. 71).

Η ανάλυση των πολιτικών προγραμμάτων

Μία μέθοδος εντοπισμού της ιδεολογίας ενός κόμματος είναι μέσω της ανάλυσης των πολιτικών διακηρύξεων και προγραμμάτων που το κόμμα αυτό δημοσιοποιεί. Όπως επισημαίνουν οι Ντίνας και Γεμενής, η ανάλυση των πολιτικών προγραμμάτων των κομμάτων παρέχει *«μια περισσότερο ακριβή και αντιπροσωπευτική εικόνα για το που βρίσκονται τα κόμματα στον πολιτικό χώρο»* (Dinas and Gemenis 2010, σελ. 428). Κατά τον Γεμενή, *«τα πολιτικά προγράμματα συνιστούν την πιο αντικειμενική πηγή πληροφοριών για τις πολιτικές προτιμήσεις των κομμάτων, τις προτάσεις, τις θέσεις, και δυνητικά, για την ιδεολογία των κομμάτων»* (Gemenis 2012, σελ. 594). Καθώς τα πολιτικά προγράμματα υιοθετούνται ή εγκρίνονται από κομματικά συνέδρια, επιτρέπουν να έχουμε μία εικόνα της ιδεολογίας και των πολιτικών θέσεων του κόμματος ως σύνολο και όχι μόνο της κομματικής ηγεσίας ή μίας κομματικής φράξιας.

Όπως τονίζουν οι Harrison και Bruter, *«η μεγάλη πλειονότητα των ειδικών περί τα πολιτικά κόμματα συμφωνούν ότι το πολιτικό πρόγραμμα ενός κόμματος (party manifesto) είναι ό,τι πλησιέστερο στην επίσημη άποψη για τον ιδεολογικό λόγο ενός κόμματος. Το πολιτικό πρόγραμμα παραμένει αναμφισβήτητα το θεμελιώδες έγγραφο με το οποίο ένα κόμμα ορίζει την ταυτότητά του»* (Harrison and Bruter 2011, σελ. 33). Κατά τον Freedden, οι ιδεολογίες *«συχνά θεωρούνται ότι αντανακλούν στα επίσημα προγράμματα των κομμάτων... Η τακτική διαμόρφωση των κομματικών προγραμμάτων θεωρείται ότι αποτελεί μία ένδειξη της ιδεολογίας την οποία το κόμμα επιθυμεί να διατηρήσει ή να εισαγάγει όταν βρεθεί στην εξουσία»* (Freedden 2013, σελ. 130).

Βεβαίως, θα πρέπει να λαμβάνεται πάντα υπ' όψιν η προειδοποίηση των Harrison και Bruter ότι *«τα πολιτικά προγράμματα των κομμάτων δεν μπορούν να γίνουν δεκτά ως έχουν (at face value). Καθώς τα πολιτικά προγράμματα απευθύνονται σε ένα μαζικό κοινό προκειμένου να προσελκύσουν δυνητικούς ψηφοφόρους, η ρητορική τους μπορεί να είναι πολύ πιο μετριοπαθής, ή ακόμα και εντελώς διαφορετική από τον λόγο και την ιδεολογία των μελών και των ακτιβιστών»* (Harrison and Bruter 2011, σελ. 34).

Η αξία και η χρησιμότητα των πολιτικών προγραμμάτων των κομμάτων στον εντοπισμό της κομματικής ιδεολογίας και στην τοποθέτησή τους στον πολιτικό χώρο ήταν τόσο μεγάλη ώστε το 1979 ιδρύθηκε από τον Ian Budge και τους συνεργάτες του το Manifesto Research Group (MRG), το οποίο συνέλεξε και κωδικοποίησε τα πολιτικά προγράμματα κομμάτων από 19 χώρες. Δέκα χρόνια αργότερα το MRG εξελίχθηκε στο Comparative Manifestos Project (CMP) υπό τη διεύθυνση του Hans-Dieter Klingemann και συμπεριέλαβε και κόμματα χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Από το 2010 μέχρι σήμερα το project αυτό συνεχίζεται με το όνομα Manifesto Research Project on Political Representation (MARPOR).

Όπως ακριβώς το CMP, έτσι και το MARPOR, χρησιμοποιώντας εκπαιδευμένους κωδικοποιητές, χωρίζει τα πολιτικά προγράμματα των κομμάτων σε οιονεί προτάσεις (quasi-sentences), τις οποίες μετά κατατάσσει σε μία από 56 προκαθορισμένες θεματικές κατηγορίες. Με τον τρόπο αυτό μετρίεται η σχετική έμφαση την οποία αποδίδει το κάθε κόμμα σε κάθε μία από τις 56 αυτές κατηγορίες, προκειμένου κατόπιν να εκτιμηθεί η θέση του στον άξονα «αριστερά-δεξιά» ή η ιδεολογική του τοποθέτηση.

Αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχουν και άλλες τεχνικές ανάλυσης προεκλογικών προγραμμάτων και διακηρύξεων, που αντιμετωπίζουν το κείμενο απλά ως σύνολο λέξεων και όχι ως αφήγημα με συγκεκριμένο νόημα. Οι τεχνικές αυτές καταμετρούν με την βοήθεια υπολογιστών τη συχνότητα (wordscoring) με την οποία η κάθε λέξη απαντάται στο κείμενο και βάσει αυτού εκτιμούν την πολιτική θέση του κάθε κόμματος (ενδεικτικά, Laver et al, 2003). Επιπλέον, με την πρόοδο της τεχνητής νοημοσύνης, αναπτύσσονται και νέες τεχνικές Supervised Machine Learning, οι οποίες, με την βοήθεια αλγορίθμων, αναλύουν κείμενα προεκλογικών προγραμμάτων και εκλογικών διακηρύξεων αποφεύγοντας τις αδυναμίες που έχουν οι τεχνικές κωδικοποίησης κειμένου από ανθρώπους (ενδεικτικά Di Cocco and Moneschi, 2022). Πάντως, η χρήση αλγορίθμων απλώς μεταθέτει την ανθρώπινη συνεισφορά από την κωδικοποίηση του κειμένου απευθείας από τον άνθρωπο στη δημιουργία του οδηγού κωδικοποίησης, με βάση τον οποίον ο αλγόριθμός θα κατατάσσει τις προτάσεις που συναντά στο κείμενο σε προκαθορισμένες κατηγορίες ιδεολογίας ή πολιτικών προτάσεων.

Στην περίπτωση της δικής μας μελέτης των ιδεολογικών χαρακτηριστικών της ΧΑ, η χρήση των δεδομένων του CMP έχει περιορισμένη αξία καθώς τα ευρήματα και η κατάταξη του CMP έχουν καταδειχθεί προβληματικά ακόμα και για τα μεγάλα ελληνικά κόμματα. Σχετική μελέτη του Κωνσταντινίδη επί των προεκλογικών προγραμμάτων των τριών μεγαλύτερων ελληνικών κομμάτων κατά την περίοδο 1974-2000 – η οποία βασίστηκε στο CMP – έδειξε ότι *«η διάταξη των κομμάτων στην κατασκευασμένη κλίμακα ‘Αριστερά-Δεξιά’ δεν ταυτίζεται με την κοινά αποδεκτή διάταξή τους βάσει του άξονα ‘Αριστερά-Δεξιά’, όπως αυτός αποτυπώνεται στις έρευνες κοινής γνώμης. Η αναντιστοιχία αυτή φαίνεται να προκαλείται από το γεγονός ότι, το περιεχόμενο του κυρίαρχου στην ευρωπαϊκή σκηνή σχήματος κομματικού ανταγωνισμού... δεν εκφράζει απόλυτα την ιδεολογική αντιπαράθεση των ελληνικών κομμάτων. Με άλλα λόγια, τα θέματα επί των οποίων αντιπαρατίθενται εντονότερα τα κόμματα στην Ελλάδα είναι διαφορετικά από εκείνα τα οποία γίνονται συχνότερα αντικείμενο αντιπαράθεσης στην Ευρώπη. Συνεπώς, η χρήση της ίδιας κλίμακας στην ελληνική περίπτωση υποκρύπτει τον κίνδυνο αλλοίωσης της εικόνας που έχει η κοινή γνώμη για τις θέσεις των κομμάτων επί της, με τον δικό της τρόπο νοούμενης, κλίμακας ‘Αριστερά-Δεξιά’»* (Κωνσταντινίδης 2004, σελ. 117). Παρόμοια μελέτη των Ντίνα και Γεμενή (Dinas and Gemenis, 2010) έδειξε ότι η βασική μέθοδος χρήσης των στοιχείων του CMP δεν είναι η καλύτερη για τον εντοπισμό της θέσης των ελληνικών κομμάτων στο πολιτικό συνεχές, σε σύγκριση με άλλες μεθόδους χρήσης των στοιχείων αυτών.

Μία άλλη αδυναμία του CMP είναι το ότι σε κάποιες περιπτώσεις δεν κωδικοποιούνται «ισότιμα» έγγραφα. Όπως τονίζει ο Γεμενής, *«οι ομιλίες, τα φυλλάδια και τα άλλα έγγραφα που κωδικοποιήθηκαν από το CMP στην θέση πολιτικών προγραμμάτων δεν μπορούν να θεωρηθούν ως ισότιμα με πολιτικά προγράμματα. Συντάσσονται με διαφορετικές διαδικασίες και*

επομένως μπορεί να μην εκφράζουν το κόμμα ως σύνολο· έχουν διαφορετικούς ρόλους στις προεκλογικές εκστρατείες και γι' αυτό μπορεί να μην καλύπτουν όλα τα θέματα πολιτικής» (Gemenis 2012, σελ. 601). Μάλιστα, κατά τον Mudde τα εκλογικά φυλλάδια «γενικά περιλαμβάνουν μόνο λίγα (πιασάρικα) συνθήματα και (σύντομα) αιτήματα παρά την ιδεολογική ανάπτυξη αυτών των συνθημάτων και αιτημάτων» (Mudde 2000, σελ. 168).

Επιπλέον, ιδιαίτερη σημασία για τη δική μας μελέτη έχει η επισήμανση των Ντίνα και Γεμενή ότι υπάρχουν περιπτώσεις όπου τα πολιτικά προγράμματα δεν αποδίδουν με ακρίβεια τις πραγματικές θέσεις ενός κόμματος. Τέτοιες περιπτώσεις αποτελούν κάποιες φορές τα ακραία κόμματα, τα οποία «έχοντας διαχωρίσει τον εαυτό τους από τα κατεστημένα κόμματα στον καθημερινό πολιτικό λόγο, είναι σε θέση να παρουσιάζουν περισσότερο μετριοπαθείς (*middle-of-the-road*) πολιτικές θέσεις, αποφεύγοντας κάθε σαφή έκφραση εκείνων των πολιτικών απόψεων που τα έχουν χαρακτηρίσει ως ακραία» (Dinas and Gemenis 2010, σελ. 437).

Ειδικά για την παρούσα μελέτη, τα δεδομένα του CMP δεν είναι χρήσιμα καθώς, όπως επισημαίνουν οι Harrison και Bruter, το CMP «περιλαμβάνει λίγες περιπτώσεις ακροδεξιών κομμάτων. Επιπλέον... εστιάζει στις πολιτικές προτάσεις (*policy*) παρά στην δόμηση ιδεολογικών διαστάσεων» (Harrison and Bruter 2011, σελ. 32). Το ίδιο έχει τονίσει και ο Mudde υπογραμμίζοντας ότι «τόσο λόγω της μεθόδου του όσο και των πηγών του, τα δεδομένα του *Manifesto Project* χρησιμοποιούνται καλύτερα για την ανάλυση των πολιτικών προτάσεων των κομμάτων και των οικογενειών κομμάτων παρά για τις ιδεολογίες τους» (Mudde 2000, σελ. 22). Αναλύοντας περαιτέρω το θέμα ο Mudde επισήμανε ότι τα πολιτικά προγράμματα των κομμάτων «πρωτίστως κωδικοποιούν πρωτοβουλίες πολιτικών προτάσεων, οι οποίες συχνά μεταφράζονται μόνο οριακά σε πολύπλοκα ιδεολογικά χαρακτηριστικά» (Mudde 2007, σελ. 38). Γι' αυτόν τον λόγο θεωρεί ότι η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου είναι πολύ πιο αποτελεσματική για την μελέτη φαινομένων όπως τα βασικά χαρακτηριστικά μίας κομματικής ιδεολογίας (Mudde, 2007).

Κατά τον Mudde «το κύριο πρόβλημα με τα εκλογικά προγράμματα... [είναι] ότι ασχολούνται με την πολιτική παρά με την ιδεολογία ...γιατί τα ιδεολογικά επιχειρήματα πίσω από τις πολιτικές προτάσεις είναι συχνά στην καλύτερη περίπτωση αόριστα, και στην χειρότερη απόντα. Επιπροσθέτως, παρόμοια αιτήματα πολιτικής μπορεί να βασίζονται σε διαφορετικά επιχειρήματα» (Mudde 2000, σελ. 167). Επιπλέον, αναφερόμενος ειδικά στα φασιστικά κόμματα, ο Drábik υπογραμμίζει ότι κατά την μελέτη τέτοιων κομμάτων «είναι απαραίτητο να γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ της δεδηλωμένης θεματολογίας του κόμματος και της πραγματικής ιδεολογίας τους» (Drábik 2022, σελ. 425).

Οι επισημάνσεις αυτές του Mudde και του Drábik είναι πολύ σημαντικές καθώς, για παράδειγμα, η πολιτική πρόταση για περιορισμό της μετανάστευσης από Ισλαμικές χώρες μπορεί να εκπηγάζει από τρεις διαφορετικές ιδεολογίες: α) από τον συντηρητισμό (μεγάλο τμήμα των μουσουλμάνων μεταναστών δεν θα ενσωματωθεί στην κοινωνία υποδοχής), β) από τον φιλελευθερισμό (το Ισλαμ είναι δύσκολα συμβατό τις αξίες του φιλελευθερισμού) και γ) από τον φυλετισμό (οι μουσουλμάνοι μετανάστες είναι ξένοι φυλετικά και υπάρχει ο κίνδυνος επιμειξίας)

Μάλιστα ο Mudde υπογραμμίζει ότι «οι ταξινομήσεις [των κομμάτων] θα πρέπει να βασίζονται σε συστηματικές ακαδημαϊκές αναλύσεις των κομματικών εκδόσεων. Πολύ συχνά (νέα) κόμματα ταξινομούνται απλώς στην βάση της 'κοινής γνώσης' (*common wisdom*) υποστηριζόμενης από ένα πασάλειμα από ειδικά επιλεγμένα αποσπάσματα» (Mudde 2007, σελ. 294). Επιπλέον, τονίζει ότι οι μελετητές θα πρέπει να έχουν υπ' όψιν τους ότι κάθε νέο πολιτικό κόμμα που ασκεί κριτική στο κατεστημένο δεν είναι απαραίτητα και λαϊκιστικό, ούτε και κάθε νέο κόμμα που ασκεί κριτική στην ασκηθείσα μεταναστευτική πολιτική ή στο Ισλάμ είναι απαραίτητως «ακροδεξιό».

Επιπλέον, σε ό,τι αφορά στην ΧΑ, το υλικό που περιλαμβάνεται στο CMP αφορά μόνο την περίοδο από τις εκλογές του 2012 και μετά (Eger and Valdez, 2019), όταν δηλαδή η ΧΑ έγινε εκλογικά σημαντική. Επομένως, η προσπάθεια εντοπισμού της ιδεολογίας της ΧΑ μέσω των δεδομένων του CMP – πέραν των προαναφερθεισών αδυναμιών της – θα περιόριζε την έρευνα στην περίοδο από το 2012 και μετά και δε θα παρείχε κανένα στοιχείο για την ιδεολογία της κατά τα πρώτα 32 χρόνια της ύπαρξής της. Ακόμα και η – πέραν του CMP – ανάλυση πολιτικών προγραμμάτων και ιδεολογικών διακηρύξεων της ΧΑ από την περίοδο της δεκαετίας του '80 μέχρι σήμερα θα παρείχε μόνο μία αποσπασματική εικόνα καθώς, πέραν της (αρχικής και κατόπιν εμπλουτισμένης) Διακήρυξης Ιδεολογικών Αρχών της δεκαετίας του '80, η αυτόνομη εκλογική της παρουσία τις δεκαετίες του '90 και του 2000 ήταν αποσπασματική και άρα όχι πρόσφορη – από μόνη της – για να παρέχει μία πλήρη και συνεκτική εικόνα της εξέλιξης της ιδεολογίας της.

Οι έρευνες ειδημόνων (Expert Surveys)

Μία άλλη μέθοδος εντοπισμού της ιδεολογίας και της θέσης ενός κόμματος στον πολιτικό χώρο είναι η έρευνα ειδημόνων (expert survey), όπως έχει γίνει σε άλλες μελέτες με αντικείμενο τα ελληνικά κόμματα (Gemenis and Nezi, 2015). Οι έρευνες ειδημόνων αποτυπώνουν την εικόνα ενός κόμματος όπως την αντιλαμβάνονται επιστήμονες και μελετητές και έχουν ως θετικά στοιχεία το ότι είναι χαμηλού κόστους και παρέχουν ευρείες γνώσεις γύρω από διάφορα θέματα που άπτονται των πολιτικών κομμάτων κάθε χώρας, αρκεί να υπάρχουν αρκετοί και ικανοί ειδήμονες.

Όμως, οι έρευνες ειδημόνων έχουν και πολλά εγγενή μειονεκτήματα. Όπως τονίζει ο Γεμενής, «οι έρευνες ειδημόνων... δεν έχουν διεξαχθεί και διαδοθεί με συστηματικό τρόπο αντίστοιχο με του CMP. Οι έρευνες ειδημόνων εξακολουθούν να διεξάγονται μάλλον περιστασιακά και συχνά χρησιμοποιούν διαφορετικές διατυπώσεις στις ερωτήσεις και κλίμακες απαντήσεων» (Gemenis 2013, σελ. 4). Επιπροσθέτως, καθώς η πλειονότητα των ειδημόνων στις περισσότερες χώρες τείνει να πρόσκειται ιδεολογικά στο σοσιαλδημοκρατικό και στον φιλελεύθερο χώρο (Curini, 2010), έχει τεθεί το θέμα του κατά πόσον η εκ μέρους τους τοποθέτηση των πολιτικών κομμάτων στον άξονα αριστερά-δεξιά επηρεάζεται από ενδεχόμενη ιδεολογική τους προκατάληψη. Σχετική μελέτη έδειξε ότι αυτή η ιδεολογική προκατάληψη είναι υπαρκτή και φαίνεται να οδηγεί τους ειδήμονες σε λανθασμένη – δεξιότερη της «κανονικής» – τοποθέτηση κυρίως των δεξιών και ακροδεξιών κομμάτων (Curini, 2010).

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι μελέτη η οποία αξιολόγησε την έρευνα ειδημόνων του Chapel Hill του 2010 διαπίστωσε ότι οι Έλληνες ειδήμονες που συμμετείχαν αξιολογούσαν το (υποθετικό) κόμμα της άκρας δεξιάς (far right) περισσότερο προς τα αριστερά σε σύγκριση με τους ειδήμονες των άλλων χωρών, κάτι το οποίο δείχνει ότι «οι ειδήμονες σε κάποιες χώρες αντιλαμβάνονται το αριστερά-δεξιά με κάπως διαφορετικό τρόπο από ότι οι ειδήμονες σε άλλες χώρες» (Bakker et al 2014, σελ. 5). Θα πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι το «ιδεολογικό» περιεχόμενο το οποίο είχε δώσει η έρευνα στο υποθετικό αυτό κόμμα της άκρας δεξιάς αφορούσε κυρίως θέματα οικονομίας και κρατικού παρεμβατισμού.

Επιπλέον, άλλη έρευνα του 2011 για τα ελληνικά πολιτικά κόμματα, στην οποία συμμετείχαν δεκάδες ειδήμονες, έδειξε ότι αυτοί, λόγω προκατάληψης, τοποθετούσαν δεξιότερα από ό,τι έπρεπε τόσο την κεντροδεξιά ΝΔ όσο και τον ριζοσπαστικά δεξιό ΛΑΟΣ. Οι ερευνητές συμπεριέλαβαν στην μελέτη αυτή και την – περιθωριακή το 2011 – Χρυσή Αυγή, την οποία σχεδόν όλοι οι ειδήμονες τοποθέτησαν στο «10» της κλίμακας «αριστεράς-δεξιάς» (1-10) [Gemenis and Nezi, 2012].

Ο Mudde αναφερόμενος στις έρευνες ειδημόνων, τις χαρακτηρίζει ως «κοινή γνώση» η οποία «*συχνά δεν είναι κάτι παραπάνω από προκατάληψη*» (Mudde 2007, σελ. 6). Επίσης, επισημαίνει ότι οι έρευνες ειδημόνων δεν πρέπει να είναι απλά έρευνες μεταξύ ομοτίμων (peer surveys) καθώς «*κάθε πολιτικός επιστήμων από μία χώρα δεν είναι επίσης και ειδικός σε συγκεκριμένες πτυχές της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς πολιτικής στην χώρα αυτή*» (Mudde 2007, σελ. 303).

Σε ό,τι αφορά στην παρούσα μελέτη, επισημαίνεται ότι, λόγω του μέχρι προ δωδεκαετίας περιθωριακού χαρακτήρα της ΧΑ, οι «ειδήμονες» για την ιδεολογία της – ειδικά για τα προ του 2012 έτη – είναι πολύ λίγοι σε αριθμό. Επιπλέον, μία έρευνα ειδημόνων για την περίπτωση της ΧΑ θα είχε επιπλέον δυσκολίες να αντιμετωπίσει. Κατ' αρχάς ο εντοπισμός της ιδεολογίας της ΧΑ δε θα βασιζόταν απευθείας σε δικό της πρωτογενές υλικό – άρα μη επιδεχόμενο αντιρρήσεων – αλλά θα προερχόταν από την εικόνα που θα είχαν σχηματίσει για την ιδεολογία της τρίτοι – ειδήμονες μεν, αλλά τρίτοι παρ' όλ' αυτά. Επιπλέον, ο εντοπισμός της ιδεολογίας από τους ειδήμονες θα κάλυπτε μεν την πρόσφατη χρονική περίοδο, αλλά δε θα μπορούσε να καλύψει την 40ετή πολιτική πορεία της ΧΑ καθώς δεν υπάρχουν αντίστοιχες έρευνες από τη δεκαετία του '80. Όμως, ακόμα και αν υπήρχαν τέτοιες, δε θα συμπεριελάμβαναν την ΧΑ λόγω του περιθωριακού της χαρακτήρα μέχρι το 2010.

Μια ακόμα αδυναμία της έρευνας ειδημόνων είναι ότι, ακόμα και αν εντόπιζε με σχετική ακρίβεια την τρέχουσα ιδεολογία της ΧΑ, δε θα μπορούσε να εντοπίσει με ακρίβεια τις όποιες μεταβολές στα επιμέρους ιδεολογικά χαρακτηριστικά της μέσα στον χρόνο, τα οποία αποτελούν βασικό σημείο της ανάλυσης της παρούσας μελέτης.

8.2 Ο εντοπισμός των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού και η ανάλυση της ιδεολογίας της «Χρυσής Αυγής»

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, πολλοί πανεπιστημιακοί μελετητές της ΧΑ την χαρακτηρίζουν ως «ναζιστική» ή «νεο-ναζιστική» και την συνδέουν ευθέως ή εμμέσως με τον εθνικοσοσιαλισμό. Κατά τον Mudde, ο όρος «νεο-ναζισμός» χρησιμοποιείται αποκλειστικά για κόμματα και οργανώσεις που «*ρητά δηλώνουν επιθυμία να αποκαταστήσουν το Τρίτο Ράιχ... ή αναφέρουν τον ιστορικό Εθνικό Σοσιαλισμό... ως ιδεολογική τους επιρροή*» (Mudde 2000, σελ. 12).

Καθώς σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η σύγκριση της ιδεολογίας της ΧΑ με τις ιδεολογικές παραμέτρους του εθνικοσοσιαλισμού, θα πρέπει πρώτα αυτές οι παράμετροι να εντοπιστούν με ένα συστηματικό τρόπο. Η ανάλυση για τον εντοπισμό τους θα εστιάσει στο βιβλίο “Mein Kampf” («Ο Αγών μου») του Χίτλερ. Πρόκειται για ένα αυτοβιογραφικό βιβλίο, το οποίο συνέγραψε το 1925 όντας φυλακισμένος συνεπεία του αποτυχημένου πραξικοπήματος στο Μόναχο το 1923. Λεπτομερής κριτική προσέγγιση των πηγών για την ιδεολογία του εθνικοσοσιαλισμού γίνεται στο Τρίτο Κεφάλαιο.

Μετά τον εντοπισμό των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού, θα ακολουθήσει η αναζήτησή τους στην αρθρογραφία της «Χρυσής Αυγής», προκειμένου να εξετασθεί η παρουσία τους ή μη, αλλά και να εντοπιστεί η όποια εξέλιξή τους μέσα στο χρόνο. Επιπλέον, η όποια εξέλιξη αυτή θα συγκριθεί με τις ημερομηνίες και τα γεγονότα-ορόσημα στην ιστορία και την πορεία του κινήματος.

Σκοπός της παρούσας μελέτης δεν είναι ούτε η κατηγοριοποίηση της ΧΑ στο πολιτικό συνεχές («Αριστερά-Δεξιά») της Ελλάδας, ούτε η ανάλυση της δόμησης του λόγου της (discourse construction), ούτε τα ρητορικά της πρότυπα (rhetorical patterns). Δηλαδή, η παρούσα μελέτη δεν θα ασχοληθεί με ποιόν τρόπο η ΧΑ κατασκευάζει λεκτικά και νοηματοδοτεί το ιδεολογικό

και πολιτικό της πλαίσιο. Επίσης, δεν θα εξετασθεί η ορθότητα της επιχειρηματολογίας την οποία προβάλλει η ΧΑ για την δικαιολόγηση της ιδεολογίας της και των πολιτικών της προτάσεων. Σκοπός της μελέτης είναι μόνο ο εντοπισμός της παρουσίας ή της απουσίας συγκεκριμένων ιδεολογικών χαρακτηριστικών στα κείμενά της. Για παράδειγμα, μας ενδιαφέρει με ποιο ιδεολογικό σκεπτικό η ΧΑ τάσσεται κατά της παράνομης μετανάστευσης, αλλά δεν μας ενδιαφέρει η στρατηγική του λόγου (δηλαδή ποιες είναι οι συγκεκριμένες λέξεις και εκφράσεις) την οποία χρησιμοποιεί για να δομήσει την εικόνα που θέλει να προβάλλει για τους παράνομους μετανάστες.

Ως κύριο αντικείμενο ανάλυσης της παρούσας μελέτης θα είναι το σύνολο των τευχών του ιδεολογικού οργάνου της ΧΑ, είτε ως περιοδικό «Χρυσή Αυγή», είτε ως περιοδικό «Μαϊάνδρος». Ως μονάδα ανάλυσης, στην οποία θα αναζητηθούν τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του εθνικοσοσιαλισμού, ορίζεται το κάθε τεύχος του περιοδικού.

Γενικώς, η ανάλυση αυτών των κειμένων μπορεί να γίνει με δύο τρόπους: α) τον ποιοτικό (qualitative), κατά τον οποίο το επιλεγέν υλικό διαβάζεται προσεκτικά και τα προς αναζήτηση στοιχεία παρουσιάζονται με ενδεικτικές αναφορές από τα κείμενα, και β) τον ποσοτικό (quantitative), ο οποίος καταμετρά την εμφάνιση συγκεκριμένων λέξεων στα κείμενα. Η πρώτη μέθοδος, η οποία συνήθως ονομάζεται «ανάλυση περιεχομένου» (content analysis), έχει το μειονέκτημα ότι χαρακτηρίζεται από αρκετό βαθμό υποκειμενισμού αναφορικά με την ερμηνεία των κειμένων και την επιλογή των ενδεικτικών αναφορών. Από την άλλη, η δεύτερη μέθοδος είναι μεν αντικειμενική, αλλά έχει το μειονέκτημα ότι είναι πιο «μηχανιστική», με αποτέλεσμα να μη λαμβάνει υπ' όψιν τα συμφραζόμενα του κειμένου και το ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο αυτό αναφέρεται.

Μία μέθοδος ανάλυσης περιεχομένου είναι η ανάλυση του λόγου (discourse analysis), η οποία εστιάζει στη γλώσσα και ιδίως στη γλωσσική δομή, όπως στη σύνταξη του λόγου, στη χρήση κάποιων λέξεων στο κείμενο και στην έμφαση με την οποία εκφέρονται. Η ανάλυση του λόγου ασχολείται με το ερμηνευτικό πλαίσιο και την επιχειρηματολογία η οποία δομεί τον λόγο και εστιάζει σε ρητορικά σχήματα, μεταφορές, ευφημισμούς. Μια παραλλαγή της είναι η κριτική ανάλυση λόγου (critical discourse analysis), η οποία εστιάζει στην κατάδειξη των πρακτικών κοινωνικής κυριαρχίας⁵⁸, οι οποίες αναπαράγονται μέσα από την γλώσσα και το λόγο (Freeden 2013, σελ. 133-134).

Ενδεικτικές έρευνες ποιοτικής ανάλυσης κομμάτων της άκρας δεξιάς αποτελούν η μελέτη του Jamín (2012), κατά την οποία αναλύθηκε ο λόγος και η ιδεολογία των βελγικών Front National και Vlaams Belang με βάση τα πολιτικά προγράμματα και λόγους στελεχών τους, και της Wodak (2015), η οποία κάνει μία εις βάθος ανάλυση του λόγου και των ρητορικών προτύπων με τα οποία τα δεξιά λαϊκιστικά κόμματα παράγουν και αναπαράγουν την ιδεολογία και την θεματολογία τους στην καθημερινότητα, αναλύοντας λόγους στελεχών τους, προεκλογικές αφίσες και συνθήματά τους.

Όπως επισημαίνουν οι Akkerman, de Lange και Rooduijn «ο καλύτερος τρόπος μέτρησης του [αν κάποια κόμματα] έχουν μεταβάλλει την ριζοσπαστικότητά τους και τον χαρακτήρα τους κατά του κατεστημένου είναι κοιτώντας τις κομματικές θέσεις» (Akkerman, de Lange and Rooduijn 2016b, σελ. 32). Μία σχετική πρόσφατη μελέτη διεξήχθη από τους Puleo και Piccolino, οι οποίοι ανέλυσαν ποιοτικά το περιεχόμενο των προεκλογικών προγραμμάτων και των πολιτικών διακηρύξεων των συνεδρίων του κόμματος Fratelli d' Italia και των κομματικών του

⁵⁸ Η θεωρία της «κοινωνικής κυριαρχίας» είναι μία θεωρία της κοινωνικής ψυχολογίας, η οποία επιχειρεί να κατανοήσει τους τρόπους διαμόρφωσης και διατήρησης της κοινωνικής ιεραρχίας μεταξύ ομάδων. Υπερβαίνει τις απλές θεωρίες προκαταλήψεων, στερεοτύπων και διακρίσεων καθώς προσεγγίζει τις ανθρώπινες κοινωνίες ως συστήματα και μελετά τον τρόπο που οι κοινωνικές διεργασίες παράγουν συστημικά αποτελέσματα (ενδεικτικά: Pratto et al., 2006).

«προγόνων», δηλαδή της Alleanza Nazionale και του Popolo della Libertà, από το 1995 μέχρι και το 2018. Σκοπός της ανάλυσης ήταν ο εντοπισμός ή μη τεσσάρων βασικών ιδεολογικών χαρακτηριστικών [νατιβισμός, αυταρχισμός, λαϊκισμός και ευρωσκεπτικισμός]. Ανάλογα με την παρουσία τους ή μη και την έκτασή τους, τα ιδεολογικά αυτά χαρακτηριστικά ορίζονταν ως «παρόντα», «απόντα» ή «βασικά» (Puleo and Piccolino, 2022). Για τον εντοπισμό της ιδεολογικής πορείας του FdI η Donà (2022) προχώρησε στον εντοπισμό της παρουσίας ή απουσίας (όχι όμως της έντασης) της θεματολογίας της ριζοσπαστικής δεξιάς στα πολιτικά προγράμματα του FdI κατά την περίοδο 2013-2019 (πχ θέματα εθνικής προτίμησης, σωβινισμού κοινωνικής πρόνοιας, αντι-μουσουλμανικές στάσεις, θέματα νόμου και τάξης, προώθηση παραδοσιακών αξιών) [Donà 2022, σελ. 789 – πίνακας 3].

Υπογραμμίζεται ότι η μέτρηση της σημαντικότητας (salience) της προβολής ενός θέματος δείχνει το κατά πόσον η θεματολογία των κομμάτων αυτών εστιάζει σε ένα πολύ συγκεκριμένο εκλογικό ακροατήριο (nicheeness) [Akkerman, de Lange and Rooduijn 2016b]. Η δική μας μελέτη δεν ενδιαφέρεται για το αν υπήρξε εστίαση σε κάποιο ιδεολογικό χαρακτηριστικό κάποια χρονική στιγμή, αλλά για τον αν καταγράφεται διατήρηση και συνεχής παρουσία των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού στο επίσημο ιδεολογικό όργανο της ΧΑ (ή απουσία τους από κάποια σημείο και μετά). Γι' αυτό η δική μας μελέτη θα καταγράψει την παρουσία ή την απουσία αυτών των χαρακτηριστικών σε βάθος τεσσαρακονταετίας και όχι την αύξηση ή την μείωση της έντασης της.

Από την άλλη, ενδεικτική έρευνα ποσοτικής ανάλυσης τέτοιων κομμάτων αποτελεί η μελέτη χαρτογράφησης της ιδεολογίας της ευρωπαϊκής άκρας δεξιάς για μία περίοδο δεκαετίας (1999-2009), την οποία διεξήγαγαν οι Harrison και Bruter συνδυάζοντας την ανάλυση των πολιτικών προγραμμάτων, φυλλαδίων και δελτίων τύπου των κομμάτων με συνεντεύξεις από υψηλόβαθμους κομματικούς αξιωματούχους, προκειμένου να εντοπίσουν την πραγματική κομματική ιδεολογία. Από την Ελλάδα συμπεριέλαβαν στη μελέτη τους τον ΛΑΟΣ. Η ανάλυση του περιεχομένου των πολιτικών προγραμμάτων πραγματοποιήθηκε με την βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή, ο οποίος έκανε καταμέτρηση των λέξεων που αναφέρονταν σε τέσσερις προκαθορισμένες ιδεολογικές παραμέτρους της ακροδεξιάς (Harrison and Bruter, 2011).

Η παρούσα μελέτη, θέλοντας να αποκομίσει τα θετικά και των δύο μεθόδων, περιορίζοντας ταυτοχρόνως τις αδυναμίες τους, θα ακολουθήσει την ερευνητική μέθοδο του Mudde (2000), ο οποίος θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους μελετητές της άκρας δεξιάς και η πρώτη μελέτη του οποίου εστίασε σε θέματα ιδεολογίας.

Ο Mudde έχει τονίσει ότι «οι εις βάθος μελέτες των κομματικών ιδεολογιών είναι σαφώς πολύ χρονοβόρες» (Mudde 2000, σελ. 183) και επισημαίνει ότι ένα πολιτικό κόμμα «δεν περιορίζεται στους ηγέτες του ή σε αυτούς που είναι μέλη ...[E]ίναι περισσότερο από ένα απλό άθροισμα των εμπλεκόμενων ατόμων· είναι ένας αυτόνομος όρων. Γι' αυτό, μόνο το κόμμα μπορεί πραγματικά να εκπροσωπήσει τον εαυτό του, το οποίο γίνεται μέσα από τις επίσημες κομματικές εκδόσεις» (Mudde 2007, σελ. 38). Επιπλέον, κάνει λόγο για «εξωστρεφές» κομματικό υλικό (externally-oriented) το οποίο απευθύνεται στο γενικό κοινό και για «εσωστρεφές» κομματικό υλικό το οποίο απευθύνεται στα μέλη ή στους φίλους του κόμματος. Κατ' εκείνον, το «εσωστρεφές» υλικό «θα κρύβει την 'πραγματική φύση του κόμματος' σε πολύ μικρότερο βαθμό απ' ό,τι το υλικό που είναι απευθύνεται εκτός κόμματος» (Mudde 2000, σελ. 21).

Ο Mudde υπογραμμίζει ότι θα πρέπει να μελετώνται μόνο επίσημες κομματικές εκδόσεις, μόνο εκδόσεις που απευθύνονται σε όλη την χώρα και όχι τοπικές εκδόσεις, και επίσης ότι η μελέτη θα πρέπει να περιλαμβάνει τόσο «εξωστρεφές» όσο και «εσωστρεφές» υλικό (Mudde, 2007). Αντιστοίχως, κατά τον Χαραλάμπους, «τα ακροδεξιά κόμματα έχουν επίσης δύο κύριες μορφές ιδεολογίας – την «παρασκηνιακή» (background) και την «κανονική» (mainstream) - που

μπορούν να συνυπάρχουν και που επιτρέπουν σε αυτά τα κόμματα να συγκεντρώσουν υποστήριξη τόσο από περιθωριοποιημένους εξτρεμιστές όσο καθώς και από συντηρητικούς της μεσαίας τάξης» (Charalambous 2015a, σελ. 6).

Στην μελέτη του ο Mudde (2000) έθεσε ως μονάδα ανάλυσης το κάθε κόμμα της άκρας δεξιάς, το οποίο θα ανέλυε ιδεολογικά, και ως ερευνητική μέθοδο όρισε την εντατική και εις βάθος ανάλυση του κομματικού υλικού. Με τον τρόπο αυτό δεν επιλέχθηκε μία αυστηρά ποσοτική μελέτη του (π.χ. με καταμέτρηση λέξεων), αλλά ούτε έγινε η ανάλυση της δομής του λόγου και της ρητορικής του κόμματος την οποία κάνει μία ποιοτική μελέτη. Με την μέθοδο αυτήν, ουσιαστικά θα γίνει μία προσεκτική ανάγνωση του υλικού της ΧΑ προκειμένου να εντοπιστεί σε αυτό η ύπαρξη ή μη των εντοπισθεισών ιδεολογικών παραμέτρων του εθνικοσοσιαλισμού.

Ως πηγές της κομματικής ιδεολογίας ο Mudde θεωρεί τα εκλογικά τους προγράμματα, καθώς έχουν το πλεονέκτημα να έχουν εγκριθεί επίσημως από τα κόμματα και επομένως εκφράζουν τη συλλογική θέση των μελών τους. Όμως, από την άλλη, μπορεί να θεωρηθεί ότι παρουσιάζουν μία εξωραϊσμένη εικόνα της ιδεολογίας και των θέσεων ενός κόμματος καθώς σκοπός τους είναι να προσελκύσουν ψηφοφόρους. Γι' αυτό και θεωρούνται ότι εκφράζουν την «εξωστρεφή» ιδεολογία του κόμματος.

Προκειμένου να αντιμετωπίσει το θέμα αυτό, ο Mudde επέλεξε να αναλύσει όχι μόνο το κομματικό υλικό που απευθύνεται στο ευρύ κοινό (π.χ. εκλογικές διακηρύξεις ή πολιτικά προγράμματα), αλλά και κομματικό υλικό το οποίο απευθύνεται κυρίως στα μέλη και στους φίλους του κόμματος, όπως οι κομματικές εφημερίδες. Το υλικό αυτό αποκρύβει σε πολύ μικρότερο βαθμό την πραγματική ιδεολογική φύση του κόμματος. Επιπλέον, οι κομματικές εφημερίδες, ακόμα και αν εκφράσουν κάποια άποψη η οποία να μην αντιπροσωπεύει την πλειονότητα των μελών του κόμματος, εν τούτοις μπορούν να θεωρηθούν ότι εκφράζουν την ηγεσία του κόμματος. Ο συνδυασμός τόσο του «εξωστρεφούς» όσο και του «εσωστρεφούς» υλικού του κόμματος παρέχει μία εις βάθος ανάλυση της πραγματικής ιδεολογίας ενός κόμματος.

Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες στο κείμενο δεν υπάρχει ξεκάθαρη ιδεολογική αναφορά, αυτή θα εντοπισθεί μέσω εκείνου που ο Mudde ορίζει ως «προσέγγιση της αιτιώδους αλυσίδας» (causal chain approach). Με βάση αυτήν την προσέγγιση, η αξιολόγηση των ιδεολογικών χαρακτηριστικών *«γίνεται ακολουθώντας την κατεύθυνση της επιχειρηματολογίας και αξιολογώντας ποιο είναι το πρωτεύον επιχείρημα, ποιο είναι το δευτερεύον επιχείρημα κλπ»* (Mudde 2000, σελ. 23). Για παράδειγμα, μία πολιτική πρόταση για αυστηροποίηση της φύλαξης των συνόρων μπορεί να στηρίζεται σε επιχειρηματολογία εθνικής κυριαρχίας («το κυρίαρχο κράτος πρέπει να φυλάσσει τα σύνορά του»), μπορεί όμως να στηρίζεται και σε επιχειρηματολογία φυλετικής καθαρότητας («τα σύνορα πρέπει να φυλάσσονται για να μην εισέρχονται φυλετικά ξένοι πληθυσμοί»). Δηλαδή, ενώ πρόκειται για την ίδια πολιτική πρόταση (φύλαξη συνόρων), το ιδεολογικό υπόβαθρο είναι διαφορετικό για τις δύο περιπτώσεις (εθνική κυριαρχία στην πρώτη περίπτωση – φυλετισμός στην δεύτερη).

Καθώς το υπό ανάλυση υλικό της ΧΑ είναι στη συντριπτική πλειονότητά του διαθέσιμο σε έντυπη και όχι σε ηλεκτρονική μορφή, αυτομάτως αποκλείεται η όποια ποσοτική ανάλυσή του με χρήση εφαρμογών πληροφορικής οι οποίες θα εντόπιζαν ή θα καταμετρούσαν αυτόματα λέξεις ή εκφράσεις. Ο εντοπισμός ή μη των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού θα γίνει ανά τεύχος του ιδεολογικού οργάνου κατόπιν ανάγνωσής του από ανθρώπινο καταγραφέα και τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά θα χαρακτηρίζονται ως «παρόντα» (χαρακτηρισμός «Ναι») αν εντοπίζονται στην αρθρογραφία του τεύχους και ως «απόντα» (χαρακτηρισμός «Χωρίς Αναφορά») αν δεν απαντώνται στην αρθρογραφία του τεύχους. Όπως προαναφέρθηκε, η καταγραφή θα αφορά μόνο την παρουσία ή την απουσία του κάθε

ιδεολογικού χαρακτηριστικού στο κάθε τεύχος και όχι την «ένταση» της παρουσίας αυτής, δηλαδή το πόσο συχνά ή σε πόση έκταση εμφανίζεται το κάθε χαρακτηριστικό στο κάθε τεύχος.

Η χαρτογράφηση των ιδεολογικών χαρακτηριστικών για όλα τα τεύχη του ιδεολογικού οργάνου της ΧΑ θα ακολουθηθεί από μία συνολική ανάλυση του περιεχομένου που δίδει η ΧΑ στο κάθε χαρακτηριστικό, όπως αυτό περιγράφεται με αναφορές μέσα από τα εν λόγω τεύχη. Η συνολική αυτή ανάλυση θα περιέχει και συγκεκριμένες αναφορές από την αρθρογραφία του ιδεολογικού οργάνου της ΧΑ προκειμένου να στοιχειοθετείται από τις ίδιες τις πηγές η ύπαρξη του χαρακτηριστικού και το ακριβές περιεχόμενο που του δίνει η ΧΑ.

Ο εντοπισμός ή μη των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού στα τεύχη του ιδεολογικού οργάνου της ΧΑ – ο οποίος θα αποτελέσει την κύρια ανάλυση της παρούσας μελέτης – θα συμπληρωθεί με στοιχεία από άλλα έντυπα της ΧΑ, όπως το περιοδικό «Αντεπίθεση», το οποίο εξέδιδε το Μέτωπο Νεολαίας της «Χρυσής Αυγής», φύλλα της εφημερίδας «Χρυσή Αυγή», και τέλος τις ιδεολογικές της διακηρύξεις και τα πολιτικά της προγράμματα.

Ανάλυση μόνο των ιδεολογικών διακηρύξεων και των πολιτικών προγραμμάτων της ΧΑ δεν θα έδιδε πλήρη εικόνα της ιδεολογίας της καθώς, εκτός του ότι μπορεί να θεωρηθούν ότι παρουσιάζουν μία «ωραιοποιημένη» εικόνα της ΧΑ, έχουν και το μειονέκτημα ότι δεν καλύπτουν με συνέπεια όλο το διάστημα της ύπαρξής της, καθώς η ΧΑ δεν είχε ούτε συνεχή, ούτε πάντα αυτόνομη συμμετοχή στις εκλογές. Γι' αυτό και η ανάλυση θα εστιάσει στο ιδεολογικό της όργανο, το οποίο υπάρχει από την πρώτη στιγμή της εμφάνισής της. Με τον τρόπο αυτόν καλύπτεται όλη η χρονική περίοδος παρουσίας και δράσης της ΧΑ και αναλύεται συνδυαστικά τόσο η «εξωστρεφής» όσο και η «εσωστρεφής» ιδεολογία του κόμματος.

Επιπλέον, θα καταγραφεί αν η ΧΑ χρησιμοποιεί τον όρο «εθνικοσοσιαλισμός» για να αυτοχαρακτηρισθεί ιδεολογικά καθώς και αν στα τεύχη του ιδεολογικού της οργάνου υπάρχουν ευθέως θετικές αναφορές στον εθνικοσοσιαλισμό. Η καταγραφή των θετικών αναφορών στον εθνικοσοσιαλισμό λειτουργεί συμπληρωματικά με την χρήση του όρου «εθνικοσοσιαλισμός» ως ιδεολογικού αυτοχαρακτηρισμού, ειδικά για τις περιπτώσεις που ο εν λόγω ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός έχει σταματήσει να χρησιμοποιείται από την ΧΑ για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας, αλλά στα τεύχη του περιοδικού της συνεχίζονται οι θετικές αναφορές σε αυτόν, είτε ως ιδεολογία, είτε ως καθεστώς, είτε για σημαίνουσες προσωπικότητες της ιδεολογίας αυτής και του χιτλερικού καθεστώτος.

Τέλος, καθώς το εξώφυλλο ενός περιοδικού δίνει μία πρώτη εικόνα για το περιεχόμενό του, θα υπάρξει αξιολόγηση για το αν η απεικόνιση στο εξώφυλλο του κάθε τεύχους του ιδεολογικού οργάνου συνδέεται με τον εθνικοσοσιαλισμό ή όχι (π.χ. με βάση την εικονογράφησή του, τα σύμβολα που απεικονίζονται ή το λεκτικό του εξωφύλλου).

Με την μέθοδο αυτή η παρούσα μελέτη δεν προσεγγίζει το κείμενο «μηχανιστικά» (καθώς δεν καταμετρά λέξεις), αλλά «ποιοτικά» καθώς αναζητά συγκεκριμένα ιδεολογικά χαρακτηριστικά. Ταυτοχρόνως, όμως, αποφεύγει τον υποκειμενισμό της ανάλυσης περιεχομένου καθώς δεν προχωρά σε μία εις βάθος ανάλυση της ρητορικής και του λόγου, αλλά αρκείται στον εντοπισμό της ύπαρξης ή μη ιδεολογικών χαρακτηριστικών, το περιεχόμενο των οποίων συγκεκριμενοποιεί με επιλεγμένες αναφορές από την αρθρογραφία. Ουσιαστικά πρόκειται για ένα συνδυασμό ποιοτικής και ποσοτικής καταγραφής της παρουσίας ή μη των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού σε κάθε τεύχος του ιδεολογικού οργάνου της ΧΑ. Η «χαρτογράφηση» αυτών των ιδεολογικών χαρακτηριστικών μέσα στη 40χρονη παρουσία της ΧΑ θα δώσει μία ανάγλυφη εικόνα του ιδεολογικού της προφίλ σε σχέση με τον εθνικοσοσιαλισμό, καθώς και της όποιας εξέλιξης των ιδεολογικών της χαρακτηριστικών στο χρόνο.

8.3 Περιγραφή του προς ανάλυση υλικού της «Χρυσής Αυγής»

Όπως προαναφέρθηκε, κύριο αντικείμενο της ανάλυσής μας θα αποτελέσει το περιεχόμενο του ιδεολογικού οργάνου της ΧΑ. Αυτό ήταν το περιοδικό «Χρυσή Αυγή», το οποίο, μετά την είσοδό της στην Βουλή το 2012, αντικαταστάθηκε από το περιοδικό «Μαϊάνδρος». Τα δύο αυτά περιοδικά καλύπτουν το σύνολο της πολιτικής και εκλογικής πορείας της ΧΑ καλύτερα από κάθε άλλο έντυπό της.

Το περιοδικό «Χρυσή Αυγή» ήταν ένα «ιδεολογικό περιοδικό»⁵⁹ που λειτουργούσε ως το ιδεολογικό όργανο της ΧΑ⁶⁰. Πρωτοεμφανίσθηκε τον Δεκέμβριο του 1980, κυκλοφόρησε μέχρι τον Δεκέμβριο του 2011 και έχει χαρακτηριστεί ως «έντυπο Ιδεών»⁶¹. Μάλιστα, διαφήμιση του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» στην ομότιπλη εφημερίδα το χαρακτήριζε ως «την αιχμή του δόρατος στον ιδεολογικό αγώνα του Λαϊκού και Κοινωνικού Εθνικισμού»⁶².

Το περιοδικό «Μαϊάνδρος» εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 2012 και ουσιαστικά αντικατέστησε το περιοδικό «Χρυσή Αυγή». Ο «Μαϊάνδρος» αυτοχαρακτηριζόταν ως «Εθνικιστική Ιδεολογική Επιθεώρηση» και ως «περιοδικό ιδεολογικού χαρακτήρα»⁶³, και διακηρυγμένος σκοπός του ήταν «η ανάλυση της Ιδεολογίας του Λαϊκού Εθνικισμού και η Πολιτική του εφαρμογή»⁶⁴. Μάλιστα, στην εφημερίδα «Χρυσή Αυγή» το περιοδικό «Μαϊάνδρος» διαφημιζόταν ως εξής: «Στο Εθνικιστικό Κίνημα, η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ υπερέχει της πολιτικής. Το νέο αυτό έντυπο, δεν αποσκοπεί σε εκδοτική επιτυχία αλλά στην ιδεολογική καθοδήγηση των Ελλήνων Εθνικιστών»⁶⁵. Είναι επομένως σαφές ότι τα δύο αυτά έντυπα εξέφραζαν κατ' εξοχήν την ιδεολογία της «Χρυσής Αυγής».

Από την άλλη, η εφημερίδα «Χρυσή Αυγή» ξεκίνησε να εκδίδεται τον Ιανουάριο του 1993 και ο ρόλος της ήταν κυρίως πολιτικός και δευτερευόντως ιδεολογικός. Κατά τον Μιχαλολιάκο, σκοπός της εφημερίδας αυτής ήταν «να γίνει το όργανο μάχης στον χώρο της πολιτικής και των Ιδεών»⁶⁶. Επομένως έπαιζε μεν και ιδεολογικό ρόλο, αλλά εντασσόταν «σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αγώνος»⁶⁷. Όπως παραδέχεται ο Μιχαλολιάκος, «ο πολιτικός μας αγώνας ξεκίνησε το 1993... Αποφασίσαμε να εκδώσουμε μία εφημερίδα και να χτίσουμε ένα κόμμα γύρω της» (Ellinas 2020, σελ. 65).

Αν επιλεγόταν η εφημερίδα ως κύριο αντικείμενο ανάλυσης δεν θα μπορούσε να μελετηθεί η περίοδος Δεκεμβρίου 1980-Δεκεμβρίου 1992. Ακόμα μεγαλύτερο αντίστοιχο μειονέκτημα έχει η παλαιά εφημερίδα «Εμπρός», η οποία επανεκδόθηκε από την ΧΑ ως εβδομαδιαία τον Ιούνιο του 2013 και κυκλοφόρησε μέχρι τον Ιούλιο του 2019 φθάνοντας στο φύλλο 311. Αντίστοιχο μειονέκτημα θα είχε και η επιλογή της εφημερίδας «Ελεύθερος Κόσμος» ως κυρίου αντικειμένου ανάλυσης, καθώς ήταν στενά συνδεδεμένη με την Πατριωτική Συμμαχία και όχι με την Χρυσή Αυγή και επιπλέον, θα κάλυπτε μόνο το μικρό διάστημα συμπόρευσης και συνύπαρξης Ελεύθερου Κόσμου-Χρυσής Αυγής (Μάιος 2003-Ιανουάριος 2007)⁶⁸.

⁵⁹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Τι ζητάει ο κόσμος από εμάς, πώς βλέπουμε εμείς τον κόσμο», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 212, 10-15 Οκτωβρίου 1997, σελ. 8.

⁶⁰ «Στο τεύχος αυτό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 3.

⁶¹ Χωρίς τίτλο, *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 104 [Μάιος-Ιούνιος 2002], σελ. 3.

⁶² *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 600, 6 Απριλίου 2006, σελ. 8.

⁶³ «Εισαγωγικό Σημείωμα», *Μαϊάνδρος* τ. 4, [Ιούνιος 2013], σελ. 4.

⁶⁴ «Εισαγωγικό Σημείωμα», *Μαϊάνδρος* τ. 5, [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 4.

⁶⁵ «Εθνικιστική ιδεολογική επιθεώρηση 'Μαϊάνδρος': το δεύτερο τεύχος κυκλοφόρησε!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 809, 23 Ιανουαρίου 2013, σελ. 9.

⁶⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εφημερίδα 'Χρυσή Αυγή': 1.000 φύλλα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1000, 28 Σεπτεμβρίου 2016, σελ. 24.

⁶⁷ «Η εφημερίδα μας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 21, 29 Μαΐου-2 Ιουνίου 1993, σελ. 2.

⁶⁸ Η ίδρυση και η πολιτική πορεία της Πατριωτικής Συμμαχίας και η σχέση της με την ΧΑ παρατίθενται διεξοδικά στο επόμενο κεφάλαιο (σελ. 56-60).

Για λόγους πληρότητας της μελέτης τα ευρήματα της ανάλυσης του περιεχομένου των δύο προαναφερθέντων περιοδικών της ΧΑ θα συμπληρωθούν και θα συγκριθούν με τα ευρήματα αντίστοιχης ανάλυσης του περιοδικού «Αντεπίθεση», του οποίου η έκδοση έλαβε χώρα σε τρεις περιόδους: η Α' περίοδος ήταν από τον Δεκέμβριο του 1998 μέχρι τον Οκτώβριο του 2000, η Β' περίοδος από τον Φεβρουάριο του 2001 μέχρι τον Δεκέμβριο του 2010 και η Γ' περίοδος διήρκεσε από τον Φεβρουάριο του 2018 μέχρι τον Ιούνιο του 2019.

Επιπλέον, επικουρικά, τα προαναφερθέντα ευρήματα θα συμπληρωθούν από:

- ευρήματα των ιδεολογικών διακηρύξεων και των πολιτικών προγραμμάτων της «Χρυσής Αυγής»
- τα ευρήματα της ανάλυσης της ιδεολογικής διακήρυξης και του πολιτικού προγράμματος της «Πατριωτικής Συμμαχίας»
- ευρήματα από την εφημερίδα «Χρυσή Αυγή» και (δευτερευόντως) από την εφημερίδα «Εμπρός» και την πρώτη – αλλά πολύ βραχύβια – εφημερίδα της ΧΑ «Έτος Μηδέν»
- ευρήματα από εκδόσεις της «Χρυσής Αυγής» με την μορφή μικρών εγχειριδίων ή βιβλίων.

Λόγω του βραχύβιου και τοπικού τους χαρακτήρα δεν θα χρησιμοποιηθούν τα περιοδικά «Ο Έλληνας Εργάτης», το οποίο εξέδιδε η Τοπική Οργάνωση Καλαμάτας του Λαϊκού Συνδέσμου⁶⁹, και «Βόρειον Σέλας», το οποίο εξέδιδε η Περιφερειακή Διοίκηση Βορείου Ελλάδας. Αναλυτική παράθεση του προς ανάλυση υλικού γίνεται στο Παράρτημα 1.

Στην παρούσα ανάλυση δεν θα χρησιμοποιηθούν στοιχεία που περιέχονται στην απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων επί της πρωτόδικης εκδίκασης της υπόθεσης της ΧΑ, καθώς πρόκειται για ένα νομικό κείμενο και το πραγματολογικό υλικό της απόφασης δεν είναι πρωτογενές – όπως είναι τα επίσημα έντυπα και οι πολιτικές διακηρύξεις της ΧΑ. Επιπλέον, η δίκη εστίασε κυρίως στην οργανωτική δομή και στη δράση της ΧΑ και δευτερευόντως στην ιδεολογία της. Το αν η ΧΑ – ή κάποιο τμήμα της – δρούσε ως «εγκληματική οργάνωση» αποτελεί θέμα νομικής αξιολόγησης⁷⁰ και όχι πολιτικής επιστήμης και συνεπώς, εκφεύγει του σκοπού της παρούσας μελέτης. Ακόμα και αν, στα πλαίσια της προαναφερθείσας νομικής αξιολόγησης, εξετάστηκαν κάποια επιμέρους χαρακτηριστικά της ιδεολογίας της ΧΑ, δεν υπήρξε αναλυτική καταγραφή όλων των επιμέρους χαρακτηριστικών της. Τέλος, η εν λόγω δικαστική απόφαση δεν θα ήταν χρήσιμη για τον εντοπισμό της όποιας εξέλιξης της ιδεολογίας της ΧΑ και των επιμέρους χαρακτηριστικών της καθ' όλη την διάρκεια της δραστηριοποίησής της.

Επιπροσθέτως, δεν θα χρησιμοποιηθεί υλικό από τον κοινοβουλευτικό λόγο της ΧΑ κατά την περίοδο 2012-2019, καθώς θεωρήθηκε ότι ο λόγος αυτός, ο οποίος κινούνταν στο επίσημο πλαίσιο των διαδικασιών των Βουλής και εστίαζε σε θέματα προτάσεων πολιτικής (π.χ. συζητήσεις προ ημερησίας διατάξεως), δεν αναδεικνύει στην πληρότητά της την ιδεολογία της ΧΑ. Επιπλέον, όπως επισημαίνει ο Mudde «οι συνεντεύξεις και οι επίσημες ομιλίες θα παράξουν σχεδόν σίγουρα μία κοινωνικά αποδεκτή εικόνα» (Mudde 2007, σελ. 38), ενώ οι Puleo και Piccolino υπογραμμίζουν ότι οι ομιλίες και οι συνεντεύξεις «μπορεί να εμπεριέχουν προκατάληψη από παράγοντες που σχετίζονται με την συγκεκριμένη χρονική στιγμή και το

⁶⁹ Μία παρουσίαση του εν λόγω περιοδικού, το οποίο κυκλοφόρησε 5 τεύχη από τον Απρίλιο του 1999 μέχρι τον Οκτώβριο του 2002, γίνεται στο: Δημητρούλιας Γ. «Η λαϊκότητα του εθνικισμού», *Ανάκτηση τ. 8* [Νοέμβριος 2021], σελ. 38-40.

⁷⁰ Αναλυτική παράθεση του νομικού πλαισίου, τόσο του αστικού όσο και του ποινικού, που εφαρμόστηκε στην περίπτωση της δικαστικής δίωξης της «Χρυσής Αυγής» μετά τον φόνο του Φύσσα κάνει η Αλκιβιάδου (Alkiviadou 2019, 2022).

πλαίσιο αναφοράς, θολώνοντας την γενική αξιολόγηση της ιδεολογικής στάσης ενός κόμματος όταν πρόκειται για μεθοδολογία μακροχρόνιας μελέτης» (Puleo and Piccolino 2022, σελ. 366).

Η θέση αυτή καταδεικνύεται ως ορθή και από το γεγονός ότι σε οκτώ ομιλίες του Ν. Μιχαλολιάκου στη Βουλή⁷¹ και σε άλλες δύο στην Κ.Ο. της ΧΑ, οι οποίες έχουν εκδοθεί σε βιβλίο (Μιχαλολιάκος, 2014δ), δεν περιλαμβάνεται κάποια ιδιαίτερη αναφορά ως προς την ιδεολογία του κόμματος. Επιπλέον, η εν λόγω περίοδος καλύπτεται σχεδόν εξ ολοκλήρου από το περιοδικό «Μαϊάνδρος», το οποίο θα χρησιμοποιηθεί στη μελέτη μας, και ο ρόλος του στα πλαίσια της κομματικής δράσης της ΧΑ είναι άμεσα συγκρίσιμος με εκείνον του περιοδικού «Χρυσή Αυγή».

Αξίζει να σημειωθεί ότι η παρούσα μελέτη είναι η πρώτη και μόνη που αφορά την ιδεολογική ανάλυση εθνικοσοσιαλιστικής ή ακροδεξιάς περιοδικής έκδοσης της μεταπολιτευτικής Ελλάδας⁷². Η ανυπαρξία προηγούμενης τέτοιας μελέτης μπορεί να οφείλεται είτε στο ότι τέτοιες εκδόσεις δεν μακροημέρευαν, είτε στο ότι τα κινήματα ή τα κόμματα τα οποία τις εξέδιδαν δεν έγιναν ποτέ εκλογικώς σημαντικά – ιδιαιτέρως κατά την Μεταπολίτευση. Η ΧΑ αποτελεί μοναδική εξαίρεση καθώς έχει καταγράψει μία ιδεολογική και πολιτική πορεία 40 ετών και κατέστη εκλογικά σημαντική με την είσοδό της στο Ελληνικό Κοινοβούλιο τόσο στις διπλές εκλογές του 2012 όσο και στις δύο εκλογικές αναμετρήσεις του 2015.

Η μόνη μελέτη που κάπως μοιάζει με την παρούσα είναι αυτή του Κόκκινου (Κόκκινος, χωρίς χρονολογία), ο οποίος ανέλυσε τα περιεχόμενα του περιοδικού «Νέον Κράτος», το οποίο εξέφραζε τις απόψεις του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου, χωρίς όμως να είναι το επίσημο όργανό του. Στη μελέτη αυτή, ο Κόκκινος βασίστηκε σε αδρές θεματικές ενότητες Πολιτικής και Κουλτούρας και κατόπιν ανέλυσε συνολικά τον πολιτικό λόγο που αρθρώθηκε μέσα από το περιοδικό καθώς αυτό είχε και ιδεολογική λειτουργία.

Κάπως παρεμφερείς μπορούν να θεωρηθούν οι εργασίες του Ανδρειωμένου, ο οποίος έκανε μία αναλυτική καταγραφή και παρουσίαση των περιεχομένων του περιοδικού «Νέον Κράτος» (Ανδρειωμένος, 2010) καθώς και του περιοδικού «Η Νεολαία» (Ανδρειωμένος, 2012), το οποίο ήταν το επίσημο όργανο της «Εθνικής Οργάνωσης Νεολαίας», δηλαδή της Νεολαίας του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου. Πέραν όμως της λεπτομερούς καταγραφής και της παρουσίασης του περιεχομένου των περιοδικών αυτών, ο Ανδρειωμένος δεν προέβη σε κάποια ιδεολογική ανάλυσή του.

Η βασική ομοιότητα των προαναφερθεισών εργασιών με την παρούσα είναι ότι αφορούν περιοδικά τα οποία προάγουν μία αυταρχική και ολοκληρωτική ιδεολογία. Όμως τα προαναφερθέντα περιοδικά αφορούν μία εντελώς διαφορετική ιστορική εποχή, μια περιορισμένη χρονική περίοδο περίπου πέντε ετών, είναι περιοδικά που συνδέονται με ένα ολοκληρωτικό καθεστώς και τέλος, δεν υπάρχει κάποια συστηματική μελέτη των ιδεολογικών παραμέτρων που τα περιοδικά αυτά προβάλλουν.

Αξιολογώντας συνοπτικά την ερευνητική μεθοδολογία της μελέτης μας επισημαίνονται τα εξής:

⁷¹ Κάποιες από αυτές τις ομιλίες έλαβαν χώρα επ' ευκαιρία πολιτικά σημαντικών κοινοβουλευτικών συζητήσεων (π.χ. για τις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησης τον Ιούλιο του 2012, για το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα τον Νοέμβριο του 2012 και για τον προϋπολογισμό, επίσης τον Νοέμβριο του 2012).

⁷² Από πλευράς μεθοδολογίας και – εν μέρει – αντικείμενου, η μόνη μελέτη που μοιάζει με την παρούσα είναι μία παλαιότερη δική μου για την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών κατά την οποία, εφαρμόζοντας την προαναφερθείσα μέθοδο του Mudde, ανέλυσα τις ιδεολογικές διακηρύξεις και τα πολιτικά προγράμματα δεκατριών κομμάτων τα οποία συμμετείχαν σε εκλογές κατά την Μεταπολίτευση κατά το διάστημα 1974-2003, πήραν πάνω από 0,1% και είχαν χαρακτηριστεί ως ανήκοντα στην «άκρα δεξιά». Εμπλουτισμένη εκδοχή αυτής της μελέτης δημοσιεύθηκε και στα ελληνικά (Κολοβός, 2005).

Η παρούσα μελέτη είναι η μοναδική που συνδυάζει πληθώρα υλικού (όλα τα τεύχη των ιδεολογικών περιοδικών της ΧΑ), μεγάλο χρονικό εύρος του υλικού αυτού (40 έτη) και συστηματική καταγραφή και επεξεργασία του. Οι λίγες προηγούμενες μελέτες που ασχολήθηκαν με την ιδεολογία της ΧΑ, είτε είχαν περιορισμένο υλικό σε ποσότητα και χρονικό εύρος (π.χ. Παρασκευά-Βελουδογιάννη 2015, Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015) είτε δεν διαχειρίστηκαν το υλικό τους με συστηματικό τρόπο (π.χ. Ψαρράς 2012, 2018). Μάλιστα, οι επιστημονικά συστηματικές μελέτες αντλούσαν το – περιορισμένο – υλικό τους κυρίως από την ιστοσελίδα της ΧΑ από το 2012 μέχρι το 2014, και άρα δεν παρείχαν καμία εικόνα για την ιδεολογία της πριν την είσοδό της στην Βουλή. Επιπλέον, καθώς η παρούσα μελέτη βασίζεται στον εντοπισμό της παρουσίας ή μη του κάθε ιδεολογικού χαρακτηριστικού του εθνικοσοσιαλισμού σε κάθε τεύχος περιοδικού της ΧΑ, αποφεύγει σε σημαντικό βαθμό τον υποκειμενισμό της μεθοδολογίας των προαναφερθεισών μελετών.

Η αξιοπιστία της αφορά στο αν καταγράφεται με ακρίβεια το αντικείμενό της μελέτης, δηλαδή στην προκειμένη περίπτωση οι ιδεολογικές παράμετροι του εθνικοσοσιαλισμού και κατόπιν ο εντοπισμός τους στην ιδεολογία της ΧΑ. Η παρούσα μελέτη το καταγράφει με μέγιστη αξιοπιστία γιατί, αναφορικά με τον εθνικοσοσιαλισμό, αναλύει το βασικό του εγχειρίδιο (το “Mein Kampf”), ενώ για την ΧΑ αναλύει όλα τα τεύχη του ιδεολογικού της οργάνου. Επομένως, δεν τίθεται θέμα αντιπροσωπευτικότητας του υλικού, ούτε θέμα υποκειμενισμού στην επιλογή και στην ανάλυσή του. Ενισχυτική της αξιοπιστίας της παρούσας μελέτης είναι και η συμπλήρωση της ανάλυσης των ευρημάτων της με στοιχεία από την εφημερίδα «Χρυσή Αυγή», από το περιοδικό «Αντεπίθεση», από τις ιδεολογικές διακηρύξεις και τα πολιτικά της προγράμματα καθώς και από άλλα έντυπα και εκδόσεις της.

Η εγκυρότητα αφορά στο αν μία επανάληψη της μελέτης θα παράξει τα ίδια ευρήματα. Και εδώ η απάντηση είναι θετική γιατί η παρούσα μελέτη αρκείται στον εντοπισμό της παρουσίας ή μη συγκεκριμένων ιδεολογικών χαρακτηριστικών, κάτι το οποίο δεν απαιτεί ιδιαίτερο υποκειμενισμό ώστε να τεθεί θέμα εγκυρότητας των ευρημάτων. Επιπλέον, καθώς μονάδα ανάλυσης είναι το τεύχος, η παρουσία ή μη των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού γίνεται σε επίπεδο τεύχους και έτσι καλύπτονται τυχόν «οριακές» περιπτώσεις υποκειμενισμού που θα μπορούσαν να υπάρξουν για μεμονωμένα άρθρα.

Ως προς τη γενικευσιμότητα, επισημαίνεται ότι τα ευρήματα της μελέτης δεν είναι εύκολα γενικεύσιμα, καθώς αφορούν ένα συγκεκριμένο κόμμα, το οποίο έχει ένα πολύ συγκεκριμένο ιδεολογικό υπόβαθρο. Επομένως, τα όποια ευρήματα και συμπεράσματα δεν μπορούν να γενικευτούν ούτε για άλλα εθνικιστικά κόμματα της Ελλάδας ή άλλων χωρών, ούτε για άλλα «ακροδεξιά» κόμματα. Πιθανότατα, όμως, τα ευρήματα να είναι γενικεύσιμα και συγκρίσιμα για κόμματα των οποίων η ιδεολογία εκπορεύεται από τον εθνικοσοσιαλισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ

1. Η «Χρυσή Αυγή» και ο – ισόβιος – αρχηγός της

Η ύπαρξη και η πορεία της «Χρυσής Αυγής» είναι συνυφασμένη με την πορεία του αρχηγού της Νικολάου Γ. Μιχαλολιάκου. Στα τέλη του 1999, η εφημερίδα της ΧΑ τόνιζε ότι: «σε κάποιους... που ισχυρίζονται ότι άλλο Μιχαλολιάκος, άλλο 'Χρυσή Αυγή', θα πούμε ότι ο συναγωνιστής Μιχαλολιάκος λειτουργεί και ενεργεί πολιτικά ως Γενικός Γραμματέας της 'ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ'»⁷³.

Μάλιστα, ο ίδιος ο Μιχαλολιάκος έχει υπογραμμίσει ότι ο τίτλος του αρχηγού της ΧΑ «μοιραία... θα με ακολουθεί σε όλη μου την ζωή»⁷⁴. Λίγο πριν από τις εθνικές εκλογές του 2012, ερωτηθείς για το αν η ΧΑ είναι προσωποκεντρικό κόμμα, ο Μιχαλολιάκος απάντησε: «Θα ήταν ψέματα να μη σας έλεγα ότι είμαι το κυρίαρχο πρόσωπο, διότι είμαι ο ιδρυτής του κόμματος. Είμαι ο θεμελιωτής του κατά κάποιον τρόπο, αλλά τηρούνται οι διαδικασίες, γίνεται συνέδριο κάθε δύο χρόνια, όπου εκλέγεται ο γενικός γραμματέας»⁷⁵.

Ο ρόλος του Μιχαλολιάκου είναι τόσο σημαντικός ώστε ο Φιλίππου υποστήριξε ότι η επιτυχία της ΧΑ στις εκλογές της 6^{ης} Μαΐου 2012 – όταν και εισήλθε για πρώτη φορά στην Βουλή – πραγματοποιήθηκε επειδή υπήρχε «η επιμονή, η άκαμπτη σταθερότητα, η αδάμαστη θέληση και το ισχυρό πολιτικό ένστικτο ενός προσώπου: Του Νίκου Μιχαλολιάκου. Στον Νίκο Μιχαλολιάκο ανήκει ολοκληρωτικά ο θρίαμβος της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ» (Φιλίππου 2013, σελ. 13).

Επιπλέον, το 2016 ο Μιχαλολιάκος δήλωσε χαρακτηριστικά για το ίδιο θέμα: «Εγώ είμαι η Χρυσή Αυγή... [Χ]ωρίς Μιχαλολιάκο η ΧΑ θα είναι ζήτημα χρόνου πλέον να τελειώσει. Δεν είμαι ένας άνθρωπος που έτυχε να είμαι επικεφαλής σε αυτόν τον σχηματισμό. Είμαι ο ιδρυτής της. Είμαι ένα πρόσωπο που συμβολίζει τη Χρυσή Αυγή»⁷⁶.

Μάλιστα, το 2013 ο Φιλίππου έκρινε ως θετικό στοιχείο την παραμονή του Μιχαλολιάκου στην ηγεσία της ΧΑ επί δεκαετίες υποστηρίζοντας: «Πολλοί... καταλογίζουν [στον Μιχαλολιάκο] ως αδυναμία την σχεδόν 'ισόβια' παρουσία του στην κορυφή. Κάνουν λάθος... Αν ο Μιχαλολιάκος δεν ήταν όλα αυτά τα χρόνια ο σταθερός, αμετακίνητος και αδιαφιλονίκητος ηγέτης, η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ δεν θα είχε φθάσει ποτέ στο λαμπρό πολιτικό αποτέλεσμα των ημερών μας» (Φιλίππου 2013, σελ. 39-40). Πάντως εντόπιζε και αδυναμίες στον χαρακτήρα του Μιχαλολιάκου, στον οποίο πρόσαιπτε ότι έχει «τα συνήθη ελαττώματα μιας εκρηκτικής πολιτικής προσωπικότητας που βασίζεται στο ένστικτο: Είναι παρορμητικός, πρόχειρος και δεσποτικός» (Φιλίππου 2013, σελ. 293).

Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Μιχαλολιάκος⁷⁷, σε ηλικία 19 ετών συνελήφθη για τα επεισόδια που είχαν γίνει στις 16 Δεκεμβρίου 1976 κατά την διάρκεια της κηδείας του δολοφονηθέντος από την ακροαριστερή τρομοκρατική οργάνωση 17 Νοέμβρη, αστυνομικού Ευάγγελου Μάλλιου. Με

⁷³ «Η γραμμή μας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 300, 12 Νοεμβρίου 1999, σελ. 3.

⁷⁴ «Εθνικό ψηφοδέλτιο στον Δήμο της Αθήνας!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 600, 6 Απριλίου 2006, σελ. 9.

⁷⁵ Συνέντευξη στον Π. Τζένο, «Στα άδυστα του αρχηγείου της Χρυσής Αυγής», *Crash* τ. 12, Απρίλιος 2012, σελ. 92.

⁷⁶ Συνέντευξη στον Ν. Μπακάκο «Κλειστά κέντρα φύλαξης και καταναγκαστικά έργα για τους μετανάστες», *Crash* τ. 42, Απρίλιος-Μάιος 2016, σελ. 140.

⁷⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο Γεώργιος Παπαδόπουλος όπως τον γνώρισα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 286, 2 Ιουλίου 1999, σελ. 5.

εντολή του ανακριτή οδηγήθηκε στην Α' πτέρυγα των φυλακών Κορυδαλλού όπου κρατούνταν οι πρωτεργάτες της δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου 1967 και εκεί γνώρισε και τον επικεφαλής τους Γεώργιο Παπαδόπουλο. Αποφυλακίσθηκε με εγγύηση δύο μήνες αργότερα (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 19).

Τον Ιούλιο του 1978, κατά την διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας ως έφεδρος αξιωματικός των καταδρομών, ο Μιχαλολιάκος συνελήφθη με την κατηγορία ότι ήταν μέλος ομάδας η οποία σκόπευε με τρομοκρατικές πράξεις να αποσταθεροποιήσει το μεταπολιτευτικό δημοκρατικό καθεστώς. Το Πενταμελές Εφετείο Αθηνών τον καταδίκασε σε μη εξαγοράσιμη ποινή φυλάκισης 13 μηνών, με αποτέλεσμα να βρεθεί στην φυλακή και να καθαιρεθεί από αξιωματικός⁷⁸. Σύμφωνα με δημοσίευμα της εποχής, το δικαστήριο του επέβαλε την ποινή αυτή για «*απλή κατοχή εκρηκτικών υλών*»⁷⁹ και οδηγήθηκε στις φυλακές Κορυδαλλού⁸⁰.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, καθώς ο Μιχαλολιάκος ήταν τότε έφεδρος αξιωματικός, ενέπιπτε στην αρμοδιότητα του υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Ο τότε υπουργός Ευάγγελος Αβέρωφ, απαντώντας σε σχετική ανακοίνωση του ΠΑΣΟΚ, χαρακτήρισε τον Μιχαλολιάκο ως «*αναρχοφασίστα*»⁸¹, ενώ σε σχετική ερώτηση βουλευτών του ΠΑΣΟΚ επισήμανε ότι «*η επιλογή του [Μιχαλολιάκου] σαν υποψήφιου έφεδρου αξιωματικού έγινε από την αρμόδια επιτροπή βάσει των μέχρι τότε γνωστών στοιχείων για την διαγωγή του, στα οποία δεν υπήρχε τίποτα το επιβαρυντικό γι' αυτόν... Αργότερα... όταν μετά την επιλογή του ως υποψηφίου εφέδρου αξιωματικού περιήλθαν στην υπηρεσία επιβαρυντικά στοιχεία, διενεργήθηκε ανάκριση με αποτέλεσμα να εκπέσει από τον βαθμό του και να μεταφερθεί στην τάξη του στρατιώτη*»⁸².

Τελικά, ο Μιχαλολιάκος αποφυλακίσθηκε τον Αύγουστο του 1979 (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 22). Επιπλέον, άσκησε αναιρέση κατά της απόφασης του Εφετείου αλλά και στη νέα δίκη καταδικάστηκε στην ελαφρώς μικρότερη ποινή των 11,5 μηνών⁸³.

2. Η εμφάνιση του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» και ο «Λαϊκός Σύνδεσμος»

Τον Οκτώβριο του 1980, στη σελίδα 10 του τεύχος 88 του – αυτοχαρακτηριζόμενου ως «εθνικιστικού» αλλά έντονα εθνικοσοσιαλίζοντος – περιοδικού «Το Κίνημα», δημοσιεύθηκε διαφήμιση για μία νέα «*περιοδική έκδοσι εθνικοσοσιαλιστικού προβληματισμού*» με το όνομα «Χρυσή Αυγή». Η ίδια διαφήμιση δημοσιεύθηκε και στα τεύχη 89-90 (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1980) και 91 (Ιανουάριος 1981) του «Κινήματος».

Η «Χρυσή Αυγή» κυκλοφόρησε το πρώτο τεύχος της τον Δεκέμβριο του 1980 ως ένα εθνικοσοσιαλιστικού προσανατολισμού περιοδικό και είχε ως έμβλημα στο εξώφυλλό του την δεξιόστροφη κυκλική σβάστικα. Όπως αναφέρει ο Μιχαλολιάκος, «*η έκδοσή του υπήρξε αποτέλεσμα της συνεργασίας μιας ομάδος νέων ανθρώπων που σχεδόν όλοι προερχόμασταν και είχαμε γνωρισθεί στον χώρο [του κόμματος] της 4^{ης} Αυγούστου [του Κωνσταντίνου Πλεύρη]*» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 25). Ο αυτοχαρακτηρισμός της έκδοσης ως «εθνικοσοσιαλιστικής» καταδεικνυε κατά τον Μιχαλολιάκο μία «*διαφορά όχι μόνο ορολογίας αλλά και ουσίας... που*

⁷⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Οι συκοφάντες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 19 [Αύγουστος 1986], σελ. 10.

⁷⁹ «Φυλάκιση 13 και 10 μηνών σε δύο νεοφασίστες για κατοχή εκρηκτικών», *Μακεδονία* 19 Ιανουαρίου 1979, σελ. 6.

⁸⁰ Την συνολική δική του εκδοχή για τα γεγονότα της περιόδου 1976-1980 δίνει ο Μιχαλολιάκος στο Μιχαλολιάκος (2023).

⁸¹ «Ανακοίνωση του ΠΑΣΟΚ και απάντηση του κ. Αβέρωφ για επιλογή ως εφέδρου αξιωματικού αναρχοφασίστα», *Μακεδονία* 9 Ιουνίου 1979, σελ. 14.

⁸² «Αντικειμενική λέγει ο Αβέρωφ είναι η διαδικασία επιλογής των στρατευσίμων», *Μακεδονία* 8 Ιουνίου 1979, σελ. 5.

⁸³ «Καταδίκη στο εφετείο των Μαριούκλα-Μιχαλολιάκου», *Ριζοσπάστης* 17 Οκτωβρίου 1979, σελ. 2.

σαφέστατα την διαχώριζε από το μεγαλύτερο μέρος του εθνικού χώρου, που εκείνη την εποχή δραστηριοποιείτο» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 25).

Ήδη από το δεύτερο τεύχος της, η ΧΑ αρνούσαν την τοποθέτησή της στην «άκρα δεξιά», επισημαίνοντας ότι «ως γνωστόν δεξιά έχει επικρατήσει να αποκαλείται η πολιτική παράταξις η αντιπροσωπεύουσα το αστικόν δημοκρατικόν καθεστώς. Οποίαν σχέσιν δύναται όμως να έχη η δεξιά που υπερασπίζεται το αστικόν καθεστώς με τον εθνικοσοσιαλισμόν που αγωνίζεται δια την ανατροπήν του και την μέσω μιάς επαναστατικής αλλαγής επιβολήν μιάς Νέας Εθνικής Τάξεως Πραγμάτων; Δεν είναι, λοιπόν, ούτε δεξιά ούτε άκρα δεξιά ο εθνικοσοσιαλισμός»⁸⁴. Μάλιστα, ο ιδεολογικός καθοδηγητής της ΧΑ Ίων Φιλίππου (Ιωάννης Περδικάρης) υπογράμμιζε ότι «ο Εθνικοσοσιαλισμός ως Κοσμοθεωρία, Βιοθεωρία και Πολιτική Δεοντολογία βρίσκεται σε ριζική αντίθεση και ολομέτωπο πόλεμο με ό,τι εκπροσωπεί η Ακροδεξιά... Η Ακροδεξιά αποτελεί για τον εθνικοσοσιαλισμό ιστορικό και παραδοσιακό εχθρό, όπως και ο Μπολσεβικισμός»⁸⁵.

Όπως έχει επισημάνει και ο Μιχαλολιάκος, «είναι σαφές ότι η 'Χρυσή Αυγή' δεν ξεκίνησε σαν κίνημα πολιτικό» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 29), αλλά ουσιαστικά ως «όμιλος ιστορικών ερευνών»⁸⁶. Κατά τον Μιχαλολιάκο, «επρόκειτο για μια ιδεολογική αναζήτηση με μια έντονη τάση προς το 'ποιητικόν' και 'μεταφυσικόν' χωρίς καμία πολιτική φιλοδοξία και προοπτική» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 25), αλλά ταυτόχρονα «έχοντας σκοπό μέσω του εντύπου να συσπειρώσει γύρω του τους ανθρώπους που με φανατισμό και θρησκευτική πίστη θα ήταν αποφασισμένοι να εκφράσουν την πλήρη αντίθεσή τους σε όλα αυτά που επικρατούσαν και επικρατούν στην πολιτική, στον πολιτισμό και την κοινωνία, στην Ελλάδα και τον κόσμο» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 29).

Η επισήμανσή του αυτή είναι ακριβής καθώς, ήδη από το πρώτο της τεύχος, η «Χρυσή Αυγή» υπογράμμιζε ότι «η βασική μας φιλοδοξία είναι να κρατηθώ το έντυπο αυτό μακριά από κάθε μορφή πολιτικού αγώνος»⁸⁷. Την στάση της αυτή την αιτιολογούσε τονίζοντας ότι «θεωρούμε την πολιτική μία πολύ βρώμικη υπόθεσι και τους εαυτούς μας πολύ αγνούς για να αναμειχθούν σ' αυτήν»⁸⁸.

Η άρνηση της ΧΑ να εμπλακεί σε οποιαδήποτε μορφή πολιτικού αγώνος πήγαζε από τις ιδεολογικές της καταβολές καθώς, ήδη στην πρώτη Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών της αναφερόταν: «Αρνούμαστε... τη δημοκρατία... γιατί στηρίζεται στη θέληση των πολλών. Κι εμείς απορρίπτουμε την κυμαινόμενη θέληση των πολλών, γιατί κίνητρο των πράξεών τους είναι η ιδιοτέλεια, ο εγωιστικός ατομικισμός και ο υλικός ωφελιμισμός, ιδιότητες εκείνων που δεν σκοπεύουν σε υπέρτερο ιδανικό... Ακόμη, αρνούμαστε τη θέληση των πολλών, γιατί δεν πιστεύουμε πώς το δίκαιο είναι με το μέρος τους μόνο και μόνο γιατί είναι πολλοί. Το δίκαιο το ορίζουν οι εκλεκτοί δημιουργοί σύμφωνα με τις υπέρτερες και δυνατές αρετές τους»⁸⁹.

Αξίζει χαρακτηριστικά να αναφερθεί ότι στο 7^ο τεύχος του περιοδικού (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982) η ΧΑ υπενθύμιζε την δήλωσή της να μην αναμειχθεί στην πολιτική και υπογράμμιζε ότι από τότε που την είχε κάνει «γίνανε δύο μεγάλα εκλογικά πανηγύρια. Στον λόγο που είχαμε δώσει ότι θα είμαστε σ' αυτά τα πανηγύρια αμέτοχοι παραμείναμε έντιμοι»⁹⁰.

⁸⁴ «Εμείς, η Δεξιά και η Αριστερά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 5.

⁸⁵ Περδικάρης Ι. «Ακροδεξιά και εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 39.

⁸⁶ «Ζητήματα τακτικής», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 266, 5-11 Φεβρουαρίου 1999, σελ. 6.

⁸⁷ «Η έκδοσίς μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 3.

⁸⁸ «Η έκδοσίς μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 3.

⁸⁹ *Χρυσή Αυγή*, *Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών* (α' έκδοση), χωρίς χρονολογία, σελ. 11. Η Διακήρυξη αυτή πρωτοδημοσιοποιήθηκε με διαφημιστική καταχώριση στο οπισθόφυλλο του 11ου τεύχους του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» (Νοέμβριος 1983).

⁹⁰ «Η Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 2.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η διαφήμιση της έκδοσης του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» συνεχίστηκε από το περιοδικό «Το Κίνημα» [τεύχος 92-93 (Φεβρ.-Μαρτ. 1981) και τεύχος 94 (Απρ. 1981)]. Μάλιστα, όταν κατά την περίοδο Ιουλίου 1981-Ιουλίου 1982 δεν εκδόθηκαν τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», ο Μιχαλολιάκος αρθρογραφούσε στο «Κίνημα» (π.χ. τ. 95, Σεπτ. 1981 / τ. 97, Νοε. 1981 / τ. 98, Δεκ. 1981 / τ. 99, Απρ. 1982). Επιπλέον, κάποιους αρθρογράφους του «Κινήματος» [π.χ. Γ. Ηλιόπουλος (τ. 95, Σεπτ. 1981 / τ. 96, Οκτ. 1981 / τ. 97, Νοε. 1981 / τ. 98, Δεκ. 1981 / τ. 99, Απρ. 1982), Φοίβος Νάτσης (τ. 95, Σεπτ. 1981 / τ. 96, Οκτ. 1981 / τ. 99 Απρ. 1982), Οδ. Πατεράκης (τ. 97, Νοε. 1981) και Λ. Σταύρου (τ. 99, Απρ. 1982 / τ. 100, Αυγ. 1982)] τους συναντούμε από τα μέσα του 1982 και μετά να αρθρογραφούν στην «Χρυσή Αυγή».

Τον Φεβρουάριο του 1983 ιδρύθηκε, με σχετική δήλωση του Μιχαλολιάκου στον Άρειο Πάγο, ο πολιτικός φορέας της «Χρυσής Αυγής», ο Λαϊκός Σύνδεσμος⁹¹. Αιτιολογώντας την επιλογή του ονόματος της πολιτικής κίνησης, ο Φιλίππου υποστήριξε ότι «το όνομα ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ αρκεί για ένα περιοδικό, αλλά δεν είναι κατάλληλο για ένα ιδεολογικό όχημα. Έτσι, προκειμένου να τονισθεί ο χαρακτήρας της νέας αρχής επιλέγεται ως τίτλος του κινήματος ο 'ΛΑΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ'» (Φιλίππου 2013, σελ. 34).

Μάλιστα ο Μιχαλολιάκος επισήμανε ότι το «Χρυσή Αυγή» στον τίτλο του κόμματος (ο οποίος έγινε πλέον «Λαϊκός Σύνδεσμος – Χρυσή Αυγή») «προσετέθη με σχετική δήλωση το 1994, όταν αποφασίσαμε να συμμετάσχουμε στις Ευρωεκλογές και επειδή είχαμε γίνει γνωστοί στο ευρύ κοινό με την ονομασία του εντύπου μας» (Μιχαλολιάκος 2014α, σελ. 47). Η χρήση του επιθέτου «λαϊκός» δεν θα πρέπει να ξενίσει καθώς ο Χίτλερ θεωρούσε πολύ σημαντικό τον προσεταιρισμό των λαϊκών στρωμάτων λόγω της αγωνιστικότητάς τους. Εξάλλου και η επίσημη εφημερίδα του NSDAP ονομαζόταν «Λαϊκός Παρατηρητής» (“Völkischer Beobachter”). Επιπλέον, ο όρος «Volk» («Λαός») στα Γερμανικά εμπεριέχει την έννοια της κοινής καταγωγής⁹² (Vincent 2013, σελ. 466).

Ο τίτλος «Λαϊκός Σύνδεσμος» εμφανίζεται για πρώτη φορά στο οπισθόφυλλο του 9^{ου} τεύχους (Μάρτιος-Απρίλιος 1983) του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», με σήμα το ρουνικό σύμβολο Wolfsangel (λυκοπαγίδα). Στο 10^ο τεύχος (Μάιος-Ιούνιος 1983) η «Χρυσή Αυγή» αυτοχαρακτηριζόταν ως «Εθνικοσοσιαλιστική Περιοδική Έκδοσις», ενώ ο «Λαϊκός Σύνδεσμος» ως «Εθνικοσοσιαλιστικό Κίνημα»⁹³. Από το 11^ο τεύχος (Νοέμβριος 1983), το περιοδικό αυτοχαρακτηριζόταν ως «Μηνιαία Λαϊκή Εθνικιστική Έκδοση» και η «λυκοπαγίδα» αντικατέστησε την δεξιόστροφη κυκλική σβάστικα ως σήμα στον τίτλο του εξωφύλλου.

Η ΧΑ έχει ισχυριστεί κατά το παρελθόν ότι το [τότε] σήμα της ήταν γράμμα της Γραμμικής Β', παραπέμποντας στον τόμο «Ελλάς» του εγκυκλοπαιδικού λεξικού του «Ηλίου»⁹⁴. Πράγματι, στον εν λόγω τόμο απεικονίζονται δύο πηλίνες πινακίδες από την Φαιστό οι οποίες φέρουν ιερογλυφική γραφή και ένα από τα σύμβολα αυτά – αν αναστραφεί και περιστραφεί προς τα αριστερά – μοιάζει με το σήμα αυτό⁹⁵. Όμως, είκοσι χρόνια αργότερα, σε άρθρο στο περιοδικό «Αντεπίθεση» για το αρχαίο ρουνικό αλφάβητο, ο Ηλιόπουλος παραδέχθηκε ότι η ΧΑ «στα

⁹¹ Χρυσή Αυγή «Η Ελλάς ή τέφρα», 2^ο Συνέδριο Λαϊκού Συνδέσμου (ένθετο σε Χρυσή Αυγή [περιοδικό], τ. 71 [20 Μαΐου 1992]) σελ. 9.

⁹² Πιθανότατα αυτός ήταν και ο λόγος που η ΧΑ αντικατέστησε τον όρο «εθνικοσοσιαλισμός» ως ιδεολογικό αυτοπροσδιορισμό με τον όρο «λαϊκός εθνικισμός». Αξίζει να σημειωθεί ότι στα τελευταία τεύχη της Α' περιόδου έκδοσης του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», η προμετωπίδα του από «Εθνικοσοσιαλιστική περιοδική έκδοσις» είχε γίνει «Μηνιαία Λαϊκή Εθνικιστική Έκδοση» (τεύχη 11 ως και 13).

⁹³ «Ανακοίνωσις», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 10 [Μάιος-Ιούνιος 1983], σελ. 31.

⁹⁴ «Ένα δημοσίευμα και μία απάντηση», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 24. Ο ισχυρισμός αυτός είχε επαναληφθεί και στην εφημερίδα («Επιστολές», Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 13, 3-7 Απριλίου 1993, σελ. 10

⁹⁵ Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «Ηλίου», τόμος 7 «Ελλάς», σελ. 77 και 79, Γ' Έκδοσις, 1960

πρώτα της χρόνια (ακόμα και σήμερα) χρησιμοποίησε το Wolfsangel (λυκοπαγίδα)»⁹⁶, το οποίο το χαρακτήρισε ως «το 'δικό' μας»⁹⁷, και ανέφερε ότι το χρησιμοποίησε ως σύμβολο η «θρυλική 2nd SS-Panzer-Division Das Reich»⁹⁸. Αλλά και σε άρθρο στην εφημερίδα της η ΧΑ, αναφερόμενη στην «λυκοπαγίδα», την χαρακτήρισε ως «το τιμημένο σύμβολο του αγώνα μας που πρώτα απ' όλα χρησιμοποιήσαμε και που ποτέ μας δεν αρνηθήκαμε»⁹⁹.

Η «λυκοπαγίδα» παρέμεινε ως κύριο έμβλημα της ΧΑ για πάνω από μία δεκαετία και τελικά αντικαταστάθηκε από τον αρχαιοελληνικό «μαϊάνδρο», ο οποίος αποτέλεσε έκτοτε το έμβλημά της. Ο «μαϊάνδρος» έκανε την εμφάνισή του το 1994 ως έμβλημα της ΧΑ στο ψηφοδέλτιο των ευρωεκλογών εκείνου του έτους αλλά και στο εξώφυλλο του τεύχους 84 (30 Ιουνίου 1994) του περιοδικού της.

Τέλος, το 1983, η «Χρυσή Αυγή» προχώρησε και στην α' έκδοση της «Διακήρυξης Ιδεολογικών Αρχών» της¹⁰⁰. Η πρώτη περίοδος έκδοσης του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» σταμάτησε στο 13^ο τεύχος, το οποίο κυκλοφόρησε τον Ιανουάριο του 1984. Κατά το ιδρυτικό μέλος της ΧΑ Αντ. Καρρά, η Χρυσή Αυγή «*ξεκίνησε με επτά [ως] δέκα άτομα που ήταν η ιδρυτική ομάδα. Στη συνέχεια, μέχρι το 1984 δεν ξεπεράσαμε τα πενήντα άτομα*» (Κοντιάδης 2023, σελ. 184).

Ως προς την επιλογή του ονόματος «Χρυσή Αυγή», έχει κατά καιρούς διατυπωθεί η άποψη¹⁰¹ ότι η ΧΑ εμπνεύσθηκε το όνομά της από το ομώνυμο «Ερμητικό Τάγμα της Χρυσής Αυγής», το οποίο ιδρύθηκε στα τέλη του 1887 στην Βρετανία, μελετούσε τον αποκρυφισμό και την μεταφυσική και επιφανές μέλος του υπήρξε ο «μάγος» Άλιστερ Κρόουλυ. Η ίδια η ΧΑ, τόσο κατά το παρελθόν¹⁰² (1998) όσο και πρόσφατα (2006, 2017, 2019), έχει αρνηθεί κατηγορηματικά ότι η δική της ονομασία προέρχεται από το Ερμητικό Τάγμα του Κρόουλυ¹⁰³. Μάλιστα, όταν τέθηκε ευθέως το ερώτημα στον Μιχαλολιάκο, εκείνος απάντησε: «*Η Μυστική Οργάνωση 'Χρυσή Αυγή' που υπήρχε στον Μεσοπόλεμο δεν έχει καμμία σχέση μ' εμάς. Ο Άλιστερ Κρόουλυ ήταν ένας Σατανιστής. Εμείς πολεμάμε τον Σατανισμό. Η πρώτη μας σκέψη ήταν να ονομαστεί το Κίνημά μας ΗΩΣ, από την ομηρική λέξη για την αυγή. Αλλά επειδή το Ηώς δεν έλεγε τίποτε, θελήσαμε να το μεταφράσουμε. Κι επειδή δεν μας πήγαινε να το μεταφράσουμε όπως ο Καζαντζάκης... 'η ροδοδάκτυλη αυγή', το βάλαμε 'Χρυσή Αυγή', να συμβολίζει και την Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού...»¹⁰⁴.*

⁹⁶ Ηλιόπουλος Π. «Ρούνες – Αρχέγονη Μυστική Δύναμη», *Αντεπίθεση τ. 30* [Β' Περίοδος], Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2007, σελ. 18

⁹⁷ Ηλιόπουλος Π. «Ρούνες – Αρχέγονη Μυστική Δύναμη», *Αντεπίθεση τ. 30* [Β' Περίοδος], Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2007, σελ. 19

⁹⁸ Ηλιόπουλος Π. «Ρούνες – Αρχέγονη Μυστική Δύναμη», *Αντεπίθεση τ. 30* [Β' Περίοδος], Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2007, σελ. 19

⁹⁹ «Ποιός Εθνικισμός και ΠΟΙΟΙ 'Εθνικιστές'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 631, 12 Δεκεμβρίου 2007, σελ. 1

¹⁰⁰ Υπάρχει σχετική διαφημιστική καταχώριση στο οπισθόφυλλο του 11ου τεύχους του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» (Νοέμβριος 1983).

¹⁰¹ Από αναφορές σε επιστολές στην εφημερίδα «Ελεύθερη Ώρα» το 1998 [δείτε παρακάτω υποσημείωση], μέχρι δημοσιογραφικές έρευνες (π.χ. Ψαρράς 2012, σελ. 273-286) αλλά και από τον Μητροπολίτη Πειραιώς Σεραφείμ («Η Χρυσή Αυγή εμφορείται από τις ιδεοληψίες σατανιστών αποκρυφιστών, λέει ο μητροπολίτης Πειραιώς». Αναρτήθηκε στις 29.4.2013 στο <https://www.tanea.gr/2013/04/29/greece/i-xrysi-aygi-emforeitai-apo-tis-ideolipsies-satanistwn-apokryfistwn-leei-o-mitropolitis-peiraiws/> [Πρόσβαση στις 12.5.2022]).

¹⁰² «Μία επιστολή στην Ελεύθερη Ώρα και η απάντησή μας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 260, 24-31 Δεκεμβρίου 1998, σελ. 7 [στήλη «Επιστολές»].

¹⁰³ «Θεωρίες συνωμοσίας...», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 605, 7 Σεπτεμβρίου 2006, σελ. 8, «Το όνομα 'Χρυσή Αυγή', ο σατανισμός και μία απάντηση στην λάσπη», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1055, 25 Οκτωβρίου 2017, σελ. 9 και «Το ίδιο παραμύθι με τον... Άλιστερ Κρόλεϊ στα συστημικά 'Νέα'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1143, 10 Ιουλίου 2019, σελ. 8.

¹⁰⁴ Η συνέντευξη δόθηκε στην «Ελεύθερη Ώρα» και παρατίθεται στο Μιχαλολιάκος (2000β). Το συγκεκριμένο σημείο βρίσκεται στην σελ. 89.

Όπως αναφέρει στο βιβλίο του ο θεωρητικός της ΧΑ Ίων Φιλίππου, το όνομα «Χρυσή Αυγή» προήλθε από «το μυητικό-ερμητικό τάγμα της λευκής αδελφότητας της Χρυσής Αυγής» (Φιλίππου 2021, σελ. 43), το οποίο «είναι ο προπάτορας της Θούλης και εκείθεν όλων των ταγμάτων που εκβάλλουν μεταγενέστερα στον ναζισμό» (Φιλίππου 2021, σελ. 43). Η «Θούλη» στην οποία αναφέρεται ο Φιλίππου είναι η «Εταιρεία της Θούλης» (“Thule-Gesellschaft”), η οποία ήταν μία μυστική οργάνωση που ιδρύθηκε μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και η οποία θεωρείται ως το «λίκνο» του εθνικοσοσιαλισμού (Γκοϊζίς 2022, σελ. 81).

Ο Φιλίππου επισημαίνει ότι στις ημέρες μας είναι πιο γνωστός ο αγγλοσαξωνικός κλάδος του τάγματος της Χρυσής Αυγής υπό τον Άλιστερ Κρόουλυ, αλλά υποστηρίζει ότι το περιοδικό έλκει το όνομά του από έναν άλλο κλάδο αυτού του μυητικού-ερμητικού τάγματος, τον «αυθεντικό» αλλά ελάχιστα γνωστό κλάδο ο οποίος «κατάγεται από τον Νίτσε και τον Βάγκνερ» (Φιλίππου 2021, σελ. 43). Αξίζει να σημειωθεί ότι τον Νίτσε και τον Βάγκνερ ως μεταξύ των μυστικιστικών και πνευματικών προκατόχων του εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος αναφέρει και ο Mosse (1961). Για το θέμα της επιλογής του ονόματος «Χρυσή Αυγή» και της σχέσης του με τον μυστικισμό και την μεταφυσική, γίνεται εκτενής ανάλυση στο Παράρτημα 7.

3. Η – σύντομη – αρχηγία της Νεολαίας ΕΠΕΝ

Στις 29 Ιανουαρίου 1984 στο ξενοδοχείο «Κάραβελ» έλαβε χώρα η ιδρυτική εκδήλωση της Εθνικής Πολιτικής Ενώσεως (ΕΠΕΝ), ενός κόμματος του οποίου βασικός πολιτικός στόχος ήταν η αποφυλάκιση του επικεφαλής της Δικτατορίας της 21ης Απριλίου Γ. Παπαδόπουλου¹⁰⁵. Η ΕΠΕΝ συμμετείχε στις ευρωεκλογές που διεξήχθησαν στις 17 Ιουνίου 1984, παίρνοντας 2,3% και εκλέγοντας έναν ευρωβουλευτή. Κατά τον Μιχαολιάκο, το ποσοστό αυτό «δεν ήταν δυνατόν να γεννήσει κάποια ιδιαίτερη αισιοδοξία, αλλά δεν ήταν και απαγορευτικό για το μέλλον»¹⁰⁶.

Σύμφωνα με τον ίδιο τον Μιχαολιάκο, «τον Σεπτέμβριο του 1984 με εντολή προσωπική του Γεωργίου Παπαδοπούλου και παρ’ όλη τη σθεναρή αντίδραση της ηγεσίας της διορισμένης από τον Γεώργιο Παπαδόπουλο της ΕΠΕΝ, αναλαμβάνω αρχηγός της νεολαίας»¹⁰⁷. Κατά τον Φιλίππου, ο Μιχαολιάκος δεν ανέλαβε την αρχηγία της Νεολαίας ΕΠΕΝ από φιλοδοξία, αλλά από «ένα αίσθημα τιμής και σεβασμού προς το πρόσωπο του εγκλείστου Παπαδόπουλου» (Φιλίππου 2013, σελ. 32-33).

Στην ομιλία του στο Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο της ΕΠΕΝ, το οποίο πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 1984 παρουσία του προέδρου του Front National και αρχηγού της Ομάδας της Ευρωπαϊκής Δεξιάς στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Jean-Marie Le Pen, ο Μιχαολιάκος τάχθηκε υπέρ του εθνικισμού και κατά του μπολσεβικισμού, του ατομισμού και του υλισμού. Χαρακτήρισε την ΕΠΕΝ ως την «ελπίδα του Έθνους για ένα καλύτερο Ελληνικό αύριο» και υπογράμμισε ότι «απέναντι στα τεράστια μέσα του εχθρού ορθώνουμε την χαλύβδινη θέλησή μας, την φλογερή Πίστι μας, την κρυστάλλινη αλήθεια των Ιδεών μας»¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Αναλυτική παρουσίαση της ιδεολογίας της ΕΠΕΝ με βάση το πολιτικό της πρόγραμμα γίνεται στο Κολοβός (2005). Μία σύντομη παρουσίαση της πολιτικής πορείας της ΕΠΕΝ γίνεται από την Παπαδημητρίου (2010), ενώ μία ενδιαφέρουσα μαρτυρία για την ίδρυση της ΕΠΕΝ, τις ευρωεκλογές του 1984 και την παρουσία της στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παρέχει ο τέως ευρωβουλευτής της ΕΠΕΝ Αρ. Δημόπουλος (2017).

¹⁰⁶ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Μία μαγική περιπλάνηση στον χώρο της ακροδεξιάς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 99 [20 Δεκεμβρίου 1999], σελ. 41.

¹⁰⁷ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Ο Γεώργιος Παπαδόπουλος όπως τον γνώρισα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 286, 2 Ιουλίου 1999, σελ. 5.

¹⁰⁸ «Το Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο της ΕΠΕΝ», *Ελεύθερη Ωρα* 8 Δεκεμβρίου 1984, σελ. 5.

Ως στόχο του αγώνα έθεσε «μία Πατρίδα ισχυρή, απηλλαγμένη από τους ανατροπείς της ελευθερίας, απηλλαγμένη από την θανάσιμη παγίδα του ευδαιμονισμού... [και] μία Ευρώπη ισχυρή ανεξάρτητη, ελεύθερη, αυτάρκη και ευημερούσα... Αγωνιζόμαστε για την Μεγάλη Δοξασμένη Πατρίδα μέσα σε μία ελεύθερη, ευτυχισμένη Ευρώπη»¹⁰⁹. Αυτή η τελευταία αποστροφή της ομιλίας του Μιχαλολιάκου θυμίζει έντονα το «Για μία Μεγάλη Ελλάδα σε μία Ελεύθερη Ευρώπη», το οποίο αποτέλεσε βασικό σύνθημα της «Χρυσής Αυγής» όταν αυτή επαναδραστηριοποιήθηκε το 1986¹¹⁰.

Όμως η θητεία του στη νεολαία της ΕΠΕΝ ήταν εξαιρετικά βραχύβια, καθώς λίγους μήνες αργότερα παραιτήθηκε. Όπως έγραφε στα μέσα του 1999 για το θέμα: «Τον Ιανουάριο του 1985 παραιτούμαι από την ΕΠΕΝ, αρνούμενος να αποδεχθώ τόσο τις ανακριτικού τύπου ερωτήσεις κάποιων κυρίων εάν είμαι εθνικοσοσιαλιστής, όσο και το γεγονός ότι εν αγνοία του Γεωργίου Παπαδοπούλου, η ΕΠΕΝ είχε ενταχθεί στην ομάδα των φίλων του Ισραήλ!»¹¹¹. Αναφερόμενος στο ίδιο θέμα λίγους μήνες αργότερα, πρόσαψε στην ΕΠΕΝ ότι «με κάποιες προκλητικές ενέργειες (όπως η ένταξη της ΕΠΕΝ στην ομάδα φίλων του Ισραήλ) απομακρύνει από τους κόλπους της και όσους εθνικιστές είχαν την θέληση και την γνώση να δώσουν ένα πολιτικό αγώνα»¹¹².

Ο λόγος πίσω από την παραίτησή του πρέπει όντως να ήταν ιδεολογικός – και συγκεκριμένα η εθνικοσοσιαλιστική του ιδεολογία – καθώς, σε δηλώσεις του εκείνη την εποχή για το θέμα, ο Μιχαλολιάκος απέδωσε την παραίτησή του από την Νεολαία ΕΠΕΝ και από την Διοικούσα Επιτροπή του κόμματος σε ιδεολογικούς λόγους, τονίζοντας: «Εγώ δεν παίζω με τις ιδέες μου και την Ιστορία μου... Η ΕΠΕΝ εξελίχθηκε σε μία αστεία Ιστορία. Οι Ιδεολόγοι σαν και μένα δεν έχουν δουλειά στη Βουκουρεστίου [διεύθυνση των κεντρικών γραφείων της ΕΠΕΝ]»¹¹³.

Αλλά και ο πρώην ευρωβουλευτής και εξέχον στέλεχος της ΕΠΕΝ Σπύρος Ζουρνατζής, σε δική του μαρτυρία, ανέφερε την εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία του Μιχαλολιάκου ως τον λόγο απομάκρυνσής του από την νεολαία της ΕΠΕΝ επισημαίνοντας ότι «ο Μιχαλολιάκος... απελύθη εντός μηνών από τον ίδιο τον έγκλειστο Παπαδόπουλο, όταν του μετεφέρθη από την σύζυγό του ότι σε φιλική δεξίωση απεκάλυψε ότι 'αρχηγός του είναι ο Αδόλφος Χίτλερ και από ανάγκη εντάχθηκε στην ΕΠΕΝ'»¹¹⁴.

Γράφοντας για το θέμα αυτό το 2017, ο Μιχαλολιάκος γίνεται λιγότερο σαφής ως προς τους ακριβείς λόγους της αποχώρησής του, αλλά και πάλι συμπεριλαμβάνει την ιδεολογία ως ένα σημαντικό παράγοντα διαφωνίας του με την ΕΠΕΝ. Συγκεκριμένα, ισχυρίστηκε ότι: «στην ΕΠΕΝ ήμουν αρχηγός της νεολαίας για ένα διάστημα ολίγων μηνών και αποχώρησα γρήγορα, διαπιστώνοντας ότι ούτε πολιτικό μέλλον ήταν δυνατόν να υπάρξει στην συγκεκριμένη πολιτική προσπάθεια και επί πλέον ότι είχα σοβαρές Ιδεολογικές διαφορές με την ηγετική ομάδα του συγκεκριμένου κόμματος» (Μιχαλολιάκος 2017, σελ. 273).

¹⁰⁹ «Το Α' Πανελλήνιο Συνέδριο της ΕΠΕΝ», *Ελεύθερη Ωρα* 8 Δεκεμβρίου 1984, σελ. 5.

¹¹⁰ Το σύνθημα αυτό αναγραφόταν στην προμετωπίδα της εφημερίδας «Έτος Μηδέν» την οποία εξέδωσε η «Χρυσή Αυγή» το 1989, αλλά αποτέλεσε και τον τίτλο του βιβλίου του Μιχαλολιάκου, στο οποίο διατυπώνονταν η ιδεολογική και προγραμματική θέση της ΧΑ κατά το Β' Συνέδριό της του 1992. Το εν λόγω βιβλίο, διατηρώντας τον ίδιο τίτλο, ανατυπώνεται μέχρι σήμερα (Ε' έκδοση το 2019).

¹¹¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο Γεώργιος Παπαδόπουλος όπως τον γνώρισα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 286, 2 Ιουλίου 1999, σελ. 5.

¹¹² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Μία μαγική περιπλάνηση στον χώρο της ακροδεξιάς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό], τ. 99 [20 Δεκεμβρίου 1999], σελ. 41.

¹¹³ «Τα 'βρόντηξε' ο Μιχαλολιάκος στη Νεολαία της ΕΠΕΝ», *Ελεύθερη Ωρα* 28 Μαρτίου 1985, σελ. 1.

¹¹⁴ Ζουρνατζής Σπ. «Οι κωλοτούμπες των καρατζαφέρηδων», *Ελεύθερος Κόσμος* 20 Σεπτεμβρίου 2009.

Οι εθνικές εκλογές της 2ας Ιουνίου 1985, οι οποίες διεξήχθησαν σε κλίμα πόλωσης, έδειξαν ότι η επιτυχία της ΕΠΕΝ στις ευρωεκλογές ήταν συγκυριακή, καθώς η εκλογική της απήχηση συρρικνώθηκε στο 0,6%.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Έκθεση της Εξεταστικής Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την άνοδο του Φασισμού και του Ρατσισμού στην Ευρώπη («Έκθεση Ευρυγένη»), και παρά το γεγονός ότι η Επιτροπή αυτή εργάστηκε κατά την περίοδο από τον Νοέμβριο του 1984 μέχρι και τον Δεκέμβριο του 1985 – περίοδο κατά την οποία το περιοδικό «Χρυσή Αυγή δεν εξεδίδετο –, υπάρχει ονομαστική αναφορά στην «Χρυσή Αυγή», η οποία αποκαλείται «οργάνωση» (organization) που «*επαινεί ανοικτά το ναζιστικό καθεστώς*»¹¹⁵.

4. Η επανεμφάνιση της «Χρυσής Αυγής» και το 1ο Συνέδριο του «Λαϊκού Συνδέσμου»

Το περιοδικό «Χρυσή Αυγή» επανεμφανίστηκε τον Φεβρουάριο του 1986, με σήμα και πάλι την «λυκοπαγίδα» και ιδεολογία τον εθνικοσοσιαλισμό. Ο Μιχαλολιάκος απέδωσε την διετή αναστολή της δραστηριότητας της ΧΑ σε «*λόγους ανωτέρας βίας, που δεν είναι του παρόντος να αναφέρουμε*»¹¹⁶ και έκανε λόγο για «*δύο χρόνια αναγκαστικής σιωπής*»¹¹⁷. Για το ίδιο θέμα ο Περδικάρης ανέφερε ότι «*μετά από μια μεταβατική περίοδο έντονου ιδεολογικού προβληματισμού, εσωτερικών αναζητήσεων και οργανωτικής συγκροτήσεως, ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ – ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ παγιώνεται σαν ο μόνος πολιτικός και ιδεολογικός φορέας του εθνικοσοσιαλισμού στην Ελλάδα, μακριά από οποιαδήποτε ψευδεπίγραμμα, ακροδεξιά σχήματα, στις αρχές του 1986*»¹¹⁸.

Η ΧΑ αυτοχαρακτηρίζεται ως «*η πρώτη μεταπολεμικά εθνικοσοσιαλιστική παρουσία*»¹¹⁹ στην Ελλάδα και ο Λαϊκός Σύνδεσμος ως η πολιτική της έκφραση. Η ΧΑ ήταν πλέον «*ένα πολιτικό Κίνημα με σαφέστατο ιδεολογικό προσανατολισμό και συγκεκριμένη πολιτική βούληση. Η όλη της υπόσταση είναι νομικά κατοχυρωμένη με την ονομασία 'Λαϊκός Σύνδεσμος'*»¹²⁰.

Η επανέκδοση του περιοδικού και το άνοιγμα καινούργιων γραφείων σηματοδότησε ουσιαστικά την έναρξη της αυτοδύναμης πολιτικής προσπάθειας της ΧΑ¹²¹. Και στην Β' Περίοδο έκδοσης του περιοδικού, η ΧΑ επαναλάμβανε την αποστροφή της προς τις εκλογικές διαδικασίες και την συνεπακόλουθη αποχή της από αυτές, τονίζοντας: «*Όχι, δεν θα σωθεί η χώρα, δεν θα σωθεί αυτός ο Λαός, ο βαθεία βουλιαγμένος μέσα στο βούρκο ούτε από τον ένα, ούτε από τον άλλο πολιτικάντη. Αυτή είναι η Μεγάλη Αλήθεια... Σε όσους προσπαθήσουν να επιχειρηματολογήσουν εναντίον αυτών των λόγων, λέγοντας ότι και οι Εθνικοσοσιαλιστές χρησιμοποίησαν τις εκλογές, θα τους απαντήσω: Ναι, τις χρησιμοποίησαν για να τις καταργήσουν... Η δημοκρατία, οι κοινοβουλευτισμός, οι εκλογές είναι ο τρόπος, το μέσον, η*

¹¹⁵ European Parliament, "Committee of Inquiry into the Rise of Fascism and Racism in Europe", Report on the findings of the inquiry, December 1985, Annex 1, footnote 120, p. 120 Διαθέσιμο στο: http://publications.europa.eu/resource/cellar/557b5ea7-34f9-4399-aa0d-14f19aab1d90.0005.02/DOC_1 [Πρόσβαση στις 24.5.2022].

¹¹⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Χρυσή Αυγή 1 χρόνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 3.

¹¹⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Χρυσή Αυγή 1 χρόνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 3.

¹¹⁸ Περδικάρης Ι. «Ακροδεξιά και εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 39.

¹¹⁹ «Σεμινάρια Ενημέρωσης-Επιμόρφωσης 1988», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 33 [Φεβρουάριος 1988], σελ. 15.

¹²⁰ «Τι είναι η Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 30 [Οκτώβριος 1987], σελ. 18.

¹²¹ Χρυσή Αυγή «Η Ελλάς ή τέφρα», 2^ο Συνέδριο Λαϊκού Συνδέσμου (ένθετο σε *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 71 [20 Μαΐου 1992]) σελ. 9.

διαδικασία διχασμού των λαών... [Ο]ι εκλογές, όλες οι εκλογές είναι μία απάτη. Για μία ακόμη φορά ο Ελληνικός λαός στις κάλπες, για μία ακόμα φορά θα δηλώσουμε πώς είμαστε Αντιδημοκράτες»¹²².

Η ΧΑ αντιλαμβάνεται τον αγώνα της ως έχοντα διπλό χαρακτήρα: τόσο ιδεολογικό, για την διάδοση της Εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας, όσο και πολιτικό, «χωρίς αυτό να σημαίνει ότι για μας η πολιτική είναι αυτοσκοπός και ότι μοιραία θα πρέπει να βουλιάξουμε στο τέλμα της σημερινής πολιτικής καταστάσεως, που έχει επιβάλλει το σύστημα. Ενδιαφερόμεθα για τα 'κοινά', αυτό όμως έχουμε τη σαφή αντίληψη πως δε μας επιβάλλει κάποια ένταξη σε ένα από τα κατεστημένα πολιτικά σχήματα. Αγώνας λοιπόν πολιτικός, χωρίς ίχνος πολιτικαντισμού... Αγώνας πολιτικός πέρα από την απάτη της δεξιάς και της αριστεράς, μακριά από τους σιχαμερούς τρόπους του κατεστημένου»¹²³.

Μέσα στο 1986 εκδόθηκε σε β' έκδοση – εκτενέστερη της αρχικής – η Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών της ΧΑ «καθορίζοντας με πλέον σαφή τρόπο τα επίμαχα σημεία των θέσεών μας»¹²⁴, ενώ στις 19 Απριλίου 1986 έλαβε χώρα στα κεντρικά γραφεία της ΧΑ η πρώτη Συνεδριακή Συγκέντρωση του «Λαϊκού Συνδέσμου», η οποία «έθεσε τις βάσεις ενός προγράμματος βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα με σκοπό την κατάκτηση κάποιων συγκεκριμένων στρατηγικών στόχων»¹²⁵.

Στις αρχές του 1987, έναν χρόνο μετά την επανακυκλοφορία του περιοδικού, η «Χρυσή Αυγή» αποφάσισε να ανοιχθεί στο κοινό της. Έτσι, στο 24^ο τεύχος της (11^ο της Β' Περιόδου) ανακοίνωσε ότι ήταν πλέον «έτοιμη για την δημόσια παρουσία [της]» και παρείχε διεύθυνση και ωράριο λειτουργίας γραφείων στο κέντρο της Αθήνας, τονίζοντας ότι «δεν θέλουμε ψευδοδιανοούμενους, ανεργάστους ακροδεξιούς, ελεγχόμενους περιθωριακούς ή φετιχιστές ιστοριόπληκτους»¹²⁶.

Απαντώντας στην αιτίαση ότι η πρόταξη της ιδεολογίας του Χίτλερ δεν θα έβρισκε πολιτική απήχηση στην Ελλάδα, ο Μιχαλολιάκος υποστήριξε: «Δεν έχουμε σκοπό να γίνουμε αρεστοί, ούτε και μας ενδιαφέρει να είμαστε αποδεκτοί ανάμεσα σε αυτόν τον αποχαυνωμένο λαό. Δεν νοιώθουμε επαγγελματίες πολιτικοί, ούτε και λαοπλάνοι ψηφοθήρες για να έχουμε σκοπό να πηγαίνουμε, όπου φυσάει ο άνεμος της αρρωστημένης κοινής γνώμης. Είμαστε οι Πιστοί Στρατιώτες της Εθνικοσοσιαλιστικής Ιδέας και τίποτε άλλο. Δεν έχουμε σκοπούς πολιτικάντικους, ούτε και υποφέρουμε από το άγχος μιας κοινοβουλευτικής παρουσίας, δεν αναζητούμε μια θέση κάτω από τον ήλιο της δημοκρατίας, αρνούμεθα την δημοκρατία, αρνούμεθα την αρχή της πλειοψηφίας, αρνούμεθα την πολιτική του MARKETING»¹²⁷.

Εν όψει των επερχόμενων εκλογών του 1989, ο Μιχαλολιάκος υπογράμμισε ότι αγωνίζεται «για την εξαφάνιση του πολιτικού συστήματος που δίνει περιεχόμενο και διάσταση στις έννοιες δεξιά και αριστερά. Και πιο απλά: Δεν πιστεύουμε πως την χώρα την κατέστρεψε το ΠΑΣΟΚ, αλλά η δημοκρατία»¹²⁸. Κατά την ΧΑ, «ο Κοινοβουλευτισμός και ολόκληρο το φάσμα δεξιάς και αριστεράς... δεν προσφέρει τίποτε στην πατρίδα και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο και αρνούμαστε

¹²² Ελευθερολάκων «Αφιερώνεται σε αυτούς που δεν ψήφισαν ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 21 [15 Οκτωβρίου 1986], σελ. 3-4.

¹²³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Αγώνας Πίστη Νίκη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 4.

¹²⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Χρυσή Αυγή 1 χρόνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 4.

¹²⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Χρυσή Αυγή 1 χρόνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 4. Αναφορά στην πρώτη Συνεδριακή Συγκέντρωση γίνεται και στο «9 Φεβρουαρίου 1986 – 9 Φεβρουαρίου 1989», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 3.

¹²⁶ «Χρυσή Αυγή – Ανακοίνωση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 2.

¹²⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Χίτλερ για χίλια χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 26 [15 Μαΐου 1987], σελ. 4.

¹²⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εν όψει προεκλογικής περιόδου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 38 [Σεπτέμβριος 1988], σελ. 3.

την οποιαδήποτε συμμετοχή μας σε αυτή την φρικτή συμπαιγνία των πολιτικάντηδων, που λέγεται δημοκρατία. Αυτό όμως σε καμμία περίπτωση δεν σημαίνει πως η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ δεν είναι Κίνημα με στόχους Πολιτικούς... Πολιτική για μας πρωτίστως σημαίνει να γνωρίζεις και να καθορίζεις τα προβλήματα εκείνα του λαού, που είναι και θα παραμείνουν σημαντικά και στο μέλλον, εφ' όσον δεν λυθούν»¹²⁹.

Μάλιστα, λόγω της εκτεταμένης σκανδαλολογίας εκείνης της περιόδου (σκάνδαλο Κοσκωτά, σκάνδαλο υποκλοπών, σκάνδαλο γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού και άλλα), ο Μιχαλολιάκος θεωρούσε ότι «οι εκλογές που έρχονται είναι για μας μια πρώτη τάξεως ευκαιρία, με ότι μέσα διαθέτουμε να γελοιοποιήσουμε το σύστημα και τους θεσμούς του. Ο πόλεμος λάσπης [μεταξύ ΝΔ και ΠΑΣΟΚ]... θα μας δώσει το περιθώριο με συζητήσεις, φυλλάδια και προκηρύξεις να αποδείξουμε πως η δημοκρατία είναι το πολίτευμα των καταχρήσεων, είναι το πολίτευμα της ανήθικης εξουσίας»¹³⁰.

Τον Μάρτιο του 1989 η ΧΑ ανακοίνωσε την έκδοση μηνιαίας εφημερίδας με τίτλο «Έτος Μηδέν» ως πολιτικού οργάνου, ενώ το περιοδικό «Χρυσή Αυγή» θα παρέμενε το ιδεολογικό όργανο¹³¹. Τον ίδιο μήνα κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο της εφημερίδας, η οποία αυτοχαρακτηριζόταν στην προμετωπίδα της ως «Λαϊκή Πατριωτική Επιθεώρηση» και είχε ως πρωτοσέλιδο τίτλο το «Η Ελλάδα στους Έλληνες». Η προσπάθεια αυτή δεν μακρομήρευσε καθώς τερματίστηκε τον Σεπτέμβριο του 1989 μετά από την έκδοση μόλις πέντε φύλλων.

Με τις εκλογές της 18^{ης} Ιουνίου 1989 να πλησιάζουν, ο Μιχαλολιάκος επισήμανε ότι «στις εκλογές που έρχονται οι Έλληνες Εθνικοσοσιαλιστές έχουν καθήκον να μην παγιδευθούν από καμμία φτηνή προεκλογική συνθηματολογία. Η χώρα ποτέ δεν σώθηκε από εκλογές, η αλήθεια είναι πως συνεχώς καταστρέφεται με τις εκλογές, ασχέτως αποτελέσματος, νικητού ή νικημένου. Εκτός αυτού ΕΜΕΙΣ σαν κίνημα Ιδεολογικό και Πολιτικό έχουμε κάποιες Αρχές και θα ήταν έγκλημα να θυσιάσουμε αυτές τις Αρχές χάριν του οποιουδήποτε ψεύτη και ανυπόληπτου πολιτικάντη παρασυρμένοι από τα ψεύτικα, κούφια και απατηλά συνθήματά τους... Γι' αυτό λοιπόν, ΕΜΕΙΣ οι Έλληνες Εθνικοσοσιαλιστές... θα μείνουμε αμέτοχοι από το φαιδρό πανηγύρι της δημοκρατίας»¹³².

Πάντως η ΧΑ τον Ιούλιο του 1989 είχε δημοσίως δηλώσει ότι ήταν υπέρ της ενότητας των «Εθνικών Πολιτικών Δυνάμεων» σε μία κοινή πολιτική βάση «που απαραίτητα στοιχεία πρέπει να έχει τον ΕΘΝΙΚΙΣΜΟ, τον ΛΑΪΚΟ και επομένως ΑΝΤΙΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟ χαρακτήρα και τον ΑΝΤΙΣΙΩΝΙΣΜΟ»¹³³. Κατά την ΧΑ, η πολιτική κίνηση αυτή θα έπρεπε να είναι στην κυριολεξία νέα, παραμερίζοντας τόσο την συνθηματολογία του παρελθόντος όσο και στελέχη προερχόμενα από παλιότερα, αποτυχημένα κόμματα.

Αντίστοιχη ήταν η στάση του Μιχαλολιάκου και για τις εκλογές της 5^{ης} Νοεμβρίου του 1989, όταν και επισήμανε ότι «ΕΜΕΙΣ διεκδικώντας το δικαίωμά μας στην κοινή λογική πρώτα απ' όλα θα πρέπει κι αυτή τη φορά να βροντοφωνάξουμε σε κάθε κατεύθυνση: ΜΑΥΡΟ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΑΝΤΗΔΕΣ!»¹³⁴. Η ίδια στάση τηρήθηκε και στις εκλογές της 8^{ης} Απριλίου του 1990: «η

¹²⁹ «Φιλοσοφία και Πολιτική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 38 [Σεπτέμβριος 1988], σελ. 17.

¹³⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εν όψει προεκλογικής περιόδου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 38 [Σεπτέμβριος 1988], σελ. 4.

¹³¹ «Στο τεύχος αυτό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 3.

¹³² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Δημοκρατία και πατριωτισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 5.

¹³³ «Ενότητα ...Ναι! Αλλά πώς;», *Έτος Μηδέν* αρ. φ. 5 [Ιούλιος-Αύγουστος 1989], σελ. 2.

¹³⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η ιστορία και οι φασουλήδες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 48 [Σεπτέμβριος 1989], σελ. 4.

τοποθέτησή μας στις εκλογές είναι απλή και ξεκάθαρη, είναι μονάχα τρεις λέξεις: 'ΜΑΥΡΟ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΑΝΤΗΔΕΣ'»¹³⁵.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι την ίδια περίοδο ο Μιχαολιάκος τόνιζε ότι «δεν δεχόμαστε να συμμετάσχουμε καθ' οιονδήποτε τρόπο σε αυτήν την γελοία διαδικασία, αφού εκτός των άλλων σε τίποτε στην παρούσα φάση δεν θα βοηθούσε το Κίνημά μας αυτή η συμμετοχή... ΕΜΕΙΣ έχουμε Ιδεολογία, Ιδεολογία που την πιστεύουμε και την τιμούμε με τον Αγώνα μας. Ιδεολογία που ρυθμίζει και την πολιτική πρακτική μας...»¹³⁶. Σε αυτήν του την φράση δεν αποκλείστηκε η πιθανότητα συμμετοχής της ΧΑ σε κάποια εκλογική αναμέτρηση – αλλά όχι «στην παρούσα φάση» – εφ' όσον αυτή η συμμετοχή «θα βοηθούσε το Κίνημα».

Κατά τον Μιχαολιάκο, «η τακτική επιβάλλεται πολλές φορές να αλλάζει» (Μιχαολιάκος 2000α, σελ. 30) και επομένως, παρ' όλη την ιδεολογική αντίθεσή του με την εκλογική διαδικασία, υποστήριζε ότι «εάν χρειασθεί... εάν και όποτε οι περιστάσεις το επιβάλλουν... [θ]α συμμετάσχουμε και εμείς σε μια τέτοια καθόλου σε εμάς συμπαθή διαδικασία. Κι αυτό γιατί πάνω από προτιμήσεις και 'καθαρολογίες' στέκει η σκοπιμότητα της Νίκης... Αυτό όμως όποτε είναι να γίνει, θα γίνει από εμάς και σε κανέναν εκτός του Κινήματός μας δεν θα εμπιστευθούμε μια τέτοια αποστολή»¹³⁷.

Πιο κυνικό ακόμα, το στέλεχος της ΧΑ Γ. Μάστορας υποστήριξε τον Ιούνιο του 1999 ότι «στο πολιτικό παιχνίδι πρέπει να χρησιμοποιούμε ΟΠΟΙΟΔΗΠΟΤΕ μέθοδο είναι χρήσιμη για το καλό του κινήματος, ενεργοποιώντας μέχρι ενός σημείου το 'σκοπός αγιάζει τα μέσα'»¹³⁸. Μάλιστα, όπως εξηγούσε ο ίδιος, «ακόμα και όταν απείχαμε από τις εκλογές στο παρελθόν... ξεκαθαρίζαμε ότι η μη συμμετοχή μας στις δεδομένες εκλογικές διαδικασίες δεν σήμαινε ταυτόχρονα και ιδεολογικοποίηση του θεσμού της αποχής... Η αποχή, η οποία συνοδεύεται από εθνική και κοινωνική πολιτική αδράνεια αποτελεί παράγοντα ισχυροποίησης του συστήματος» (Μάστορας 2014, σελ. 108).

Στις εκλογές της περιόδου 1989-1990 η ακροδεξιά ουσιαστικά εξαφανίσθηκε καθώς στις εθνικές εκλογές της 18^{ης} Ιουνίου 1989 η ΕΠΕΝ πήρε 0,32%. Στις ευρωεκλογές που έλαβαν χώρα την ίδια ημέρα πήρε 1,16%, αποτυγχάνοντας όμως να επανεκλέξει ευρωβουλευτή. Στις εκλογές της 5^{ης} Νοεμβρίου 1989 δεν συμμετείχε κανένα ακροδεξιό κόμμα, ενώ στις εκλογές της 8^{ης} Απριλίου 1990 το Εθνικό Κόμμα – η μετεξέλιξη της ΕΠΕΝ – πήρε 0,1% (Κολοβός 2005, σελ. 37).

Στις 10 Φεβρουαρίου 1990 έλαβε χώρα το 1^ο Συνέδριο του Λαϊκού Συνδέσμου, κατά την διάρκεια των εργασιών του οποίου επισημάνθηκε ότι «οι ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ έχουν χρέος να βγάλουν τον λαό από αυτήν την καταναλωτική αποχαύνωση που τον οδήγησε η δημοκρατία. Για να έχουμε όμως αποτέλεσμα πρέπει ο πολιτικός μας λόγος να είναι σύγχρονος. Ορισμένες θέσεις μας και σύμβολα, τόσο αγαπητά σε μας αλλά και τόσο μισητά από τους αποπληροφορημένους συμπατριώτες μας, εμποδίζουν και φοβίζουν πολλούς που θα ήθελαν να μας πλησιάσουν. Εάν θέλουμε να βγούμε από το πολιτικό περιθώριο πρέπει να βρούμε πιο πολιτικούς τρόπους προσέγγισης του λαού, όπως συμβαίνει και στις άλλες χώρες της Ευρώπης. ΟΙ ΚΑΙΡΟΙ, ΟΣΟ ΚΑΙ ΑΝ ΑΥΤΟ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΠΕΡΙΕΡΓΟ, ΕΙΝΑΙ ΜΕ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΜΑΣ»¹³⁹.

Σχολιάζοντας το 1^ο Συνέδριο, ο Μιχαολιάκος επισήμαινε ότι «έγινε μια συζήτηση επί θεμάτων Ιδεολογίας και δεν ελήφθη καμμία συγκεκριμένη πολιτική απόφαση. Αμέσως μετά το συνέδριο

¹³⁵ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Και πάλι εκλογές», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 52 [Μάρτιος 1990], σελ. 5.

¹³⁶ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Όχι στην απάτη των ποσοστών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 4-5.

¹³⁷ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Όχι στην απάτη των ποσοστών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 5.

¹³⁸ Μάστορας Γ. «Η πορεία μας», *Αντεπίθεση* τ. 3 [Α' Περίοδος], Ιούνιος 1999, σελ. 9.

¹³⁹ «1^ο Συνέδριο Λαϊκού Συνδέσμου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 52 [Μάρτιος 1990], σελ. 18.

αυτό, υποστήριξα την πολιτικοποίηση του Κινήματος και υπήρξαν αντιδράσεις, οι οποίες οδήγησαν και στην αποχώρηση ενός αριθμού μελών» (Μιχαλολιάκος 2014α, σελ. 47).

Η οπτική του Μιχαλολιάκου στο θέμα της πολιτικής δράσης της ΧΑ ήταν ότι «με ενασχολήσεις αποκλειστικά ιδεολογικές μέσα σε τέσσερις τοίχους η υπόθεση αποκτά φιλολογικό ενδιαφέρον και τίποτε άλλο. Το αγωνιστικό ήθος δεν μπορεί να είναι αποτέλεσμα θεωρητικών αναζητήσεων, αλλά δοκιμάζεται και αναδεικνύεται στην πράξη και την ζωή» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 33).

Όπως εξηγούσε αναλυτικότερα ο ίδιος, «από το 1980 έως το 1992 η Χρυσή Αυγή δεν είχε οντότητα πολιτική... [Η] μόνη της δραστηριότητα ήταν η έκδοση του ομώνυμου περιοδικού... και η κατά καιρούς ενοικίαση γραφείων, στα οποία εδίδοντο διαλέξεις Ιδεολογικού και Ιστορικού περιεχομένου. Θέση δική μου ήταν ότι η Χρυσή Αυγή πρέπει να αποκτήσει πολιτικό πρόσωπο, αλλά έναντι της θέσεως αυτής υπήρξαν άτομα με διαφορετική άποψη, τα οποία ήθελαν την Χρυσή Αυγή κατ' ουσίαν μία κλειστή Ιδεολογική λέσχη» (Μιχαλολιάκος 2014α, σελ. 46).

Από την άλλη, ο Φιλίππου επισημαίνει ότι, από την επαναδραστηριοποίηση της ΧΑ το 1986 μέχρι το 1991, στο εσωτερικό της υπήρχε διαπάλη δύο τάσεων: μίας ιδεολογικής, η οποία θεωρούσε «ότι η εποχή δεν είναι κατάλληλη για πολιτική δράση, διότι τα ιστορικά γεγονότα της κοσμοϊστορικής ήττας του εθνικοσοσιαλισμού είναι ακόμη νωπά» (Φιλίππου 2013, σελ. 38), και μίας πολιτικής, η οποία επιθυμούσε την συμμετοχή της ΧΑ στον πολιτικό στίβο. Κατά τον Φιλίππου, «οι δύο ελλοχεύουσες τάσεις... άρχισαν βαθμιαία να προσλαμβάνουν πολιτικά χαρακτηριστικά» (Φιλίππου 2013, σελ. 37-38) και η σύγκρουση μεταξύ τους κορυφώθηκε στο τέλος του Ιανουαρίου του 1991 όταν ο Μιχαλολιάκος «θεωρώντας, και όχι άδικα, ότι ο [ιδεολογικός] πόλος... είχε λάβει πλέον τα χαρακτηριστικά φράξις, έλαβε την απόφαση του εξοβελισμού [του πόλου αυτού] από την ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ» (Φιλίππου 2013, σελ. 38-39). Αυτή η σύγκρουση οδήγησε στην αποχώρηση περισσότερων από 20 κορυφαίων στελεχών της ΧΑ. Οι αποχωρήσαντες προσπάθησαν να δημιουργήσουν μία νέα εθνικοσοσιαλιστική κίνηση, την «Πατρώα Γη», αλλά η προσπάθεια αυτή δεν τελεσφόρησε¹⁴⁰.

Η οπτική της ΧΑ εκείνη την χρονική περίοδο καταγράφεται ανάγλυφα σε συνέντευξη που έδωσε το 1990 ο Μιχαλολιάκος σε «δημοσιογράφο γνωστού πολιτικού περιοδικού», η οποία όμως τελικά δεν δημοσιεύθηκε στο περιοδικό, αλλά το κείμενό της το παρέθεσε το περιοδικό «Χρυσή Αυγή». Σε αυτήν, ο Μιχαλολιάκος δήλωσε ότι «Εμείς δεν προσβλέπουμε σε κανενός είδους δικτατορία, θέλουμε να κάνουμε επανάσταση. Και επανάσταση χωρίς τον λαό δεν γίνεται. Αγωνιζόμαστε... με τα ισχνά μας μέσα... [ν]α συνεγείρουμε τη λαϊκή ψυχή και να τη φέρουμε κοντά μας»¹⁴¹.

Στην ίδια συνέντευξη, αναφορικά με την μη-συμμετοχή της ΧΑ στις εκλογές, ο Μιχαλολιάκος υποστήριξε ότι αυτό έγινε «όχι από ιδεολογική προκατάληψη, αλλά επειδή δεν είμαστε έτοιμοι γι' αυτό... [Α]ποδεχόμαστε τους κανόνες του δημοκρατικού παιχνιδιού. Για τη μη κάθοδο, έλαβε απόφαση το Πολιτικό Συμβούλιο, σταθμίζοντας τα δεδομένα. Τίποτε δεν αποκλείει όμως την κάθοδό μας στις προσεχείς εκλογές, δημοτικές, βουλευτικές ή ευρωπαϊκές»¹⁴².

Μάλιστα, ο Μιχαλολιάκος υπογράμμισε ότι προσέβλεπε σε έναν «ανερχόμε[ο] πατριωτισμ[ό] των λαϊκών δυνάμεων. Ο ΛΑΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ φιλοδοξεί να είναι ο πρωτοπόρος εκφραστής και εμπυχωτής αυτών των δυνάμεων, τις οποίες αφού περιθωρακίσει με την εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία θα τις καταστήσει επίκεντρο των πολιτικών εξελίξεων και θα τις επαναφέρει στο

¹⁴⁰ Το αναφέρει ο Ιών Φιλίππου σε συνέντευξή του που αναρτήθηκε στις 14.2.2024 στο ιστολόγιο «Μαύρος Κρίνος». Διαθέσιμη στο https://mavroskrinos.blogspot.com/2024/02/blog-post_14.html [Πρόσβαση στις 15.3.2024]

¹⁴¹ «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ!», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 33.

¹⁴² «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ!», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 33-34.

προσκήνιο της ιστορίας»¹⁴³, και θεωρούσε ότι η προοπτική του Εθνικοσοσιαλισμού βρισκόταν «στον αγώνα για τον μετασχηματισμό του ακαταστάλαχτου Λαϊκού Πατριωτισμού που είναι ήδη σε έξαρση, σε γνήσια εθνικοσοσιαλιστική πεποίθηση στη συνείδηση των ανθρώπων. Η εθνικοσοσιαλιστική πίστη θα αποτελέσει την αιχμή του δόρατος του Λαϊκού Πατριωτισμού σ' αυτήν την αβέβαιη μάχη»¹⁴⁴.

Σχολιάζοντας την περίοδο από την επαναδραστηριοποίηση της ΧΑ μέχρι το Β' Συνέδριο του 1992, ο Μιχαλολιάκος επισήμανε ότι «για όχι λίγα χρόνια η Χρυσή Αυγή καταναλώθηκε σε μία εσωστρέφεια χωρίς σκοπό επιζητώντας την δημιουργία μιας τάξεως εκλεκτών, η οποία θα αποτελούσε τον πυρήνα ενός ευρύτερου κινήματος... [Αυτό] είχε σαν αποτέλεσμα την χαλύβδωση μιας ξεκάθαρης ιδεολογικής γραμμής και την σφυρηλάτηση ενός ακατάλυτου συντροφικού δεσμού μεταξύ κάποιων ανθρώπων που σήμερα αποτελούν την ηγετική ομάδα του λαϊκού εθνικιστικού κινήματος» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 32-33).

Αξίζει, πάντως, να επισημανθεί ότι σε μίαν άλλη περίπτωση, ο Μιχαλολιάκος ανέφερε και έναν άλλον λόγο για την «πολιτικοποίηση» της ΧΑ μέσω της συμμετοχής στις εκλογές. Γράφοντας το 2000, επισήμανε ότι «το να αποκτήσει η Χρυσή Αυγή ένα πρόσωπο πολιτικό αποτελούσε την αναγκαιότητα των καιρών στην δεκαετία του '90 και επιπλέον ήταν ο απαραίτητος τρόπος νομιμοποίησης του κινήματός μας» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 31).

Τέλος, εκτός από τους «εσωτερικούς» λόγους που συνέτειναν στην αλλαγή στάσης από πλευράς ΧΑ ως προς την συμμετοχή της σε εκλογικές αναμετρήσεις, ρόλο σε αυτήν την αλλαγή έπαιξε και η μεταβολή των «εξωτερικών» συνθηκών. Όπως παραδέχεται ο ίδιος ο Μιχαλολιάκος, «μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90 δεν πίστευα ότι υπάρχει περίπτωση η Χρυσή Αυγή να έχει πολιτικό μέλλον. Οι γεμάτες εθνικό παλμό, όμως, και πατριωτικό πάθος συγκεντρώσεις για την Μακεδονία μας [έλαβαν χώρα στις 14.2.1992 στην Θεσσαλονίκη και στις 10.12.1992 στην Αθήνα] με έπεισαν ότι πρέπει να διεκδικήσουμε, σαν αυθεντικοί και άδολοι εκφραστές αυτού του πάθους, μια θέση στην πολιτική ζωή της Χώρας» (Μιχαλολιάκος 2014α, σελ. 58-59).

5. Το Β' Συνέδριο του «Λαϊκού Συνδέσμου»

Στις 11 και 12 Απριλίου του 1992 έλαβε χώρα στην Αθήνα το 2^ο Συνέδριο του Λαϊκού Συνδέσμου. Κατά τον Μιχαλολιάκο, σκοπός της ΧΑ ήταν πλέον «να κάνουμε πολιτική, να απευθυνθούμε σε ευρύτερες λαϊκές μάζες με τρόπο σαφή, απλό και συγκεκριμένο»¹⁴⁵. Με βάση αυτήν την προοπτική, ο Μιχαλολιάκος όρισε ως σκοπό του Συνεδρίου το «να δώσουμε πολιτική μορφή στις Ιδέες μας, όχι όμως να κάνουμε οπωσδήποτε με οποιοδήποτε τίμημα πολιτικά 'καταναλώσιμο προϊόν' τις Ιδέες μας»¹⁴⁶.

Ο σκοπός αυτός αποτελεί λογική συνέπεια της απόφασης για πολιτικοποίηση της δράσης της ΧΑ. Κατά τον Μιχαλολιάκο, «ήδη, είχε φανεί στον πολιτικό ορίζοντα της Ελλάδος ότι οι συνθήκες για την δημιουργία ενός πολιτικού κινήματος εθνικιστικού, που θα επιχειρήσει μια δυναμική παρέμβαση στην ελληνική κοινωνία ήταν γόνιμες. Τα εθνικά θέματα ευρίσκοντο σε κρίσιμο

¹⁴³ «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 34.

¹⁴⁴ «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 43.

¹⁴⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η δική μας πολιτική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 71 [20 Μαΐου 1992], σελ. 8.

¹⁴⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Λαϊκός Σύνδεσμος, Απρίλιος 1992 – 2^ο Συνέδριο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 70 [2 Απριλίου 1992], σελ. 8.

σημείο και ήδη η Ελλάδα είχε αρχίσει να δέχεται τα πρώτα κύματα των λαθρομεταναστών» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 35).

Αυτή η «δημιουργία ενός ισχυρού Λαϊκού Εθνικιστικού Κινήματος» δεν θα περιλάμβανε μόνο τα μέλη και τους φίλους της ΧΑ, καθώς ο Μιχαλολιάκος υποστήριξε ότι «δυνάμεις υγιείς προς την κατεύθυνση αυτή υπάρχουν πολλές»¹⁴⁷, αλλά ταυτοχρόνως τόνισε ότι «οι γυρολόγοι της Εθνικής Ιδέας, που οδήγησαν το πιο δυναμικό πολιτικό κομμάτι του Ελληνικού λαού σε μαρασμό δεν πρέπει να έχουν την ευκαιρία να ξεπουλήσουν τον Αγώνα μας για μια ακόμη φορά»¹⁴⁸. Κατά την διάρκεια των εργασιών του 2ου Συνεδρίου, στην εισήγηση του Χρήστου Παππά διαχωρίστηκε και πάλι η θέση της ΧΑ από την λεγόμενη «ακροδεξιά» τόσο από ιδεολογικής όσο και από πολιτικής απόψεως, ενώ «αποκλείστηκε και κάθε μελλοντική σχέση ή συνεργασία»¹⁴⁹. Επιπλέον, δηλώθηκε «η αντίθεση... σε ανεγκέφαλες πράξεις, σε παράνομες και τρομοκρατικές δραστηριότητες»¹⁵⁰.

Σύμφωνα με την ανάλυση του Μιχαλολιάκου, το Β' Συνέδριο «έδειξε πως πλησιάζει ο καιρός μας, πως οι συνθήκες έχουν αρχίσει να γίνονται ευμενείς προς τις ιδέες μας»¹⁵¹, και το θεωρούσε ως «καθοριστικό σημείο για την δημιουργία του Κινήματός μας και προπαντός για τον καθορισμό του πολιτικού του χαρακτήρα... [Σε αυτό] ορίσαμε την πολιτική μας ταυτότητα και τους στόχους μας... Από το Συνέδριο αυτό κατ' ουσίαν ξεκίνησε η πολιτική μας πορεία και ορίστηκε και η Ιδεολογία μας με τις λέξεις: ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ»¹⁵².

Στην δική του εισήγηση ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «ο Λαϊκός Σύνδεσμος φιλοδοξεί να γίνει η Πρωτοπορία και ο 'καταλύτης' σε μία προσπάθεια [δημιουργίας ενός Λαϊκού Εθνικιστικού Κινήματος]. Έχει αναλάβει ήδη σχετική πρωτοβουλία για την δημιουργία ενός ευρύτερου πολιτικού σχηματισμού»¹⁵³. Όπως υπογράμμιζε ο Μιχαλολιάκος, με το Β' Συνέδριο άρχισε «κατ' ουσίαν, η πολιτικοποίηση της Χρυσής Αυγής» (Μιχαλολιάκος 2014α, σελ. 47).

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι όροι που, κατά την ΧΑ, θα έπρεπε να διέπουν τον ευρύτερο αυτό πολιτικό σχηματισμό, και οι οποίοι ήταν: «1. Δέσμευση για κάθοδο στις βουλευτικές εκλογές. 2. Ιδεολογικός και πολιτικός χαρακτήρας σαφής. Εθνικιστικός, αντικαπιταλιστικός, Φυλετικός και αντισιωνιστικός. 3. Αποκλεισμός από τον σχηματισμό όλων των δοσιλόγων του πολιτικού κατεστημένου, που ευθύνονται για ό,τι συνέβη εις βάρος του Εθνικιστικού Κινήματος»¹⁵⁴. Οι όροι αυτοί είναι σχεδόν ίδιοι με εκείνους που είχε διατυπώσει η ΧΑ τον Ιούλιο του 1989.

Μετά το Β' Συνέδριο, ο Μιχαλολιάκος ανέφερε ότι η ΧΑ ήλθε σε επαφή με διακεκριμένα στελέχη του Κόμματος της 4^{ης} Αυγούστου προκειμένου να δημιουργηθεί ένα νέο πολιτικό σχήμα, το οποίο θα υποστήριζε η ΧΑ, διατηρώντας παράλληλα την αυτοτελή ύπαρξή της. Όμως, οι συζητήσεις διέπονταν από επιφυλακτικότητα απέναντι στην ΧΑ, με αποτέλεσμα το νέο σχήμα

¹⁴⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Λαϊκός Σύνδεσμος, Απρίλιος 1992 – 2^ο Συνέδριο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 70 [2 Απριλίου 1992], σελ. 9.

¹⁴⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Λαϊκός Σύνδεσμος, Απρίλιος 1992 – 2^ο Συνέδριο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 70 [2 Απριλίου 1992], σελ. 9.

¹⁴⁹ Βλάχος Ι. «12^η Απριλίου 1992: ημέρα ΟΡΟΣΗΜΟ για την Πατρίδα και τον Λαό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 71 [20 Μαΐου 1992], σελ. 13.

¹⁵⁰ Βλάχος Ι. «12^η Απριλίου 1992: ημέρα ΟΡΟΣΗΜΟ για την Πατρίδα και τον Λαό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 71 [20 Μαΐου 1992], σελ. 13.

¹⁵¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η δική μας πολιτική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ.71 [20 Μαΐου 1992], σελ. 8.

¹⁵² «Ν. Μιχαλολιάκος: Μετανιώνω γιατί ακόμη δεν έχουμε νικήσει», *Αντεπίθεση* τ. 5 [Γ' Περίοδος], Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2018, σελ. 18.

¹⁵³ *Χρυσή Αυγή* «Η Ελλάς ή τέφρα», 2^ο Συνέδριο Λαϊκού Συνδέσμου (ένθετο σε *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 71 [20 Μαΐου 1992]), σελ. 16.

¹⁵⁴ «Οι επόμενες εκλογές, η ενότητα του 'εθνικού χώρου' και οι πολιτικές εξελίξεις», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 74 [15 Οκτωβρίου 1992], σελ. 50.

να ιδρυθεί χωρίς εκείνη και μετά από λίγο καιρό αυτό να περιπέσει σε αδράνεια¹⁵⁵ (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 43-44).

Στις 10 Ιανουαρίου 1993, με πρωτοσέλιδο τίτλο «Κανένας συμβιβασμός για την Μακεδονία μας», κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο της εφημερίδας «Χρυσή Αυγή», με σκοπό «να γίνει το όργανο μάχης στον χώρο της πολιτικής και των Ιδεών»¹⁵⁶. Η εφημερίδα αυτοχαρακτηριζόταν στην προμετωπίδα της ως «Λαϊκή Εθνικιστική», η έκδοσή της εντασσόταν «σε έναν γενικότερο πολιτικό σχεδιασμό»¹⁵⁷ και, κατά τον Μιχαλολιάκο, ήταν «το μεγάλο μας όπλο για το πέρασμα της 'Χρυσής Αυγής' από τον Ιδεολογικό στον Πολιτικό Αγώνα»¹⁵⁸.

Εικοσιπέντε χρόνια αργότερα, σχολιάζοντας την έκδοσή της, ο Μιχαλολιάκος επισήμανε ότι «είχαμε σκοπό μέσα από αυτή την εφημερίδα να δημιουργήσουμε πυρήνες σε όλες τις γειτονίες των μεγάλων πόλεων, αλλά και σε πόλεις επαρχιακές όπου υπήρχαν Έλληνες και μέσα απ' αυτή την εφημερίδα να κτίσουμε ένα Κίνημα πολιτικό»¹⁵⁹.

Μία ένδειξη της αλλαγής στάσης της ΧΑ απέναντι στις εκλογικές αναμετρήσεις δόθηκε στις φοιτητικές εκλογές του 1993, όπου η πρότασή της ήταν και πάλι «Μαύρο σ' όλους τους πολιτικάντηδες»¹⁶⁰ καθώς δεν συμμετείχε με δικούς της συνδυασμούς, όμως υποψήφιοί της συμμετείχαν σε ανεξάρτητους συνδυασμούς¹⁶¹. Μάλιστα, η ΧΑ ανέφερε ότι εννέα – μη-κατονομαζόμενοι - υποψήφιοί της εξελέγησαν στα ΔΣ των Σχολών τους στα Πανεπιστήμια Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων και Πατρών, και προανήγγειλε ότι στις επόμενες φοιτητικές εκλογές θα συμμετείχε «σαν αυτοδύναμος συνδυασμός και θα διεκδικήσει πολύ περισσότερες έδρες»¹⁶².

Τον Απρίλιο του 1993, ο Μιχαλολιάκος θεωρούσε ότι «το να δημιουργηθεί στην Πατρίδα μας ένα ισχυρό Εθνικιστικό Κίνημα είναι ζήτημα χρόνου, όχι μεγάλου»¹⁶³. Όμως, τον Μάιο του 1993, και εν όψει των επερχόμενων εθνικών εκλογών, η ΧΑ υπογράμμισε ότι «η ύπαρξη και ο πολιτικός μας αγώνας έχει νόημα υπάρξεως και χωρίς να κατέβουμε στις εκλογές. Αυτό γιατί δυστυχώς η έννοια πολιτική στην Πατρίδα μας έχει ταυτισθεί με το αισχρό 'παζάρι' ψευδολογιών, που κάθε τέσσερα χρόνια λαμβάνει χώρα σε πόλεις και χωριά. Σε αυτό λοιπόν το 'παζάρι' πρέπει να παραδεχθούμε και να υπερηφανευθούμε ότι δεν είμαστε ικανοί. Ακόμη οι οικονομικές μας δυνατότητες δεν μας επιτρέπουν μία αυτής της μορφής εμπλοκή. Αυτό δεν σημαίνει ότι αποκλείεται η συμμετοχή μας στις εκλογές. Απάντηση στο ερώτημα αυτό θα δώσει η Κεντρική Επιτροπή του Λαϊκού Συνδέσμου, που θα εξετάσει τα αντικειμενικά δεδομένα και θα αποφασίσει»¹⁶⁴.

¹⁵⁵ Ο Μιχαλολιάκος δεν κατονομάζει τον εν λόγω πολιτικό φορέα. Πιθανότατα πρόκειται για το ενωτικό εθνικιστικό πολιτικό κόμμα «Ελληνική Δύναμις», το οποίο εμφανίστηκε με Ιδρυτική Διακήρυξη τον Μάρτιο του 1993, χωρίς τελικά να αναπτύξει κάποια δράση.

¹⁵⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εφημερίδα 'Χρυσή Αυγή': 1.000 φύλλα!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1000, 28 Σεπτεμβρίου 2016, σελ. 24.

¹⁵⁷ «Προς εχθρούς και φίλους», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 9, 7-10 Μαρτίου 1993, σελ. 3.

¹⁵⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Σκέψεις και σχέδια για τον χρόνο που έρχεται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 82, [20 Δεκεμβρίου 1993], σελ. 8.

¹⁵⁹ «Ν. Μιχαλολιάκος: Μετανιώνω γιατί ακόμη δεν έχουμε νικήσει», *Αντεπίθεση* τ. 5 [Γ' Περίοδος], Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2018, σελ. 18.

¹⁶⁰ «Φοιτητικές εκλογές – οι παρατάξεις», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 12, 27-31 Μαρτίου 1993, σελ. 4.

¹⁶¹ «Η 'Χρυσή Αυγή' στις φοιτητικές εκλογές», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 14, 10-14 Απριλίου 1993, σελ. 5.

¹⁶² «Η 'Χρυσή Αυγή' στις φοιτητικές εκλογές», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 14, 10-14 Απριλίου 1993, σελ. 5.

¹⁶³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Το Εθνικιστικό Κίνημα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 14, 10-14 Απριλίου 1993, σελ. 12.

¹⁶⁴ «Η εφημερίδα μας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 19, 15-19 Μαΐου 1993, σελ. 2.

Τελικά, τον Ιούνιο του 1993 η ΧΑ τόνιζε ότι «η 'Χρυσή Αυγή' τραβά τον δρόμο της μόνη της, ανεξάρτητη, ανένδοτη, ασυμβίβαστη... Η 'Χρυσή Αυγή' δεν έχει σκοπό, ούτε πρόθεση να συμβάλλει σε καμία βαρύγδουπη 'ενότητα', που μοναδικό αποτέλεσμα θα έχει μία ακόμη αποτυχία»¹⁶⁵.

Εξηγώντας την απόφαση της ΧΑ να μην συμμετέχει στις εκλογές της 10^{ης} Οκτωβρίου 1993, ο Μιχαλολιάκος υποστήριξε ότι «ο λόγος δεν είναι ιδεολογικός, αφού η κατάκτηση της νίκης δεν μπορεί να αποκλείσει καμία διαδικασία, ούτε ακόμη και αυτή των εκλογών... [Θ]α συμμετείχαμε στις εκλογές, εάν [κι] εφ' όσον κρίναμε ότι τα δεδομένα και οι περιστάσεις είναι οι κατάλληλες... Η συμμετοχή για τη συμμετοχή ή για να ακουστούμε... είναι μία πράξη κατά τη γνώμη μου φθοράς, με ελάχιστα έως μηδαμινά κέρδη και οφέλη... Μαύρο στους Πολιτικάντηδες! και σε αυτές τις εκλογές και σε όλες τις εκλογές στις οποίες δε θα συμμετάσχει ένα Λαϊκό Εθνικιστικό Κίνημα»¹⁶⁶.

Πάντως, άφησε ανοιχτό το ενδεχόμενο συμμετοχής της ΧΑ σε επόμενες εκλογές, τονίζοντας ότι «σκοπός μας όποτε και εφ' όσον συμμετάσχουμε στην διαδικασία των εκλογών δε θα πρέπει να είναι μια απλή συμμετοχή για τη συμμετοχή, αλλά μία συγκεκριμένη πολιτική πράξη, ενταγμένη σε ένα γενικότερο στρατηγικό σχέδιο, μία πράξη με συγκεκριμένο σκοπό για την οποία πρέπει να έχουμε εξασφαλίσει ένα σημαντικό ποσοστό επιτυχίας... Οι εκλογές είναι στόχος, όμως όχι όποτε και όταν ο εχθρός είναι πανίσχυρος και εσύ αδύναμος. Θα δώσουμε τη μάχη όταν θα έλθει η ώρα, όχι για να πάρουμε μέρος στο 'παιχνίδι', αλλά για να νικήσουμε»¹⁶⁷.

Τέλος, ως προς την στρατηγική της ΧΑ για εκείνη την περίοδο, υπογράμμισε ότι «πρώτο μας μέλημα η επιβίωση, δεύτερο βήμα το μέγλωμα του Κινήματός μας και στην συνέχεια η επίθεση, μία επίθεση που δε θα έχει σκοπό ούτε την πολιτική μας αυτοκτονία, ούτε το να δηλώσουμε ότι εδώ είμαστε και εμείς, αλλά τη Νίκη»¹⁶⁸.

Στις εκλογές αυτές, από πλευράς ακροδεξιάς συμμετείχε μόνο το Εθνικό Κόμμα-ΕΠΕΝ, το οποίο έλαβε 0,14%. Μετά τις εκλογές, ο Μιχαλολιάκος επισήμανε ότι η θέση της ΧΑ «και σε αυτές τις εκλογές ήταν να μην είμαστε με κανέναν» και υπογράμμισε ότι στην Ελλάδα «η αστική δεξιά έχει κατορθώσει να απορροφήσει τους Εθνικιστές, χρησιμοποιώντας το πρόσχημα του σοσιαλιστικού κινδύνου και την εκβιαστική λογική του λιγότερο κακού»¹⁶⁹.

Κατά τον Μιχαλολιάκο, το αποτέλεσμα των εθνικών εκλογών του 1993 έδειξε ξεκάθαρα «ότι αυτό που ονομάζεται Εθνικιστικός χώρος, δεν είναι δυνατόν να εκφραστεί από αποτυχημένα σχήματα μιας παρωχημένης ιδεολογίας και πολιτικής, β) ότι αυτό που ονομάζεται Εθνικισμός... έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης από όλων των ειδών τα αστικά κόμματα που... κατόρθωσαν εν τέλει να πάρουν τις ψήφους των Εθνικιστών, γ)... ότι αποτελεί ανακολουθία της πολιτικής εκφράσεως της λαϊκής θελήσεως η ανυπαρξία ενός κόμματος εθνικιστικού πέραν και αντίθετα από τις δυνάμεις του πολιτικού κατεστημένου» (Μιχαλολιάκος 2001, σελ. 39-40).

Γι' αυτό και τον Νοέμβριο του 1993 υποστήριξε ότι «όλοι... οι Εθνικιστές... επιβάλλεται να ενωθούν σε έναν πολιτικό σχηματισμό με αντικειμενικό σκοπό την εκλογική παρουσία. Είναι αδιανόητο να κατακερματίζονται οι δυνάμεις μας είτε σε μία αξιοπρεπή άρνηση του συστήματος,

¹⁶⁵ «'Χρυσή Αυγή' – Λαϊκός Σύνδεσμος», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 21, 29 Μαΐου-2 Ιουνίου 1993, σελ. 2.

¹⁶⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Οι εκλογές που έρχονται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 80 [20 Σεπτεμβρίου 1993], σελ. 8-9.

¹⁶⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Οι εκλογές που έρχονται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 80 [20 Σεπτεμβρίου 1993], σελ. 8-9.

¹⁶⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Οι εκλογές που έρχονται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 80 [20 Σεπτεμβρίου 1993], σελ. 9.

¹⁶⁹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Που βαδίζει η 'Χρυσή Αυγή'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 81 [5 Νοεμβρίου 1993], σελ. 8-9.

είτε σε πολιτικά κόμματα με αμφίβολη ιδεολογία και ήθος... Οι συνθήκες στην Ελλάδα είναι αντικειμενικά δεδομένο ότι είναι ευμενείς σε μία τέτοια προοπτική. Εάν δεν γίνει τίποτε θα φαίνε αποκλειστικά και μόνο οι άνθρωποι, που θα χειριστούν αυτήν την υπόθεση. Μία υπόθεση που βεβαίως δεν είναι καθόλου εύκολη, αλλά που προβάλλει σαν απόλυτη αναγκαιότητα των καιρών» (Μιχαλολιάκος 2001, σελ. 37-38).

Τελικά όμως, ο Μιχαλολιάκος διαπίστωσε ότι η έκκλησή του για συνεργασία και συμπόρευση των εθνικιστικών δυνάμεων δεν έβρισκε ανταπόκριση. Το γεγονός αυτό το απέδιδε σε δύο λόγους: «πρώτος λόγος ήταν ότι όλοι αυτοί οι άνθρωποι νοιώθουν ο καθένας στο χώρο του πολύ 'σπουδαίοι' ώστε να συζητήσουν για κάτι ευρύτερο. Δεύτερος λόγος γιατί φαίνεται ότι πιστεύουν... ότι μία συμπόρευση με την 'Χρυσή Αυγή' θα τους στιγματίσει πολιτικά δηλαδή ότι θα τους πουν 'φασίστες'... Όμως στο βάθος των αντιρρήσεών τους υπάρχει κάτι άλλο πολύ σημαντικότερο από ζητήματα πολιτικής τακτικής. Δεν είναι δυνατόν άνθρωποι που δηλώνουν Εθνικιστές, να είναι συγχρόνως φιλοσιωνιστές, αμερικανόφιλοι, υπέρ της 'ελεύθερης (ασύδοτης) οικονομίας' κλπ. Πρόκειται για Εθνικιστικές-μαϊμούδες, που συντηρούσε και συντηρεί το σύστημα για προφανείς λόγους»¹⁷⁰.

6. Ευρωεκλογές 1994 και εθνικές εκλογές 1996: οι πρώτες συμμετοχές

Αφού η προσπάθεια διαμόρφωσης ενός ενωτικού εθνικιστικού πολιτικού φορέα δεν καρποφόρησε, η ΧΑ αποφάσισε να συμμετάσχει αυτόνομα στις Ευρωεκλογές του 1994. Γι' αυτό και, όπως επισήμαινε ο Μιχαλολιάκος, «η Χρυσή Αυγή άρχισε να παίρνει σάρκα και οστά σαν Κίνημα πολιτικό κατ' ουσίαν μετά το 1993»¹⁷¹.

Αιτιολογώντας την απόφαση γι' αυτήν την πρώτη συμμετοχή της ΧΑ σε εκλογική διαδικασία, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «οι Έλληνες Εθνικιστές γνωρίζουν πολύ καλά τι συμβαίνει γύρω τους και ούτε αντέχουν άλλους 'Μαρκεζίνηδες' και 'Εθνικές Παρατάξεις', κόμματα-μαϊμούδες του κατεστημένου, που σκοπό έχουν τον αποπροσανατολισμό και την ποδηγετημένη εκτόνωση του Εθνικιστικού Κινήματος... Η 'Χρυσή Αυγή' θα προχωρήσει, γιατί πρέπει να προχωρήσει, γιατί έχουμε την θέληση να προχωρήσει. Ναι, θα προσπαθήσουμε να κάνουμε πολιτική. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι πρόκειται να αρνηθούμε ούτε κατ' ελάχιστον ΑΥΤΑ που υπήρξαν, είναι και θα είναι Αιώνια τα Ιδεολογικά μας θεμέλια»¹⁷². Μάλιστα ο Μιχαλολιάκος υποσχόταν ότι «ένα καλό αποτέλεσμα στις εκλογές... θα [το] χρησιμοποιήσουμε... για την Ένωση ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ του Εθνικιστικού Κινήματος»¹⁷³.

Κατά τον Μιχαλολιάκο, η συμμετοχή της ΧΑ στις ευρωεκλογές του 1994 ήταν επιβεβλημένη «αφ' ενός μεν για να δώσουμε την δυνατότητα στις χιλιάδες των συναγωνιστών και φίλων μας να εκφραστούν πολιτικά, αφ' ετέρου δε γιατί μόνο με την συμμετοχή στις εκλογές ξεφεύγεις από τη 'σιγουριά' του περιθωρίου και της γραφικότητας» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 90).

Όμως, όπως παραδέχθηκε και ο ίδιος, η απόφαση για την πρώτη – και αυτόνομη – συμμετοχή σε εκλογική αναμέτρηση προκάλεσε αντιδράσεις στον χώρο των ομοϊδεατών του. Μάλιστα, υπογράμμισε ότι «πολλοί από τους παλαιούς συντρόφους μας έχουν την γνώμη ότι αυτό το

¹⁷⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Σκέψεις και σχέδια για τον χρόνο που έρχεται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 82, [20 Δεκεμβρίου 1993], σελ. 11.

¹⁷¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Αυτό που μετρά παν' απ' όλα είναι η Θέληση και οι Ιδέες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 118 [Οκτώβριος 2004], σελ. 4.

¹⁷² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Τέρμα τα ψέμματα, Τώρα, Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 83 [10 Μαρτίου 1994], σελ. 9.

¹⁷³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η 'χαμένη' ψήφος», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 68, 3-8 Ιουνίου 1994, σελ. 12.

βήμα [του περάσματος στην πολιτική δράση] δεν έπρεπε να γίνει. Αντιφατικά τα κίνητρά τους. Άλλοι το λέγουν αυτό με αγνή πρόθεση, άλλοι από εγωισμό και άλλοι από υστεροβουλία»¹⁷⁴.

Εν τέλει, κατά την ΧΑ, «οι εκλογές [ευρωεκλογές του 1994] για μας, και μόνο ότι κατορθώσαμε να συμμετάσχουμε, είναι μία μεγάλη επιτυχία... [Α]ποφασίσαμε την συμμετοχή μας... θέλοντας να δείξουμε την αντίθεσή μας στο διεφθαρμένο πολιτικό κατεστημένο... και ακόμη να δώσουμε πολιτική παρουσία στην Μεγάλη Εθνική-Κοινωνική Ιδέα»¹⁷⁵. Θα πρέπει να σημειωθεί, πάντως, ότι η θέση αυτή έρχεται σε μερική αντίφαση με την προαναφερθείσα θέση του Σεπτεμβρίου του 1993 ότι η ΧΑ δεν θα συμμετείχε σε εκλογές απλά για την συμμετοχή, αλλά θα συμμετείχε μόνο έχοντας εξασφαλίσει ένα σημαντικό ποσοστό επιτυχίας και θα είχε ως σκοπό τη νίκη.

Στις ευρωεκλογές της 12ης Ιουνίου 1994, η ΧΑ πήρε 7.264 ψήφους και ποσοστό 0,11%. Σχολιάζοντας σχετικά, ο Μιχαλολιάκος τόνισε ότι «η απόφαση για συμμετοχή στις εκλογές δεν ήταν κάτι εύκολο. Ήταν όμως κάτι επιβεβλημένο. Επιβεβλημένο όχι γιατί είμασταν έτοιμοι γι' αυτής της μορφής τον αγώνα, αλλά γιατί και μόνη η συμμετοχή μας θα αφαιρούσε από τους αντιπάλους μας την δυνατότητα να μας εμφανίζουν σαν μία περιθωριακή ομάδα»¹⁷⁶.

Συνεπώς, μετά το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών, κατά τον Μιχαλολιάκο, «αυτοί λοιπόν που ισχυρίζονται ότι η 'Χρυσή Αυγή' είναι μια 'περιθωριακή συμμορία' οφείλουν μία απάντηση γι' αυτόν το αριθμό [των 7.264 ψηφοφόρων]»¹⁷⁷. Αξιοσημείωτο είναι ότι παραδεχόταν ότι η συμμετοχή της ΧΑ στις ευρωεκλογές «ήταν ένας τακτικός ελιγμός και τίποτε άλλο. Ένας τακτικός ελιγμός για μας απόλυτα επιτυχημένος»¹⁷⁸, αλλά ταυτόχρονα υπογράμιζε ότι «η περιστασιακή και εφήμερη εμπλοκή μας στην πολιτική δεν είναι δυνατόν να μας κάνουν να λησμονήσουμε τον κατ' εξοχήν σκοπό μας. Δεν είναι δυνατόν μία θέση στον 'ήλιο' του πολιτικού κατεστημένου, να μας κάνει να ξεχάσουμε ούτε μια λέξη από αυτά που πιστεύσαμε, πιστεύουμε και θα πιστεύουμε πάντα»¹⁷⁹.

Στις 2 Απριλίου 1995 πραγματοποιήθηκε το Γ' Συνέδριο του Λαϊκού Συνδέσμου-Χρυσή Αυγή, το οποίο σκοπό είχε την επανεπιβεβαίωση των ιδεολογικών της θέσεων και την ανακοίνωση της πολιτικής της τακτικής για τα επόμενα έτη (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 108). Χτίζοντας πάνω στην εκλαΐκευση του πολιτικού λόγου της οργάνωσης που αποφασίσθηκε στο Β' Συνέδριο, αποφασίσθηκε η περαιτέρω διεξόδυση στην κοινωνία ως εναλλακτική πολιτική πρόταση¹⁸⁰. Οι βασικές γραμμές αυτής της πολιτικής πρότασης ήταν: α) η ΧΑ να γίνει πρωτοπορία σε κάθε εθνικό θέμα, β) να δημιουργηθεί ένα ισχυρό λαϊκό εθνικιστικό κίνημα μέσα από την οριστική ρήξη με το πολιτικό κατεστημένο, γ) η Ελλάδα να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση και δ) να φύγουν όλοι οι παράνομοι ξένοι από την χώρα (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 109).

Η «Χρυσή Αυγή» κατήλθε αυτόνομα και στις βουλευτικές εκλογές που έλαβαν χώρα στις 22 Σεπτεμβρίου 1996 λαμβάνοντας 4.487 ψήφους (0,07%). Στις ίδιες εκλογές το Εθνικό Κόμμα - ΕΠΕΝ πήρε 0,24% και το Κόμμα Ελληνισμού 0,18%. Κατά τον Μιχαλολιάκο, το ζητούμενο με την συμμετοχή σε εκείνες τις εκλογές ήταν «το να επιδειχθεί μια πολιτική ισχύς και μία συνέπεια στην τακτική μας» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 168), ενώ χαρακτήρισε το αποτέλεσμα ως «μεγάλη επιτυχία» για δύο λόγους: «Πρώτον, γιατί το κλίμα το οποίο αντιμετωπίσαμε ήταν κάτι παραπάνω από εχθρικό, ο αποκλεισμός από τα μέσα μαζικής ενημερώσεως καθολικός και

¹⁷⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «'Χρυσή Αυγή', 20 χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 100 [28 Οκτωβρίου 2000], σελ. 4-5.

¹⁷⁵ «Η επόμενη μέρα...», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 67, 21 Μαΐου-1 Ιουνίου 1994, σελ. 2.

¹⁷⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Για την Πατρίδα και τον Λαό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 84 [30 Ιουνίου 1994], σελ. 8.

¹⁷⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Για την Πατρίδα και τον Λαό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 84 [30 Ιουνίου 1994], σελ. 9.

¹⁷⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο δρόμος μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 85 [20 Σεπτεμβρίου 1994], σελ. 9.

¹⁷⁹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο δρόμος μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 85 [20 Σεπτεμβρίου 1994], σελ. 9.

¹⁸⁰ «Χρυσή Αυγή – 3^ο Συνέδριο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 87 [20 Απριλίου 1995], σελ. 14.

επιπλέον τα μέσα που διαθέταμε πενιχρά... Και δεύτερον, γιατί κάθε ψήφος στη Χρυσή Αυγή ήταν μία κατ' ευθείαν άρνηση του πολιτικού κατεστημένου»¹⁸¹. Μάλιστα, προέβλεπε ότι «τα χρόνια που έρχονται είναι βέβαιο πως θα δυναμώσουν ακόμα πιο πολύ το Κίνημά μας, πως θα δυναμώσουν ακόμη πιο πολύ τις τάξεις μας»¹⁸².

Αναφερόμενος τόσο στις ευρωεκλογές του 1994 όσο και στις εθνικές εκλογές του 1996, ο Μιχαολιάκος υποστήριξε ότι «οι λόγοι για τους οποίους συμμετείχαμε στις εκλογές ήταν, αφ' ενός μεν η νομιμοποίηση του κινήματός μας μέσα στα πλαίσια των διατάξεων του Συντάγματος, αφ' ετέρου δε η επαφή, την οποία επιτυγχάνει κανείς μέσω της πολιτικής, με ευρύτερες μάζες»¹⁸³.

Στις αρχές του 1997 ο μικρός τηλεοπτικός σταθμός ΤΗΛΕΤΩΡΑ παραχώρησε τηλεοπτικό χρόνο στον Μιχαολιάκο για να κάνει μία εβδομαδιαία εκπομπή με τίτλο «Όσοι ζωντανοί». Η πρώτη εκπομπή προβλήθηκε στις 30 Ιανουαρίου 1997 (Μιχαολιάκος 2000α, σελ. 187) και η μετάδοσή της διεκόπη στις 27 Φεβρουαρίου 1998, μετά από 55 εκπομπές¹⁸⁴.

Στα τέλη του 1997, ο Μιχαολιάκος επισήμαινε ότι «η ένωση των εθνικιστών δεν είναι εύκολη υπόθεση. Είναι όμως αναγκαία! Πρέπει να βρεθεί ένας τρόπος για μια εκλογική τουλάχιστον συνεργασία όλων αυτών των δυνάμεων»¹⁸⁵, ενώ τον Ιανουάριο του 1998, η ηγεσία του Λαϊκού Συνδέσμου προέβη σε δημόσια δήλωση ότι «για λόγους εθνικής ανάγκης πρέπει να βρεθεί τρόπος συνεργασίας όλων των Ελλήνων Εθνικιστών»¹⁸⁶. Μάλιστα, η ΧΑ δήλωσε δημόσια ότι «δεν πρόκειται ΠΟΤΕ να συνεργαστεί με κανέναν τρόπο με την Νέα Δημοκρατία γιατί με την Ιστορία και τις ιδεολογικές και πολιτικές θέσεις αυτού του κόμματος μας χωρίζει χάος. Αντίθετα πιστεύει ότι μέσα στην Νέα Δημοκρατία, όπως και στο ΠΑΣΟΚ και την Πολιτική Άνοιξη και το ΔΗΚΚΙ, υπάρχουν ξεχωριστοί άνθρωποι, που ανήκουν αναμφισβήτητα στον εθνικό και πατριωτικό χώρο. Πεποίθησή μας είναι ότι όλοι αυτοί πρέπει να εγκαταλείψουν τις όποιες διαφορές τους και να αποτελέσουν ένα ενιαίο εθνικό μέτωπο»¹⁸⁷.

Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της πολιτικής δραστηριότητας της ΧΑ έπαιξε και η δημιουργία του «Μετώπου Νεολαίας», ως μία προσπάθεια «να εκμεταλλευτούμε πολιτικά και ιδεολογικά το ήδη πολύ θετικό κλίμα που υπάρχει σε αρκετά μεγάλο μέρος της νεολαίας μας. Από την πρώτη στιγμή κρίναμε πως η διείσδυση σ' αυτούς τους κύκλους θα γινόταν πολύ πιο εύκολη αν χρησιμοποιούσαμε τους τομείς εκείνους όπου η νεολαία δίνει το μαζικό παρόν όπως πχ. η μουσική και τα γήπεδα»¹⁸⁸. Η πρώτη οργανωμένη παρουσία της ΧΑ στα γήπεδα έγινε λίγα χρόνια αργότερα, στις 7 Οκτωβρίου 2000, στον αγώνα μεταξύ των Εθνικών ομάδων ανδρών Ελλάδας και Φινλανδίας στο ΟΑΚΑ για τα προκριματικά του παγκοσμίου κυπέλλου. Εκεί έκανε την πρώτη της εμφάνιση η Γαλάζια Στρατιά, ένας σύνδεσμος φιλάθλων εθνικών ομάδων προσκείμενος στην ΧΑ¹⁸⁹.

¹⁸¹ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Ο δρόμος της Χρυσής Αυγής», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 210, 19 Σεπτεμβρίου-1 Οκτωβρίου 1997, σελ. 8.

¹⁸² Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Ο δρόμος της Χρυσής Αυγής», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 210, 19 Σεπτεμβρίου-1 Οκτωβρίου 1997, σελ. 8.

¹⁸³ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Τι ζητάει ο κόσμος από εμάς, πώς βλέπουμε εμείς τον κόσμο», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 212, 10-15 Οκτωβρίου 1997, σελ. 8.

¹⁸⁴ «Όσοι ζωντανοί τέλος», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 231, 6-13 Μαρτίου 1998, σελ. 3.

¹⁸⁵ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Εθνική Συμμαχία», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 222, 19-25 Δεκεμβρίου 1997, σελ. 12.

¹⁸⁶ «Έκκληση για ενότητα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 225, 23-29 Ιανουαρίου 1998, σελ. 1.

¹⁸⁷ «Μήνυμα προς πάσαν κατεύθυνσιν», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 227, 6-12 Φεβρουαρίου 1998, σελ. 2.

¹⁸⁸ Μάστορας Γ. «Η πορεία μας», *Αντεπίθεση τ. 3* [Α' Περίοδος], Ιούνιος 1999, σελ. 9.

¹⁸⁹ «Γαλάζια Στρατιά: αγαπάμε την πατρίδα μας, με πράξεις κι όχι με λόγια», *Αντεπίθεση τ. 4* [Β' Περίοδος], Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2001, σελ. 40.

Τον Μάρτιο του 1998 ο Μιχαλολιάκος προέβλεψε ότι «πολύ σύντομα, μέσα ίσως στους προσεχείς μήνες, θα υπάρξουν γεγονότα και εξελίξεις. Θα δημιουργηθεί μία δυναμική, που μοιραίο είναι να συμπαρασύρει και όσους καλοπροαίρετα ή κακοπροαίρετα εγείρουν εμπόδια στην δημιουργία ενός ενιαίου και ισχυρού λαϊκού και κοινωνικού εθνικιστικού κινήματος»¹⁹⁰. Τους μήνες που ακολούθησαν υπήρξε σχετική κινητικότητα, η οποία όμως και πάλι δεν έφερε κάποιο απτό αποτέλεσμα. Όπως σχολίασε ο Μιχαλολιάκος, «στην διάρκεια του μηνός Μαΐου [1998] είχαν λάβει χώρα πέντε διαφορετικές συναντήσεις μεταξύ εκπροσώπων του κινήματός μας και τριών άλλων μεγάλων σχηματισμών του εθνικού χώρου με σκοπό την ένωση και την κοινή κάθοδο στις επόμενες εκλογές... Τελικώς όλες αυτές οι συζητήσεις δεν κατέληξαν πουθενά» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 231-232). Επιπλέον, ο Φιλίππου αναφέρει ότι το 1998 σημειώθηκε στην ΧΑ και μία δεύτερη – μετά από εκείνη του 1991 – αποχώρηση μεγάλου αριθμού ιδεολογικά καταρτισμένων στελεχών της, τα οποία κατήγγειλαν «τη[ν] νόθευσ[η] της ιδεολογικής ταυτότητας του κινήματος» (Φιλίππου 2021, σελ. 49).

Στις 16 Ιουνίου 1998, μέλη της ΧΑ επιτέθηκαν αιφνιδιαστικά σε τρία άτομα με τα οποία είχαν προηγουμένως αντεγκλήσεις στα δικαστήρια της πρώην Σχολής Ευελπίδων και τους προκάλεσαν βαριές σωματικές βλάβες. Ως κύριος ύποπτος θεωρήθηκε ο τότε υπαρχηγός της ΧΑ Αντώνιος Ανδρουτσόπουλος («Περίανδρος»), ο οποίος καταζητήθηκε από την Αστυνομία χωρίς να βρεθεί (Ψαρράς 2012, σελ. 96-139). Αναφερόμενος στο περιστατικό, ο Μιχαλολιάκος έκανε λόγο για «κατασκευή ενόχων από ψευδομάρτυρες, προκειμένου να φανούν αρεστοί κάποιοι δημόσιοι υπάλληλοι στα πολιτικά τους αφεντικά»¹⁹¹, ενώ η ΧΑ έγραψε για «έναν ανελέητο διωγμό κατά των εθνικιστών στήνοντας μηχανισμούς ψευδομαρτύρων και επιχειρώντας να ποινικοποιήσουν έναν απόλυτα νόμιμο αγώνα»¹⁹².

Για τις πλημμεληματικές πράξεις της υπόθεσης ο Ανδρουτσόπουλος δικάστηκε ερήμην τον Απρίλιο του 2004 και καταδικάστηκε σε εξαγοράσιμη ποινή φυλάκισης τεσσάρων ετών. Τελικά, ο ίδιος παραδόθηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου του 2005, 7 έτη μετά το περιστατικό. Στην δίκη του για τις κακουρηματικές πράξεις της υπόθεσης, η οποία διεξήχθη τον Σεπτέμβριο του 2006, βρέθηκε ένοχος για τρεις απόπειρες ανθρωποκτονίας και του επιβλήθηκε ποινή κάθειρξης 21 ετών (Ψαρράς 2012, σελ. 96-139). Σε δεύτερο βαθμό του επιβλήθηκε ποινή 12 ετών και τελικά έμεινε στην φυλακή για τέσσερα έτη¹⁹³. Μετά την απόλυσή του από την φυλακή, ο Ανδρουτσόπουλος δήλωσε ότι «απομακρύνθη[ε] από τη Χρυσή Αυγή για σοβαρούς λόγους και λόγω διαφωνιών [τ]ου με την πολιτική της οργάνωσης»¹⁹⁴.

7. 1999-2002: Από τον Κωνσταντίνο Πλεύρη στον Γιώργο Καρατζαφέρη

Συνεχίζοντας την προσπάθεια για την εκλογική ή και πολιτική ένωση των εθνικιστών, η ΧΑ τόνιζε τον Φεβρουάριο του 1999 ότι «δεν προσφέρει τίποτε ο συγχρωτισμός μας με πολιτικά λείψανα του δήθεν 'εθνικού χώρου', διότι μόνο περίσσιο βάρος μπορούν να μας δώσουν... Ακόμη και οι δήθεν δικοί μας, δεν υπήρξαν τίποτε παραπάνω παρά καιροσκόποι, που ήθελαν να εκμεταλλευτούν τον έμφυτο πατριωτισμό των Ελλήνων»¹⁹⁵. Μάλιστα, τον Απρίλιο του 1999 ο Μιχαλολιάκος υπογράμμιζε ότι η ΧΑ «θα συμμετάσχει με όλες της τις δυνάμεις στις πολιτικές εξελίξεις και θα επιδιώξει την πολυπόθητη ΕΝΩΣΗ με τα κριτήρια που έχει από αρχής θήσει: Α)

¹⁹⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Για την ένωση των εθνικιστών», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 230, 27 Φεβρουαρίου-5 Μαρτίου 1998, σελ. 12.

¹⁹¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εκτός νόμου η 'Χρυσή Αυγή';», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 246, 26 Ιουνίου-2 Ιουλίου 1998, σελ. 8.

¹⁹² «Όχι φυλακές για τους εθνικιστές», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 247, 25 Σεπτεμβρίου-1 Οκτωβρίου 1998, σελ. 1.

¹⁹³ Ο Ιός «'Περίανδρος' εναντίον 'Κάτμαν'», *Εφημερίδα των Συντακτών* 8-9 Νοεμβρίου 2014, σελ. 17-19.

¹⁹⁴ Παγάνης Γ. «Η Χρυσή Αυγή δεν είναι ανπισυσημική», *Real News* 16 Ιουνίου 2013, σελ. 32.

¹⁹⁵ «Ζητήματα τακτικής», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 266, 5-11 Φεβρουαρίου 1999, σελ. 6.

Σύγκλιση ιδεών, καμμία συνεργασία με τους αρνητές της φυλής και τους οπαδούς του ολετήρα της εποχής μας, του φιλελευθερισμού. Β) Θα συνεργαστούμε μόνο με τους ανθρώπους εκείνους που μας σέβονται»¹⁹⁶.

Τελικά, η ΧΑ θεώρησε ότι οι προϋποθέσεις αυτές πληρούνταν από τον νεοϊδρυθέντα πολιτικό σχηματισμό «Πρώτη Γραμμή», του οποίου ηγείτο ο – κατά το παρελθόν επικεφαλής του Κόμματος της 4^{ης} Αυγούστου – Κωνσταντίνος Πλεύρης, και υποστήριξε ότι «θα καταστεί δυνατόν ο πολιτικός αυτός σχηματισμός να εκφράσει επιτέλους τον χώρο των εθνικιστών και πατριωτών που βρίσκονται εδώ και δεκαετίες εγκλωβισμένοι σε αστικά κόμματα με ύποπτη πολιτική στα κρίσιμα εθνικά θέματα»¹⁹⁷. Μάλιστα η ΧΑ είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η ένωση των εθνικιστών σε έναν ενιαίο φορέα «δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο με έναν τρόπο: όταν ένα από τα τμήματα του πολυδιασπασμένου μας χώρου κυριαρχήσει απόλυτα σε ποσότητα και ποιότητα»¹⁹⁸. Όπως είχε χαρακτηριστικά υπογραμμίσει ο Μιχαλολιάκος «η ενότης [του 'εθνικού χώρου']... μπορεί μόνο να επιβληθεί από κάποιον που θα είναι τόσο ισχυρός ώστε να αναγκάσει όλους τους άλλους να τον ακολουθήσουν» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 147-148).

Σχολιάζοντας την ίδρυση της «Πρώτης Γραμμής», ο Μιχαλολιάκος τόνισε ότι «είχαμε για ένα σχεδόν χρόνο συνεχείς επαφές με πολλά πρόσωπα και πολλούς φορείς με αποτέλεσμα τελικώς να επιτευχθεί η ένωση των πλέον υγιών, αλλά και αντικειμενικά ισχυρών πολιτικών δυνάμεων, του ασυμβίβαστα εθνικού χώρου στον πολιτικό σχηματισμό ΠΡΩΤΗ ΓΡΑΜΜΗ... Η απόφαση της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ και η συμμετοχή πέντε στελεχών της στο ψηφοδέλτιο της ΠΡΩΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ... [α]ποτελεί απόφαση γεμάτη σύνεση, σωφροσύνη και πνεύμα θυσίας για την πατρίδα. Άλλωστε η Χρυσή Αυγή είναι το μόνο πολιτικό κίνημα στον εθνικό χώρο που έχει στις τάξεις της ανθρώπους νέους, ζωντανούς, που αποδεδειγμένα μπορούν να δώσουν την πολιτική μάχη του πεζοδρομίου»¹⁹⁹.

Κατά τον Μιχαλολιάκο, μία εκλογική επιτυχία της ΠΓ θα κατόρθωνε «Α) Να σπάσει την εικοσιπεντάχρονη καπηλεία του εθνικού και πατριωτικού χώρου από... τη Νέα Δημοκρατία, Β) Να δημιουργήσει ένα πολιτικό κίνημα κυριολεκτικά νέο που δεν θα έχει ιδρυθεί και δεν θα έχει στελεχωθεί από πρώην στελέχη των δύο κομμάτων εξουσίας... Γ) Θα επιτύχει επίσης τον οριστικό παραμερισμό αυτών που υπήρξαν και παραμένουν οι διασπαστές του εθνικού και πατριωτικού χώρου»²⁰⁰.

Στις ευρωεκλογές της 13ης Ιουνίου 1999, η «Πρώτη Γραμμή» έλαβε 48.532 ψήφους (0,75%). Κατά την ΧΑ «το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών σίγουρα δεν μπορεί να θεωρηθεί αρνητικό... αλλά από την άλλη πλευρά... δεν ήταν και το αναμενόμενο»²⁰¹. Ως θετικό η ΧΑ θεωρούσε το σύνολο των ψήφων της ΠΓ στο Λεκανοπέδιο Αττικής και στην Θεσσαλονίκη, το οποίο «δίνει μεγάλες ελπίδες για το μέλλον»²⁰², ενώ ως σημαντικά λάθη κατά την προεκλογική περίοδο έκρινε την υποτίμηση της συμμετοχής και του ρόλου της ΧΑ και την καθυστέρηση στην έναρξη του προεκλογικού αγώνα από την ΠΓ.

¹⁹⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Λαός – Πατρίδα – Εθνικισμός», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 275, 16 Απριλίου 1999, σελ. 8.

¹⁹⁷ «Πρώτη Γραμμή», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 278, 7 Μαΐου 1999, σελ. 3.

¹⁹⁸ «Γιατί η 'Χρυσή Αυγή' στηρίζει την 'Πρώτη Γραμμή'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 283, 11 Ιουνίου 1999, σελ. 5.

¹⁹⁹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η ένωση των εθνικιστών και η 'Χρυσή Αυγή'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 278, 7 Μαΐου 1999, σελ. 8.

²⁰⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «13 Ιουνίου 1999», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 283, 11 Ιουνίου 1999, σελ. 8.

²⁰¹ «Τα παθήματα που μάλλον δεν γίνονται μαθήματα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 285, 25 Ιουνίου 1999, σελ. 5.

²⁰² «Τα παθήματα που μάλλον δεν γίνονται μαθήματα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 285, 25 Ιουνίου 1999, σελ. 5.

Αξίζει να υπογραμμισθεί ότι το εκλογικό αποτέλεσμα των ευρωεκλογών του 1999 ήταν πενιχρό παρ' όλο που ο αρχηγός της ΧΑ είχε δική του εβδομαδιαία εκπομπή (έστω και σε μικρό τηλεοπτικό σταθμό) καθ' όλο το 1997, και παρ' όλο που ο επικεφαλής της ΠΓ Κ. Πλεύρης είχε τηλεοπτική εκπομπή (σε άλλον μικρό τηλεοπτικό σταθμό) επί πολλά έτη κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '90.

Από πλευράς του ευρύτερου «ακροδεξιού» χώρου, στις εκλογές αυτές συμμετείχε και το Κόμμα Ελληνισμού του Σωτήρη Σοφιανόπουλου, το οποίο πήρε 0,26%, και το Ελληνικό Μέτωπο του Μάκη Βορίδη, το οποίο πήρε 0,12%.

Κατά την ΧΑ, τα αποτελέσματα που πέτυχε η ΠΓ «δικαίωσαν πέρα για πέρα την απόφαση... για εκλογική συνεργασία... Οι Χρυσουαγίτες απέδειξαν στην πράξη ότι και θέλουν και επιδιώκουν την ενότητα του εθνικιστικού χώρου... [Γ]ιά να οδηγηθεί ο σκληρός αυτός αγώνας σε επιτυχές αποτέλεσμα χρειάζονται ικανότητες και θυσίες και η 'Χρυσή Αυγή' δεν είναι διατεθειμένη να παίξει τον ρόλο του νεροκουβαλητή σε κανέναν»²⁰³. Τελικά, η συνεργασία της ΧΑ με την ΠΓ δεν συνεχίσθηκε μετά τις ευρωεκλογές. Κατά τον Μιχαολιάκο, η στήριξη της ΧΑ στην ΠΓ σταμάτησε γιατί «δυστυχώς η 'Πρώτη Γραμμή' δεν εξελίχθηκε σε αυτόνομο πολιτικό κόμμα» (Μιχαολιάκος 2017, σελ. 272).

Μετά τις ευρωεκλογές του 1999, η ΧΑ υπογράμμιζε ότι αναφορικά με την ένωση των εθνικιστών, «όχι μόνο δεν διαπραγματεύεται, αλλά ούτε καν συζητά την αυτοτέλειά της. Συζητά μόνο για εκλογικές συνεργασίες και τίποτε πέραν αυτού»²⁰⁴. Μάλιστα, τόνιζε ότι η ίδια «έχει συγκεκριμένες ιδεολογικές θέσεις και ένα συγκεκριμένο πολιτικό πρόγραμμα, στο οποίο παραμένει σταθερή και αμετακίνητη! Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει πως μας αφαιρείται ταυτόχρονα και η δυνατότητα της συνεργασίας με φορείς και πρόσωπα, με τα οποία ενδεχομένως να έχουμε διαφορετικές αντιλήψεις σε κάποια επιμέρους θέματα, αλλά μας ενώνει η κοινή αγωνία για το μέλλον της Πατρίδας μας και η παρακμή του λαού μας»²⁰⁵.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η επισήμανσή της ότι «δεν θεωρούμε ότι οι άλλοι δύο σχηματισμοί που κινήθηκαν... στον χώρο της άκρας δεξιάς στις πρόσφατες ευρωεκλογές [δηλαδή το 'Κόμμα Ελληνισμού' και το 'Ελληνικό Μέτωπο'], ότι ανήκουν στο χώρο των εθνικιστών και κάθε συνεργασία μαζί τους δεν μας αφορά ούτε την εγκρίνουμε»²⁰⁶.

Για το θέμα αυτό η ΧΑ διευκρίνιζε ότι «δεν θεωρεί εθνικιστές όσους αρνούνται την πρωταρχική σημασία του φυλετικού παράγοντος και δεν ξεκαθαρίζουν την θέση τους απέναντι στον διεθνή σιωνισμό, που αποτελεί σύμφωνα με την άποψή μας εχθρό του ελληνισμού. Ούτε και θεωρεί εθνικιστές αυτούς που τρέμουν στην ιδέα να μην τους χαρακτηρίσουν 'φασίστες' ή 'ρατσιστές'»²⁰⁷.

Η ΧΑ συνέχισε να συμμετέχει σε ζυμώσεις για την εκλογική συνεργασία εθνικιστικών φορέων και στο πλαίσιο αυτό, τον Δεκέμβριο του 1999 ο Μάστορας ανέφερε ότι «τον τελευταίο καιρό γίνεται μια αξιόλογη προσπάθεια για την συνεργασία κάποιων σχημάτων τα οποία ενδιαφέρονται για την Ελλάδα έτσι ώστε στην επόμενη εκλογική αναμέτρηση, όποτε κι αν γίνει αυτή, να υπάρξει μια 'ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ'»²⁰⁸. Μάλιστα ο ίδιος υποστήριξε ότι «οι συνθήκες

²⁰³ «Ευρωεκλογές 1999», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 98 [10 Ιουλίου 1999], σελ. 9.

²⁰⁴ «Η ένωση των Εθνικιστών και η 'ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 287, 9 Ιουλίου 1999, σελ. 6.

²⁰⁵ «Η γραμμή μας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 300, 12 Νοεμβρίου 1999, σελ. 3.

²⁰⁶ «Η ένωση των Εθνικιστών και η 'ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 287, 9 Ιουλίου 1999, σελ. 6.

²⁰⁷ «Η Χρυσή Αυγή, ο εθνικός χώρος και η Νέα Δημοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 289, 1 Αυγούστου 1999, σελ. 3.

²⁰⁸ Μάστορας Γ. «Μέτωπο Νεολαίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 304, 10 Δεκεμβρίου 1999, σελ. 6.

είναι περισσότερο ευοίωνες από ποτέ για την άνθιση ενός εθνικιστικού κινήματος»²⁰⁹ και χαρακτήριζε την «Εθνική Συμμαχία» ως «την μεγαλύτερη εθνική ελπίδα των τελευταίων ετών»²¹⁰.

Πιο συγκεκριμένα, αφού υπογράμμιζε την διατήρηση της αυτοτέλειάς της, η ΧΑ τόνιζε ότι «η 'Εθνική Συμμαχία' αποτελεί την πλέον αξιόπιστη και φερέγγυα προοπτική για να ξεφύγει επιτέλους ο εθνικός χώρος από το περιθώριο. Τα μέσα που υπάρχουν στην διάθεση της 'Εθνικής Συμμαχίας' είναι σημαντικά και αξιόπιστα και μόνο με μέσα ανάλογα με αυτά που διαθέτει ο αντίπαλος μπορείς να διεξαγάγεις έναν πολιτικό αγώνα»²¹¹.

Αξιοσημείωτη ήταν και η επισήμανση του Μάστορα ότι «θα πρέπει να παραμεριστούν επιτέλους όλες εκείνες οι τακτικές του παρελθόντος που έκαναν τον Εθνικιστικό Λόγο να φαντάζει περίπου ως γραφικός. Τα σύγχρονα προβλήματα που μαστίζουν την Πατρίδα και τον Λαό μας είναι πάρα πολλά και δεν αντιμετωπίζονται με παρελθοντικές αναμνήσεις... [Τ]έτοιες καταστάσεις νιώσαμε έντονα στις προηγούμενες Ευρωεκλογές όπου ο πολιτικός σχηματισμός τον οποίο υποστήριξε η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ μίλαγε για ο,τιδήποτε άλλο εκτός από τα πολιτικά προβλήματα που μαστίζουν την Πατρίδα μας»²¹². Ως τέτοιες αδιέξοδες τακτικές ο Μάστορας θεωρούσε ότι αποτελούσαν «ο στείρος αντικομμουνισμός και οι συνεχείς αναφορές σε παρελθοντολογικές εποχές δοξασμένες μεν περασμένες δε»²¹³ και τόνιζε ότι «ο πολιτικός μας λόγος θα πρέπει να αφορά τα εθνικά και κοινωνικά προβλήματα του σήμερα και όχι ανούσιες αναφορές στο παρελθόν»²¹⁴.

Κατά τον Μιχαλολιάκο, σκοπός ήταν «να γίνει η 'ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ' το μεγάλο... κάλεσμα για μια νέα Εθνική Αναγέννηση... [στο οποίο] πρέπει να ανταποκριθούν όλοι οι Έλληνες Πατριώτες ανεξαιρέτως, ακόμη και της αριστεράς»²¹⁵. Αναφορικά με αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Μιχαλολιάκος είχε ήδη τονίσει ότι «το Λαϊκό Εθνικιστικό Κίνημα του μέλλοντος... [πρέπει] να δει το μέλλον με ιδεολογικούς και πολιτικούς ορίζοντες ανοικτούς. Κάθε εχθρός της 'παγκοσμιοποίησης' πρέπει να καταλάβουμε πως αποτελεί ανάγκη των καιρών να αποδεχθούμε πως είναι και ένας εν δυνάμει σύμμαχος μας»²¹⁶.

Στις 7 και 8 Ιανουαρίου 2000, στα γραφεία της Κεντρικής Διοίκησης της ΧΑ έλαβε χώρα το 4^ο Συνέδριό της. Σε αυτό επισημάνθηκε ότι ο όρος που περιγράφει την ιδεολογία της ΧΑ είναι ο όρος «Λαϊκός Εθνικισμός» και «ενεκρίθη η πολιτική τακτική του μετωπισμού και η εκλογική συνεργασία του Κινήματός μας με άλλες συγγενείς πολιτικές δυνάμεις»²¹⁷.

Τελικά, η «Εθνική Συμμαχία» ως πολιτικός φορέας ιδρύθηκε τον Φεβρουάριο του 2000 από τον Γρηγόρη Μιχαλόπουλο²¹⁸, εκδότη της εφημερίδας «Ελεύθερη Ώρα» και ιδιοκτήτη του τηλεοπτικού σταθμού ΤΗΛΕΤΩΡΑ. Όμως, παρά τις αναφερόμενες ευοίωνες προοπτικές, η συνεργασία με την ΧΑ δεν τελεσφόρησε. Στις 25 Φεβρουαρίου 2000 ο Μιχαλολιάκος ανακοίνωσε ότι η ΧΑ δεν θα συμμετείχε στις εκλογές καθώς θεωρούσε τον πολιτικό αγώνα άνιστο και άδικο λόγω της έλλειψης πόρων. Επιπλέον τόνιζε ότι «αυτή η κοινωνία δεν είναι

²⁰⁹ Μάστορας Γ. «Μέτωπο Νεολαίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 305, 17 Δεκεμβρίου 1999, σελ. 14.

²¹⁰ Μάστορας Γ. «Μέτωπο Νεολαίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 308, 7 Ιανουαρίου 2000, σελ. 14.

²¹¹ «'Χρυσή Αυγή' και 'Εθνική Συμμαχία'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 308, 7 Ιανουαρίου 2000, σελ. 3.

²¹² Μάστορας Γ. «Μέτωπο Νεολαίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 305, 17 Δεκεμβρίου 1999, σελ. 14.

²¹³ Μάστορας Γ. «Μέτωπο Νεολαίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 308, 7 Ιανουαρίου 2000, σελ. 14.

²¹⁴ Μάστορας Γ. «Μέτωπο Νεολαίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 308, 7 Ιανουαρίου 2000, σελ. 14.

²¹⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «'Εθνική Συμμαχία': αλήθειες και ψέμματα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 308, 7 Ιανουαρίου 2000, σελ. 7.

²¹⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Το Λαϊκό Εθνικιστικό Κίνημα του μέλλοντος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 99 [20 Δεκεμβρίου 1999], σελ. 5.

²¹⁷ «Χρυσή Αυγή: 4^ο Συνέδριο», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 309, 14 Ιανουαρίου 2000, σελ. 3.

²¹⁸ «Εθνική Συμμαχία – Καταστατικό Εσωτερικής Λειτουργίας του Κινήματος», *Εθνική Συμμαχία* αρ. φ. 3, Φεβρουάριος 2001, σελ. 2

δυνατόν να σωθεί με μεταρρυθμίσεις, αλλά με μία ολοκληρωτική, βαθιά και ριζική επανάσταση»²¹⁹.

Η νέα αυτή αποτυχία ευρύτερης εκλογικής συνεργασίας έκανε τον Μιχαλολιάκο να δηλώσει ότι «αποφασίσαμε να αφήσουμε πίσω μας κάθε προσπάθεια ενώσεως με τον λεγόμενο 'εθνικιστικό χώρο', γιατί θεωρούμε τον χώρο αυτό στείρο, ποδηγετούμενο και επιπλέον χωρίς κανένα ιδεολογικό και πολιτικό περιεχόμενο. Οι όροι 'δεξιά' και 'αριστερά' δεν μας λένε τίποτε, όπως δεν μας λένε τίποτε ούτε σε εμάς ούτε στους ανθρώπους του 21^{ου} αιώνας τα συνθήματα της δεκαετίας του '50 και του '60. Εμείς, οι Χρυσαιγίτες, τραβάμε 'κόκκινη γραμμή' προς όλους αυτούς τους γραφικούς και τους ξεπερασμένους, προς όλα τα απολιθώματα του παρελθόντος... Τραβάμε 'κόκκινη γραμμή' προς τον λεγόμενο 'ακροδεξιό', 'εθνικιστικό' ή όπως αλλιώς θέλετε να τον αποκαλέσετε χώρο»²²⁰.

Μάλιστα, η ΧΑ στις 3 Μαρτίου 2000 διέψευσε «κατηγορηματικώς την οποιαδήποτε ανάμειξη»²²¹ της στις εκλογές, διευκρινίζοντας όμως ότι «η απόφαση μη συμμετοχής μας σ' αυτές τις εκλογές και η ριζική αντίθεσή μας προς το πολιτικό κατεστημένο δεν μας οδηγεί φυσικά σε καμμία περίπτωση σε αδιαφορία για τα πολιτικά γεγονότα στον βαθμό που αυτά αντανακλούν γενικότερες κοινωνικές διεργασίες»²²². Επιπλέον τόνισε ότι θα πορευθεί πλέον τον δικό της δρόμο με στόχο «το άνοιγμα στην Κοινωνία... τον ουσιαστικό προσεταιρισμό των λαϊκών στρωμάτων σ' όλα τα προβλήματα, που πραγματικά τα μαστίζουν»²²³. Γράφοντας πολλά χρόνια αργότερα, ο Μιχαλολιάκος υπογράμμισε ότι «η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ επέλεξε συνειδητά να μη λάβει μέρος στις εκλογές αυτές [του 2000], ούτε και να ενισχύσει κάποιον από τους δύο συνδυασμούς» (Μιχαλολιάκος 2017, σελ. 271).

Στις εθνικές εκλογές της 9^{ης} Απριλίου 2000 η Εθνική Συμμαχία πήρε 14.703 ψήφους και ποσοστό 0,21%, η εκλογική συνεργασία της Πρώτης Γραμμής με το Ελληνικό Μέτωπο πήρε 12.125 ψήφους (0,18%), ενώ το Κόμμα Ελληνισμού πήρε 6.272 ψήφους και 0,09%. Αξίζει και πάλι να σημειωθεί ότι η εκλογική παρουσία της «Εθνικής Συμμαχίας» ήταν αποτυχημένη, παρ' όλο που ο επικεφαλής της είχε δική του ημερήσια εφημερίδα πανελλαδικής κυκλοφορίας και δικό του τηλεοπτικό σταθμό.

Σχολιάζοντας τα αποτελέσματα, ο Μάστορας έκανε λόγο για «πανωλεθρία των ακροδεξιών σχημάτων που έλαβαν μέρος»²²⁴, την οποία απέδιδε στην «θεματολογία των κομμάτων αυτών [η οποία] κινήθηκε για μια ακόμα φορά στα γνωστά μόνιμα πλαίσια του 'χώρου'. Δηλαδή ο στείρος αντικομμουνισμός, οι αναμνήσεις προς την 21^η Απριλίου και τον τέως Βασιλέα...»²²⁵. Κατά το στέλεχος της ΧΑ Ν. Κωνσταντίνου, με τα αποτελέσματα των «ακροδεξιών» κομμάτων που συμμετείχαν στις εκλογές του 2000 «αποδείχθηκε σοφή η κίνηση της Χρυσής Αυγής να μην συμμετάσχει στις φετινές εκλογές, μια και ο χώρος συνεχίζει να είναι ανώριμος και διαιρεμένος»²²⁶.

Τον Σεπτέμβριο του 2000, ο δημοσιογράφος Γιώργος Καρατζαφέρης ίδρυσε το κόμμα «Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός» μετά την διαγραφή του από την Νέα Δημοκρατία, βουλευτής της

²¹⁹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Τραβώντας 'κόκκινη γραμμή'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 315, 25 Φεβρουαρίου 2000, σελ. 16.

²²⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Τραβώντας 'κόκκινη γραμμή'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 315, 25 Φεβρουαρίου 2000, σελ. 16.

²²¹ «Ένα δημοσίευμα της 'Ελευθεροτυπίας' περί ακροδεξιάς και η 'Χρυσή Αυγή'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 316, 3 Μαρτίου 2000, σελ. 3.

²²² «Εν όψει πολιτικών εξελίξεων», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 317, 10 Μαρτίου 2000, σελ. 8.

²²³ «Εν όψει πολιτικών εξελίξεων», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 317, 10 Μαρτίου 2000, σελ. 8.

²²⁴ Μάστορας Γ. «Το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον του εθνικιστικού κινήματος (Μέρος Α')», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 323, 21 Απριλίου 2000, σελ. 14.

²²⁵ Μάστορας Γ. «Το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον του εθνικιστικού κινήματος (Μέρος Α')», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 323, 21 Απριλίου 2000, σελ. 14.

²²⁶ Κωνσταντίνου Ν. «Το πανηγύρι τελείωσε», *Αντεπίθεση* τ. 6 [Α' Περίοδος], Μάιος 2000, σελ. 3.

οποίας είχε διατελέσει από το 1993. Σχολιάζοντας την ίδρυση του κόμματος αυτού, ο Κωνσταντίνου υποστήριξε ότι «η κίνηση Καρατζαφέρη δεν είναι, παρά μια ακόμη ευκαιρία για την εκμετάλλευση του λαϊκού ξεσπάσματος κατά της παγκοσμιοποίησης, η οποία ανήκει στην μεγάλη αλυσίδα της πουλημένης και προσκείμενης στην ΝΔ, διεφθαρμένης ελληνικής 'ακροδεξιάς'. Μιας ακροδεξιάς που ξεκαθαρίζουμε πως δεν επιθυμούμε να ανήκουμε και θα πολεμήσουμε με όλες μας τις δυνάμεις!»²²⁷.

Παρά αυτή την αρχική της στάση, και εν όψει των επερχόμενων αυτοδιοικητικών εκλογών, η ΧΑ αποφάσισε «μέσα από τα καταστατικά της όργανα, [την] στήριξη του ψηφοδέλιου στις προσεχείς νομαρχιακές εκλογές του κ. Γ. Καρατζαφέρη. Αυτό παρ' όλο το γεγονός ότι υπήρξαν σοβαρές αντιρρήσεις και επιφυλάξεις εις ότι αφορά κυρίως κάποια πρόσωπα του κομματικού του μηχανισμού. Επίσης, ιδιαίτερο προβληματισμό μας είχε δημιουργήσει ο συνεχώς επαναλαμβανόμενος ισχυρισμός ότι τελικός σκοπός της πολιτικής προσπάθειας [του Καρατζαφέρη] θα ήταν η συμπόρευση και συνεργασία (όχι προσχώρηση) με την Νέα Δημοκρατία... Κυριάρχησε τελικά η σκέψη ότι επιβάλλεται να υπάρξει μία συνεργασία κυρίων και όχι 'ΕΝΩΣΗ', όπως κάποιοι κακώς ισχυρίζονται»²²⁸.

Με το σκεπτικό αυτό, στελέχη της ΧΑ συμπεριελήφθησαν στο ψηφοδέλτιο του Γ. Καρατζαφέρη για την Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς κατά τις εκλογές του 2002. Όμως και αυτή η συνεργασία δεν εξελίχθηκε ομαλά. Ο Μιχαολιάκος υποστήριξε ότι «προσπαθήσαμε... να συμπαραταχθούμε με δυνάμεις που φαινότουσαν συγγενείς προς τις ιδέες μας. Μόλις όμως έγινε γνωστό ότι οι Χρυσουαγίτες συμμετέχουν στο ψηφοδέλτιο του Καρατζαφέρη αυτός άρχισε να απολογείται στα κανάλια και να λέει ότι εκτός από Χρυσουαγίτες έχει στο ψηφοδέλιό του και εβραίους και ομοφυλόφιλους! Εκεί τελείωσε η οποιαδήποτε συνεργασία μας μια για πάντα»²²⁹.

Μετά από αυτό, και επικαλούμενος λόγους «πολιτικού ήθους, αλλά και ιδεολογικής συνέπειας», ο Μιχαολιάκος κήρυξε την αποχή από τις νομαρχιακές εκλογές (Μιχαολιάκος 2014β, σελ. 23), αλλά κάλεσε τους φίλους της ΧΑ «να καταψηφίσουν σε όλες τις περιπτώσεις τον υβριστή των Εθνικιστών Τζαννετάκο [ο οποίος υποστηριζόταν από την 'Νέα Δημοκρατία']»²³⁰. Όμως, η ΧΑ επιπλέον τόνισε ότι «δυστυχώς δεν πιστεύουμε ότι είναι δυνατόν να υπάρξει Εθνική Λύση στο σημερινό αδιέξοδο με τις επιλογές της ηγεσίας του κόμματος 'Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός'»²³¹. Τελικά, ο συνδυασμός Καρατζαφέρη έλαβε το 13,6% των ψήφων και εξέλεξε τέσσερις νομαρχιακούς συμβούλους²³².

Αξίζει να επισημανθεί ότι αυτή η εκλογική επιτυχία οφειλόταν κυρίως στην πολύ κακή επιλογή υποψηφίου από πλευράς της κεντροδεξιάς ΝΔ και δευτερευόντως στην αναγνωρισιμότητα και στην δημοφιλία του Καρατζαφέρη. Αυτό καταδεικνύεται και από το γεγονός ότι, μόλις δύο χρόνια αργότερα ο ΛΑΟΣ, παρ' όλο που ο Καρατζαφέρης ήταν για χρόνια μάχιμος δημοσιογράφος και βουλευτής της ΝΔ με μεγάλη απήχηση στην εκλογική της βάση και είχε δικό του τηλεοπτικό και ραδιοφωνικό σταθμό, απέτυχε να εισέλθει στην Βουλή κατά τις εθνικές εκλογές του Μαρτίου του 2004.

²²⁷ Κωνσταντίνου Ν. «Ριπές», *Αντεπίθεση* τ. 7 [Α' Περίοδος], Οκτώβριος 2000, σελ. 3.

²²⁸ «Η Χρυσή Αυγή, ο Καρατζαφέρης, το παρελθόν και η προεκλογική περίοδος», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 625, 19 Σεπτεμβρίου 2007, σελ. 7.

²²⁹ «Είμαστε υπερήφανοι που είμαστε 'Χρυσουαγίτες'!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 572, 26 Μαΐου 2005, σελ. 9.

²³⁰ «Η Χρυσή Αυγή, ο Καρατζαφέρης, το παρελθόν και η προεκλογική περίοδος», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 625, 19 Σεπτεμβρίου 2007, σελ. 7.

²³¹ «Η Χρυσή Αυγή, ο Καρατζαφέρης, το παρελθόν και η προεκλογική περίοδος», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 625, 19 Σεπτεμβρίου 2007, σελ. 7.

²³² Ανάλυση των εκλογών του 2002 για την Υπερνομαρχία Αθηνών-Πειραιώς υπάρχει στο Κολοβός (2016), σελ. 69-75.

Στις ίδιες αυτοδιοικητικές εκλογές του 2002, η ΧΑ υποστήριξε στον Δήμο Αθηναίων την υποψηφιότητα του Οδυσσέα Τηλιγάδα και του συνδυασμού του «Αθήνα, Πρώτα οι Έλληνες»²³³, ο οποίος πήρε 1.059 ψήφους και 0,3%. Στην ίδια αναμέτρηση, ο Συνδυασμός «Μέτωπο για την Αθήνα» του Μάκη Βορίδη πήρε 3.023 ψήφους και 0,9%. Κατά τον Χασαπόπουλο, ο Μιχαολιάκος απέσυρε την τελευταία στιγμή την επίσημη στήριξή του από τον συνδυασμό του Τηλιγάδα *«με τη δικαιολογία ότι ασκεί κριτική στον Καρατζαφέρη»* (Χασαπόπουλος 2013, σελ. 72), ενώ, πάλι κατά τον Χασαπόπουλο, ο πραγματικός λόγος στήριξης του Τηλιγάδα από την ΧΑ ήταν για να αποσπάσει κάποιες ψήφους από τον συνδυασμό του Βορίδη (Χασαπόπουλος 2013, σελ. 72).

Αξίζει να σημειωθεί ότι, λόγω της πρόθεσης Μιχαολιάκου να συνεργασθεί με τον Γ. Καρατζαφέρη στις εκλογές του 2002, αποχώρησε από την ΧΑ ο – εθνικοσοσιαλιστικών πεποιθήσεων – υπεύθυνος για την Περιφέρεια Βορείου Ελλάδας Στέφανος Γκέκας. Κατά τον Γκέκα, *«η Χρυσή Αυγή υπήρξε μία τραγελαφική σύνθεσις αντιθέτων ποιοτήτων. Η ευγένεια δίπλα στην ποταπότητα, η κλασσική αισθητική δίπλα στην κακογουστιά, η καλοπιστία δίπλα στην υστεροβουλία, ο μάχιμος ιδεαλισμός πλάι σε κομπλεξικούς ανάκανους... Όμως... κύριος καταλύτης κατωτέρων ποιοτήτων ήταν ο ίδιος ο ‘αρχηγός’ της ΧΑ»*²³⁴.

8. Η «Πατριωτική Συμμαχία»

Τον Μάιο του 2003 επανεκδόθηκε η εφημερίδα «Ελεύθερος Κόσμος» με εκδότη το μέλος του Πολιτικού Συμβουλίου της ΧΑ και άτυπο «υπαρχηγό» της Δημήτρη Ζαφειρόπουλο, πλαισιωμένο από μία συντακτική ομάδα η οποία προερχόταν εν πολλοίς από την ΧΑ²³⁵. Η εφημερίδα κυκλοφόρησε εκ παραλλήλου και ανεξάρτητα από την εφημερίδα «Χρυσή Αυγή» και η κίνηση αυτή εντασσόταν σε ένα νέο πλαίσιο πολιτικής και εκλογικής στρατηγικής.

Στις αρχές του 2004 ιδρύθηκε η «Πατριωτική Συμμαχία» (ΠΑΤΡΙΣ), στην ίδρυση της οποίας πρωτοστάτησε η ΧΑ. Στην ιδρυτική της συνδιάσκεψη, η οποία έγινε την 21η Απριλίου 2004, απηύθυναν χαιρετισμό ο πρώην ευρωβουλευτής Σπ. Ζουρνατζής ως εκπρόσωπος στελεχών της ΕΠΕΝ και ο Ν. Μιχαολιάκος ως Γ.Γ. της ΧΑ, ενώ τους πλαισίωσαν ανένταχτοι εθνικιστές και ομάδα στελεχών που είχαν αποχωρήσει από τον ΛΑΟΣ²³⁶. Την επίσημη «φωνή» του νέου κόμματος αποτέλεσε ο «Ελεύθερος Κόσμος»²³⁷.

Ο Μάστορας υποστήριξε ότι η ΠΑΤΡΙΣ ήταν *«μία νέα προσπάθεια που φιλοδοξεί να εκφράσει τα πιο υγιή και δυναμικά κύτταρα του Ελληνικού Εθνικισμού»*²³⁸ και ότι, δια μέσου της ΠΑΤΡΙΣ, η ΧΑ φιλοδοξούσε να δημιουργήσει *«το Γνήσιο Επαναστατικό Εθνικό Λαϊκό Κίνημα»*²³⁹. Σχολιάζοντας την δημιουργία της ΠΑΤΡΙΣ, ο Μιχαολιάκος τόνισε ότι *«μαζί με άλλους εκλεκτούς Έλληνες πατριώτες και εθνικιστές αποφασίσαμε να δημιουργήσουμε έναν ενωτικό πολιτικό σχηματισμό με αντικειμενικό σκοπό την αληθινή εκπροσώπηση των εθνικιστών ενάντια στα*

²³³ Ζαφειρόπουλος Δ. «Editorial», *Αντεπίθεση* τ. 9 [Β' Περίοδος], Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2002, σελ. 3.

²³⁴ «Στέφανος Γκέκας: Ο Νίκος Μιχαολιάκος ήταν ο μοιραίος άνθρωπος που κατέστρεψε την Χρυσή Αυγή», 22/11/2020 διαθέσιμο στο: <https://www.makeleio.gr/επικαιροτητα/ΣΤΕΦΑΝΟΣ-ΓΚΕΚΑΣ-Ο-ΝΙΚΟΣ-ΜΙΧΑΛΟΛΙΑΚΟΣ/> [Πρόσβαση στις 23/12/2020].

²³⁵ Ζαφειρόπουλος Δ. «Η επανέκδοση του 2003... Εθνική Αδέσμευτη και υπόδικη», *Ελεύθερος Κόσμος* Ιούλιος 2016, σελ. 12-13.

²³⁶ «Ένας Έλληνας Λεπέν υποψήφιος Δήμαρχος Αθηναίων», *Ελεύθερη Ωρα της Κυριακής* 24 Σεπτεμβρίου 2006, σελ. 5.

²³⁷ Ζαφειρόπουλος Δ. «Η επανέκδοση του 2003... Εθνική Αδέσμευτη και υπόδικη», *Ελεύθερος Κόσμος* Ιούλιος 2016, σελ. 12-13.

²³⁸ Μάστορας Γ. «Προτάσεις για ένα νέο Κίνημα [2]», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 536, 16 Σεπτεμβρίου 2004, σελ. 14.

²³⁹ Μάστορας Γ. «Προς το συνέδριο [3]», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 547, 2 Δεκεμβρίου 2004, σελ. 14.

κόμματα-παγίδα της ακροδεξιάς μαϊμού, που έχει παρασύρει αρκετούς εκλεκτούς συμπατριώτες μας»²⁴⁰.

Η ΠΑΤΡΙΣ δεν συμμετείχε στις εθνικές εκλογές της 7^{ης} Μαρτίου 2004, κατά τις οποίες ο ΛΑΟΣ έλαβε 2,19% και το «Ελληνικό Μέτωπο» 0,09%. Συμμετείχε όμως στις ευρωεκλογές της 13^{ης} Ιουνίου του 2004, παίρνοντας 10.618 ψήφους και 0,17%. Στις ίδιες εκλογές ο ΛΑΟΣ πήρε 4,12% και εξέλεξε τον αρχηγό του ως ευρωβουλευτή, ενώ το «Ελληνικό Μέτωπο», στο κύκνειο εκλογικό άσμα του, έλαβε 0,25%.

Στις 18-19 Δεκεμβρίου 2004 έλαβε χώρα το Α' Συνέδριο της ΠΑΤΡΙΣ, το οποίο όρισε ως ιδεολογία της τον Λαϊκό και Κοινωνικό Εθνικισμό²⁴¹ και υπογράμμισε ότι «σε καμμία περίπτωση δεν είναι δυνατόν να υπάρξει πολιτική ή εκλογική συνεργασία της με κόμματα και σχηματισμούς, που εκπροσωπούν την... πατριδοκαπηλία! Η Πατριωτική Συμμαχία... δεν πρόκειται να συνεργαστεί σε καμμία περίπτωση με τους υβριστές του αληθινού και πραγματικού εθνικισμού... [και] θα είναι ανυποχώρητη σε θέματα καθορισμού του ποιος είναι και ποιος δεν είναι Έλληνας, στα θέματα της φυλής»²⁴².

Το Πολιτικό Συμβούλιο της Πατριωτικής Συμμαχίας εξέλεξε ως Γενικό Γραμματέα του Κόμματος τον Δημήτρη Ζαφειρόπουλο²⁴³. Στο Συνέδριο αυτό, ο Μιχαολιάκος διαβεβαίωσε ότι «η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ στηρίζει και θα στηρίζει την Πατριωτική Συμμαχία»²⁴⁴ και υπογράμμισε ότι «οι ημέρες που έρχονται θα είναι ακόμη δυσκολότερες για τον λαό μας, όμως η απελπισία τους δεν θα σημαίνει τίποτε, δεν θα φέρει καμμία αντίδραση, μπορεί να γίνει κακομοιριά και υποταγή. Δεν θα σημαίνει τίποτε εάν δεν υπάρξει μία εκλεκτή μειοψηφία, που θα μετατρέψει την απελπισία σε οργή και που θα οδηγήσει αυτήν την οργή σε μία μεγάλη νίκη!»²⁴⁵.

Το 2005, σε εκδήλωση για την συμπλήρωση ενός χρόνου πολιτικής δράσεως της ΠΑΤΡΙΣ, ο Μιχαολιάκος υπογράμμισε ότι «η Πατριωτική Συμμαχία δεν είναι μία άλλη ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ και υπάρχουν και απόψεις που ακούγονται μέσα στα πλαίσια της Πατριωτικής Συμμαχίας με τις οποίες εμείς δεν συμφωνούμε. Όσο οι απόψεις αυτές δεν θίγουν την αξιοπρέπειά μας και τις βασικές ιδεολογικές και πολιτικές μας επιλογές είμαστε διατεθειμένοι να τις σεβαστούμε με τον απαραίτητο όρο βεβαίως ότι και οι συναγωνιστές και οι συναγωνίστριες που μας τιμούν με την συμμετοχή τους στην Πατριωτική Συμμαχία σέβονται και αυτοί με την σειρά τους τις απόψεις της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ»²⁴⁶.

Επιπλέον, επισήμανε ότι «η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ δεν συνέβαλε αποφασιστικά στην ίδρυση και στην ύπαρξη σήμερα και στην δράση της Πατριωτικής Συμμαχίας με αντικειμενικό σκοπό να σταματήσει να υπάρχει... Η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ από την πρώτη μέρα που ιδρύθηκε ξεκαθάρισε ότι δεν θα κλείσει ΠΟΤΕ τουλάχιστον από μόνη της»²⁴⁷. Τέλος, τόνισε ότι «ο χώρος στον οποίο κινείται πολιτικά ο Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός δεν είναι ο χώρος μας, δεν είναι ο χώρος με

²⁴⁰ Γερμανός Ν. «Σε θέση μάχης! 5^η Γιορτή Ελληνικής Νεολαίας», *Resistance + Αντεπίθεση* τ. 21 [Β' Περίοδος], Ιανουάριος 2005, σελ. 11.

²⁴¹ «Με όραμα Ελληνικό!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 549, 16 Δεκεμβρίου 2004, σελ. 9.

²⁴² «Πατριωτική Συμμαχία: Α' Συνέδριο», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 550, 23 Δεκεμβρίου 2004, σελ. 2.

²⁴³ «Ο νεοεκλεγείς γενικός γραμματέας της Πατριωτικής Συμμαχίας», *Ελεύθερος Κόσμος* 26 Δεκεμβρίου 2004, σελ. 8.

²⁴⁴ «Το Α' συνέδριο της Πατριωτικής Συμμαχίας είναι πλέον γεγονός», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 551, 30 Δεκεμβρίου 2004, σελ. 9. Με τον ίδιο ακριβώς τίτλο δημοσιεύθηκε αντίστοιχο άρθρο και στον *Ελεύθερο Κόσμο*, 26 Δεκεμβρίου 2004, σελ. 7.

²⁴⁵ «Το Α' συνέδριο της Πατριωτικής Συμμαχίας είναι πλέον γεγονός», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 551, 30 Δεκεμβρίου 2004, σελ. 9. Με τον ίδιο ακριβώς τίτλο δημοσιεύθηκε αντίστοιχο άρθρο και στον *Ελεύθερο Κόσμο*, 26 Δεκεμβρίου 2004, σελ. 7.

²⁴⁶ «Είμαστε υπερήφανοι που είμαστε 'Χρυσαιγίτες'!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 572, 26 Μαΐου 2005, σελ. 9.

²⁴⁷ «Είμαστε υπερήφανοι που είμαστε 'Χρυσαιγίτες'!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 572, 26 Μαΐου 2005, σελ. 9.

την απαραίτητη πολιτική ζωντάνια που θέλουμε να προχωρήσουμε. Γι' αυτό και πιστεύω ότι είναι μάταιο να επιμένουμε να αναζητούμε συντρόφους σε τελειωμένες αγωνιστικά και ιδεολογικά καταστάσεις»²⁴⁸.

Στις 19 Νοεμβρίου 2005 τα γραφεία της ΧΑ έγιναν στόχος βομβιστικής επίθεσης, με αποτέλεσμα ο Μιχαολιάκος να αποφασίσει «την αναστολή κάθε πολιτικής δραστηριότητας του κόμματος 'ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Λαϊκός Σύνδεσμος'»²⁴⁹. Η αναστολή του πολιτικού αγώνα δεν σήμανε όμως και την αναστολή του ιδεολογικού της αγώνα, ο οποίος επικεντρώθηκε σε τρεις δραστηριότητες: α) στον χώρο του διαδικτύου και στην αναβάθμιση της ιστοσελίδας της, β) στην συνέχιση της έκδοσης του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» και γ) στην συνέχιση της έκδοσης της εφημερίδας «Χρυσή Αυγή», παρ' όλο που αρχικά είχε αποφασιστεί η πλήρης αναστολή της έκδοσής της²⁵⁰. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Μιχαολιάκος τον Απρίλιο του 2006, «η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ ανέστειλε την πολιτική της δράση, αλλά η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ υπάρχει. Γιατί η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ δεν ήταν ποτέ και δεν είναι και σήμερα ένα απλό πολιτικό κόμμα, αλλά μία Ιδέα, μία Πίστη και η Πίστη είναι πιο δυνατή από τη φωτιά»²⁵¹.

Στις δημοτικές εκλογές που έλαβαν χώρα στις 15 Οκτωβρίου του 2006, η ΧΑ υποστήριξε τον συνδυασμό «Αθήνα Πόλις Ελληνική» με υποψήφιο Δήμαρχο τον Δημήτρη Ζαφειρόπουλο²⁵², ο οποίος πλαισιωνόταν και από άλλα στελέχη της ΧΑ²⁵³. Ως πρωταρχικό ζήτημα για την Αθήνα υπογράμμισε αυτό της παράνομης μετανάστευσης και «απευθύν[θηκε] σε όλους αυτούς που έχουν βαρεθεί να σέρνονται πίσω από τα μεγάλα κόμματα και τους διάφορους ψευτοπατριώτες που θέλουν να καπηλεύονται τον χώρο αυτό παίζοντας παραπολιτικά παιχνίδια και να βάζουν στο περιθώριο αυτούς που σκέπτονται και δρουν εθνικά»²⁵⁴.

Ο συνδυασμός αυτός, εκμεταλλευόμενος το εκλογικό «κενό» που δημιουργήθηκε από το γεγονός ότι ο ΛΑΟΣ επέλεξε την στήριξη του υποψηφίου της ΝΔ Νικήτα Κακλαμάνη, πήρε το διόλου ευκαταφρόνητο 1,35%²⁵⁵. Ο Κωνσταντίνου υποστήριξε ότι το αποτέλεσμα αυτό ήταν επιτυχές «γιατί απέδειξε προπάντων ότι υπάρχει πάντα κάποιος τρόπος να σπάσει η συνωμοσία σιωπής»²⁵⁶. Η ΧΑ χαρακτήρισε το αποτέλεσμα ως «ελπιδοφόρο» και υπογράμμισε ότι «η πολιτική παρέμβαση της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ σήμερα συνίσταται στην στήριξη της Πατριωτικής Συμμαχίας»²⁵⁷. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η ΧΑ χαρακτήρισε ως «μεγάλη νίκη»²⁵⁸ το ποσοστό του συνδυασμού «Λακωνική Συμμαχία» στις νομαρχιακές εκλογές στην Λακωνία (1,56%).

²⁴⁸ «Είμαστε υπερήφανοι που είμαστε 'Χρυσουαγίτες'!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 572, 26 Μαΐου 2005, σελ. 9.

²⁴⁹ «Ανακοίνωση του Γ.Γ. της 'Χρυσής Αυγής'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 597, 1 Δεκεμβρίου 2005, σελ. 3.

²⁵⁰ «Το επόμενο φύλλο της εφημερίδος 'Χρυσή Αυγή' θα κυκλοφορήσει την Πέμπτη 2 Μαρτίου 2006», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 598, 2 Φεβρουαρίου 2006, σελ. 2.

²⁵¹ «Εκδήλωση για τα 600 φύλλα της 'Χρυσής Αυγής'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 601, 4 Μαΐου 2006, σελ. 9.

²⁵² «Συνέντευξη με τον Δημήτρη Ζαφειρόπουλο», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 602, 1 Ιουνίου 2006, σελ. 9.

²⁵³ «Αθήνα Πόλις Ελληνική», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 606, 5 Οκτωβρίου 2006, σελ. 7.

²⁵⁴ «Συνέντευξη με τον Δημήτρη Ζαφειρόπουλο», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 602, 1 Ιουνίου 2006, σελ. 9.

²⁵⁵ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Στο τέλος ενός έτους», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 130 [30 Νοεμβρίου 2006], σελ. 5.

²⁵⁶ Κωνσταντίνου Ν. «Το 'lifestyle' της πολιτικής είναι εδώ!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 607, 2 Νοεμβρίου 2006, σελ. 3.

²⁵⁷ «Η 'Χρυσή Αυγή' χαιρετίζει το ελπιδοφόρο 1,35%, που επέτυχε ο καθαρά Εθνικιστικός συνδυασμός 'Αθήνα Πόλις Ελληνική'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 607, 2 Νοεμβρίου 2006, σελ. 3.

²⁵⁸ «Η ανακοίνωση της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ στο διαδίκτυο για το αποτέλεσμα των εκλογών», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 607, 2 Νοεμβρίου 2006, σελ. 8.

Όμως ούτε αυτή η πολιτική προσπάθεια της ΧΑ μακροημέρευσε. Στις αρχές του 2007 ο Ζαφειρόπουλος διέκοψε την συμπόρευσή του με την ΧΑ, επισημαίνοντας ότι η ΠΑΤΡΙΣ σχηματίστηκε «κατόπιν της διαπίστωσης συγκεκριμένων ατόμων και φορέων ότι επιβάλλεται η δημιουργία ενός πολιτικού φορέα που θα εκφράσει έναν αυθεντικό εθνικό πολιτικό λόγο. Χωρίς απολογίες προς το σύστημα... και τις εξαρτήσεις κάποιων 'επαγγελματιών' του πατριωτισμού. Αυτοί όλοι οι λόγοι φυσικά και είναι επίκαιροι ακόμα και σήμερα... Δυστυχώς όμως, οι συνθήκες που δικαιολογούν την έννοια 'συμμαχία' έχουν εκλείψει. Οι λόγοι είναι πολλοί και διάφοροι, αλλά αυτό που μετράει περισσότερο είναι το αποτέλεσμα»²⁵⁹.

Έξι χρόνια μετά το γεγονός, ο Ζαφειρόπουλος διευκρίνισε ότι «διαφώνησε πολιτικά» επιδιώκοντας την πολιτικοποίηση της ΧΑ και όχι την διατήρησή της ως ακτιβιστική οργάνωση²⁶⁰. Για το ίδιο θέμα, το 2019 υποστήριξε: «δεν αποχώρησα, ούτε παραιτήθηκα ποτέ από την ΧΑ. Απλά τον Ιανουάριο του 2007, όντας μέλος της Κεντρικής Επιτροπής και του 5μελούς Πολιτικού της Συμβουλίου, έμαθα ότι συνεδρίασε η ΚΕ χωρίς να κληθώ να παραστώ σε αυτήν. Κατά την διάρκειά της έγιναν απρεπείς χαρακτηρισμοί προς το πρόσωπό μου, ενώ ήμουν απών, καθώς και σε μέλη της οικογένειάς μου. Κατόπιν τούτου θεώρησα πως δεν μπορώ να έχω καμία σχέση με την ηγεσία της»²⁶¹.

Παρ' όλο που ο τίτλος «Πατριωτική Συμμαχία» επεστράφη στην ΧΑ²⁶², η ΠΑΤΡΙΣ δεν ξανασυμμετείχε στις εκλογές. Μετά την ρήξη του Ζαφειρόπουλου με τον Μιχαλολιάκο, ο «Ελεύθερος Κόσμος» συνέχισε την έκδοσή του υπό την διεύθυνση του Ζαφειρόπουλου χωρίς κάποια κομματική εξάρτηση, μέχρι τον Νοέμβριο του 2013 όταν και ανέστειλε την έκδοσή της²⁶³. Έναν χρόνο αργότερα, η εφημερίδα επανακυκλοφόρησε υπό νέα διεύθυνση μέχρι τον Ιανουάριο του 2020.

Σχολιάζοντας τις αρνητικές εξελίξεις στην ΠΑΤΡΙΣ, η ΧΑ υποστήριξε ότι «η Χρυσή Αυγή αναζήτησε κατά το παρελθόν τόσο το απώτερο όσο και το πρόσφατο πολιτικές συμμαχίες όχι με αυστηρά ιδεολογικά κριτήρια. Αυτό απεδείχθη ένα θλιβερό αδιέξοδο για το οποίο και αναλαμβάνει την ευθύνη στο μέτρο που της αναλογεί αυτή. Οι 'εθνικόφρονες' της συμφοράς κάθε είδους... δεν είναι δυνατόν να έχουν καμμία σχέση με τους αληθινούς επαναστάτες, με τους πραγματικούς εθνικιστές και σοσιαλιστές. Από την άλλη πλευρά ο 'μετωπισμός' κάτω από την αυστηρή καθοδήγηση του Λαϊκού Εθνικιστικού Κινήματος αποδείχθηκε και αυτός μάταιος»²⁶⁴. Και κατέληγε τονίζοντας ότι «την Χρυσή Αυγή αντιπροσωπεύει πολιτικά και ιδεολογικά αποκλειστικά και μόνον η Χρυσή Αυγή»²⁶⁵.

Αναλύοντας περαιτέρω την κατάσταση, ο Μιχαλολιάκος επισήμανε ότι «δεν υπήρξε ούτε απόφαση πολιτική, ούτε πρόθεση να διαλύσουμε την Χρυσή Αυγή, προκειμένου να φτιάξουμε ένα άλλο κόμμα. Προπαντός δεν επιθυμούσαμε να φτιάξουμε ένα κόμμα με πολιτικά υλικά κατεδαφίσεως... Δυστυχώς η κατάσταση ξέφυγε από τον βασικό μας σκοπό [καθώς]... είχε καταλήξει μία αμφίβολης και αντιφατικής ιδεολογίας πολιτική προσπάθεια... Δεν πιστεύω στην

²⁵⁹ Ζαφειρόπουλος Δ. «Πατριωτική Συμμαχία: Μια εξήγηση για το παρελθόν και ορισμένες σκέψεις για το μέλλον...», *Ελεύθερος Κόσμος* 11 Φεβρουαρίου 2007, σελ. 2.

²⁶⁰ «Λέει καλά ψέματα, ότι δεν είχε σχέσεις με νεοναζιστικές ομάδες», *Παραπολιτικά* 28 Σεπτεμβρίου 2013, [Φάκελος Χρυσή Αυγή] σελ. 5.

²⁶¹ «'Στα χέρια' Ρήγας και Ζαφειρόπουλος για τις Ευρωεκλογές». Αναρτήθηκε στις 21.5.2019 στο <https://www.elkosmos.gr/sta-xeria-zafeiropoulos-kai-rhgas/> [Πρόσβαση στις 15.7.2019].

²⁶² «Κανένα αύριο δεν είναι ίδιο με το σήμερα...», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 612, 7 Μαρτίου 2007, σελ. 3.

²⁶³ Ζαφειρόπουλος Δ. «Η επανέκδοση του 2003... Εθνική Αδέσμευτη και υπόδικη», *Ελεύθερος Κόσμος* αρ. φ. 468, Ιούλιος 2016, σελ. 12-13.

²⁶⁴ «Η Χρυσή Αυγή δεν είναι φάντασμα!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 610, 7 Φεβρουαρίου 2007, σελ. 3.

²⁶⁵ «Η Χρυσή Αυγή δεν είναι φάντασμα!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 610, 7 Φεβρουαρίου 2007, σελ. 3.

μετατροπή του Λαϊκού Εθνικιστικού Κινήματος σε έναν κακής ποιότητας εκλογικό μηχανισμό με αμφίβολα αποτελέσματα. Δεν πιστεύω στις εκλογές σαν αυτοσκοπό»²⁶⁶.

Ο Μάστορας έδωσε την δική του ερμηνεία των εξελίξεων υποστηρίζοντας ότι «το πολιτικό εγχείρημα, με το οποίο προσπάθησε να κινηθεί η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ από το 2004 και μετά, δεν μπόρεσε να επιτύχει... όχι γιατί η ιδεολογική υφή του σχήματος αυτού δεν ήταν η κατάλληλη, αλλά γιατί από την πρώτη στιγμή υπήρχε μία ακροδεξιά γάγγραινα στον πολιτικό λόγο του κόμματος, μια γάγγραινα η οποία με την πάροδο του χρόνου έγινε κυρίαρχη στην εικόνα προς τον έξω κόσμο, με αποτέλεσμα μία ακόμη ακροδεξιά κατάσταση»²⁶⁷.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τον Χασαπόπουλο, ο Μιχαολιάκος, ήδη από το καλοκαίρι του 2006, είχε ξεκινήσει συνομιλίες για την ένταξη της ΧΑ στον ΛΑΟΣ – συνομιλίες που συνεχίστηκαν και το 2007 αλλά τελικά δεν τελεσφόρησαν (Χασαπόπουλος 2013, σελ. 78). Τον ισχυρισμό αυτόν επιβεβαίωσε εμμέσως ο Ζαφειρόπουλος, ο οποίος ανέφερε ότι «ΟΛΟΙ θέλησαν να περάσουν τις πόρτες του [ΛΑΟΣ]. Ακόμα και η Χρυσή Αυγή το 2007, η οποία τότε έβλεπε ένα 'όχημα σωτηρίας' σε αυτό και όχι το απόλυτο κακό»²⁶⁸.

9. Από το 6^ο Συνέδριο στην πολιτική επαναδραστηριοποίηση του 2009

Τον Απρίλιο του 2007 έλαβε χώρα το 6^ο Συνέδριο της ΧΑ, στο οποίο αποφασίστηκε η αυτόνομη συμμετοχή της στις εκλογές, κάτι το οποίο είχε να συμβεί από το 1996 (Μιχαολιάκος 2014β, σελ. 7). Πιο συγκεκριμένα, ο Μιχαολιάκος τόνισε ότι «τα τελευταία τρία χρόνια με την εμπλοκή μας σε έναν αγώνα υποτίθεται μετωπικό, μετρηθήκαμε με τις συνθήκες, με πιθανούς φίλους και συμμάχους και πάλι συναντήσαμε αδιέξοδο... Οι αμφίβολοι ιδεολογικά δρόμοι μαζί με φιλοκαπιταλιστές, αμερικανόδουλους και φιλοσιωνιστές 'εθνοκοπατριώτες' της συμφοράς για μένα και για όσους με τιμούν με την εμπιστοσύνη τους έκλεισαν δια παντός»²⁶⁹. Μάλιστα, η ΧΑ επισήμανε ότι «ήλθε η ώρα επιτέλους να καθορίσουμε με σαφήνεια το ιδεολογικό και πολιτικό μας στίγμα, να θέσουμε όρια και να περιχαρρακωθούμε, ξεχωρίζοντας αυστηρά εχθρούς και φίλους»²⁷⁰.

Η απόφαση αυτή του 6^{ου} Συνεδρίου ήταν πολύ σημαντική για την μετέπειτα πολιτική και εκλογική πορεία της ΧΑ. Σχολιάζοντας – δέκα χρόνια αργότερα – τα γεγονότα της περιόδου εκείνης, ο Μιχαολιάκος υπογράμμισε ότι «μετά από κάποιες ψεύτικες 'συμμαχίες' καταλάβαμε ότι δεν είναι δυνατόν να επιτύχουμε τίποτε, παρά μόνο μόνοι μας. Έτσι το 2007 κάναμε ένα Συνέδριο, με κεντρικό σύνθημα 'Τραβώντας κόκκινη γραμμή' στο οποίο αποφασίσαμε να πορευτούμε από εκεί και πέρα ΜΟΝΟΙ ΜΑΣ και η επιλογή μας αυτή αποδείχθηκε εκ του αποτελέσματος ορθή!»²⁷¹.

Στις εθνικές εκλογές που διεξήχθησαν στις 16 Σεπτεμβρίου 2007, η ΧΑ δεν συμμετείχε και η Κεντρική της Επιτροπή πρότεινε την καταψήφιση όλων των κομμάτων, θεωρώντας ότι «[δεν] υπάρχει σε αυτές εθνική εναλλακτική λύση και καλεί άπαντες να καταψηφίσουν όλα τα κόμματα που συμμετέχουν σε αυτές. Ομόφωνα αποφασίσαμε να μην στηρίξουμε το κόμμα ΛΑΟΣ, που

²⁶⁶ «Ένα μήνυμα του Ν. Γ. Μιχαολιάκου», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 610, 7 Φεβρουαρίου 2007, σελ. 11.

²⁶⁷ Μάστορας Γ. «Μετά το Συνέδριο», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 617, 17 Μαΐου 2007, σελ. 14.

²⁶⁸ Ζαφειρόπουλος Δ. «Τα 'ακροδεξιά αναχώματα' και ο πατριωτικός χώρος», *Ελεύθερος Κόσμος* 22 Απριλίου 2012, σελ. 2.

²⁶⁹ «Λαϊκός Σύνδεσμος – 6^ο Συνέδριο: 'Τραβώντας κόκκινη γραμμή...», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 616, 3 Μαΐου 2007, σελ. 9.

²⁷⁰ «Πόλεμος στην πλουτοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 617, 17 Μαΐου 2007, σελ. 3.

²⁷¹ «Ν. Μιχαολιάκος: Μετανιώνω γιατί ακόμη δεν έχουμε νικήσει», *Αντεπίθεση τ. 5* [Γ' Περίοδος], Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2018, σελ. 18.

κατά δήλωση του ίδιου του προέδρου και ιδρυτού του δεν εκφράζει την Εθνικιστική Ιδεολογία»²⁷².

Στις εκλογές αυτές ο ΛΑΟΣ πήρε 3,8% και εξέλεξε 10 βουλευτές, επιτυγχάνοντας την κοινοβουλευτική εκπροσώπηση της «ακροδεξιάς» για πρώτη φορά μετά το 1977. Ο Μιχαλολιάκος απέδωσε αυτήν την επιτυχία του ΛΑΟΣ «[σ]την γενικότερη δυσαρέσκεια του λαού έναντι του πολιτικού κατεστημένου», αλλά υποστήριξε ότι το κόμμα αυτό «δεν είναι ο ειλικρινής εκφραστής της»²⁷³. Παρ' όλ' αυτά θεωρούσε ότι «οι πραγματικοί Ιδεολόγοι του Ασυμβίβαστου Λαϊκού Εθνικισμού και της Φυλετικής Ιδέας οφείλουν πολλά στον Γ. Καρατζαφέρη γιατί μέσα από το κόμμα του, όσο αυτό κρατήσει θα τεθεί οριστικά η ταφόπλακα του μορφώματος που λέγεται 'ακροδεξιά'. Θα ξεχωρίσουν οι αμνοί από τα ερίφια...»²⁷⁴.

Το 2008 και το 2009 η ΧΑ συμπαράσταθη ενεργά στις συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας των κατοίκων του κέντρου της Αθήνας ενάντια στην παράνομη μετανάστευση και ιδιαίτερως στην περιοχή του Αγίου Παντελεήμονα Αχαρνών²⁷⁵. Σύμφωνα με μελέτη των Ντίνα και άλλων, από το 2008 μέχρι το 2010 δραστηριοποιήθηκαν στο κέντρο της Αθήνας τουλάχιστον 20 διαφορετικές επιτροπές ή σύλλογοι κατοίκων. Τουλάχιστον δέκα εξ αυτών απέκτησαν σταδιακά δεσμούς με την ΧΑ (Dinas et al 2016, σελ. 85). Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η ΧΑ φρόντιζε για την εκδίωξη οποιουδήποτε μέλους άλλου πολιτικού σχηματισμού από τις συγκεντρώσεις αυτές, με χαρακτηριστικές περιπτώσεις τον προπηλακισμό του προέδρου της ΝΕΟΣ (νεολαία του ΛΑΟΣ) Γιάννη Παναγιωτακόπουλου²⁷⁶ και την βίαιη επίθεση του Ηλία Κασιδιάρη στον (τότε) βουλευτή του ΛΑΟΣ Άδωνι Γεωργιάδη όταν εκείνος πήγε στην πλατεία Αττικής για να παραλάβει ένα ψήφισμα των κατοίκων για το μεταναστευτικό²⁷⁷. Η εκδίωξη κάθε άλλου πολιτικού σχηματισμού από τις συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας των κατοίκων του Αγ. Παντελεήμονα συνεχίστηκε μέχρι και το 2011²⁷⁸.

Στα μέσα του 2008, σχεδόν τρία χρόνια μετά την απόφαση για αναστολή της πολιτικής της δράσης, η ΧΑ προανήγγειλε την συμμετοχή της στις ευρωεκλογές του 2009. Όπως χαρακτηριστικά τονιζόταν στη σχετική ανακοίνωση, «επιλέξαμε ένα χρόνο ακριβώς πριν να αναγγείλουμε την συμμετοχή του Λαϊκού Συνδέσμου-Χρυσή Αυγή στις Ευρωεκλογές, θέλοντας με την κοινοποίηση αυτή να κόψουμε κάθε γέφυρα με όλους αυτούς, που δήθεν είναι 'δικοί μας' αλλά θέλουν να μας βρίζουν και να μας αποκηρύσσουν και εμείς να τους υποστηρίζουμε... Δεν διασπάμε κανέναν για τον απλούστατο λόγο ότι μας χωρίζει ιδεολογικό και πολιτικό χάος από κάποιους που κάποτε δήλωναν περίπου κάτι κοντά στις ιδέες μας... Ξεκινήσαμε. "Όσοι Ζωντανοί" μαζί μας για να δείξουμε πως στην Ελλάδα υπάρχουν ακόμη ασυμβίβαστοι Εθνικιστές και Σοσιαλιστές»²⁷⁹. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο αμέσως επόμενο φύλλο της εφημερίδας, η

²⁷² «Η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής του Λαϊκού Συνδέσμου-Χρυσή Αυγή για τις εκλογές της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 2007», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 624, 5 Σεπτεμβρίου 2007, σελ. 3.

²⁷³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Το τέλος της 'ακροδεξιάς'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 625, 19 Σεπτεμβρίου 2007, σελ. 16.

²⁷⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Το τέλος της 'ακροδεξιάς'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 625, 19 Σεπτεμβρίου 2007, σελ. 16.

²⁷⁵ *Αντεπίθεση* τ. 32 [Β' Περίοδος], Χειμώνας 2008-2009, σελ. 4, 16-17 και *Αντεπίθεση* τ. 33 [Β' Περίοδος], Θέρος 2009, σελ. 16-17. Επίσης Τσακίρογλου Τ. «Όταν ο ρατσισμός βρυχάται...», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 14 Νοεμβρίου 2010 σελ. 18, και «Στο κράτος της 'Χρυσής Αυγής'», *ΒΗΜΑ* τ. 558, 26 Ιουνίου 2011, σελ. 34-38.

²⁷⁶ «Τα παιδιά του 'κωλοτούμπα'», *Αντεπίθεση* τ. 32 [Β' Περίοδος], Χειμώνας 2008-2009, σελ. 23.

²⁷⁷ «Οι πρώην σύντροφοι 'καρφώνουν' τον νταή», *Έθνος* 10 Ιουνίου 2012.

²⁷⁸ Παναγιωτακόπουλος Γ. «Χρυσή Αυγή – Αγ. Παντελεήμονας. Και τώρα τι;», *Ελεύθερος Κόσμος* 23 Ιανουαρίου 2011, σελ. 9.

²⁷⁹ «Ευρωεκλογές Ιουνίου 2009, Λαϊκός Σύνδεσμος-Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 644, 18 Ιουνίου 2008, σελ. 3.

τελευταία φράση της ανακοίνωσης (η οποία αναφερόταν σε «ασυμβίβαστους Εθνικιστές και Σοσιαλιστές») πλέον έκανε λόγο μόνο για «ασυμβίβαστους Εθνικιστές»²⁸⁰.

Όπως εξηγούσε ο Μιχαολιάκος, «αποφασίσαμε να συμμετάσχουμε στις Ευρωεκλογές του 2009 για να αποδείξουμε ότι υπάρχουν ακόμα εθνικιστές ασυμβίβαστοι... Όσο πιο πολλούς ψήφους πάρουμε τόσο περισσότερο θα αποδείξουμε στους διεφθαρμένους ψευτοδημοκράτες και στους εγκληματίες μπολσεβίκους ότι η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ δεν είναι μία εγκληματική συμμορία... αλλά ένα δυνατό πολιτικό κίνημα»²⁸¹.

Στις ευρωεκλογές της 7^{ης} Ιουνίου 2009 η ΧΑ έλαβε 23.609 ψήφους και ποσοστό 0,46%. Την ίδια στιγμή ο ΛΑΟΣ έπαιρνε 7,15% εκλέγοντας δύο ευρωβουλευτές. Σχολιάζοντας τόσο την συμμετοχή της ΧΑ, όσο και το αποτέλεσμα, ο Μιχαολιάκος τόνισε ότι «η πολιτική είναι ένας θαυμάσιος τρόπος να συσπειρώνεις ανθρώπους και να διαδίδεις τις Ιδέες σου. Λάβαμε μέρος στις εκλογές με πλήρη επίγνωση ότι αποστολή μας είναι να κρατήσουμε αναμμένη την Εθνική Φλόγα και αυτό περιμέναμε και το επιτύχαμε!»²⁸².

Κατά τον Κασιδιάρη, η συμμετοχή της ΧΑ στις ευρωεκλογές του 2009 σήμαινε ότι «η επιστροφή της Χρυσής Αυγής στο πολιτικό παιχνίδι είναι πλέον γεγονός»²⁸³ και εντόπιζε δύο κύρια οφέλη από αυτήν την συμμετοχή: «[Η ΧΑ] καθιερώθηκε κατ' αρχήν στη συνείδηση εκατομμυρίων Ελλήνων ως μία σταθερά ανερχόμενη πολιτική δύναμη... Κατά δεύτερον, κατεγράφη και επίσημα πλέον ένα πολύ σημαντικό αποτέλεσμα. Με δεκάδες χιλιάδες Έλληνες να βρίσκονται ανοικτά στο πλευρό της Χρυσής Αυγής, διαγράφονται οριστικά και αμετάκλητα τα ψεύδη τόσων ετών, η βάναυση παραποίηση της αλήθειας, που ταυτίζει το Κίνημα των Ελλήνων Εθνικιστών με μία παράνομη συμμορία περιθωριακών»²⁸⁴.

Κατά την ΧΑ, οι ευρωεκλογές του 2009 αποτέλεσαν «μία πρώτης τάξεως ευκαιρία να μετρηθούν οι αληθινά Ασυμβίβαστοι Εθνικιστές»²⁸⁵ και πανηγυριζόταν το γεγονός ότι «η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ κατάφερε μέσα σε 5 χρόνια να υπερδιπλασιάσει τόσο το ποσοστό της, όσο και τις ψήφους της σε απόλυτο αριθμό [προφανώς η σύγκριση γίνεται με τις επιδόσεις της Πατριωτικής Συμμαχίας]. Για πρώτη φορά, το Λαϊκό Εθνικιστικό Κίνημα έλαβε ποσοστά της τάξης του 1% στα μεγάλα αστικά κέντρα»²⁸⁶. Τέλος υπογραμμιζόταν ότι «μετά το νικηφόρο αποτέλεσμα των Ευρωεκλογών ατενίζουμε με άλλον αέρα το μέλλον, εντείνουμε τον αγώνα μας και ετοιμαζόμαστε για την μεγάλη μάχη των Δημοτικών Εκλογών του 2010, όπου ξεκάθαρος πλέον στόχος του Κινήματος είναι η εκλογή αντιπροσώπων στους μεγάλους δήμους της χώρας»²⁸⁷.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι, παράλληλα με τις εξελίξεις στην Ελλάδα, ο Πυρήνας Κύπρου της ΧΑ μετεξελίχθηκε στο κόμμα «Εθνικό Λαϊκό Μέτωπο» (ΕΛΑΜ), το οποίο ιδρύθηκε το 2008²⁸⁸. Η πρώτη επίσημη παρουσία του στην πολιτική σκηνή της Κύπρου έγινε με την συμμετοχή στις ευρωεκλογές του 2009 στην Κύπρο, όπου και έλαβε 663 ψήφους και ποσοστό

²⁸⁰ «Ευρωεκλογές Ιούνιος 2009: οι εθνικιστές έχουν φωνή... Λαϊκός Σύνδεσμος-Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 645, 2 Ιουλίου 2008, σελ. 7.

²⁸¹ «Ευρωεκλογές Ιούνιος 2009: οι εθνικιστές έχουν φωνή... Λαϊκός Σύνδεσμος-Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 645, 2 Ιουλίου 2008, σελ. 7.

²⁸² Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Πέρα από την πολιτική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 142 [Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2009], σελ. 4.

²⁸³ Κασιδιάρης Η. «Εις εμοί μύριοι εάν άριστος ηι», *Αντεπίθεση* τ. 33 [Β' Περίοδος], Θέρος 2009, σελ. 7.

²⁸⁴ Κασιδιάρης Η. «Εις εμοί μύριοι εάν άριστος ηι», *Αντεπίθεση* τ. 33 [Β' Περίοδος], Θέρος 2009, σελ. 7.

²⁸⁵ Ηλιοφόρος «24.000 Έλληνες πέρασαν στα 'άκρα'», *Αντεπίθεση* τ. 33 [Β' Περίοδος], Θέρος 2009, σελ. 3.

²⁸⁶ Ηλιοφόρος «24.000 Έλληνες πέρασαν στα 'άκρα'», *Αντεπίθεση* τ. 33 [Β' Περίοδος], Θέρος 2009, σελ. 4-5.

²⁸⁷ Ηλιοφόρος «24.000 Έλληνες πέρασαν στα 'άκρα'», *Αντεπίθεση* τ. 33 [Β' Περίοδος], Θέρος 2009, σελ. 5.

²⁸⁸ «Ο Κυπριακός Ελληνισμός περνά στην αντεπίθεση», *Αντεπίθεση* τ. 35 [Β' Περίοδος], Χειμώνας 2010-2011, σελ. 16-17.

0,22%. Κατά τους Κατσουρίδη και Σαββίδη, η ΧΑ υπήρξε η «*αρχική μήτρα*» του ΕΛΑΜ (Katsourides and Savvides 2021 σελ. 1), ενώ το 2013 ο Κατσουρίδης υποστήριζε ότι το ΕΛΑΜ «*ουσιαστικά παραμένει το παράρτημα της Χρυσής Αυγής στην Κύπρο*» (Katsourides 2013, σελ. 573).

Η ΧΑ συμμετείχε και στις εθνικές εκλογές της 4^{ης} Οκτωβρίου 2009, όπου πήρε 19.624 ψήφους και ποσοστό 0,29%. Στις ίδιες εκλογές ο ΛΑΟΣ πήρε 5,63%, εκλέγοντας δεκαπέντε βουλευτές. Στα τέλη του 2009 η ΧΑ υπενθύμιζε ότι «*έχει προ πολλού τραβήξει κόκκινη γραμμή απέναντι σε όλους ανεξαιρέτως τους φορείς του σημερινού πολιτικού συστήματος*»²⁸⁹.

Σχολιάζοντας την μέχρι τότε εκλογική παρουσία της ΧΑ, ο Camus επισήμαινε ότι συγκρινόμενη με τις νεοναζιστικές ομάδες που είχαν κατά καιρούς συμμετάσχει σε εκλογές σε άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, η ΧΑ ήταν «*αναμφισβήτητα εκείνη η οποία είχε κατορθώσει την μεγαλύτερη εκλογική επιτυχία*» (Camus 2012, σελ. 240). Την άποψή του αυτή υποστηρίζει και ανάλυση της Carter (2005)²⁹⁰ η οποία επεσήμανε ότι, από το 1979 μέχρι το 2003, η εκλογική επίδοση των κομμάτων, τα οποία με βάση την τυπολογία της χαρακτηρίζονται ως «*νεοναζιστικά*», κυμάνθηκε κατά μέσο όρο στο 0,23%.

Ενδεικτική της μνησικακίας με την οποία αντιμετώπιζε τα κορυφαία πρώην στελέχη της η ΧΑ είναι η περίπτωση του πρώην «*υπαρχηγού*» της και πρώην επικεφαλής της «*Πατριωτικής Συμμαχίας*» Δ. Ζαφειρόπουλου. Τον Φεβρουάριο του 2008, στο Καλλιμάρμαρο Στάδιο, κατά την διάρκεια εκδήλωσης υπέρ των Σέρβων του Κοσσυφοπεδίου, ομάδα Χρυσαιγιτών με επικεφαλής τον Ηλ. Κασιδιάρη του επιτέθηκαν με δακρυγόνο σπρέι και κατόπιν τον χτύπησαν στο μάτι. Ο Ζαφειρόπουλος επέλεξε να μην κάνει μήνυση²⁹¹. Το 2009 ο Ζαφειρόπουλος είχε αποδεχθεί πρόταση από τον ΛΑΟΣ να κατέλθει ως υποψήφιος βουλευτής Αχαΐας στις βουλευτικές εκλογές. Μόλις η υποψηφιότητά του δημοσιοποιήθηκε, η ΧΑ διεμήνυσε στον ΛΑΟΣ πως, αν επέμενε σε αυτήν, εκείνη θα έστελνε στα ΜΜΕ έναν φάκελο με επιβαρυντικό φωτογραφικό υλικό από την δράση του Ζαφειρόπουλου τον καιρό που ήταν στην ΧΑ. Κατόπιν αυτού, ο ΛΑΟΣ απέρριψε την υποψηφιότητα²⁹². Η ΧΑ, τελικά, «*επέτρεψε*» στον Ζαφειρόπουλο να κατέλθει ως υποψήφιος βουλευτής με τον ΛΑΟΣ τρία χρόνια αργότερα στις εκλογές του 2012, όταν όμως ο ΛΑΟΣ ήταν σε ραγδαία εκλογική κάθοδο και η ΧΑ βρισκόταν προ της εισόδου της στην Βουλή για πρώτη φορά.

10. Οι δημοτικές εκλογές του 2010

Μετά την πολιτική επαναδραστηριοποίησή της του 2009, η ΧΑ έθεσε ως στόχο της τις δημοτικές εκλογές του 2010, εστιάζοντας στον Δήμο Αθηναίων, όπου επικεφαλής του συνδυασμού τέθηκε ο ίδιος ο Μιχαλολιάκος. Μάλιστα, σε συνέντευξη που παραχώρησε στον Έλληνα τον Οκτώβριο του 2012, ο Μιχαλολιάκος τόνισε: «*Συμμετείχαμε στρατηγικά στις εκλογές αυτές [του 2010 στον Δήμο Αθηναίων] γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο. Ξέραμε ότι θα επιτυγχάναμε*» (Ellinas 2013, σελ. 548).

²⁸⁹ «*Η νίκη της Χρυσής Αυγής στις βουλευτικές εκλογές της 4^{ης} Οκτωβρίου*», *Αντεπίθεση τ. 34* [Β' Περίοδος], Χειμώνας 2009-2010, σελ. 3.

²⁹⁰ Carter (2005), πίνακας 2.6 στην σελ. 59.

²⁹¹ Περιγραφή του περιστατικού κάνει ο ίδιος ο Ζαφειρόπουλος (Ζαφειρόπουλος Δ. «*Ο Πλεύρης, η Χρυσή Αυγή και η αλήθεια*», *Ελεύθερος Κόσμος* 10 Ιουνίου 2012, σελ. 2). Σε άλλο άρθρο του ο Ζαφειρόπουλος κάνει αναφορά και σε άλλες επιθέσεις της ΧΑ κατά εθνικιστών και σε απειλές κατά πρώην μελών της (Ζαφειρόπουλος Δ. «*Χρυσή Αυγή και εθνικός χώρος, μία διαφορετική προσέγγιση*», *Ελεύθερος Κόσμος* 13 Μαΐου 2012, σελ. 2).

²⁹² Β. Ν. «*Οι υποψήφιοι του ΛΑ.Ο.Σ.*», *Ριζοσπάστης* 17 Σεπτεμβρίου 2009, σελ. 14. Το περιστατικό παρέθεσε με αρκετές λεπτομέρειες και ο ίδιος ο Ζαφειρόπουλος (Ζαφειρόπουλος Δ. «*Η Χρυσή Αυγή, το ΛΑΟΣ και η υποψηφιότητά μου*», *Ελεύθερος Κόσμος* 20 Σεπτεμβρίου 2009, σελ. 10).

Στις εκλογές αυτές, οι οποίες έλαβαν χώρα στις 7 Νοεμβρίου 2010, η ΧΑ πήρε 10.222 ψήφους στον Δήμο Αθηναίων και ποσοστό 5,3%, εκλέγοντας τον αρχηγό της ως δημοτικό σύμβουλο. Σχολιάζοντας το αποτέλεσμα, ο Νικολακόπουλος υπογράμμισε ότι *«τα ποσοστά που συγκέντρωσε η Χρυσή Αυγή στις υποβαθμισμένες γειτονίες της Αθήνας συνιστούν αναμφίβολα το πιο ανησυχητικό αποτέλεσμα των... αυτοδιοικητικών εκλογών»*²⁹³, ενώ όπως επισήμανε ο ίδιος το 2014, αυτή η εκλογική επιτυχία της ΧΑ ήταν ένα από τα πρόδρομα σημάδια των επερχόμενων τεκτονικών αλλαγών στο πολιτικό σκηνικό της χώρας²⁹⁴.

Σε αυτή την πρώτη αξιοσημείωτη εκλογική της επιτυχία, σημαντικό ρόλο έπαιξε το γεγονός ότι ο ΛΑΟΣ υποστήριξε – όπως είχε κάνει και το 2006 – την υποψηφιότητα του προερχόμενου από την ΝΔ δημάρχου Νικήτα Κακλαμάνη. Με την στάση του αυτή, όμως, ουσιαστικά «παραχώρησε» στην ΧΑ όλον τον «χώρο» των δεξιών ψηφοφόρων αλλά και γενικότερα εκείνων που ήταν δυσαρεστημένοι με την διαχείριση των δημοτικών θεμάτων – και ιδιαιτέρως του μεταναστευτικού – από τον Κακλαμάνη, καθώς είχαν πλέον μόνο τον συνδυασμό της ΧΑ προκειμένου να εκφράσουν εκλογικά την δυσαρέσκειά τους²⁹⁵.

Αξίζει να σημειωθεί ότι μερίδα βουλευτών του ΛΑΟΣ αντιτέθηκαν στην στήριξη αυτή, επισημαίνοντας ότι η πολιτική του Κακλαμάνη στον Δήμο Αθηναίων ήταν αντίθετη με την ατζέντα του ΛΑΟΣ και η στάση του κόμματος ενεργοποιούσε *«τα συντηρητικά ανακλαστικά της μεγάλης πλειονότητας των οπαδών τους»*²⁹⁶. Επιπλέον, η Δημαρχία Κακλαμάνη ήταν μάλλον αποτυχημένη καθώς ήδη από το 2008, το 56% των Αθηναίων δήλωναν δυσαρεστημένοι από το έργο του (ικανοποιημένο ήταν μόλις το 35%), ενώ δυσαρεστημένο από το έργο του δήλωνε και το 31% των ψηφοφόρων της ΝΔ²⁹⁷.

Μάλιστα, η εκλογική αυτή επιτυχία της ΧΑ, ήλθε παρ' ότι – όπως σημειώνει η Γεωργιάδου – *«η τηλεοπτική προβολή της οργάνωσης κατά τις τοπικές εκλογές του 2010 υπήρξε μάλλον περιορισμένη»* (Γεωργιάδου 2014α, σελ. 194). Επιπλέον, και στην Αναφορά Πολιτικής Πολυφωνίας του ΕΣΡ για το 2010 δεν φαίνεται να υπήρξε παρουσία είτε της ΧΑ, είτε στελέχους της στα κεντρικά δελτία ειδήσεων της τηλεόρασης²⁹⁸.

Σχετική ανάλυση του αποτελέσματος κατέδειξε ότι η εκλογική δύναμη του συνδυασμού Μιχαολιάκου *«παρουσιάστηκε αυστηρά εντοπισμένη κυρίως κατά μήκος της Αχαρνών... και γενικότερα σε συνοικίες με κοινό γνώρισμα τη λαϊκή ή μικροαστική κοινωνιολογική τους σύνθεση αλλά πρώτα από όλα την έντονη παρουσία μεταναστών»* (Κουστένης 2011, σελ. 51).

Σύμφωνα με την ίδια ανάλυση, ο ΛΑΟΣ αποτέλεσε την κυριότερη πηγή άντλησης ψήφων υπέρ του συνδυασμού Μιχαολιάκου και υπήρξε υψηλή συσχέτιση μεταξύ των ψήφων υπέρ του και υπέρ του υποστηριζόμενου από τον ΛΑΟΣ συνδυασμού για την Περιφέρεια Αττικής στις εκλογές οι οποίες έγιναν την ίδια μέρα. Εκτιμάται ότι στην εκλογική ζώνη 2 του Δήμου Αθηναίων (Ομόνοια, Πατήσια, Κυψέλη-Κολωνός) αυτή η επικάλυψη έφθασε το 70%, ενώ στις υπόλοιπες ήταν γύρω στο 50%, και 55% στο σύνολο²⁹⁹ (Κουστένης 2011, σελ. 52-53).

²⁹³ Νικολακόπουλος Ηλ. «Ραγισμένο οικοδόμημα το πολιτικό σύστημα», *Τα Νέα* 13-14 Νοεμβρίου 2010, σελ. 16.

²⁹⁴ Νικολακόπουλος Ηλ. «Περιμένοντας τους μετασεισμούς», *Τα Νέα* 3-4 Μαΐου 2014, σελ. 35.

²⁹⁵ Ανάλυση των άστοχων χειρισμών του ΛΑΟΣ σε ό,τι αφορά στις υποψηφιότητες για τον Δήμο Αθηναίων και την Περιφέρεια Αττικής κατά τις εκλογές του 2010 υπάρχει στο Κολοβός (2016), σελ. 147-155.

²⁹⁶ Ραβανός Α. «Το καράβι του ΛΑΟΣ μπάζει νερά», *Το Βήμα* 31 Οκτωβρίου 2010, σελ. Α28.

²⁹⁷ Νέδος Β. «Το 65% των Αθηναίων θέλουν να φύγουν», *Καθημερινή* 20 Απριλίου 2008, σελ. 4.

²⁹⁸ Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, *«Αναφορά Πολιτικής Πολυφωνίας 2010»*. Αναρτήθηκε στις 14.2.2011 στο <https://www.esr.gr/wp-content/uploads/EPOL2010.pdf> [Πρόσβαση στις 14.3.2011], σελ. 9.

²⁹⁹ Την συσχέτιση αυτή την είχε επισημάνει και ο Νικολακόπουλος («Ραγισμένο οικοδόμημα το πολιτικό σύστημα», *Τα Νέα* 13-14 Νοεμβρίου 2010, σελ. 16).

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Κουστένης, «τα αυξημένα ποσοστά του Ν. Μιχαλολιάκου... αναδεικνύουν... τη σχέση εκλογικής επιρροής και τοπικής οργανωτικής παρουσίας της Χρυσής Αυγής... Η υψηλή... συγκέντρωση μεταναστών σε συγκεκριμένες μικροαστικές συνοικίες της πόλης ενεργοποίησε τάσεις δεξιάς ριζοσπαστικοποίησης, ακόμα και εξτρεμιστικά αντανακλαστικά, σε μια συνεχώς διευρυνόμενη μερίδα των κατοίκων τους, η οποία εκφράστηκε σε αυτές τις εκλογές μέσω της πριμοδότησης της Χρυσής Αυγής, χωρίς αυτή η επιλογή να είναι για όλους κατά ανάγκη συνειδητοποιημένη ή προσδιοριστική της γενικότερης πολιτικής τους τοποθέτησης – πρόκειται για ανθρώπους που ένιωσαν απαξιωμένοι και εγκαταλελειμμένοι από την κεντρική κρατική και δημοτική εξουσία, αναγκασμένοι να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους με το καθημερινό πρόβλημα της παρουσίας μεταναστών στις γειτονίες τους» (Κουστένης 2011, σελ. 54-55).

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι στον Β' γύρο των ίδιων εκλογών, το κύριο κομμάτι των ψηφοφόρων του συνδυασμού της ΧΑ δεν κινήθηκε υπέρ του υποστηριζόμενου από την ΝΔ και τον ΛΑΟΣ Νικήτα Κακλαμάνη, αλλά επέλεξε την αποχή ή το λευκό-άκυρο (Κουστένης 2011, σελ. 58). Κατά τον Γ. Μαυρή, η επιτυχία της ΧΑ στον Δήμο Αθηναίων «είναι ένα εφιαλτήριο. Είναι προφανές ότι υπάρχει χώρος για την άκρα δεξιά, γιατί υπάρχει κρίση και ξеноφοβία»³⁰⁰.

Στις ίδιες εκλογές, εκτός από τον Δήμο Αθηναίων, η ΧΑ συμμετείχε με συνδυασμούς της στον Δήμο Θεσσαλονίκης, στην Περιφέρεια Πελοποννήσου και στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Σχολιάζοντας τα αποτελέσματα, το στέλεχος της ΧΑ Κ. Αλεξανδράκης επισήμανε ότι «σε 2 περιφέρειες και σε 2 δήμους καταφέραμε να πάρουμε περισσότερες ψήφους απ' όσες είχαμε πάρει σε ολόκληρη την Ελλάδα και αν υπολογίσει κανείς το ποσοστό μας επί των έγκυρων ψηφοδελτίων σε αυτές τις περιοχές βλέπουμε ότι ξεπεράσαμε το 2,2% (ποσοστό δεκαπλάσιο από αυτό που λάβαμε στις προηγούμενες εθνικές εκλογές). Με νέους συναγωνιστές να πυκνώνουν τις γραμμές του Αγώνα καθημερινά και με την λογική της 'χαμένης' ψήφου πεταμένη στον κάλαθο των αχρήστων είναι θέμα χρόνου η δημιουργία ενός νέου πολιτικού κινήματος που θα συνταράξει το Σύστημα και θα φτάσει πιο ψηλά απ' όσο ονειρευόμαστε»³⁰¹.

Ο Κασιδιάρης θεωρούσε ότι «η μάχη του δρόμου, που κερδήθηκε από το Κίνημά μας έπειτα από 30 χρόνια σκληρών πολιτικών αγώνων, ήταν το πρώτο μεγάλο βήμα. Αυτό που μένει να κερδηθεί από εδώ και πέρα είναι η μάχη της ενημέρωσης»³⁰², ενώ ο Μιχαλολιάκος υπογράμιζε ότι «η σημασία του 5,3% στο Δήμο Αθηναίων τον Νοέμβριο του 2010 είναι μεγάλη και διαψεύδει πανηγυρικά αυτούς, οι οποίοι λένε ότι την ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ την γέννησε το μνημόνιο γιατί τότε οι επιπτώσεις του μνημονίου δεν είχαν φανεί ακόμη» (Μιχαλολιάκος 2017, σελ. 277).

Στις 30 Ιανουαρίου του 2011 πραγματοποιήθηκε το 7^ο Συνέδριο της Χρυσής Αυγής (Μιχαλολιάκος 2016α, σελ. 5), ενώ ο Μιχαλολιάκος είχε δηλώσει από τις αρχές του έτους ότι η ΧΑ θα συμμετείχε στις επόμενες εκλογές, υπογραμμίζοντας ότι «η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ θα είναι το κόμμα εκείνο που θα εκπροσωπεί απόλυτα στις εκλογές το σύνθημα 'ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΟΛΩΝ'. Από την μια πλευρά όλοι αυτοί, κεντροδεξιοί, κεντροαριστεροί και αριστεροί και ψευτοεθνικιστές και από την άλλη ΕΜΕΙΣ!» (Μιχαλολιάκος 2014γ, σελ. 57). Μάλιστα, η πολιτική πρόταση της ΧΑ για τις επερχόμενες εκλογές ήταν: α) η καταγγελία του μνημονίου και του εξωτερικού χρέους, β) η ριζική αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, γ) η σύσταση Συντακτικής Εθνοσυνέλευσης, δ) η επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 μίλια, ε) η κατάργηση της

³⁰⁰ Συνέντευξη στην Ι. Δρόσου, «Μετά τις εκλογές η πολιτική του ΠΑΣΟΚ δεν έχει ιδεολογική συναίνεση», *Εποχή* 21 Νοεμβρίου 2010, σελ. 21.

³⁰¹ Αλεξανδράκης Κ. «Χρυσή Αυγή 5,3% και συνεχίζουμε...», *Αντεπίθεση* τ. 35 [Β' Περίοδος], Χειμώνας 2010-2011, σελ. 5.

³⁰² Κασιδιάρης Η. «Το Ελληνικό πρόβλημα», *Αντεπίθεση* τ. 35 [Β' Περίοδος], Χειμώνας 2010-2011, σελ. 7.

βουλευτικής ασυλίας και του νόμου περί ευθύνης υπουργών και στ) η άμεση φορολόγηση των Τραπεζών (Μιχαλολιάκος 2014γ, σελ. 58).

Αξιοσημείωτο είναι το δημοσκοπικό εύρημα ότι ένα σημαντικό κομμάτι (25%) των ψηφοφόρων που το 2011 θεωρούσαν το μεταναστευτικό ως το σημαντικότερο πρόβλημα στην περιοχή τους, εξέφραζε την άποψη ότι η ΧΑ είναι το καταλληλότερο κόμμα για την αντιμετώπισή του (Γεωργιάδου 2014β, σελ. 103). Επίσης έρευνα του Πανεπιστημίου Μακεδονίας κατά τα έτη 2011 και 2012 εντόπισε ότι «η αρνητική στάση απέναντι στους μετανάστες δεν περιορίζεται μόνο στις περιοχές όπου υπάρχει έντονη μεταναστευτική παρουσία, αλλά διαχέεται και στους κατοίκους των υπολοίπων διαμερισμάτων της Αθήνας»³⁰³.

Στα μέσα του 2011, η ΧΑ επισήμαινε ότι «το μέλλον του Ελληνικού Λαού δεν θ' αποφασιστεί με ψηφοδέλτια. Όμως η πολιτική πάλη στο συνταγματικά καθορισμένο πλαίσιο της αστικής δημοκρατίας αποτελεί για μας μιάν έμπρακτη πολιτική δοκιμή της δύναμής μας, όπου οφείλουμε να δώσουμε το παρόν διεκδικώντας την εμβόλιμη θέση μας στο πολιτικό πλέγμα... [Ε]να νόημα έχει η πολιτική πάλη του Κινήματος στον κάλπικο στίβο του κοινοβουλευτικού παιγνίου: ένας Λαός οφείλει στις κρίσιμες στιγμές του πεπρωμένου του να δείξει πως δεν βουβάθηκε, δεν έσκυψε, αλλά θέλει, ξέρει και μπορεί να πολεμήσει τον εχθρό του σε κάθε μέτωπο, ακόμη και στις πιο αντίξοες συνθήκες»³⁰⁴.

Αξίζει να σημειωθεί ότι δημοσκοπικά, σε πανελλαδικό επίπεδο η ΧΑ άρχισε να εντοπίζεται από τον Απρίλιο του 2011, όταν η VPRC κατέγραψε πρόθεση ψήφου υπέρ της στο 1,5% – επίδοση η οποία καταγράφηκε και τον Ιούλιο, τον Σεπτέμβριο, τον Οκτώβριο και τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους³⁰⁵.

Στα τέλη Νοεμβρίου του 2011, ο Γ. Μαυρής της Public Issue επισήμανε ότι «ο ΛΑΟΣ έχει διαρροές προς τη Χρυσή Αυγή. [Αυτή] εμφανίζει ποσοστά από 1-1,5% μέχρι στιγμής, αλλά υπάρχει και η πιθανότητα οι δημοσκοπήσεις να υποεκτιμούν την πραγματική επιρροή, λόγω απόκρυψης [πρόθεσης ψήφου], φαινόμενο που έχει παρατηρηθεί συχνά για παρόμοιους κομματικούς σχηματισμούς»³⁰⁶. Επίσης στις αρχές Δεκεμβρίου του 2011, ο Ηλ. Νικολακόπουλος, σχολιάζοντας την εκλογική επιτυχία της ΧΑ στον Δήμο Αθηναίων το 2010, επισήμανε: «Φοβάμαι πως η Χρυσή Αυγή, μετά τη μικρή επιτυχία της στις δημοτικές εκλογές στην Αθήνα, θα είναι παρούσα στις [εθνικές] εκλογές. Και πιθανότατα θα καταγράψει και ποσοστά που δεν θα είναι του μηδέν κόμμα τόσο, αλλά θα είναι διακριτά»³⁰⁷.

Τον Δεκέμβριο του 2011 ο Μάστορας υπογράμμισε ότι «η δική μας συμμετοχή στον πολιτικό στίβο γίνεται αναμφίβολα από πλευρά αντισυστημική και εξωθεσμική. Δεν συμμετέχουμε στις εκλογικές διαδικασίες ούτε από πίστη στον θεσμό αυτό, ούτε από ματαιοδοξία, ούτε από χομπισμό. Γνωρίζουμε... ότι ενδεχόμενη είσοδος στο κυνοβούλιο της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ θα είναι αναμφίβολα μια πολύ σημαντική επιτυχία κάτω από αντίξοες συνθήκες, αλλά δεν αποτελεί νίκη. Αντιθέτως, ΝΙΚΗ αποτελεί η ΕΞΟΥΣΙΑ, με ότι μέσον συνεπάγεται ακόμη με τις κυνοβουλευτικές διαδικασίες στο μέτρο, φυσικά, που θα μας επιτραπεί»³⁰⁸.

³⁰³ Γαλάνης Δ. «Μετανάστες και κρίση δυνάμωσαν τη Χρυσή Αυγή», *Το Βήμα* 27 Μαΐου 2012, σελ. Α44.

³⁰⁴ Γ. Λ. «Η θέλησή μας, ο δρόμος μας και ο σκοπός μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 146 [Ιούλιος 2011], σελ. 26.

³⁰⁵ VPRC «Πολιτική Συγκυρία και Διακυβέρνηση», Ιανουάριος 2012 [έρευνα για το περιοδικό «Επίκαιρα»], διάγραμμα 43.

³⁰⁶ Συνέντευξη σε Ι. Δρόσου «Το εκλογικό σώμα έτοιμο ν' αποδοκίμασει το δικομματισμό», *Εποχή* 20 Νοεμβρίου 2011, σελ. 7.

³⁰⁷ Συνέντευξη σε Μ. Μπαλαούρα «Ενισχυμένη η Αριστερά, αλλά χωρίς ενιαία πρόταση», *Εποχή* 4 Δεκεμβρίου 2011, σελ. 4.

³⁰⁸ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 13-14.

Και συνέχιζε επισημαίνοντας ότι «Το να συμμετέχουμε στις εκλογικές διαδικασίες και το να επιχειρούμε να εισέλθουμε στη Βουλή... [είναι μέρος της στρατηγικής μας, ο σχεδιασμός μιας μάχης που πρέπει να κερδηθεί στην γενικότερη προσπάθεια που κάνουμε για να κερδίσουμε τον ευρύτερης σημασίας Πόλεμο... Δεν δικαιολογείται κάτω από αυτό το πρίσμα καμμία πίστη και υποχρέωση σε νόμους, κανόνες και θεσμούς που υπονομεύουν πολλαπλώς την ακεραιότητα του Έθνους. Το ότι σήμερα υποχρεωνόμαστε να είμαστε νομοταγείς δεν μας εξαναγκάζει (ευτυχώς όχι ακόμη...) να είμαστε και νομιμόφρονες και αυτό μας καθοδηγεί για την μελλοντική μας πορεία»³⁰⁹. Μάλιστα, ο Μάστορας προέβλεπε ότι «η επικείμενη οριστική κατάρρευση του μεταπολιτευτικού καρκινώματος δεν θα φέρει το χάος ή τις αριστερές παραφυάδες του συστήματος στο προσκήνιο... [αλλά την Χρυσή Αυγή] όχι απλώς σε ρυθμιστή των πολιτικών εξελίξεων, αλλά στον κεντρικό πρωταγωνιστή» (Μάστορας 2014, σελ. 101-102).

11. Η ΧΑ εισέρχεται στην Βουλή: ο εκλογικός «σεισμός» του 2012

Η συμμετοχή του ΛΑΟΣ στην κυβέρνηση συνεργασίας του Λουκά Παπαδήμου τον Νοέμβριο του 2011 αποτέλεσε μεν την πρώτη συμμετοχή «ακροδεξιού» κόμματος σε κυβέρνηση μεταπολιτευτικά, αλλά έφερε και την δημοσκοπική του πτώση³¹⁰. Κατά τον Μιχαλολιάκο, η συμμετοχή αυτή αποτέλεσε «απόδειξη» του καιροσκοπισμού και του κίβδηλου εθνικισμού του ΛΑΟΣ και δικαίωση για τη στάση της ΧΑ «επειδή ήταν και παραμένει ENANTION ΟΛΩΝ!»³¹¹.

Σύμφωνα με την χρονοσειρά δεδομένων της πρόθεσης ψήφου της VPRC, η δημοσκοπική πτώση του ΛΑΟΣ ξεκίνησε από την μέτρηση του Ιανουαρίου 2012 (6% από 7% τον Δεκέμβριο 2011) και εξελίχθηκε ραγδαία (4,5% τον Φεβρουάριο 2012). Η αποχώρηση του ΛΑΟΣ από την κυβέρνηση Παπαδήμου και η διαγραφή προβεβλημένων στελεχών του επιδείνωσε την κατάσταση καθώς τον Μάρτιο του 2012 το ποσοστό του κόμματος καταγράφηκε από την VPRC στο 3%³¹². Αντιστοίχως, η ΧΑ, η οποία τον Δεκέμβριο του 2011 καταγράφηκε στο 1,5%, εκτινάχθηκε στο 2,5% τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο του 2012, στο 3,5% τον Μάρτιο και στο 5% τον Απρίλιο του 2012³¹³.

Το «Βαρόμετρο» της Public Issue στις αρχές Φεβρουαρίου του 2012 έδειξε την εκλογική επιρροή του ΛΑΟΣ να υποχωρεί στο 5% (από 5,5% στην προηγούμενη έρευνα της εταιρίας), αλλά και της ΧΑ να βρίσκεται στο 3%³¹⁴. Στο «Βαρόμετρο» του τέλους του ίδιου μήνα, ο ΛΑΟΣ είχε υποχωρήσει κι άλλο στο 4%, ενώ η ΧΑ είχε ανέλθει στο 3,5%³¹⁵. Την ίδια περίοδο, δημοσκόπηση της RASS έδειχνε τον ΛΑΟΣ στο 3,9% (από 5,7% στην προηγούμενη έρευνα της εταιρίας) και την ΧΑ στο 2,8%³¹⁶. Αντιστοίχως, δημοσκόπηση της Κάππα Research τον Μάρτιο του 2012 έδειξε τον ΛΑΟΣ στο 3,6% (από 5,3% τον Ιανουάριο) και την ΧΑ στο 3,4%³¹⁷.

³⁰⁹ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 14.

³¹⁰ Ανάλυση της συμμετοχής του ΛΑΟΣ στην κυβέρνηση Παπαδήμου και στους κακούς χειρισμούς του Γ. Καρατζαφέρη υπό την πίεση της δημοσκοπικής πτώσης του κόμματος γίνεται στο Κολοβός (2016), σελ. 156-168.

³¹¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η δικαίωση της Χρυσής Αυγής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 5.

³¹² VPRC «Πολιτική Συγκυρία και Διακυβέρνηση», Μάρτιος 2012 [έρευνα για το περιοδικό «Επίκαιρα»], διάγραμμα 24.

³¹³ VPRC «Πολιτική Συγκυρία και Διακυβέρνηση», Απρίλιος 2012 [έρευνα για το περιοδικό «Επίκαιρα»], διάγραμμα 28.

³¹⁴ Αντωνίου Δ. «Δημοσκοπική κατάρρευση ΠΑΣΟΚ», *Καθημερινή* 8 Φεβρουαρίου 2012.

³¹⁵ Τερζής Γ. «Προβάδισμα της ΝΔ σε νέο σκηνικό», *Καθημερινή* 4 Μαρτίου 2012, σελ. 12.

³¹⁶ «48,1% ναι στη χρεοκοπία», *Το Παρόν* 12 Φεβρουαρίου 2012, σελ. 8.

³¹⁷ Χιώτης Β. «Βουλή με οκτώ κόμματα και χωρίς αυτοδύναμη κυβέρνηση», *Το Βήμα* 25 Μαρτίου 2012, σελ. Α4.

Τον ίδιο μήνα, δημοσκόπηση της MRB κατέγραφε την πρόθεση ψήφου υπέρ του ΛΑΟΣ στο 2,5% (από 3,4% τον Φεβρουάριο) και την ΧΑ στο 2,6% (από 2,1%)³¹⁸.

Κατά τον Βερναρδάκη, «η πτώση του ΛΑΟΣ οφείλεται στην επικράτηση της ‘συστημικής’ του τάσης απέναντι στη σκληρή ‘αντισυστημική’ πολιτική που θα ταίριαζε σε ένα τυπικό ακροδεξιό κόμμα»³¹⁹, ενώ προέβλεπε ότι «η Χρυσή Αυγή, ένα σκληρό ιδεολογικό μόρφωμα, με επίγνωση της ‘αντισυστημικότητάς’ της, πιθανόν να αντικαταστήσει γρήγορα τον ΛΑΟΣ στην εκπροσώπηση του εθνικιστικού χώρου»³²⁰.

Στις εκλογές της 6^{ης} Μαΐου 2012 η ΧΑ εκτινάχθηκε από 0,29% και 19.624 ψήφους, που είχε λάβει το 2009, στο 6,97% και στις 440.966 ψήφους, εκλέγοντας 21 βουλευτές. Αντιθέτως, ο ΛΑΟΣ απέτυχε να περάσει το όριο του 3% και να εκλέξει βουλευτές, καθώς έλαβε 2,89%. Την βραδιά των εκλογών, ο Μιχαλιόλακος δήλωσε στους δημοσιογράφους: «Όσοι προδίδουν την πατρίδα ήρθε η ώρα να φοβηθούν! Ερχόμαστε! Ο εθνικιστικός αγώνας συνεχίζεται πιο δυνατός και μέσα και έξω από τη Βουλή. Με συκοφαντήσατε, με φιμώσατε, σας νίκησα!»³²¹.

Αξίζει να επισημανθεί ότι το αποτέλεσμα αυτό επετεύχθη χωρίς ουσιαστική τηλεοπτική προβολή της ΧΑ. Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Μαρτίου 2012, η τηλεοπτική προβολή της ΧΑ στα κεντρικά δελτία ειδήσεων ήταν ανύπαρκτη³²², ενώ κατά την προεκλογική περίοδο των εκλογών του Μαΐου 2012, σύμφωνα με στοιχεία του ΕΣΡ, η προβολή της ΧΑ στα δελτία ειδήσεων των τηλεοπτικών σταθμών ήταν μόλις 0,2%³²³. Αντίστοιχα χαμηλός ήταν και ο αριθμός των εμφανίσεων στελεχών της σε ενημερωτικές εκπομπές των τηλεοπτικών σταθμών³²⁴.

Το γεγονός ότι οι εκλογικές επιτυχίες της ΧΑ στις εκλογές του Δήμου Αθηναίων το 2010 και στις εθνικές εκλογές του Μαΐου 2012 επιτεύχθηκαν χωρίς ουσιαστική προβολή από τα ΜΜΕ αποτελεί σαφή ένδειξη των αδυναμιών της θεωρίας του Έλληνα για την σημασία της προβολής από τα ΜΜΕ για την πρώτη εκλογική επιτυχία των κομμάτων της «άκρας δεξιάς» (Ellinas, 2010).

Ειδικά ως προς τις εκλογές του Μαΐου του 2012, επισημαίνεται ότι η υπογραφή του δεύτερου Μνημονίου και δανειακής σύμβασης της χώρας και από τη ΝΔ – η οποία προηγουμένως εμφανιζόταν ως σφόδρα αντιμνημονιακή – είχε δημιουργήσει ρήγμα στις τάξεις των ψηφοφόρων της. Την συγκεκριμένη χρονική στιγμή, η ΝΔ εκπροσωπούσε πλέον την συστημική μνημονιακή κεντροδεξιά, ενώ οι «Ανεξάρτητοι Έλληνες», οι οποίοι προέκυψαν από απόσχιση από την ΝΔ, εκπροσωπούσαν τη συστημική³²⁵ αντιμνημονιακή δεξιά. Επιπλέον, η αξιοπιστία

³¹⁸ Μιχαλέλης Δ. «Δέκα κόμματα στη νέα Βουλή», *Real News* 24 Μαρτίου 2012, σελ. 16.

³¹⁹ Συνέντευξη στον Στ. Κουτρουβίδη, «Ρευστή η πολιτική κατάσταση, ίσως για αρκετά χρόνια», *Εποχή* 5 Φεβρουαρίου 2012, σελ. 7.

³²⁰ Συνέντευξη στον Στ. Κουτρουβίδη, «Ρευστή η πολιτική κατάσταση, ίσως για αρκετά χρόνια», *Εποχή* 5 Φεβρουαρίου 2012, σελ. 7.

³²¹ Παπαδόπουλος Γ. «Ήρθε η ώρα να φοβηθούν! Ερχόμαστε!», *Τα Νέα* 7 Μαΐου 2012, σελ. 20.

³²² Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, «Αναφορά Πολιτικής Πολυφωνίας 2012». Αναρτήθηκε στις 8.4.2013 στο <https://www.esr.gr/wp-content/uploads/EPOL2012.pdf> [Πρόσβαση στις 8.5.2013], σελ. 9.

³²³ Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, «Αναφορά Πολιτικής Πολυφωνίας 2012». Αναρτήθηκε στις 8.4.2013 στο <https://www.esr.gr/wp-content/uploads/EPOL2012.pdf> [Πρόσβαση στις 8.5.2013], σελ. 12, «Λιγότερη διαφήμιση, περισσότεροι υποψήφιοι σε ραδιο-τηλεόραση», *Το Παρόν* 27 Μαΐου 2012, σελ. 20.

³²⁴ Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, «Αναφορά Πολιτικής Πολυφωνίας 2012». Αναρτήθηκε στις 8.4.2013 στο <https://www.esr.gr/wp-content/uploads/EPOL2012.pdf> [Πρόσβαση στις 8.5.2013], σελ. 27.

³²⁵ Στο συγκεκριμένο σημείο, οι όροι «συστημικός» και «αντισυστημικός» χρησιμοποιούνται απλώς για την διάκριση των κομμάτων που είτε δεν καταφέρονται κατά του πολιτικού συστήματος συνολικά είτε έχουν ασκήσει κυβερνητική εξουσία («συστημικά»), από εκείνα που καταφέρονται συνολικά κατά του πολιτικού συστήματος και δεν έχουν ασκήσει κυβερνητική εξουσία («αντισυστημικά»). Υπ’ αυτήν την έννοια, οι «Ανεξάρτητοι Έλληνες» ήταν «συστημικό» κόμμα, καθώς ο Πρόεδρός τους Πάνος Καμμένος είχε υπάρξει βουλευτής της ΝΔ από το 1993 και είχε διατελέσει και υφυπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας (2007-2009).

του ΛΑΟΣ είχε τρωθεί στα μάτια των δεξιών ψηφοφόρων λόγω των παλινωδιών από την αρχική συμμετοχή του στην – μνημονιακή – κυβέρνηση Παπαδήμου και κατόπιν από την αποχώρησή του από αυτήν. Επομένως, η ΧΑ βρέθηκε τον Μάιο του 2012 να είναι το μόνο κόμμα που να «καλύπτει» τον χώρο της αντισυστημικής αντιμνημονιακής δεξιάς και ακροδεξιάς.

Ένδειξη ότι η ψήφος υπέρ της ΧΑ ήταν κυρίως ψήφος διαμαρτυρίας και όχι ιδεολογική παρέχεται από το exit poll των εκλογών του Μαΐου του 2012³²⁶, σύμφωνα με το οποίο λιγότεροι από τους μισούς (44%) ψηφοφόρους της ΧΑ δήλωσαν ότι «αισθάνονται κοντά στο κόμμα που ψήφισαν». Επιπλέον, και η ίδια η δήλωση «αισθάνομαι κοντά» είναι αρκετά αόριστη ως προς το αν η εγγύτητα ήταν ιδεολογική ή απλά «πολιτική» και ως προς ποιες παραμέτρους της ιδεολογίας της ΧΑ αφορούσε.

Πιο ξεκάθαρη εικόνα παρέχεται από έρευνα της MARC, η οποία διενεργήθηκε τον Δεκέμβριο του 2012 και σύμφωνα με την οποία το 64,7% όσων δήλωναν ότι θα ψηφίσουν την ΧΑ το αιτιολογούσαν με το σκεπτικό ότι αυτός «ήταν ένας τρόπος διαμαρτυρίας» και μόλις το 35,3% «λόγω της αποδοχής της ιδεολογίας της»³²⁷.

Μετά το εκλογικό αποτέλεσμα του Μαΐου του 2012, το δημοσιογραφικό ενδιαφέρον για την ΧΑ αυξήθηκε κατακόρυφα, με αποτέλεσμα πολλές τηλεοπτικές εκπομπές να εστιάσουν σε αυτήν και να καταγράψουν υψηλά ποσοστά τηλεθέασης. Η εκπομπή του Στ. Θεοδωράκη «Πρωταγωνιστές» (Mega, 13.5.2012) φιλοξένησε συνέντευξη του Ν. Μιχαολιάκου και είχε μία από τις υψηλότερες τηλεθεασίες για ενημερωτική εκπομπή, με 1.683.000 τηλεθεατές (16,5% επί του πληθυσμού και 51% επί των ανοικτών δεκτών), ενώ υψηλή τηλεθέαση σημείωσε και η εκπομπή «Αυτοψία» (Alpha, 9.5.2012) με τον Αντ. Σρόιτερ, με 595.000 τηλεθεατές και 27%, και η εκπομπή «ΣΚΑΙ με τον Νίκο Ευαγγελάτο» (ΣΚΑΙ, 10.5.2012), με 357.000 τηλεθεατές και 12,5%³²⁸. Επίσης, κατά την προεκλογική περίοδο των εκλογών του Ιουνίου 2012, η προβολή της ΧΑ από τα δελτία ειδήσεων ανήλθε στο 4,7%³²⁹. Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η δημοσιογραφική κάλυψη της ΧΑ τόσο από τα ηλεκτρονικά όσο και από τα έντυπα ΜΜΕ κατά την προεκλογική περίοδο των εκλογών του Ιουνίου 2012 ήταν αρνητική, σε βαθμό που ο δημοσκόπος Γ. Μαυρής να κάνει λόγο για «στοχοποίηση» της ΧΑ από τα μέσα ενημέρωσης μετά τις εκλογές του Μαΐου του 2012³³⁰.

Ένα αξιοσημείωτο περιστατικό, το οποίο σημειώθηκε στις 7 Ιουνίου 2012, κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, ήταν η βιαιοπραγία του εκπροσώπου τύπου της ΧΑ Ηλία Κασιδιάρη, ο οποίος γρονθοκόπησε την υποψήφια βουλευτή του ΚΚΕ Λιάνα Κανέλλη και πέταξε ένα ποτήρι νερό στην υποψήφια βουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ Ρένα Δούρου κατά την διάρκεια ζωντανής τηλεοπτικής εκπομπής στον τηλεοπτικό σταθμό Antenna³³¹. Ο Βαμβακάς ισχυρίζεται ότι το περιστατικό αυτό πέτυχε «να συσπειρώσει τους ψηφοφόρους της [ΧΑ]»³³². Η ευστάθεια αυτού του ισχυρισμού δεν μπορεί να αποδειχθεί, αλλά εκ του αποτελέσματος προκύπτει ότι το περιστατικό αυτό δεν λειτούργησε αποτρεπτικά για τους ψηφοφόρους της ΧΑ.

³²⁶ Exit poll Βουλευτικών εκλογών 6^{ης} Μαΐου 2012. Αναρτήθηκε τον Μάιο του 2012 στο <https://www.metronanalysis.gr/exit-poll-βουλευτικών-εκλογών-μάιος-2012/> [Πρόσβαση στις 19.2.2022].

³²⁷ «Ο οδικός χάρτης στα κόμματα», *Έθνος της Κυριακής* 22-23 Δεκεμβρίου 2012, σελ. 11.

³²⁸ Καρακούση Ρ. «1,68 εκατ. είδαν τους 'Πρωταγωνιστές'», *Καθημερινή* 20 Μαΐου 2012, [tv] σελ. 10.

³²⁹ Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, «Αναφορά Πολιτικής Πολυφωνίας 2012». Αναρτήθηκε στις 8.4.2013 στο <https://www.esr.gr/wp-content/uploads/EPOL2012.pdf> [Πρόσβαση στις 8.5.2013], σελ. 14.

³³⁰ Μαυρής Γ. «Ανάδυση και σταθεροποίηση του ακροδεξιού φαινομένου», *Εφημερίδα των Συντακτών* 1 Ιουλίου 2013, σελ. 10.

³³¹ «Φασιστικές γροθιές σε ζωντανή σύνδεση», *Τα Νέα* 8 Ιουνίου 2012, σελ. 2.

³³² Βαμβακάς Β. «Γροθιές, ντιμπέιτ και likes». Αναρτήθηκε στις 19.6.2012 στο <https://www.tanea.gr/2012/06/19/opinions/grothies-ntimpeit-kai-likes/> [Πρόσβαση στις 21.6.2012].

Στις εκλογές της 17^{ης} Ιουνίου 2012, η ΧΑ διατήρησε εν πολλοίς τις δυνάμεις της λαμβάνοντας 6,92% και 426.025 ψήφους, και εξέλεξε 18 βουλευτές³³³. Το γεγονός ότι η συσπείρωση των ψηφοφόρων της από τις εκλογές του Μαΐου σε αυτές του Ιουνίου δεν ήταν ιδιαίτερως υψηλή (66%)³³⁴, έδειξε ότι η ΧΑ πέτυχε να αντισταθμίσει τις απώλειες της αυτές με νέες εισροές ψηφοφόρων. Αντιθέτως, η επίδοση του ΛΑΟΣ ήταν ακόμα χειρότερη συγκριτικά με τον Μάιο, καθώς έλαβε μόλις 1,58%. Κατά τον Βούλγαρη, αυτά τα εκλογικά αποτελέσματα της ΧΑ την κατέστησαν «*σπάνια περίπτωση κόμματος της εξτρεμιστικής Ακροδεξιάς που πέτυχε σχετικά υψηλό εκλογικό ποσοστό ξεκινώντας από ένα μικρό και απροκάλυπτα φιλοναζιστικό γκρουπούσκουλο*»³³⁵.

Ο Κουστένης, αναλύοντας την ψήφο στο Λεκανοπέδιο Αττικής, έκανε λόγο για «*σημαντικότερη διείσδυση [της ΧΑ] στον χώρο των εργατικών-λαϊκών στρωμάτων*» (Κουστένης 2014β, σελ. 104) και επισήμανε ότι «*οι μέγιστες επιδόσεις της Χρ. Αυγής στις λαϊκές τάξεις καταγράφηκαν σε περιοχές που συνδυάζουν κυρίως την υψηλή ανεργία... με την ισχυρή παρουσία μεταναστών*» (Κουστένης 2014β, σελ. 104-105). Αντίστοιχα, ο Βερναρδάκης εντόπιζε «*λαϊκή ταξικότητα*» στην ψήφο υπέρ της ΧΑ και επισήμανε ότι η γεωγραφική κατανομή της «*δείχνει ένα μόρφωμα που δεν θα είναι συγκυριακό στο κομματικό σύστημα*»³³⁶. Επιπλέον, ο Νικολακόπουλος τόνιζε ότι η ψήφος υπέρ της ΧΑ έχει σε αρκετό βαθμό χαρακτηριστικά «*ψήφου ταύτισης*» και τόνιζε ότι «*η Χρυσή Αυγή ήρθε για να μείνει*»³³⁷.

Από την ανάλυση των exit polls στις διπλές εκλογές του 2012, προκύπτει ότι οι ψηφοφόροι της ΧΑ υπερεκπροσωπούσαν στους άνδρες, στις νεαρότερες ηλικίες (18-44 ετών), στους ανθρώπους μέσης εκπαίδευσης, στους αγρότες, στους ελεύθερους επαγγελματίες, στους δημόσιους υπαλλήλους, στους άνεργους, στους φοιτητές, στους ψηφοφόρους που αυτοτοποθετούνται στην «*Δεξιά*», καθώς και σε εκείνους που αρνούνται να αυτοτοποθετηθούν (Σταθόπουλος, 2014). Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η μέση αυτοτοποθέτηση των ψηφοφόρων της ΧΑ των εκλογών του Ιουνίου του 2012 στην κλίμακα 1-10 Αριστεράς-Δεξιάς ήταν το 8,74 (Πιερίδης 2021, σελ. 266). Επιπλέον, σχετική μελέτη σε νέους ηλικίας 16-25 ετών ανέδειξε «*τις ισχυρές ιδεολογικοπολιτικές ταυτίσεις των νέων ψηφοφόρων του κόμματος με την ιδεολογία που αυτό προεβέβη*»³³⁸, ενώ για την μεγάλη πλειονότητά τους η ΧΑ ήταν το μόνο πραγματικά αντισυστημικό κόμμα.

Σχολιάζοντας τις δημοσκοπήσεις της περιόδου, οι Μαυρής και Συμεωνίδης επισήμαναν ότι «*στις εκλογές του Ιουνίου [2012], η πρόθεση ψήφου στη Χρυσή Αυγή υποεκτιμήθηκε... σε σημαντικό βαθμό, ενώ κάτι παρόμοιο δεν είχε παρατηρηθεί σε τόσο έντονο βαθμό στις πρώτες εκλογές του Μαΐου, γεγονός που έχει σαφώς πολιτική σημασία, διότι αφορά στο σημαντικό βαθμό κοινωνικής νομιμοποίησης του συγκεκριμένου κόμματος... Επομένως, δεν αποτελεί έκπληξη, λαμβάνοντας υπ' όψιν και το γενικότερο αρνητικό κλίμα για τη Χρυσή Αυγή, που κυριάρχησε στο σύνολο των Μέσων Ενημέρωσης, κατά τη δεύτερη προεκλογική περίοδο*» (Μαυρής και Συμεωνίδης 2016, σελ. 207).

Κατά τους Camus και Lebourg, η εκλογική επιτυχία της ΧΑ συσχετίζεται με την εθνική ταπείνωση της Ελλάδας λόγω της οικονομικής κρίσης, με την ιδεολογική εξέλιξη της ΧΑ σε

³³³ «Η κατανομή των εδρών», *Ελεύθερος Τύπος* 19 Ιουνίου 2012, σελ. 33.

³³⁴ Κατσαβού Κ. «Μετακινήσεις και συσπείρωση έδωσαν τη νίκη στη Νέα Δημοκρατία», *Τύπος της Κυριακής* 24 Ιουνίου 2012, σελ. 20-21.

³³⁵ Βούλγαρης Γ. «Γιατί είναι επικίνδυνη η Χρυσή Αυγή», Αναρτήθηκε στις 14.9.2012 στο <https://www.tanea.gr/2012/09/14/opinions/giati-einai-epikindyni-i-xrysi-aygi/> [Πρόσβαση στις 17.9.2012].

³³⁶ Βερναρδάκης Χρ. «Οι εκλογές της 17^{ης} Ιουνίου και οι νέες τομές στο κομματικό σύστημα», *Αυγή* 24 Ιουνίου 2012, σελ. 16.

³³⁷ Παπαδημητρίου Ν. «Ο Ηλίας Νικολακόπουλος ακτινογραφεί την κάλπη», *Free Sunday* 24 Ιουνίου 2012, σελ. 22.

³³⁸ Κιούσης Γ. «Άμα ο 'άλλος' κόβει κεφάλια, τραβάς πρώτος τη χατζάρα», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* 19 Οκτωβρίου 2014, σελ. 16-17.

κόμμα που υπερασπίζεται την ελληνορθόδοξη εθνική ταυτότητα και με την «κανονικοποίηση» του ΛΑΟΣ, ο οποίος έτσι απώλεσε την λαϊκιστική απήχυσή του, λόγω της συμμετοχής του στην κυβέρνηση συνεργασίας του Λουκά Παπαδήμου (Camus and Lebourg 2017, σελ. 55).

Οι Ρουμανιάς και άλλοι, μετά από οικονομετρική ανάλυση, υποστηρίζουν ότι η εκλογική επιτυχία της ΧΑ το 2012 οφείλεται σε μία ξαφνική και δομική αλλαγή στην συμπεριφορά των ψηφοφόρων, η οποία έλαβε χώρα κατά την περίοδο από τον Δεκέμβριο του 2011 μέχρι τον Μάιο του 2012. Εκείνη την περίοδο, ψηφοφόροι οι οποίοι έδιναν μεγάλη βαρύτητα στα θέματα της μετανάστευσης και του νόμου και τάξεως, απογοητευμένοι από τα κατεστημένα κόμματα, αποσυστοιχήθηκαν από αυτά και κατευθύνθηκαν προς την ΧΑ, η οποία απέκτησε την «διοκτσία» των θεμάτων αυτών. Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, η εξέλιξη της οικονομικής κρίσης και οι αλλαγές στους κοινωνικο-οικονομικούς δείκτες των ψηφοφόρων εξηγεί την εκλογική επιτυχία της ΧΑ μόνο εν μέρει (Roumanias et al, 2018).

Κατά τον Λούλη, «για τους ψηφοφόρους που την επέλεξαν, η 'ιδεολογία' της [ΧΑ] ήταν ασήμαντο κριτήριο. Η ΧΑ έγινε το όχημα για την πιο δυνατή κραυγή αποδοκιμασίας του πάλαι ποτέ πανίσχυρου δικομματισμού. Για τους ψηφοφόρους αυτούς, ήταν ο φορέας της πιο σκληρής τιμωρίας των παραδοσιακών κομμάτων και πολιτικών. Η ΧΑ ήταν κυριολεκτικά ο ταύρος ενός κομματικού υαλοπωλείου, που έπρεπε να διαλυθεί εις τα εξ ων συνετέθη!» (Λούλης 2015, σελ. 166). Μάλιστα, ο ίδιος τόνιζε ότι «η ΧΑ ευνοείτο από την ένταση της οργής ορισμένων ψηφοφόρων. Όσο πιο ισχυρή ήταν η οργή αυτή, τόσο αυξάνονταν οι πιθανότητες οι ψηφοφόροι να παραμερίσουν οποιαδήποτε άλλα κριτήρια, επιλέγοντας τη ΧΑ. Ο οδοστρωτήρας αυτού του συναισθήματος ισοπέδωνε τις όποιες επιφυλάξεις για την ιδεολογία, την ηγεσία ή τα στελέχη του ακροδεξιού κόμματος» (Λούλης 2015, σελ. 167).

Με την οπτική αυτή συμφωνούν και οι Μαραντζίδης και Σιάκας, οι οποίοι επισήμαναν ότι «μόνο μια μειοψηφία των ψηφοφόρων [της ΧΑ]... θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν [συνειδητοί φασίστες]. Μια σημαντική μερίδα των εκλογέων της Χρυσής Αυγής είναι απλώς απόλυτα κυνικοί και απογοητευμένοι από τη λειτουργία της δημοκρατίας» (Μαραντζίδης και Σιάκας 2019, σελ. 169). Ο Βερναρδάκης απέδιδε την άνοδο της ΧΑ «στην κρίση του κομματικού συστήματος και φυσικά στην οικονομική κρίση. Η ΧΑ είναι ένα μόρφωμα που έχει μία συγκεκριμένη ανάγνωση της οικονομικής κρίσης, ρατσιστική εθνικιστική κλπ., που ρίχνει το βάρος στον αντισυστημισμό και κάνοντας δουλειά πεδίου»³³⁹.

Μετά τη διπλή εκλογική αναμέτρηση του 2012, ο Μάστορας τόνισε ότι «σκοπός μας είναι η ΝΙΚΗ, με κάθε μέσο και τίμημα, ό,τι κι αν μας 'κοστίσει'» (Μάστορας 2014, σελ. 108). Αξίζει, όμως, να σημειωθεί ότι στα τέλη του ίδιου έτους, ο Κωνσταντίνου επεσήμαινε: «Εδώ που βρισκόμαστε δεν υπάρχουν περιθώρια για λάθη καθώς εμείς δεν μένουμε στο απυρόβλητο. Ένα ολόκληρο σύστημα περιμένει το παραμικρό σφάλμα για να διαστρεβλώσει τα πάντα»³⁴⁰. Επιπλέον, τον Ιανουάριο του 2013, από το βήμα της Βουλής, ο Μιχαλολιάκος καταδίκασε «κάθε πράξη βίας και κάθε πράξη τρομοκρατίας» (Μιχαλολιάκος 2014δ, σελ. 41) και υπογράμμισε ότι «οργιάζουν στο βασίλειο της Δανιμαρκίας πολλές προβοκάτσιες, γιατί μπορεί αύριο με τα μπλουζάκια τα περίφημα... της Χρυσής Αυγής να πάει να κάνει κάποιος κάτι και να μας το χρεώσετε» (Μιχαλολιάκος 2014δ, σελ. 41).

Λόγω του αποκλεισμού της από τα μεγάλα ΜΜΕ, η ΧΑ έδωσε μεγάλη βάση στην ανάπτυξη της επικοινωνίας μέσω διαδικτύου, κάτι που και τα στελέχη της θεωρούσαν ως πολύ σημαντική παράμετρο στη διάδοση της ιδεολογίας του κόμματος (Lazaridis and Tsagkroni 2016, σελ. 232). Μέτρηση της πλατφόρμας καταγραφής επισκεψιμότητας και κατάταξης ιστοσελίδων Alexa

³³⁹ Συνέντευξη στον Π. Εγγλέζο, «Να εγγραφεί ο ΣΥΡΙΖΑ ένα πρόγραμμα πλήρους ανατροπής», *Εποχή* 21 Οκτωβρίου 2012, σελ. 9.

³⁴⁰ Κωνσταντίνου Ν. «Η δύναμη του παραδείγματος», *Μαϊάνδρος τ. 1* [Δεκέμβριος 2012], σελ. 5.

έδειξε ότι η ιστοσελίδα της ΧΑ, από τον Σεπτέμβριο του 2012 ως τον Μάιο του 2014, είχε μακράν τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα σε σχέση με τις ιστοσελίδες των άλλων κομμάτων στο διαδίκτυο³⁴¹.

Επιπλέον, από το 2011 η ΧΑ έκανε δράσεις αλληλεγγύης με διανομές τροφίμων και ρούχων προς τους Έλληνες που πλήττονταν από την οικονομική κρίση. Μετά την είσοδό της στην Βουλή το 2012, και λόγω της ύπαρξης – πλέον – κρατικής χρηματοδότησης, οι δράσεις αυτές εντάθηκαν και διευρύνθηκαν, επεκτεινόμενες σε αιμοδοσίες, παροχή ιατρικών υπηρεσιών και ανεύρεση εργασίας (Κοροναίου and Sakellariou 2013, Ellinas 2015). Με βάση τις επίσημες ανακοινώσεις της, από τα μέσα του 2012 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2013, η ΧΑ πραγματοποίησε σε όλη την Ελλάδα 24 διανομές τροφίμων το 2012 και 32 το 2013³⁴². Έρευνα της Metron Analysis στα τέλη Αυγούστου του 2013 έδειξε ότι 25% των ερωτηθέντων συμφωνούσαν με την διοργάνωση από την ΧΑ συσσιπίων μόνο για Έλληνες και 22% συμφωνούσαν με την διοργάνωση αιμοδοσιών μόνο για Έλληνες³⁴³.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η ΧΑ ενεργοποιήθηκε και στον συνδικαλιστικό χώρο και τον Δεκέμβριο του 2012 εγκαινίασε τον Λαϊκό Σύνδεσμο Ιδιοκτητών Ταξί Αττικής (ΛΑΣΙΤΑ), ο οποίος κατήλθε στις εκλογές του κλάδου τον Ιούνιο του 2013 και κατέλαβε την τρίτη θέση με ποσοστό 13,7%. Επιπλέον σκόπευε να ιδρύσει αντίστοιχο φορέα και στους κλάδους των οδηγών λεωφορείων και των φορτηγών. Δραστηριοποιήθηκε ακόμα στον κλάδο των δικηγόρων, ιδρύοντας στη Θεσσαλονίκη την Κίνηση Εθνικιστών Δικηγόρων (ΚΕΔ), ενώ επιχείρησε να επεκταθεί και στους πολιτικούς μηχανικούς, στους εργαζόμενους σε βρεφονηπιακούς σταθμούς και στις αποκλειστικές νοσοκόμες³⁴⁴.

Στα τέλη του 2012, ο Νικολακόπουλος τόνιζε ότι *«η ΧΑ πλέον έχει... τη στρατηγική να αποκτήσει και σαφές ιδεολογικό σήμα εντός του ευρύτερου χώρου της δεξιάς. Δεν είναι το απλώς αντισυστημικό κόμμα ναζιστικής χροιάς... Η ΧΑ φαίνεται επιπλέον ότι έχει υιοθετήσει έναν ακτιβισμό που είναι στα όρια της νομιμότητας. Παίζει εντυπωσιακά με την οριακή πρόκληση. Και κερδίζει στον κόσμο στον οποίο απευθύνεται»*³⁴⁵. Αντίστοιχα, την ίδια περίοδο, ο Βερναρδάκης προέβλεπε ότι η ΧΑ θα ενισχυθεί εκλογικά και επισήμαινε ότι *«η Χρυσή Αυγή... [δ]εν επιχειρεί να κινηθεί θεσμικά ή να ενσωματωθεί, είτε στο επίπεδο των συμβολισμών είτε στο επίπεδο των πράξεων είτε στο επίπεδο των λόγων... Πολλοί έλεγαν ότι θα μπουν [οι Χρυσουαυγίτες] στη Βουλή και θα αμβλύνουν την ιδεολογία και το λόγο τους. Κάνουν ακριβώς το αντίθετο. Πάνε στη Βουλή και συντεταγμένα επιτίθενται στο πολιτικό σύστημα»*³⁴⁶.

Τα συμπεράσματα αυτά επιβεβαίωσε εμμέσως το στέλεχος της ΧΑ Ε. Καρακώστας, ο οποίος τον Φεβρουάριο του 2013 υπογράμμισε ότι *«το Λαϊκό Εθνικιστικό Κίνημα, δεν έχει καμία πρόθεση να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις των αστών... Η Χρυσή Αυγή δεν ήταν και δε θα γίνει ποτέ κόμμα, με την αστική έννοια του όρου. Η Χρυσή Αυγή, είναι Κίνημα Λαϊκό και Εθνικιστικό και ως Κίνημα Εθνικιστικό μέσα σε καθεστώς στυγνής κοινοβουλευτικής δικτατορίας, καθίσταται εκ προοιμίου επαναστατικό»*³⁴⁷.

³⁴¹ «Η μέτρηση των κομμάτων στο διαδίκτυο». Αναρτήθηκε στις 21.5.2014 στο <https://www.zougla.gr/politiki/article/h-metrisi-ton-komaton-sto-diadiktio> [Πρόσβαση στις 23.5.2014].

³⁴² Καρανίκας Χ. και Παπαδόπουλος Γ. «Τα λερωμένα, τ' άπλυτα στο ταμείο», *Τα Νέα* 28-29 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 20.

³⁴³ Φαναράς Στρ. «Η οικονομία είναι αμετάβλητη, οι ψηφοφόροι είναι αμήχανοι», *Επενδυτής* 31 Αυγούστου – 1 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 4.

³⁴⁴ Παπαντωνίου Στ. «Η Χρυσή Αυγή συνδικαλιζεται», *Παραπολιτικά* 13 Ιουλίου 2013, σελ. 12.

³⁴⁵ Συνέντευξη στον Μ. Μπαλαούρα, «Όλοι περιμένουν να έρθει κυβέρνηση της Αριστεράς, του ΣΥΡΙΖΑ», *Εποχή* 4 Νοεμβρίου 2012, σελ. 6-7.

³⁴⁶ Συνέντευξη στον Μ. Σιάχο, «Το πολιτικό σύστημα αναζητά σωσίβιο και βρίσκει... Χρυσή Αυγή», *Δρόμος της Αριστεράς* 29 Σεπτεμβρίου 2012, σελ. 10-11.

³⁴⁷ Καρακώστας Ε. «Ο Δρόμος του Καθήκοντος», *Μαϊανδρος τ. 2* [Φεβρουάριος 2013], σελ. 36.

Πάντως, ο Φιλίππου προσάπτει στην ΧΑ και στον Μιχαολιάκο ότι μετά τις διπλές εκλογές του 2012 εμφανίσθηκαν κρούσματα οικογενειοκρατίας, αδυναμία πολιτικής ανάλυσης του νέου πολιτικού σκηνοικού, οργανωτική ανεπάρκεια και έλλειμμα πολιτικού σχεδιασμού (Φιλίππου 2013, σελ. 295-299). Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα της οικογενειοκρατίας στην ΧΑ ήταν η περίπτωση του Νικήτα Σιώη, ο οποίος εξελέγη βουλευτής στον νομό Σερρών το 2012 και λίγες μέρες αργότερα παραιτήθηκε επικαλούμενος φόρτο εργασίας παρ' ότι δήλωνε «άνεργος». Μετά την παραίτησή του, τη θέση του στην Βουλή κατέλαβε ο Αρτέμης Ματθαίοπουλος, τότε συνοδός της κόρης του Μιχαολιάκου, Ουρανίας³⁴⁸.

12. Η συνεχής δημοσκοπική άνοδος και ο φόνος του Π. Φύσσα

Στα τέλη Ιανουαρίου του 2013, και ενώ η εκτίμηση της εκλογικής επιρροής της ΧΑ ήταν στο 10%, ο Μιχαολιάκος επισήμαινε ότι *«αυτό που προέχει είναι το Κίνημά μας να παραμείνει δυναμικά στον χρόνο και για να συμβεί αυτό ΠΡΕΠΕΙ προπαντός να αποκτήσει (όσο αυτό είναι δυνατόν...) ισχυρές ιδεολογικές και πολιτικές βάσεις στον λαό... Για εμάς, λοιπόν, προέχει η διαμόρφωση ενός μεστού και λιτού ιδεολογικού λόγου ικανού να αγκαλιάσει όσο το δυνατόν περισσότερους Έλληνες και η τυποποίηση μιας πολιτικής προτάσεως, η οποία δεν θα είναι ένα ευχολόγιο με σκοπό περισσότερους ψήφους, αλλά η περιγραφή μίας εφικτής προσπάθειας του Έθνους στον αγώνα του για επιβίωση και ανέλιξη»*³⁴⁹.

Μάλιστα, ο ίδιος θεωρούσε ότι *«είναι μόδα η Χρυσή Αυγή αυτή τη στιγμή που μιλάμε. Το αν θα είναι φωτοβολίδα ή όχι θα εξαρτηθεί από μας. Εάν εμείς φανούμε αντάξιοι των περιστάσεων, θα το δούμε στο μέλλον. Αυτό που θέλω εγώ, είναι η Χρυσή Αυγή να αντέξει στο χρόνο, να υπάρχει ένα σταθερό εθνικιστικό κίνημα στην Ελλάδα, διότι ο εθνικισμός έχει πολιτικές βάσεις σε αυτήν την χώρα»*³⁵⁰. Επιπλέον, ο Καρακώστας τόνιζε ότι η ΧΑ έπρεπε να επικεντρωθεί στα *«λαϊκά εκείνα τμήματα τα οποία υπέστησαν τη μικρότερη δυνατή αλλοτρίωση από την μισελληνική προπαγάνδα του καθεστώτος της μεταπολίτευσης. Κι αυτές οι κοινωνικές ομάδες είναι οι Έλληνες Εργάτες και κυρίως η Ελληνική Νεολαία»*³⁵¹.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τον Μάιο του 2013, δημοσκόπηση της εταιρίας GPO έδειξε ότι το 31,1% των ερωτηθέντων δεν θεωρούσε ότι η ενδυνάμωση της Χρυσής Αυγής αποτελούσε απειλή για τη δημοκρατία, ενώ το 67,6% την αντιλαμβανόταν ως απειλή. Από εκείνους που την θεωρούσαν ως απειλή, το 52,9% υποστήριζε ότι η ΧΑ θα έπρεπε να αντιμετωπισθεί *«μέσα από πολιτική, ιδεολογική αντιπαράθεση»*, ενώ το 41,3% προέκρινε τις *«νομοθετικές παρεμβάσεις»*³⁵².

Στα μέσα του 2013 ο Νικολακόπουλος επισήμαινε την *«εκτίναξη της ΧΑ σε σταθερά διψήφιο ποσοστό. Η ΧΑ εμφανίζει σε σύγκριση με όλα τα κόμματα την υψηλότερη συσπείρωση και κυρίως... μία ευρύτερη ανοχή από την κοινωνία... Άρα έχουμε να κάνουμε πλέον με ένα μόρφωμα το οποίο έχει σταθεροποιηθεί στην ελληνική κοινωνία και έχει επεκταθεί»*³⁵³.

³⁴⁸ Νικολαΐδης Κ. «Γιατί αθλώνουν τα δικαστήρια τους χρυσαυγίτες», *Έθνος της Κυριακής* 23 Νοεμβρίου 2014, σελ. 29.

³⁴⁹ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Σταθερά 3^η πολιτική δύναμη της χώρας η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Περίεργα παιχνίδια από κόμματα, εταιρείες και ΜΜΕ», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 810, 30 Ιανουαρίου 2013, σελ. 16.

³⁵⁰ «Ο Ν. Μιχαολιάκος στο Crash», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 812, 13 Φεβρουαρίου 2013, σελ. 9.

³⁵¹ Καρακώστας Ε. «Σήκω πάνω Ελληνική νεολαία!», *Μαϊανδρος* τ. 3 [Απρίλιος 2013], σελ. 12.

³⁵² «Προβάδισμα ΝΔ έναντι του ΣΥΡΙΖΑ δείχνει δημοσκόπηση της GPO», Αναρτήθηκε στις 28.5.2013 στο <https://www.tanea.gr/2013/05/28/politics/probadisma-nd-enanti-toy-syriza-deixnei-dimoskopisi-tis-gpo/> [Πρόσβαση στις 29.5.2013].

³⁵³ Συνέντευξη σε Μ. Μπαλαούρα «Η ΔΗΜΑΡ δεν έχει λόγο ύπαρξης αν δεν πάρει αποστάσεις», *Εποχή* 23 Ιουνίου 2013, σελ. 6.

Κατά τον Βερναρδάκη, «η ΧΑ μπορεί να ξεκίνησε ως ‘περιθωριακή συμμορία’ αλλά αυτή τη στιγμή αποτελεί μία κοινωνική δύναμη που έχει ιδεολογία, μάζες, πρόγραμμα»³⁵⁴, και ο ίδιος υποστήριζε πως «ό,τι κάνει [η ΧΑ], μια στρατηγική έντασης, το κάνει πετυχημένα, βρίσκει ακροατήρια σε κοινά που είναι περιθωριακά, κτλ... Το πεδίο του ακτιβισμού το έχει κερδίσει»³⁵⁵. Μάλιστα ο Νικολακόπουλος προέβλεπε ότι η προσπάθεια της κεντροδεξιάς ΝΔ να επαναπροσελκύσει δεξιούς ψηφοφόρους από την ΧΑ με την προβολή και την δράση δεξιών βουλευτών (όπως οι Βορίδης και Γεωργιάδης) θα αποτύγχανε καθώς «οι άνθρωποι που προσανατολίζονται προς τη ΧΑ δεν ακούν πλέον ούτε τον Άδωνι ούτε τον Βορίδη ούτε τον Καρατζαφέρη»³⁵⁶.

Η δημοσκοπική άνοδος της ΧΑ συνεχίστηκε και μάλιστα στις αρχές Ιουνίου του 2013 η MRB κατέγραφε την πρόθεση ψήφου υπέρ της στο 10,6% και την εκτίμηση ψήφου στο 13,4%³⁵⁷. Τον Ιούλιο, η εφημερίδα «Παραπολιτικά» έκανε λόγο για μυστική δημοσκοπήση που διενεργήθηκε «από πολύ γνωστή εταιρεία» για λογαριασμό της τότε κυβέρνησης σε δείγμα 5.000 ερωτηθέντων και η οποία έδειχνε την ΧΑ να «καταγράφει ποσοστό 18% και [να] δείχνει μια ιδιαίτερη δυναμική στα νεανικά κοινά»³⁵⁸. Στις αρχές του Σεπτεμβρίου 2013 η Public Issue εκτιμούσε την εκλογική επιρροή της ΧΑ στο 13%, αυξημένη κατά 2 μονάδες σε σχέση με την δική της μέτρηση του Ιουλίου 2013³⁵⁹.

Στις 18 Σεπτεμβρίου 2013 ο μουσικός Παύλος Φύσσας φονεύθηκε από μέλος της ΧΑ, ενώ στο επεισόδιο ενεπλάκη και ομάδα άλλων μελών της. Μετά το περιστατικό αυτό, ο υπουργός Προστασίας του Πολίτη Ν. Δένδιας διαβίβασε στην Εισαγγελία του Αρείου Πάγου 32 φακέλους για διάφορα εκκρεμή αδικήματα για τα οποία οι κατηγορούμενοι φέρονταν ως μέλη της ΧΑ. Τα αδικήματα αυτά συνενώθηκαν σε μία δικογραφία υπό το πρίσμα της τέλεσής τους από εγκληματική οργάνωση³⁶⁰.

Το πρωί του Σαββάτου 28 Σεπτεμβρίου 2013 οι Αρχές προχώρησαν σε συλλήψεις 31 προσώπων, μεταξύ των οποίων ήταν ο Ν. Μιχαλολιάκος και οι βουλευτές του κόμματος Παππάς, Λαγός, Κασιδιάρης, Μίχος και Παναγιώταρος, τους οποίους επιβίβασαν με χειροπέδες στα τζιπ της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας και τους οδήγησαν στον Εισαγγελέα. Στην φυλακή οδηγήθηκαν οι Μιχαλολιάκος, Παππάς και Λαγός, ενώ ελεύθεροι με περιοριστικούς όρους αφέθηκαν οι Κασιδιάρης, Παναγιώταρος και Μίχος. Τις επόμενες μέρες οδηγήθηκαν στην φυλακή περισσότεροι από 25 κατηγορούμενοι³⁶¹. Η σύζυγος του Μιχαλολιάκου και βουλευτής της ΧΑ Ελένη Ζαρούλια ετέθη σε κατ’ οίκον περιορισμό με φρούρηση, όπως και ο βουλευτής Δημήτρης Κουκούτσης³⁶², άλλοι βουλευτές αφέθηκαν ελεύθεροι με περιοριστικούς όρους, πληρώνοντας εγγύηση (όπως οι Γρέγος και Ζησιμόπουλος), ενώ σε άλλους επεβλήθη και η απαγόρευση συμμετοχής τους σε πολιτικές ομιλίες-συγκεντρώσεις (π.χ. Αρβανίτης, Γρέγος)³⁶³. Τελικά, με βάση την εισαγγελική πρόταση,

³⁵⁴ Συνέντευξη στους Χ. Γεωργούλα και Π. Κλαυδιανό, «Κοινωνικός ριζοσπαστισμός και πρόγραμμα, το σωστό μείγμα για τον ΣΥΡΙΖΑ», *Εποχή* 9 Ιουνίου 2013, σελ. 6.

³⁵⁵ Συνέντευξη στους Χ. Γεωργούλα και Π. Κλαυδιανό, «Κοινωνικός ριζοσπαστισμός και πρόγραμμα, το σωστό μείγμα για τον ΣΥΡΙΖΑ», *Εποχή* 9 Ιουνίου 2013, σελ. 6.

³⁵⁶ Συνέντευξη σε Μ. Μπαλαούρα «Η ΔΗΜΑΡ δεν έχει λόγο ύπαρξης αν δεν πάρει αποστάσεις», *Εποχή* 23 Ιουνίου 2013, σελ. 6.

³⁵⁷ Μιχαλέλης Δ. «'Ανοιξε η 'ψαλίδα' υπέρ Σαμαρά – ΝΔ», *Real News* 9 Ιουνίου 2013, σελ. 10.

³⁵⁸ Τζένος Π. «Έσκασε το αβγό του φιδιού», *Παραπολιτικά* 27 Ιουλίου 2013, σελ. 4.

³⁵⁹ Public Issue «Πολιτικό Βαρόμετρο 123», Σεπτέμβριος 2013. Αναρτήθηκε στις 12.9.2013 στο <https://www.publicissue.gr/wp-content/uploads/2013/09/var-123-sep-2013.pdf> [Πρόσβαση στις 15.9.2013], διάγραμμα 21.

³⁶⁰ Μουστάκα Μ. «Το ξήλωμα της ΧΑ σε τέσσερις πράξεις», *Τα Νέα* 3 Απριλίου 2014, σελ. 7.

³⁶¹ Μουστάκα Μ. «Το ξήλωμα της ΧΑ σε τέσσερις πράξεις», *Τα Νέα* 3 Απριλίου 2014, σελ. 7.

³⁶² Κανδύλη Α. «Πρωτοφανείς όροι...», *Real News* 15 Ιουνίου 2014.

³⁶³ Δήμα Μ. «Δεν ξέρουν τίποτα, δεν είδαν τίποτα, είναι ελεύθεροι», *Εφημερίδα των Συντακτών* 28-29 Ιουνίου 2014.

παραπέμφθηκαν σε δίκη εβδομήντα συνολικά κατηγορούμενοι - 18 βουλευτές και 52 στελέχη του κόμματος³⁶⁴.

Μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα υπήρξε πτώση της συσπείρωσης των ψηφοφόρων της ΧΑ (από 89% τον Ιούνιο του 2013 σε 72% τον Σεπτέμβριο, σύμφωνα με την ALCO³⁶⁵, από 80,3% τον Ιούνιο σε 71% τον Σεπτέμβριο του 2013, σύμφωνα με την MRB³⁶⁶), με αποτέλεσμα τη δημοσκοπική συμπίεσή της (π.χ. από το 10,8%, στο οποίο την κατέγραψε η ALCO τον Ιούνιο του 2013, έπεσε στο 6,7% στα τέλη Σεπτεμβρίου του 2013 και στο 6,4% στις αρχές Οκτωβρίου³⁶⁷, ή από το 9,1%, στο οποίο την κατέγραψε η MRB τον Ιούνιο του 2013, έπεσε στο 6,8% τον Σεπτέμβριο του 2013)³⁶⁸. Αντίστοιχη δημοσκοπική μείωση για την ΧΑ κατέγραψαν και δημοσκοπήσεις άλλων εταιριών, όπως της GPO³⁶⁹ (από 10,1% τον Μάιο 2013 σε 7,8% τον Οκτώβριο του 2013), αλλά και οι εκτιμήσεις εκλογικής επιρροής, όπως π.χ. της VPRC³⁷⁰ (από 14,5% τον Ιούλιο 2013 σε 8,5% τον Οκτώβριο του 2013).

Στα τέλη Σεπτεμβρίου του 2013, ο Λούλης επισήμανε ότι «οι ψηφοφόροι της ΧΑ είναι προϊόν εντονότατης οργής. Με όλους και με όλα. Η συντριπτική πλειοψηφία δεν την επιλέγει για να κυβερνήσει. Αλλά για να τιμωρήσει τις παραδοσιακές πολιτικές ελίτ... Η ένταση της οργής την καθιστά τυφλή. Και επειδή είναι τυφλή, λειτουργεί ως ασπίδα της ΧΑ. Γι' αυτό, άλλωστε, το πιο εντυπωσιακό στοιχείο... δεν είναι η φθορά των νεοναζιστών μετά το αποτρόπαιο έγκλημα. Αλλά το ότι η φθορά (για την ώρα έστω) εμφανίζεται περιορισμένη»³⁷¹.

Όπως έδειξαν οι δημοσκοπήσεις που ακολούθησαν, ένα σαφώς μειοψηφικό μεν αλλά αξιοσημείωτο μέρος των Ελλήνων πολιτών θεώρησε τη δολοφονία Φύσσα ως ένα «μεμονωμένο γεγονός», δεν πείσθηκε ότι η ΧΑ αποτελούσε εγκληματική οργάνωση και υποστήριξε ότι η σύλληψη όλης της ηγετικής ομάδας και η απαγγελία κατηγοριών σε ηγεσία και στελέχη ήταν αποτέλεσμα πολιτικής σκοπιμότητας.

Σύμφωνα με έρευνα της RASS, η οποία έλαβε χώρα αμέσως μετά τη δολοφονία Φύσσα, το 19,3% των ερωτηθέντων χαρακτήρισαν τη δολοφονία ως «ένα μεμονωμένο περιστατικό», ενώ ένα 5% δεν θέλησε να απαντήσει. Επιπλέον, το 13,5% δεχόταν τον ισχυρισμό της ΧΑ ότι δεν είχε καμία σχέση με την δολοφονία (8,8% δεν θέλησαν να απαντήσουν)³⁷². Σε αντίστοιχη ερώτηση σε δημοσκόπηση της ALCO, 10% υποστήριξε ότι η ΧΑ δεν είχε σχέση με τη δολοφονία και 22% δεν απάντησε στην ερώτηση³⁷³.

Δημοσκόπηση της MRB έδειξε ότι το 63,5% των ερωτηθέντων θεωρούσαν ότι «οι διώξεις εναντίον της ΧΑ έγιναν για να αποπροσανατολίσουν τους πολίτες από τα οικονομικά

³⁶⁴ Κονταράκη Δ. «Το κατηγορητήριο για 70 χρυσαυγίτες», *Ελεύθερος Τύπος* 17 Οκτωβρίου 2014, σελ. 38.

³⁶⁵ ALCO «Δημοσκόπηση για το Newsit», Σεπτέμβριος 2013. Αναρτήθηκε στο <http://alcopolls.gr/portfolio/newsit-20-23-σεπτεμβριου-2013> [Πρόσβαση στις 25/9/2013].

³⁶⁶ Μιχαέλης Δ. «Μεγάλη χαμένη η Χρυσή Αυγή», *Real News* 29 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 12.

³⁶⁷ Τζιοβάρας Γ. «Ξεφουσκώνει αλλά δεν τελειώνει η Χρυσή Αυγή», *Πρώτο Θέμα* 6 Οκτωβρίου 2013, σελ. 8.

³⁶⁸ Μιχαέλης Δ. «Μεγάλη χαμένη η Χρυσή Αυγή», *Real News* 29 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 10.

³⁶⁹ GPO «Πανελλαδική έρευνα πολιτικών εξελίξεων – 'Ανατροπή' Mega», Οκτώβριος 2013, διάγραμμα 84.

³⁷⁰ Δημοσκόπηση της VPRC για την ιστοσελίδα Rizopoulos Post, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2013. Αναρτήθηκε στις 6.10.2013 στο <https://www.rizopoulospost.com/wp-content/uploads/2013/10/Parousias-ereunas-Rizopoulospost.pdf> [Πρόσβαση στις 6.10.2013], διάγραμμα 10.

³⁷¹ Λούλης Γ. «Οι τροφοδότες των ακραίων», *Έθνος* 26 Σεπτεμβρίου 2013.

³⁷² Κατσαβού Κ. «Δημοσκοπική 'μαχαιριά' για τη Χρυσή Αυγή», *Ελεύθερος Τύπος* 23 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 8-9.

³⁷³ Αργυρός Γ. «Γκάλοπ 'μαχαιριά' με πτώση 4,1%», *Παραπολιτικά* 28 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 6-7.

προβλήματα της καθημερινότητας»³⁷⁴, το 50,7% πίστευαν ότι «οι διώξεις εναντίον της ΧΑ έγιναν γιατί η ΧΑ συγκέντρωνε υψηλά ποσοστά στις δημοσκοπήσεις»³⁷⁵, το 42% θεωρούσαν ότι «οι έως τώρα αποδείξεις και τα στοιχεία αφήνουν αρκετές αμφιβολίες για την ορθότητα της απόφασης ως προς την σύλληψη του αρχηγού και των βουλευτών της ΧΑ»³⁷⁶ και το 26,4% διαφωνούσαν με την άποψη ότι «η δίωξη του αρχηγού και των στελεχών της ΧΑ στηρίχθηκε σε στοιχεία που δεν επιδέχονται αμφισβήτηση»³⁷⁷. Επιπλέον, σε δημοσκόπηση της ALCO, 27% θεωρούσε ότι τα στελέχη της ΧΑ δεν θα έχουν δίκαιη δίκη, ενώ 20% δεν απάντησε στην ερώτηση³⁷⁸.

Επιπροσθέτως, ένα όχι ευκαταφρόνητο μέρος της κοινής γνώμης δεν συμφωνούσε με τον χαρακτηρισμό της ΧΑ ως εγκληματικής οργάνωσης, που αποτελούσε την βασική κατηγορία εις βάρος της. Δημοσκόπηση της GPO στις αρχές Οκτωβρίου 2013 έδειξε ότι το 18,8% των ερωτηθέντων έκριναν αρνητικά την σύλληψη των ηγετών της ΧΑ με την κατηγορία της εγκληματικής οργάνωσης (3,3% δεν απάντησαν), ενώ 19,9% θεώρησαν την σύλληψη αυτή ως «μη δικαιολογημένη» (3,5% δεν απάντησαν)³⁷⁹. Την ίδια περίοδο, δημοσκόπηση της VPRC έδειξε ότι 16% των ερωτηθέντων δεν συμφωνούσαν με τον χαρακτηρισμό της ως «εγκληματικής οργάνωσης» και ένα περαιτέρω 16% δεν έπαιρνε θέση («ΔΓ/ΔΑ»)³⁸⁰. Αντιστοίχως, έρευνα της RASS έδειξε ότι 14,9% των ερωτηθέντων θεωρούσαν τις διώξεις του αρχηγού και των στελεχών της ΧΑ ως «αδικαιολόγητες» και το 35,2% δήλωσε δυσαρεστημένο από το χειρισμό της υπόθεσης από την κυβέρνηση. Επιπλέον, το 76,7% συνέδεε την ΧΑ με εγκληματική δράση, το 10,7% με νόμιμο πολιτικό αγώνα και το 12,6% δεν απαντούσε στο ερώτημα³⁸¹.

Σε άλλη δημοσκόπηση της RASS, μόλις 30,7% των ερωτηθέντων χαρακτήρισαν την ΧΑ ως «εγκληματική οργάνωση με το προκάλυμμα πολιτικού κόμματος» (47,5% την χαρακτήρισαν ως «φασιστική οργάνωση» και 16,9% ως «λαϊκό εθνικιστικό κίνημα»)³⁸². Σε αντίστοιχη ερώτηση σε δημοσκόπηση της ALCO, 22% δεν θεωρούσε ότι η ΧΑ ήταν εγκληματική οργάνωση, ενώ 10% δεν απαντούσε³⁸³, ενώ έρευνα της GPO έδειξε ότι το 26,5% δεν θεωρούσε την ΧΑ ως

³⁷⁴ Δημοσκόπηση της MRB για το enikos.gr. Αναρτήθηκε στις 7.10.2013 στο <https://www.enikos.gr/politics/i-dimoskopisi-tis-mrb-gia-to-enikosgr/250453/> [Πρόσβαση στις 9.10.2013], διάγραμμα 17.

³⁷⁵ Δημοσκόπηση της MRB για το enikos.gr. Αναρτήθηκε στις 7.10.2013 στο <https://www.enikos.gr/politics/i-dimoskopisi-tis-mrb-gia-to-enikosgr/250453/> [Πρόσβαση στις 9.10.2013], διάγραμμα 17.

³⁷⁶ Δημοσκόπηση της MRB για το enikos.gr. Αναρτήθηκε στις 7.10.2013 στο <https://www.enikos.gr/politics/i-dimoskopisi-tis-mrb-gia-to-enikosgr/250453/> [Πρόσβαση στις 9.10.2013], διάγραμμα 17.

³⁷⁷ Δημοσκόπηση της MRB για το enikos.gr. Αναρτήθηκε στις 7.10.2013 στο <https://www.enikos.gr/politics/i-dimoskopisi-tis-mrb-gia-to-enikosgr/250453/> [Πρόσβαση στις 9.10.2013], διάγραμμα 17.

³⁷⁸ Τζιοβάρας Γ. «Ξεφουσκώνει αλλά δεν τελειώνει η Χρυσή Αυγή», *Πρώτο Θέμα* 6 Οκτωβρίου 2013, σελ. 8.

³⁷⁹ GPO «Πανελλαδική Έρευνα Πολιτικών Εξελίξεων για την εκπομπή 'Ανατροπή' (Mega)», Οκτώβριος 2013, διαγράμματα 5 και 8.

³⁸⁰ Δημοσκόπηση της VPRC για την ιστοσελίδα Rizopoulos Post, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2013. Αναρτήθηκε στις 6.10.2013 στο <https://www.rizopoulospost.com/wp-content/uploads/2013/10/Parousiasireunas-Rizopoulospost.pdf> [Πρόσβαση στις 6/10/2013], διάγραμμα 6.

³⁸¹ Κατσαβού Κ. «Προβάδισμα ΝΔ-Σαμαρά, κατακραυγή για Χρυσή Αυγή», *Τύπος της Κυριακής* 13 Οκτωβρίου 2013, σελ. 11.

³⁸² Κατσαβού Κ. «Δημοσκοπική 'μαχαιριά' για τη Χρυσή Αυγή», *Ελεύθερος Τύπος* 23 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 8-9.

³⁸³ Τζιοβάρας Γ. «Ξεφουσκώνει αλλά δεν τελειώνει η Χρυσή Αυγή», *Πρώτο Θέμα* 6 Οκτωβρίου 2013, σελ. 9.

απειλή για την δημοκρατία και το 60,1% υποστήριξε ότι η σύλληψη των ηγετών της ΧΑ δεν σήμαινε και το πολιτικό της τέλος³⁸⁴.

Αντίστοιχη έρευνα της ALCO έδειξε ότι 12% των ερωτηθέντων θεωρούσαν ότι η δράση της ΧΑ είναι μέσα στα όρια της νομιμότητας, ενώ 9% δεν θέλησε να απαντήσει στην συγκεκριμένη ερώτηση. Επιπλέον, 13% δήλωσαν ότι δεν θεωρούσαν την ιδεολογία της ΧΑ ως «ναζιστική», ενώ 18% δεν απάντησαν στην συγκεκριμένη ερώτηση³⁸⁵. Αξιοσημείωτο είναι ότι στην ίδια δημοσκόπηση μόλις το 55% των ψηφοφόρων της ΧΑ δήλωσαν ότι η ιδεολογία της δεν είναι ναζιστική, το 21% δέχθηκε ότι η ιδεολογία της είναι ναζιστική, ενώ το 24% δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση³⁸⁶.

Δημοσκόπηση της Metron Analysis έδειξε ότι το 70% των ερωτηθέντων θεωρούσαν την δολοφονία Φύσσα ως το αποκορύφωμα μίας διαρκούς εγκληματικής δραστηριότητας, αλλά το 19% την θεωρούσε ως ένα μεμονωμένο γεγονός, ενώ το 11% δεν απαντούσε στο ερώτημα. Επιπλέον, 57% θεωρούσαν ότι η ΧΑ έπρεπε να τεθεί εκτός νόμου, ενώ το 36% δεν συμφωνούσε και το 7% δεν απαντούσε στο ερώτημα³⁸⁷. Μέτρηση της ίδιας εταιρίας στις αρχές Φεβρουαρίου του 2014 βρήκε πως το 31% των ψηφοφόρων της ΧΑ (έναντι 20% για τον μέσο ψηφοφόρο) έβλεπε «κάποια κοινωνική και ηθική δικαιολογία» στις πολιτικές δολοφονίες και τις τρομοκρατικές επιθέσεις³⁸⁸. Τέλος, δημοσκόπηση της GPO, η οποία διενεργήθηκε την ίδια περίοδο, έδειξε ότι 32,8% των ερωτηθέντων δεν θεωρούσαν ότι η ΧΑ είναι εγκληματική οργάνωση (4,8% δεν απαντούσε)³⁸⁹.

Τη χρονική περίοδο της σύλληψής του ο Μιχαολιάκος υποστήριξε: «*ότι είχαν σκοπό να προχωρήσουν σε διώξεις, βλέποντας τα ποσοστά της ΧΑ συνεχώς να ανεβαίνουν ήταν κοινό μυστικό. Δεν είχαν άλλο τρόπο για να μας σταματήσουν... Είναι προφανές ότι η δικαιοσύνη όχι απλά πιέσθηκε, αλλά σύρθηκε κυριολεκτικά σε αυτές τις ενέργειες*»³⁹⁰. Την ίδια άποψη εξέφρασαν και άλλα στελέχη της ΧΑ όπως ο βουλευτής Μ. Αρβανίτης, ο οποίος σε συνέντευξή του στο γαλλικό περιοδικό "Nouvel Observateur" υπογράμμισε: «*Ο δολοφόνος δεν ανήκει στο κόμμα μας. Είναι ένας κομμουνιστής που διείσδυσε στις τάξεις μας για να διαπράξει αυτή τη δολοφονία και να συλληφθεί. Είναι μια προβοκάτσια με σκοπό να πληγεί η Χρυσή Αυγή που απογειωνόταν στις δημοσκοπήσεις*»³⁹¹.

Μάλιστα, ο Μιχαολιάκος έκανε λόγο για «σκευωρία» και «πολιτική δίωξη» και τόνισε ότι «*οι σκευωροί έχουν όνομα. Είναι ο Αντώνης Σαμαράς, είναι ο Μάκης Βορίδης, είναι ο Δένδιας, είναι το κύκλωμα των επιόρκων μέσα στο χώρο της δικαιοσύνης, που εξαπέλυσαν αυτή την πολιτική δίωξη*»³⁹². Επιπλέον, τόνισε ότι «*εάν δεν υπήρχαν οι φυλακίσεις, τόσο εμού προσωπικώς, όσο και των άλλων βουλευτών και των στελεχών της Χρυσής Αυγής, αν δεν υπήρχε η πολιτική*

³⁸⁴ GPO «Πανελλαδική έρευνα πολιτικών εξελίξεων – 'Ανατροπή' Mega», Οκτώβριος 2013, διαγράμματα 11 και 23.

³⁸⁵ ALCO «Δημοσκόπηση για το Newsit», Σεπτέμβριος 2013. Αναρτήθηκε στις 25.9.2013 στο <http://alcorpolls.gr/portfolio/newsit-20-23-σεπτεμβριου-2013> [Πρόσβαση στις 25.9.2013].

³⁸⁶ ALCO «Δημοσκόπηση για το Newsit», Σεπτέμβριος 2013. Αναρτήθηκε στις 25.9.2013 στο <http://alcorpolls.gr/portfolio/newsit-20-23-σεπτεμβριου-2013> [Πρόσβαση στις 25.9.2013].

³⁸⁷ «'Ρετάρει' μεν, αλλά δεν σβήνει η Χρυσή Αυγή», *Έθνος της Κυριακής* 20 Οκτωβρίου 2013, σελ. 16-17.

³⁸⁸ «Δημοσκόπηση: Προεδρική Δημοκρατία - Όχι στο bonus των 50 εδρών». Αναρτήθηκε στις 3.2.2014 στο <https://www.thetoc.gr/politiki/article/dimokopisi-proedriki-dimokratia---oxi-sto-bonus-twn-50-edrwn/> [Πρόσβαση στις 6.2.2014].

³⁸⁹ GPO «Πανελλαδική Έρευνα Πολιτικών Εξελίξεων για την εκπομπή 'Ανατροπή' (Mega)», Φεβρουάριος 2014, διάγραμμα 61.

³⁹⁰ Συνέντευξη στον Α. Σπίνο, «Ο Μιχαολιάκος μιλάει μέσα από την φυλακή», *Ακρόπολις* 18 Οκτωβρίου 2013, σελ. 3.

³⁹¹ Naudet J.-B. "Aube dorée: 'Nous sommes des Grecs fiers, nous avons des armes'". Αναρτήθηκε στις 4.10.2013 στο <https://www.nouvelobs.com/monde/20131004.OBS9878/grece-aube-doree-nous-sommes-des-grecs-fiers-nous-avons-des-armes.html> [Πρόσβαση στις 8.10.2013].

³⁹² «Ξεφτίλισε το σύστημα για άλλη μία φορά», *Μαϊανδρος τ. 8* [Ιούλιος 2014], σελ. 36.

τρομοκρατία, αν δεν υπήρχε όλη αυτή η λασπολογία από τα κανάλια, η Χρυσή Αυγή δεν θα ήταν στο 10%, αλλά στο 15% και πιθανώς στο 20%. Και η ΝΔ θα ήταν κάτω από το 20%»³⁹³.

Την ίδια άποψη εξέφρασε και αργότερα, παραμένοντας προφυλακισμένος, καθώς υποστήριξε ότι «τους ενοχλούσε το γεγονός ότι κόβαμε ψήφους από τα κόμματα ενός σάπιου και άρρωστου κατεστημένου και προπαντός από τη Νέα Δημοκρατία. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο βρίσκομαι στη φυλακή, αυτός είναι ο ουσιαστικός λόγος για τον οποίο διώκεται η Χρυσή Αυγή»³⁹⁴.

Παρόμοια άποψη είχε διατυπώσει στα τέλη του 2013 ο Μαυρής, ο οποίος ισχυρίστηκε ότι «η κυβέρνηση [Σαμαρά] αναγκάστηκε να πάρει μέτρα κατά της Χρυσής Αυγής, λόγω και της ανόδου που είχε καταγραφεί σε όλες ανεξαιρέτως τις δημοσκοπήσεις. Η άνοδος της ΧΑ αποτελεί άμεσο εκλογικό κίνδυνο για τη ΝΔ»³⁹⁵. Αρκετά χρόνια αργότερα, ο Μαυρής εξακολουθούσε να υποστηρίζει την άποψη αυτή, επισημαίνοντας ότι «η Χρυσή Αυγή έφτασε δημοσκοπικά, λίγο πριν τη δολοφονία του Π. Φύσσα, να καταγράφει 13%. Αυτή η αύξηση της άκρας δεξιάς δεν είχε συνέχεια γιατί, από τη μία, αποφάσισε το κράτος να την αντιμετωπίσει και, από την άλλη, γιατί η κοινωνική σύγκρουση – έτσι όπως τη διαχειρίστηκε ο ΣΥΡΙΖΑ – δεν κλιμακώθηκε και δεν απείλησε στην πραγματικότητα το καθεστώς»³⁹⁶.

Οι αστυνομικές και δικαστικές εξελίξεις που ακολούθησαν τον φόνο του Φύσσα αποτέλεσαν αντικείμενο πολύωρης τηλεοπτικής και γενικότερα δημοσιογραφικής κάλυψης, με ζωντανές συνδέσεις και συζητήσεις. Αξίζει ενδεικτικά να αναφερθεί ότι στις 28.9.2013, ημέρα συλλήψεως των στελεχών και μελών της ΧΑ, τα επτά από τα δέκα προγράμματα που εμφανίστηκαν στο τηλεβρόμετρο της Nielsen «αφορούν σε σχετικές έκτακτες εκπομπές και δελτία. Δημοφιλέστερο ήταν το μεσημβρινό του Mega, που είδαν 687.000 τηλεθεατές (31,2% μερίδιο επί των ανοικτών δεκτών), ακολουθεί το κεντρικό δελτίο ειδήσεων του ίδιου καναλιού με 639.000 (22,2%), ενώ την απογευματινή, έκτακτη, τετράωρη διάρκεια εκπομπή του παρακολούθησαν 613.000 τηλεθεατές (26,9%). Νωρίς το πρωί το μεγαλύτερο σε διάρκεια 'Mega Σαββατοκύριακο'... είδαν 348.000 τηλεθεατές (25%), έναντι 339.000 (32,8%) που παρακολούθησαν στον ΣΚΑΙ το 'Καλημέρα'... όσοι περίπου είδαν και το 'Σαββατοκύριακο με δράση'... Τη διάρκεια επτάμισι ωρών έκτακτη εκπομπή του ΣΚΑΙ, που ήταν η επόμενη σε δημοφιλία, είδαν 351.000 τηλεθεατές (15,7%). Την διάρκεια τεσερισημίσι ωρών έκτακτη πρωινή εκπομπή του Alpha παρακολούθησαν 274.000 τηλεθεατές (16,2%), ενώ τρία έκτακτα δελτία μετέδωσε το Star και δύο ο ANT1»³⁹⁷.

Το δημοσιογραφικό ενδιαφέρον για το θέμα ήταν συνεχές και – για παράδειγμα – στις 30.9.2013 την εκπομπή «Ανατροπή», η οποία ασχολήθηκε με το θέμα της απήχησης και της δράσης της ΧΑ, την παρακολούθησαν 461.000 τηλεθεατές (20,5%)³⁹⁸. Πάντως, όπως επισήμανε ο Μαυρής, «η επιχείρηση σύλληψης της ηγεσίας, της ποινικής δίωξης και της προσπάθειας επικοινωνιακής αποδόμησης της Χρυσής Αυγής μπορεί να ανέκοψε τη δυναμική, αλλά σε καμία περίπτωση δεν επέλυσε το θέμα της εκπροσώπησης αυτής της μερίδας του εκλογικού σώματος που έχει ταχθεί στο νεοφασιστικό ρεύμα»³⁹⁹.

³⁹³ «Ξεφτίλισε το σύστημα για άλλη μία φορά», *Μαϊάνδρος* τ. 8 [Ιούλιος 2014], σελ. 39.

³⁹⁴ «Ένας... μεταλλαγμένος Νίκος Μιχαολιάκος απαρνιέται τον Χίτλερ!», *Το Παρόν* 3 Αυγούστου 2014, σελ. 9.

³⁹⁵ Συνέντευξη στον Χρ. Σίμο, «Η κοινωνία είναι εξοργισμένη από την πολιτική Σαμαρά», *Αυγή* 24 Νοεμβρίου 2013, σελ. 15.

³⁹⁶ Συνέντευξη σε Ι. Δρόσου και Π. Κλαυδιανό «Διαμορφώνεται αστυνομική δημοκρατία», *Εποχή* 20-21 Φεβρουαρίου 2021, σελ. 8.

³⁹⁷ Καρακούση Ρ. «Στην οθόνη για τις συλλήψεις», *Καθημερινή* [tv] 6 Οκτωβρίου 2013, σελ. 8.

³⁹⁸ Καρακούση Ρ. «Η 'Ανατροπή' της Χρυσής Αυγής», *Καθημερινή* [tv] 6 Οκτωβρίου 2013, σελ. 8.

³⁹⁹ Συνέντευξη στην Ι. Δρόσου και τον Θ. Μιχόπουλο, «Ο συρρικνωμένος δικομματισμός αναδεικνύει το ζήτημα των συμμαχιών», *Εποχή* 26 Οκτωβρίου 2013, σελ. 6.

Σχολιάζοντας την εκτενέστατη τηλεοπτική κάλυψη των εξελίξεων, ο Λούλης έκανε λόγο για «ένα μπαράζ 'επικοινωνίας' ειδικά από τα ακραία φιλοκυβερνητικά τηλεοπτικά δίκτυα. Σε αυτά, το 'θέμα ΧΑ' ήταν κυρίαρχο μέχρις εξουθενώσεως, με διαρροές από τις έρευνες που διεξάγονταν και οι οποίες προφανώς είχαν ως πηγή τα αρμόδια υπουργεία. Η έκταση και το περιεχόμενο των διαρροών εμφάνιζε στην ουσία το επίσημο κράτος να έχει μετατραπεί σε προπαγανδιστή, και μάλιστα με χονδροειδή τρόπο. Το αποτέλεσμα δεν ήταν η περαιτέρω φθορά της ΧΑ, αλλά η δυσφορία κατά των προπαγανδιστών... Έτσι, οι περισσότεροι ψηφοφόροι άρχισαν να πιστεύουν (όσο κι αν απεχθάνονταν τη ΧΑ) ότι οι ίδιοι ήταν θύματα μιας καταγιστικής προπαγάνδας του 'συστήματος'» (Λούλης 2015, σελ. 179).

Αντίστοιχη ήταν και η άποψη του Μαυρή, ο οποίος υποστήριξε ότι «η επικοινωνιακή καταγίδα είχε περιορισμένα αποτελέσματα και ένας από τους λόγους είναι οπωσδήποτε και η κρίση εμπιστοσύνης προς τα μέσα ενημέρωσης»⁴⁰⁰. Κατ' εκείνον, «η ΝΔ προσπάθησε να συμπιέσει τη ΧΑ με τη δικαστική δίωξη και την επικοινωνιακή καμπάνια την οποία επιχείρησε με τα φίλια ΜΜΕ, θεωρώντας ότι θα την εξουδετερώσει εκλογικά. Απ' ό,τι φαίνεται, αυτή η στρατηγική απέτυχε. Αποδείχτηκε ότι η εμβέλεια και η διείσδυση της ΧΑ είναι αρκετά μεγαλύτερη απ' ό,τι μπορούσε να υποθέσει κανείς. Και βεβαίως δεν αρκεί η αντιμετώπισή της μόνο με δικαστικούς και μιντιακούς όρους. Το συμπέρασμα, όπως καταγράφηκε από τις δημοσκοπήσεις που βλέπουν το φως της δημοσιότητας, είναι ότι η αποδυνάμωσή της δεν ήταν σημαντική»⁴⁰¹.

Ομοίως, και ο Βερναρδάκης υπογράμμισε ότι η ΧΑ «δεν είναι φαινόμενο πρόσκαιρο. Μπορεί να ενισχύθηκε τηλεοπτικά, δεν ήταν, όμως, γέννημα της τηλεόρασης. Έτσι, δεν πρόκειται να πεθάνει και από τα μέσα ενημέρωσης, αλλά μόνο μέσα από κοινωνικές πολιτικές και αλλαγή της ατζέντας»⁴⁰². Αξίζει να αναφερθεί ότι έρευνα της Public Issue⁴⁰³, η οποία διεξήχθη στις αρχές Οκτωβρίου του 2013, έδειξε ότι 54% των ερωτηθέντων θεωρούσαν ότι η τηλεοπτική κάλυψη στην υπόθεση της ΧΑ «μάλλον δεν είναι αντικειμενική» και 29% υποστήριζαν ότι η τηλεοπτική κάλυψη παρουσιάζει την ΧΑ «χειρότερη από ότι είναι». Μάλλον αντικειμενική την θεωρούσε μόνο το 38%.

Κατά τον Βερναρδάκη, «αν δεν είχαν συμβεί αυτά τα γεγονότα η ΧΑ, ενδεχομένως, στις ευρωεκλογές θα ήταν δεύτερο κόμμα, θα είχε ξεπεράσει τη ΝΔ»⁴⁰⁴. Μάλιστα, ο ίδιος τόνισε ότι «σε πρώτη φάση προσπαθούν δια της καταστολής να απαντήσουν στο φαινόμενο Χρυσή Αυγή, αλλά αυτό προφανώς δεν πείθει και δεν έχει αποτέλεσμα»⁴⁰⁵, καθώς «η Χρυσή Αυγή είναι πια παράμετρος της πολιτικής σκηνής. Είναι προφανές ότι οι κοινωνικοί λόγοι που έχουν συντηρήσει αυτό το μόρφωμα, δεν έχουν εκλείψει. Επομένως, ό,τι κι αν κάνει το σύστημα δεν μπορεί να ακυρώσει αυτήν την παράμετρο»⁴⁰⁶.

⁴⁰⁰ Συνέντευξη στην Ι. Δρόσου και τον Θ. Μιχόπουλο, «Ο συρρικνωμένος δικομματισμός αναδεικνύει το ζήτημα των συμμαχιών», *Εποχή* 26 Οκτωβρίου 2013, σελ. 6.

⁴⁰¹ Συνέντευξη στον Χρ. Σίμο, «Η κοινωνία είναι εξοργισμένη από την πολιτική Σαμαρά», *Αυγή* 24 Νοεμβρίου 2013, σελ. 15.

⁴⁰² Συνέντευξη στον Θ. Μιχόπουλο, «Οι κοινωνικές πολιτικές θα σβήσουν τη Χρυσή Αυγή», *Εποχή* 13 Οκτωβρίου 2013, σελ. 7.

⁴⁰³ Public Issue «Η ελληνική κοινή γνώμη απέναντι στην υπόθεση της Χρυσής Αυγής & το ρόλο της τηλεόρασης», Οκτώβριος 2013, διαγράμματα 4 και 5. Αναρτήθηκε στις 14.10.2013 στο <https://www.publicissue.gr/xa-tv/> [Πρόσβαση στις 12/11/2013].

⁴⁰⁴ Συνέντευξη στον Θ. Μιχόπουλο, «Οι κοινωνικές πολιτικές θα σβήσουν τη Χρυσή Αυγή», *Εποχή* 13 Οκτωβρίου 2013, σελ. 7.

⁴⁰⁵ Συνέντευξη στον Μ. Σιάχο, «Τελευταίο καταφύγιό τους η ένταση και οι προβοκάσιες», *Δρόμος της Αριστεράς* 25 Ιανουαρίου 2014, σελ. 11.

⁴⁰⁶ Συνέντευξη στον Μ. Σιάχο, «Τελευταίο καταφύγιό τους η ένταση και οι προβοκάσιες», *Δρόμος της Αριστεράς* 25 Ιανουαρίου 2014, σελ. 11.

Σύμφωνα με δημοσκόπηση της MRB, η ΧΑ σταθεροποιήθηκε τον Οκτώβριο του 2013 στο 6,9%⁴⁰⁷ (από 6,8% τον Σεπτέμβριο)⁴⁰⁸ και στα μέσα του Νοεμβρίου του 2013 άρχισε να ανακάμπτει με 8,8% στην πρόθεση ψήφου της ALCO (από 6,8% στην δημοσκόπηση του προηγούμενου μήνα)⁴⁰⁹. Την δημοσκοπική της ανάκαμψη κατέγραψε στα τέλη Νοεμβρίου και δημοσκόπηση της Metron Analysis, με 6,7% στην πρόθεση ψήφου και 10% στην εκτίμηση ψήφου⁴¹⁰ (από 7,6% στην εκτίμηση ψήφου τον προηγούμενο μήνα)⁴¹¹. Επιπλέον, όπως επισήμαναν πολιτικοί αναλυτές, τελικά φάνηκε ότι «η δημοσκοπική καθίζηση που είχε καταγραφεί μετά την εκκίνηση της έρευνας για την εγκληματική της δράση αποδεικνύεται ότι ήταν περισσότερο 'απόκρυψη πρόθεσης' και όχι εγκατάλειψη»⁴¹².

Σχολιάζοντας τη δημοσκοπική σταθεροποίηση και ανάκαμψη της ΧΑ, ο Μαύρος υποστήριξε ότι «η Χρυσή Αυγή μοιάζει να αναρρώνει, τουλάχιστον δημοσκοπικά, παρά τις διώξεις από τη Δικαιοσύνη και το γεγονός ότι οι εκπρόσωποί της βιώνουν καθημερινά σοβαρότατες απώλειες εικόνας. Λογικά λοιπόν θα έπρεπε να έχει συντριβεί μετά τα προβλήματα που έχει. Φαίνεται όμως ότι η ΧΑ δεν είναι εκπρόσωποι, ιδεολογίες και εικόνες... Το φαινόμενο δεν είναι καν κομματική κατασκευή. Είναι μια αυτοάνοση ανταπόκριση στην υπέρτατη ανάγκη σημαντικής μερίδας πολιτών για ένα τιμωρητικό εργαλείο... που θα τρομάζει και θα απειλεί συνεχώς (έστω και με παρενέργειες στην κοινωνία) τις εξουσίες της χώρας, αναγκάζοντάς τες να θυμούνται τον συσσωρευμένο μπρουτάλ θυμό, τις αμαρτίες του συστήματος και τα βάσανα των πολιτών»⁴¹³.

Την 1^η Νοεμβρίου 2013 δύο μέλη της ΧΑ, ο 22χρονος Μανώλης Καπελώνης και ο 27χρονος Γιώργος Φουντούλης, πυροβολήθηκαν από αγνώστους και δολοφονήθηκαν έξω από τα γραφεία της τοπικής οργάνωσης του κόμματος στο Νέο Ηράκλειο Αττικής, ενώ ένα τρίτο μέλος, ο 29χρονος Αλέξανδρος Γέροντας, τραυματίστηκε βαρύτατα⁴¹⁴. Την ευθύνη του τρομοκρατικού χτυπήματος ανέλαβε με προκήρυξή της η πρωτοεμφανιζόμενη οργάνωση «Μαχόμενες Λαϊκές Επαναστατικές Δυνάμεις», η οποία ανέφερε ότι «η επίθεση έγινε ως αντίποινα για την δολοφονία του Παύλου Φύσσα στο Κερασίνο», και ότι επέλεξε ως στόχο απλά μέλη της οργάνωσης για να δείξει ότι «όποιος τους προσεγγίζει είναι συνυπεύθυνος. Η επιλογή του κάθε ενός να είναι συνοδοιπόρος τους και να παρευρίσκεται είτε πλησίον τους είτε στα γραφεία τους, ας φέρει και τις συνέπειες της ταυτότητας που θα τον χαρακτηρίζει»⁴¹⁵.

Στα τέλη του 2013 η Βουλή αποφάσισε, με συντριπτική πλειοψηφία 241 θετικών ψήφων σε σύνολο 272 παρόντων βουλευτών, την αναστολή της κρατικής χρηματοδότησης προς την ΧΑ⁴¹⁶ και την παρακράτηση των χρημάτων μέχρι να τελεσιδικήσει η υπόθεση για σύσταση εγκληματικής οργάνωσης⁴¹⁷. Σε περίπτωση που η κατηγορία κατέπιπτε στο δικαστήριο τα

⁴⁰⁷ Δημοσκόπηση της MRB για το enikos.gr. Αναρτήθηκε στις 7.10.2013 στο <https://www.enikos.gr/politics/i-dimoskopisi-tis-mrb-gia-to-enikosgr/250453/> [Πρόσβαση στις 9.10.2013], διάγραμμα 6.

⁴⁰⁸ Μιχαέλης Δ. «Μεγάλη χαμένη η Χρυσή Αυγή», *Real News* 29 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 10.

⁴⁰⁹ Τζιοβάρδας Γρ. «Μπροστά 0,4% ο ΣΥΡΙΖΑ, ανεβαίνει και η ΝΔ», *Πρώτο Θέμα* 17 Νοεμβρίου 2013, σελ. 6.

⁴¹⁰ Τσούτσιας Π. «Αλλαγή σκυτάλης στο ντέρμπι κορυφής», *Έθνος της Κυριακής* 24 Νοεμβρίου 2013, σελ. 18.

⁴¹¹ Τσούτσιας Π. «Επιστρέφει ο εφιάλτης της Χρυσής Αυγής στο προσκήνιο», *Έθνος της Κυριακής* 24 Νοεμβρίου 2013, σελ. 16.

⁴¹² Κιμπουρόπουλος Γ. «Πρωτιά ΣΥΡΙΖΑ χωρίς 'ψήφο εμπιστοσύνης'», *Επενδυτής* 30 Νοεμβρίου – 1 Δεκεμβρίου 2013, σελ. 4.

⁴¹³ Μαύρος Δ. «Όταν η αυγή χαράζει δύο φορές», *Real News* 15 Δεκεμβρίου 2013, σελ. 30.

⁴¹⁴ Ζούλας Κ. «Στόχος τους ήταν η πολιτική ομαλότητα», *Καθημερινή* 3 Νοεμβρίου 2013, σελ. 8.

⁴¹⁵ «Η προκήρυξη της εκτέλεσης». Αναρτήθηκε στις 16.11.2013 στο <https://www.zougla.gr/greece/article/i-prokiriksi-tis-ektelesis-819462> [Πρόσβαση στις 18.11.2013].

⁴¹⁶ Τα έσοδα της Χρυσής Αυγής από την κρατική χρηματοδότηση μετά τις εκλογές του Ιουνίου του 2012 εκτιμούνταν σε 3,5 εκατομμύρια ευρώ (Γκάτσιος Δ. «Μνημόνιο' για ΝΔ – ΠΑΣΟΚ, 'τζακ ποτ' για ΣΥΡΙΖΑ», *Τύπος της Κυριακής* 24 Ιουνίου 2012, σελ. 23).

⁴¹⁷ Μπουρδάρας Γ. «Τέλος η χρηματοδότηση ΧΑ, με διαφοροποίηση Γλέζου», *Καθημερινή* 19 Δεκεμβρίου 2013.

χρήματα θα δίδονταν στην ΧΑ αναδρομικά στο σύνολό τους, ενώ σε περίπτωση καταδίκης της θα επέστρεφαν στο κράτος⁴¹⁸. Σύμφωνα με δημοσκόπηση της RASS, το 31,8% των ερωτηθέντων διαφώνησαν με την απόφαση αυτή, ενώ 5% δεν απάντησε στην ερώτηση⁴¹⁹. Αντίστοιχο εύρημα υπήρξε και σε δημοσκόπηση της ALCO καθώς 24% διαφώνησε με την διακοπή της χρηματοδότησης, ενώ 12% δεν απάντησε⁴²⁰.

Το τμήμα της ελληνικής κοινωνίας το οποίο έβλεπε με σκεπτικισμό τις αστυνομικές και δικαστικές εξελίξεις που ακολούθησαν την δολοφονία Φύσσα παρέμεινε σημαντικό μήνες και χρόνια μετά το συμβάν. Σύμφωνα με δημοσκόπηση της MRB τον Δεκέμβριο του 2013, το 25,5% των ερωτηθέντων πίστευε ότι δεν υπάρχουν αδιάσειστα στοιχεία που να δικαιολογούν τις κατηγορίες και τις προφυλακίσεις του αρχηγού και των στελεχών της ΧΑ (6,1% δεν απαντούσε)⁴²¹. Έρευνα της RASS τον Ιανουάριο του 2014 έδειξε ότι το 58,3% θεωρούσαν την δράση της ΧΑ ως «δράση εγκληματικής οργάνωσης», το 27,8% ως «δράση πολιτικού κόμματος» και το 13,9% δεν απαντούσε⁴²². Μάλιστα, από την προφυλάκιση των βουλευτών της ΧΑ το 47,4% δήλωσε ικανοποιημένο, το 20,1% δήλωσε ότι δυσαρεστήθηκε, ενώ το 28,9% δήλωσε ούτε ικανοποιημένο ούτε δυσαρεστημένο⁴²³. Σύμφωνα με δημοσκόπηση της Public Issue την ίδια περίοδο, 45% θεωρούσαν ότι η ΧΑ έπρεπε να τεθεί εκτός νόμου και 44% ότι δεν έπρεπε να τεθεί⁴²⁴, ενώ στις αρχές Απριλίου του 2014, σε δημοσκόπηση της RASS, το 60,1% θεωρούσε την ΧΑ εγκληματική οργάνωση, το 24,2% την θεωρούσε θύμα πολιτικής δίωξης και το 15,7% δεν απαντούσε στην ερώτηση⁴²⁵. Τέλος, έρευνα της ProRata στα τέλη Ιανουαρίου του 2017 έδειξε ότι το 14% διαφωνούσε με τον χαρακτηρισμό της ΧΑ ως «εγκληματικής οργάνωσης», το 18% ούτε συμφωνούσε ούτε διαφωνούσε, ενώ το 7% δεν απάντησε. Με τον χαρακτηρισμό συμφωνούσε το 61%⁴²⁶.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το ότι, παρά τον φόνο του Φύσσα και τα γεγονότα που τον ακολούθησαν, οι δραστηριότητες των τοπικών οργανώσεων της ΧΑ ανά την Ελλάδα και η διοργάνωση από αυτές εκδηλώσεων και δράσεων τόσο σε κλειστούς όσο και σε ανοικτούς χώρους συνεχίστηκαν μέχρι και τον Ιανουάριο του 2015 εν πολλοίς στην ίδια συχνότητα, όπως και πριν τα γεγονότα (Ellinas and Lamprinou, 2019).

13. Οι τριπλές εκλογές του 2014

Στις αρχές του 2014 μέλη και πολιτευτές της ΧΑ κατέθεσαν στον Άρειο Πάγο το καταστατικό ενός κόμματος με την επωνυμία «Εθνική Αυγή», προκειμένου η ΧΑ – έστω και με νέα επωνυμία – να μπορέσει να συμμετάσχει στις – τριπλές – εκλογές του 2014 σε περίπτωση που αποκλειόταν ως «Χρυσή Αυγή»⁴²⁷. Σύμφωνα με δημοσκόπηση της GPO στις αρχές

⁴¹⁸ Ονισένκο Κ. «Τέλος το κρατικό χρέος για τη ΧΑ», *Καθημερινή* 22 Δεκεμβρίου 2013.

⁴¹⁹ Κατσαβού Κ. «Κυρίαρχος Σαμαράς, δεν πείθει ο Τσίπρας», *Τύπος της Κυριακής* 17 Νοεμβρίου 2013, σελ. 7.

⁴²⁰ Τζιοβάρας Γ. «Ξεφουσκώνει αλλά δεν τελειώνει η Χρυσή Αυγή», *Πρώτο Θέμα* 6 Οκτωβρίου 2013, σελ. 9.

⁴²¹ Μαύρος Δ. «Όχι σε νέο μνημόνιο. Ίσως σε νέο κόμμα...», *Real News* 22 Δεκεμβρίου 2013, σελ. 14.

⁴²² Κατσαβού Κ. «Τελειώνει η ατιμωρησία και η Ελλάδα της παρακμής», *Τύπος της Κυριακής* 19 Ιανουαρίου 2014, σελ. 18.

⁴²³ Κατσαβού Κ. «Τελειώνει η ατιμωρησία και η Ελλάδα της παρακμής», *Τύπος της Κυριακής* 19 Ιανουαρίου 2014, σελ. 18.

⁴²⁴ Public Issue «Έρευνα Πολιτικής Συγκυρίας», Ιανουάριος 2014. Αναρτήθηκε στις 23.1.2014 στο <https://www.publicissue.gr/wp-content/uploads/2014/01/pol-con-jan-2014.pdf> [Πρόσβαση στις 24/1/2014], διάγραμμα 9.

⁴²⁵ Τασιόπουλος Μ. «Παίρνει την πρωτιά η ΝΔ παρά το ατύχημα», *Παραπολιτικά* 12 Απριλίου 2014, σελ. 7.

⁴²⁶ Τσακίρογλου Τ. «Ενίσχυση του δικομματισμού», *Εφημερίδα των Συντακτών* 30 Ιανουαρίου 2017, σελ. 5.

⁴²⁷ Ηρειώτου Μ. «Προκαλεί η νέα Χρυσή Αυγή», *Τα Νέα* 5 Φεβρουαρίου 2014, σελ. 17.

Φεβρουαρίου του 2014, η πλειονότητα των ερωτηθέντων (59,5%) θεωρούσε ότι δεν έπρεπε να απαγορευτεί η συμμετοχή της ΧΑ στις επόμενες ευρωεκλογές και εθνικές εκλογές⁴²⁸.

Τελικά, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την ένσταση κατά της συμμετοχής της ΧΑ στις εκλογές με το επιχείρημα της κατηγορίας εις βάρος βουλευτών και στελεχών της περί «εγκληματικής οργανώσεως» και της επέτρεψε να συμμετάσχει κανονικά, καθώς το κατατεθειμένο καταστατικό της ήταν νομότυπο και η δικαστική έρευνα βρισκόταν σε πρώιμο στάδιο⁴²⁹. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Άρειος Πάγος επέτρεψε την συμμετοχή και του «εναλλακτικού» της ΧΑ συνδυασμού «Εθνική Αυγή» και των 11 υποψηφίων του⁴³⁰.

Εν τω μεταξύ, οι συλλήψεις και οι ποινικές διώξεις της ηγεσίας της ΧΑ, βουλευτών και στελεχών του κόμματος έφεραν τριγμούς στην Κοινοβουλευτική της Ομάδα καθώς τον Μάρτιο του 2014 ανεξαρτητοποιήθηκε ο βουλευτής Χρ. Αλεξόπουλος και διεγράφη ο βουλευτής Ευστ. Μπούκουρας⁴³¹.

Πάντως, όπως και στα μέσα του 2013, έτσι και τον Απρίλιο του 2014, ο Νικολακόπουλος υποστήριζε ότι η ΝΔ θα αποτύγχανε στην επαναπροσέλευση των ψηφοφόρων της ΧΑ καθώς *«μπορεί όντως σε μεγάλο βαθμό οι ψηφοφόροι της ΧΑ να προέρχονται από τη μήτρα της δεξιάς, αυτό δεν σημαίνει ότι η παραταξιακή αυτή ταυτότητα θα τους οδηγήσει πίσω στο κυρίαρχο κόμμα της δεξιάς ή της κεντροδεξιάς. Οι ψηφοφόροι αυτοί... έχουν διαρρήξει τη σχέση τους με το σύνολο του κομματικού συστήματος. Είναι πέραν της δεξιάς»*⁴³².

Μετά τον φόνο του Παύλου Φύσσα και τις μαζικές συλλήψεις των ηγετικών στελεχών της ΧΑ, η τριπλή εκλογική αναμέτρηση του 2014 (δημοτικές, περιφερειακές, ευρωεκλογές) *«προσλάμβανε τον χαρακτήρα ενός στοιχήματος επιβίωσης για την οργάνωση»* (Κουστένης 2014α, σελ. 90). Στις δημοτικές και περιφερειακές εκλογές του 2014, η ΧΑ συμμετείχε με δικό της συνδυασμό σε μόλις εννέα από τους 100 σημαντικότερους Δήμους της χώρας, αλλά σε 12 από τις 13 Περιφέρειες (πλην της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου) [Tsirbas 2015, σελ. 139].

Στις ευρωεκλογές της 25^{ης} Μαΐου 2014 η ΧΑ έλαβε 536.913 ψήφους και ποσοστό 9,39%, σημειώνοντας αύξηση 25,9% σε σχέση με τον αριθμό των ψήφων που πήρε στις βουλευτικές εκλογές του Ιουνίου 2012⁴³³. Στις ίδιες εκλογές ο ΛΑΟΣ έλαβε 2,69% και η Ένωση για την Πατρίδα και τον Λαό 1,04%. Σχολιάζοντας το αποτέλεσμα, η Verney επισήμανε ότι το 9,4% της ΧΑ, σε σύγκριση με το 0,29% των ευρωεκλογών του 2009, αποτελούσε *«μετεωρική αύξηση»* (Verney 2015, σελ. 280), ενώ κατά τον Κουστένη καταδείκνυε *«τόσο την εντυπωσιακή συνοχή της ήδη διαμορφωμένης εκλογικής της βάσης, όσο και τη συνεχή δυνατότητα επέκτασής της»* (Κουστένης 2014α, σελ. 91). Αξιοσημείωτο ήταν και το πολύ υψηλό ποσοστό συσπείρωσης (75,3%) των ψηφοφόρων της ΧΑ στις ευρωεκλογές του 2014 συγκριτικά με τις εκλογές του Ιουνίου του 2012, το οποίο ήταν το δεύτερο υψηλότερο μεταξύ των κομμάτων (πρώτος ήταν ο ΣΥΡΙΖΑ με 77,2%) [Τεπερόγλου 2016, σελ. 424].

Όπως τονίζουν οι Μαυρής και Συμεωνίδης, *«στην κάλπη των ευρωεκλογών καταγράφηκε μια 'κρυφή' και προϋπάρχουσα, έντονη 'δεξιά διαμαρτυρία', η οποία δεν ανιχνεύθηκε στις δημοσκοπήσεις σε όλη της την έκταση. Μια σημαντική μερίδα δεξιών ψηφοφόρων απόκριβε*

⁴²⁸ GPO «Πανελλαδική Έρευνα Πολιτικών Εξελίξεων για την εκπομπή 'Ανατροπή' (Μεγα)», Φεβρουάριος 2014, διάγραμμα 64.

⁴²⁹ Αυλωνίτης Αλ. «Ρεκόρ κομμάτων στις ευρωεκλογές», *Έθνος* 12 Μαΐου 2014.

⁴³⁰ Αυλωνίτης Αλ. «Ρεκόρ κομμάτων στις ευρωεκλογές», *Έθνος* 12 Μαΐου 2014.

⁴³¹ Πίκουλας Γ. «Ο τελευταίος (βουλευτής) να κλείσει την πόρτα...», *Έθνος* 19 Μαρτίου 2014.

⁴³² Συνέντευξη στον Μ. Μπαλαούρα «Η ταξική πόλωση μεγαλώνει ακόμα περισσότερο», *Εποχή* 27 Απριλίου 2014, σελ. 6.

⁴³³ Δρεπτάκης Μ. «Η κυβέρνηση οφείλει να προκηρύξει αμέσως εκλογές», *Αυγή* 1 Ιουνίου 2014, σελ. 11.

συστηματικά την πρόθεσή της να διαμαρτυρηθεί στις ευρωεκλογές εναντίον της κυβερνητικής πολιτικής, καταψηφίζοντας τη ΝΔ» (Μαυρής και Συμεωνίδης 2016, σελ. 230).

Λίγη ώρα μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, ο εκπρόσωπος τύπου της ΧΑ Ηλ. Κασιδιάρης υποστήριξε ότι *«είναι λαϊκή βούληση να σταματήσουν οι παράνομες διώξεις και να αφεθούν ελεύθεροι ο αρχηγός της ΧΑ και οι προφυλακισμένοι βουλευτές της»*⁴³⁴.

Στις δημοτικές και περιφερειακές εκλογές ενδιαφέρον παρουσίαζαν οι δύο πιο προβεβλημένες υποψηφιότητες της ΧΑ: του Ηλία Κασιδιάρη στον Δήμο Αθηναίων και του Ηλία Παναγιώταρου στην Περιφέρεια Αττικής. Η επίδοση του Ηλία Κασιδιάρη στον Δήμο Αθηναίων, με 16,1% την πρώτη Κυριακή, ήταν σημαντική [*«εντυπωσιακή»* την χαρακτήρισε ο Τσίρμπας (Tsirbas 2015, σελ. 145)], όπως και του Ηλία Παναγιώταρου στην Περιφέρεια Αττικής, με 11,1%. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ο συντελεστής συσχέτισης ανάμεσα στα ποσοστά των δύο υποψηφίων της ΧΑ κατά εκλογικό διαμέρισμα έφθασε στο 0,975, ξεπερνώντας ακόμα και εκείνον των υποψηφίων του ΚΚΕ (0,931) [Κουστίνης 2014α, σελ. 92]. Επίσης, σημαντικά ποσοστά κατέγραψαν και οι συνδυασμοί της ΧΑ στις Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας (9,04%) και Πελοποννήσου (9,01%)⁴³⁵. Συνολικά, η ΧΑ εξέλεξε 26 περιφερειακούς συμβούλους και 7 δημοτικούς συμβούλους⁴³⁶.

Σχολιάζοντας το αποτέλεσμα των δημοτικών και περιφερειακών εκλογών για την ΧΑ, ο Τσίρμπας υπογράμμισε ότι *«ήταν ξεκάθαρο ότι η ΧΑ παγίωσε σε επίπεδο Περιφερειών την [εκλογική] επιρροή του 2012»* (Tsirbas 2015, σελ. 143). Επιπλέον, επισήμανε ότι, κατά τις τριπλές εκλογές του 2014, η ψήφος υπέρ της ΧΑ ισχυροποιούνταν όσο μετακινούνταν από το τοπικό στο εθνικό επίπεδο (Tsirbas 2015, σελ. 148). Μάλιστα τόνισε ότι η συσχέτιση των αποτελεσμάτων μεταξύ περιφερειακών εκλογών και ευρωεκλογών για την ΧΑ το 2014 *«ήταν η τρίτη μεγαλύτερη μετά το ΚΚΕ και τον ΣΥΡΙΖΑ, επιβεβαιώνοντας την ύπαρξη ενός εθνικού χαρακτήρα στην εκλογική επιρροή της ΧΑ»* (Tsirbas 2015, σελ. 150). Ο Νικολακόπουλος διαπίστωσε ότι η ΧΑ διαμόρφωσε *«ένα συμπαγές εκλογικό σώμα»*, το οποίο χαρακτηρίζεται από νεανικότητα και λαϊκότητα, και επισήμανε ότι το εκλογικό αποτέλεσμα έδειξε ότι *«παρά τον καταγισμό των αποκαλύψεων... ο κόσμος που την ακολουθεί είναι πάρα πολύ συσπειρωμένος»*⁴³⁷.

Αναλύοντας τα δεδομένα της Ελληνικής Μετεκλογικής Έρευνας Πάνελ του European Election Study, οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου συμπέραναν ότι *«οι Έλληνες ψηφοφόροι ψήφισαν τη Χρυσή Αυγή όχι παρά τον αντισυστημικό της χαρακτήρα, αλλά ακριβώς εξαιτίας αυτού του χαρακτήρα, δηλαδή, για την ικανότητα του κόμματος να διεκδικεί την ιδιοκτησία αντισυστημικών πολιτικών παισισωμένων από μια εθνικιστική λαϊκιστική πολιτική που έχει για στόχο της τα κυρίαρχα κόμματα και τη διαφθορά. Η διαμαρτυρία είναι το κύριο αίτιο υποστήριξης αυτού του κόμματος, και υπερβαίνει τα αντικειμενικά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά. Οι υποστηρικτές της Χρυσής Αυγής φαίνονται να είναι απογοητευμένοι με τα κυρίαρχα πολιτικά κόμματα και αδιαφορούν για τη νεοναζιστική βίαιη ιδεολογία του κόμματος»* (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 90-91).

Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι, σχολιάζοντας το αποτέλεσμα των τριπλών εκλογών του 2014, ο Μιχαλολιάκος εντόπισε στο κόμμα του *«φαινόμενα παλαιοκομματισμού»*, τα οποία και στηλίτευσε λέγοντας: *«Σίγουρα επιτύχαμε μία Νίκη, αλλά ΔΥΣΤΥΧΩΣ δεν έλειψαν τα φαινόμενα*

⁴³⁴ Μπιντέλας Λ. και Ψαρά Μ. «Ένας στους δέκα ψηφοφόρους επέλεξε και πάλι τη Χρυσή Αυγή...», *Έθνος* 26 Μαΐου 2014, σελ. 13.

⁴³⁵ Μουτούση Ν. «Με 26 συμβούλους οι χρυσαυγίτες 'διέβρωσαν' τις 12 από τις 13 περιφέρειες», *Τα Νέα* 21 Μαΐου 2014.

⁴³⁶ Μουτούση Ν. «Με 26 συμβούλους οι χρυσαυγίτες 'διέβρωσαν' τις 12 από τις 13 περιφέρειες», *Τα Νέα* 21 Μαΐου 2014.

⁴³⁷ Συνέντευξη στον Στ. Καπάκο, «Το εκλογικό σώμα της ΧΑ είναι συμπαγές», *Αυγή* 3 Ιουνίου 2014, σελ. 9.

παλαιοκομματισμού, πολιτικαντισμού, φαινόμενα, τα οποία χαρακτηρίζουν ένα αστικό και όχι επαναστατικό κόμμα. Αυτό θέλετε για την Χρυσή Αυγή; Εγώ ΟΧΙ! Και να ξέρετε πως ο μεγαλύτερος εχθρός του Κινήματός μας είναι όλοι αυτοί που λένε 'ν' αλλάζουμε'⁴³⁸.

Παρά το γεγονός ότι η ΧΑ εισήλθε για πρώτη φορά στο Ευρωκοινοβούλιο εκλέγοντας τρεις ευρωβουλευτές, τα κόμματα της ευρωπαϊκής ριζοσπαστικής δεξιάς απέφυγαν την συνεργασία μαζί της. Όπως χαρακτηριστικά είχε δηλώσει η πρόεδρος του (τότε) Front National Marine Le Pen ήδη πριν από τις ευρωεκλογές: «Το έχουμε πει ξεκάθαρα ότι δεν θα κάνουμε συμμαχία με τη Χρυσή Αυγή. Δεν έχουμε τις ίδιες ιδέες, τις ίδιες τοποθετήσεις, και δεν θα συμμαχήσουμε με τη Χρυσή Αυγή. Γνωρίζω πολύ καλά ότι τα ΜΜΕ προσπαθούν να μας βάλουν στο ίδιο τσουβάλι με τη Χρυσή Αυγή, αλλά δεν είμαστε το ίδιο»⁴³⁹.

Την ίδια θέση επανέλαβε και τον Σεπτέμβριο του 2015 όταν δήλωσε: «Δεν θα μπορούσα να συνεργαστώ με τη Χρυσή Αυγή. Δεν έχουμε και δεν θέλουμε να έχουμε καμία απολύτως επαφή»⁴⁴⁰, αλλά και τον Δεκέμβριο του 2016 όταν ξεκαθάρισε ότι το κόμμα της «ούτε έχει ούτε θέλει να έχει [σχέση με την ΧΑ]»⁴⁴¹. Όπως παραδέχθηκε και ο (τότε) ευρωβουλευτής της ΧΑ Ελευθέριος Συναδινός, παρ' όλο που στο Ευρωκοινοβούλιο υπήρχαν κοινά θέματα ενδιαφέροντος και διάθεση συνεργασίας με ευρωβουλευτές άλλων κομμάτων, δεν κατέληξαν σε κάτι ουσιαστικότερο για την ΧΑ καθώς «αφενός καμία πολιτική ομάδα δεν επιθυμούσε να εντάξει στο δυναμικό της ευρωβουλευτές κόμματος που διώκονταν ποινικά, ειδικά με την κατηγορία της εγκληματικής οργάνωσης, μέχρι το πέρας της αντίστοιχης ποινικής διαδικασίας. Αφετέρου, δεν συμφωνούσαν με τον τρόπο άσκησης πολιτικής της ΧΑ, η οποία κατά την άποψή τους είναι υπέρμετρα ακραία και εριστική»⁴⁴².

14. Οι εκλογές του 2015 και το δημοψήφισμα

Εν όψει των εθνικών εκλογών της 25ης Ιανουαρίου 2015, και υπό τον φόβο του αποκλεισμού της από αυτές, η ΧΑ ίδρυσε τρία διαφορετικά κόμματα προκειμένου να συμμετάσχει, έστω και υπό νέα ονομασία⁴⁴³. Τελικά, όπως και το 2014, συμμετείχε απρόσκοπτα και οι εκλογές αυτές επιβεβαίωσαν την παγίωσή της ως τρίτης πολιτικής δύναμης στην Ελλάδα.

Η ΧΑ πήρε 388.387 ψήφους (6,28%) και εξέλεξε 17 βουλευτές. Το αποτέλεσμα αυτό ήταν αναμφίβολα μία επιτυχία καθώς καθ' όλη την διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας ο αρχηγός της ΧΑ και έξι βουλευτές παρέμεναν προφυλακισμένοι, τρεις ήταν σε κατ' οίκον περιορισμό, τέσσερις ήταν ελεύθεροι με περιοριστικούς όρους και σε δύο είχε επιβληθεί απαγόρευση του δημοσίου λόγου⁴⁴⁴. Στις εκλογές αυτές η ΧΑ κατάφερε και διατήρησε το 69,1% των ψηφοφόρων της του Ιουνίου του 2012 και σταθεροποίησε σε υψηλό επίπεδο τον βαθμό «εθνικοποίησης»

⁴³⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Απάντηση σε μία επιστολή και μία άλλη άποψη για τις εκλογές», *Εμπρός* 31 Μαΐου 2014, σελ. 3.

⁴³⁹ Συνέντευξη στη Μ. Δεναζά, «Μαρίν Λεπέν: 'Δεν θα κάνουμε συμμαχία με τη Χρυσή Αυγή'», *ΒΗΜΑgazino* τ. 710, 24-25 Μαΐου 2014, σελ. 33.

⁴⁴⁰ Συνέντευξη στη Μ. Δεναζά, «Μαρίν Λεπέν: 'Ο Αλέξης με απογοήτευσε'», *ΒΗΜΑgazino* τ. 780, 27 Σεπτεμβρίου 2015, σελ. 36.

⁴⁴¹ Συνέντευξη στην Αλ. Στεφανοπούλου, «Ο ΣΥΡΙΖΑ πρόδωσε την Ελλάδα», *Κυριακάτικη Δημοκρατία* 25 Δεκεμβρίου 2016, σελ. 4-6.

⁴⁴² Συνέντευξη σε Δ. Παπαγεωργίου, «Η ΧΑ παρέμεινε προσηλωμένη και αγκυλωμένη σε παλαιοκομματικού τύπου ιδεοληψίες», *Ελεύθερη Ωρα της Κυριακής* 29 Απριλίου 2018, σελ. 11.

⁴⁴³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Το πρώτο Κίνημα που γεννιέται αυθεντικά μετά την Μεταπολίτευση», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1082, 2 Μαΐου 2018, σελ. 3.

⁴⁴⁴ «Ψήφο στους κατηγορούμενους εθνικιστές βουλευτές», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] 14 Ιανουαρίου 2015, αρ. φ. 911, σελ. 12.

της υπέρ της ψήφου (Tsirbas, 2016). Αξίζει να αναφερθεί ότι στις εκλογές αυτές καταγράφηκε η τελευταία αυτόνομη συμμετοχή του ΛΑΟΣ, ο οποίος έλαβε 1,03%.

Σύμφωνα με το exit poll των εκλογών αυτών⁴⁴⁵, μόλις το 41% των ψηφοφόρων της ΧΑ δήλωσαν ότι έδωσαν θετική ψήφο υπέρ της («να στηρίξω το κόμμα που συμπαθώ» ή «να επιλέξω πρωθυπουργό»). Επιπλέον, η δήλωση «συμπάθειας» δεν συνεπάγεται απαραίτητα ιδεολογική ταύτιση. Κατά τον Κωνσταντινίδη, «οι ψηφοφόροι της Χρυσής Αυγής την επιλέγουν για τον αυταρχισμό της πολύ περισσότερο από όσο για τις αντι-μνημονιακές ή τις αντι-μεταναστευτικές θέσεις της. Την επιλέγουν για τον τρόπο της περισσότερο από ότι για το λόγο της. Δεν είναι, λοιπόν, διόλου βέβαιο ότι η κλιμακούμενη βία της Χρυσής Αυγής αποθαρρύνει τους ψηφοφόρους της» (Κωνσταντινίδης 2018, σελ. 215).

Στις 20 Απριλίου του 2015, ενάμιση χρόνο μετά τον φόνο του Παύλου Φύσσα, ξεκίνησε η δίκη της ΧΑ. Η καθυστέρηση αυτή οφειλόταν στον μεγάλο όγκο του υλικού και της ενσωμάτωσης σε αυτήν πολλών υποθέσεων. Ως ενδεικτική του περιορισμένου ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης για την δίκη μπορεί να θεωρηθεί η χαμηλή τηλεθέαση των τηλεοπτικών εκπομπών που ασχολήθηκαν με αυτήν. Η εκπομπή «Ανατροπή» (Mega 20.4.2015) συγκέντρωσε μέσο μερίδιο 10,6%, ενώ η εκπομπή «Η τελευταία λέξη» (ΣΚΑΪ, 19.4.2015) 6,3%⁴⁴⁶. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στο βούλευμα της παραπομπής σε δίκη, η απόδοση της κατηγορίας της εγκληματικής οργάνωσης στα πολιτικά στελέχη της ΧΑ αποφασίσθηκε με οριακή πλειοψηφία δύο εναντίον ενός⁴⁴⁷.

Τον Μάιο του 2015 ο Χρήστος Ρήγας, μέλος της Κεντρικής Επιτροπής της ΧΑ, υπεύθυνος του κόμματος στην Δυτική Ελλάδα, υποψήφιος βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας και περιφερειακός σύμβουλος, αποχώρησε⁴⁴⁸ και ίδρυσε δικό του κόμμα με την ονομασία Λ.Ε.Π.ΕΝ (Λαϊκή Ελληνική Πατριωτική Ένωση). Ως λόγο αποχώρησης προέβαλε το ότι «παρά τις συνεχείς προσπάθειές μου για ένα κόμμα-κίνημα, ανοιχτό στην ελληνική κοινωνία και τα μεγάλα προβλήματά της, με δημοκρατικές διαδικασίες... εν τούτοις οι δικές μου αντιλήψεις αλλά και άλλων συναγωνιστών περιθωριοποιήθηκαν από την ηγεσία της Χρυσής Αυγής». Επιπλέον, καταλόγισε στον Μιχαολιάκο ότι «ο γενικός γραμματέας της Χρυσής Αυγής αποφάσιζε μόνος του, με τον κλειστό περίγυρό του, παρακάμπτοντας το Πολιτικό Συμβούλιο. Εμείς στην Κεντρική Επιτροπή απλώς βαράγαμε παλαμάκια»⁴⁴⁹.

Στο δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου 2015, που αφορούσε το σχέδιο συμφωνίας οικονομικής διάσωσης που πρότειναν η ΕΕ, η ΕΚΤ και το ΔΝΤ στην Ελληνική Κυβέρνηση, ο Ν. Μιχαολιάκος προέτρεψε τους υποστηρικτές της ΧΑ να ψηφίσουν «Όχι' στην πρόταση των τοκογλύφων, τους οποίους το πολιτικοοικονομικό κατεστημένο της χώρας μας παρουσιάζει σαν ευεργέτες», υποστήριξε ότι «η άρνηση [από την ΕΕ και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα] παροχής ρευστότητας στον ελληνικό λαό ήταν ένα πιασάπλο μαχαίρωμα εις βάρος του έθνους μας» και τόνισε ότι το «Όχι» θα είναι «μία πράξη εθνικής υπερηφάνειας»⁴⁵⁰.

⁴⁴⁵ Exit poll Βουλευτικών εκλογών 25/1/2015. Αναρτήθηκε τον Ιανουάριο του 2015 στο <https://www.metronanalysis.gr/exit-poll-βουλευτικών-εκλογών-ιαν-2015/> [Πρόσβαση στις 19/2/2022].

⁴⁴⁶ Καρακούση Ρ. «Μετανάστες και Χρυσή Αυγή στα τοκ σόου», *Καθημερινή* 26 Απριλίου 2015, [tv] σελ. 8.

⁴⁴⁷ Μάνδρου Ι. «Το μεγάλο διακύβευμα για τη δίκη της Χρυσής Αυγής», *Καθημερινή* 20 Σεπτεμβρίου 2020, σελ. 17.

⁴⁴⁸ Ζαφειρόπουλος Δ. «Η Χρυσή Αυγή στο μεταίχμιο!», *Ελεύθερος Κόσμος* αρ. φ. 455, Ιούνιος 2015, σελ. 7.

⁴⁴⁹ Συνέντευξη στον Γ. Μπασκάκη, «Ο Μιχαολιάκος αποφασίζει για όλα», *Εφημερίδα των Συντακτών* 7 Δεκεμβρίου 2016, σελ. 10-11.

⁴⁵⁰ Μιχαολιάκος Ν. «Το Όχι' θα είναι μια πράξη εθνικής υπερηφάνειας και ένας θρίαμβος», *Real News* 4 Ιουλίου 2015, σελ. 6.

Σύμφωνα με την εκτίμηση των Τσατσάνη και Τεπέρογλου, την προτροπή αυτή ακολούθησε το 71,7% των ψηφοφόρων της ΧΑ (Tsatsanis and Tereoglou, 2016), η Public Issue έκανε λόγο για 77,3%⁴⁵¹, η Metron Analysis για 78%⁴⁵², οι Κουστένης και Νικολακόπουλος την εκτίμησαν στο 80% των ψηφοφόρων της⁴⁵³, ενώ οι Μαραντζίδης και Σιάκας την εντόπισαν στο 86%⁴⁵⁴. Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός που αναφέρει ο Νικολακόπουλος ότι «και η μικρή μειοψηφία [των ψηφοφόρων της ΧΑ] που επέλεξε το Ναι [στο δημοψήφισμα], εμφανίζει εντυπωσιακή συσπείρωση (περίπου 70%), με περιορισμένες μόνο διαρροές προς τη ΝΔ»⁴⁵⁵.

Η διαιρετική τομή «μνημόνιο-αντιμνημόνιο» – με την ΧΑ να είναι σταθερά «αντι-μνημονιακή» – προκύπτει και από την ψήφο της στην Βουλή τόσο κατά την περίοδο 2012-2015 (συγκυβέρνηση ΝΔ-ΠΑΣΟΚ) όσο και κατά την περίοδο 2015-2018 (συγκυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ). Σύμφωνα με σχετική μελέτη (Ανδρέου και Σαραβάκος, 2018), η ψήφος της ΧΑ στο Κοινοβούλιο την περίοδο 2012-2015 ήταν ισχυρά αντιπολιτευτική καθώς καταψήφισε το 93% των νομοσχεδίων της κυβέρνησης, και ταυτίσθηκε με εκείνη του ΣΥΡΙΖΑ (αξιωματική αντιπολίτευση) σε ποσοστό 70%, ενώ κατά την περίοδο 2015-2018 καταψήφισε το 95% των νομοσχεδίων της κυβέρνησης και ταυτίσθηκε σε ποσοστό μόλις 37% με την ψήφο της ΝΔ, η οποία τότε ήταν στην αξιωματική αντιπολίτευση.

Τρεις μόλις ημέρες πριν από τις πρόωρες εκλογές της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 2015, ο Μιχαλολιάκος δήλωσε στον ραδιοφωνικό σταθμό Real FM πως «σε ό,τι αφορά την πολιτική ευθύνη για τη δολοφονία Φύσσα στο Κερασίни, την αναλαμβάνουμε», ενώ τόνισε ότι ποινική ευθύνη «δεν υπάρχει»⁴⁵⁶. Η δήλωση αυτή προκάλεσε σάλο καθώς θεωρήθηκε ως παραδοχή ευθύνης εκ μέρους της ΧΑ για τον φόνο. Η ΧΑ εξέδωσε διευκρινιστική ανακοίνωση όπου αναφερόταν ότι «το κόμμα ουδεμία ευθύνη φέρει για τη δολοφονία στο Κερασίни, την οποία καταδίκασε από την πρώτη στιγμή... [και ότι] η ΧΑ με κανένα τρόπο δεν μπορεί να κατηγορηθεί ως εγκληματική οργάνωση για μια καταδικαστέα πράξη ενός φίλου του κόμματος»⁴⁵⁷. Ο ίδιος ο Μιχαλολιάκος υποστήριξε ότι υπήρξε διαστρέβλωση της δήλωσής του και ότι εννοούσε την «ανάληψη του πολιτικού κόστους» από την δολοφονία Φύσσα και όχι ποινικής ευθύνης της ΧΑ ή του ίδιου⁴⁵⁸.

Στις εκλογές αυτές η ΧΑ πήρε 379.722 ψήφους (6,99%) και εξέλεξε 18 βουλευτές, καταφέροντας να διατηρήσει το 78,6% των ψηφοφόρων της του Ιανουαρίου 2015⁴⁵⁹, και «επιβεβαίωσε... ότι έχει καταφέρει να χτίσει μία σταθερή βάση υποστήριξης εντός του εκλογικού σώματος» (Tsatsanis and Tereoglou 2016, σελ. 441). Ιδιαίτερα ισχυρή παρουσία κατέγραψε η ΧΑ στους αγρότες, στους ανέργους και στους σπουδαστές⁴⁶⁰. Επιπλέον, και σε αυτές τις εκλογές, λιγότεροι από τους μισούς (45,8%) ψηφοφόρους της ΧΑ δήλωσαν ότι «αισθάνονται κοντά στο κόμμα που ψήφισαν»⁴⁶¹.

⁴⁵¹ Public Issue «Δημοψήφισμα 2015: Η ακτινογραφία των ψηφοφόρων του 'ΟΧΙ'». Αναρτήθηκε στις 6.7.2015 στο <https://www.publicissue.gr/referendum-2015-no/> [Πρόσβαση στις 7.7.2015].

⁴⁵² «Ακτινογραφώντας τη λαϊκή ετυμηγορία», *Παραπολιτικά* 11 Ιουλίου 2015, σελ. 21.

⁴⁵³ Κουστένης Π. και Νικολακόπουλος Ηλ. «Η ακτινογραφία του 'Οχι'». Αναρτήθηκε στις 10.7.2015 στο <https://www.tanea.gr/2015/07/10/politics/i-aktinografia-toy-oxi/> [Πρόσβαση στις 12.7.2015].

⁴⁵⁴ Μαραντζίδης Ν. και Σιάκας Γ. «Η ανθρωπογεωγραφία του 'Ναι' και του 'Οχι'», *Καθημερινή* 12 Ιουλίου 2015, σελ. 10.

⁴⁵⁵ Νικολακόπουλος Ηλ. «Το μαύρο κουτί του δημοψηφίσματος», *Τα Νέα* 5-6 Σεπτεμβρίου 2015, σελ. 15.

⁴⁵⁶ «Ομολογία Μιχαλολιάκου για Φύσσα», *Καθημερινή* 18 Σεπτεμβρίου 2015.

⁴⁵⁷ «Ομολογία Μιχαλολιάκου για Φύσσα», *Καθημερινή* 18 Σεπτεμβρίου 2015.

⁴⁵⁸ Συνέντευξη στον Ν. Μπακάκο «Κλειστά κέντρα φύλαξης και καταναγκαστικά έργα για τους μετανάστες», *Crash* τ. 42, Απρίλιος-Μάιος 2016, σελ. 139.

⁴⁵⁹ Κρουστάλλη Δ. «Οι μετέωρες βάσεις του νέου δικομματισμού και η αποχή», *Το Βήμα* 27 Σεπτεμβρίου 2015, σελ. Α10.

⁴⁶⁰ «Η ακτινογραφία της ψήφου της Χρυσής Αυγής», *Αυγή* [Ενθέματα] 27 Σεπτεμβρίου 2015, σελ. 30.

⁴⁶¹ Σταθόπουλος Π. «Μηνύματα και συμπεράσματα των εκλογών», *Ελεύθερος Τύπος* 4 Οκτωβρίου 2015, σελ. 23.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, τόσο κατά την προεκλογική περίοδο του Ιανουαρίου όσο και του Σεπτεμβρίου 2015, η χρονική έκθεση της ΧΑ στους τηλεοπτικούς σταθμούς ήταν αρκετά χαμηλότερη συγκριτικά με το εκλογικό της ποσοστό (3,1% και 3,9% αντιστοίχως). Το ίδιο ισχύει και για τις τηλεοπτικές εμφανίσεις στελεχών της σε ενημερωτικές εκπομπές κατά την προεκλογική περίοδο του Ιανουαρίου (3%), αλλά όχι για την προεκλογική περίοδο του Σεπτεμβρίου 2015 (6,8%)⁴⁶². Επιπλέον, ο Μιχαολιάκος είχε αποκλειστεί από το να συμμετάσχει στην τηλεμαχία των πολιτικών αρχηγών εν όψει των εκλογών του Σεπτεμβρίου 2015⁴⁶³.

Με βάση τα δεδομένα μετεκλογικής έρευνας για τις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2015, οι Γεωργιάδου και Καφέ επισήμαναν ότι «οι ψηφοφόροι της ΧΑ ανευρίσκονται μεταξύ εκείνων που απορρίπτουν τις καθιερωμένες ιδεολογικές διακρίσεις και προσδίδουν τιμωρητικό περιεχόμενο στην εκλογική τους επιλογή. Επιπλέον, οι ψηφοφόροι της είναι μεταξύ εκείνων που διαθέτουν αυταρχικές απόψεις και δείχνουν διαθέσιμοι να πάρουν τον νόμο στα χέρια τους, να επικροτήσουν έναν ισχυρό ηγέτη και να απαξιώσουν την κοινοβουλευτική δημοκρατία» (Γεωργιάδου και Καφέ 2018, σελ. 85). Επιπλέον, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σύμφωνα με μέτρηση της ProRata, ο μέσος ψηφοφόρος της ΧΑ των εκλογών του Σεπτεμβρίου του 2015 αυτοποποθετούνταν στο 8,44 στην κλίμακα Αριστεράς-Δεξιάς 0-10⁴⁶⁴.

15. Από το 8ο Συνέδριο στις εκλογές του 2019

Στις 26-27 Μαρτίου 2016 πραγματοποιήθηκε το 8^ο Συνέδριο της Χρυσής Αυγής, το οποίο αποφάσισε τη δημιουργία ενός νέου, γνωμοδοτικού οργάνου (του «Εθνικού Συμβουλίου»), το άνοιγμα προς τη νεολαία, την ενίσχυση της παρουσίας της ΧΑ στα εργατικά σωματεία, την ενοποίηση των εθνικιστικών αγροτικών φορέων και την εντατικοποίηση της παρουσίας δίπλα στους Πομάκους της Θράκης⁴⁶⁵.

Το συνέδριο ήταν αρχικά προγραμματισμένο να πραγματοποιηθεί τον Δεκέμβριο του 2013. Όμως η δικαστική δίωξη κατά της ηγεσίας και των βουλευτών του κόμματος οδήγησε στην αναβολή του⁴⁶⁶. Αξιοσημείωτο ήταν, επίσης, το ότι οι δικαστικές απαγορεύσεις είχαν ως αποτέλεσμα να μην μπορεί ο εκπρόσωπος τύπου της ΧΑ και βουλευτές της να παραβρεθούν στο Συνέδριο, ενώ ο περιορισμός των μετακινήσεων εντός του νομού Αττικής δεν έδωσε την δυνατότητα στην ηγεσία του κόμματος να παρευρεθεί στις προσυεδριακές συναντήσεις που έγιναν στην υπόλοιπη Ελλάδα⁴⁶⁷.

Τα εσωτερικά προβλήματα του κόμματος, τα οποία οξύνονταν λόγω της μακράς διάρκειας της δίκης, συνέχισαν να προκαλούν ρωγμές μεταξύ των στελεχών της ΧΑ. Τον Μάρτιο του 2017 αποχώρησε από την Κοινοβουλευτική Ομάδα ο βουλευτής Δημήτρης Κουκούτσης καταγγέλλοντας ότι «παρ' όλες τις καλές προθέσεις της φυλακισμένης τότε ηγεσίας, στο διάβα του χρόνου στο κίνημα παρείσφρυσαν και κάποιοι όψιμοι εθνικιστές, γυρολόγοι της πολιτικής,

⁴⁶² Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, «Αναφορά Πολιτικής Πολυφωνίας 2015». Αναρτήθηκε στις 16.3.2016 στο <https://www.esr.gr/wp-content/uploads/EPOL2015.pdf> [Πρόσβαση στις 16.4.2016], σελ. 25, 29, 54 και 58.

⁴⁶³ «'Ντέρμπι' μέχρι την ώρα της κάλπης», *Καθημερινή* 12 Σεπτεμβρίου 2015, σελ. 4.

⁴⁶⁴ Κουκλουμπέρης Δ. «Κάθαρση για τα σκάνδαλα ζητούν οι πολίτες», *Εφημερίδα των Συντακτών* 12 Μαρτίου 2018, σελ. 7.

⁴⁶⁵ «Μήνυμα νίκης από το 8^ο συνέδριο της Χρυσής Αυγής», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 974, 30 Μαρτίου 2016, σελ. 12-13.

⁴⁶⁶ «Επιχειρεί άνοιγμα (τώρα) η Χρ. Αυγή!», *Κυριακάτικη Δημοκρατία* 20 Μαρτίου 2016, σελ. 12.

⁴⁶⁷ Συνέντευξη Ν. Μιχαολιάκου στην Β. Ανδρή, «Ο σκοπός του Συνεδρίου μας εμπεριέχεται στη φράση-σύνθημα: ΘΕΛΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ ΠΙΣΩ!», *Ελεύθερη Ώρα της Κυριακής* 27 Μαρτίου 2016, σελ. 7.

παλαιάς κοπής κομματάρχες... οι οποίοι συμμαχώντας με κάποιους ετερόκλητους αγράμματους ξερόλες δημιουργούν εμπόδια στο δυνάμωμα του κινήματος»⁴⁶⁸.

Τον Σεπτέμβριο του 2017 ανεξαρτητοποιήθηκε ο βουλευτής Νίκος Μίχος κατηγορώντας την ηγεσία της ΧΑ για κωλυσιεργία, η οποία «έδωσε το δικαίωμα στους εχθρούς ουσιαστικά του κινήματος να δυναμώσουν και από την μία να αλώσουν τον κομματικό μηχανισμό κι από την άλλη έπαψε να αφουγκράζεται όλους αυτούς που 'μάτωσαν' για να φτάσει η ΧΑ εκεί που έφτασε... Δόθηκε βήμα σε τυχοδιώκτες, αλλοιθωρίζοντες καιροσκόπους και τυχάρπαστους όψιμους εθνικιστές... [ενώ] τον τελευταίο καιρό έχει αρχίσει ένας ανηλεής πόλεμος κατά των ιστορικών στελεχών του κινήματος ανά την επικράτεια»⁴⁶⁹. Μάλιστα σε συνέντευξή του έκανε λόγο για παρατρεχάμενους και κόλακες και για «μια πίκρα και κάποια πράγματα που δεν άρεσαν σε μένα προσωπικά»⁴⁷⁰.

Τον Μάρτιο του 2018 αποχώρησε από την ΧΑ ο πρώην βουλευτής Γεώργιος Γαλέος, ο οποίος προσχώρησε στον ΛΑΟΣ, ενώ τον Απρίλιο του 2018 ο ευρωβουλευτής της ΧΑ Ελευθέριος Συναδινός ανεξαρτητοποιήθηκε από το κόμμα καταγγέλλοντας τον στενό κύκλο συνεργατών του Μιχαολιάκου ως «άεργα πρόσωπα» και τονίζοντας ότι «το 2014 πίστευα ότι ο Λαϊκός Σύνδεσμος-Χρυσή Αυγή, με την είσοδο νέων στελεχών, θα αποκτούσε μία δυναμική... Στην πορεία διαπίστωσα πως... η ΧΑ όχι μόνο δεν άλλαξε, αλλά παρέμεινε προσηλωμένη και αγκυλωμένη σε παλαιοκομματικού τύπου ιδεοληψίες, αρνούμενη να ανανεωθεί, να διευρυνθεί και να συνεργαστεί»⁴⁷¹. Τον Ιούνιο του 2018 αποχώρησε και η πρώην βουλευτής Δέσποινα Σβερώνη, η οποία προσχώρησε στην Πατριωτική Ριζοσπαστική Ένωση την οποία είχε στο μεταξύ ιδρύσει ο Ελευθέριος Συναδινός⁴⁷².

Τον Φεβρουάριο του 2019, η ALCO εντόπιζε την πρόθεση ψήφου υπέρ της ΧΑ στο 5,3%⁴⁷³ και η Public Issue εκτιμούσε την εκλογική της επιρροή στο 7,5%⁴⁷⁴. Τον Μάρτιο του 2019, σε ερώτηση αν έχει εντοπίσει λάθη στην μέχρι τώρα κοινοβουλευτική του πορεία, ο Μιχαολιάκος απάντησε: «[Τα λάθη μου] σίγουρα είναι πολύ λιγότερα από τις σωστές μου επιλογές και αυτό αποδεικνύει το γεγονός ότι ύστερα από επτά χρόνια ανελέητου πολέμου η Χρυσή Αυγή, αντί να κάμπτεται, συνεχώς ανεβαίνει»⁴⁷⁵.

Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι ο Μιχαολιάκος προέβαλε την ΧΑ ως την μόνη «δεξιά» που μπορεί να αντιμετωπίσει την «αριστερά». Όπως χαρακτηριστικά σημείωνε: «Η αριστερά επιστρέφει και θέλει την εκδίκησή της από την Ιστορία. Υπάρχει δεξιά για να την αντιμετωπίσει; Υπάρχει αλλά αυτή σίγουρα δεν είναι η Νέα Δημοκρατία, και βεβαίως δεν είναι η αστική αμερικανόδοουλη 'δεξιά' του ψυχρού πολέμου, αλλά η Λαϊκή Εθνικιστική και Κοινωνική Δεξιά της Ιστορίας και της Παράδοσης»⁴⁷⁶.

⁴⁶⁸ Ψαρράς Δ. «Κόμμα Κουκούτση!», *Εφημερίδα των Συντακτών* 6 Μαρτίου 2017.

⁴⁶⁹ «Ανεξαρτητοποιήθηκε από την Χρυσή Αυγή ο βουλευτής Νίκος Μίχος». Αναρτήθηκε στις 26.9.2017 <https://www.protothema.gr/politics/article/716873/anexartitopoiithike-apo-tin-hrusi-augi-o-vouleutis-nikos-mihos/> [Πρόσβαση στις 26.9.2017].

⁴⁷⁰ Συνέντευξη στον Α. Αντωνόπουλο, «Γιατί έφυγα από τη Χρυσή Αυγή», *Real News* 1 Οκτωβρίου 2017, σελ. 29.

⁴⁷¹ Συνέντευξη σε Δ. Παπαγεωργίου, «Η ΧΑ παρέμεινε προσηλωμένη και αγκυλωμένη σε παλαιοκομματικού τύπου ιδεοληψίες», *Ελεύθερη Ώρα της Κυριακής* 29 Απριλίου 2018, σελ. 10.

⁴⁷² Σουλιώτης Γ. και Παπαδόπουλος Γ. «Η μακρά κρίση της Χρυσής Αυγής», *Καθημερινή* 2 Ιουνίου 2019, σελ. 15.

⁴⁷³ ALCO «Πανελλήνια Κοινωνική Έρευνα». Αναρτήθηκε τον Φεβρουάριο του 2019 στο <http://www.alcopolls.gr/portfolio/πανελληνια-open-feb2019> [Πρόσβαση στις 10.3.2019].

⁴⁷⁴ Public Issue «Πολιτικό Βαρόμετρο 169», Φεβρουάριος 2019. Αναρτήθηκε στις 20.2.2019 στο <https://www.publicissue.gr/varometro-feb-2019/> [Πρόσβαση στις 22.2.2019].

⁴⁷⁵ Συνέντευξη στην Β. Μπενέκου «Δεν ντρέπομαι για τίποτε!», *Espresso* 9-10 Μαρτίου 2019, σελ. 12.

⁴⁷⁶ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Ρεβανσισμός χωρίς όρια από τον Σύριζα», *Εμπρός* 16 Μαρτίου 2019, σελ. 16.

Εν όψει των επερχόμενων ευρωεκλογών, η ΧΑ παρουσίασε το ψηφοδέλιό της το οποίο, σε αντίθεση με το αντίστοιχο του 2014, χαρακτηρίζονταν από εσωστρέφεια καθώς δεν περιελάμβανε εξέχοντες υποψηφίους από χώρους εκτός της ΧΑ, αλλά αποτελούνταν κυρίως από στελέχη του πολύ στενού πυρήνα της.

Εκτός από τον στρατηγό Ελευθέριο Συναδινό, ο οποίος είχε ήδη από έτους αποχωρήσει, στο ευρωψηφοδέλτιο δεν περιλαμβάνονταν ούτε οι άλλοι δύο μέχρι τότε ευρωβουλευτές της. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αποχώρηση του στρατηγού Γ. Επιτήδειου, ο οποίος έκανε λόγο για «προσβλητική αντιμετώπιση» και «απαξιώτικη συμπεριφορά» του Μιχαολιάκου απέναντί του και υποστήριξε ότι δεν εκτιμήθηκε «το έργο και η προσφορά του»⁴⁷⁷. Και ο άλλος ευρωβουλευτής, ο Λάμπρος Φουντούλης, πατέρας του δολοφονημένου Γιώργου Φουντούλη, εξέφρασε την πικρία του για τον τρόπο αντιμετώπισής του από τον Μιχαολιάκο⁴⁷⁸. Αξίζει να σημειωθεί ότι και οι 3 ευρωβουλευτές της ΧΑ της περιόδου 2014-2019 ήταν μέσα στους πρώτους δέκα Έλληνες ευρωβουλευτές σε ερωτήσεις στο Ευρωκοινοβούλιο⁴⁷⁹.

Κατά τις προεκλογικές περιόδους του 2019, η συνολική χρονική έκθεση της ΧΑ στα δελτία ειδήσεων των τηλεοπτικών σταθμών ήταν παρά πολύ μικρή (0,7% κατά την προεκλογική περίοδο των ευρωεκλογών και 0,5% κατά την προεκλογική περίοδο των εθνικών εκλογών). Επίσης μικρή ήταν και η εμφάνιση στελεχών της ΧΑ στα δελτία ειδήσεων (1,6% κατά την προεκλογική περίοδο των ευρωεκλογών και 2,8% κατά την προεκλογική περίοδο των εθνικών εκλογών)⁴⁸⁰. Επιπλέον, στις 26 Απριλίου 2019, το Facebook μπλόκαρε τους λογαριασμούς των βουλευτών της ΧΑ αλλά και του ίδιου του κόμματος, αναφέροντας ότι παραβίαζαν τους όρους της κοινότητας⁴⁸¹. Αποκλεισμένη από τα κύρια ηλεκτρονικά και έντυπα ΜΜΕ, με περιορισμένη την παρουσία της στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και χωρίς κρατική χρηματοδότηση, η ΧΑ όδευσε προς τις ευρωεκλογές της 26ης Μαΐου 2019.

Σε αυτές κατέγραψε σημαντική μείωση των δυνάμεών της, λαμβάνοντας 275.734 ψήφους και 4,9% (από 9,4% το 2014) και εξέλεξε 2 ευρωβουλευτές (Τερερογίου, 2019). Στις ίδιες εκλογές αξιοσημείωτη ήταν η πρώτη εμφάνιση της «Ελληνικής Λύσης» του πρώην βουλευτή του ΛΑΟΣ Κυριάκου Βελόπουλου, η οποία έλαβε 4,18% εκλέγοντας 1 ευρωβουλευτή, ενώ η εκλογική συμμαχία του ΛΑΟΣ με την ΠΑΤΡΙΕ του πρώην ευρωβουλευτή της ΧΑ Ελευθέριου Συναδινού έλαβε 1,23% χωρίς να εκλέξει ευρωβουλευτή. Η συσπείρωση των ψηφοφόρων της ΧΑ σε σύγκριση με τις εθνικές εκλογές του 2015 ήταν μόλις 58%⁴⁸². Αξίζει να σημειωθεί ότι την ίδια ημέρα στην Κύπρο το ΕΛΑΜ, παρ' όλο που δεν εξέλεξε ευρωβουλευτή, πήρε 8,3%, υπερτριπλασιάζοντας το ποσοστό των ευρωεκλογών του 2014, και καθιερώθηκε ως ένα από τα πέντε μεγαλύτερα κόμματα της Κύπρου (Charalambous, 2019).

Η εκλογική πτώση της ΧΑ πιστοποιήθηκε και στις δημοτικές εκλογές της ίδιας ημέρας καθώς ο υποψήφιος για τον Δήμο Αθηναίων Ηλ. Κασιδιάρης έλαβε 10,6% (από 16,1% το 2014), ενώ ο υποψήφιος για τη Νομαρχία Αττικής Ηλ. Παναγιώταρος έλαβε 5,6%⁴⁸³ (από 11,1% το 2014).

⁴⁷⁷ Ψαρράς Δ. «Για τα μάτια του Λαγού», *Εφημερίδα των Συντακτών* 25 Απριλίου 2019.

⁴⁷⁸ Ψαρράς Δ. «Ο Μιχαολιάκος και οι 'αχάριστοι'», *Εφημερίδα των Συντακτών* 2 Μαΐου 2019.

⁴⁷⁹ Λυκουρέντζος Γ. «Κρούσιο, αλλά δραστήριοι», *Παραπολιτικά* 24 Δεκεμβρίου 2015, σελ. 31.

⁴⁸⁰ Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, «Αναφορά Πολιτικής Πολυφωνίας 2019». Αναρτήθηκε στις 19.11.2020 στο <https://www.esr.gr/wp-content/uploads/EPOL2019.pdf> [Πρόσβαση στις 2.12.2020], σελ. 13, 16, 33 και 36.

⁴⁸¹ Πανάγου Β. «Κόμματα και social media: Ξέρω πόσα ξόδεψες στις εκλογές». Αναρτήθηκε στις 24.7.2019 στο https://www.athensvoice.gr/politics/565469_kommata-kai-social-media-xero-posa-xodepses-stis-ekloges [Πρόσβαση στις 1.8.2019].

⁴⁸² Φαναράς Στρ. «Η διστακτική επιστροφή της πολιτικής εμπιστοσύνης», *Το Βήμα* 2 Ιουνίου 2019, σελ. Α10.

⁴⁸³ «2019: ο χάρτης της κάλπης», *Έθνος* 28 Μαΐου 2019 [ένθετο], σελ. 23 και 24.

Με τις εθνικές εκλογές του 2019 να πλησιάζουν και θορυβημένος από την συρρίκνωση του ποσοστού της ΧΑ στις ευρωεκλογές, ο Μιχαολιάκος αναγκάζεται «να αναζητήσ[ει] ‘συμμαχίες’, οι οποίες θα κρατούσαν επάνω από το 3% το Κίνημα» (Μιχαολιάκος 2023, σελ. 87). Η ΧΑ έκανε πρόταση για συγκρότηση εκλογικού συνασπισμού στο κόμμα Νέα Δεξιά του Φαήλου Κρανιδιώτη (είχε πάρει 0,66%), την οποία η Νέα Δεξιά απέρριψε⁴⁸⁴. Ο Μιχαολιάκος απεύθυνε «εθνικό προσκλητήριο συστράτευσης όλων των υγιών πατριωτικών δυνάμεων», δηλώνοντας ότι «τα ψηφοδέλτιά μας θα είναι ανοικτά για κάθε Έλληνα Πατριώτη και Εθνικιστή, με μόνη προϋπόθεση την εντιμότητα και την ειλικρινή διάθεση για εθνικούς αγώνες»⁴⁸⁵. Μάλιστα η ΧΑ, με πρωτοσέλιδο στην εφημερίδα της, χαρακτήρισε την αποχή από τις κάλπες ως «εθνικό έγκλημα» και την ψήφο στα κόμματα του κατεστημένου ως «χαμένη ψήφο»⁴⁸⁶.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι δημοσκοπήσεις που διεξήχθησαν πριν από τις εθνικές εκλογές έδειχναν την πρόθεση ψήφου υπέρ της ΧΑ να βρίσκεται οριακά κάτω από το 3% (π.χ. δημοσκόπηση της Metron Analysis που δημοσιεύθηκε στις 23.6.2019 εντόπιζε την ΧΑ στο 2,7% και εκτιμούσε ότι η ψήφος υπέρ της θα κυμαινόταν από 2,4% ως 4,6%⁴⁸⁷). Μάλιστα, σχολιάζοντας τα ευρήματα της εν λόγω δημοσκόπησης, ο Φαναράς επισήμανε «την περαιτέρω κάμψη των ποσοστών της ΧΑ»⁴⁸⁸.

Τελικά στις εθνικές εκλογές της 7^{ης} Ιουλίου 2019, η ΧΑ συσπείρωσε μόνο το 74% των ψηφοφόρων που την ψήφισαν στις ευρωεκλογές του 2019⁴⁸⁹, πήρε 165.620 ψήφους (2,93%) και δεν κατάφερε να εκλέξει βουλευτές. Την ίδια ημέρα, η «Ελληνική Λύση» εισήλθε για πρώτη φορά στην Βουλή καθώς έλαβε 3,7% εκλέγοντας 10 βουλευτές. Όπως επισήμανε ο Κουστίνης, η ΧΑ «παρά τη δραστική μείωση της επιρροής της διατήρησε έστω και συρρικνωμένα κάποια βασικά χαρακτηριστικά της εκλογικής της φυσιογνωμίας, όπως π.χ. τον ανδρικό και νεανικό χαρακτήρα... ή τη σχετικά αυξημένη επιρροή σε λαϊκά στρώματα» (Κουστίνης 2023, σελ. 140).

Σχολιάζοντας το αποτέλεσμα, ο Μιχαολιάκος επισήμανε: «Για 3.764 ψήφους σε μία χώρα 10.000.000 έμεινε εκτός Βουλής η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ! Ήταν μία μάχη που κράτησε επτά ολόκληρα χρόνια από τις 6 Μαΐου του 2012 μέχρι την 7^η Ιουλίου του 2019! Από το βράδυ ακόμη της 6^{ης} Μαΐου 2012 όλα τα κόμματα είχαν βάλει σαν στόχο τους στρατηγικό να θέσουν την ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ εκτός Βουλής. Στόχο τον οποίο τελικά επέτυχαν με μία ολομέτωπη επίθεση στις εκλογές της 7^{ης} Ιουλίου 2019»⁴⁹⁰. Και συνέχισε υπογραμμίζοντας: «Το ότι δεν μπήκαμε στη Βουλή ασφαλώς και δεν είναι η καταστροφή του κόσμου ούτε και το τέλος ενός αγώνα... Η Χρυσή Αυγή δεν τελείωσε»⁴⁹¹.

Μετά την αποτυχία εισόδου της ΧΑ στην Βουλή, ο Μιχαολιάκος τόνισε ότι «ο απολογισμός πρέπει να γίνει και θα γίνει, πρέπει να ξεχωρίσει η ήρα από το σάρι... Ήλθε ο καιρός για κάθαρση, ήλθε ο καιρός όλοι μαζί με το σύνθημα ‘ΑΝΑΣΥΝΤΑΞΗ ΤΩΡΑ’ να κτίσουμε τη νέα ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ, απηλλαγμένοι από όσους δεν φάνηκαν αντάξιοι των περιστάσεων...»⁴⁹². Μάλιστα, επισήμανε ότι η ήττα στην εκλογική μάχη επήλθε γιατί «αυτοί οι οποίοι πύκνωναν τις

⁴⁸⁴ «Η πρόταση της Χρυσής Αυγής στον Κρανιδιώτη, το όχι’ του Φαήλου και το αδιέξοδο του Καμμένου», *Δημοκρατία* 31 Μαΐου 2019, σελ. 11.

⁴⁸⁵ «Εθνικό προσκλητήριο: Ανοικτά τα ψηφοδέλτια της Χρυσής Αυγής για όλους τους Έλληνες Εθνικιστές και Πατριώτες!», *Εμπρός* αρ. φ. 305, 1 Ιουνίου 2019, σελ. 8.

⁴⁸⁶ «Εθνικό έγκλημα η αποχή», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1140, 19 Ιουνίου 2019, σελ. 1.

⁴⁸⁷ Κρουστάλλη Δ. «Παράδοση ΣΥΡΙΖΑ, δυναμική αυτοδυναμίας για ΝΔ», *Το Βήμα* 23 Ιουνίου 2019, σελ. Α4-Α5.

⁴⁸⁸ Φαναράς Στρ. «Το ‘δεύτερο ημίχρονο’», *Το Βήμα* 23 Ιουνίου 2019, σελ. Α6.

⁴⁸⁹ Φαναράς Στρ. «Ξεκίνησε μια νέα πολιτική περίοδος», *Το Βήμα* 14 Ιουλίου 2019, σελ. Α12-Α13.

⁴⁹⁰ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Γιατί έπρεπε οπωσδήποτε να μείνει η Χρυσή Αυγή εκτός Βουλής!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1143, 10 Ιουλίου 2019, σελ. 3.

⁴⁹¹ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «165.709 ΝΑΙ στο Εθνικό Προσκλητήριο», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1143, 10 Ιουλίου 2019, σελ. 16.

⁴⁹² Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Ανασύνταξη τώρα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1144, 17 Ιουλίου 2019, σελ. 16.

τάξεις του Κινήματός μας στην πλειοψηφία τους δεν είχαν στέρεη βάση Ιδεολογική για να αντέξουν στον χρόνο» (Μιχαλολιάκος 2021, σελ. 25) και υποστήριξε ότι δεν είχε τον χρόνο ώστε να γίνει «μία ζύμωση Ιδεολογική κατά πρώτον και κατά δεύτερον λόγον πολιτική, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα πακτωμένο σύνολο ενιαίο» (Μιχαλολιάκος 2021, σελ. 26).

Μάλιστα, τόνιζε ότι «οι Χρυσαιγίτες, οι οποίοι είχαν πλήρη επίγνωση της Ιδεολογικής ταυτότητας του Κινήματος, φυσικά και δεν ήταν πολλοί. Δεν ήταν δυνατόν να είναι πολλοί για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι ότι σε όλα τα κόμματα, σε όλες τις εποχές και σε όλες τις χώρες οι Ιδεολόγοι ήταν και θα είναι πάντοτε λίγοι. Η Ιδεολογία δεν είναι για τους πολλούς και τώρα και χθες και πάντοτε. Ο δεύτερος ήταν η ξαφνική άνοδος της Χρυσής Αυγής και βεβαίως δεν έχω την αυταπάτη να πιστεύω... ότι ξαφνικά εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες έγιναν από την μία ημέρα στην άλλη Ιδεολόγοι Εθνικιστές και Χρυσαιγίτες» (Μιχαλολιάκος 2021, σελ. 54-55).

Μετά από την εκλογική αποτυχία, οι εσωτερικές αναταράξεις στην ΧΑ συνεχίσθηκαν και στα μέσα Ιουλίου 2019 ο ένας από τους δύο νεοκλεγέντες ευρωβουλευτές της Ι. Λαγός ανεξαρτητοποιήθηκε, καταλογίζοντας στην ηγεσία «λάθος πολιτικές κινήσεις»⁴⁹³. Τον ακολούθησαν και άλλοι (πρώην) βουλευτές του κόμματος (Ηλιόπουλος, Γερμενής, Κούζηλος)⁴⁹⁴, και προχώρησαν στην ίδρυση του κόμματος της Εθνικής Λαϊκής Συνειδήσης (Ε.ΛΑ.ΣΥΝ).

Αμέσως μετά τις εθνικές εκλογές του 2019 και την αποτυχία της ΧΑ, η Γεωργιάδου σχολίασε ότι «για το νεοναζιστικό μόρφωμα *‘the game is over’*»⁴⁹⁵, ενώ ο Μαλούχος τον Σεπτέμβριο του 2019 υποστήριξε ότι «η Χρυσή Αυγή μας άδειασε τη γωνιά... Το τέρας ξεψύχησε»⁴⁹⁶. Πιο επιφυλακτικός, ο Έλληνας σχολίασε ότι «παρά την αξιοσημείωτη εκλογική της ήττα, μπορεί να είναι πρόωρο το να ξεγραφτεί η Χρυσή Αυγή από τον κομματικό χάρτη»⁴⁹⁷.

16. Η καταδικαστική απόφαση του 2020 και η επόμενη ημέρα

Το 2020 βρήκε την ΧΑ εκτός Βουλής, με έναν μόλις ευρωβουλευτή, με πολλά στελέχη της να έχουν φυλλορροήσει, χωρίς κρατική χρηματοδότηση, αποκλεισμένη από τα μεγάλα ΜΜΕ και περιορισμένη στα social media. Μάλιστα, και αυτός ακόμα ο ευρωβουλευτής, ο Αθανάσιος Κωνσταντίνου, αποχώρησε από την ΧΑ και ανεξαρτητοποιήθηκε στις 21.8.2020, επικαλούμενος «ουσιώδεις διαφωνίες πολιτικής πρακτικής, οι οποίες τον τελευταίο χρόνο ενετέθησαν»⁴⁹⁸. Λίγο νωρίτερα, στις 21.5.2020, ο εκπρόσωπος τύπου της ΧΑ και πρώην βουλευτής της Ηλ. Κασιδιάρης είχε ανακοινώσει την αποχώρησή του από την ΧΑ και είχε προχωρήσει στην ίδρυση δικού του κόμματος, με την ονομασία «Έλληνες».

Η ΧΑ πλέον περίμενε την δικαστική απόφαση, η οποία θα έκρινε το άμεσο πολιτικό της μέλλον. Αξίζει να σημειωθεί ότι η άποψη της εισαγγελίας της έδρας, η οποία διατυπώθηκε τον Δεκέμβριο του 2019, ήταν ότι η κατηγορία περί εγκληματικής οργάνωσης δεν

⁴⁹³ «Εξελίξεις στη Χρυσή Αυγή: Ανεξαρτητοποιείται ο ευρωβουλευτής Γιάννης Λαγός». Αναρτήθηκε στις 13.7.2019 στο <https://www.ethnos.gr/Politics/article/50259/exelixeissthxyryshayghanexarthtopoieitaioeyroboyleythsgianhsilagos> [Πρόσβαση στις 16.7.2019].

⁴⁹⁴ Χασαπόπουλος Ν. «Η Χρυσή Αυγή... εις τα εξ ων συνετέθη», *Το Βήμα* 11 Αυγούστου 2019, σελ. Α13.

⁴⁹⁵ Γεωργιάδου Β. «The game is over», *Τα Νέα* 9 Ιουλίου 2019, σελ. 14.

⁴⁹⁶ Μαλούχος Γ. «Ήταν κάποτε η Χρυσή Αυγή», *Τα Νέα* 21-22 Σεπτεμβρίου 2019, σελ. 15.

⁴⁹⁷ Ellinas A. «The apparent fall of the Greek Golden Dawn: Some lessons for democracy». Αναρτήθηκε στις 25.7.2019 στο <https://blogs.lse.ac.uk/greeceatlse/2019/07/25/the-apparent-fall-of-the-greek-golden-dawn-some-lessons-for-democracy/> [Πρόσβαση στις 26.7.2019].

⁴⁹⁸ «Αποχώρησα από τη Χρυσή Αυγή, στις 21/8/2020», επιστολή ευρωβουλευτή Αθ. Κωνσταντίνου. Αναρτήθηκε στις 23.8.2020 στο <https://panusis.blogspot.com/2020/08/2182020.html> [Πρόσβαση στις 29.5.2022].

στοιχειοθετούνταν⁴⁹⁹. Μάλιστα, όπως ανέφερε και ένας από τους συνηγόρους υπεράσπισης, μετά την αγόρευση της εισαγγελέως «η υπεράσπιση επαναπαύθηκε. Θεώρησε ότι... οι περισσότεροι, πλην των αμέσως εμπλεκόμενων στην υπόθεση Φύσσα, θα αθωνόνταν»⁵⁰⁰. Το γεγονός αυτό το επιβεβαιώνει και ο Παναγιώταρος, ο οποίος τόνισε ότι, μετά την αγόρευση της εισαγγελέως της έδρας, «όλοι οι δικηγόροι μας, αλλά και άλλοι, μας διαβεβαίωναν ότι δεν υπήρχε περίπτωση καταδίκης ως εγκληματική οργάνωση» (Παναγιώταρος 2023, σελ. 40). Προφανώς, με αυτήν την προοπτική, ο Μιχαλολιάκος προχώρησε στην πραγματοποίηση οργανωτικών συνδιασκέψεων και προανήγγειλε την διεξαγωγή του νέου Συνεδρίου της ΧΑ μετά την ανακοίνωση της δικαστικής απόφασης⁵⁰¹.

Στις 7 Οκτωβρίου 2020, μετά από 453 συνεδριάσεις οι οποίες διήρκεσαν πεντέμισι χρόνια και μετά από την εξέταση 130 μαρτύρων κατηγορίας⁵⁰², το Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων της Αθήνας κήρυξε ένοχους για διεύθυνση εγκληματικής οργάνωσης τον αρχηγό της ΧΑ Ν. Μιχαλολιάκο και τα μέλη του Πολιτικού της Συμβουλίου Ι. Λαγό, Χρ. Παππά, Ηλ. Κασιδιάρη, Γ. Γερμενή, Ηλ. Παναγιώταρο και Αρτ. Ματθαίοπουλο. Για το αδίκημα της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση έκρινε ένοχους ένδεκα άλλους πρώην βουλευτές της ΧΑ και τους επικεφαλής των τοπικών οργανώσεων Νίκαιας και Περάματος. Συνολικά από τους 68 κατηγορούμενους, 57 κρίθηκαν ένοχοι για διάφορα κακουρήματα και πλημμελήματα, ενώ για τον φόνο του Π. Φύσσα κρίθηκαν ένοχοι, εκτός από τον φυσικό αυτουργό Γ. Ρουπακιά, 15 ακόμα κατηγορούμενοι ως συνεργοί⁵⁰³.

Η 7^η Οκτωβρίου 2020, ημέρα της ανακοίνωσης της καταδικαστικής απόφασης του Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων, ήταν και η ημέρα έκδοσης του τελευταίου φύλλου (αρ. φ. 1201) της εφημερίδας «Χρυσή Αυγή», η οποία έπαυσε την κυκλοφορία της μετά από 27 χρόνια.

Στους διευθύνοντες την ΧΑ το δικαστήριο επέβαλε ποινές κάθειρξης από 10 μέχρι και 13 έτη και 8 μήνες, στους βουλευτές που καταδικάστηκαν για ένταξη σε εγκληματική οργάνωση επιβλήθηκαν ποινές κάθειρξης από 5 μέχρι 7 έτη, στον φονέα του Φύσσα επιβλήθη ποινή ισοβίων δεσμών και 14 ετών, ενώ στους συνεργούς στον φόνο επιβλήθηκαν ποινές κάθειρξης από 7 μέχρι και 10 ετών και 2 μηνών⁵⁰⁴.

Η απόφαση αυτή αποτέλεσε σταθμό στα δικαστικά χρονικά καθώς «οδήγησε για πρώτη φορά σε καταδίκη ενός πολιτικού κόμματος ως κεκαλυμμένης εγκληματικής οργάνωσης» (Μακροπούλου 2021, σελ. 190). Κατά τον Καλφέλη, «για πρώτη φορά στα ευρωπαϊκά κοινοβουλευτικά δεδομένα θα πάνε φυλακή οι ηγέτες ενός κόμματος (πίσω από το οποίο λειτουργούσε μια νεοναζιστική εγκληματική οργάνωση)!»⁵⁰⁵. Επιπλέον, «πρώτη φορά δικαστήριο έδειξε τον δρόμο για τη φυλακή για την πλειοψηφία των πρώην βουλευτών του κόμματος (για 13 από τους 18 πρώην βουλευτές η έφεση δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα)»⁵⁰⁶.

⁴⁹⁹ Μάνδρου Ι. «Η εισαγγελέας 'στέλνει' φυλακή μόνο τον Ρουπακιά», *Καθημερινή* 22 Δεκεμβρίου 2019, σελ. 18.

⁵⁰⁰ Συνέντευξη στον Θ. Χατζηγιώργο, «Ο εκ των συνηγόρων υπερασπίσεως, Γιάννης Ζωγράφος, τα λέει όλα στον 'Στόχο'», *Στόχος* 13 Ιανουαρίου 2022, σελ. 6.

⁵⁰¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ήταν 'Πατριώτες' μόνο όταν... κυβερνούσε ο ΣΥΡΙΖΑ!», *Ελεύθερη Ώρα της Κυριακής* 13 Σεπτεμβρίου 2020, σελ. 25.

⁵⁰² Παπαδόπουλος Γ. «Η ώρα της απόφασης στη δική της Χρυσής Αυγής», *Καθημερινή* 4 Οκτωβρίου 2020, σελ. 11.

⁵⁰³ Μουστάκα Μ. «Η μέρα που η Δικαιοσύνη 'έσπασε' το αβγό του φιδιού», *Το Βήμα* 11 Οκτωβρίου 2020, σελ. Α8-Α9 και Μουστάκα Μ. «Η επόμενη μέρα της Χρυσής Αυγής», *Το Βήμα* 18 Οκτωβρίου 2020, σελ. Α22-Α23.

⁵⁰⁴ Μάνδρου Ι. «Μετά τις ποινές, η μάχη των αναστολών», *Καθημερινή* 15 Οκτωβρίου 2020, σελ. 5.

⁵⁰⁵ Καλφέλης Γρ. «Χρυσή Αυγή: Νομικά ζητήματα σε σχέση με τη μεγάλη απόφαση», *Τα Νέα* 17-18 Οκτωβρίου 2020, σελ. 11.

⁵⁰⁶ Μουστάκα Μ. «Η Δικαιοσύνη μίλησε», *Το Βήμα* 25 Οκτωβρίου 2020, σελ. Α20.

Σχολιάζοντας την απόφαση στην δίκη της ΧΑ, ο Μιχ. Σταθόπουλος υποστήριξε ότι «η σημαντικότερη από τις κρίσεις της απόφασης είναι αυτή που αναγνωρίζει ότι η Χρυσή Αυγή ήταν εγκληματική οργάνωση» και τόνισε ότι «η απόφαση ισχυροποιεί τη δημοκρατία μας, αποβάλλοντας από το πολιτικό σκηνικό δυνάμεις που υπέσκαπταν τα δημοκρατικά θεμέλια της κοινωνίας»⁵⁰⁷.

Ο κατά την τελευταία ημέρα της πρωτόδικης δίκης συνήγορος του ευρωβουλευτή Ι. Λαγού, Κ. Πλεύρης, σχολίασε σχετικά ότι «η ποινικοποίηση των ιδεών είναι λάθος και ωφελεί μόνον τους αντιπάλους των ιδεολόγων. Η 'Χρυσή Αυγή' λοιπόν έκανε αυτό το λάθος και το επλήρωσε. Ήτο σφάλμα της που ανόητοι εβαιοπράγησαν κατά μικροπωλητών μεταναστών, διότι με τας πράξεις των αυτών έδωσαν το δικαίωμα στους εχθρούς της, να την εγκλωβίσουν εις ποινικά δικόγραφα και τελικώς να την εμφανίσουν ως εγκληματικήν οργάνωσιν, να την καταδικάσουν και να την εξουθενώσουν. Τελικώς η 'Χρυσή Αυγή' δεν ηττήθη ιδεολογικώς, αλλά ηττήθη ποινικώς, διότι επέτρεψε με παρανόμους πράξεις να τας εκμεταλλευθούν οι εχθροί της. Από την ηγετικήν της ομάδα δεν είδα μίαν αυτοκριτικήν, ούτε μίαν ουσιαστικήν αντίδρασιν στον διασυρμό που επί έτη της εγένετο» (Πλεύρης 2021, σελ.5-6).

Την έλλειψη αυτοκριτικής από την ηγεσία της ΧΑ υπογραμμίζει και ο Παναγιώταρος, ο οποίος επισημαίνει: «Περίμενα ειδικά από τον αδιαμφισβήτητο ηγέτη που έλεγε ότι αυτός είχε τη σφραγίδα της Χρυσής Αυγής, ότι αυτός είναι η Χρυσή Αυγή, ότι χωρίς αυτόν οι υπόλοιποι δεν θα ήμασταν τίποτα, τουλάχιστον μετά την απόφαση που ουσιαστικά έλεγε ότι η Χρυσή Αυγή είχε επτά αρχηγούς διευθυντές, να έλεγε κάτι... Τόσους μήνες μαζί στη φυλακή και δεν παραδέχτηκε ούτε ένα λάθος, ή μάλλον παραδέχθηκε. Είπε επί λέξη: 'Το μόνο μου λάθος ήσασταν εσείς'. Τσουβαλιάζοντάς μας όλους. Αλλά και έτσι να ήταν (συνολικά ή τμηματικά), τις επιλογές τις έκανε ο ίδιος, και όπως παίρνει τα εύσημα για τις επιτυχίες, έτσι αναλαμβάνει και το φταίξιμο για τις αποτυχίες... Έβλεπα την μηδενική διάθεση από μέρους του Ν. Γ. Μ[ιχαλολιάκου] για το οτιδήποτε, την μη ανάληψη κανενός είδους ευθύνης για την εκλογική μας συντριβή» (Παναγιώταρος 2023, σελ. 216-217).

Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά την ανακοίνωση της καταδικαστικής απόφασης και μέχρι να αποφασίσει το δικαστήριο για την άμεση εκτέλεση ή την αναστολή των ποινών, ο – ελεύθερος με περιοριστικούς όρους – Χρ. Παππάς εξαφανίσθηκε προκειμένου να αποφύγει την εκ νέου φυλάκισή του. Σύμφωνα με διάφορες φήμες, φερόταν να έχει διαφύγει στην Σερβία, στην Αλβανία, στην Κύπρο, στην Ιταλία ή στο Βέλγιο. Τελικά, εννέα μήνες αργότερα – τον Ιούλιο του 2021 – συνελήφθη να κρύβεται σε ένα ισόγειο διαμέρισμα στην περιοχή Ζωγράφου, στην Αθήνα⁵⁰⁸.

Δημοσκόπηση της εταιρίας ProRata, η οποία διενεργήθηκε μετά την δικαστική καταδίκη της ΧΑ, έδειξε ότι 13% των Ελλήνων δεν έμειναν ικανοποιημένοι από την απόφαση, ενώ το 21% συμφώνησε με την άποψη ότι αν η ΧΑ «δεν έκανε εγκληματικές πράξεις αλλά έμενε προσηλωμένη αποκλειστικά στις ιδέες και τις πολιτικές προτάσεις θα ήταν ένα χρήσιμο για την κοινωνία πολιτικό κόμμα»⁵⁰⁹.

Σε δημοσκόπηση της εταιρίας ALCO, 6% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι δεν θεωρούσαν την απόφαση του δικαστηρίου «δίκαιη και σωστή», ενώ 8% επέλεξε να μην απαντήσει στο σχετικό ερώτημα⁵¹⁰. Σε δημοσκόπηση της Opinion Poll, το 9% δήλωσε λίγο ή καθόλου ικανοποιημένο

⁵⁰⁷ Σταθόπουλος Μ. «Η απόφαση έχει πολλαπλώς ιστορική σημασία», *Καθημερινή* 8 Οκτωβρίου 2020.

⁵⁰⁸ Παπαδόπουλος Γ. «Το ισόγειο στου Ζωγράφου και οι 300 'επαφές'», *Καθημερινή* 4 Ιουλίου 2021, σελ. 14.

⁵⁰⁹ Σεριάτος Αγγ. «Πως κρίνουν την καταδίκη της Χρυσής Αυγής», *Εφημερίδα των Συντακτών* 9 Οκτωβρίου 2020, σελ. 5.

⁵¹⁰ «Δημοσκόπηση OPEN: Δίκαιη η απόφαση για τη Χρυσή Αυγή – Η διαφορά ΝΔ με ΣΥΡΙΖΑ». Αναρτήθηκε στις 15.10.2020 στο

«από την συνολική καταδίκη της Χρυσής Αυγής ως εγκληματικής οργάνωσης», ενώ ένα 6% επέλεξε να μην απαντήσει στο σχετικό ερώτημα⁵¹¹. Σε άλλη δημοσκόπηση, της εταιρίας MARC, 7,8% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι δεν τους ικανοποίησε η καταδίκη της ΧΑ και 5,2% επέλεξε να μην απαντήσει στο σχετικό ερώτημα⁵¹². Τέλος, δημοσκόπηση της εταιρίας Interview έδειξε ότι 11% των ερωτηθέντων θεώρησαν ότι το δικαστήριο έκρινε τους κατηγορούμενους αυστηρά⁵¹³. Το ίδιο ακριβώς ποσοστό, με την ίδια στάση απέναντι στην απόφαση, εντόπισε και δημοσκόπηση της εταιρίας Pulse, η οποία διενεργήθηκε την ίδια περίοδο⁵¹⁴.

Σε δημοσκόπηση της εταιρίας ProRata τον Οκτώβριο του 2021 σε νέους ηλικίας 17-34 ετών, το 18% δήλωσε ότι θα μπορούσε να ψηφίσει «ένα κόμμα σαν τη Χρυσή Αυγή, το οποίο δεν θα έκανε τις ακρότητες που έκανε η συγκεκριμένη οργάνωση»⁵¹⁵. Σε άλλη έρευνα, η οποία επίσης διενεργήθηκε τον Οκτώβριο του 2021, το 12,5% δήλωσε ότι η ΧΑ δεν ήταν εγκληματική οργάνωση, ενώ ένα 6,8% δεν απάντησε στην ερώτηση. Επιπλέον, το 7% δήλωσε ότι θα μπορούσε να ψηφίσει ένα κόμμα με τα χαρακτηριστικά της ΧΑ⁵¹⁶. Τέλος, δημοσκόπηση της εταιρίας aboutpeople, η οποία διενεργήθηκε στα μέσα του 2022, έδειξε ότι το 22,3% των ερωτηθέντων θεωρούσαν ότι αν η Χρυσή Αυγή δεν πραγματοποιούσε εγκληματικές ενέργειες «θα ήταν ένα χρήσιμο κόμμα για την κοινωνία»⁵¹⁷.

Αξίζει να σημειωθεί ότι την ίδια χρονική περίοδο το ΕΛΑΜ, το «αδελφό» κόμμα της ΧΑ στην Κύπρο, σημείωνε σημαντική εκλογική άνοδο, παίρνοντας ποσοστό 6,78% στις εθνικές εκλογές του 2021 και σχεδόν διπλασιάζοντας το 3,71% που είχε λάβει στις προηγούμενες του 2016⁵¹⁸.

17. Το 9ο Συνέδριο και οι εθνικές εκλογές του 2023

Πάντως, παρά τις διασπάσεις και την δικαστική της καταδίκη και φυλάκιση του αρχηγού και υψηλόβαθμων στελεχών της, η ΧΑ δείχνει να προσπαθεί να διατηρήσει μία έστω και στοιχειώδη κομματική λειτουργία, καθώς στις 10 Σεπτεμβρίου 2022 έλαβε χώρα το 9ο Συνέδριό της. Σε αυτό επισημάνθηκε ότι ιδεολογία της παραμένει ο λαϊκός εθνικισμός και ότι η ΧΑ συνεχίζει τον πολιτικό αγώνα. Όμως υπογραμμίστηκε ότι «η εκλογική μάχη δε μας είναι αδιάφορη. Την δώσαμε με επιτυχία πολλές φορές... [Θ]α δώσουμε την εκλογική μάχη όποτε και όταν θα

<https://www.ethnos.gr/Politics/article/128683/dhmoskopshshopendikaihaphofashgiathxryshayghhhdiaforandmesyriza> [Πρόσβαση στις 19.10.2020].

⁵¹¹ «Γκάλοπ Opinion Poll: Δένδιας, Κικίλιας και Θεοδωρικάκος οι πιο δημοφιλείς υπουργοί», Αναρτήθηκε στις 16.10.2020 στο

<https://www.protothema.gr/politics/article/1055554/galop-opinion-poll-kuriarhia-mitsotaki-epifulaxi-giapandimia-ikanoporoiisi-gia-katadiki-hrusis-augis/> [Πρόσβαση στις 19.10.2020].

⁵¹² «Δημοσκόπηση: Στις 19,7 μονάδες το προβάδισμα της ΝΔ έναντι του ΣΥΡΙΖΑ». Αναρτήθηκε στις 15.10.2020 στο <https://www.protothema.gr/politics/article/1055464/dimoskopisi-stis-197-monades-to-provadisma-tis-nd-enadi-tou-suriza/> [Πρόσβαση στις 19.10.2020].

⁵¹³ Δημοσκόπηση για την «ΒΕΡΓΙΝΑ Τηλεόραση», 16/10-21/10/2020. Αναρτήθηκε στις 23.10.2020 στο https://eleftherostypos.gr/wp-content/uploads/2020/10/Παρουσίαση_ΒΕΡΓΙΝΑ_Οκτώβριος_2020_ΒΕΡΓΙΝΑ-THLEORASI.pdf [Πρόσβαση στις 25.5.2022].

⁵¹⁴ Δημοσκόπηση για τον τηλεοπτικό σταθμό «ΣΚΑΪ», 22-23/10/2020. Αναρτήθηκε στις 26.11.2020 στο <https://pulserc.gr/694/δημοσκόπηση-σκαϊ-pulse-rc-οκτώβριος-2020-ψαλ/> [Πρόσβαση στις 28.11.2020]

⁵¹⁵ Σακελλαρίου Αλ. «Τόσο κοντά, τόσο μακριά: οι νέοι, η Εκκλησία και οι προοδευτικές αξίες», *Εφημερίδα των Συντακτών* 21 Μαρτίου 2022, σελ. 24-25.

⁵¹⁶ «Έρευνα 20/20: Πόσο πιθανό είναι να δούμε μια 'νέα' Χρυσή Αυγή στην Ελλάδα». Αναρτήθηκε στις 7.10.2021 στο <https://www.news247.gr/20-20/ereyna-20-20-poso-pithano-einai-na-doyme-mia-neachrysi-aygi-stin-ellada.9380198.html> [Πρόσβαση στις 14.3.2022].

⁵¹⁷ Δημοσκόπηση της εταιρία aboutpeople για λογαριασμό του «Σημείου για τη μελέτη και την αντιμετώπιση της ακροδεξιάς». Αναρτήθηκε τον Ιούνιο του 2022 στο: <https://www.scribd.com/document/580313405/ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ-ΣΗΜΕΙΟ> [Πρόσβαση στις 1.7.2022].

⁵¹⁸ Χασαπόπουλος Ν. «Το νέο τοπίο στην Κύπρο μετά το σοκ των εκλογών», *Το Βήμα* 6 Ιουνίου 2021, σελ. Α26.

νικήσουμε. ΕΜΕΙΣ θα επιλέξουμε το πεδίο της μάχης. Και σας θυμίζουμε ότι η Χρυσή Αυγή είχε κατέβει στις εκλογές το 1996 και ξανακατέβηκε πάλι το 2009, δηλαδή μετά από 13 χρόνια. Και αμέσως μετά έφερε το θρίαμβο του 2012. Έχετε υπομονή, έχετε πίστη και η ώρα έρχεται. Όσο ο Λαός δοκιμάζεται σκληρά και όσο τα προβλήματά του επιδεινώνονται, τόσο οι συνθήκες θα γίνονται ευνοϊκότερες για την Χρυσή Αυγή»⁵¹⁹.

Επιπλέον, με ψήφιση τριών τροπολογιών (τον Ιούνιο του 2021, τον Φεβρουάριο του 2023 και τον Απρίλιο του 2023), η Βουλή προχώρησε στην απαγόρευση της συμμετοχής στις εκλογές κομμάτων των οποίων ηγετικά πρόσωπα έχουν καταδικασθεί, έστω και πρωτόδικα, σε ποινή καθείρξεως για ορισμένα αδικήματα, ή κομμάτων πίσω από την φαινόμενη ηγετική ομάδα των οποίων υποκρύπτεται μία εγκληματική ηγεσία⁵²⁰.

Στις εθνικές εκλογές της 21^{ης} Μαΐου 2023, η ΧΑ δεν συμμετείχε, επισημαίνοντας ότι «δεν δέχεται να παίξει κανένα γελοίο παιχνίδι μεταμφίεσεων για να γίνει αποδεκ[τή] από το σάπιο σύστημα που εξαθλίωσε τους Έλληνες» και πρότεινε εμμέσως την αποχή από τις κάλπες τονίζοντας ότι «[τα στελέχη της ΧΑ] θα πά[νε] στην κάλπη μόνο όταν θα υπάρξει ξανά ψηφοδέλτιο του Λαϊκού Συνδέσμου Χρυσή Αυγή»⁵²¹.

Παράλληλα, η συμμετοχή του κόμματος «Έλληνες», το οποίο εμφανίσθηκε με άλλον αρχηγό και τον Ηλ. Κασιδιάρη απλώς ως υποψήφιο βουλευτή, απορρίφθηκε με εννέα ψήφους έναντι μίας από το Α1 Πολιτικό Τμήμα του Αρείου Πάγου στις αρχές Μαΐου. Το σκεπτικό της απόρριψης⁵²² ανέφερε ότι το εν λόγω κόμμα ιδρύθηκε «ως διάδοχο και συνεχιστή της δράσης και ιδεολογίας» της ΧΑ, την «υποκαθιστά» και είχε ως «πραγματικό αρχηγό» τον καταδικασμένο για διεύθυνση εγκληματικής οργάνωσης Ηλ. Κασιδιάρη, ο οποίος «ουδέποτε αποδοκίμασε ή απεμπόλισε, έστω και κατ' ελάχιστον, την προηγούμενη – ως ηγετικό στέλεχος της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ – ρητορική μίσους, τη βίαιη και ρατσιστική δράση του». Συνεπώς, κατέληγε ο Άρειος Πάγος ότι απορριπτόταν η συμμετοχή του κόμματος «Έλληνες» στις εκλογές γιατί «παροτρύνει στην άσκηση βίας... και στοχεύει στην αποδυνάμωση και κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος».

Αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις της προεκλογικής περιόδου και πριν την απόρριψη της συμμετοχής του στις εκλογές, το κόμμα «Έλληνες» κατέγραφε δυναμική εισόδου στο Κοινοβούλιο, κάτι το οποίο δείχνει ότι υπάρχει αξιοσημείωτη εκλογική «ζήτηση» για ένα κόμμα «σαν τη Χρυσή Αυγή», δηλαδή ένα αντισυστημικό, ακροδεξιό κόμμα, χωρίς – προφανώς – τις έκνομες πράξεις της ΧΑ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι δημοσκόπηση της Metron Analysis, η οποία διεξήχθη στα μέσα Απριλίου του 2023, κατέγραφε την πρόθεση ψήφου υπέρ του κόμματος «Έλληνες» στο 3,5% και την εκτίμηση ψήφου στο 4,2%⁵²³. Πάντως, σε αντίθεση με την «Χρυσή Αυγή», ο Κασιδιάρης προέτρεψε τους ψηφοφόρους του να μην απέχουν από

⁵¹⁹ «Πολιτική και Ιδεολογική εισήγηση 9ου Συνεδρίου». Αναρτήθηκε στις 23.9.2022 στο <https://xrisiavgi.com/2022/09/23/14/154049/> [Πρόσβαση στις 25.9.2022].

⁵²⁰ Μία ενδιαφέρουσα ανάλυση των εν λόγω τροπολογιών αλλά και των συνταγματικών ζητημάτων που προκύπτουν από αυτές κάνει ο πρώην πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας Σωτήρης Ρίζος (Ρίζος Σ. «Το συνταγματικό πρόβλημα των εκλογών», *Καθημερινή* 23 Απριλίου 2023, σελ. 12).

⁵²¹ «Δελτίο τύπου για τις εθνικές εκλογές». Αναρτήθηκε στις 8.5.2023 στο <https://xrisiavgi.com/2023/05/08/10/157252/> [Πρόσβαση στις 14.5.2023].

⁵²² Σπίγγου Σ. «Διάδοχο της Χρυσής Αυγής το κόμμα του Ηλ. Κασιδιάρη», *Απογευματινή* 4 Μαΐου 2023, σελ. 10 και «Εκλογές 2023: Το σκεπτικό των δικαστών του Αρείου Πάγου για το μπλόκο στο κόμμα Κασιδιάρη». Αναρτήθηκε στις 3.5.2023 στο <https://www.protothema.gr/politics/article/1366757/ekloges-2023-to-skeptiko-ton-dikaston-tou-areiou-pagou-gia-to-bloko-sto-komma-kasidiari/> [Πρόσβαση στις 3.5.2023].

⁵²³ Κωβαίος Αγγ. «Η ΝΔ σε τροχιά ανάκαμψης, κέρδη για τους 'μικρούς'», *Το Βήμα* 23 Απριλίου 2023, σελ. Α1 και Α16.

τις εκλογές, ούτε να ρίξουν «άκυρο» ή «λευκό» ψηφοδέλτιο, αλλά αντιθέτως, «να ψηφίσουν κατά συνείδηση ενάντια στο καθεστώς Μητσοτάκη»⁵²⁴.

Στις εκλογές αυτές η «Ελληνική Λύση» αύξησε το ποσοστό της σε 4,45%, ενώ κοντά στην είσοδό του στην Βουλή έφθασε το πρωτοεμφανιζόμενο, συντηρητικό κόμμα «Νίκη» (2,92%). Σχολιάζοντας τα αποτελέσματα των εκλογών της 21ης Μαΐου 2023, ο Κουστίνης επισήμανε ότι «η κοινωνική δυναμική μιάς ακροδεξιάς ρητορικής εξακολούθησε να υπάρχει, παρά τον οριακό αποκλεισμό της Χρυσής Αυγής από την Βουλή του 2019 και παρά την απαγόρευση του κόμματος Κασιδιάρη σε αυτές τις εκλογές. Ένα μέρος αυτής της δυναμικής είχε ενσωματωθεί στη Νέα Δημοκρατία... Αυτή τη φορά, φαίνεται ότι [η ΝΔ] είχε απώλειες προς τα δεξιά της... [καθώς] ένα κομμάτι της άκρας δεξιάς αυτονομήθηκε και διεσπάρη σε διάφορες – ακόμα και ευκαιριακές – εκλογικές επιλογές»⁵²⁵.

Στις εθνικές εκλογές της 25^{ης} Ιουνίου 2023, ο Ηλ. Κασιδιάρης επιχειρήσε να συμμετάσχει ως υποψήφιος ενός συνδυασμού ανεξάρτητων υποψηφίων που έφερε τον τίτλο «Έλληνες για την Πατρίδα και την Ελευθερία». Ο Άρειος Πάγος δεν επέτρεψε την συμμετοχή του εν λόγω συνδυασμού καθώς έκρινε ότι αυτός «αποτελεί τον μανδύα, υπό τον οποίο υποκρύπτεται το πολιτικό κόμμα 'Εθνικό Κόμμα Έλληνες'»⁵²⁶, το οποίο είχε αποκλεισθεί στις προηγούμενες εκλογές. Μάλιστα, στο σκεπτικό του ο Άρειος Πάγος σημείωνε ότι μεγάλος αριθμός των φερομένων ως ανεξαρτήτων υποψηφίων του συνδυασμού ήταν σημαίνοντα στελέχη του «Εθνικού Κόμματος Έλληνες» και αρκετοί από αυτούς είχαν υπάρξει προηγουμένως στελέχη και υποψήφιοι της «Χρυσής Αυγής»⁵²⁷.

Μετά και τον εκ νέου αποκλεισμό του, ο Κασιδιάρης ανακοίνωσε την στήριξή του στο – μέχρι τότε άγνωστο – κόμμα «Σπαρτιάτες», στο οποίο ο Άρειος Πάγος είχε επιτρέψει την συμμετοχή στις εκλογές. Στα ψηφοδέλτια του εν λόγω κόμματος βρέθηκαν πολλά στελέχη του κόμματος «Έλληνες» αλλά και παλαιότεροι υποψήφιοι της «Χρυσής Αυγής»⁵²⁸. Στις εκλογές της 25^{ης} Ιουνίου, οι «Σπαρτιάτες» έλαβαν 241.633 ψήφους (4,63%) και εξέλεξαν 12 βουλευτές, οι περισσότεροι εκ των οποίων ήταν μέχρι πρότινος στελέχη του κόμματος «Έλληνες»⁵²⁹. Επιπλέον, η «Ελληνική Λύση» πήρε 4,44% των ψήφων και επίσης εξέλεξε 12 βουλευτές, ενώ στην Βουλή εισήλθε για πρώτη φορά και το συντηρητικό κόμμα «Νίκη», το οποίο πήρε 3,69% εκλέγοντας 10 βουλευτές. Στις δηλώσεις του το βράδυ των εκλογών, ο επικεφαλής των «Σπαρτιατών» Β. Στίγκας επισήμανε ότι «η στήριξη του Ηλία Κασιδιάρη ήταν το καύσιμο που μας έδωσε την ώθηση για να πετύχουμε το σημερινό εκλογικό αποτέλεσμα»⁵³⁰.

⁵²⁴ «Ο Κασιδιάρης 'δίνει γραμμή': Καταψηφίστε Μητσοτάκη, να είστε καχύποπτοι με Πλεύση, ΕΑΝ, Τζήμερο και 'ΝΙΚΗ'». Αναρτήθηκε στις 17.5.2023 στο <https://www.protothema.gr/politics/article/1372223/o-kasidiaris-dinei-grammi-katapsifiste-mitsotaki-na-eiste-kahupoptoi-me-pleusi-ean-tzimerokai-niki/> [Πρόσβαση στις 18.5.2023].

⁵²⁵ Συνέντευξη στην Ι. Δρόσου και τον Π. Κλαυδιανό «Το εκλογικό σώμα λειτούργησε με δύο εντελώς διαφορετικούς τρόπους στην κάλπη», *Εποχή* 27-28 Μαΐου 2023, σελ. 7.

⁵²⁶ Μουστάκα Μ. «Αυτό είναι το σκεπτικό του Αρείου Πάγου για το κόμμα του Κασιδιάρη». Αναρτήθηκε στις 9.6.2023 στο <https://www.tanea.gr/2023/06/09/greece/ayto-einai-to-skeptiko-tou-areiou-pagou-gia-to-komma-tou-kasidiari/> [Πρόσβαση στις 10.6.2023].

⁵²⁷ Μουστάκα Μ. «Αυτό είναι το σκεπτικό του Αρείου Πάγου για το κόμμα του Κασιδιάρη». Αναρτήθηκε στις 9.6.2023 στο <https://www.tanea.gr/2023/06/09/greece/ayto-einai-to-skeptiko-tou-areiou-pagou-gia-to-komma-tou-kasidiari/> [Πρόσβαση στις 10.6.2023].

⁵²⁸ Σκλαβενίτης Κ. «Σπαρτιάτες: ο δούρειος ίππος της Ακροδεξιάς», *Τα Νέα* 17-18 Ιουνίου 2023, σελ. 8-9.

⁵²⁹ Παπαχρήστος Γ. «Οι 'Σπαρτιάτες', ο καταδικασμένος και η σχέση τους», *Τα Νέα* 1-2 Ιουλίου 2023, σελ. 6.

⁵³⁰ Σουλιώτης Γ. «Ο Δούρειος Ίππος της Βουλής», *Καθημερινή* 26 Ιουνίου 2023, σελ. 10.

Κατά τον Παναγιώταρο⁵³¹, το αποτέλεσμα των «Σπαρτιατών» έδειξε ότι ο Κασιδιάρης «είναι μακράν ο δημοφιλέστερος όλων των παλαιών χρυσαυγιδών... με τεράστια επιρροή [και ότι] είναι ο μόνος εξ ημών που μετά την εκλογική πανωλεθρία του 2019 είχε την θέληση και το πείσμα να συνεχίσει την εκλογική προσπάθεια». Μάλιστα, ο Παναγιώταρος υποστήριξε ότι «το τωρινό εκλογικό αποτέλεσμα δείχνει ότι αν μετά το κάκιστο εκλογικό ποσοστό της ΧΑ στις ευρωεκλογές του 2019 ο αρχηγός της αναλάμβανε την εκλογική ευθύνη και έδινε το δαχτυλίδι στον Κασιδιάρη που ούτως ή άλλως του το είχε υποσχεθεί, αφού τον είχε χρίσει από μόνος του διάδοχό του, η ΧΑ ενδεχομένως δεν θα έμενε εκτός βουλή».

Σύμφωνα με την ανάλυση των στοιχείων του exit poll⁵³², οι ψηφοφόροι των «Σπαρτιατών» υπερεκπροσωπούσαν στις νεαρές ηλικίες (17-44 ετών), στους αγρότες, στους μισθωτούς ιδιωτικού τομέα, στους ανέργους και στους φοιτητές/σπουδαστές. Επιπλέον, σημαντικό μέρος των ψηφοφόρων των «Σπαρτιατών» προήλθε από την ΝΔ (16,1%), την «Ελληνική Λύση» (14,2%) και την «Νίκη» (11%), αλλά, όπως επισημαίνει ο Σταθόπουλος, «[οι 'Σπαρτιάτες'] δεν θα κατάφερναν να διαβούν το κατώφλι του 3% αν δεν ενισχύονταν από τον 1 στους 4 (23%) όσων είχαν ψηφίσει τον Μάιο διάφορα πολύ μικρά κόμματα και κυρίως αν δεν ήταν δεύτεροι σε δύναμη με 17% στην κρίσιμη ομάδα όσων δεν είχαν καν ψηφίσει τον Μάιο και αποτέλεσαν περίπου το 5% του σημερινού εκλογικού σώματος»⁵³³.

Στις Δημοτικές Εκλογές του Οκτωβρίου του 2023 για τον Δήμο Αθηναίων, ο Ηλίας Κασιδιάρης συμμετείχε με τον δικό του συνδυασμό ο οποίος έλαβε 8,33% και εξέλεξε δύο δημοτικούς συμβούλους. Παρ' ότι εξελέγη ο ίδιος, τέθηκε σε αργία από το αξίωμά του λόγω της υφιστάμενης καταδίκης του.

Έρευνα της aboutpeople η οποία διενεργήθηκε την ίδια περίοδο έδειξε ότι το 70,2% των Ελλήνων θεωρούν ότι η ΧΑ «ήταν ένα κόμμα που έκανε εγκληματικές ενέργειες και μόνο κακό έκανε στην κοινωνία», το 2,8% ότι η ΧΑ «ήταν ένα πραγματικό πατριωτικό κόμμα και προσέφερε πολλά στη χώρα» και το 19,5% ότι «αν η ΧΑ δεν πραγματοποιούσε εγκληματικές ενέργειες, θα ήταν ένα χρήσιμο κόμμα για την κοινωνία»⁵³⁴.

Οι εκλογικές αυτές εξελίξεις φαίνεται να δικαιώνουν την Αλκιβιάδου η οποία, γράφοντας πριν από τις ευρωεκλογές και τις εθνικές εκλογές του 2019, υπογράμμισε ότι «ακόμα κι αν οι κατηγορούμενοι κριθούν ένοχοι και η Χρυσή Αυγή θεωρηθεί εγκληματική οργάνωση και επομένως εξαρθρωθεί, αυτό δεν θα προσφέρει μακροπρόθεσμη λύση ως προς την αντιμετώπιση της ακροδεξιάς. Σε αυτό το επίπεδο, θα πρέπει να τεθούν τα θέματα της ευρείας εκλογικής της υποστήριξης, η οποία συνεχίστηκε ακόμη και μετά την δικαστική δίωξη της ηγεσίας και των μελών της» (Αλκινιάδου 2019, σελ. 183).

18. Επισκόπηση μίας πορείας 40 ετών

Γράφοντας το 2021, ο Μιχαλολιάκος υποστήριξε ότι «η Χρυσή Αυγή ήταν και είναι κάτι εντελώς διαφορετικό από τα κάθε είδους πολιτικά σχήματα των χωρών της Ευρώπης, τα οποία θεωρούνται 'ακροδεξιά'» (Μιχαλολιάκος 2021, σελ. 32), καθώς υπήρξε «η μόνη πολιτική

⁵³¹ Παναγιώταρος Ηλ. «Κασιδιάρης, ο απόλυτος κυρίαρχος του χώρου (είτε μας αρέσει είτε όχι)». Αναρτήθηκε στις 5.7.2023 στο <https://www.elkosmos.gr/ilias-panagiotaros-kasidiaris-o/> [Πρόσβαση στις 13.7.2023].

⁵³² Κατεχάκη Β. «Εκλογές 2023: Πώς ψήφισαν ανά ηλικία, επάγγελμα, φύλο και ιδεολογικό χώρο». Αναρτήθηκε στις 27.6.2023 στο <https://www.kathimerini.gr/politics/562491274/ekloges-2023-pos-psifisan-ana-ilikia-epaggelma-fylo-kai-ideologiko-choro/> [Πρόσβαση στις 28.6.2023].

⁵³³ Σταθόπουλος Π. «Το κόμμα της αποχής μας γυρίζει στο 1977», *Καθημερινή 2 Ιουλίου 2023*, σελ. 15.

⁵³⁴ «Έρευνα Eteron: Ακτινογραφία της Ακροδεξιάς-Αποτελέσματα.pdf» διαθέσιμο στο <https://eteron.org/wp-content/uploads/2023/11/Ακτινογραφία-Ακροδεξιάς-Αποτελέσματα.pdf> διαφάνεια 92 [Πρόσβαση στις 30.11.2023]

δύναμη, η οποία ευθέως αμφισβήτησε τα μεγάλα ψέματα του μεταπολέμου, τα ψέματα εκείνων, οι οποίοι επάνω στα ερείπια της Ευρώπης υποσχέθηκαν ελευθερία και ειρήνη και οδήγησαν την ανθρωπότητα σε μία πρωτόγνωρη παγκόσμια τυραννία, στην οποία κυριαρχεί το βρώμικο χρήμα, η ανηθικότητα και η πνευματική ερήμωση» (Μιχαλολιάκος 2021, σελ. 31).

Στο σημείο αυτό έχει ενδιαφέρον ένας απολογισμός της 40χρονης πολιτικής και εκλογικής πορείας της ΧΑ μέσα από τα δικά της μάτια. Το γεγονός, μάλιστα, ότι οι κρίσεις για την πορεία αυτή διατυπώνονται με απόσταση πολλών ετών από τα σχολιαζόμενα γεγονότα τους δίνει μία ευρύτητα οπτικής αλλά δεν τις απαλλάσσει από ενδεχόμενη σκοπιμότητα εκ των υστέρων δικαιολόγησης ή ωραιοποίησης καταστάσεων.

Κατ' αρχάς υπάρχει το θέμα της συμμετοχής της ΧΑ σε εκλογές καθώς στην αρχή δήλωνε κάθετα αντίθετη σε κάθε τέτοια σκέψη. Μάλιστα, η απόφαση του Μιχαλολιάκου για «πολιτικοποίηση» της ΧΑ στις αρχές της δεκαετίας του '90 οδήγησε και στην αποχώρηση ομάδας στελεχών. Το 2003, ο Griffin εισήγαγε τον όρο «γκρουπούσκουλική δεξιά» (groupuscular right) για να περιγράψει μικρές φασιστικές ή νεοναζιστικές ομάδες, οι οποίες δεν ενδιαφέρονται να απευθυνθούν στο μαζικό κοινό ή στους ψηφοφόρους ή να διαμορφώσουν συμμαχίες με φορείς που δραστηριοποιούνται στην συμβατική πολιτική, αλλά αντιθέτως επιλέγουν να εστιάσουν *«αποκλειστικά στην πολιτική εκπαίδευση και κινητοποίηση των αυτόκλητων στελεχών [τους]»* (Griffin 2003, σελ. 45). Μάλιστα, επισήμαινε ότι το γκρουπούσκουλο *«έχει γίνει ο πρωταρχικός τόπος στον μεταπολεμικό δυτικοποιημένο κόσμο για παραλλαγές επαναστατικών μορφών εθνικισμού (π.χ. Παγκόσμιος Ναζισμός) ή για νέα υβρίδια 'ριζοσπαστικών θρησκειών' με κοσμικές ιδεολογίες λευκής υπεροχής (π.χ. Christian Identity)... κριτικές της υπάρχουσας παγκόσμιας τάξης»* (Griffin 2003, σελ. 45).

Η ΧΑ, από την πρώτη της εμφάνιση τον Δεκέμβριο του 1980 μέχρι και το Β' Συνέδριο του 1992, λειτούργησε ως – κατά Griffin – «γκρουπούσκουλο» καθώς ενσυνείδητα αρνούνταν κάθε μαζικοποίηση ή συμμετοχή σε εκλογές και επέλεγε να λειτουργεί ως ένας κλειστός κύκλος εθνικοσοσιαλιστικής επιμόρφωσης και διαμόρφωσης ιδεολογικά καταρτισμένων στελεχών. Ουσιαστικά, η απόφαση του Μιχαλολιάκου για «πολιτικοποίηση» της ΧΑ και η έναρξη αυτής της προσπάθειας με το Β' Συνέδριο του 1992 σηματοδότησε το τέλος της δράσης της ως «γκρουπούσκουλο» και την έναρξη της λειτουργίας της ως πολιτικό κίνημα.

Στις αρχές του 2006, κάνοντας έναν απολογισμό των 25 ετών της ΧΑ, ο Μιχαλολιάκος παραδέχθηκε ότι *«δεν φανήκαμε 'συνεπείς' στο σημείο εκείνο, στο οποίο αναφέραμε ότι η πολιτική είναι μία πολύ βρώμικη υπόθεση και εμείς είμαστε πολύ αγνοί για να αναμιχθούμε σε αυτήν. Τελικά αναμιχθήκαμε και απεδείχθη αυτό που κατ' αρχάς λέγαμε, δηλαδή ότι εμείς είμασταν πολύ αγνοί (και για κάποιους πολύ αφελείς ή και φανατικοί...) και η πολιτική μια πολύ βρώμικη υπόθεση... Όμως λάθη δεν κάνει μόνο όποιος δεν κάνει τίποτε! Κρίναμε ότι αποτελούσε καθήκον μας και ανάγκη να εμπλακούμε και σε εκλογές και σε μαζικούς πολιτικούς αγώνες. Τα αποτελέσματα δεν ήταν λαμπρά, εάν κριθούν από το αποτέλεσμα. Όμως μέσα από αυτήν τη διαδικασία κατορθώσαμε να ανανεώσουμε τον κόσμο μας και να δώσουμε μία νέα πνοή στο Κίνημά μας»*⁵³⁵.

Σε ότι αφορά στο θέμα εκλογικής ενότητας των πολιτικών φορέων και προσωπικοτήτων του λεγόμενου «εθνικού χώρου», την οποία επεδίωκε η ΧΑ μέσω διαφόρων συνεργασιών υπό οποιαδήποτε μορφή (συνεργασία με «Πρώτη Γραμμή», συμμετοχή στην «Εθνική Συμμαχία», ίδρυση «Πατριωτικής Συμμαχίας»), ο Μιχαλολιάκος στα μέσα του 2007 παραδέχθηκε ότι *«εάν ποτέ μιλήσαμε για 'ενότητα' το κάναμε με περισσό πολιτικό κυνισμό, προκειμένου να ελέγξουμε καταστάσεις ευρύτερες»* (Μιχαλολιάκος 2014β, σελ. 95). Μάλιστα, το 2017 τόνισε ότι *«είναι*

⁵³⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «25 χρόνια 'Χρυσή Αυγή'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 125 [Ιανουάριος 2006], σελ. 5.

γεγονός ότι σε κάποιες περιπτώσεις συμπορευθήκαμε εκλογικά [με την ‘ακροδεξιά’], και αυτό ήταν ΛΑΘΟΣ, αλλά σε καμία περίπτωση δεν ήμασταν ιδεολογικά και πολιτικά ενταγμένοι σε όλα αυτά τα κόμματα και τις παρατάξεις, που δεν ήταν τίποτε άλλο από την ‘ακροδεξιά’ του συστήματος»⁵³⁶.

Τον Δεκέμβριο του 2018 ο Μιχαλολιάκος υπογράμμισε ότι «ο περίφημος ‘εισοδισμός’... σε αμφίβολα ‘εθνικά’ [πολιτικά] σχήματα, δεν οδήγησε πουθενά, παρά μόνον στην αποτυχία» (Μιχαλολιάκος 2019, σελ. 8), ενώ τον Ιανουάριο του 2021 υποστήριξε ότι «εάν η Χρυσή Αυγή επέτυχε τα όσα επέτυχε ήταν γιατί ακριβώς αρνήθηκε αυτήν την ‘ενότητα’, που ήταν και είναι μία παγίδα του Συστήματος, που λειτούργησε θαυμάσια από το 1974 μέχρι το 2012 και έτσι δεν υπήρξε ποτέ ούτε στην βουλή ούτε στους δρόμους ΑΛΗΘΙΝΟ Εθνικιστικό Κίνημα. Από το 2010 (Δημοτικές εκλογές Αθηνών) μέχρι τον Ιούλιο του 2019 η Χρυσή Αυγή είχε μία θριαμβευτική πορεία γιατί δεν πίστεψε σε καμία ‘ενότητα’» (Μιχαλολιάκος 2022, σελ. 76).

Το τρίτο σημείο που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι η ΧΑ υπολόγιζε πολύ στην πολιτική κεφαλαιοποίηση της απογοήτευσης και της οργής των ψηφοφόρων. Σε αυτήν την απογοήτευση και την οργή – σε συνδυασμό με την ύπαρξη κενού στην πολιτική εκπροσώπηση – οφείλονται τόσο οι αρχικές εκλογικές επιτυχίες της ΧΑ το 2010 και το 2012, όσο και το επιτυχές εκλογικό αποτέλεσμα του 2015.

Μάλιστα, η περίπτωση της φαίνεται να δικαιώνει την επισήμανση του Griffin ότι «ο Ναζισμός υπογραμμίζει, το ίδιο emphaticά όσο και ο Φασισμός, την πλήρη εξάρτηση του οποιουδήποτε φασιστικού κινήματος από μία βαριά κοινωνικο-πολιτική κρίση προκειμένου να αναπτύξει μία μαζική βάση και δείχνει ξανά ότι μόνο μία μοναδική αλληλουχία γεγονότων και ατυχημάτων του παρέχει την δυνατότητα να αδράξει την εξουσία» (Griffin 1994, σελ. 106).

Ήδη από το 1987, η ΧΑ επισήμαινε ότι «αυτός ο λαός, με την αποκτήνωση που έχει υποστεί θα ξυπνήσει μόνο και όταν πεινάσει. Καμιά αξία, κανένα ιδανικό δεν έχει πιά θέση στην καρδιά του Ελληνικού λαού»⁵³⁷. Κατά τις παραμονές των εθνικών εκλογών του 1993 – στις οποίες δεν συμμετείχε η ΧΑ –, ο Μιχαλολιάκος υπογράμμισε ότι «η αδιαφορία και η έλλειψη ενδιαφέροντος για τα κοινά είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της πολιτικής ζωής στις χώρες όπου η καταναλωτική manía έχει κυριεύσει στην κυριολεξία τις μάζες... Εάν η αδιαφορία αυτή είναι αηδία απέναντι στο πολιτικό κατεστημένο τότε είναι βέβαιον ότι θα μετουσιωθεί αυτή η αηδία σε ένα δυναμικό πολιτικό κίνημα. Εάν αντίθετα η αδιαφορία αυτή δείχνει ότι ο λαός βαδίζει ολοταχώς προς την καταναλωτική αποχαύνωση και δεν ενδιαφέρεται για τα πολιτικά πράγματα, τότε στην περίπτωση αυτή αναδεικνύεται κυρίαρχος για το μέλλον του τόπου ο ρόλος Επαναστατικών Μειοψηφιών, με συγκεκριμένη Ιδεολογική και Κοσμοθεωρητική Πίστη» (Μιχαλολιάκος 2001, σελ. 35).

Το 1999, η ΧΑ τόνιζε ότι «η κύρια ευκαιρία για εμάς είναι κάποια κρίση του έθνους, είτε αυτή είναι οικονομική, είτε πολιτική, είτε στρατιωτική ή μη στρατιωτική... Τότε, όταν θα φανεί το πόσο σάπιο είναι το κατεστημένο, εμείς θα φέρουμε ως τίτλους τιμής τις διώξεις μας από αυτό και θα υπερηφανευόμαστε για την μη επαφή μας με αυτό. Τότε θα πρέπει να δράσουμε και να καθарίσουμε την Ελλάδα απ’ τα καθάρματα σκοπεύοντας σε μία κοινωνία πραγματικά λαϊκή και πραγματικά εθνική, όπου οι προδότες δεν θα έχουν καμιά θέση»⁵³⁸.

Μάλιστα, το 2002 ο Μιχαλολιάκος προέβλεπε ότι «δεν θα κατορθώσουν ποτέ οι εξουσιαστές να καταστούν ΠΑΝΤΟΔΥΝΑΜΟΙ... γιατί τελικά θα αποτύχουν και στην ‘ευημερία’, ‘ειρήνη’ και ‘κοινωνική τάξη’ που υπόσχονται. Και όταν θα έλθει η ώρα της κατάρρευσης, θα έλθει και η

⁵³⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η ‘Χρυσή Αυγή’ του Λαού και η ‘ακροδεξιά’ του συστήματος», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] 5 Ιουλίου 2017, σελ. 24.

⁵³⁷ «Αγώνας – Πίστη – Νίκη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 3.

⁵³⁸ «Ζητήματα τακτικής», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 266, 5-11 Φεβρουαρίου 1999, σελ. 6.

ΔΙΚΗ μας ώρα. Αυτό όμως δεν είναι απαραίτητο να συμβεί γιατί εκτός από τον βίαιο θάνατο ενός οργανισμού, εκτός από το βίαιο τέλος ενός άδικου συστήματος, υπάρχει και η διαδικασία της σήψεως, που η Ιστορία μας διδάσκει ότι μπορεί να κρατήσει αιώνες» (Μιχαλολιάκος 2002, σελ. 9-10).

Επιπλέον, στις αρχές του 2006 – πολύ πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης – ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «οι καιροί όμως αλλάζουν και όσο περνούν τα χρόνια και το αίσθημα της ασφαλείας και της σταθερότητας υποχωρεί, αλλά και η εικόνα της ευημερίας ξεθωριάζει! Όταν θα αποδειχθεί, γιατί θα αποδειχθεί στον χρόνο, ότι ήταν ψεύτικη η ειρήνη και απατηλός ο ευδαιμονισμός, που πρόσφερε και εξακολουθεί κατά ένα μέρος να προσφέρει το σύστημα, τότε θα τελειώσει η εποχή των 'παχέων αγελάδων' και θα έλθει η εποχή των Ιδεών. Θα έλθει η εποχή για μια νέα ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ του Ελληνισμού»⁵³⁹.

Το 2007, στα πλαίσια του 6^{ου} Συνεδρίου της ΧΑ, ο Μιχαλολιάκος υπογράμμισε ότι «όσοι είναι πραγματικοί Εθνικιστές και Επαναστάτες δεν πρέπει να λυπούνται για την σαπίλα του διεφθαρμένου καθεστώτος, που κάθε μέρα όλο και περισσότερο γίνεται ορατή. Πρέπει να χαίρονται γιατί κάποιοι επιτέλους μαθαίνουν την αλήθεια... Δεν είναι υπερβολή να πούμε πως η πολιτική κρίση είναι η μόνη λύση και όσο πιο βαθύτερη και μεγάλη είναι τόσο περισσότερες ελπίδες έχει το Έθνος μας να σταματήσει να βρίσκεται σε αυτόν τον τρομακτικό λήθαργο, σε αυτόν τον επιθανάτιο ρόγχο»⁵⁴⁰.

Εμφορούμενη από το προαναφερθέν σκεπτικό, η ΧΑ υποστήριξε μετά τις εκλογές του 2007 ότι «εάν κατορθώσουμε να γίνουμε οι οδηγητές της οργής του λαού μας, θα είμαστε και οι τελικοί νικητές»⁵⁴¹. Αντιστοίχως, εν όψει των ευρωεκλογών του 2009, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε: «ΘΑ ΥΠΑΡΧΟΥΜΕ, ΘΑ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥΜΕ, θα αγωνιστούμε μέχρι το τέλος. Ο χρόνος είναι συμμαχός μας. Όλα είναι ζήτημα χρόνου. Έτσι σκατά που κατάντησαν αυτή την χώρα, γεμίζοντάς την κλέφτες και προδότες κάποια μέρα θα ξεσηκωθούν και οι πέτρες και τότε προπαντός, τότε χρειάζεται να είμαστε όρθιοι, να οδηγήσουμε την οργή προς το Θεϊκό μήνυμα της Νεμέσεως... Έσεται ήμαρ! Το πιστεύουμε και αυτή η Πίστη είναι που οδηγεί τα βήματά μας»⁵⁴².

Αντιστοίχως, και ο Μάστορας προσέβλεπε στην ημέρα «που τα απρόβλεπτα γεγονότα θα φέρουν μια τέτοια αναστάτωση... όπου μία Επαναστατική Πρωτοπορία θα μπορεί να οδηγήσει επάξια έναν αφυπνισμένο Λαό προς την Εθνική Ολοκλήρωση και την Κοινωνική Ευημερία»⁵⁴³. Με αυτό το σκεπτικό, το 2010 ο Μιχαλολιάκος υποστήριζε ότι η ΧΑ πρέπει να απευθυνθεί στο κομμάτι των Ελλήνων που «είναι εντελώς απογοητευμένο, εάν όχι οργισμένο, με τις δυνάμεις του πολιτικού κατεστημένου» (Μιχαλολιάκος 2014γ, σελ. 43). Όμως, ο ίδιος αντιλαμβανόταν ότι η οργή από μόνη της δεν αρκούσε για την πολιτική ανατροπή. Χρειάζοταν ένα καταλύτη που θα την μορφοποιούσε πολιτικά και θα την καθοδηγούσε. Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε, «ποτέ η λαϊκή δυσαρέσκεια δεν έγραψε ιστορία, όταν δεν υπήρχε ο απαραίτητος και αναγκαίος καταλύτης, δηλαδή μια ισχυρή και αποφασισμένη μειοψηφία που θα αποτελούσε την ουσία της πολιτικής και κοινωνικής ανατροπής» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 8).

Η – σε σημαντικό βαθμό – κατασίγαση της οργής των ψηφοφόρων μετά την διάψευση των αντιμνημονιακών υποσχέσεων του ΣΥΡΙΖΑ, σε συνδυασμό με την επιτυχή προεκλογική «κάλυψη» από τη ΝΔ θεμάτων που απευθύνονταν κυρίως σε ένα δεξιόστροφο ακροατήριο (μεταναστευτικό, Συμφωνία των Πρεσπών) και σε συνδυασμό και με άλλους παράγοντες

⁵³⁹ «'Ο δικός μας Εθνικισμός έχει και χρώμα Κόκκινο, που είναι το χρώμα της Επαναστάσεως, του Αίματος, της Φυλής...», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 598, 2 Φεβρουαρίου 2006, σελ. 11.

⁵⁴⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Σκάνδαλα, δημοκρατία και ΜΜΕ: μία πολύ παλιά ιστορία», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 646, 16 Ιουλίου 2008, σελ. 16.

⁵⁴¹ «Εναντίον όλων», *Αντεπίθεση τ. 30* [Β' Περίοδος], Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2007, σελ. 9.

⁵⁴² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Έσεται ήμαρ!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 645, 2 Ιουλίου 2008, σελ. 16.

⁵⁴³ Μάστορας Γ. «Καμμία υπακοή», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 637, 5 Μαρτίου 2008, σελ. 14.

(εσωτερικά προβλήματα της ΧΑ, έλλειψη κρατικής χρηματοδότησης, αποκλεισμός από τα ΜΜΕ) είχαν ως αποτέλεσμα την εκλογική αποτυχία της ΧΑ στις εθνικές εκλογές του Ιουλίου 2019.

Το τέταρτο και τελευταίο σημείο που πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν είναι ότι η ΧΑ δεν είναι απλώς ένα κόμμα σαν τα άλλα. Όπως χαρακτηριστικά σχολίασε ο Μιχαολιάκος τον Σεπτέμβριο του 1998, «είναι αφελείς όσοι πιστεύουν ότι η 'ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ' είναι ένα πολιτικό κόμμα όπως όλα τα άλλα. Η 'ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ' πρέπει να καταλάβουν πως είναι ΦΡΟΥΡΑ και η Φρουρά ποτέ δεν παραδίδεται, παρά μόνον πίπτει!»⁵⁴⁴. Δύο χρόνια αργότερα, ο Μιχαολιάκος επισήμαινε ότι η ΧΑ «απέδειξε στον χρόνο ότι είναι ένας ζωντανός οργανισμός, που έχει την δύναμη να ανανεώνεται, μοιάζει με 'Στρατώννα', που καλεί κάθε τόσο την κλάση που πρέπει να υπηρετήσει»⁵⁴⁵. Το ίδιο είχε επαναλάβει και σε ομιλίες του προς την Κ.Ο. της ΧΑ στα μέσα του 2013, όταν τόνιζε ότι «η Χρυσή Αυγή είναι στρατώννας» (Μιχαολιάκος 2014δ, σελ. 61) που αποτελείται «από Αγωνιστές και Αγωνίστριες, διατεταγμένους σε στρατιωτική παράταξη... [Ε]ίμαστε όλοι Στρατιώτες, είμαστε όλοι Αγωνιστές!» (Μιχαολιάκος 2014δ, σελ. 78). Κάτι αντίστοιχο τόνισε τον Δεκέμβριο του 2013 – μετά τον φόνο Φύσσα – το στέλεχος της ΧΑ Ν. Παπαδιονυσίου, ο οποίος υπογράμμισε ότι «μπορεί να διαβήκαμε τις πύλες του κοινοβουλίου, αλλά πάντα παραμένουμε ένα Ιδεολογικό Επαναστατικό Κίνημα, αρνούμενοι να αποδεχθούμε τον ρόλο ενός ακόμη πολιτικού κόμματος που υπηρετεί το αστικό κατεστημένο»⁵⁴⁶.

Πάντως, παρά την δήλωση του Μιχαολιάκου το 2012 ότι η ΧΑ ακολουθεί ένα «στρατιωτικό οργανωτικό μοντέλο» (Ellinas 2013, σελ. 553-554), συνεντεύξεις που διεξήγαγε ο Έλληνας με άλλα στελέχη της ΧΑ έδειξαν ότι η λειτουργία της ήταν πιο πολύπλοκη από αυτή ενός «αρχηγικού κόμματος» καθώς «αντί για ένα κόμμα με αυστηρή στρατιωτική πειθαρχία και... οργανωτική διαφοροποίηση [αρμοδιοτήτων], αρκετά κομματικά στελέχη περιγράφουν ένα 'χαρισματικό κόμμα' με σχεδόν καμμία πειθαρχία ή δομές» (Ellinas 2021, σελ. 11). Στα «χαρισματικά κόμματα» υπάρχει πλήρης σύμφυση μεταξύ του αρχηγού και της οργανωτικής λειτουργίας του κόμματος, η οποία όμως δεν έχει γραφειοκρατικά χαρακτηριστικά και δεν βασίζεται σε ουσιαστική θεσμική συγκρότηση του κόμματος (Pedahzur and Brichta, 2002).

Κατά τον Έλληνα, η ραγδαία οργανωτική εξάπλωση της ΧΑ μετά τις εκλογές του 2012 την ανάγκασε να δεχθεί στους κόλπους της εκατοντάδες νεοεισερχόμενους και να αναθέτει ευθύνες σε ανθρώπους πέραν του στενού κύκλου των στελεχών και μελών των προηγούμενων ετών και επομένως «η πίστη στο κόμμα... ήταν πιο δύσκολο να διασφαλισθεί και τα κριτήρια για να γίνει κάποιος σημαιοφόρος του κόμματος αναπόφευκτα χαλάρωσαν» (Ellinas 2020, σελ. 111). Την διαπίστωση αυτή την επιβεβαιώνει εμμέσως ο Παναγιώταρος, ο οποίος επισημαίνει ότι «ενώ υπήρχε αγωνιστική διάθεση, ίσως να μην είχαμε όσες ηγετικές, διοικητικές ή άλλες ικανότητες ήταν απαραίτητες για την διαχείριση των εκατοντάδων χιλιάδων ψηφοφόρων. Οι παθογένειες της πολιτικής που τόσο απεχθανόμασταν, στηλιτεύαμε και υποτίθεται καταπολεμούσαμε τελικά μας κατάπιαν» (Παναγιώταρος 2023, σελ. 225).

Εν κατακλείδι, η πολιτική και εκλογική πορεία της ΧΑ μπορεί να συμπυκνωθεί στην – ήδη από το 2003 διατυπωθείσα – θέση του Μιχαολιάκου ότι «το παιχνίδι της πολιτικής είναι ένα μέσον και τίποτε άλλο και σε καμμία περίπτωση αυτοσκοπός. Είναι ένα μέσον και έτσι πρέπει να αντιμετωπιστεί σαν ένα απλό μέσον για χάρη του οποίου δεν θυσιάζεις τον σκοπό σου. Ως εκ τούτου, αυτό που κυρίως χρειάζεται σήμερα είναι προσήλωση στον σκοπό. Πίστη, οργάνωση,

⁵⁴⁴ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Η Φρουρά πίπτει, αλλά δεν παραδίδεται», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 247, 25 Σεπτεμβρίου-1 Οκτωβρίου 1998, σελ. 8.

⁵⁴⁵ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Χρυσή Αυγή 20 χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 100 [28 Οκτωβρίου 2000], σελ. 5.

⁵⁴⁶ Παπαδιονυσίου Ν. «Η ισχύς εν τη ενώσει», *Μαϊανδρος* τ. 6 [Δεκέμβριος 2013], σελ. 48.

συγκεκριμένους σκοπούς και όχι νεφελώδη οράματα και προπαντός πόλεμο στον βρώμικο πόλεμο που μας γίνεται»⁵⁴⁷.

Πάντως, τον Δεκέμβριο του 2020, γράφοντας μέσα από τις φυλακές Δομοκού, ο Μιχαλολιάκος υποστήριξε ότι *«η Χρυσή Αυγή είναι δικαιωμένη στην συνείδηση των Αληθινών Εθνικιστών και δικαιώνεται καθημερινά όλο και περισσότερο, αφού οι επικριτές της αποδεικνύονται ανάξιοι στην πράξη»* (Μιχαλολιάκος 2022, σελ. 61), ενώ τον Δεκέμβριο του 2021 υπογράμμιζε: *«ο πόλεμος ο πολιτικός της Χρυσής Αυγής για εμένα δεν έχει τελειώσει και μόνο το μέλλον θα δείξει εάν έχω δίκιο ή άδικο»* (Μιχαλολιάκος 2021, σελ. 7). Μάλιστα, θεωρούσε ότι η παρουσία και η πορεία της ΧΑ *«έχει χαράξει μνήμες, όντας ένα γεγονός πρωτοφανές στην πολιτική ζωή της χώρας και όταν όλα θα έχουν σωριαστεί σε ερείπια, και δυστυχώς δεν αργεί ο καιρός, τότε θα θυμηθούνε αυτούς, που οι ένοχοι της συμφοράς τους, τους έκλεισαν σε φυλακές σκληρές πανηγυρίζοντας»* (Μιχαλολιάκος 2021, σελ. 50).

Το 2023, όντας ακόμα φυλακισμένος και γράφοντας προ των εκλογών, ο Μιχαλολιάκος υποστήριξε ότι *«καμία δύναμη, κανένα κόμμα δεν μας αντικατέστησε και δεν μπορεί να μας αντικαταστήσει. Κάθε προσπάθεια μένει στο κενό και η θέση μας στο πολιτικό προσκήνιο θα μείνει μοιραία κενή μέχρι να επιστρέψει η αληθινή ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ»* (Μιχαλολιάκος 2023, σελ. 216).

⁵⁴⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η αντικειμενική πραγματικότητα, οι Εθνικιστές και το μέλλον», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 111 [Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2003], σελ. 7.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ

Ήδη από το πρώτο τεύχος του περιοδικού της, η «Χρυσή Αυγή» διακήρυττε τον εθνικοσοσιαλιστικό της χαρακτήρα και θεωρούσε τον εθνικοσοσιαλισμό ως μία ζωντανή πραγματικότητα, «όχι πλέον σαν στενό εθνικό κίνημα αλλά σαν κίνημα όλων των λευκών ανθρώπων για την επιβίωσή τους... Προσβλέπουμε λοιπόν σ' ένα διακρατικό – ποτέ διεθνιστικό – εθνικοσοσιαλισμό όλων των λευκών»⁵⁴⁸. Μάλιστα στο δεύτερο τεύχος δήλωνε: «Είμεθα Εθνικοσοσιαλισταί, συνειδητοί και στρατευμένοι... Ο εθνικοσοσιαλισμός είναι μία πραγματικότητας απτή αλλά και άθικτος»⁵⁴⁹. Στο τεύχος 16 ο Χίτλερ αναφερόταν ως «ο παραγνωρισμένος καλλιτέχνης, ο εμπνευσμένος προπαγανδιστής, ο θαρραλέος στρατιώτης, ο ατρόμητος αρχηγός. Ο ΗΡΩΑΣ»⁵⁵⁰. Προκειμένου, λοιπόν, να αναλυθεί η ιδεολογία της «Χρυσής Αυγής» και η εξέλιξή της θα πρέπει πρώτα να εντοπισθούν τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του εθνικοσοσιαλισμού.

1. Ο εντοπισμός των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του Εθνικοσοσιαλισμού και ο Γενικός Φασισμός (Generic Fascism)

Με θέματα φασισμού και ναζισμού έχουν ασχοληθεί κυρίως ιστορικοί (π.χ. Griffin, Payne, Kershaw κλπ.), οι οποίοι έχουν ανατάσει πολλές πτυχές των καθεστώτων αυτών. Όμως, όπως επισημαίνει ο Eatwell, η ογκώδης ακαδημαϊκή μελέτη περί τον φασισμό εστίασε κυρίως στην διατύπωση θεωριών για την άνοδό του και λιγότερο για την ανάλυση της έννοιας του φασισμού. Λόγω αυτού του γεγονότος, τονίζει ότι «*συζητήσεις για τον φασισμό τείνουν να τοποθετούν μαζί πολλές περιπτώσεις από διαφορετικούς τύπους κινήματων και καθεστώτων*» (Eatwell 1992, σελ. 162), ενώ ο Πέιν επισημαίνει ότι «*η πλειοψηφία των κινήματων που αποκαλούνταν φασιστικά στην Ευρώπη του Μεσοπολέμου δεν χρησιμοποιούσαν αυτό τον όρο για να αυτοπροσδιοριστούν*» (Πέιν 2000, σελ. 22).

Το ίδιο ισχύει και για τα ολοκληρωτικά καθεστώτα του Μεσοπολέμου, καθώς αυτά δεν αυτοαποκαλούνταν καν «φασιστικά» (π.χ. του Φράνκο στην Ισπανία, του Σαλαζάρ στην Πορτογαλία) και επίσης σε άλλες περιπτώσεις επρόκειτο για αυταρχικά ή ολοκληρωτικά καθεστώτα με μεγάλες ιδεολογικές διαφορές μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται ο ρόλος της ιδεολογίας και να υπερτονίζονται οι ομοιότητες στην δομή των καθεστώτων.

Μάλιστα, ο Paxton υπογραμμίζει «*τη μεγάλη ποικιλία των εθνικών χαρακτηριστικών [του φασισμού]*» (Paxton 2006, σελ. 35) και επισημαίνει ότι υπάρχουν «*ακραίες διαφορές*» καθώς «*κάθε εθνικό φασιστικό κίνημα εκφράζει πλήρως τη δική του πολιτιστική ιδιομορφία. Ο φασισμός, σε αντίθεση με τις άλλες θεωρίες, δεν προορίζεται για εξαγωγή: κάθε κίνημα διαφυλάσσει με θέρμη τη συνταγή του για εθνική αναγέννηση*» (Paxton 2006, σελ. 35). Επιπλέον, η Berезin (2016) επισημαίνει ότι ένα χαρακτηριστικό των διάφορων προσεγγίσεων, τόσο παλαιότερων όσο και σύγχρονων, στον φασισμό είναι η έλλειψη συγκεκριμενοποίησης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του αλλά και η έλλειψη απόδοσης συντελεστή βαρύτητας σε κάθε ένα από αυτά.

⁵⁴⁸ «Δια του πυρός το φως», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 5.

⁵⁴⁹ «Ιδεολογικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 4.

⁵⁵⁰ Ρόγκας Γ. «Adolf Hitler: in memoriam», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 10.

Κατά τον Heywood, «ο φασισμός είναι τόσο σύνθετος ως ιστορικό φαινόμενο που είναι δύσκολο να εξακριβώσουμε τις βασικές του αρχές ή ένα 'φασιστικό ελάχιστο κοινό παρονομαστή'» (Heywood 2007, σελ. 386). Μάλιστα, επισημαίνει ότι «υπάρχει αμφιβολία» κατά πόσον ακόμα και η Γερμανία του Χίτλερ μπορεί να ταξινομηθεί ως φασιστική.

Ο Eatwell τονίζει ότι η φύση των διαφόρων φασιστικών κινημάτων και καθεστώτων ήταν αντιφατική σε τέτοιο βαθμό ώστε «κορυφαίοι πανεπιστημιακοί [να] έχουν καταλήξει σε εντελώς αποκλίνουσες ερμηνείες για την ουσία του φασισμού» (Eatwell 1992, σελ. 163). Κάποιοι από αυτούς θεωρούν ότι οι ομοιότητες τόσο στην ιδεολογία όσο και στην οργάνωση των καθεστώτων αυτών επιτρέπουν να μιλήσουμε για την έννοια του «γενικού φασισμού» (generic fascism). Όμως, η άποψη αυτή έχει και ισχυρό αντίλογο.

Όπως επισημαίνει ο Heywood, «πιθανώς κανένας άλλος πολιτικός όρος δεν χρησιμοποιείται τόσο τυχαία και με τόσο ελάχιστη ακρίβεια, όπως ο 'φασίστας' και ο 'φασισμός'» (Heywood 2007, σελ. 381), ενώ κατά τον Eatwell, «από όλες τις μεγάλες ιδεολογίες, ο φασισμός είναι η πιο απροσδιόριστη (elusive)» (Eatwell 2013, σελ. 475). Επιπλέον, ο Πέιν τονίζει ότι «ο όρος φασισμός παραμένει ίσως ο πιο ασαφής από τους σημαντικούς πολιτικούς όρους... [Ο] όρος έχει χρησιμοποιηθεί περισσότερο από τους αντιπάλους του παρά από τους υποστηρικτές του... [ενώ] η λέξη φασίστας είναι μια από τις πιο πολυχρησιμοποιημένες υποτιμητικές πολιτικές εκφράσεις» (Πέιν 2000, σελ. 21).

Αξίζει, ενδεικτικά, να αναφερθεί ότι η Έκθεση της Εξεταστικής Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του 1985 για την άνοδο του φασισμού και του ρατσισμού στην Ευρώπη όριζε τον φασισμό ως έναν γενικό όρο που ενσωματώνει εναλλακτικές εκφράσεις όπως «νεο-ναζισμός», «νέο-φασισμός» και «εξτρεμισμός ή εθνικισμός της Δεξιάς». Πίσω από αυτόν τον εσκεμμένα ευρύ ορισμό του «φασισμού», ο Corsey διέκρινε ότι υποκρυπτόταν «ένα πολιτικό κίνητρο: το να μην αποδοθεί η παραμικρή ευυποληψία (respectability) στην ακραία δεξιά (extreme right)» [Corsey 2013, σελ. 7].

Η συζήτηση περί «γενικού φασισμού» και η αναζήτηση του «φασιστικού ελάχιστου» (fascist minimum) εστιάζει μόνο στα κοινά σημεία της ιδεολογίας και της πρακτικής αυτών των κινημάτων, με αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος παράβλεψης των – σημαντικών – διαφορών τους. Την παρατήρηση αυτή κάνει και ο Paxton, ο οποίος επισημαίνει ότι «τα φασιστικά κινήματα παρουσίαζαν τόσο εμφανείς διαφορές από το ένα εθνικό τοπίο στο άλλο, ώστε κάποιοι αμφιβάλουν αν ο όρος φασισμός μπορεί να θεωρηθεί ως κάτι περισσότερο από βρισιά» (Paxton 2006, σελ. 20). Επιπλέον, όπως τονίζει ο Corsey, αφαιρετικές έννοιες (abstractions), όπως αυτή του «γενικού φασισμού» είναι «από την ίδια την φύση τους στατικές, και συνεπώς αχρονικές και ανιστορικές» (Corsey 2021, σελ. 40). Μάλιστα υπογραμμίζει ότι τέτοιες έννοιες «είναι υποκειμενικές κατασκευές – ο ερευνητής επιλέγει έναν περιορισμένο αριθμό θεμελιωδών χαρακτηριστικών (το 'φασιστικό ελάχιστο') με σκοπό να καταστήσει το γενικό φαινόμενο καταληπτό» (Corsey 2021, σελ. 41).

Κατά τον Griffin, ο φασισμός ορίζεται ως «ένα γένος της πολιτικής ιδεολογίας του οποίου ο μυθικός πυρήνας στις διάφορες παραλλαγές του είναι μια παλιγγενετική μορφή λαϊκιστικού υπερ-εθνικισμού» (Griffin 1994, σελ. 44). Σχολιάζοντας αυτόν τον ορισμό, ο Πέιν επισημαίνει ότι αυτός «αν και θαυμάσια ευσύνοπτος- δεν μπορεί να περιγράψει ορισμένα θεμελιώδη χαρακτηριστικά, απαραίτητα για έναν ορισμό του φασισμού» (Πέιν 2000, σελ. 24), και υπογραμμίζει ότι «ποτέ δεν επετεύχθη ομοφωνία όσον αφορά μία επεξηγηματική ερμηνεία ή θεωρία, είτε, ακόμα, έναν ολοκληρωμένο και ακριβή ορισμό» (Πέιν 2000, σελ. 612).

Ο Paxton, από την άλλη, ορίζει τον φασισμό «ως μία μορφή πολιτικής συμπεριφοράς που χαρακτηρίζεται από μονομανή ενασχόληση με την κοινωνική παρακμή, την ταπείνωση ή τον κατατρεγμό και από μία αντισταθμιστική προσήλωση στην ενότητα, στην ενεργητικότητα και στον

εξαγνισμό» (Paxton 2006, σελ. 302). Μάλιστα, τονίζει ότι «στην περίπτωση του φασισμού η σύγκριση συσκοτίζεται από την εκτεταμένη διαφοροποίηση μεταξύ κινημάτων και καθεστώτων, και από την κατάχρηση του όρου ως επίθετο. Κάποιοι έχουν φθάσει ακόμα και στο συμπέρασμα ότι ο όρος 'φασισμός' δεν είναι πρακτικός για την σοβαρή κοινωνική επιστήμη, και θα πρέπει να εγκαταλειφθεί» (Paxton 2009, σελ. 548). Γι' αυτό κάνει λόγο για «αδυναμία εντοπισμού του 'φασιστικού ελαχίστου'» (Paxton 2006, σελ. 36) και μιλά για «αδιέξοδη αναζήτηση του περίφημου και συγχρόνως ασαφούς 'φασιστικού ελαχίστου'» (Paxton 2006, σελ. 285).

Ο Paxton θεωρεί ότι τα φασιστικά κινήματα και καθεστώτα έχουν ένα επαρκή αριθμό κοινών στοιχείων ώστε να υποστηριχθεί ένας γενικός ορισμός του φασισμού και υποστηρίζει ότι η Ναζιστική Γερμανία θα πρέπει να συμπεριληφθεί στα φασιστικά κράτη. Όμως επισημαίνει ότι η θέση αυτή – της συμπερίληψης του ναζισμού ως μέρος του ευρύτερου φασιστικού κινήματος – «απορρίπτεται πολύ ευρέως στην Γερμανία, και κάποιες φορές στην Ιταλία» (Paxton 2009, σελ. 549). Το ίδιο τονίζει και ο Eatwell, ο οποίος υπογραμμίζει ότι «κάποιοι υποστηρίζουν ότι οι διαφορές μεταξύ των 'φασισμών' καθιστούν άκυρη την όποια μορφή μοντέλου, σημείο το οποίο ενισχύεται από το γεγονός ότι λίγοι εκτός Ιταλίας όριζαν τους εαυτούς τους ως 'φασίστες'» (Eatwell 2013, σελ. 475).

Ο Πέιν επισημαίνει ότι «η κοινή συνήθεια της αναγωγής όλων των υποτιθέμενων φασιστικών περιπτώσεων σε ένα και μοναδικό γενικό φαινόμενο με μία και μοναδική ταυτότητα είναι ανακριβής» (Πέιν 2000, σελ. 639) και υπογραμμίζει ότι «ανάλογα με την περίπτωση, οι διαφορές μεταξύ των φασιστικών κινήματων – πολιτικές ή ιδεολογικές – φαίνονται το ίδιο σημαντικές όσο και οι ομοιότητές τους» (Πέιν 2000, σελ. 643). Κατ' εκείνον, «κάθε ορισμός των κοινών χαρακτηριστικών των φασιστικών κινήματων θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί με μεγάλη προσοχή εφόσον και τα φασιστικά κινήματα διαφέρουν σε σημαντικό βαθμό το ένα από το άλλο, ενώ, από την άλλη, εμφανίζουν αξιοσημείωτα και καινοφανή κοινά χαρακτηριστικά» (Πέιν 2000, σελ. 23).

Όμως, όπως υπογράμμιζε ο ίδιος, «ο ακραίος εθνικισμός των φασιστικών κινήματων μοιραία δημιούργησε ορισμένα ευδιάκριτα χαρακτηριστικά ή ιδιοσυγκρασιακά γνωρίσματα για κάθε ένα από αυτά· έτσι, μία φασιστική οργάνωση έτεινε να διαφέρει περισσότερο από τις συγγενείς οργανώσεις άλλων χωρών απ' ότι, παραδείγματος χάρη, ένα κομμουνιστικό κόμμα σε σύγκριση με τα αντίστοιχα κόμματα άλλων χωρών» (Πέιν 2000, σελ. 28). Θεωρούσε μάλιστα ότι «γενικεύσεις πάνω στα φασιστικά συστήματα ή τα φασιστικά κρατικά δόγματα είναι λοιπόν δύσκολο να γίνουν» (Πέιν 2000, σελ. 30). Γι' αυτό, παρ' όλο που είναι ορατά τα πολλά κοινά σημεία Ιταλικού Φασισμού και Γερμανικού Εθνικοσοσιαλισμού, «όμως επίσης ορατές από την αρχή ήταν και οι βαθιές διαφορές, διαφορές που είναι τόσο έντονες ώστε τα δύο καθεστώτα μπορούν να κατηγοριοποιηθούν μαζί μόνο σε ένα υψηλό επίπεδο αφαίρεσης» (Πέιν 2000, σελ. 298).

Πιο συγκεκριμένα, ο Πέιν εντοπίζει πέντε διαφορές, οι οποίες αφορούν σε θέματα ιδεολογίας (φυλετισμός, αντισημιτισμός), στην κρατική και καθεστωτική οργάνωση, στο ρόλο του κόμματος και στην εξωτερική πολιτική. Ο ίδιος μάλιστα επισημαίνει ότι «αν και ο φασισμός αντιπροσώπευε γενικώς την πιο ακραία μορφή του σύγχρονου ευρωπαϊκού εθνικισμού, η φασιστική ιδεολογία δεν ήταν κατ' ανάγκην ρατσιστική – με τη ναζιστική μυστικιστική, ινδοευρωπαϊκή βορειοσκανδιναβική σημασία του ρατσισμού – ούτε αναγκαία αντισημιτική» (Πέιν 2000, σελ. 32).

Ο Renzo De Felice, τον οποίον ο Πέιν θεωρεί ότι είναι «ο σπουδαιότερος ιστορικός του ιταλικού φασισμού» (Πέιν 2000, σελ. 633), υποστηρίζει ότι συγκρίσεις μεταξύ της Φασιστικής Ιταλίας και της Ναζιστικής Γερμανίας, οι οποίες γίνονται υπό τον γενικό όρο του φασισμού, «ακυρώθηκαν από τις βασικές αποκλίσεις στα θέματα της φυλής» (Gordon 2009, σελ. 298). Αντίστοιχη είναι και η επισήμανση του Eatwell ότι «η κύρια σχολή της Ιταλικής επιστημονικής φυλετικής σκέψης επηρεαζόταν από το πολιτισμικό παρά από το βιολογικό σκεπτικό» (Eatwell 2013, σελ. 482).

Αντίστοιχη κριτική στη θεωρία περί «γενικού φασισμού» έχει ασκήσει ο Gregor, τον οποίον ο Griffin χαρακτηρίζει ως πρωτοπόρο μελετητή του φασισμού (Griffin 2012, σελ. 13, υποσημείωση 55). Ο Gregor θεωρεί λανθασμένη και ενδεικτική έλλειψης αντικειμενικότητας την συγχώνευση του Ιταλικού Φασισμού με τον Χιτλερικό Εθνικοσοσιαλισμό και επισημαίνει ότι ο όρος «γενικός φασισμός» (generic fascism) κατέληξε να περιλαμβάνει «*μία περίεργη συλλογή ριζικά διαφορετικών πολιτικών φαινομένων... [με αποτέλεσμα] ο 'φασισμός' [να έχει] εν πολλοίς, μετατραπεί σε έναν υποτιμητικό όρο χωρίς νόημα*» (Gregor 2005, σελ. 2).

Ο Gregor επισημαίνει ότι «*οι σοβαροί Εθνικοσοσιαλιστές θεωρητικοί, σπανίως, αν το έκαναν ποτέ, αναφέρονταν στο σύστημα πεποιθήσεών τους, στο κίνημά τους, ή στο καθεστώς τους ως 'φασιστικά'. Ομοίως, οι Φασίστες διανοούμενοι ποτέ δεν χαρακτήριζαν την ιδεολογία τους ή το πολιτικό τους σύστημα ως 'Εθνικοσοσιαλιστικά'*» (Gregor 2005, σελ. 4). Επιπλέον, τονίζει ότι «*η έννοια ενός 'γενικού φασισμού' που συμπεριελάμβανε τον Ιταλικό Φασισμό, τον Γερμανικό Εθνικοσοσιαλισμό, τον Ισπανικό Φαλαγγισμό, τον Πορτογαλικό Εθνικοσυνδικαλισμό, τα Ουγγρικά Σταυρωτά Βέλη, και την Ρουμανική Λεγεώνα του Αρχάγγελου Μιχαήλ, μεταξύ ενός απροσδιόριστου αριθμού άλλων, ήταν εν πολλοίς ένα δημιούργημα του [Β' Παγκοσμίου] πολέμου*» (Gregor 2005, σελ. 4). Κατά τον Gregor, «*ο 'Φασισμός' έχει μετατραπεί σε έναν εννοιολογικό όρο... σχεδόν χωρίς καμμία δυνατότητα να προσφέρει εμπειρικές διακρίσεις που θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τον οποιοδήποτε γνωστικό σκοπό. Σχεδόν στερούμενος νοήματος, ο όρος χρησιμοποιείται αυθαίρετα, γενικά με μικρή εμπειρική αναφορά σε οποιαδήποτε ιστορική, κοινωνική ή πολιτική πραγματικότητα*» (Gregor 2005, σελ. 5).

Ακόμα και ο υποστηρικτής της χρησιμότητας του «φασιστικού ελάχιστου» Griffin κάνει λόγο για «*ριζικές διαφορές στην ιδεολογία*» των διαφόρων φασιστικών κινήματων, οι οποίες απέτρεψαν την δημιουργία κάποιου είδους φασιστικής διεθνούς, τόσο κατά την δεκαετία του '30 όσο και στη σημερινή εποχή (Griffin 2000, σελ. 172). Επιπλέον, παραδέχεται ότι «*όπως κάθε παραλλαγή του φασισμού, ο Ναζισμός ήταν απαραίτητως μοναδικός, γιατί κάθε έθνος ακολουθεί... το δικό του ειδικό μονοπάτι ανάπτυξης... Σαφώς, αν ο αποκλειστικός μας σκοπός είναι η αναδόμηση της ιστορίας του Ναζισμού στην λεπτομέρειά του (ιδιογραφικά), τότε το 'φασιστικό ελάχιστο' το οποίο μοιράζεται με άλλα κινήματα είναι άσχετο (irrelevant)*» (Griffin 1994, σελ. 110).

Ο Kershaw, ο οποίος, κατά τον Eatwell, είναι «*εξέχουσα αυθεντία περί τον Ναζισμό*» (Eatwell 1992, σελ. 161), προχωρά ακόμα παραπέρα από το «*ειδικό μονοπάτι*» και κάνει λόγο για την «*μοναδικότητα του ίδιου του ναζισμού*» (Kershaw 2004, σελ. 240). Ο Kershaw δεν αντετίθετο στην άποψη ότι ο ναζισμός ήταν μία μορφή φασισμού ή ολοκληρωτισμού, υπό την προϋπόθεση ότι «*αναζητούμε κοινά χαρακτηριστικά, όχι ταυτότητα*» (Kershaw 2004, σελ. 241). Ο Kershaw, όπως και ο Πέιν και ο De Felice, εντοπίζει «*εμφανείς και σημαντικές διαφορές*» (Kershaw 2004, σελ. 241) μεταξύ Γερμανικού Εθνικοσοσιαλισμού και Ιταλικού Φασισμού, για παράδειγμα στο θέμα του ρόλου της φυλής, ο οποίος είναι δευτερεύων στον Ιταλικό Φασισμό αλλά κεντρικός στον Γερμανικό Εθνικοσοσιαλισμό. Μάλιστα, τονίζει ότι η συγκριτική μελέτη των φασιστικών καθεστώτων «*όταν πρόκειται να εξηγήσει την ουσία του ναζιστικού φαινομένου, είναι λιγότερο από ικανοποιητική*» (Kershaw 2004, σελ. 242). Ο Kershaw κάνει λόγο για «*μοναδικά χαρακτηριστικά της Ναζιστικής δικτατορίας*» (Kershaw 1993, σελ. 104) και υποστηρίζει ότι κάποιες φορές «*το να υπογραμμίζονται οι αντιθέσεις μπορεί να είναι πιο πολύτιμο από το να συγκρίνονται οι ομοιότητες*» (Kershaw 1993, σελ. 104). Τέλος, και ο Ferguson επισημαίνει ότι «*στην πραγματικότητα υπήρχαν βαθιές διαφορές ανάμεσα στον Εθνικοσοσιαλισμό και το Φασισμό*» (Ferguson 2020, σελ. 403-404).

Ως προς την ιδεολογική συνάφεια Εθνικοσοσιαλισμού και Φασισμού, ο Heywood υπογραμμίζει πως «*μολονότι είναι δυνατό να αναγνωρίσουμε ένα κοινό σύνολο φασιστικών αξιών και αρχών, η Φασιστική Ιταλία και η Ναζιστική Γερμανία αντιπροσώπευσαν ωστόσο διαφορετικές εκδοχές του φασισμού και εμπνεύστηκαν από ξεχωριστές και ορισμένες φορές ανταγωνιστικές*

πεποιθήσεις» (Heywood 2007, σελ. 401-402). Επιπλέον, επισημαίνει ότι «ο ιταλικός φασισμός ήταν ουσιαστικά μία ακραία μορφή κρατισμού... [ενώ] ο γερμανικός Εθνικοσοσιαλισμός (ή Ναζισμός) δομήθηκε σε μεγάλο βαθμό στη βάση του φυλετισμού» (Heywood 2014, σελ. 58). Όπως χαρακτηριστικά συμπεραίνει ο Heywood, «όλες οι μορφές φασισμού δεν περιλαμβάνουν απροκάλυπτο φυλετισμό (racialism), ούτε και όλοι οι φυλετιστές (racialists) είναι κατ' ανάγκη φασίστες» (Heywood 2007, σελ. 408). Μάλιστα, ο Holborn υπογραμμίζει ότι «ο Ιταλικός φασισμός ...δεν ήταν σημαντικός για την ανάπτυξη της Ναζιστικής ιδεολογίας ...[καθώς] η φασιστική ιδεολογία ήταν πολύ νεφελώδης και ασταθής για να αλλάξει τις ιδέες του Χίτλερ» (Holborn 1964, σελ. 549).

Την ίδια άποψη είχε εκφράσει και ο Δημήτριος Βεζανής, ο οποίος τόνιζε ότι «η διαφορά η οποία χωρίζει τον εθνικοσοσιαλισμόν από τον φασισμόν... συνίσταται εις το ότι ο μεν φασισμός θέτει εις την πρώτην γραμμήν το κράτος, ενώ ο εθνικοσοσιαλισμός τοποθετεί τον λαόν [φυλή] και θεωρεί το κράτος υπηρέτην μόνον των 'λαϊκών επιδιώξεων'» (Βεζανής 1937, σελ. 263). Μάλιστα, υπογράμμιζε ότι «εις το σημείον αυτό διακρίνεται ριζικώς ο Εθνικοσοσιαλισμός από του Φασισμού, διότι κηρύσσει την προτεραιότητα του Έθνους έναντι του Κράτους» (Βεζανής 1935, σελ. 218).

Η ιδεολογική διαφοροποίηση Φασισμού και Εθνικοσοσιαλισμού επισημαινόταν και από εθνικοσοσιαλιστές διανοουμένους. Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε ο υπεύθυνος Τύπου και Υφυπουργός Προπαγάνδας της Εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας, θεωρούμενος και φιλόσοφος του εθνικοσοσιαλισμού, Otto Dietrich, «η φασιστική θεωρία γύρω από το κράτος... δε φθάνει σε βάθος ως το σημείο της πνευματικώς ευρείας καθολικής αντιλήψεως. Η φασιστική θεωρία απορρίπτει μεν τον ατομικισμό, αλλά δεν αποδέχεται την καθολική αρχή [η οποία θεωρεί ως ανώτατη αξία την Κοινότητα], και προσπαθεί να κατασκευάσει ανάμεσα στα δύο, κάτι τρίτο που να έχει ειδικά και αποκλειστικά φασιστικό χαρακτήρα, τη συντεχνιακή αρχή, το συντεχνιακό σύστημα» (Dietrich 1995, σελ. 28).

Αντιθέσεις μέσα στον Φασισμό	
Φασισμός	Ναζισμός
λατρεία του κράτους	κράτος ως όχημα
σοβινιστικός εθνικισμός	ακραίος φυλετισμός
εθελοντισμός	ουσιοκρατία
εθνικό μεγαλείο	βιολογική ανωτερότητα
οργανική ενότητα	φυλετική καθαρότητα / ευγονική
πραγματιστικός αντισημιτισμός	γενοκτόνος αντισημιτισμός
φουτουρισμός / μοντερνισμός	αγροτική ιδεολογία
κορπορατισμός	πολεμική οικονομία
αποικιακή επέκταση	παγκόσμια κυριαρχία

Πηγή: Heywood A. (2007), σελ. 417

Από την προηγηθείσα ανάλυση, είναι προφανές ότι ο ορισμός ενός «γενικού φασισμού» και ενός «φασιστικού ελάχιστου» είναι γενικευτικές έννοιες που επιδέχονται σημαντικό αντίλογο ως προς το κατά πόσον μπορούν να περιγράψουν επαρκώς τις ιδιαιτερότητες συγκεκριμένων ολοκληρωτικών ιδεολογιών, όπως ο εθνικοσοσιαλισμός. Συνεπώς, για να εντοπισθούν με ακρίβεια τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του εθνικοσοσιαλισμού, δεν θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί η έννοια του «γενικού φασισμού», αλλά η ανάλυση πρέπει να εστιάσει αποκλειστικά στον εθνικοσοσιαλισμό.

Όπως υπογραμμίζει ο Schuman, το *Mein Kampf* του Χίτλερ αποτελεί «την *βίβλο* του [εθνικοσοσιαλιστικού] κινήματος» (Schuman 1934, σελ. 212), ενώ ο Holborn το χαρακτηρίζει ως «μακράν την πιο σημαντική πηγή για την Ναζιστική ιδεολογία» (Holborn 1964, σελ. 543). Ο Gentile υπογραμμίζει ότι «σε ό,τι αφορά στον Εθνικοσοσιαλισμό, η ιδεολογία του προήλθε σχεδόν εξ' ολοκλήρου από τις ιδέες που εκφράστηκαν στο *Mein Kampf* του Χίτλερ» (Gentile 2013, σελ. 67). Την «απόλυτη κεντρικότητα» (Kershaw 2004, σελ. 243) της προσωπικότητας και των ιδεών του Χίτλερ στην κατανόηση του ναζιστικού φαινομένου τόνισε και ο Kershaw, επισημαίνοντας ότι «η μοναδικότητα του Ναζισμού ήταν ο Χίτλερ, τίποτα περισσότερο και τίποτα λιγότερο. Ο Ναζισμός ήταν Χιτλερισμός, απλά και ξεκάθαρα» (Kershaw 2004, σελ. 242). Κατά τον Kershaw (1993) «ο Χίτλερ ήταν αναντικατάστατος στον Ναζισμό» (σελ. 110) καθώς «ήταν ο βασικός μοχλός ολόκληρου του 'συστήματος', ο μόνος κοινός σύνδεσμος μεταξύ των διαφόρων συστατικών μερών του» (σελ. 113) και η λειτουργία του μέσα στο Γ' Ράιχ ήταν «αυτή του ενοποιητή, του ενεργοποιητή και του διευκολυντή» (σελ. 113).

Ο Βεζανής χαρακτήριζε το 1935 τον Χίτλερ ως «ιδρυτή και διδάσκαλο» (Βεζανής 1935, σελ. 214) του εθνικοσοσιαλισμού και το βιβλίο «Ο Αγών μου» ως το «αληθές Ευαγγέλιον του Εθνικοσοσιαλισμού» (Βεζανής 1935, σελ. 215). Αντίστοιχα, ο καθηγητής Θρησκευολογίας Ευάγγελος Σδράκας, ο οποίος έζησε στην Γερμανία για κάποια χρόνια επί Εθνικοσοσιαλιστικού Καθεστώτος, τόνισε ότι το εν λόγω βιβλίο «απέβαινε εις τους οπαδούς του [Χίτλερ] *Ιερά Βίβλος*» (Σδράκας 1987, σελ. 68). Ως «Βίβλο του εθνικοσοσιαλισμού» χαρακτηρίζει το «Ο Αγών μου» και ο Κολότι (Κολότι 2020, σελ. 22). Τέλος, και ο Ferguson κάνει λόγο για «μοναδικότητα» της γερμανικής περίπτωσης, η οποία εδραζόταν σε δύο στοιχεία: το πρώτο ήταν ο ίδιος ο Χίτλερ και το δεύτερο ήταν οι συνθήκες που επικρατούσαν στην Γερμανία την δεκαετία του 1930 (Ferguson 2020, σελ. 406 και 408).

2. Η βασική πηγή της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας

Από την προαναφερθείσα ανάλυση προκύπτει ότι η αναζήτηση των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού θα πρέπει να εστιάσει στο βιβλίο «*Mein Kampf*» («Ο Αγών μου») του Χίτλερ. Αυτό είναι ένα αυτοβιογραφικό βιβλίο, το οποίο συνέγραψε το 1925 όντας φυλακισμένος συνεπεία του αποτυχημένου πραξικοπήματος στο Μόναχο το 1923. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Χίτλερ είχε συγγράψει το 1928 και ένα ακόμα βιβλίο – το μάλλον άγνωστο «*Δεύτερο Βιβλίο*» –, το οποίο όμως δεν εκδόθηκε όσο ζούσε. Βρέθηκε από τους Συμμάχους μετά την πτώση του Βερολίνου το 1945 και εκδόθηκε το 1962 στα αγγλικά με τον τίτλο «*Hitler's Secret Book*»⁵⁵¹ (Eatwell 1992, σελ. 179). Επανεκδόθηκε το 2003 με τον τίτλο «*Hitler's Second Book*», ενώ στα ελληνικά κυκλοφόρησε μόλις το 2017.

Τέλος, για λόγους πληρότητας θα χρησιμοποιηθεί και η ολιγοσέλιδη «Πολιτική Διαθήκη», την οποία υπαγόρευσε στην γραμματέα του ο Χίτλερ πριν αυτοκτονήσει και η οποία διεσώθη και φυλάσσεται στα αρχεία των ΗΠΑ⁵⁵².

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι προαναφερθείσες πηγές είναι οι μόνες που μπορούν αξιόπιστα να αποδοθούν στον ίδιο τον Χίτλερ και επομένως να χρησιμοποιηθούν για τον εντοπισμό της εθνικοσοσιαλιστικής του ιδεολογίας. Λοιπές πηγές που αποδίδονται στον Χίτλερ από τρίτους

⁵⁵¹ Ενδεικτικά επισημαίνεται ότι αναφορά στο «*Δεύτερο Βιβλίο*» έχει κάνει και ο Holborn (1964, σελ. 544, υποσημείωση 7) αλλά και η Miller Lane (1974, σελ. 4, υποσημείωση 2)

⁵⁵² Το πλήρες κείμενο της Πολιτικής Διαθήκης του Χίτλερ στο πρωτότυπο και σε μετάφραση στα αγγλικά υπάρχει διαθέσιμο στα Εθνικά Αρχεία των ΗΠΑ (Record Group 242: National Archives Collection of Foreign Records Seized, 1675 - 1958 Series: Personal Papers of Adolf Hitler, 1939 - 1/20/1966 Item: Marriage Certificate, Private Will and Political Testament of Adolf Hitler) και online στο <https://catalog.archives.gov/id/6883511>.

(μονόλογοι κατά τη διάρκεια γευμάτων, συζητήσεις με συνεργάτες του κλπ.) θα πρέπει να προσεγγίζονται με μεγάλο σκεπτικισμό είτε λόγω της μειωμένης αξιοπιστίας τους, είτε λόγω της πλήρους αναξιπιστίας τους.

Για παράδειγμα, ο Kershaw υπογραμμίζει ότι *«μία φερόμενη ως πηγή, που επί δεκαετίες τη χρησιμοποιούσαν ως αυθεντικό οδηγό για τις σκέψεις και τα σχέδια του Χίτλερ... έχει τώρα παραμεριστεί. Ούτε σε μία περίπτωση δεν έχω παραθέσει αποσπάσματα από τους 'Λόγους του Χίτλερ' του Hermann Rauschning⁵⁵³, ένα έργο με τόσο λίγη αυθεντικότητα ώστε είναι προτιμότερο να μη λαμβάνεται διόλου υπόψη. Άλλες πηγές επίσης, ιδιαίτερα τα απομνημονεύματα αλλά ακόμη και οι μονόλογοι 'κατά τη διάρκεια γευμάτων' των τελευταίων μηνών (οι καλούμενοι 'Bunkergespräche'), από τους οποίους κανένα αυθεντικό γερμανικό κείμενο δεν ήρθε ποτέ στο φως, πρέπει να χρησιμοποιούνται με την απαραίτητη προσοχή»* (Kershaw 2001, σελ. xii). Μάλιστα, ο Kershaw κάνει λόγο για *«στρεβλώσε[ις] που εμφανίστηκαν σε μεταπολεμικά απομνημονεύματα και σε κουτσομπολίστικα ανεκδοτολογικά στοιχεία προερχόμενα από ανθρώπους του περιβάλλοντός του [Χίτλερ]»* (Kershaw 2001, σελ. xii).

Χαρακτηριστική τέτοια περίπτωση είναι αυτή των περιβόητων ημερολογίων του Χίτλερ, την ύπαρξη των οποίων «αποκάλυψε» το περιοδικό Stern στις 25 Απριλίου του 1983 και για τα οποία ο Βρετανός ιστορικός Hugh Trevor-Roper αρχικώς γνωμάτευσε ότι ήταν γνήσια. Τελικώς, αποδείχθηκαν πλαστά και η αποκάλυψη αυτή οδήγησε στην κατακρήμνιση της φήμης του Trevor-Roper ως διαπρεπούς ιστορικού (Ράϋνερ και Στάπλεϋ 2019, σελ. 61-64).

Ομοίως αναξιόπιστη θεωρείται και η λεγόμενη «Πολιτική Διαθήκη» του Χίτλερ, η οποία υποτίθεται ότι αποτελεί μία συλλογή από θέσεις και απόψεις που εξέφρασε ο Χίτλερ κατά την περίοδο από τον Φεβρουάριο μέχρι και τις αρχές Απριλίου του 1945. Αυτή πρωτοεκδόθηκε στα γαλλικά το 1959 και κατόπιν στα αγγλικά το 1961 και στα γερμανικά το 1981. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Nilsson, *«απλώς έχουμε πάρα πολλές ενδείξεις που θα πρέπει να κάνουν κάθε προσεκτικό και κριτικό ιστορικό να αμφιβάλλει για την εγκυρότητά της, και καθόλου ανεξάρτητα στοιχεία που να υποστηρίζουν ξεκάθαρα τον ισχυρισμό της αυθεντικότητάς της. Οι ιστορικοί θα πρέπει επομένως να αποφεύγουν να χρησιμοποιούν αυτήν την πηγή και θα πρέπει να την προσεγγίζουν σαν να ήταν πλαστογραφία»* (Nilsson 2019, σελ. 886).

Αναξιόπιστο πρέπει να θεωρείται και το βιβλίο «Hitler's Table Talk» (Nilsson, 2016), το οποίο εκδόθηκε στα αγγλικά το 1953 και, παρά τα προβλήματα στη μετάφρασή του, χρησιμοποιήθηκε ως βασική και γνήσια πηγή από την πλειονότητα των ιστορικών που ασχολήθηκαν με τον Χίτλερ, τον εθνικοσοσιαλισμό και τη Ναζιστική Γερμανία. Το «Table Talk» υποτίθεται ότι περιλαμβάνει μονολόγους του Χίτλερ κατά τη διάρκεια γευμάτων ή νυχτερινού τσαγιού σε διάφορα στρατιωτικά αρχηγεία κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, από το καλοκαίρι του 1941 μέχρι τα τέλη του 1944.

Αρκετές αμφιβολίες για την αξιοπιστία των μονολόγων είχαν εγερθεί στο παρελθόν (Carrier, 2003), και ο Nilsson τονίζει ότι η χρήση τους θα πρέπει να γίνεται με πολλή προσοχή και κριτική προσέγγιση και δεν θα πρέπει να θεωρούνται *«ότι περιλαμβάνουν δηλώσεις του Χίτλερ κατά τον ίδιο τρόπο όπως στις ομιλίες ή στα γραπτά του»* (Nilsson 2021, σελ. 46). Μάλιστα, υπογραμμίζει ότι οι μονόλογοι αυτοί *«ουσιαστικά δεν περιέχουν κάτι νέο το οποίο να μεταβάλλει ριζικά την αντίληψή μας για τον Χίτλερ, συγκριτικά με άλλες πηγές όπως, για παράδειγμα, το Mein Kampf»* (Nilsson 2021, σελ. 46). Τόσο για την «Πολιτική Διαθήκη» όσο και για το «Hitler's Table Talk», ο Nilsson επισημαίνει ότι *«απλώς δεν γνωρίζουμε πόσο μέρος από αυτά*

⁵⁵³ Προφανώς αναφέρεται στο βιβλίο του Hermann Rauschning με τίτλο «Hitler speaks: a series of political conversations with Adolf Hitler on his real aims», το οποίο εκδόθηκε το 1939 στο Λονδίνο από τον εκδοτικό οίκο Thornton Butterworth.

αποτελείται από λόγια του Χίτλερ όπως ειπώθηκαν, και πόσο είναι προϊόν εκ των υστέρων ανάμνησης και επεξεργασίας [από τρίτους]» (Nilsson 2016, σελ. 789, υποσημείωση 1).

Αξιοσημείωτο είναι το ότι προβεβλημένοι Έλληνες εθνικοσοσιαλιστές δεν φαίνεται να έχουν ακριβή γνώση περί των πηγών για τον Χίτλερ. Για παράδειγμα, τόσο ο Κ. Πλεύρης όσο και ο Ν. Μιχαλολιάκος (Μιχαλολιάκος, 2016β) δεν φαίνεται να γνωρίζουν την ύπαρξη του «Δεύτερου Βιβλίου» του Χίτλερ. Μάλιστα, ο Πλεύρης μας ενημερώνει ότι «στον γραπτό λόγο, πλην βεβαίως του *Mein Kampf*, [ο Χίτλερ] δεν συνέγραψε κάτι άλλο» (Πλεύρης 2018, σελ. 19). Επιπλέον, ο Μιχαλολιάκος χρησιμοποιεί ως πηγή την – αναξιόπιστη όπως είδαμε – «Πολιτική Διαθήκη» του Χίτλερ. Καθώς δεν υπάρχει κάποια αναφορά στο «Δεύτερο Βιβλίο» του Χίτλερ ούτε στα περιοδικά της ΧΑ, ούτε και στα βιβλία του Ν. Μιχαλολιάκου⁵⁵⁴, δεν θα γίνει χρήση του εν λόγω βιβλίου στην παρούσα μελέτη. Όμως, για λόγους πληρότητας, η ανάλυση των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του «Δεύτερου Βιβλίου» παρατίθεται στο Παράρτημα 6.

Τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά που θα προκύψουν από την ανάλυση αυτή, θα αναζητηθούν κατόπιν στα ιδεολογικά χαρακτηριστικά που προβάλλει η ΧΑ μέσα από το ιδεολογικό της όργανο. Χρήση του “*Mein Kampf*” έγινε και στην μελέτη των Σαριδάκη και άλλων, κατά την οποία εξετάστηκε η διακειμενικότητα (intertextuality) του λόγου της «Χρυσής Αυγής» με τον ναζιστικό λόγο, και αυτό έγινε με σύγκριση λέξεων και εννοιών-κλειδιά του πρώτου με το “*Mein Kampf*” και με άρθρα και ομιλίες του Goebbels (Saridakis et al, 2016).

3.Τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του Εθνικοσοσιαλισμού στο βιβλίο «Ο Αγών μου» (“*Mein Kampf*”)

Το βιβλίο «Ο Αγών μου» αποτελείται από 2 τόμους, εκ των οποίων ο πρώτος εκδόθηκε το 1925 και ο δεύτερος το 1926, ενώ η συγγραφή του βιβλίου είχε ξεκινήσει κατά την διάρκεια της κράτησης του Χίτλερ στην φυλακή μετά την αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος στο Μόναχο το 1923. Ο ρόλος του βιβλίου «Ο Αγών μου» είναι βασικός καθώς στον Πρόλογό του ο ίδιος ο Χίτλερ επισήμαινε ότι «ένα σύστημα δεν μπορεί να διαφυλάξει την ενότητα και την ακεραιότητά του, παρά μόνον αν έχει στερεωθεί σε γραπτά κείμενα, μία για πάντα» (Χίτλερ 2006, σελ. 15) και για εκείνον οι δύο αυτοί τόμοι ήταν «οι λίθοι που προσφέρω στο κοινό μας οικοδόμημα» (Χίτλερ 2006, σελ. 15).

Ο Χίτλερ θεωρούσε ότι η μέχρι τότε σύγκρουση με τον Μαρξισμό είχε αποτύχει γιατί έλειπε μία καινούργια ιδεολογία που θα αντιπαρετίθετο με αυτόν και που θα πετύχαινε να συσπειρώσει γύρω της την μεγάλη μάζα των Γερμανών και να τους προσδέσει στα εθνικά ιδεώδη. Προκειμένου να γίνει αυτό απαιτούνταν μία νέα φιλοσοφική θεωρία, η οποία θα τοποθετούνταν στο κέντρο ενός κόμματος και θα του έδινε την εσωτερική δύναμη για αγώνα, σε συνδυασμό με μία δυνατή και θαρραλέα ηγεσία. Η θεωρία αυτή θα προσανατολιζόταν προς τα πιο δυναμικά και ενεργητικά τμήματα του γερμανικού λαού, τα οποία θα ανέτρεπαν την καθεστηκυία τάξη. Κατά τον Χίτλερ, μόνο η γερμανική εργατική τάξη μπορούσε να αποτελέσει την μεγάλη μάζα ανθρώπων που θα ήταν ικανή «ν’ αποτελέσει την εγγύηση της επιτυχίας ενός τέτοιου αγώνα» (Χίτλερ 2006, σελ. 527).

Ο Χίτλερ θεωρούσε την εργατική τάξη και τα κατώτερα λαϊκά στρώματα πολύ σημαντικά καθώς διαπνέονταν από αγωνιστικό πνεύμα και αποφασιστικότητα. Αντιθέτως η μαχητικότητα της

⁵⁵⁴ Στο βιβλίο του «Από τις στάχτες του Βερολίνου στην Παγκοσμιοποίηση» (Γ’ Έκδοση, 2016, χωρίς εκδότη) ο Μιχαλολιάκος ουσιαστικά χρησιμοποιεί ως πρωτογενείς πηγές μόνο το «Ο Αγών μου» και την «Πολιτική Διαθήκη», όχι όμως την ολιγοσέλιδη που υπαγόρευσε στην γραμματέα του πριν αυτοκτονήσει, αλλά τα έγγραφα Borman, τα οποία κυκλοφόρησαν με τον ίδιο τίτλο και δεν θεωρούνται ότι καταγράφουν με ακρίβεια τις θέσεις του Χίτλερ.

αστικής τάξεως ήταν ασήμαντη και οπωσδήποτε ανεπαρκής για την επιτυχία ενός νέου πολιτικού κινήματος. Γι' αυτό η λαϊκή μάζα θεωρήθηκε απαραίτητη ώστε να έχει ένα πολιτικό κίνημα δύναμη και διάρκεια. Όπως επισήμαινε ο Χίτλερ, «ένα κίνημα που ξεκινάει για ν' ανέβει ψηλά, πρέπει πάντα νάχει στο νου του και να φροντίζει ώστε να μη χάσει ποτέ την επαφή με το λαό. Πρέπει να εξετάζει κάθε ζήτημα που θ' ανακύψει κάτω από αυτή την άποψη και να προσανατολίζει πάντα προς τα εκεί τις αποφάσεις του. Πρέπει κατόπιν ν' αποφύγει κάθε τι που μπορεί ν' απομακρύνει ή ν' αδυνατίσει αυτούς τους δεσμούς του και τις δυνατότητές του πάνω στις μάζες, όχι για λόγους 'δημαγωγικούς', αλλά κατανοώντας βαθιά πως καμιά μεγάλη ιδέα, όσο ιερή κι υψηλή κι αν φαίνεται, δεν μπορεί να γίνει πράξη χωρίς την καταλυτική δύναμη των λαϊκών μαζών» (Χίτλερ 2006, σελ. 121).

Σκοπός του Χίτλερ ήταν να εμπνεύσει εθνικά αισθήματα στην εργατική τάξη προκειμένου να μπορέσει να την αποσπάσει από την διεθνιστική επιρροή του Μαρξισμού. Για να το επιτύχει αυτό θα έπρεπε, μέσω της ιδεολογίας και της πολιτικής του δράσης, να ανεβάσει το βιοτικό, κοινωνικό και πνευματικό επίπεδο των Γερμανών εργατών. Το πολιτικό του κίνημα θα απευθυνόταν στους διανοούμενους «μονάχα αν αυτοί δείξουν διάθεση να κατανοήσουν το σκοπό και να τον βοηθήσουν να πετύχει» (Χίτλερ 2006, σελ. 383), ενώ τελικός σκοπός ήταν να δημιουργηθεί «ένα κόμμα λαϊκό, ένα κόμμα που θα περιλάβαινε μια ανώτερη ηγεσία από διανοούμενους, αλλά και το σύνολο των εργαζομένων» (Χίτλερ 2006, σελ. 530).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο Χίτλερ δεν αντιλαμβανόταν την εργατική τάξη ως αποκομμένη από την υπόλοιπη κοινωνία, αλλά ως ένα τμήμα της εθνικής κοινότητας, απέναντι στην οποία κάθε τμήμα και κάθε άτομο είχε υποχρέωση να ανταποδώσει με γνώμονα το κοινό καλό. Κατά τον Χίτλερ, «η λαϊκή κοινότητα δεν επιβάλλει υποχρεώσεις σε ορισμένα τμήματα μόνο, αλλά σε όλα. Χωρίς αμφιβολία ένας εργάτης βλέπει το γενικό πνεύμα μιας λαϊκής κοινότητας... όταν, χωρίς διόλου να ενδιαφέρεται για το κοινό καλό και για την γενική ισορροπία, στηριζόμενος στη δύναμή του προβάλλει αξιώσεις υπερβολικές. Αλλά κι ένας εργοδότης δεν βλέπει λιγότερο την κοινότητα όταν, με κίνητρα εκμεταλλευτικά κι απάνθρωπα και με καθαρό εκβιασμό, κάνει κακή χρήση της δύναμης της εργασίας που έχει την ανάγκη της το έθνος και κερδίζει... εκατομμύρια απ' τον ιδρώτα των εργατών... [Δ]εν είναι παρά ένας εγκληματίας εγωιστής» (Χίτλερ 2006, σελ. 384-385).

Μάλιστα, ο Χίτλερ τασσόταν υπέρ των εργατικών σωματείων και υπέρ του συνδικαλισμού και υποστήριζε ότι «Θάταν... τουλάχιστον ανόητο κι ανακριβές να ισχυρισθούμε ότι το συνδικαλιστικό κίνημα, απ' τη φύση του, πολεμούσε την ιδέα της πατρίδας. Το αντίθετο μάλιστα. Αν η συνδικαλιστική πράξη γίνεται με σκοπό να εξυψωθεί η κοινωνική στάθμη μιας τάξης που είναι από τις βασικές ενός έθνους, όχι μόνον η πράξη αυτή δεν πρέπει να θεωρείται αντιπατριωτική, αλλά είναι εθνική με την καλύτερη σημασία της λέξης» (Χίτλερ 2006, σελ. 59).

Κατά τον Χίτλερ, το εθνικοσοσιαλιστικό κράτος θα πρέπει να σέβεται εξίσου τα δικαιώματα τόσο των εργοδοτών όσο και των εργατών. Όπως χαρακτηριστικά υπογράμμισε, όταν ανακύπτει κάποιο πρόβλημα, τότε τα οικονομικά υπουργεία και οι επιτροπές εργοδοτών και εργατών «θα εξετάζουν από κοινού αυτό το πρόβλημα για το καλό του συνόλου και του κράτους... Κι εδώ ακόμα, και παντού, θα πρέπει να βασιλεύει η αρχή πως πρώτα έρχεται η πατρίδα, πριν κι απ' αυτό το ίδιο το κόμμα» (Χίτλερ 2006, σελ. 691).

Μάλιστα επισήμαινε ότι «ο ναζιστής εργάτης πρέπει να ξέρει ότι, αύξηση της εθνικής οικονομίας σημαίνει πάντα και δική του επάρκεια αγαθών και ολική ευτυχία. Ο εργοδότης ναζιστής, πάλι οφείλει να γνωρίζει ότι η ευτυχία κι η χρηματική επάρκεια του εργάτη είναι οι απαραίτητοι και πρώτοι όροι για την ύπαρξη και την ανάπτυξη της δικής του οικονομικής ευρωστίας. Εργάτες κι εργοδότες ναζιστές, είναι κι οι δύο μαζί εκπρόσωποι κι εντολοδόχοι του συνόλου της λαϊκής κοινωνίας» (Χίτλερ 2006, σελ. 690).

Ο σοσιαλισμός του Χίτλερ είχε ως στόχο να κερδίσει τις λαϊκές μάζες και να χαλυβδώσει την εθνική ενότητα μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών τάξεων. Ο ίδιος τόνιζε ότι «οι Γερμανοί εθνικιστές, άρχισαν... να διαδίδουν ότι είμαστε στο βάθος μια απόχρωση μαρξιστική και κρυπτοκομμουνιστές. Γιατί τούτοι οι ξεροκέφαλοι δεν μπόρεσαν ως σήμερα να καταλάβουν την διαφορά ανάμεσα στον αληθινό σοσιαλισμό και στον μαρξισμό» (Χίτλερ 2006, σελ. 557). Αυτήν την διαφοροποίηση σοσιαλισμού και μαρξισμού, ο Χίτλερ την αιτιολογεί ορίζοντας τον σοσιαλισμό ως την «επιστήμη που ασχολείται με το κοινό καλό» και επισημαίνοντας ότι «ο Κομμουνισμός δεν είναι Σοσιαλισμός. Ο Μαρξισμός δεν είναι Σοσιαλισμός. Οι Μαρξιστές έκλεψαν τον όρο και διαστρέβλωσαν το νόημά του»⁵⁵⁵. Και εξηγούσε: «Ο Σοσιαλισμός είναι ένας αρχαίος Άριος γερμανικός θεσμός. Οι Γερμανοί πρόγονοί μας είχαν κοινά ορισμένα εδάφη. Καλλιέργησαν την ιδέα του κοινού καλού. Ο Μαρξισμός δεν έχει δικαίωμα να παρουσιάζεται σαν Σοσιαλισμός. Ο Σοσιαλισμός, σε αντίθεση με τον Μαρξισμό, δεν απορρίπτει την ιδιωτική ιδιοκτησία. Αντίθετα με τον Μαρξισμό, δεν σημαίνει την άρνηση της προσωπικότητας και αντίθετα με τον Μαρξισμό είναι πατριωτικός... Δεν είμαστε διεθνιστές. Ο Σοσιαλισμός μας είναι εθνικός. Ζητάμε την ικανοποίηση των δίκαιων αιτημάτων των παραγωγικών τάξεων από το κράτος, με βάση τη φυλετική αλληλεγγύη. Για μας, κράτος και φυλή ταυτίζονται»⁵⁵⁶.

Δηλαδή, προκειμένου να υπάρξει εθνική ενότητα και να επικρατήσει εθνική ομοψυχία μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών τάξεων που αποτελούσαν την Γερμανική Εθνική Κοινότητα, θα έπρεπε να αμβλυνθούν οι κοινωνικές ανισότητες και η κάθε τάξη να απολαμβάνει την δίκαιη ανταμοιβή των υπηρεσιών και της εργασίας που προσέφερε προς την Κοινότητα. Το Εθνικοσοσιαλιστικό Κράτος με τους θεσμούς και την λειτουργία του θα φρόντιζε να υπάρχει κοινωνική δικαιοσύνη για όλες τις κοινωνικές τάξεις ώστε να σφυρηλατηθούν μεταξύ τους ισχυροί δεσμοί.

Κατά τον Χίτλερ, «το κράτος έχει υποχρέωση... μέσα απ' το σύνολο του πληθυσμού... να βγάλει το ανθρώπινο υλικό που θάναί πραγματικά προικισμένο απ' τη φύση και να το βάλει στην υπηρεσία ολόκληρης της κοινότητας» (Χίτλερ 2006, σελ. 497). Από την άλλη, «το καθήκον του ατόμου είναι να ανταποδώσει στην εθνική κοινότητα με τον ζήλο και την τιμιότητά του όλα όσα έλαβε απ' αυτήν» (Χίτλερ 2006, σελ. 500). Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε, «όποιος αγαπά τον λαό του θ' αποδείξει την αγάπη του αυτή μόνο με τις θυσίες που είναι σε θέση να υποστεί για χάρη του. Εθνικό συναίσθημα που κρύβει μέσα του το συμφέρον δεν μπορεί να υπάρξει... Δεν έχουμε το δικαίωμα να υπερηφανευόμαστε για το λαό μας παρά μόνο όταν δεν νοιώθουμε ντροπή για καμιά τάξη του... Πρέπει να εμψυτεύσουμε μέσα στις νέες καρδιές την εσωτερική ενότητα που προσδίδει ο εθνικισμός και το συναίσθημα της κοινωνικής δικαιοσύνης» (Χίτλερ 2006, σελ. 489-490).

Την πρόταξη του κοινού συμφέροντος και της ενότητας της λαϊκής κοινότητας και την ιεράρχηση σε δευτερεύουσα θέση των συμφερόντων των ατόμων ο Χίτλερ την ονομάζει «ιδεαλισμό», ορίζοντάς τον ως «την μοναδική ικανότητα που έχει το άτομο στο να θυσιάζεται για την κοινότητα και για τα ομοειδή του πλάσματα» (Χίτλερ 2006, σελ. 334). Κατ' εκείνον, ο ιδεαλισμός «ταιριάζει σε βαθύτερη ανάλυση με τον σκοπό και τα ενδιαφέροντα της ίδιας της φύσης» (Χίτλερ 2006, σελ. 335) και αποτελεί την αληθινή βάση στήριξης του ανθρώπινου πολιτισμού.

⁵⁵⁵ Συνέντευξη Αδόλφου Χίτλερ στο περιοδικό Liberty τον Ιούλιο του 1932. Η συνέντευξη περιλαμβάνεται στις σελίδες 22-31, του 4ου τόμου του βιβλίου «Μεγάλες Συνεντεύξεις» (Αθήνα: Εκδόσεις Ημερησία, 2015), ο οποίος δινόταν ως προσφορά στους αναγνώστες του φύλλου της 21-22.3.2015 της εφημερίδας «Ημερησία». Το εν λόγω απόσπασμα αναφέρεται στην σελίδα 26.

⁵⁵⁶ Συνέντευξη Αδόλφου Χίτλερ στο περιοδικό Liberty τον Ιούλιο του 1932. Η συνέντευξη περιλαμβάνεται στις σελίδες 22-31, του 4ου τόμου του βιβλίου «Μεγάλες Συνεντεύξεις» (Αθήνα: Εκδόσεις Ημερησία, 2015), ο οποίος δινόταν ως προσφορά στους αναγνώστες του φύλλου της 21-22.3.2015 της εφημερίδας «Ημερησία». Το εν λόγω απόσπασμα αναφέρεται στις σελίδες 26-27.

Ο Χίτλερ διαχώριζε τον αυστριακό «δυναστειακό πατριωτισμό» από τον «εθνικισμό της ράτσας» (Χίτλερ 2006, σελ. 27), γι' αυτό και έτρεφε «*άσβεστο μίσος για το αυστριακό κράτος*» (Χίτλερ 2006, σελ. 30), το οποίο θεωρούσε ότι δεν εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των Γερμανών. Σκοπός του Χίτλερ ήταν η συνένωση όλων των γερμανικών πληθυσμών στο ίδιο κράτος. Αυτό θα οδηγούσε στην – κατ' εκείνον – ηθική ανάγκη κατάκτησης νέων εδαφών προκειμένου να τραφεί ο γερμανικός πληθυσμός.

Όπως υπογράμμισε ο Χίτλερ, το κόμμα του «*δεν έχει σαν σκοπό να εγκαταστήσει στη χώρα την μοναρχία ούτε να ενισχύσει την δημοκρατία, αλλά να δημιουργήσει ένα κράτος γερμανικό. Το εξωτερικό σχήμα που θα δοθεί στο κράτος αυτό ώστε να στεφθεί το έργο του κινήματος, δεν έχει βασιική σημασία· είναι μια υπόθεση που θα κανονισθεί αργότερα ανάλογα με τις πρακτικές συνθήκες και δυνατότητες που θα προκύψουν*» (Χίτλερ 2006, σελ. 391).

Εν κατακλείδι, οι εθνικοσοσιαλιστές θεωρούσαν την ιδεολογία τους ως αποκρυστάλλωση της γερμανικής ψυχής. Ο θεωρητικός του εθνικοσοσιαλισμού Dietrich επισήμαινε χαρακτηριστικά ότι «*η γερμανική ψυχή έχει βρει στην εθνικοσοσιαλιστική κοσμοθεωρία το χαμένο της δρόμο προς τον εαυτό της*» (Dietrich 1995, σελ. 36). Μάλιστα, θεωρούσε ότι «*όπως η ελληνική Φιλοσοφία είναι η ευγενέστερη έκφραση του ελληνικού πνεύματος, έτσι και η εθνικοσοσιαλιστική αναγέννηση ανοίγει πάλι στη γερμανική πνευματική ζωή το δρόμο για λαμπρά ύψη*» (Dietrich 1995, σελ. 39).

Αντιστοίχως, ο Βεζανής χαρακτήριζε το αίσθημα του γερμανισμού ως «*πρωταρχικόν δια την γένεσιν της όλης Κοσμοθεωρίας και ψυχουσυνθέσεως του Hitler*» (Βεζανής 1935, σελ. 215). Με το συμπέρασμα αυτό συμφωνούσε και ο Δημοσθένης Στεφανίδης, ο οποίος υποστήριζε ότι «*κατ' αντίθεσιν προς τον φασισμόν, ο εθνικοσοσιαλισμός υπήρξε κατά το μάλλον ή ήττον γνησία γερμανική διδασκαλία*» (Στεφανίδης 1949, σελ. 578).

3.1 Φυλετισμός

Ο φυλετισμός αποτελεί το θεμέλιο πάνω στο οποίο εδράζεται η θεωρία του εθνικοσοσιαλισμού, όπως τον συνέλαβε και τον διατύπωσε ο Χίτλερ. Κατ' εκείνον, οι ανθρώπινες κοινότητες δημιουργούνται ως αποτέλεσμα του ένστικτου συντήρησης του είδους και επομένως η ύπαρξη και διατήρησή τους αποτελεί αιώνιο κανόνα της φύσης, τον οποίον όποιος προσπαθήσει να τον παραβλέψει ή να τον νικήσει είναι σίγουρο ότι θα αποτύχει.

Όπως χαρακτηριστικά υπογράμμισε ο Χίτλερ, «*για μένα και για τους αληθινούς εθνικοσοσιαλιστές δεν υπάρχει παρά μόνο μια θεωρία, που συνοψίζεται σε δύο λέξεις: λαός και πατρίδα. Το αντικείμενο του αγώνα μας, είναι η εξασφάλιση της ύπαρξης και της ανάπτυξης της φυλής και του λαού μας, η τροφή των παιδιών μας κι η διαφύλαξη της καθαρότητας του αίματός μας, η ελευθερία και η ανεξαρτησία της πατρίδας, μέχρι να ωριμάσει ο λαός μας για να εκπληρώσει την αποστολή του που γι' αυτήν είναι προορισμένος απ' τον Δημιουργό του σύμπαντος. Κάθε σκέψη και θεωρία, κάθε γνώση και κάθε επιστήμη μπορούν να χρησιμεύσουν γι' αυτόν τον σκοπό. Κάτω απ' αυτή την άποψη εξετάζονται όλα και απορρίπτονται ή γίνονται παραδεκτά*» (Χίτλερ 2006, σελ. 237).

Κατ' εκείνον, η φύση αφήνει τους ανθρώπους ελεύθερους να δημιουργήσουν και οι πιο αδύνατοι κατακτώνται από τους πιο δυνατούς, οι οποίοι είναι οι πιο άξιοι προκειμένου να επιβιώσουν και να διαιωνίσουν το είδος. Μάλιστα, ο Χίτλερ επισήμαινε ότι «*ο άνθρωπος δεν έχει παρά ένα μονάχα ιερό δικαίωμα κι αυτό το δικαίωμα είναι ταυτόχρονα το πιο απαράβατο απ' τα καθήκοντά του: να προφυλάξει την αγνότητα του αίματός του για να διατηρηθεί ό,τι καλύτερο υπάρχει μέσα στην ανθρωπότητα που θα την οδηγήσει και θα την κάμει ικανή ν' αναπτύξει τ' ανώτερα προνομιούχα πλάσματά της*» (Χίτλερ 2006, σελ. 460).

Ο Χίτλερ δεν αντιλαμβανόταν το κράτος ως μια ένωση που προέκυψε από οικονομικές συνεργασίες και είχε οικονομικούς στόχους. Αντίθετα, θεωρούσε ότι το κράτος «είναι φυλετικός κι όχι οικονομικός οργανισμός... Η μοναδική προϋπόθεση για τον σχηματισμό και την ύπαρξη του κράτους είναι το συναίσθημα συναδελφότητας πάνω στο σημείο που ταυτίζεται ο χαρακτήρας κι η ράτσα και που είναι από τα πριν αποφασισμένο να το υπερασπισθούν με όλα τα μέσα» (Χίτλερ 2006, σελ. 169). Η εύρωστη οικονομία του κράτους αποτελούσε ένα από τα μέσα προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η φυλετική προσπάθεια. Καθώς, κατά τον Χίτλερ, «όλες οι δημιουργικές εκπολιτιστικές δυνάμεις έχουν σαν βάση τους τη ράτσα» (Χίτλερ 2006, σελ. 446), το κράτος αποτελούσε «απαραίτητη προϋπόθεση για τη διατήρηση και τελειοποίηση αυτής της ίδιας της ράτσας, βασικής συνθήκης για κάθε ανθρώπινη πρόοδο» (Χίτλερ 2006, σελ. 446).

Μάλιστα, με βάση τον προαναφερθέντα «ιδεαλισμό» της πρόταξης της Κοινότητας έναντι του ατόμου, ο Χίτλερ υπογράμμισε ότι «το δικαίωμα της ελευθερίας του ατόμου πρέπει να περιορισθεί προκειμένου να διασωθεί η φυλή» (Χίτλερ 2006, σελ. 283) και τόνιζε ότι «η θυσία της ατομικής ύπαρξης είναι απαραίτητη για να εξασφαλιστεί η διατήρηση της ράτσας» (Χίτλερ 2006, σελ. 169).

Η φυλετική θεωρία του Χίτλερ επικεντρωνόταν στις διαφορές μεταξύ των φυλών και στην διαφοροποίησή τους. Θεωρούσε ότι κάποιες έχουν μεγαλύτερη και άλλες μικρότερη αξία και δεν πίστευε στην εξίσωσή τους. Μία αντίστοιχη φυσική ιεράρχηση θεωρούσε ότι υπήρχε και μεταξύ των ατόμων, από τις μάζες των οποίων διακρίνονταν εκείνοι που αποτελούσαν αξιόλογες προσωπικότητες.

Σημαντικό στοιχείο, συνδυαζόμενο άρρηκτα με τον φυλετισμό του Χίτλερ, ήταν και η θέληση μιας φυλής για αγώνα, καθώς καταδείκνυε τον δυναμισμό της. Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε, «για να διατηρήσουμε λοιπόν έναν ορισμένο πολιτισμό πρέπει να προφυλάξουμε τον άνθρωπο που τον δημιούργησε. Αλλά αυτή η προφύλαξη είναι συνδεδεμένη με τον σκληρό νόμο της αναγκαιότητας και την δίκαιη νίκη του καλύτερου και του πιο δυνατού. Όποιος λοιπόν θέλει να ζήσει ως πολεμής! Αυτός που αρνείται ν' αγωνιστεί σ' αυτόν τον κόσμο όπου νόμος του είναι η αδιάκοπη πάλη, δεν αξίζει να ζήσει» (Χίτλερ 2006, σελ. 322-323).

Στο πλαίσιο αυτού του αγώνα για την επιβίωση και ενίσχυση της φυλής εντασσόταν και η εξωτερική πολιτική του κράτους, το οποίο όφειλε να διασφαλίσει τις απαραίτητες εκτάσεις και περιοχές προκειμένου να διασφαλιστούν οι διατροφικές ανάγκες του αυξανόμενου πληθυσμού της. Μάλιστα, ο Χίτλερ ανέπτυξε την άποψη της «ηθικά νόμιμης διεκδίκησης νέων εδαφών» (Χίτλερ 2006, σελ. 746), τονίζοντας ότι το γεγονός ότι κάποιος λαός κατείχε μία έκταση δεν σήμαινε ότι την δικαιούνταν για πάντα, αλλά αντιθέτως η κυριότητά της στους αιώνες θα κρινόταν από την δύναμη του κατακτητή και την υποταγή του αδύνατου. Ως κριτήριο μιας επιτυχημένης εξωτερικής πολιτικής για την Γερμανία ο Χίτλερ έθετε το «αν μέσα σ' εκατό χρόνια, διακόσια πενήντα εκατομμύρια Γερμανοί μπορούν να ζήσουν πάνω σ' αυτή την ήπειρο όχι σωριασμένοι ο ένας πάνω στον άλλο... μα σαν αγρότες κι εργάτες που εξασφαλίζουν ταυτόχρονα την ύπαρξή τους με την εργασία τους» (Χίτλερ 2006, σελ. 776).

Η Άρια Φυλή

Σύμφωνα με την φυλετική θεωρία του Χίτλερ, η ανθρωπότητα διακρινόταν σε τρεις ανθρώπινους τύπους: α) σε εκείνον που δημιουργούσε πολιτισμό και αποτελούσε την ανώτερη, την Άρια φυλή, β) σε εκείνον που διαφύλασσε τα πολιτιστικά επιτεύγματα και ήταν η Κίτρινη φυλή και τέλος γ) σε εκείνον που κατέστρεφε τα πολιτιστικά επιτεύγματα και ήταν η Μαύρη φυλή. Κατά τον Χίτλερ, τα ίχνη του ανθρώπινου πολιτισμού, τα έργα τέχνης, οι επιστημονικές

ανακαλύψεις και τα τεχνολογικά επιτεύγματα ήταν σχεδόν όλα δημιουργήματα των Άριων και επομένως, «αν εξάλειφαν απ' το πρόσωπο της γης τον Άριο, ένα βαθύ σκοτάδι θα ξαπλωνόταν πάνω της· για μερικούς αιώνες ο πολιτισμός που αυτός δημιούργησε θ' αντανακλούσε ακόμη, αλλά, τελικά ο κόσμος θα μεταβαλλόταν σε μian απέραντη έρημο» (Χίτλερ 2006, σελ. 324).

Η πολιτισμική ανέλιξη της Άριας φυλής δεν ήταν μόνο αποτέλεσμα του δυνατού της πνεύματος αλλά και του ιδεαλισμού της, δηλαδή της διάθεσης των ατόμων που την αποτελούσαν να προτάξουν το κοινό συμφέρον και να θυσιάσουν για το γενικό καλό. Παρακινούμενοι από τις ανάγκες της ύπαρξής τους ο Άριοι λαοί υπέτασσαν άλλους, κατώτερους, λαούς, τους οποίους χρησιμοποιούσαν ως εργατικό δυναμικό και έτσι οι Άριοι ανέπτυσαν τις πνευματικές και οργανωτικές τους δυνατότητες.

Μάλιστα, ο Χίτλερ επισήμαινε ότι «χωρίς την δυνατότητα που προσφέρθηκε στον Άριο να χρησιμοποιήσει ανθρώπους κατώτερης φυλής, δεν θα μπορούσε ποτέ να κάνει τα πρώτα βήματα πάνω στον δρόμο που τελικά θα τον οδηγούσε στον πολιτισμό... [Η] παρουσία των ανθρώπων της κατώτερης ράτσας υπήρξε μία πρωταρχική συνθήκη για την δημιουργία του πολιτισμού της ανώτερης φυλής· αντιστάθμισαν την έλλειψη υλικών πηγών που χωρίς αυτές δεν μπορεί να νοηθεί δυνατότητα προόδου» (Χίτλερ 2006, σελ. 329). Επιπλέον, θεωρούσε ότι ο Άριος «υπέταξε τους κατώτερους λαούς και... στάθηκε γι' αυτούς μια τύχη καλύτερη απ' αυτήν που τους είχε στερήσει, όταν τους πήρε μόνο αυτό που ονόμαζαν οι πρόγονοί μας 'ελευθερία'» (Χίτλερ 2006, σελ. 330).

Με το σκεπτικό αυτό, ο Χίτλερ υποστήριζε ότι τα προβλήματα της ανθρωπότητας που θα προέκυπταν στο μακρινό μέλλον θα μπορούσε να τα λύσει μόνο η Άρια φυλή, που θα διέθετε όλα τα μέσα και τις δυνατότητες ολόκληρου του κόσμου, και ότι ειρήνη θα επικρατούσε στην γη «όταν θάχει κατακτηθεί ο κόσμος και θάχει υποταχθεί στον ανώτερο άνθρωπο, που θ' αποβεί έτσι για ένα αρκετά μεγάλο διάστημα ο απόλυτος κυρίαρχος αυτής της γης» (Χίτλερ 2006, σελ. 321). Γι' αυτό και, κατ' εκείνον, το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα θα έπρεπε «να δείξει στους άλλους λαούς τον δρόμο που πρέπει ν' ακολουθήσουν αν θέλουν μια μέρα να χαιρετήσουν μία ανθρωπότητα όπου θα βασιλεύει η Άρια φυλή» (Χίτλερ 2006, σελ. 736).

Φυλετική επιμειξία

Ο Χίτλερ έδινε μεγάλη σημασία στην «καθαρότητα» της φυλής. Η διαφύλαξή της ήταν βασικός σκοπός της ιδεολογίας του καθώς διασφάλιζε την φυλετική υπεροχή της ανώτερης φυλής, ενώ η απώλειά της οδηγούσε σε φυλετική και κατά συνέπεια σε πολιτισμική κατάπτωση. Μάλιστα, ο Χίτλερ χρησιμοποιούσε τον όρο «φυλετική μόλυνση» (Χίτλερ 2006, σελ. 319) και υποστήριζε ότι «είναι Θεία θέληση το ανθρώπινο γένος, η φύση του κι οι ιδιότητές του. Το να καταστρέφεις το έργο του Θεού, είναι σα να κηρύσσεις τον πόλεμο προς την δημιουργία του Κυρίου και προς την θεία του θέληση» (Χίτλερ 2006, σελ. 646-647).

Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε: «Μέσα στο αίμα, μόνο, ενυπάρχει η δύναμη ή η αδυναμία του ανθρώπου ... Οι λαοί που αρνούνται να διαφυλάξουν την αγνότητα της ράτσας τους αρνούνται συγχρόνως στον ίδιο τον εαυτό τους την ικανότητα ν' αντιδράσει και να σταθεί ενωμένος σε κάθε εκδήλωση. Η διάλυση κι η εξάρθρωση του υποκειμένου είναι η φυσική κι αδιαμφισβήτητη συνέπεια της αλλοίωσης του αίματος ενός λαού» (Χίτλερ 2006, σελ. 382).

Η φυλετική θεωρία του Χίτλερ υπογράμμιζε ότι η διατήρηση της φυλετικής καθαρότητας είναι πρόθεση της φύσεως, η οποία είναι προφανής από τις εξωτερικές διαφορές μεταξύ των φυλών και τις ομοιότητες των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των μελών της κάθε μίας. Αυτό, κατά τον Χίτλερ, έδειχνε ότι η φύση επιθυμούσε να μην έρχεται σε επαφή μία ανώτερη με μία κατώτερη φυλή «γιατί, σ' αυτή την περίπτωση, η προσπάθεια που έχει αναληφθεί εδώ και χιλιάδες αιώνες

για την πρόοδο του ανθρώπινου είδους, θα καταστεί μάταιη, τελείως ξαφνικά» (Χίτλερ 2006, σελ. 319).

Ο Χίτλερ, μάλιστα, επισήμαινε ότι «κάθε διασταύρωση δύο όντων διαφορετικής αξίας, δίνει σαν καρπό ένα κατασκευάσμα κατώτερο της αξίας των γονέων. Δηλαδή ο βλαστός μια τέτοιας ένωσης τοποθετείται πιο ψηλά απ' το επίπεδο που βρίσκονται οι γονείς μιας κατώτερης ράτσας, αλλά μένει πάντα και πιο χαμηλά απ' το επίπεδο των γονέων της ανώτερης ράτσας. Στη συνέχεια, θα υποκύψει αργότερα, στον αγώνα που θα δώσει για να επιβιώσει, ενάντια σ' αυτήν την ανώτερη ράτσα. Ένα τέτοιο ζευγάριωμα έρχεται σε αντίθεση με την θέληση της φύσης που τείνει να ανυψώσει το επίπεδο των όντων της. Αυτός ο σκοπός δεν μπορεί να επιτευχθεί με την ένωση δύο πλασμάτων με διαφορετική αξία αλλά μόνο με την πλέρια νίκη και την οριστική επικράτηση αυτών που αντιπροσωπεύουν την πιο ανεπτυγμένη ζωική αξία. Ο πιο δυνατός ρόλος των ζωντανών πλασμάτων μέσα στη φύση είναι να κυριαρχούν κι όχι να συγχωνεύονται με το πιο αδύνατο, θυσιάζοντας έτσι την αξία τους» (Χίτλερ 2006, σελ. 317).

Αποτέλεσμα της φυλετικής επιμειξίας είναι η ουσιαστική καταστροφή της ανώτερης φυλής, υπαρξιακά και κατόπιν πολιτισμικά. Μέσα από αυτό το φυλετικό πρίσμα, ο Χίτλερ υποστήριξε ότι η παρακμή και πτώση των αρχαίων πολιτισμών ήταν αποτέλεσμα της φυλετικής επιμειξίας. Γι' αυτό και η φυλετική θεωρία «δεν μπορεί ν' αναγνωρίσει δικαίωμα ύπαρξης, σε μια οποιαδήποτε ηθική, όταν αυτή προδιαγράφει ένα κίνδυνο για την επιβίωση της ράτσας που πρεσβεύει μία άλλη υψηλότερη ηθική· γιατί σ' ένα κόσμο που θα προέρχεται από την επιμειξία και την εξάπλωση του νέγρικού στοιχείου, όλες οι ανθρώπινες αντιλήψεις για την ομορφιά και την ευγένεια καθώς και κάθε ελπίδα για ένα ιδανικό μέλλον της ανθρωπότητάς μας θα χάνονταν για πάντα» (Χίτλερ 2006, σελ. 437).

Το Γερμανικό Έθνος και η Φυλετική πολιτική

Ο Χίτλερ χαρακτήριζε τους Γερμανούς ως «*τ[ο] ευγενικότερ[ο] είδ[ο]ς, τ[ο] ιδιαίτερ[ο] αυτ[ό] γέν[ο]ς που η θεία χάρη είχε την πρόνοια να δωρίσει στην γη*» (Χίτλερ 2006, σελ. 646), θεωρούσε την Γερμανία ως «*την μητέρα της ζωής, την μητέρα του σημερινού πολιτισμού*» (Χίτλερ 2006, σελ. 752) και υποστήριζε ότι «*ο λαός μας σίγουρα δεν έχει τον όμοιό του σε τούτη τη γη, στον τομέα του ηρωισμού*» (Χίτλερ 2006, σελ. 744). Μάλιστα, ισχυριζόταν ότι κατώτερες φυλές που είχαν ως επικεφαλής και οργανωτές τους Γερμανούς αναπτύχθηκαν και έγιναν ισχυρά κράτη. Ως χαρακτηριστικό τέτοιο παράδειγμα θεωρούσε την Ρωσία πριν την Σοβιετική Επανάσταση.

Γι' αυτό δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι ο Χίτλερ υποστήριζε ότι οι Γερμανοί είχαν ένα πεπρωμένο, μία αποστολή πάνω στην γη, καθώς ήταν η μοναδική φυλή που θα μπορούσε να την φέρει εις πέρας, και «*αυτή συνίσταται μοναδικά στον σχηματισμό ενός κράτους που να θεωρεί σαν υπέρτατο σκοπό του να διαφυλάξει και να υπερασπισθεί τα αριστοκρατικά στοιχεία του λαού μας, που έμειναν ανέθευτα και που ανήκουν σ' ολόκληρη την ανθρωπότητα... [Τ]ο κράτος θ' αναλάβει... την αληθινά ευγενική αποστολή, της διαφύλαξης και υπεράσπισης του ανώτερου ανθρώπινου γένους που ο Παντοδύναμος με την καλοσύνη του προίκισε αυτή τη γη*» (Χίτλερ 2006, σελ. 454-455).

Ο Χίτλερ παραδεχόταν ότι «*ο γερμανικός λαός δεν έχει πιά δυστυχώς, σαν βάση μία ομοιογενή ράτσα*» (Χίτλερ 2006, σελ. 452) και μιλούσε για «*εξακολουθητικές επιμειξίες που... αδυνάτισαν το αίμα του λαού μας*» (Χίτλερ 2006, σελ. 452), ενώ έκανε λόγο και για «*μεγάλη κι αιφνίδια συρροή ξένου αίματος στο εσωτερικό του Ράιχ*» (Χίτλερ 2006, σελ. 452). Συνέπεια αυτών των επιμειξιών ήταν το γεγονός ότι ο γερμανικός λαός «*στερείται της συνοχής που δίνει το κοινό αίμα*» (Χίτλερ 2006, σελ. 453), όμως θεωρούσε ότι «*είναι παρηγορητικό το γεγονός ότι ένα*

μέρος απ' ό,τι καλύτερο υπάρχει μέσα στο αίμα μας έμεινε αγνό και γλίτωσε απ' την κατάπτωση που τσάκισε το υπόλοιπο τμήμα της ράτσας μας» (Χίτλερ 2006, σελ. 453).

Μάλιστα, υποστήριζε ότι «πρέπει να θεωρηθεί σαν ευτύχημα το γεγονός ότι δεν υπάρχει αυτή η ολοκληρωτική πρόσμιξη: γιατί μπορούμε να διαθέσουμε ακόμα και σήμερα από μέσα απ' το γερμανικό λαό μας, μεγάλες μερίδες ατόμων από τις Νότιες επαρχίες – που το αίμα τους έμεινε δίχως την παραμικρή πρόσμιξη και που μπορούμε να τους θεωρούμε σαν τον πιο ακριβό μας θησαυρό για το μέλλον» (Χίτλερ 2006, σελ. 454).

Κατά τον Χίτλερ, η διασταύρωση εντός της φυλής «οδηγεί μοιραία, αργά ή γρήγορα, στην εξαφάνιση των νοθογενών που παράγονται απ' αυτήν» (Χίτλερ 2006, σελ. 458) και θεωρούσε ότι «τα στοιχεία που είχαν μείνει αγνά, προσπαθούν αμέσως να δημιουργήσουν πάλι δεσμούς ανάμεσα στα όμοιά τους, πράγμα που βάζει τέλος στις κατώτερες διασταυρώσεις» (Χίτλερ 2006, σελ. 459). Υποστήριζε, δηλαδή, πως τα ανώτερα γερμανικά φυλετικά στοιχεία που είχαν μείνει ανόθευτα θα επικρατούσαν σταδιακά των κατωτέρων, κατόπιν συνεχών διασταυρώσεων εντός της φυλής.

Εν κατακλείδι, κατά τον Χίτλερ, «το Ράιχ, σαν κράτος, οφείλει να συμπεριλάβει όλους τους Γερμανούς και να επιδοθεί στην προσπάθεια όχι μόνο της συγκέντρωσης και της διαφύλαξης των σοβαρών δυνατοτήτων που αυτός ο λαός κατέχει σε πρωταρχικά ρατσικά στοιχεία, αλλά και να τα κάμει να οδηγηθούν αργά και σίγουρα σε μια κατάσταση επικράτησης» (Χίτλερ 2006, σελ. 455).

Αξίζει να σημειωθεί ότι – παρ' ό,τι ήταν λευκοί – ο Χίτλερ θεωρούσε τους Ούγγρους και τους Σλάβους (και ειδικότερα τους Τσέχους, του Πολωνούς, τους Σέρβους και τους Κροάτες) ως κατώτερης φύσης έθνη σε σχέση με τους Γερμανούς.

Μέσα στο πλαίσιο της φυλετικής θεωρίας του Χίτλερ, το κράτος ήταν ένα μέσον για την επίτευξη του σκοπού, δηλαδή της διατήρησης των χαρακτηριστικών και της ανάπτυξης των ικανοτήτων μιας φυλής μέσα σε καθεστώς ελευθερίας. Όπως χαρακτηριστικά επισήμαινε, «ο ανώτατος σκοπός του ρατσιστικού κράτους πρέπει να είναι η φροντίδα της προστασίας όλων αυτών που εκπροσωπούν την πρωταρχική ράτσα και που αυτοί διαδίδουν τον πολιτισμό και αποσκοπούν στην ομορφιά και στην ηθική αξιοποίηση μιας ανώτερης κοινωνίας» (Χίτλερ 2006, σελ. 449).

Το Κράτος έχει την φυλή στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός του και οφείλει να αντιμετωπίσει τον γάμο με την ιερότητα που του πρέπει. Τα παιδιά θα πρέπει να θεωρούνται ως το πιο σπουδαίο αγαθό, γι' αυτό και πρέπει να τεκνοποιούν μόνο τα υγιή άτομα. Κατά τον Χίτλερ, ήταν ντροπιαστική πράξη η τεκνοποιία από άρρωστους ή ελαττωματικούς γονείς, αλλά και επιλήψιμη πράξη η άρνηση υγιών γονέων να τεκνοποιήσουν. Γι' αυτό και το κράτος, με την βοήθεια της σύγχρονης ιατρικής, θα έπρεπε να αφαιρεί οργανικά την δυνατότητα της αναπαραγωγής στα άτομα που δεν είναι σωματικά ή ψυχικά υγιή.

Όπως υπογράμμιζε ο Χίτλερ: «Το ν' αφαιρείς τη δυνατότητα από τους προσβεβλημένους να δημιουργήσουν μια γενεά προσβεβλημένων απ' την αρρώστια, είναι η πιο λογική ενέργεια που θα μπορούσε να γίνει· είναι η πιο ανθρωπιστική πράξη, όταν εφαρμοστεί μεθοδικά, με τον σκοπό να τελειοποιηθεί η ανθρωπότητα. Αυτή η ενέργεια προϋποθέτει αντίθετα, πόνο για εκατομμύρια δυστυχισμένους, αλλά θα οδηγήσει σε μια προοδευτική θεραπεία. Η αποφασιστικότητα με την οποία θα στραφούμε προς αυτή την κατεύθυνση θα επιτρέψει να σταθεί κάποιος εμπόδιο στην εξάπλωση των αφροδίσιων νοσημάτων. Γιατί, θα πρέπει να φτάσει, αν χρειαστεί και στην δίχως οίκτο απομόνωση των αθεράπευτων. Μέτρο βάρβαρο για όποιους είχαν τη δυστυχία να προσβληθούν απ' τις ασθένειες αυτές, αλλά σωτήρια λύση για τους σύγχρονους και τους απογόνους. Ο περαστικός πόνος μιας εποχής μπορεί και πρέπει ν' απαλλάξει απ' τη δυστυχία τους αιώνες που θ' ακολουθήσουν» (Χίτλερ 2006, σελ. 284).

Εκτός από την τεκνοποίηση, η κρατική μέριμνα για την φυλετική ανάπτυξη περνά μέσα από το σχολείο, όπου θα πρέπει να δοθεί έμφαση στη σωματική υγεία και κατόπιν στην όξυνση των πνευματικών ικανοτήτων. Η σωματική εξάσκηση ισχύει και για τα κορίτσια, με το επιπλέον στοιχείο ότι «ο ρόλος της γυναικείας εκπαίδευσης είναι να ετοιμάσει το έδαφος για ν' αναπτυχθεί η μέλλουσα μητέρα» (Χίτλερ 2006, σελ. 475).

Μέσα από τις σχολικές διαδικασίες, ο Χίτλερ σκόπευε να εμφυσήσει στους μαθητές την φυλετική του θεωρία και να τους διαμορφώσει την άποψη περί αναγκαιότητας και καθήκοντος για την διατήρηση της φυλετικής καθαρότητας. Επιπλέον, «ολόκληρο το παιδαγωγικό μας σύστημα πρέπει να... κάνει τα παιδιά ν' αποκτήσουν την πεποίθηση ότι είναι απόλυτα ανώτεροι από κάθε άλλο λαό. Η δύναμη κι η σωματική αντοχή πρέπει να πείσουν τους νέους για το ότι ο λαός που σ' αυτόν ανήκουν, δεν μπορεί ποτέ να νικηθεί» (Χίτλερ 2006, σελ. 472).

Αυτή η διαφύτιση των νέων στην φυλετική θεωρία θα βρει την ιδανική της τελείωση κατά την διάρκεια της στρατιωτικής θητείας, η οποία θα αποτελεί το τελευταίο στάδιο της φυσικής αγωγής. Μάλιστα, ο Χίτλερ επιθυμούσε «να ξαναγεννηθεί μέσα σ' αυτό το λαό [τον γερμανικό] το πνεύμα της εθνικής υπερηφάνειας, της σκληρότητας και του μίσους, που είναι παιδί της οργής» (Χίτλερ 2006, σελ. 726).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Χίτλερ δεν πίστευε στην πολιτισμική αφομοίωση διαφορετικών φυλών ακόμα και όταν υπήρχε το υπόβαθρο της κοινής γλώσσας. Όπως χαρακτηριστικά υπογράμμιζε: «Είναι τελείως ανόητο και λανθασμένο να πιστεύεις ότι θα ήταν δυνατόν να κάνεις Γερμανό, ας πούμε ένα νέγρο ή έναν Κινέζο μαθαίνοντάς του τα γερμανικά και βάζοντάς τον εκτός απ' το να τα μιλά, να ψηφίζει κι ένα γερμανικό κόμμα. Οι εθνικιστές αστοί μας, δεν μπορούσαν να καταλάβουν ότι αυτού του είδους ο γερμανισμός οδηγούσε στην πραγματικότητα, σε απογερμανοποίηση... Αυτό το μέτρο τότε θα οδηγούσε στην επιμειξία και ο επιδιωκόμενος εκγερμανισμός θ' αποδεικνυόταν σαν τέλεια εξαφάνιση του γερμανικού στοιχείου» (Χίτλερ 2006, σελ. 443).

3.2 Αντισημιτισμός – Αντιμαρξισμός – Αντιφιλελευθερισμός

Όταν τελείωσε το Πρακτικό Λύκειο, ο Χίτλερ πήγε στην Βιέννη και εκεί αντιλήφθηκε τους δύο κινδύνους που – κατ' εκείνον – είχαν αρνητική επίδραση στον γερμανικό λαό: «τον μαρξισμό και τον ιουδαϊσμό» (Χίτλερ 2006, σελ. 35). Όπως παραδεχόταν και ο ίδιος, ήταν κατά την διάρκεια της εκεί παρουσίας του που «σχηματίστηκαν μέσα μου όλες οι ιδέες κι οι θεωρίες που έγιναν αργότερα η αδιάσπαστη βάση για τις ενέργειές μου» (Χίτλερ 2006, σελ. 36), με αποτέλεσμα «ο νωχελικός κοσμοπολίτης που ήμουν μέχρι τότε μετάλλαξε σε φανατικό αντισημίτη» (Χίτλερ 2006, σελ. 78). Γι' αυτό και δεν αποτελεί έκπληξη η παραδοχή του ότι η εθνικοσοσιαλιστική θεωρία «ήταν και θάμενε για πάντα αντισημιτική» (Χίτλερ 2006, σελ. 572).

Όπως περιέγραφε ο ίδιος ο Χίτλερ, δεν ανετράφη με αντισημιτικές ιδέες ούτε από το οικογενειακό ούτε από το σχολικό του περιβάλλον. Χαρακτηριστικά ανέφερε: «Θα μου ήταν πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να καθορίσω σήμερα την εποχή που το όνομα Εβραίος, ξύπνησε μέσα μου αυτά τα ιδιαίτερα συναισθήματα. Δεν θυμάμαι ν' άκουσα ποτέ να προφέρουν το όνομα αυτό στο πατρικό μου σπίτι κι όσο ζούσε ο πατέρας μου. Θυμάμαι ότι αυτός ο υπέροχος άνθρωπος θεωρούσε καθυστερημένους πνευματικά όσους μεταχειρίζονταν τους Εβραίους με ιδιαίτερο τρόπο. Είχε καταλήξει, από την πείρα της ζωής του, σ' έναν κοσμοπολιτισμό, λίγο ως πολύ φανερό, που όχι μόνο τον πίστευε αυτός ο ίδιος, αλλ' είχε καταφέρει να τον εμπνεύσει και σε μένα. Στο σχολείο πάλι τίποτα δεν επηρέαζε τις ιδέες που μου είχαν δώσει απ' το σπίτι» (Χίτλερ 2006, σελ. 64-65).

Μάλιστα, κατά τον πρώτο καιρό της παρουσίας του στην Βιέννη, επισήμανε ότι «δεν έβλεπα ακόμα τον Εβραίο παρά σαν έναν άνθρωπο με ιδιαίτερες πεποιθήσεις και συνέχιζα να αποδοκιμάζω εν ονόματι της ανεξιθρησκείας και του ανθρωπισμού, κάθε έχθρα που αναφερόταν σε θρησκευτικές αντιλήψεις» (Χίτλερ 2006, σελ. 66). Παρ' όλ' αυτά, κατέληξε τελικά να διαμορφώσει αντιλήψεις περί υπάρξεως «Εβραϊκού προβλήματος», το οποίο ήταν συνεπακόλουθο εκείνου που εκείνος αποκαλούσε «φυλετικό πρόβλημα». Όπως συγκεκριμένα τόνιζε: «Το γερμανικό έθνος δεν θα μπορέσει ποτέ πιά ν' αναγεννηθεί, αν δεν αντιμετωπίσει αποφασιστικά το φυλετικό πρόβλημα και σαν επακόλουθο το πρόβλημα των Εβραίων. Το ρατσικό πρόβλημα δεν είναι μόνο το κλειδί της ιστορίας του κόσμου αλλά και το κλειδί του ανθρώπινου πολιτισμού» (Χίτλερ 2006, σελ. 382-383).

Βασικό, λοιπόν, στοιχείο της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας, πέραν του φυλετισμού, είναι η αδυσώπητη έχθρα προς τον Ιουδαϊσμό και προς τους συνυφασμένους με αυτόν μαρξισμό και φιλελευθερισμό, τους οποίους ο Χίτλερ θεωρούσε ως επιζήμιες θεωρίες, τις οποίες προωθούσαν συστηματικά οι Εβραίοι προκειμένου να φθείρουν φυλετικά τους Άριους και να επιτύχουν τον στόχο τους για παγκόσμια κυριαρχία. Μάλιστα, ο Χίτλερ θεωρούσε ότι ήταν σφάλμα όταν ο αντισημιτισμός ετίθετο σε θρησκευτικές και όχι σε φυλετικές βάσεις, καθώς ο θρησκευτικός αντισημιτισμός θα μπορούσε εύκολα να αποκρουσθεί από τους Εβραίους με την τυπική προσχώρησή τους στον Χριστιανισμό δια του βαπτίσματος.

Αντισημιτισμός

Ο Χίτλερ περιέγραφε τους Εβραίους με τα μελανότερα χρώματα και δεν εφείδετο αρνητικών χαρακτηρισμών. Ισχυριζόταν πως είχε μελετήσει «την επίδραση του εβραϊκού λαού δια μέσου της Ιστορίας» (Χίτλερ 2006, σελ. 78), θεωρούσε ότι οι Εβραίοι ήταν ένας «λαός που δεν έζησε παρά μόνο για το υλικό συμφέρον επί της γης» (Χίτλερ 2006, σελ. 79) και τους χαρακτήριζε ως «τον διαλυτικό βράκιλο της ανθρωπότητας» (Χίτλερ 2006, σελ. 138) και ως «την αιώνια βδέλλα» (Χίτλερ 2006, σελ. 347). Απέδιδε στον Ιουδαϊσμό «έμφυτη μικρότητα», η οποία «του επέτρεπε να προδίδει όλα κι όλον τον κόσμο για τριάντα αργύρια» (Χίτλερ 2006, σελ. 378) και χαρακτήριζε τους Εβραίους «τυράννους» και «άπληστ[ους] για χρήμα και διψασμέν[ους] για αίμα» (Χίτλερ 2006, σελ. 716).

Κατά τον Χίτλερ, ο Εβραίος «είναι και παραμένει ο τύπος του παρασίτου, ο παρασιτικός, που ίδιος καταστρεπτικός βράκιλλος, εξαπλώνεται όλο και πιο πολύ, αμέσως μόλις ένα έδαφος κατάλληλο του παρουσιασθεί. Το αποτέλεσμα της παρουσίας του είναι όμοιο με την ανάπτυξη των παρασιτικών φυτών: ο λαός που θα τον δεχθεί στην περιοχή του θα καταπνιγεί απ' αυτόν, σε μεγάλο ή μικρό χρονικό διάστημα, δεν έχει σημασία» (Χίτλερ 2006, σελ. 341-342). Τα θύματα της εκμετάλλευσης του Εβραίου «έμαθαν στο πέρασμα των αιώνων να αναγνωρίζουν και να θεωρούν την ύπαρξή του, έστω και μόνο, σαν ένα κίνδυνο τόσο αναμφισβήτητο και φοβερό όπως η πανούκλα» (Χίτλερ 2006, σελ. 347).

Ο Χίτλερ υποστήριζε ότι ο Εβραίος «είναι ο μεγάλος αφέντης του ψέματος [καθώς] ο τρόπος ζωής του... [τον] αναγκάζει... να ψεύδεται και πάντα ψεύδεται έτσι όπως οι ψυχρές κλιματολογικές συνθήκες αναγκάζουν τον κάτοικο του Βορρά να φορεί ζεστά ρούχα. Η ζωή του μέσα στα σπλάχνα των λαών δεν μπορεί να διαρκέσει παρά μόνο αν κάνει τους άλλους να πιστέψουν ότι δεν πρέπει να τον θεωρούν σαν λαό, αλλά σαν μια 'θρησκευτική κοινότητα' μ' έναν στ' αλήθεια ιδιαίτερο χαρακτήρα... Είναι υποχρεωμένος για να μπορέσει να επιζήσει σαν παράσιτο μέσα στους λαούς ν' απαρνηθεί και ν' αποκηρύξει αυτό το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που υπάρχει κι απαρτίζει το είδος του» (Χίτλερ 2006, σελ. 342).

Κατά τον Χίτλερ, οι Εβραίοι ήταν βρώμικοι, όχι μόνο σωματικά, αλλά και ηθικά, καθώς «δεν υπήρχε οποιαδήποτε βρωμιά ή ατιμία μέσα στην κοινωνία, που να μην έχει ανακατευτεί ένας Εβραίος, τουλάχιστον. Μόλις βύθιζες το νυστέρι μέσα σ' ένα τέτοιο απόστημα, θάβλεπες να βγαίνει από κει, σαν ένα σκουλήκι από σάπιο σώμα, ένας μικρός γιούδας έκπληκτος κάτω απ' το ξαφνικό φως» (Χίτλερ 2006, σελ. 71).

Η τακτική την οποία, κατά τον Χίτλερ, χρησιμοποιούσαν οι Εβραίοι για να ποδηγετήσουν τα κράτη ήταν κατ' αρχάς να τα αδυνατίζουν οικονομικά, «μέχρι που οι διεθνείς σχέσεις να φτάσουν σ' ένα άγονο σημείο και να διαφύγουν απ' τα κυβερνητικά χέρια για να μπουν κάτω από τον κεφαλαιοκρατικό του[ς] έλεγχο... [Στη συνέχεια ο Εβραίος] ελαττώνει στο ελάχιστο την εμπιστοσύνη του λαού προς την κυβέρνηση... Όσον αφορά τον πολιτισμό, μολύνει την τέχνη, την φιλολογία, κουρελιάζει τα φυσιολογικά συναισθήματα, αποδιώχνει όλες τις θεωρίες για ομορφιά κι ευγένεια, για την αξία και το καλό και παρασύρει ομαδικά τους ανθρώπους στις περιοχές της φυσικής βίας όπου αυτός κινείται. Το θρήσκευμα γελοιοποιείται· τα έθιμα κι η ηθική χαρακτηρίζονται σαν νεκρές καταστάσεις κι αχρηστεύονται σε τέτοιο βαθμό ώστε τα τελευταία αυτά στηρίγματα, που επιτρέπουν σ' ένα λαό ν' αγωνιστεί για την ύπαρξή του σ' αυτόν τον κόσμο, γκρεμίζονται» (Χίτλερ 2006, σελ. 367).

Ο Χίτλερ θεωρούσε ότι οι Εβραίοι είχαν συνειδητοποιήσει την αξία της φυλετικής καθαρότητας και είχαν διαμορφώσει το θρησκευτικό τους δόγμα έτσι ώστε να την περιφρουρούν, ενώ τόνιζε ότι ψεύδονταν εσκεμμένα ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο: «Ολόκληρη η ύπαρξή τους άλλωστε στηρίζεται σ' ένα μοναδικό και μεγάλο ψέμα: Υποστηρίζουν ότι είναι θρησκευτικός οργανισμός, ενώ είναι φυλετικοί οι σκοποί τους» (Χίτλερ 2006, σελ. 256). Κατ' εκείνον, «οι Εβραίοι ήταν πάντα αφοσιωμένοι στην φυλή τους και στα χαρακτηριστικά ενδιαφέροντά της» (Χίτλερ 2006, σελ. 343) και επισήμαινε ότι «αυτό που χαρακτηρίζει μια φυλή δεν είναι η γλώσσα αλλά το αίμα κι ο Εβραίος το ξέρει αυτό πολύ καλά, αφού δεν δίνει και τόση σημασία στην διατήρηση της γλώσσας του, αλλ' όλη του η προσπάθεια είναι να μείνει αγνό το αίμα του» (Χίτλερ 2006, σελ. 350). Συμπερασματικά, κατά τον Χίτλερ, «στην πραγματικότητα η θρησκεία του Μωυσή δεν είναι τίποτ' άλλο παρά η επιστήμη της διατήρησης της ιουδαϊκής φυλής. Γι' αυτό και συντάσσονται αμέσως σχεδόν, με κάθε σοσιαλιστική θεωρία πολιτική ή οικονομική» (Χίτλερ 2006, σελ. 168-169).

Ως προς την διατήρηση της φυλετικής καθαρότητας των Εβραίων και την αντίστοιχη προσπάθεια φυλετικής φθοράς των Άριων, ο Χίτλερ επισήμαινε ότι «[ο Εβραίος] δηλητηριάζει το αίμα των άλλων, αλλά προφυλάσσει το δικό του από κάθε ξένη επίδραση. Ο Εβραίος δεν παντρεύεται σχεδόν ποτέ μια Χριστιανή, ενώ ο Χριστιανός δεν διστάζει να πάρει μian Εβραία. Αλλά στους καρπούς αυτών των ενώσεων επικρατεί πάντα το εβραϊκό στοιχείο» (Χίτλερ 2006, σελ. 354).

Η απέχθεια του Χίτλερ προς τους Εβραίους κορυφωνόταν στο θέμα της επιμειξίας τους με Γερμανίδες. Κατ' εκείνον, «είναι αφάνταστη η καταστροφή και η μόλυνση που προξενεί καθημερινά στην φυλή μας το ιουδαϊκό αίμα και κανείς δεν μπορεί να συλλογιστεί πόσα χρόνια θα περάσουν· αιώνες ολόκληροι ή και ποτέ ακόμη, για να γιατρευτεί αυτός ο δηλητηριασμός του αίματος του λαού μας... Αυτή η μεταδοτική μόλυνση του αίματός μας, που δυστυχώς δεν μπορούν να την αντιληφθούν οι εκατοντάδες χιλιάδες συμπολίτες μας, εφαρμόζεται σήμερα συστηματικά απ' τους Εβραίους. Συστηματικά αυτά τα παράσιτα με τα μαύρα μαλλιά, που ζουν σε βάρος του λαού μας, βρωμίζουν τις άπειρες νέες μας και προξενούν έτσι καταστροφές που τίποτα σ' αυτό τον κόσμο δεν θα μπορούσε να συγκριθεί μαζί τους» (Χίτλερ 2006, σελ. 646).

Ειδικότερα σε σχέση με τους Γερμανούς, ο Χίτλερ χαρακτήριζε τους Εβραίους ως «το κακό πνεύμα του λαού μας» (Χίτλερ 2006, σελ. 76) και σημείωνε ότι «η [εβραϊκή] αράχνη άρχισε πιά να ρουφά αργά-αργά το αίμα του γερμανικού λαού... Από τις αρχές του χειμώνα του 1916-1917, σχεδόν το σύνολο της παραγωγής βρισκόταν στην πραγματικότητα κάτω απ' τον έλεγχο του

εβραϊκού κεφαλαίου» (Χίτλερ 2006, σελ. 214-215). Με τον τρόπο αυτό, «οι Εβραίοι μαδούσαν κυριολεκτικά το έθνος και το ανάγκαζαν να υποκύψει στην οικονομική τους κυριαρχία» (Χίτλερ 2006, σελ. 215).

Ο Χίτλερ εντόπιζε την αρνητική επίδραση του ιουδαϊσμού σε κάθε εκδήλωση της ζωής: στην τέχνη, στη φιλολογία, στα πανεπιστήμια, στο θέατρο και στον κινηματογράφο, ενώ θεωρούσε ότι ο Εβραίος «μέσα σε λίγα χρόνια επιδιώκει να εξουδετερώσει τους εκπροσώπους της διανόησης, στερώνοντας τους λαούς από τους ανθρώπους εκείνους που στάθηκαν πάντα, από τη φύση τους, οι πνευματικοί ηγέτες» (Χίτλερ 2006, σελ. 368). Ιδιαίτερο μένος εξέφραζε ο Χίτλερ για τον Τύπο, τον οποίον θεωρούσε «εξίουδαϊσμένο» (Χίτλερ 2006, σελ. 193) και χαρακτήριζε τις εφημερίδες «επικίνδυνα σκουλήκια» (Χίτλερ 2006, σελ. 100), ενώ εντόπιζε «εξίουδαϊσμό» της νοοτροπίας του γερμανικού λαού εξαιτίας της μικρής εκτίμησης ή ακόμα και της απέχθειας που αυτός έδειχνε πλέον για την χειρωνακτική εργασία.

Η βλαβερή επίδραση των Εβραίων εναντίον της Γερμανίας δεν εντοπιζόταν μόνο στο εσωτερικό της χώρας, αλλά προερχόταν και από το εξωτερικό, καθώς ο Χίτλερ υποστήριζε ότι «ο ιουδαϊσμός έχει κινητοποιήσει κάθε υποχθόνια δύναμη, όχι μόνο για να διατηρήσει την εχθρότητα των άλλων εθνών απέναντι στην Γερμανία, αλλ' ακόμη και για να την παροξύνει όσο ήταν δυνατό» (Χίτλερ 2006, σελ. 716).

Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε: «οι Εβραίοι είν' εκείνοι που σήμερα εξωθούν με τον πιο μεγάλο ζήλο στην ριζική καταστροφή, την Γερμανία. Κάθε τι που σ' ολόκληρο τον κόσμο, γράφεται ενάντια στη Γερμανία χρηματοδοτείται απ' τους Εβραίους, το ίδιο και στα χρόνια της ειρήνης όπως και, στον πόλεμο, ο χρηματοδοτούμενος απ' τους εβραίους και τους μαρξιστές Τύπος, καλλιεργούσε συστηματικά το μίσος ενάντια στην Γερμανία» (Χίτλερ 2006, σελ. 716). Ο Χίτλερ, μάλιστα, θεωρούσε την Γαλλία ως θανάσιμο εχθρό της Γερμανίας και επισήμαινε ότι είναι «συστηματικά καθοδηγούμενη από τους Εβραίους» (Χίτλερ 2006, σελ. 718).

Για τους λόγους αυτούς, ο Χίτλερ έκανε λόγο για «Ιουδαϊκό πρόβλημα» (Χίτλερ 2006, σελ. 645), ενώ χαρακτήριζε τους Εβραίους ως τον «θανάσιμ[ο] εχθρ[ό] της ανθρωπότητας και του χριστιανισμού» (Χίτλερ 2006, σελ. 645). Επιπλέον, έδινε στον αντισημιτισμό του και χριστιανικό επίχρισμα, τονίζοντας ότι το πνεύμα του Εβραίου «είναι τόσο ξένο προς τον αληθινό Χριστιανισμό, όσο ο χαρακτήρας του δεν μπόρεσε να συμβιβασθεί, εδώ και δύο χιλιάδες χρόνια, με τον μεγάλο ιδρυτή αυτής της νέας θεωρίας. Πρέπει ακόμη ν' αναγνωρίσουμε ότι Εκείνος δεν κράτησε διόλου μυστική τη γνώμη που είχε για τον Εβραϊκό λαό, και πως την εκδήλωνε, κάθε φορά που χρειαζόταν, ακόμα και με το μαστίγιο, διώχνοντας απ' το ναό του Κυρίου αυτόν τον αντίπαλο ολόκληρης της ανθρωπότητας, που και τότε, όπως τόκανε πάντα, δεν έβλεπε την θρησκεία παρά σαν μια ευκαιρία για εμπορικές επιχειρήσεις» (Χίτλερ 2006, σελ. 344). Γι' αυτό και ο Χίτλερ υπογράμμιζε ότι «υπερασπίζοντας τον εαυτό μου ενάντια στους Εβραίους, αγωνίζομαι για να υπερασπιστώ το έργο του Κυρίου» (Χίτλερ 2006, σελ. 79).

Η εχθρότητα του Χίτλερ προς τους Εβραίους ήταν τέτοια ώστε έφθανε στο ακραίο μίσος. Όπως παραδεχόταν και ο ίδιος: «Τώρα δεν φοβάμαι πιά να ξεκαθαρίσω τις σχέσεις μου με το Ιουδαϊκό πρόβλημα. Ναι, θα πολεμούσα αυτή τη βρωμιά!» (Χίτλερ 2006, σελ. 74) και επισήμαινε: «Με τους Εβραίους δεν μπορείς ποτέ να συμφιλιώνεσαι, αλλά μονάχα να λες: όλα ή τίποτα» (Χίτλερ 2006, σελ. 228).

Ο Χίτλερ υποστήριζε ότι οι Εβραίοι είχαν ανεπτυγμένο το ένστικτο της αυτοσυντήρησης, αλλά δεν μπορούσαν να δημιουργήσουν δικό τους πολιτισμό. Αυτήν την αδυναμία την απέδιδε στην έλλειψη ιδεαλισμού τους, δηλαδή στην έλλειψη πνεύματος θυσίας του ατόμου για το καλό της κοινότητας. Θεωρούσε, δηλαδή, ότι «ο Εβραίος δεν κατέχει την παραμικρή δυνατότητα να δημιουργήσει έναν πολιτισμό αφού ο ιδεαλισμός, που χωρίς αυτόν κάθε εξέλιξη που ανυψώνει τον άνθρωπο, θα φαινόταν αδύνατη, του είναι και θα του είναι άγνωστος. Η καλλιέργειά του δεν

θα του χρησιμεύσει ποτέ να οικοδομήσει αλλά να καταστρέψει... Κάθε ανθρώπινη πρόοδος θα πραγματοποιηθεί, όχι απ' αυτόν, αλλά παρ' όλο που υπάρχει αυτός» (Χίτλερ 2006, σελ. 340).

Κατά την αντίληψη του Χίτλερ, «η θέληση της θυσίας δεν πηγαίνει στον Ιουδαϊκό λαό, πιο πέρα από το απλό ένστικτο αυτοσυντήρησης του ατόμου... Οι Εβραίοι δεν συνενώνονται παρά μόνον όταν βρεθούν σε δύσκολη θέση από έναν κοινό κίνδυνο ή όταν τους τραβά μια κοινή λεία. Όταν αυτά τα δύο κίνητρα χαθούν, ο πιο σκληρός εγωισμός ξαναπαίρνει τα δικαιώματά του πάνω σ' αυτό το λαό, που πριν ήταν τόσο ενωμένος και τώρα έχει μεταβληθεί τελείως ξαφνικά σ' ένα κοπάδι αρουραίους που τρέχουν να εξαφανιστούν μετά από μίαν σκληρή μάχη» (Χίτλερ 2006, σελ. 337-338).

Αυτή η έλλειψη ιδεαλισμού εξηγούσε, κατά τον Χίτλερ, το γιατί «δεν υπήρξε ποτέ Ιουδαϊκή τέχνη και συμπερασματικά δεν υπάρχει μέχρι σήμερα· κι είναι αξιοσημείωτο που οι δύο βασιλικές τέχνες, η αρχιτεκτονική κι η μουσική, δεν έχουν τίποτα το κοινό με τους Εβραίους. Αυτά που ως σήμερα πραγματοποίησε στον τομέα της τέχνης ο εβραϊκός λαός, δεν ήταν παρά τσαπατσουλίες κι ανοησίες. Αλλά ο Εβραίος δεν κατέχει την ικανότητα που ξεχωρίζει τις δημιουργικές φυλές και που έχουν κατόπιν προοριστεί για να δημιουργήσουν τους πολιτισμούς. Αυτό που αποδεικνύει μέχρι ποιού σημείου ο Εβραίος δεν κατόρθωσε να εξομοιωθεί με τους άλλους πολιτισμούς, παρά σαν αντιγραφείας, που άλλωστε παραμορφώνει το πρότυπό του, είναι το γεγονός ότι καλλιεργεί προπάντων την τέχνη που απαιτεί την πιο μεγάλη δεξιοτεχνία κι εφευρηματικότητα: δηλαδή την δραματική τέχνη» (Χίτλερ 2006, σελ. 339).

Ως λαός που δεν μπορεί να παράγει πολιτισμό, οι Εβραίοι, σύμφωνα με τον Χίτλερ, έχουν πάντα «τον ίδιο απώτερο σκοπό: να καταστρέψουν με το μπαστάρδεμα και την επιμιξία, αυτή τη λευκή φυλή που μισούν, να την γκρεμίσουν απ' το υψηλό επίπεδο πολιτισμού και πολιτικής οργάνωσης που βρισκόταν και να γίνουν κύριοί της. Γιατί, ένας λαός καθαρής κι αγνής ράτσας κι έχοντας τη συνείδηση της αξίας του αίματός του, δεν θα μπορούσε ποτέ να υποταχθεί στον Εβραίο· αυτός πάλι δεν θα κατάφερνε να κυριαρχήσει σε τούτον τον κόσμο παρά μόνο ανάμεσα σε μιγάδες. Έτσι επιδιώκει να χαμηλώσει συστηματικά το επίπεδο της ράτσας δηλητηριάζοντας σταθερά κι επίμονα τα άτομα. Αλλά κι από καθαρά πολιτική άποψη, αρχίζει ν' αντικαθιστά την ιδέα της δημοκρατίας με τη δικτατορία του προλεταριάτου» (Χίτλερ 2006, σελ. 366-367).

Η περιγραφή αυτού που ο Χίτλερ χαρακτήριζε ως «Εβραϊκό πρόβλημα», εκτός από τα έντονα αντισημιτικά στοιχεία, χαρακτηριζόταν και από μία οπτική θεωριών συνωμοσίας. Τα αποδιδόμενα στους Εβραίους σχέδια για παγκόσμια επικράτηση συνυφαίνονταν με τις θεωρίες περί των Πρωτοκόλλων των Σοφών της Σιών και περί του ρόλου του τεκτονισμού. Όλα αυτά συνέτειναν, κατά τον Χίτλερ, στην προώθηση των σχεδίων των Εβραίων για παγκόσμια επικράτηση.

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Χίτλερ υποστήριζε ότι οι Εβραίοι «δεν έχουν διόλου την διάθεση να ιδρύσουν στην Παλαιστίνη ένα ιουδαϊκό κράτος και να πάνε εκεί να ριζώσουν· έχουν απλούστατα υπόψη τους να εγκαταστήσουν εκεί τον κεντρικό οργανισμό του απατεωνίστικου διεθνιστικού σκοπού τους για παγκόσμια κυριαρχία» (Χίτλερ 2006, σελ. 365-366). Ο Χίτλερ επικαλούνταν τα Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών και θεωρούσε ως απόδειξη της γνησιότητάς τους το ότι «ο Εβραϊκός Τύπος [α] καταδίκασε έτσι κραυγαλέα» (Χίτλερ 2006, σελ. 345).

Κατά τον Χίτλερ, τα Πρωτόκολλα «εκφράζουν ξεκάθαρα και εν γνώσει του σκοπού, αυτά που οι Εβραίοι ασυνείδητα προσπαθούν να πετύχουν. Αυτό είναι το πιο σημαντικό. Δεν μας ενδιαφέρει εδώ να εξετάσουμε ποιοί απ' τους Εβραίους παραδέχονται αυτές τις αποκαλύψεις· εκείνο που είναι αποφασιστικό και συντριπτικό γι' αυτούς, είναι ότι φέρνουν στο φως της ημέρας, με μίαν ανατριχιαστική ακρίβεια, το χαρακτήρα και την δραστηριότητα του Ιουδαϊκού λαού και, μ' όλες του τις διακλαδώσεις, τον τελικό σκοπό στον οποίο τείνουν» (Χίτλερ 2006, σελ. 345).

Ο Χίτλερ θεωρούσε ότι ο τεκτονισμός «τελειωτικά έπεσε στα χέρια του [Εβραίου]» (Χίτλερ 2006, σελ. 353) και έτσι «οι διευθύνουσες τάξεις κι η ανώτατη πολιτική και οικονομική μπουρζουαζία, πιασμένες στο δόλωμα της μασονίας, γίνονταν λεία του χωρίς να προβάλλουν την παραμικρή αντίρρηση ή αντίσταση» (Χίτλερ 2006, σελ. 353). Εκτός από τον τεκτονισμό και τον Τύπο, οι Εβραίοι, κατά τον Χίτλερ, έλεγχαν και όλα τα υπάρχοντα κόμματα της Γερμανίας.

Ο Χίτλερ υποστήριζε ότι ο Ιουδαϊσμός «θα σταματήσει το επιταχυνόμενο έργο του της καταστροφής, μόνον όταν μεταβάλλει διαδοχικά όλα τα κράτη σε μια απέραντη πεδιάδα ερειπίων, που σ' αυτήν θα βασιλεύει η αιώνια αυτοκρατορική εξουσία του ιουδαϊσμού» (Χίτλερ 2006, σελ. 717). Μάλιστα, πίστευε ότι «αν μείνει έστω κι ένα κράτος που να διατηρεί ακόμη την ενεργητικότητά του και την εθνικιστική μεγαλοσύνη του, η παγκόσμια αυτοκρατορία που θέλουν να οικοδομήσουν οι Εβραίοι σατραπίσκοι θα νικηθεί, καθώς και κάθε τυραννία, απ' την δύναμη της εθνικιστικής ιδέας» (Χίτλερ 2006, σελ. 735).

Συνέπεια αυτής της οπτικής του ήταν η άποψή του ότι «αντί να ενισχύουμε το μίσος που χωρίζει τους Άριους λαούς – που ακόμη και τα πάντα αν είναι ενάντια, τους ενώνει το ίδιο αίμα κι οι μεγάλες γραμμές που χάραξε ο πολιτισμός – θα πρέπει να στρέψουμε την οργή του λαού στον αδυσώπητο εχθρό της ανθρωπότητας και να του δείξουμε πως αυτός είναι ο αληθινός δράστης όλων των κακών που μας δέρνουν» (Χίτλερ 2006, σελ. 736).

Μάλιστα, ο Χίτλερ προέβλεπε ότι «είναι πιά εξακριβωμένο και σίγουρο ότι ο κόσμος μας προσανατολίζεται σε μια ριζοσπαστική επανάσταση. Όλο το πρόβλημα είναι να διαπιστώσουμε αν θα γίνει για το καλό της Άριας ανθρωπότητας ή για το συμφέρον των προαιώνιων Εβραίων» (Χίτλερ 2006, σελ. 490). Ως λύση στην επιδίωξη των Εβραίων για παγκόσμια κυριαρχία, ο Χίτλερ έβλεπε την δυναμική αντιμετώπιση των σχεδίων τους, καθώς «κανένας από [τους λαούς] δεν μπορεί ν' απομακρύνει απ' το λαιμό του το χέρι του Εβραίου που τον πνίγει, αν δεν χρησιμοποιήσει το σπαθί» (Χίτλερ 2006, σελ. 749). Μάλιστα, υπογράμμιζε ότι το ένστικτο των Εβραίων για κυριαρχία πάνω στον κόσμο «δεν θα σβήσει παρά με την ίδια τους την εξαφάνιση» (Χίτλερ 2006, σελ. 761).

Αντιμαρξισμός και Αντιφιλελευθερισμός

Ο Χίτλερ θεωρούσε τη θεωρία και τη μαρξιστική αντίληψη της ζωής μια «καταστρεπτική[ή] θεωρία[α]», μια «πανούκλα» με διαθέσεις «για παγκόσμια επικράτηση» (Χίτλερ 2006, σελ. 173), ένα «δηλητηριάσμενο[ο] μόλυσμα[α]» (Χίτλερ 2006, σελ. 187), ενώ χαρακτήριζε τον Μαρξισμό ως «το πιο ζωτικό πρόβλημα που υπήρχε κείνη την στιγμή» (Χίτλερ 2006, σελ. 173). Κατά τον Χίτλερ, «μοναδικός σκοπός για το μέλλον του γερμανικού έθνους έπρεπε να είναι το πρόβλημα της καταστροφής του Μαρξισμού» (Χίτλερ 2006, σελ. 174) καθώς «ο Μαρξισμός με το δηλητήριό του κατάτρωγε σχεδόν αδιόρατα όλες τις βάσεις της υγιεινής εθνικής οικονομίας» (Χίτλερ 2006, σελ. 174). Μάλιστα, χαρακτηριστικά υπογράμμιζε ότι «την ημέρα που ο μαρξισμός θα τσακισθεί στη Γερμανία, θα δούμε να σπάζουν ταυτόχρονα κι οι αλυσίδες της σκλαβιάς της» (Χίτλερ 2006, σελ. 784).

Ο Χίτλερ συνέδεε ευθέως τον μαρξισμό και την σοσιαλδημοκρατία με τον ιουδαϊσμό. Αναφερόταν στον «Εβραίο[ο] Καρλ Μαρξ» (Χίτλερ 2006, σελ. 237), θεωρούσε ότι η σοσιαλδημοκρατία «δεν ήταν παρά το προσωπείο του Μαρξισμού της εποχής» (Χίτλερ 2006, σελ. 193) και επισήμαινε «την συστηματική διάβρωση της σοσιαλδημοκρατίας που επιχείρησε το εβραϊκό στοιχείο» (Χίτλερ 2006, σελ. 606) καθώς Εβραίοι ήταν οι ηγέτες της, από τους βουλευτές ως τους γραμματείς των συνδικάτων μέχρι και τους υπεύθυνους των επιτροπών. Ο Μαρξισμός χαρακτηριζόταν ως «απαίσιο συνδικάτο Εβραίων δηλητηριαστών του λαού» (Χίτλερ 2006, σελ. 188), ως «εχθρός[ός] του Έθνους» (Χίτλερ 2006, σελ. 188), ως «φίδι» (Χίτλερ 2006,

σελ. 188), ως «μιάσμα» (Χίτλερ 2006, σελ. 189) και ως «λέπτρα» (Χίτλερ 2006, σελ. 194) και τονιζόταν ο αγώνας «των σοσιαλδημοκρατών ενάντια στην εθνική οικονομία, αγώνας που είχε σαν σκοπό την προετοιμασία του χώρου για την επικράτηση του διεθνιστικού κεφαλαίου και των Εβραίων χρηματιστών» (Χίτλερ 2006, σελ. 237).

Αξίζει να σημειωθεί ότι πολιτικά ο Χίτλερ προσέγγισε πρώτα τους σοσιαλδημοκράτες, το κίνημα των οποίων δεν του ήταν «διόλου αντιπαθητικό» (Χίτλερ 2006, σελ. 51) καθώς πίστευε ότι θα μπορούσε να ανεβάσει το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων. Όμως, η εχθρότητα των σοσιαλδημοκρατών της Αυστρίας απέναντι στην διαφύλαξη του γερμανισμού και η απόρριψη του Έθνους, της Πατρίδας, της αξίας των νόμων, των σχολείων, της θρησκείας και της ηθικής απομάκρυναν τον Χίτλερ, ο οποίος αντιλήφθηκε «ποια πανούκλα κρυβόταν κάτω απ' τη μάσκα των κοινωνικών μεταρρυθμίσεων και της αγάπης του πλησίον και πόσο γρήγορα η ανθρωπότητα έπρεπε ν' απαλλάξει τον πλανήτη μας απ' αυτούς, πριν αυτοί απαλλάξουν τον πλανήτη απ' την ανθρωπότητα» (Χίτλερ 2006, σελ. 51-52). Ο Χίτλερ θεωρούσε ότι η σοσιαλδημοκρατία είναι «μία θεωρία που ξυπνούσε τον εγωισμό και το μίσος, φτιαγμένη για να κατακτήσει μαθηματικά τη νίκη, αλλά ο θρίαμβός της, σίγουρα θα ήταν για την ανθρωπότητα ένα θανάσιμο χτύπημα» (Χίτλερ 2006, σελ. 64).

Κατά τον Χίτλερ, ο μαρξισμός είχε δύο βασικές αδυναμίες: α) την παραγνώριση της αξίας του παράγοντα «φυλή» και β) την παραγνώριση της αξίας του παράγοντα «προσωπικότητα», τους οποίους, όπως έχει ήδη καταδειχθεί, ο ίδιος θεωρούσε ως βασικούς πυλώνες της ανθρώπινης δημιουργίας και του ανθρώπινου πολιτισμού. Όπως επισήμαινε ο Χίτλερ: «αυτό που βασικά ξεχωρίζει τις ρατσιστικές μας αντιλήψεις από τις μαρξιστικές, είναι ότι οι πρώτες αναγνωρίζουν όχι μόνο τις ικανότητες της ράτσας αλλά ακόμη και την σημασία της προσωπικότητας και πάνω της στηρίζουν τη βάση κάθε θετικής δημιουργίας. Αυτοί είναι οι βασικοί παράγοντες της φιλοσοφίας. Αν... το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα δεν είχε κατανοήσει την βασική σημασία αυτής της αναγκαίας αρχής, αν περιοριζόταν μόνο να μπαλώσει, οπωσδήποτε άσχημα, την σημερινή μας κατάσταση, και πρέσβευε την βασιλεία της πλειοψηφίας, δεν θα ήταν διόλου ένα κόμμα αντίπαλο του μαρξισμού... Αν το κοινωνικό πρόγραμμα του κινήματος περιοριζόταν στο να εξαλείψει την προσωπικότητα και να βάλει στη θέση της την πλειοψηφία, τότε κι ο εθνικοσοσιαλισμός θ' αποδεικνυόταν με την σειρά του μολυσμένος απ' το δηλητήριο του μαρξισμού, όπως κι όλα τ' άλλα αστικά κόμματα» (Χίτλερ 2006, σελ. 516).

Μάλιστα, ο Χίτλερ θεωρούσε ότι η σοσιαλιστική θεωρία «είναι ένα συνοθύλευμα αδιάσπαστο, λογικής και ηλιθιότητας» (Χίτλερ 2006, σελ. 359) καθώς «με την άρνηση της προσωπικότητας και κατ' ακολουθία του έθνους και της ράτσας, που την αντιπροσωπεύουν και για κάθε λόγο ύπαρξης, καταστρέφει η θεωρία αυτή και την στοιχειώδη ακόμη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται το σύνολο του ανθρώπινου πολιτισμού και που απ' αυτήν ακριβώς εξαρτώνται κι οι ίδιοι οι ιδρυτές της θεωρίας αυτής. Να λοιπόν ποια είναι η βαθύτερη σημασία της μαρξιστικής φιλοσοφίας, αν μπορούμε να χαρακτηρίσουμε 'φιλοσοφία' τούτο το τερατώδες παράγωγο ενός εγκληματικού μυαλού. Η εκμηδένιση της προσωπικότητας και της ράτσας, καταργεί το πιο μεγάλο εμπόδιο που έχει μπει ποτέ ανάμεσα στο δρόμο για την κυριαρχία μιας κατώτερης φυλής, δηλαδή της Ιουδαϊκής» (Χίτλερ 2006, σελ. 360).

Ο Χίτλερ υποστήριζε ότι μέσω της μαρξιστικής θεωρίας, οι Εβραίοι «κέρδιζαν» την εργατική τάξη βασιζόμενοι πάνω στο δίκαιο αίτημα για κοινωνική δικαιοσύνη και υποσχόμενοι την βελτίωση του βιοτικού της επιπέδου. Εμπότιζαν τους εργάτες με μίσος και διεθνισμό και άρα τους απέκοπταν από την εθνική και φυλετική τους κοινότητα. Έτσι, ο Γερμανός εργάτης μετατρέποταν σε εργαλείο καταστροφής της γερμανικής οικονομίας και κατά συνέπεια της ίδιας της εθνικής του κοινότητας.

Μάλιστα, ο Χίτλερ προέβλεπε ότι «ο Εβραίος θα μείνει... ο αδιαφιλονίκητος αρχηγός του εργατικού κινήματος, όσο δεν αναλαμβάνεται από κάποιον το γιγάντιο έργο της διαφώτισης των

μεγάλων μαζών» (Χίτλερ 2006, σελ. 363) και θεωρούσε ότι ο Εβραίος «σύμφωνα με την αποφασιστικότητα του και με το ένστικτο της αρπαγής που είναι βαθιά ριζωμένο μέσα του, δίνει στο εργατικό κίνημα ένα χαρακτήρα βίας και μορφή επαναστατική» (Χίτλερ 2006, σελ. 363). Κατά τον Χίτλερ, βασική αρχή του Μαρξισμού «ήταν και είναι ο διαμελισμός κι η καταστροφή όλων των εθνικιστικών κρατών, που δεν ήταν εβραϊκά» (Χίτλερ 2006, σελ. 187-188) και επομένως, «σκοπός του Εβραίου είναι να σταθεροποιήσει έτσι τις βάσεις της μαρξιστικής θεωρίας... Έτσι, κάτω απ' τη μάσκα των καθαρά σοσιαλιστικών ιδεών, κρύβονται οι διαβολικές στ' αλήθεια, προθέσεις του Εβραίου» (Χίτλερ 2006, σελ. 359) καθώς εκείνος [ο Εβραίος] «ελπίζει ότι ο αγώνας για την περιφρούρηση της ύπαρξης του εργάτη θα του ανοίξει το δρόμο και θα τον οδηγήσει στην παγκόσμια κυριαρχία» (Χίτλερ 2006, σελ. 358).

Ο Χίτλερ θεωρούσε τον ρωσικό μπολσεβικισμό ως εκπρόσωπο των Εβραίων και υπογράμμιζε ότι οι Εβραίοι διεθνιστές ήταν «οι αληθινοί οργανωτές της [Οκτωβριανής] επανάστασης, αυτοί που στην πραγματικότητα τραβούσαν τα νήματα» (Χίτλερ 2006, σελ. 602). Μάλιστα, κατά τον Χίτλερ, με την επικράτηση της Οκτωβριανής Επανάστασης, «ο Ρώσος αναλφάβητος έγινε πια ο ανυπεράσπιστος σκλάβος των Εβραίων δικτατόρων του» (Χίτλερ 2006, σελ. 602).

Περιγράφοντας την κατάσταση στη Σοβιετική Ρωσία, ο Χίτλερ υποστήριζε ότι οι Εβραίοι είχαν καταλάβει τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα και «η Ρωσία είναι ανίκανη να απαλλαγεί απ' το Εβραϊκό μίσημα με τις ίδιες τις δικές της δυνάμεις» (Χίτλερ 2006, σελ. 753). Γινόμενος πιο συγκεκριμένος, τόνιζε ότι «πρόκειται για μία ορδή απ' τα κατώτερα ανθρώπινα στοιχεία, που, χάρη στην έννοια κάποιας τραγικής στιγμής της ιστορίας του κόσμου, ερήμωσε ένα μεγάλο κράτος, σκότωσε κι εξανδραπόδισε κατά εκατομμύρια, με μια αιμοβόρα αγριότητα, τους διανοούμενους των απάνω τάξεων και εξασκεί εδώ και δέκα χρόνια περίπου, την πιό σκληρή τυραννία που έγινε ποτέ» (Χίτλερ 2006, σελ. 760). Και συνέχιζε λέγοντας ότι «αυτοί που κυβερνούν σήμερα τη Ρωσία ανήκουν σ' ένα λαό που συνδυάζει σε πρωτοφανή βαθμό, τη ζωώδη σκληρότητα και την απίστευτη τέχνη του να λέει ψέματα και που τώρα περισσότερο παρά ποτέ φαίνεται προορισμένος να επιβάλλει την αιματηρή καταπίεσή του σ' ολόκληρο τον κόσμο» (Χίτλερ 2006, σελ. 760).

Κατά τον Χίτλερ, ο μαρξισμός χρησιμοποιούσε τα συνδικάτα ως όπλο για να πλήξει τις οικονομικές βάσεις των κρατών προκειμένου να εκμηδενισθεί η εθνική τους παραγωγή και το εθνικό τους εμπόριο και έτσι να υποδουλωθούν στο εβραϊκό κεφάλαιο. Θεωρούσε όμως πως αν τα συνδικάτα, αντί για τη διεθνιστική θεωρία του μαρξισμού, είχαν ως κίνητρο την εθνική ιδέα, «θα μεταλλάξουν τα εκατομμύρια των εργατών σε μέλη μιας ανώτερης κοινωνίας μέσα στο έθνος» (Χίτλερ 2006, σελ. 384). Γι' αυτό και ο Χίτλερ ήταν υπέρ των συνδικάτων, τα οποία θεωρούσε απαραίτητα «σαν ακρογωνιαί[ους] λίθο[ους] για το μελλοντικό οικονομικό κοινοβούλιο των εμπορικών οίκων» (Χίτλερ 2006, σελ. 687).

Βάσει των προαναφερθέντων, ο Χίτλερ θεωρούσε τους μαρξιστές ως «θανάσιμους εχθρούς του λαού [του]» και υποστήριζε ότι «το πρωταρχικό καθήκον μιας κυβέρνησης αληθινά εθνικής ήταν... η αναζήτηση κι η εξεύρεση ανθρώπων αποφασισμένων να εξαπολύσουν στον μαρξισμό εξοντωτικό πόλεμο» (Χίτλερ 2006, σελ. 782). Μάλιστα, επισήμαινε ότι «αν είχαμε κατά τη διάρκεια ή στην αρχή του [Α' Παγκοσμίου] πολέμου εξαφανίσει δηλητηριάζοντάς τους με γκάζι δώδεκα ή δεκαπέντε χιλιάδες απ' αυτούς τους Εβραίους διασπαστές... αν είχαμε απαλλαγεί εγκαίρως απ' αυτές τις λίγες χιλιάδες των παλιανθρώπων θα σώζαμε ένα εκατομμύριο τουλάχιστο γενναίους Γερμανούς» (Χίτλερ 2006, σελ. 781).

Επιπλέον, ο Χίτλερ υποστήριζε ότι και ο φιλελευθερισμός (τον οποίον αποκαλεί και «Μαγχεστριανό φιλελευθερισμό») ήταν «εβραϊκής εμπνεύσεως» (Χίτλερ 2006, σελ. 107), γι' αυτό και η άποψή του ήταν αντίστοιχη με εκείνη που είχε για τον μαρξισμό. Καθώς ο φιλελευθερισμός δεν αναγνώριζε τη σημασία της φυλής και δεν την έθετε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός του, στην ουσία οδηγούσε σε καταστροφή του ίδιου του κράτους και άνοιγε την

πόρτα στον διεθνιστικό μαρξισμό. Κατ' εκείνον, ο φιλελευθερισμός «στις βασικές [του] αρχές, διόλου σχεδόν δεν ξεχωρίζει από την μαρξιστική θεωρία παρά μόνο σε επουσιώδη και ατομικά προβλήματα. Ο αστικός κόσμος είναι μαρξιστικός, αλλά πιστεύει κιάλας στην κυριαρχία ορισμένων ομάδων ατόμων (της μπουρζουαζίας) ενώ ο μαρξισμός αποβλέπει και με μια πρωτοφανή τολμηρότητα επιδιώκει να κλείσει ολόκληρο τον κόσμο μέσα στα χέρια των Εβραίων» (Χίτλερ 2006, σελ. 436).

Κατά τον Χίτλερ, «ο Εβραίος γίνεται ξαφνικά φιλελεύθερος κι αρχίζει να εκδηλώνει τον ενθουσιασμό του για την πρόοδο που έχει ή που πρέπει να πραγματοποιήσει το ανθρώπινο γένος. Σιγά-σιγά γίνεται με λίγα λόγια ο υπέρμαχος των νέων καιρών. Στ' αλήθεια όμως συνεχίζει να καταστρέφει, πάντα ριζικά, τις βάσεις μιας πολιτικής οικονομίας αληθινά χρήσιμης για το λαό» (Χίτλερ 2006, σελ. 353).

Είναι προφανές ότι τόσο ο αντιμαρξισμός όσο και ο αντιφιλελευθερισμός του Χίτλερ ήταν άρρηκτα συνδεδεμένοι τόσο με τον φυλετισμό όσο και με τον αντισημιτισμό του. Κατ' επέκταση, θεωρούσε ότι η πάλη του γερμανικού έθνους για την οικονομική και εθνική του ανεξαρτησία περνούσε μέσα από τον αγώνα ενάντια στο διεθνές εβραϊκό κεφάλαιο, το οποίο απέβλεπε στην καταστροφή της Γερμανίας προκειμένου να υπαχθεί σε καθεστώς οικονομικού ελέγχου και κατόπιν να υποδουλωθεί και πολιτικά.

3.3 Ολοκληρωτισμός – Αντικοινοβουλευτισμός

Σε νεαρή ηλικία, ο Χίτλερ ένιωθε βαθύ θαυμασμό για το Αγγλικό Κοινοβούλιο. Όμως, η παρακολούθηση των συνεδριάσεων της Αυστριακής Βουλής στην Βιέννη τον έκαναν να αισθανθεί απέχθεια για τον τρόπο λειτουργίας του κοινοβουλίου και να το απορρίψει ως τρόπο διακυβέρνησης, υπογραμμίζοντας πως «ό,τι θείο υπάρχει μέσα στη Δημοκρατία πνίγεται δυστυχώς από το βούρκο του κοινοβουλευτισμού» (Χίτλερ 2006, σελ. 92).

Κατά τον Χίτλερ, «το κράτος δεν είναι, αυτό καθεαυτό, παρά ένα σχήμα, κι η υπόστασή του, δηλαδή το περιεχόμενο αυτού του σχήματος, είναι το έθνος, ο λαός. Πρέπει λοιπόν τα συμφέροντα του κράτους να υποταχθούν στα ηγεμονικά δικαιώματα του λαού» (Χίτλερ 2006, σελ. 661). Από πλευράς συστήματος διακυβέρνησης, ο Χίτλερ έβρισκε θετικά σημεία στην μοναρχία (Χίτλερ 2006, σελ. 309), τα οποία ήταν: η σταθερότητα της κατεύθυνσης του έθνους, η τιμιότητα του συστήματος, η εξύψωση των κρατικών λειτουργιών και του στρατού πάνω από τον κομματισμό, η προσωπική διακυβέρνηση από τον μονάρχη, ο μονάρχης ως σύμβολο υπευθυνότητας και τέλος η δημιουργική αξία της μοναρχίας καθώς τα ανάκτορα ήταν πάντα το καταφύγιο των τεχνών.

Επίσης, έβλεπε τον στρατό ως παράγοντα δύναμης, ως την «πιο δυναμική σχολή του γερμανικού έθνους» καθώς και ως «προστάτη της εθνικής μας ακεραιότητας και της ελευθερίας του λαού μας» (Χίτλερ 2006, σελ. 310). Ο Χίτλερ θεωρούσε ότι ο στρατός «ολοκλήρωνε την έννοια της ανεπιφύλακτης υπευθυνότητας... ενέπνεε το ατομικό θάρρος... [και] αποτελούσε το παράδειγμα αποφασιστικότητας» (Χίτλερ 2006, σελ. 310-311). Μάλιστα, αντιδιέσπελλε τον στρατό με την πολιτική καθώς θεωρούσε ότι «ο στρατός πίστευε στον ιδεαλισμό κι ήταν αφοσιωμένος στην πατρίδα και στο μεγαλείο της, ενώ στην πολιτική ζωή άνθιζε η απληστία κι ο υλισμός» (Χίτλερ 2006, σελ. 311).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Χίτλερ δεν θεωρούσε ότι ο τρόμος και η βία εξασφάλιζαν σε ένα καθεστώς την μακροήμερευση καθώς «στο πέρασμα των αιώνων, τα κυβερνητικά συστήματα δεν στηρίχθηκαν και δεν επέζησαν με τον τρόπο και τη βία, αλλά με την πίστη στην αξία τους, την σοβαρότητα με την οποία διαχειρίζονταν τα συμφέροντα του λαού και την βοήθεια που πρόσφεραν στην ανάπτυξη και την επίτευξή τους» (Χίτλερ 2006, σελ. 314). Μάλιστα, διευκρινίζει

ότι δεν ήταν υπέρ μιας επαναστάσεως που θα κατέστρεφε όλα όσα προϋπήρχαν καθώς, κατ' εκείνον, «η έννοια κι ο σκοπός των επαναστάσεων δεν είναι να γκρεμιστούν τα οικοδομήματα, αλλά να στερεωθεί ακριβώς ότι είναι άσχημα τοποθετημένο και να κτιστεί κι άλλο ένα πλάϊ σ' αυτό που υπάρχει, αφού πρώτα καταδειχθεί η χρησιμότητα του παλιού... Αλλιώς ο κόσμος δεν θ' απελευθερωθεί ποτέ απ' το χάος, γιατί κάθε γενιά θα παίρνει τότε το δικαίωμα να καταστρέφει και να συντρίβει το παρελθόν αντί να δημιουργεί ένα δικό της έργο» (Χίτλερ 2006, σελ. 291).

Σε ό,τι αφορά το σύστημα διακυβέρνησης της χώρας, ο Χίτλερ ήταν εκ πεποιθήσεως αντιδημοκράτης καθώς δεν πίστευε στην αρχή της πλειοψηφίας. Θεωρούσε ότι για το μέλλον ανοίγονταν δύο δυνατότητες: «ή ο κόσμος θα διευθύνεται από τους κανόνες της μοντέρνας δημοκρατίας μας και τότε η ζυγαριά θα κλίνει προς όφελος των αριθμητικά ισχυρότερων λαών, ή ο κόσμος θα διευθύνεται με βάση τους φυσικούς νόμους: οπότε θα υπερισχύσουν οι λαοί με σιδερένια θέληση» (Χίτλερ 2006, σελ. 151-152). Μάλιστα, υποστήριζε ότι «όταν η κυβέρνηση οδηγεί ένα λαό στην καταστροφή απ' όλους τους δρόμους, η επανάσταση αποτελεί, όχι πιά δικαίωμα των πολιτών, αλλά καθήκον» (Χίτλερ 2006, σελ. 109) και διευκρίνιζε ότι η επανάσταση δεν θα κατευθυνόταν ενάντια στο έθνος, ούτε στο κράτος, αλλά «ενάντια σε μια μέθοδο διακυβέρνησης που... [οδηγεί] στον εκφυλισμό της εθνικής... συνείδησης» (Χίτλερ 2006, σελ. 109).

Κατά τον Χίτλερ, όλα επιτρέπονταν στο κράτος προκειμένου να επιτευχθεί ο σωστός σκοπός. Μια εθνική κυβέρνηση «επιτρέπεται να επέμβει ανοιχτά πάνω στα δικαιώματα και στην ελευθερία των πολιτών καθώς και των μειονοτήτων, απ' την στιγμή που ο λαός ολόκληρος θα κατανοήσει ότι παρόμοια μέτρα είναι απαραίτητα για την διακυβέρνηση του έθνους» (Χίτλερ 2006, σελ. 657), ενώ η ελευθερία του Τύπου θα έπρεπε να τεθεί στην υπηρεσία του Κράτους λόγω της μεγάλης επίδρασης που ο Τύπος ασκούσε στο λαό και λόγω του ρόλου του ως μέσου διαπαιδαγώγησης.

Ο ίδιος ο Χίτλερ παραδεχόταν ότι το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα «είναι και στην ουσία του και στην οργάνωσή του, βασικά κι αμετάκλητα αντικοινοβουλευτικό, δηλαδή απαρνείται γενικά την αρχή – όπως και μέσα στον ίδιο τον εσωτερικό οργανισμό του – της κυριαρχίας της πλειοψηφίας βάσει της οποίας ο πρόεδρος της κυβέρνησης έχει ξεπέσει στο επίπεδο του απλού εκτελεστή της θέλησης των άλλων» (Χίτλερ 2006, σελ. 389).

Όπως υπογράμμιζε, στο Κοινοβούλιο «καλούνται οι άνθρωποι να πάρουν αποφάσεις για ζητήματα για τα οποία δεν έχουν την παραμικρή ιδέα» (Χίτλερ 2006, σελ. 103), ενώ θεωρούσε ότι «η μετριότητα, η αδυναμία, η ανεπάρκεια ορθής σκέψης [είναι] χαρακτηριστικά του κοινοβουλευτικού συστήματος» (Χίτλερ 2006, σελ. 306). Μάλιστα, ο Χίτλερ χαρακτήριζε την έννοια της πλειοψηφίας μίας συνέλευσης ως ένα οίδημα «που έχει κατακλύσει τον οργανισμό μας με κάθε τρόπο, βρώμικο ή καθαρό» (Χίτλερ 2006, σελ. 93) και υποστήριζε ότι «σήμερα, που ο αριθμός των ψήφων της μάζας αποφασίζει, το περισσότερο βάρος τόχει η κατηγορία που είναι αριθμητικώς μεγαλύτερη: δηλαδή οι ηλίθιοι κι οι αγράμματοι» (Χίτλερ 2006, σελ. 268).

Επιπλέον, ο Χίτλερ θεωρούσε ως απαράδεκτη στον κοινοβουλευτισμό την απουσία προσώπων ευθύνης και τη συνεπακόλουθη αποφυγή ανάληψης προσωπικής ευθύνης για την οποιαδήποτε αποτυχία, καθώς η πολιτική ηγεσία κρυβόταν πίσω από την αρχή της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας, τη θέληση της οποίας εφαρμόζε. Γι' αυτό και ο Χίτλερ χαρακτήριζε το κοινοβούλιο ως «πρότυπο της ολοκληρωτικής απουσίας ευθύνης» (Χίτλερ 2006, σελ. 310) και επισήμαινε: «Αυτό που κατά πρώτο λόγο πρόσεξα ήταν η τέλεια κι εκπληκτική απουσία κάθε ευθύνης κι υπεύθυνου προσώπου, από εκεί μέσα. Το κοινοβούλιο παίρνει μίαν απόφαση: για όλες τις καταστροφές που μπορεί ν' ακολουθήσουν κανείς δεν είναι υπεύθυνος, κανείς δεν θα δώσει λογαριασμό... Είναι δυνατόν πρακτικώς να ονομάσουμε

πρωθυπουργό και υπεύθυνο για τις πράξεις του, κάποιον που οι πράξεις του κι οι ενέργειές του υποκύπτουν στην θέληση και στις απαιτήσεις της πλειοψηφίας;» (Χίτλερ 2006, σελ. 93).

Το κοινοβουλευτικό σύστημα, αντικαθιστώντας τον ηγέτη με την πλειοψηφία της μάζας, πήγαινε ενάντια στην αριστοκρατική αντίληψη και εξέθρεφε την πολιτική δειλία, που οδηγούσε στην αποφυγή ανάληψης ευθύνης καθώς αυτή μπορούσε να αποδοθεί μόνο σε συγκεκριμένα πρόσωπα και όχι σε κοινοβουλευτικές ομάδες ή πλειοψηφίες.

Ο αντικοινοβουλευτισμός του Χίτλερ συνδυαζόταν με τον αντισημιτισμό του, καθώς είχε οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι *«το κοινοβουλευτικό σύστημα δεν μπορεί, παρά ν' αρέσει σε καταχθόνια πρόσωπα που φοβούνται να παρουσιαστούν στο δυνατό φως... Ακόμη αυτό το δημοκρατικό σχήμα έγινε αγαπημένο μόνο σ' αυτό το είδος των ανθρώπων που κινούνται με κρυφούς σκοπούς κι έχουν λόγους να φοβούνται, τώρα και πάντοτε το φως. Μόνον οι Εβραίοι μπορούν να υποστηρίξουν ένα πολίτευμα τόσο βρώμικο και τόσο δόλιο όσο αυτό» (Χίτλερ 2006, σελ. 105).*

Κατά τον Χίτλερ, η αρχή της πλειοψηφίας και κατ' επέκταση το κοινοβουλευτικό σύστημα οδηγούσε στην αποσύνθεση της ανώτατης ιεραρχίας και στην ουσία διευκόλυνε την καταστρεπτική δράση του Ιουδαϊσμού για την υπονόμηση των Άριων μέσω της μείωσης της επιρροής των προσωπικοτήτων και της επιβολής της εξουσίας της μάζας. Ως λογική συνέπεια, ο Χίτλερ συμπέραινε ότι ούτε ο μαρξισμός αλλά ούτε και τα σχέδια του Ιουδαϊσμού για παγκόσμια κυριαρχία μπορούν να αντιμετωπισθούν μέσω του κοινοβουλευτικού συστήματος. Μάλιστα, ο Χίτλερ υποστήριζε ότι *«ο τελευταίος του [Εβραίου] σκοπός στο εξελικτικό του στάδιο είναι η νίκη της δημοκρατίας, ή καλύτερα αυτό που εννοούν με την έκφραση: η ηγεμονία του κοινοβουλευτισμού. Αυτή ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες του· καταργεί την προσωπικότητα κι ανεβάζει στη θέση της τους ανόητους, τους ανίκανους και προπάντων τους δειλούς» (Χίτλερ 2006, σελ. 355).*

Στο δίλημμα αν ήταν προτιμότερο να γκρεμιστεί το κοινοβούλιο από μέσα ή απ' έξω (στα εργοστάσια και στους δρόμους), ο Χίτλερ επέλεγε την δεύτερη οδό. Θεωρούσε ότι η πρώτη αποτελούσε σπατάλη ενεργητικότητας και ήταν οπωσδήποτε καταδικασμένη σε αποτυχία, καθώς το κοινοβουλευτικό κόμμα προτιμά τους «κοινοβουλευτικούς» από τους τίμιους και εθελοντές οπαδούς και αντί να αγωνίζεται μαθαίνει να «συζητά» και να «διαπραγματεύεται». Η δεύτερη οδός για να επιτύχει χρειάζεται αδιάσπαστο θάρρος και μεγάλες θυσίες, γι' αυτό πρέπει να έχει συνταχθεί με το κίνημα η μεγάλη λαϊκή μάζα.

Σε αντικατάσταση του κοινοβουλευτισμού, ο Χίτλερ πρότεινε την *«αληθινή Γερμανική Δημοκρατία της οποίας ο πρόεδρος εκλέγεται ελεύθερα και παίρνει επάνω του ολόκληρη την ευθύνη των κινήσεων και των πράξεών του. Μια τέτοια δημοκρατία δεν παραδέχεται ότι τα διάφορα θέματα μπορούν να ανακινηθούν με την ψήφο της πλειοψηφίας· μία και μόνη απόφαση που αναφέρεται στο καλό και στην επιβίωση της χώρας» (Χίτλερ 2006, σελ. 105).*

Κατά τον Χίτλερ, η αληθινή έννοια της Γερμανικής Δημοκρατίας είναι ότι *«δεν επιτρέπει στον πρώτο τυχόντα αριβίστα που θα φανεί, όσο και να τον βοηθήσουν οι συνθήκες, να κυβερνήσει τους συμπολίτες του· ο φόβος της ευθύνης είναι τόσο μεγάλος ώστε ν' απομακρύνει τους ανίκανους και τους αδύνατους. Κι αν ακόμα συμβεί ένα τέτοιο άτομο να καταφέρει και να εισχωρήσει στην εξουσία, μπορούν εύκολα να τον αποκαλύψουν και να του φωνάξουν χωρίς περιστροφές: έξω, βρωμερό σκουλήκι!» (Χίτλερ 2006, σελ. 105).*

Κατά συνέπεια, ο Χίτλερ υποστήριζε ότι το φυλετικό κράτος που θα δημιουργούσαν οι εθνικοσοσιαλιστές θα καταργούσε την κοινοβουλευτική αρχή της πλειοψηφίας από όλους τους ηγετικούς τομείς και θα την αντικαθιστούσε με την αρχή της προσωπικότητας. Όπως παραδεχόταν ο Χίτλερ, *«ακόμη αυτή την στιγμή δεν μπορούμε να ξεπεράσουμε κατευθείαν τον*

κοινοβουλευτισμό, θα το κάνουμε όταν όλες οι διασκέψεις του γίνουν αληθινά συμβούλια κι όταν ένα μόνο άτομο μπορεί να αναλάβει ολόκληρη την ευθύνη, μαζί με την εξουσία και το δικαίωμα της διοίκησης. Τα κοινοβούλια είναι από μόνα τους απαραίτητα γιατί πάνω απ' όλα αποτελούν ένα τμήμα όπου θα μπορέσει σιγά-σιγά να γίνει η κατάλληλη διαπαιδαγώγηση των ηγετών που θα τους εμπιστευθούμε μια μέρα τις ανώτατες ευθύνες» (Χίτλερ 2006, σελ. 518).

3.4 Χρήση βίας και νομιμότητα

Ο Χίτλερ υποστήριζε ότι οι ιδέες του εθνικοσοσιαλισμού θα διαδίδονταν με την προπαγάνδα, η οποία θα υποστηριζόταν από την άτεγκτη δύναμη. Κατ' εκείνον, η φυσική δύναμη από μόνη της δεν αρκούσε για να αλλάξουν οι πεποιθήσεις των ανθρώπων. Για να επιτευχθεί αυτό, η δύναμη θα έπρεπε να έχει ως στερεή βάση μία φιλοσοφική θεωρία, η οποία θα γκρέμιζε τις παλιές πεποιθήσεις και θα τις αντικαθιστούσε. Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε, «κάθε απόπειρα πολεμικής ενάντια σ' ένα φιλοσοφικό σύστημα με την υλική βία, τελειώνει με αποτυχία, ενώ ο αγώνας δεν παίρνει την ουσιαστική του μορφή αν δεν πρεσβεύει μίαν άλλη πνευματική θέση. Μόνο με την αμοιβαία σύγκρουση δύο θεωριών η νίκη θα ευνοήσει εκείνη που θα χρησιμοποιήσει χωρίς οίκτο και μ' επιμονή, την σκληρή βία» (Χίτλερ 2006, σελ. 192).

Κατά τον Χίτλερ, «η ψυχή της μάζας αφιερώνεται μόνο στον ολοκληρωτισμό και τη δύναμη... [Η] λαϊκή μάζα προτιμά τον αφέντη, απ' τον ικέτη και αισθάνεται πιο ικανοποιημένη με μια θεωρία που δεν παραδέχεται καμιάν άλλη πλάϊ της, από την φιλελεύθερη ανεξιθρησκεία... Ότι εξασκείται πάνω της μια ανηλεής τρομοκρατία, ότι προσβάλλουν κάθε στιγμή την ανθρωπινή της υπόσταση, δόλου δεν το αντιλαμβάνεται και δεν μπορεί να δει ούτε μία στιγμή τα θεωρητικά λάθη. Την ενδιαφέρουν μόνο οι εξωτερικές εκδηλώσεις που κινούνται από μία δύναμη καταλυτική και μία ηθική σκληρότητα, στις οποίες πάντα υποτάσσεται. Αν μία θεωρία καλύτερα οργανωμένη θελήσει ν' αντιταχθεί στη σοσιαλδημοκρατία, θα επικρατήσει μόνον αν ο αγώνας της γίνει κάτω απ' τις ίδιες συνθήκες και με την ίδια σκληρότητα» (Χίτλερ 2006, σελ. 55).

Ο Χίτλερ υποστήριζε πως «όχι μόνον δεν πρέπει να αποφύγουμε την σύγκρουση αλλά και να την αποζητούμε, δημιουργώντας όμως τις κατάλληλες προϋποθέσεις που μόνο αυτές θα εξασφάλιζαν μια προστασία ενάντια στη βία. Η τρομοκρατία δεν τσακίζεται με το πνεύμα της λογικής αλλ' από μίαν όμοια τρομοκρατία» (Χίτλερ 2006, σελ. 405). Μάλιστα, υπογράμμισε «την σημασία που έχει η σωματική τρομοκρατία για τη μάζα... Η τρομοκρατία στους δρόμους, στα δημόσια κέντρα, στα εργοστάσια, στις συγκεντρώσεις, θα πετυχαίνει πάντα αν μια παρόμοια τρομοκρατία δεν της φράξει το δρόμο» (Χίτλερ 2006, σελ. 56-57). Κατά τον Χίτλερ, «η καταπίεση τσακίζεται μόνο με την καταπίεση, ο τρόμος μόνο με τον τρόπο. Τότε θα μπορέσουμε να πετύχουμε την εγκαθίδρυση της νέας τάξης πραγμάτων» (Χίτλερ 2006, σελ. 523) και τόνιζε ότι το αξίωμα του δικού του κινήματος ήταν «Πολεμάμε με τη βία κι υπερασπιζόμαστε βίαια ενάντια στον καθένα που χρησιμοποιεί βία» (Χίτλερ 2006, σελ. 412).

Ο Χίτλερ θεωρούσε ότι η άποψη περί μη χρήσης της δύναμης ήταν «ανεφάρμοστη σε μίαν εποχή όπου ο ένας απ' τους πολιτικούς αντιπάλους [ο μαρξισμός] έχει από πολύν καιρό πριν εγκαταλείψει αυτήν την στάση και δηλώνει ανοιχτά ότι θ' αγωνισθεί, όσο του επιτρέπεται για την επικράτησή του, ακόμη και με την βία» (Χίτλερ 2006, σελ. 611). Επιπλέον, υποστήριζε ότι «η πεποίθηση ότι έχει κανείς το δικαίωμα να χρησιμοποιήσει ακόμη και τα πιο σκληρά όπλα, συνδέεται με την ύπαρξη της φανατικής πίστης στην αναγκαιότητα της νίκης μιας καινούργιας κι επαναστατικής τάξης πραγμάτων. Ένα κίνημα που δεν αγωνίζεται γι' αυτούς τους σκοπούς και για τέτοια ιδανικά δεν θα προσφύγει λοιπόν ποτέ στα μέσα που οδηγούν στα άκρα» (Χίτλερ 2006, σελ. 613).

Ο βραχίονας της βίας του εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος ήταν τα Τάγματα Εφόδου. Αναφορικά με τους λόγους ίδρυσής τους, ο Χίτλερ υπογράμμισε ότι «ένα κίνημα ηρωικό κατακτά πιο πολύ την καρδιά του λαού, από ένα κίνημα μικρόψυχο που δεν μπορεί να εκδηλωθεί παρά χάρη στην προστασία της αστυνομίας. Γι' αυτόν ακριβώς τον τελευταίο λόγο το νεαρό μας κόμμα αποφάσισε να πάρει μόνο του μέτρα για να υπερασπίσει την ίδια του την ύπαρξη και να τσακίσει την τρομοκρατία των αντιπάλων του με τις δικές του μονάχα δυνάμεις» (Χίτλερ 2006, σελ. 561).

Γι' αυτό και το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα οργάνωσε «υπηρεσίες για την διατήρηση της τάξης στις συγκεντρώσεις μας... [που] πήραν σιγά-σιγά την μορφή μιας αστυνομικής υπηρεσίας με οργανωμένο πια χαρακτήρα» (Χίτλερ 2006, σελ. 616). Μάλιστα, επεξηγούσε ότι αυτές «έπαιρναν διαταγές και δημιουργήθηκαν κατά βάθος, όχι με αποκλειστικό σκοπό την τρομοκρατία... αλλά γιατί ακόμη κι η πιο υψηλή θεωρία μπορεί να καταπνιγεί αν ο πρωταγωνιστής της χτυπηθεί από την τρομοκρατία... Οι οργανώσεις μας δεν υιοθετούσαν την βία σαν σκοπό, ήθελαν μονάχα να προστατέψουν απ' την βία αυτούς που υποστήριζαν τους αληθινά υψηλούς σκοπούς» (Χίτλερ 2006, σελ. 617). Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο Χίτλερ, «δεν θα νικούσαμε με την γροθιά, το δηλητήριο, ή το περίστροφο, αλλά μονάχα με την αναμέτρηση στους δρόμους. Έπρεπε να δώσουμε στον μαρξισμό να καταλάβει ότι ο εθνικοσοσιαλισμός ήταν ο μελλοντικός κύριος των δρόμων και ο αυριανός ηγέτης του κράτους» (Χίτλερ 2006, σελ. 625).

Ο Χίτλερ παραδεχόταν ότι, με την πάροδο του χρόνου, «τα 'τάγματα εφόδου' προσαρμόζονταν ολοένα και περισσότερο στην αποστολή τους και περνούσαν σιγά-σιγά από την δίχως σκοπό άμυνα στον ρόλο ενός μαχητικού και ζωντανού οργανισμού για την δημιουργία του νέου γερμανικού κράτους» (Χίτλερ 2006, σελ. 634). Μάλιστα, ανέφερε ότι «την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1923 ολοκληρώθηκε ο μετασχηματισμός των 'ταγμάτων εφόδου' σε στρατιωτικό σώμα μάχης» (Χίτλερ 2006, σελ. 635) και επεσήμαινε ότι «δεν μπορούσαμε... ν' αφήσουμε τα 'τάγματα' αυτά να ξεπέσουν στο ρόλο μιας οργάνωσης άμυνας ή να πάρουν τον χαρακτήρα μυστικής υπηρεσίας: έπρεπε το αντίθετο, να δημιουργήσουμε μια φρουρά από εκατό χιλιάδες άνδρες για την προάσπιση της εθνικοσοσιαλιστικής και ρατσιστικής θεωρίας» (Χίτλερ 2006, σελ. 636).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η βία στην οποία αναφερόταν ο Χίτλερ έφτανε μέχρι του σημείου της εξόντωσης των θεωρούμενων ως αντιπάλων. Πιο συγκεκριμένα, ο Χίτλερ τονίζει ότι: «Δεν μπορούμε να κερδίσουμε την ψυχή του λαού αν συγχρόνως δεν πολεμήσουμε σκληρά για τα συμφέροντά του κι αν δεν φροντίζουμε συνέχεια να βγάζουμε απ' τη μέση κάθε εχθρό που θα στεκόταν εμπόδιο στον επιδιωκόμενο αυτό σκοπό» (Χίτλερ 2006, σελ. 381). Μάλιστα, υπογράμμισε ότι «εκτός από τον αγώνα για την κατάκτηση της ψυχής του [λαού, πρέπει να] αναλάβουμε και τον άλλον αγώνα της εξόντωσης των διεθνιστών δηλητηριαστών του» (Χίτλερ 2006, σελ. 382) και οραματιζόταν ότι «κάποια μέρα ένα γερμανικό, εθνικό δικαστήριο, θα κρίνει και θα εκτελέσει μερικές δωδεκάδες χιλιάδων απ' τους υπευθύνους οργανωτές της προδοσίας [της σοσιαλιστικής επανάστασης] του Νοέμβρη [του 1918] κι όλων αυτών που ακολούθησαν. Με τον ίδιο τρόπο θα τιμωρήσουμε και τους μικρούς προδότες των όπλων για να πάρουν μια για πάντα ένα καλό μάθημα» (Χίτλερ 2006, σελ. 627).

Ως λογική συνέπεια της αποδοχής της χρήσης βίας για την επίτευξη πολιτικών στόχων, προκύπτει και η «διασταλτική» ερμηνεία των ορίων της «νομιμότητας», καθώς για τους εθνικοσοσιαλιστές, «νόμιμο» δεν ήταν ό,τι επιτρεπόταν από την ισχύουσα νομοθεσία, αλλά ό,τι έκριναν εκείνοι ότι απαιτούνταν προκειμένου να διαφυλαχθεί ο γερμανικός λαός. Στην περίπτωση αυτή, όπως επισήμαινε ο Χίτλερ, «κάθε μέσο είναι νόμιμο και δεν μπορεί κανείς να χαρακτηρίσει έγκλημα κάτι τέτοιο ή παράλειψη καθήκοντος» (Χίτλερ 2006, σελ. 707). Μάλιστα, κατ' εκείνον, «δεν πρέπει να υπάρχει δισταγμός στην χρήση παράνομων μέσων, αν αυτός ο ίδιος ο δυνάστης [μια κυβέρνηση που προδίδει τα εθνικά συμφέροντα] τα μεταχειρίζεται» (Χίτλερ 2006, σελ. 110).

Όπως τόνιζε χαρακτηριστικά ο Χίτλερ: «Όταν η φυλή κινδυνεύει ν' απωθηθεί ή και να εξαφανιστεί, το ζήτημα της νομιμότητας δεν παίζει παρά δευτερεύοντα ρόλο. Σ' αυτές τις περιστάσεις δεν παίζει κανένα ρόλο αν το δικαίωμα της ύπαρξης κατακτάται με νόμιμα μέσα· το ένστικτο αυτοσυντήρησης των καταπιεζόμενων θα είναι πάντα η μεγαλύτερή τους δικαιολογία για έναν αγώνα με όλα τα μέσα» (Χίτλερ 2006, σελ. 110).

Ο (αυτό)περιορισμός μόνο στα μέσα που προβλέπονταν από την νομιμότητα απορριπτόταν από τον Χίτλερ καθώς «αυτό σήμαινε... ότι θάπρεπε ν' απορρίψουμε κάθε αντίσταση, μόνο και μόνο επειδή δεν ήταν σύμφωνη προς τη νομιμότητα» (Χίτλερ 2006, σελ. 111). Μάλιστα, μιλούσε απαξιωτικά για εκείνους που τάσσονταν υπέρ της αρχής της νομιμότητας, σχολιάζοντας ότι «στα μάτια τους η ανθρώπινη θέληση και πρωτοβουλία δεν παίζει κανένα ρόλο σ' αυτή την υπόθεση. Γι' αυτούς, το γεγονός και μόνο ότι ένα κράτος υπάρχει, φτάνει για να το καταστήσει ιερό κι απαραβίαστο... Μέσα στον εγκέφαλο αυτών των ανθρώπων, το μέσον γίνεται ξαφνικά προκαθορισμένος σκοπός» (Χίτλερ 2006, σελ. 441).

Εν κατακλείδι, ο Χίτλερ υποστήριζε ότι «σε μια κρίσιμη ώρα, όπου ένας λαός υποφέρει φανερά κι υποτάσσεται μολταυτά στην πιο σκληρή καταπίεση, χάρη στις πράξεις κάποιων παλιανθρώπων, η υπακοή και η τήρηση του καθήκοντος απέναντι σ' αυτούς τους τελευταίους θάταν μια στενά φορμαλιστική αντίληψη, και μια καθαρή τρέλα, αν η άρνηση να υπακούσουν και να κάνουν το καθήκον τους, θα μπορούσε να διασώσει το λαό αυτό απ' την ερήμωση... [Ε]μείς οι εθνικοσοσιαλιστές δεν υπακούαμε σε αδύνατους ανώτερους, αλλά στην κοινότητα. Σε μια παρόμοια στιγμή, η προσωπική ευθύνη μόνο καθορίζει το καθήκον απέναντι στο Έθνος ολόκληρο» (Χίτλερ 2006, σελ. 610).

3.5 Η Αρχή του Αρχηγού (Führerprinzip)

Η απόρριψη εκ μέρους του Χίτλερ της αρχής της πλειοψηφίας και η αντίστοιχη προτίμησή του προς την αξία της προσωπικότητας είχε τη λογική της κατάληξη στην «Αρχή του Αρχηγού». Γι' αυτό και το προτεινόμενο από τον εθνικοσοσιαλισμό σύστημα, «αντί λοιπόν να οικοδομηθεί επάνω στη θεωρία της πλειοψηφίας... στηρίζεται στην προσωπικότητα» (Χίτλερ 2006, σελ. 510). Κατά τον Χίτλερ, «η σύζευξη θεωρητικού, οργανωτή και Φύρερ σ' ένα και μόνο πρόσωπο είναι το πιο σπάνιο πράγμα που μπορεί να βρεθεί πάνω σ' αυτή την γη: αυτή η σύζευξη αποτελεί την συγκρότηση της μεγαλοφυΐας» (Χίτλερ 2006, σελ. 668). Όπως χαρακτηριστικά υποστήριζε, «η πρόοδος κι ο πολιτισμός της ανθρωπότητας δεν είναι καρπός κι αποτέλεσμα της πλειοψηφίας αλλ' εξαρτώνται μοναδικά απ' το πνεύμα και την ενεργητικότητα της προσωπικότητας. Για να ξαναδώσουμε στο λαό μας τη μεγαλοσύνη και τη δύναμή του πρέπει πρώτα να εξυψώσουμε την προσωπικότητα του αρχηγού και να του αποδώσουμε όλες τις εξουσίες και τα καθήκοντα» (Χίτλερ 2006, σελ. 390).

Η αρχή του αρχηγού έβρισκε την εφαρμογή της, κατ' αρχάς, στο ίδιο το κόμμα καθώς, κατά τον Χίτλερ, «η δύναμη ενός πολιτικού κόμματος δεν εξαρτάται διόλου από την καλλιέργεια και την πνευματική ανεξαρτησία των μελών του, αλλά απ' την υπακοή και την πειθαρχία που μ' αυτήν εκτελούν τις διαταγές της πνευματικής ηγεσίας» (Χίτλερ 2006, σελ. 526). Ο Χίτλερ υποστήριζε ότι «το πρόβλημα της εσωτερικής οργάνωσης του κόμματος δεν είναι ζήτημα αρχής αλλά δεδομένης παραδοχής και προσήλωσης στον ακολουθούμενο σκοπό» (Χίτλερ 2006, σελ. 391) και θεωρούσε ότι η καλύτερη οργάνωση ενός κόμματος θα έπρεπε να δημιουργεί όσο το δυνατόν λιγότερους ενδιάμεσους που να παρεμβάλλονται ανάμεσα στον αρχηγό του κινήματος και τους οπαδούς.

Όπως υπογράμμιζε ο Χίτλερ «το κίνημα υιοθετεί την αρχή ότι είτε στα μεγάλα είτε στα μικρά προβλήματα που θ' ανακύψουν ο αρχηγός κατέχει αναμφισβήτητη κι απόλυτη δικαιοδοσία,

εξαντλώντας πέρα για πέρα την υπευθυνότητά του» (Χίτλερ 2006, σελ. 389) και, σε ό,τι αφορούσε την εξάπλωση του κόμματος, τόνιζε ότι μπορούσαν «να ιδρυθούν ενώσεις στις περιφέρειες, στις επαρχίες ή και στις χώρες, όχι όταν η ανάγκη το επιβάλλει, παρά μόνον όταν δοθούν οι εγγυήσεις που είναι απαραίτητες για την πλήρη υποταγή στην κεντρική οργάνωση» (Χίτλερ 2006, σελ. 394).

Το ίδιο ακριβώς σύστημα και σκεπτικό προτεινόταν να εφαρμοστεί και στα πλαίσια του εθνικοσοσιαλιστικού κράτους. Κατά τον Χίτλερ, «το καλύτερο σύστημα και η καλύτερη μορφή κράτους είναι αυτή που θα επιβάλλει τα καλύτερα, φυσικά, στοιχεία της κοινότητας, και θα τους προσθέσει την σημασία του οδηγητή λαού και την επιρροή του αφέντη... Ολόκληρος ο κρατικός οργανισμός πρέπει να ξεκινά απ' την θεωρία της προσωπικότητας όπου θα εφαρμόζεται απ' το πιο μικρό γραφείο μέχρι την κυβέρνηση και θα εξαπλώνεται σ' όλη τη χώρα. Δεν υπάρχουν αποφάσεις της πλειοψηφίας αλλά μόνον των υπευθύνων ηγετών κι η λέξη 'συμβούλιο' πρέπει να ξαναπάρει την πρωταρχική της σημασία. Κάθε ηγέτης μπορεί πολύ καλά νάχει πλάι του τους συμβούλους του – η λήψη όμως της απόφασης είναι δουλειά μόνο ενός» (Χίτλερ 2006, σελ. 517).

Ο Χίτλερ, στην βάση της θεωρίας της προσωπικότητας, έβρισκε ομοιότητα μεταξύ της οργάνωσης του κράτους και της οργάνωσης του στρατού. Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε: «η κυβέρνηση του κράτους κι η δύναμη που ενσαρκώνει η οργάνωση του στρατού, κυριαρχούνται το ίδιο απ' αυτή την θεωρία της προσωπικότητας: την βρίσκουμε πάντα κάτω απ' τη μορφή της απόλυτης εξουσίας πάνω στους υφιστάμενους και της απόλυτης υπευθυνότητας από μέρους των ηγετών» (Χίτλερ 2006, σελ. 514).

Με το σκεπτικό αυτό, ο Χίτλερ ουσιαστικά πρότεινε την «στρατιωτικοποίηση» όλου του συστήματος διακυβερνήσεως, τόσο του πολιτικού όσο και του κρατικού, υποστηρίζοντας ότι «πρέπει να μεταφέρουμε την θεωρία που κυριαρχούσε άλλοτε στον πρωσικό στρατό, σ' αυτό το πιο θαυμαστό τμήμα του γερμανικού λαού και να την εγκαθιδρύσουμε στην ίδια την βάση του πολιτικού μας συστήματος: απόλυτη εξουσία του κάθε ηγέτη πάνω στους υφιστάμενους του κι ολοκληρωτική ευθύνη απέναντι στους ανωτέρους του» (Χίτλερ 2006, σελ. 517).

Μία λεπτομερής περιγραφή της λειτουργίας του συστήματος κρατικής διακυβερνήσεως με βάση την «Αρχή του Αρχηγού» δίνεται από τον ίδιο τον Χίτλερ, ο οποίος υπογράμμιζε: «Καμιά εντολή δεν υπόκειται σε ψηφοφορία· δεν υπάρχουν παρά εντολές υπό παρατήρηση που ανάμεσά τους ο υπεύθυνος αρχηγός διαλέγει εκείνες που πρέπει να εκτελεσθούν. Απ' αυτήν την αρχή και πάνω σ' αυτήν στηρίζεται ο διαχωρισμός Επαρχία, Περιφέρεια, Χώρα· παντού ο αρχηγός εξαρτάται άμεσα απ' τον ανώτερό του αρχηγό και κείνος συγχρόνως δημιουργεί μια πλήρη ιεραρχία με απεριόριστα δικαιώματα. Μόνον ο αρχηγός του κόμματος εκλέγεται, ανάλογα με τους κανόνες του καταστατικού, από το σύνολο των μελών. Αλλά είναι απόλυτος άρχων. Όλες οι εντολές είναι κάτω από την δικαιοδοσία του· δεν εξαρτάται από κανένα. Έχει την απόλυτη ευθύνη, αλλά την σηκώνει ολόκληρη πάνω στους ώμους του. Αν ο αρχηγός εκτραπεί από τις αρχές του κινήματος ή αν εξυπηρετήσει άσχημα τα συμφέροντά του, εξαρτάται απ' το σύνολο των υπηκόων του να τον αναγκάσουν να λογοδοτήσει στο 'φόρουμ', ή με μια νέα εκλογή να τον απαλλάξουν από τα καθήκοντά του. Τότε τον αντικαθιστά ο νέος άνθρωπος που φαίνεται και που με τη σειρά του αναλαμβάνει όλες τις εξουσίες κι ακόμη όλες τις ευθύνες. Είναι καθήκον απαραίτητο του κινήματός μας όχι μόνο να θεωρεί αυτή την αρχή σαν οριστική κι αμετάκλητη μέσα στις γραμμές του αλλά και να την επεκτείνει στα πλαίσια ολόκληρου του κράτους. Αυτός που θέλει να γίνει αρχηγός με ανώτατη εξουσία και χωρίς όρια, πρέπει να επιφορτισθεί και το βαρύ φορτίο της ολοκληρωμένης υπευθυνότητας» (Χίτλερ 2006, σελ. 389-390).

Μάλιστα, ο ίδιος επεσήμαινε ότι «το ρατσιστικό κράτος από το λαό μέχρι την κυβέρνηση του Ράιχ δεν θα διαθέτει κανένα σώμα αντιπροσώπων που ν' αποφασίζει ανάλογα με τις διαθέσεις της πλειοψηφίας, αλλά μονάχα συμβουλευτικά σώματα που θα βρίσκονται και θα συγκροτούνται

αδιάκοπα στο πλευρό του αρχηγού και που θα δέχονται και θα κανονίζουν την δραστηριότητά τους ανάλογα με τις εντολές που θα τους δίνει· καμιά φορά μόνο θα μπορούν, στην ανάγκη και σε ορισμένους τομείς, να πάρουν ολοκληρωμένες υπευθυνότητες, όπως συμβαίνει πάντα με όλους τους αρχηγούς και τους προέδρους των σωματείων. Το ρατσιστικό κράτος δεν πρέπει να επιτρέψει να πουν την γνώμη τους ή να λάβουν μια απόφαση πάνω σε ιδιαίτερα προβλήματα – όπως λόγου χάρη πάνω σε προβλήματα οικονομικά – άνθρωποι που ο χαρακτήρας τους κι η δραστηριότητά τους, τους κάνει τελείως αναρμόδιους για κάτι τέτοιο. Κατά συνέπεια θα καταναίμει αυτά τα συμβουλευτικά σωματεία σε πολιτικά γραφεία και σωματειακές οργανώσεις. Για να κάνει τη συνεργασία τους πιο αποδοτική θα εγκαθιδρύσει ανάμεσά τους ένα επίλεκτο συμβούλιο: τη γερουσία. Ούτε στα 'γραφεία' ούτε στη γερουσία θα λάβει χώρα ποτέ η παραμικρή ψηφοφορία· θα είναι οργανισμοί εργασίας κι όχι μηχανές που ψηφίζουν. Καθένα από τα μέλη τους θα διαθέτει μια συμβουλευτική φωνή, μα κανένα δεν θα μπορεί να πάρει μία απόφαση, θ' αποφασίζει αποκλειστικά ο πρόεδρος που θα φέρνει γι' αυτό απόλυτα την ευθύνη. Αυτή η αρχή: συνταίριασμα της απόλυτης υπευθυνότητας με την χωρίς περιορισμό, απόλυτη εξουσία, θα δημιουργήσει λίγο-λίγο μια κάστα αρχηγών» (Χίτλερ 2006, σελ. 518-519).

3.6 Εθνικοσοσιαλισμός και Θρησκεία

Παρά τις όποιες αναφορές του Χίτλερ στον «Δημιουργό» και στον «Κύριο», η θρησκευτική συνείδηση – και δη η χριστιανική – δεν αποτελεί κύριο ιδεολογικό χαρακτηριστικό του εθνικοσοσιαλισμού. Παρ' όλ' αυτά, η προσέγγιση του ιδεολογικού αυτού κινήματος σε σχέση τόσο με την θρησκεία ως δόγμα όσο και με την εκκλησία ως οργανισμό, παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον.

Αξίζει να επισημανθεί ότι ο ίδιος ο Χίτλερ παραδεχόταν ότι υπήρξε άθεος αλλά μεταστράφη (Χίτλερ 2006, σελ. 69) με την βοήθεια της λογικής, η οποία επικράτησε του συναισθήματος. Μάλιστα, υποστήριζε ότι «για το λαό η πίστη είναι η μοναδική βάση για μια ηθική θεώρηση του κόσμου. Οι διάφοροι τρόποι για την αντικατάστασή της δεν βρήκαν τέτοια απήχηση ώστε οι αντικαταστάτες να μπορέσουν ν' ανατρέψουν τα μέχρι σήμερα παραδεγμένα» (Χίτλερ 2006, σελ. 297). Ο Χίτλερ τόνιζε ότι η ανθρωπότητα θα έπρεπε να έχει ηθικές αρχές που θα βασιζόνταν στη μόρφωση. Αυτές παρέχονταν ως θρησκευτικές αρχές και γι' αυτό θεωρούσε ότι «το να καταργήσουμε αυτή την θρησκευτική αγωγή χωρίς να την αντικαταστήσουμε με κάποια άλλη το ίδιο δυνατή κι αποτελεσματική θάχε σαν αποτέλεσμα το βαθύ ράγισμα των βάσεων αυτής της ίδιας της ανθρώπινης ύπαρξης» (Χίτλερ 2006, σελ. 433).

Όπως και όλα τα υπόλοιπα θέματα, ο Χίτλερ προσέγγιζε και αυτό το ζήτημα μέσα από την οπτική του φυλετισμού και από γενικής ιδεολογικής απόψεως, υποστήριζε ότι, σε περίπτωση που η εκκλησία συμφωνούσε με την διαφύλαξη του φυλετικού στοιχείου, τότε το πολιτικό κίνημα δεν θα πρέπει να αναμιχθεί σε ζητήματα εκκλησιαστικά ή δογματικά. Στην περίπτωση που η εκκλησία δεν συμφωνούσε, τότε θα έπρεπε να προηγηθεί ένας εκκλησιαστικός ανασχηματισμός. Όμως στην περίπτωση αυτή, υπογράμμισε ότι «όποιος σκέπτεται να προβεί σ' εκκλησιαστικό ανασχηματισμό από τις θέσεις ενός πολιτικού οργανισμού, αποκαλύπτει μόνον την έλλειψη κατανόησης που τον κατέχει αναφορικά με τις θρησκευτικές συνθήκες, ή με τα δόγματα, και μ' ότι αναφέρεται στην εκκλησία. Είναι η περίπτωση που λέμε ότι δεν μπορούμε να υπηρετούμε συγχρόνως δύο κυρίους... [Α]λλωστε... η εγκαθίδρυση ή η διάλυση ενός θρησκευματος είναι εγχείρημα πολύ μεγάλο και τελείως ξέχωρο απ' την εγκαθίδρυση ή την διάλυση ενός κράτους· δεν λέω ενός κόμματος» (Χίτλερ 2006, σελ. 129).

Μάλιστα, ο Χίτλερ επισήμαινε ότι «τα πολιτικά κόμματα δεν έχουν καμιά σχέση με τα θρησκευτικά ζητήματα, αφού οι αντανάκλασεις αυτών των τελευταίων δεν αντιτίθενται διόλου στα εθνικά συμφέροντα και δεν υπονομεύουν το ηθικό της φυλής· δεν πρέπει με κανένα τρόπο

να αναμιγνύουμε την εκκλησία στις πολιτικές διαμάχες. Όταν οι αξιωματούχοι της εκκλησίας χρησιμοποιούν τα θρησκευτικά δόγματα, ή ακόμη και τις εκκλησιαστικές θεωρίες για να κάνουν κακό στη φυλή τους, δεν πρέπει να παρασυρθούμε σ' αυτόν τον δρόμο και να τους πολεμήσουμε με τα ίδια όπλα. Οι θρησκευτικές ιδέες και τα δόγματα πρέπει πάντα να παραμένουν απαραβίαστα για έναν πολιτικό ηγέτη· αλλιώς, αν εξακολουθήσει ένας πολιτικός να κάνει και τον θρησκευτικό μεταρρυθμιστή, θα χάσει το παιχνίδι!» (Χίτλερ 2006, σελ. 131).

Σε ό,τι αφορούσε την στάση του εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος απέναντι στα θρησκευτικά θέματα, ο Χίτλερ επισήμαινε ότι «το κίνημα αρνείται να πάρει θέση σε προβλήματα που βγαίνουν απ' τα πλαίσια της πολιτικής δουλειάς ή που δεν φαίνονται να έχουν κεφαλαιώδη σημασία. Σκοπός του δεν είναι η θρησκευτική μεταρρύθμιση, αλλά μια πολιτική αναδιοργάνωση του λαού μας. Προσβλέπει στα δύο θρησκευτικά δόγματα [Καθολικισμό και Προτεσταντισμό] σαν στηρίγματα το ίδιο σοβαρά κι αξιοπρόσεκτα για την διατήρηση του λαού· πολεμά λοιπόν κι αντιτίθεται στα κόμματα εκείνα που αρνούνται στο θρήσκευμα τον πρωταρχικό ρόλο του για την ηθική υποστήριξη, επιχειρώντας έτσι να το κάνουν όργανο εκμετάλλευσης των πολιτικών τους φιλοδοξιών» (Χίτλερ 2006, σελ. 390).

Η στάση του Χίτλερ απέναντι στη θρησκεία συνδεόταν και με τον έντονο αντισημιτισμό του, καθώς υποστήριζε ότι οι θρησκευτικοί μεταρρυθμιστές δίχραζαν τον λαό με τις θρησκευτικές διενέξεις και άρα στέκονταν ως εμπόδιο στην οργάνωση ενός κοινού αγώνα ενάντια στον πραγματικό εχθρό που ήταν οι Εβραίοι. Ο Χίτλερ θεωρούσε «τους ανθρώπους, που προσπαθούν να αναμίξουν το ρατσιστικό κίνημα στις θρησκευτικές έριδες, σαν τους χειρότερους εχθρούς του λαού [της], τόσο φοβερούς όσο ίσως δεν είναι ο πιο πωρωμένος διεθνιστής κομμουνιστής... [Α]υτός που επιδιώκει να διαβάλλει το πρόγραμμα του ρατσισμού και να παρουσιάσει τους οπαδούς του σαν άθεους διαπράττει αξιόποινη πράξη. Είτε ενεργεί ευσυνείδητα, είτε ασυνείδητα, δεν έχει δόλου να κάνει. Είναι υπηρέτης των εβραϊκών συμφερόντων. Γιατί ο ιουδαϊσμός επιδιώκει σήμερα να χυθεί ως την τελευταία του ρανίδα το αίμα του ρατσιστικού κινήματος σε μια θρησκευτική διαμάχη, μια και το κίνημα αυτό είναι ο χειρότερος κίνδυνος που αντιμετωπίζει... [Γ]ιατί μόνο ένας άνθρωπος που αγνοεί τελείως την ιστορία μπορεί να φανταστεί πως αυτό το κίνημα είναι ικανό ν' αρνηθεί ένα καθεστώς που αιώνες ολόκληροι το κατέστησαν ακλόνητο και μεγάλοι άνδρες το δημιούργησαν» (Χίτλερ 2006, σελ. 648).

Συνεπώς, με τη στάση του απέναντι στην θρησκεία, ο Χίτλερ συνδύαζε τον φυλετισμό, τον ιδεαλισμό και τον αντισημιτισμό, καθώς υποστήριζε ότι «πρώτο και μοναδικό καθήκον της ηγεσίας του εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος θα ήταν ν' αντιταχθεί, με αποφασιστικό τρόπο, σε κάθε προσπάθεια να αναμιχθεί το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα σε παρόμοιες έριδες και ν' αποκλείσει αμέσως, απ' τις γραμμές του κόμματος αυτούς που κάνουν προπαγάνδα με τέτοια κίνητρα... Ο παθιασμένος προτεστάντης μπορούσε ν' αγωνίζεται μαζί μας πλάι στον πιο παθιασμένο καθολικό, χωρίς στο ελάχιστο η συνείδησή του νάρθει σε σύγκρουση με την θρησκευτική του πίστη. Αντίθετα ο κοινός σκληρός τους αγώνας ενάντια στον εξολοθρευτή της Άριας ανθρωπότητας, τους έκανε ν' αλληλοεκτιμούνται και να αισθάνονται φιλία ο ένας για τον άλλο» (Χίτλερ 2006, σελ. 648-649).

Επίσης αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι ο Χίτλερ εμφανίζεται ως εξαιρετικά ορθολογιστής αναφορικά με την έκβαση της σύγκρουσης μεταξύ θρησκείας και επιστήμης, καθώς υποστήριζε ότι «μετά από μια σύντομη μάχη, η νίκη θα κλίνει πάντα προς την πλευρά της επιστήμης κι η εκκλησία θα υποχρεωθεί να δικαιολογηθεί και να υποφέρει τις συνέπειες απέναντι στους οπαδούς της που δεν είχαν καμιά διάθεση να εξυψωθούν σε υψηλές δογματικές αναζητήσεις. Αλλά το πιο χειρότερο είναι η φοβερή ζημιά εις βάρος της εκκλησίας όταν ανακατεύει την θρησκευτική πίστη με την πολιτική» (Χίτλερ 2006, σελ. 298).

Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε ο Dietrich, «ο Εθνικοσοσιαλισμός, από την ίδια του τη φύση, στέκεται μακριά από το θρησκευτικό πρόβλημα. Στην Εκκλησία παρέχει τη δυνατότητα ελευθέρως θρησκευτικής δράσεως, χωρίς να αναμειγνύεται ο ίδιος σ' αυτό το πεδίο. Όπως έχει απομακρύνει από την πολιτική ζωή την επίδραση διαφόρων δοξασιών και το ίδιο θα εξακολουθήσει να κάνει με αποφασιστικότητα και στο μέλλον, έτσι αντιτίθεται και στην ανάμειξη της πολιτικής στα θρησκευτικά ζητήματα» (Dietrich 1995, σελ. 38-39). Το ίδιο είχε επισημαίνει και ο Στεφανίδης, τονίζοντας ότι «ο εθνικοσοσιαλισμός αδιαφορεί δια την θρησκείαν, αφήνων εις τα διαπεποτισμένα από τας αρχάς του άτομα πλήρη θρησκευτικήν ελευθερίαν» (Στεφανίδης 1949, σελ. 571).

Γι' αυτό και στο πρόγραμμα του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος – και συγκεκριμένα στο 24^ο άρθρο – το κόμμα ζητούσε «την ελευθερία όλων των θρησκευτικών δογμάτων μέσα στο κράτος, αρκεί να μη θέτουν σε κίνδυνο την υπόστασή του και να μην αντιτίθενται στο αίσθημα της ηθικότητας της γερμανικής φυλής. Το κόμμα υποστηρίζει την άποψη ενός θετικού χριστιανισμού, χωρίς να συνδέεται κατ' ανάγκην προς ένα ορισμένο δόγμα» (Χίτλερ 2006, σελ. 795).

Πάντως, στην πράξη, τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν απολύτως ομαλά μεταξύ εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος και θρησκείας. Το 1935, μετά από επίσκεψή του στην εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία, ο καθηγητής της Θεολογικής Σχολής Νικόλαος Λούβαρις επισήμανε ότι «η απεριόριστος έξαρσις της αποκλειστικής φυλετικής αποστολής του κράτους οδηγεί κατ' ανάγκην εις σύγκρουσιν προς την θετικήν και κατά παράδοσιν μορφήν της θρησκείας. Διότι δέον να τονισθή ότι ο εθνικοσοσιαλισμός δεν είναι εχθρός προς την ιδέαν της θρησκείας ούτε προς τον χριστιανισμόν αυτόν καθ' εαυτόν... Φρονεί όμως το νέον καθεστώς ότι το θετικόν θρήσκευμα πρέπει να προσαρμοσθή προς την κοσμοθεωρίαν, επί της οποίας στηρίζεται η νέα κατάστασις των πραγμάτων εις την Γερμανίαν. Προς τούτο χρειάζεται ανασχηματισμός, μεταρρυθμίσις και εκκαθάρισις, δια να καταστή δυνατόν να προσαρμοσθή προς την αρχήν της φυλής και του αίματος. Επειδή όμως τούτο είναι αδύνατον προκειμένου περί θρησκείας, ήτις φέρει καθολικόν χαρακτήρα και ίσταται υπεράνω των φυλετικών διαφορών, επηκολούθησεν επικίνδυνος έντασις σχέσεων μεταξύ εκκλησίας και κράτους... Διότι μόνον δια της απορρίψεως ωρισμένων κανονικών βιβλίων θα ήτο δυνατόν να συμμορφωθή οπωσδήποτε η εκκλησία προς τας απαιτήσεις της φυλής και του αίματος» (Λούβαρις 2023, σελ. 55-56).

Μάλιστα, ο Λούβαρις τόνισε ότι, με την ανοχή του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος, διάφοροι κύκλοι άρχισαν να προβάλλουν την θρησκεία των αρχαίων Γερμανών «ως σύμφων[ο] προς την αληθή φύσιν του λαού» (Λούβαρις 2023, σελ. 58), άλλοι κύκλοι προωθούσαν την απαλλαγή του χριστιανισμού από τα ιουδαϊκά του στοιχεία (Λούβαρις 2023, σελ. 58), ενώ άλλοι πρότειναν την «απαλλαγή του χριστιανισμού από στοιχείων ξένων προς την ινδογερμανικήν ψυχήν, και... [την] συμπλήρωσ[ι] αυτού δια παραστάσεων ειλημμένων εκ της θρησκείας της 'βορείας φυλής'» (Λούβαρις 2023, σελ. 60). Όπως χαρακτηριστικά υπογράμμισε ο Λούβαρις, όλες αυτές οι νέες θρησκευτικές κατευθύνσεις έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό «[την] θεοποίησ[ι] της φυλής» (Λούβαρις 2023, σελ. 60).

4 Κριτική αποτίμηση των ευρημάτων

4.1 Γενικά

Από την προαναφερθείσα ανάλυση, προκύπτει ότι τα κύρια ιδεολογικά χαρακτηριστικά του εθνικοσοσιαλισμού, όπως τον συνέλαβε και ανέπτυξε ο Αδόλφος Χίτλερ στο βιβλίο του «Ο Αγών μου», ήταν: α) ο φυλετισμός, β) ο αντισημιτισμός (με συνεπακόλουθο τον αντιμαρξισμό και τον αντιφιλελευθερισμό), γ) ο ολοκληρωτισμός και ο αντικοινοβουλευτισμός, δ) η αποδοχή

της χρήσης βίας για την επίτευξη πολιτικών σκοπών και ε) η αρχή του αρχηγού ως τρόπος οργάνωσης της διοίκησης.

Κατά τον Χίτλερ, η ίδια η φύση είχε διαχωρίσει τους ανθρώπους σε φυλές και ο φυσικός νόμος επέβαλε την κυριαρχία των ανώτερων φυλών στις κατώτερες. Η ανωτερότητα της κάθε φυλής καταδεικνυόταν από τη δύναμη της θέλησής της για επιβίωση και κυριαρχία, από τον πολιτισμό που δημιουργούσε και από τις προσωπικότητες που ανεδείκνυε. Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε ο υπουργός Προπαγάνδας του Εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος Josef Goebbels, *«η Φύση αγαπά την ποικιλία, όχι την ομοιομορφία. Δεν θέλει έναν ομογενοποιημένο χυλό ανθρώπων – θέλει την ανθρωπότητα να αποτελείται από πολλούς διαφορετικούς λαούς και φυλές, με τις ισχυρότερες να επικρατούν επί των ασθενέστερων»* (Goebbels 2012, σελ. 31).

Η φυλετική θεωρία του εθνικοσοσιαλισμού πρέσβευε ότι η Άρια φυλή ήταν διαχρονικά ο δημιουργός του ανθρώπινου πολιτισμού και διατήρησε την ισχύ της και τη δημιουργικότητά της όσο είχε την θέληση να αποφύγει την επιμειξία με κατώτερης «αξίας» φυλές. Η Άρια φυλή δεν περιελάμβανε όλους τους κατοίκους της Ευρωπαϊκής ηπείρου αλλά τους Γερμανούς, οι οποίοι εθεωρούντο από τον Χίτλερ και ως το εκλεκτότερο τμήμα της Άριας φυλής, και άλλους «Νορδικούς» πληθυσμούς της Βόρειας Ευρώπης. Οι Ούγγροι και οι Σλάβοι εθεωρούντο συνολικά ως κατώτερης φυλετικής αξίας, ενώ οι Νοτιοευρωπαίοι εθεωρούντο ως αποτελέσματα εκτεταμένης επιμειξίας και επομένως ούτε εκείνοι εθεωρούντο ως Άριοι.

Διαχρονικός και παγκόσμιος εχθρός των Αρίων ήταν οι Εβραίοι, οι οποίοι χαρακτηρίζονταν ως «ψεύτες», «υποκριτές» και «πανούργοι», με απώτερο σκοπό την παγκόσμια κυριαρχία και την υποδούλωση των Αρίων μέσω μεθοδικής εκτεταμένης φυλετικής επιμειξίας. Ως βραχίονες αυτής της προσπάθειας των Εβραίων για παγκόσμια κυριαρχία, ο Χίτλερ εντόπιζε τόσο τον μαρξισμό όσο και τον φιλελευθερισμό καθώς, κατ' εκείνον, ήταν είτε δημιουργήματα των Εβραίων είτε κινήματα υπό τον έλεγχό τους προκειμένου να προωθήσουν τον στόχο τους. Όπως είναι προφανές, ο αντισημιτισμός αυτός, μεταλλασσόμενος τόσο σε αντιμαρξισμό όσο και σε αντιφιλελευθερισμό, είχε έντονα στοιχεία διαχρονικής και παγκόσμιας θεωρίας συνωμοσίας.

Ο Χίτλερ θεωρούσε ως απόδειξη της αξίας μίας φυλής την δυνατότητά της να «παράγει» δημιουργικές προσωπικότητες. Κατ' εκείνον, η αρχή της πλειοψηφίας και ο κοινοβουλευτισμός ως πολιτική της έκφραση λειτουργούσαν ισοπεδωτικά ως προς τις προσωπικότητες γιατί αντικαθιστούσαν την δημιουργική ατομική πρωτοβουλία με την συλλογική απόφαση, η οποία κατέληγε σε αδυναμία ανάληψης και απόδοσης της ευθύνης για τα αποτελέσματα των αποφάσεων. Ο Χίτλερ υποστήριζε την πολιτική βία, αρχικά ως μέσο άμυνας των σπαδών του εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος από τις εις βάρος τους βίαιες επιθέσεις των κομμουνιστών και κατόπιν ως παράλληλες στρατιωτικοποιημένες δομές που θα ενσωματώνονταν στις αντίστοιχες κρατικές δομές όταν οι Εθνικοσοσιαλιστές θα καταλάμβαναν την εξουσία. Τέλος, ο Χίτλερ αντιλαμβανόταν το θέμα της νομιμότητας της δράσης του όχι μέσα από το πρίσμα της ισχύουσας νομοθεσίας, αλλά μόνο μέσα από εκείνο που ο ίδιος αντιλαμβανόταν ως ωφέλιμο για την Φυλετική Κοινότητα.

Η αντίθεση προς τον Κοινοβουλευτισμό και η προτίμηση προς τη δράση των ηγετικών προσωπικοτήτων μορφοποιείται στη σύλληψη και εφαρμογή της «Αρχής του Αρχηγού», τόσο στην δομή και λειτουργία του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος όσο και στο ίδιο το γερμανικό κράτος, όταν οι Εθνικοσοσιαλιστές θα αναλάμβαναν τη διακυβέρνησή του. Με βάση αυτήν την Αρχή, από το τοπικό επίπεδο προς την κεντρική διοίκηση, ο Αρχηγός έπαιρνε τις αποφάσεις αλλά αναλάμβανε και την πλήρη ευθύνη για τα αποτελέσματά τους όντας εξαρτώμενος και υπόλογος στον άμεσα ανώτερό του. Με τον τρόπο αυτόν, δημιουργούνταν μια πλήρης ιεραρχία με απεριόριστα δικαιώματα, αλλά και την απόλυτη ευθύνη, και η οποία βασιζόταν στην πειθαρχία των υφισταμένων, οι οποίοι εκτελούσαν αναντιρρήτως τις αποφάσεις του Αρχηγού.

Γενικά, οι μελετητές εντοπίζουν ως κύριους πυλώνες της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας τον φυλετισμό και τον αντισημιτισμό. Ο Samuel εντοπίζει τρεις βασικές παραδοχές επί των οποίων εδράζεται η ιδεολογία του Εθνικοσοσιαλισμού: α) την θεική αποστολή της Γερμανίας και του γερμανικού λαού να λυτρώσουν τον κόσμο, β) τον γερμανικό λαό ως τον εκλεκτό λαό, ο οποίος αποτελεί τον κληρονόμο της Αρίας φυλής, η οποία, μέσω των χιλιετιών, έδωσε στον κόσμο κάθε καλό και ευγενικό, γ) τους Εβραίους ως ενσάρκωση του απόλυτου κακού (Samuel 1963, σελ. 59).

Αντιστοίχως, ο Eatwell υπογραμμίζει ότι ο εθνικοσοσιαλισμός έδινε πολύ μεγαλύτερη έμφαση στην βιολογία και στην φυλή από τον Φασισμό, ενώ κάνει ιδιαίτερη αναφορά και στον αντισημιτισμό του Χίτλερ (Eatwell 1992, σελ. 178). Ομοίως και ο Paxton τονίζει ότι στην περίπτωση της Γερμανίας, η έννοια του «λαού» ήταν παραδοσιακά βιολογική, ενώ επισημαίνει και τον αντισημιτισμό, υπογραμμίζοντας ότι «στη Γερμανία το ξένο, το μιαιρό, το μολυσμένο και το ανατρεπτικό συχνά συσχετιζόταν με τη δαιμονοποιημένη εικόνα του εβραίου» (Paxton 2006, σελ. 58). Κατά τον Πέιν, ο εθνικοσοσιαλισμός βασίσθηκε «στον ακραίο εθνικισμό και την ένωση όλων των αληθινών Γερμανών, η ανώτερη φυλετική ταυτότητα των οποίων υποτίθεται ότι τους τοποθετούσε σ' ένα ξεχωριστό επίπεδο από τους υπόλοιπους λαούς» (Πέιν 2000, σελ. 226), ενώ επιπλέον αποκήρυτε τους Εβραίους, τους κομμουνιστές και τη Συνθήκη των Βερσαλλιών.

Ο Heywood επισημαίνει ότι «ο γερμανικός Εθνικοσοσιαλισμός (ή Ναζισμός) δομήθηκε σε μεγάλο βαθμό στη βάση του φυλετισμού. Οι δύο κεντρικές θεωρίες του ήταν ο Αρειανισμός (η πεποίθηση ότι οι Γερμανοί αποτελούν μία 'άνωτερη φυλή' και προορίζονται να κυριαρχήσουν στον κόσμο), και μία 'θανατηφόρα' μορφή αντισημιτισμού που παρουσίαζε τους Εβραίους ως εκ φύσεως κακούς και αποσκοπούσε στην εξάλειψή τους» (Heywood 2014, σελ. 58). Μάλιστα, ο Γκοϊζις υπογράμμιζε ότι «είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε ότι ο ρατσισμός και ειδικότερα ο αντισημιτισμός δεν αποτελούν δευτερεύοντα στοιχεία στο πλαίσιο του εθνικοσοσιαλισμού, αλλά είναι ο ίδιος ο πυρήνας του» (Γκοϊζις 2022, σελ. 126).

Κατά τον Kershaw, τα βασικά σημεία της ιδεολογίας του Χίτλερ ήταν ο αντισημιτισμός, ο επεκτατισμός για τη διασφάλιση ζωτικού χώρου, ο φυλετισμός ως επεξήγηση της παγκόσμιας ιστορικής εξέλιξης και η αιώνια πάλη ως βασικός νόμος της ανθρώπινης ύπαρξης (Kershaw 2004, σελ. 252). Στα ίδια σημεία καταλήγει και ο Szejnmann (Szejnmann 2018, σελ. 83).

4.2 Φυλετισμός

Βασική παράμετρος της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας είναι η θεωρία περί των φυλών. Ως προς το περιεχόμενο των όρων, ο Heywood τονίζει ότι «ο 'φυλετισμός' (*racialism*) και ο 'ρατσισμός' (*racism*) συνήθως χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, αλλά ο τελευταίος χρησιμοποιείται καλύτερα για να αναφερθεί στην προκατάληψη ή την εχθρότητα ενάντια σε ανθρώπους εξαιτίας της φυλετικής καταγωγής τους, είτε αυτό συνδέεται με μία ανεπτυγμένη φυλετική θεωρία, είτε όχι» (Heywood 2007, σελ. 409).

Όπως εξηγούσε ο Βεζανής, «εκείνο το οποίο συνιστά την εθνική αυτήν οντότητα, ήτις λέγεται λαός, είναι κατά την εθνικοσοσιαλιστική θεωρίαν η φυλή, η κοινότης δηλ. του αίματος, της καταγωγής και των κληρονομικών ιδιοτήτων» (Βεζανής 1937, σελ. 258). Μάλιστα, υπογράμμιζε ότι η εθνικοσοσιαλιστική θεωρία όχι απλώς δίνει εξέχουσα θέση στη «λαϊκή κοινότητα», αλλά «τρόπον τινά [την] θεοποιεί» (Βεζανής 1937, σελ. 263). Αντιστοίχως, ο Schuman έκανε λόγο για «Ναζιστική [θρησκευτική] λατρεία του φυλετικού εθνικισμού» (Schuman 1934, σελ. 218), ενώ και ο Πέιν διαπίστωνε ότι «αναμφισβήτητα, στόχος του Χίτλερ ήταν η αριανή φυλετική ιδεολογία του να εκπληρώσει ένα είδος θρησκευτικής λειτουργίας» (Πέιν 2000, σελ. 286).

Αναφερόμενος στο βιβλίο «Ο Αγών μου», ο Πέιν τονίζει ότι αυτό περιστρεφόταν γύρω από δύο έννοιες-κλειδιά: την φυλή και τον χώρο. Μάλιστα, υπογράμμισε ότι κατά τον Χίτλερ, «*όλη η ιστορία ήταν ιστορία φυλετικής διαπάλης, ότι το θεμελιώδες στοιχείο της ανθρώπινης κοινωνίας είναι η φυλή. Η φιλοσοφία του Χίτλερ υποτίθεται ότι βασιζόταν πάνω στη φυσική τάξη – η ίδια η φύση είχε χωρίσει την ανθρώπινη κοινωνία σε διακριτές φυλές, των οποίων οι διαφορετικές ποιότητες καθόριζαν όλα τα υπόλοιπα*» (Πέιν 2000, σελ. 231). Αντιστοίχως, ο Holborn επισήμαινε ότι στον εθνικοσοσιαλισμό «*ο ακατέργαστος κοινωνικός δαρβινισμός ...συνδέεται με έναν εξίσου πρωτόγονο φυλετισμό [καθώς]... οι αρχέγονες δυνάμεις της ιστορίας δεν είναι οι λαοί αλλά οι φυλές*» (Holborn 1964, σελ. 545).

Με αυτό το σκεπτικό, ο Πέιν επισημαίνει ότι «*η ανώτερη φυλή έπρεπε να κυριαρχήσει, αλλά για να το πετύχει αυτό χρειαζόταν ζωτικό χώρο*» (Πέιν 2000, σελ. 232), ενώ κατά τον Kershaw ο στόχος του Ναζισμού ήταν «*η εθνική λύτρωση μέσω φυλετικής κάθαρσης και φυλετικής αυτοκρατορίας*» (Kershaw 1993, σελ. 109). Γι' αυτό, όπως εξηγεί ο Heywood, «*η Ναζιστική ιδεολογία... υπαγόρευε μία επιθετική εξωτερική πολιτική σε επιδίωξη μίας φυλετικής αυτοκρατορίας και σε τελική φάση της παγκόσμιας κυριαρχίας*» (Heywood 2007, σελ. 415). Συμπερασματικά, κατά τον Πέιν, «*η χιτλερική ιδεολογία θεμελιώθηκε πάνω στον μυστικιστικό νορδικό φυλετισμό... Ο καινούργιος άνθρωπος του εθνικοσοσιαλισμού θα ήταν ένα νέο βιολογικό προϊόν καθώς και ένα καινούργιο πολιτιστικό προϊόν*» (Πέιν 2000, σελ. 298).

Ο Κολότι τονίζει ότι «*η έννοια της 'λαϊκής κοινότητας' (Volksgemeinschaft) κατέχει κεντρική θέση στο ιδεολογικό πρόγραμμα του ναζισμού*» (Κολότι 2020, σελ. 72) και υπογραμμίζει ότι «*η φυλετική διάκριση αποτέλεσε το θεμέλιο της 'λαϊκής κοινότητας'*» (Κολότι 2020, σελ. 75). Κατά τον Samuel, «*ο πυρήνας της ιδεολογίας του Εθνικοσοσιαλισμού είναι ο φυλετικός μύθος και η υπεροχή της αυτοαποκαλούμενης Αρίας φυλής η οποία ταυτιζόταν με την Γερμανική Volkstum ή Deutschstum*» (Samuel 1963, σελ. 63). Επιπλέον, όπως τονίζει ο Στεφανίδης, «*κατά τον εθνικοσοσιαλισμόν, μόνη η αρία φυλή προσιδιάζει προς πολιτιστικήν ανάπτυξιν, εις δε τους κόλπους της προεξάρχει το γερμανικόν έθνος, προωρισμένον υπό της Προνοίας να μεγαλουργήση περισσότερον παντός άλλου εις τον κόσμον*» (Στεφανίδης 1949, σελ. 570).

Ο Dietrich επεσήμαινε ότι «*το έργο του Εθνικοσοσιαλισμού δεν είναι ένα αφηρημένο κοσμοθεωρητικό κατασκεύασμα, αλλά το περιεχόμενό του είναι ζωντανό, αφού έχει προκύψει από τη σύνθεση Αίματος και Λαϊκής Κοινότητας, γι' αυτό αντιστοιχεί στην ίδια τη βαθύτερη φύση μας [των Γερμανών]*» (Dietrich 1995, σελ. 5). Μάλιστα, θεωρούσε ότι «*και οι εκτός των συνόρων μας Γερμανοί μπορούν και αισθάνονται τον Εθνικοσοσιαλισμό, λόγω του εσωτερικού δεσμού του Αίματος*» (Dietrich 1995, σελ. 5), ενώ έκανε λόγο για κοσμοθεωρία που εξέφραζε «*το πνεύμα της νέας Γερμανίας*» (Dietrich 1995, σελ. 7).

Είναι, λοιπόν, προφανές ότι όταν ο Χίτλερ και οι ομοϊδεάτες του αναφέρονται στο γερμανικό «λαό» (volk), δεν εννοούν τους κατέχοντες τη γερμανική υπηκοότητα, αλλά, όπως επισημαίνει ο Στεφανίδης, «*τον γερμανικόν λαόν αποτελούν μόνον οι γνησίου γερμανικού αίματος πολίται, τα μέλη της γερμανικής εθνικής κοινότητας, άτινα και απολαύουν το maximum των πολιτικών, αστικών και ατομικών δικαιωμάτων. Οι μη γερμανικού αίματος υπήκοοι είναι απλώς ανεκτοί ως 'φιλοξενούμενοι' επί γερμανικού εδάφους*» (Στεφανίδης 1939α, σελ. 1492).

Ο Dietrich θεωρούσε εσφαλμένη την άποψη ότι ο άνθρωπος είναι ον ατομικό, επισημαίνοντας ότι «*ο άνθρωπος έρχεται στον κόσμο όχι σαν ον ατομικό, αλλά σαν μέλος μιας Κοινότητας. Ο άνθρωπος σε όλες τις πράξεις του είναι ον ομαδικό και μόνο ως τέτοιο μπορεί να νοηθεί. Εννοιολογικά, ο άνθρωπος χαρακτηρίζεται από το ότι ζει σε Κοινότητα με τους άλλους, και η ζωή του εκτυλίσσεται μόνο μέσα στους κόλπους της Κοινότητας*» (Dietrich 1995, σελ. 16). Κατά τον Dietrich η συνείδηση της Κοινότητας αποτελούσε «*ένα βιολογικά καθορισμένο γεγονός*» και σε αυτήν «*υποτάσσονται εννοιολογικά τα ισχυρά κοσμοθεωρητικά και επαναστατικά συμβάντα*

των ημερών μας» (Dietrich 1995, σελ. 18). Μάλιστα υπογράμμισε ότι η σκέψη του Εθνικοσοσιαλισμού «στηρίζεται στη φυλετικοβιολογική βάση» (Dietrich 1995, σελ. 18).

Ο Dietrich επισήμαινε ότι «η λεγόμενη ατομική ελευθερία δεν είναι κάτι που έδωσε η φύση στον άνθρωπο. Από τη φύση δίνεται στον άνθρωπο η συνείδηση της Κοινότητας, η συνείδηση του καθήκοντος προς την Κοινότητα, στην οποία αυτός έχει γεννηθεί» (Dietrich 1995, σελ. 29-30). Επιπλέον, τόνιζε ότι «η φυσική ελευθερία είναι η ελευθερία της προσωπικότητας του δημιουργικού για την Κοινότητα ανθρώπου... [Η] έννοια της ελευθερίας προϋποθέτει δέσμευση προς την Κοινότητα» (Dietrich 1995, σελ. 30). Μάλιστα, υποστήριζε ότι «όποιος... δεν έχει αυτό το αίσθημα της ευθύνης απέναντι στην Κοινότητα, και δεν αναγνωρίζει τις ηθικές του δεσμεύσεις απέναντί της, θέτει εαυτόν εκτός Κοινότητας. Εκείνο που αυτός ονομάζει ατομική ελευθερία, δεν είναι ελευθερία, αλλά έλλειψη χαλινού» (Dietrich 1995, σελ. 31).

Κατά την ανάλυση του Dietrich, «ο Εθνικοσοσιαλισμός θεωρεί όχι το άτομο ή την ανθρωπότητα, αλλά το λαό ως το μόνο οργανικό σύνολο που υπάρχει στην πραγματικότητα. Επειδή το άτομο υπάρχει μόνον μέσω της Κοινότητας, προσωπική ελευθερία μπορεί να έχει μόνον δια της Κοινότητας και από την Κοινότητα. Σύμφωνα... με τα παραπάνω, η εθνικοσοσιαλιστική κοσμοθεωρία όχι μόνον αναγνωρίζει την ελευθερία της προσωπικότητας, αλλά την απαιτεί. Και την απαιτεί προς χάριν της Κοινότητας, δηλαδή για το συμφέρον της Κοινότητας» (Dietrich 1995, σελ. 29). Μάλιστα, κατέληγε στο συμπέρασμα ότι «η ανάπτυξη των δημιουργικών δυνάμεων και αξιών της προσωπικότητας μέσα στην Κοινότητα και προς όφελος της Κοινότητας, είναι το εξέχον ουσιώδες χαρακτηριστικό της εθνικοσοσιαλιστικής ιδέας» (Dietrich 1995, σελ. 29).

Από τα προαναφερθέντα προκύπτει σαφώς αυτό που επισημαίνει ο Στεφανίδης, δηλαδή ότι στο Εθνικοσοσιαλιστικό καθεστώς «τα δικαιώματα της εν τω κράτει βιούσης εθνικής ολότητας ανακηρύσσονται δηλονότι ανώτερα των δικαιωμάτων των κατ' ιδίαν ατόμων, ατομικά δικαιώματα δε, αναγνωρίζονται μόνον αν και εφ' όσον το επιτρέπει το συμφέρον της ολότητας» (Στεφανίδης 1939α, σελ. 1491-1492). Συνεπώς, μέσα από το πρίσμα του φυλετισμού, ο οποίος αποτελεί βασικό ιδεολογικό χαρακτηριστικό του εθνικοσοσιαλισμού, προτασσόταν η Κοινότητα και το συμφέρον της και σε αυτήν υποτασσόταν το Άτομο.

Όμως, η υπερβολική πρόταξη της Φυλετικής Κοινότητας και η συνακόλουθη υποταγή του Ατόμου σε αυτήν αποτελεί αδυναμία της εθνικοσοσιαλιστικής θεωρίας, την οποία εντόπιζε ο Στεφανίδης, ο οποίος επισήμανε ότι «ο εθνικοσοσιαλισμός εκφεύγει ενίοτε ασυνειδήτως από την χρυσή μέσην οδόν μεταξύ ατομικού και κοινωνικού αξιώματος, μεταξύ ατομικού και ομαδικού εγωισμού, ούτω δε ευρίσκεται επί εδάφους, ουχί πάντοτε ασφαλούς προς ανέγερσιν του νέου πολιτικού, κοινωνικού και οικονομικού οικοδομήματος» (Στεφανίδης 1939β, σελ. 1617-1618).

Επιπλέον, αυτή η πρόταξη της Κοινότητας έφθανε σε τέτοιο βαθμό που επηρέαζε ακόμα και την ελευθερία της Επιστήμης. Όπως αποκαλυπτικά ανέφερε ο Dietrich, «το Εθνικοσοσιαλιστικό Κράτος και παρέχει και εξασφαλίζει κατά βάσιν την ελευθερία αυτή της επιστήμης, υπό τον όρον όμως, ότι και αυτή από την πλευρά της θα εκπληρώνει τις στοιχειώδεις, έστω, προϋποθέσεις, που ζητούνται από κάθε πολίτη, υπό τον όρο, δηλαδή, ότι θα κινείται μέσα στα όρια τα οποία μας έχει θέσει η φύση, βάζοντάς μας σε μια ζωή Κοινότητας» (Dietrich 1995, σελ. 32-33).

Δηλαδή αν η επιστήμη δεν διαπνέεται από την συνείδηση της Κοινότητας «έχει εξ' αρχής λανθασμένο προσανατολισμό, [και] θέτει μόνη της τον εαυτό της έξω από την πνευματική ζωή του Έθνους, γιατί δεν είναι πλέον επιστήμη, αλλά πλάνη» (Dietrich 1995, σελ. 33). Το σκεπτικό αυτό δεν αφορούσε μόνο τις ανθρωπιστικές και τις κοινωνικές επιστήμες, αλλά ακόμα και τις φυσικές επιστήμες. Όπως επισήμαινε ο Dietrich: «Στη σφαίρα της ιδιωτικής έρευνας, και ιδιαίτερα των Φυσικών Επιστημών, μπορεί η επιστήμη να αποτελεί αυτοσκοπό. Αν όμως τα

αποτελέσματά της δίνονται στη δημοσιότητα, δεν μπορούν να είναι αντίθετα με τους νόμους διαβίωσης της Κοινότητας» (Dietrich 1995, σελ. 34).

Μάλιστα, ο Λούβαρις, γράφοντας το 1935 μετά από επίσκεψή του στην εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία, επισήμανε ότι το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα «*υπερέβη τα πρωταρχικά του όρια και επεξετάθη εφ' όλων των πεδίων του πνευματικού βίου, τα οποία προσπαθεί να προσαρμόση βιαίως προς τας βιολογικές αρχάς της κοσμοθεωρίας του, αίτινες υποκρύπτονται όπισθεν της περί φυλής και αίματος διδασκαλίας του... Η προσπάθεια αυτή έχει ως επακόλουθον την διάσπασιν της γερμανικής ψυχής και την δημιουργίαν βαθέος χάσματος μεταξύ των εκπροσώπων του κινήματος και των απ' αιώνων φορέων του γερμανικού πολιτισμού [πανεπιστημιακών, καλλιτεχνών, κληρικών κλπ]*» (Λούβαρις 2023, σελ. 36).

Μάλιστα, ο ίδιος έθετε το ερώτημα: «*[Ε]ίνε δυνατή πνευματική δημιουργία υπό την πίεσιν πολιτικής κοσμοθεωρίας; Δύναται να συμβιβασθή προς την αρχήν της ελευθέρας ερεύνης η εκ των προτέρων αποδοχή κοσμοθεωρίας, ήτις δεν προήλθεν αναγκαίως από επιστημονικά δεδομένα;*» (Λούβαρις 2023, σελ. 46). Για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι «*η προς επιταγὰς άνωθεν συμμόρφωσις της επιστήμης είναι αντίθετος προς την φύσιν της, όπως είναι ασυμβίβαστος προς την ελευθερίαν της ερεύνης, η οποία αποτελεί τον εσώτατον νόμον της και την υψίστην της ηθικὴν, ο δογματισμός της κοσμοθεωρίας*» (Λούβαρις 2023, σελ. 80).

Ο κεντρικός ρόλος του φυλετισμού στην εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία προκύπτει και από το γεγονός ότι, ακόμα και στην Πολιτική του Διαθήκη⁵⁵⁷, την οποία συνέταξε την παραμονή της αυτοκτονίας του στις 29 Απριλίου 1945, ο Χίτλερ υπογράμμιζε προς τους πιστούς συνεργάτες του ότι το έργο τους ήταν η πραγμάτωση του Εθνικοσοσιαλιστικού Κράτους (σελ. 9) και τους ζητούσε να τηρήσουν επακριβώς τους φυλετικούς νόμους (σελ. 10).

4.3 Αντισημιτισμός

Δεύτερο βασικό ιδεολογικό χαρακτηριστικό του εθνικοσοσιαλισμού είναι ο άκρατος αντισημιτισμός. Ακόμα και την παραμονή της αυτοκτονίας του, στο κείμενο της Πολιτικής του Διαθήκης⁵⁵⁸, ο Χίτλερ επισήμαινε ότι η Γερμανία δεν επιθυμούσε τον πόλεμο το 1939, αλλά αυτός «*ήταν επιθυμητός και προεκλήθη εξ' ολοκλήρου από εκείνους τους διεθνείς πολιτικούς που είτε ήταν Εβραϊκής καταγωγής είτε εργάζονταν για το Εβραϊκό συμφέρον*» (σελ. 2). Στο ίδιο κείμενο, ο Χίτλερ προέβλεπε ότι: «*Μπορεί να περάσουν αιώνες, αλλά από τα ερείπια των πόλεων και των μνημείων μας το μίσος θα εγερθεί και θα ανανεώνεται συνεχώς εναντίον των ανθρώπων που είναι οι μόνοι τελικώς υπεύθυνοι: του Διεθνούς Εβραϊσμού και των βοηθών του!*» (σελ. 2). Μάλιστα, υπογράμμιζε προς τους πιστούς συνεργάτες του και στους οπαδούς του ότι το καθήκον τους είναι να προβάλλουν «*ανελέητη αντίσταση ενάντια στον παγκόσμιο δηλητηριαστή όλων των λαών, τον Διεθνή Ιουδαϊσμό*» (σελ. 10).

Ο Schuman επισήμανε ότι «*στην Γερμανία, η ανάπτυξη του Άριου μύθου ήταν στενά παράλληλη με την αύξηση του πολιτικού αντισημιτισμού*» (Schuman 1934, σελ. 213), καθώς και ότι «*ο Γερμανικός αντισημιτισμός και η [θρησκευτική] λατρεία του Νορδισμού δεν είχαν αντίστοιχά τους*

⁵⁵⁷ Έγγραφο διαθέσιμο στα Εθνικά Αρχεία των ΗΠΑ (Record Group 242: National Archives Collection of Foreign Records Seized, 1675 - 1958 Series: Personal Papers of Adolf Hitler, 1939 - 1/20/1966 Item: Marriage Certificate, Private Will and Political Testament of Adolf Hitler) και online στο <https://catalog.archives.gov/id/6883511>.

⁵⁵⁸ Έγγραφο διαθέσιμο στα Εθνικά Αρχεία των ΗΠΑ (Record Group 242: National Archives Collection of Foreign Records Seized, 1675 - 1958 Series: Personal Papers of Adolf Hitler, 1939 - 1/20/1966 Item: Marriage Certificate, Private Will and Political Testament of Adolf Hitler) και online στο <https://catalog.archives.gov/id/6883511>.

νοτίως των Αλπεων» (Schuman 1934, σελ. 232). Επιπλέον, ο Holborn χαρακτήριζε τον αντισημιτισμό ως «το κύριο εργαλείο» στην ναζιστική πολιτική (Holborn 1964, σελ. 546).

Ο Goebbels τόνιζε πως «πρέπει να πολεμήσουμε την παγκόσμια εβραϊκή πανούκλα με κάθε δυνατό τρόπο» (Goebbels 2012, σελ. 19), ενώ ενδεικτική της ευρύτητας που ελάμβανε ο αντισημιτισμός στα πλαίσια του εθνικοσοσιαλισμού ήταν η επισήμανσή του ότι ο κοινός εχθρός ήταν ένας, παρά τα διαφορετικά ονόματα «Καπιταλισμός», «Εβραίοι», «Κοινοβούλιο», «Δημοκρατία» ή «Μαρξισμός» (Goebbels 2012, σελ. 8). Μάλιστα, ο Goebbels χαρακτήριζε τον Μαρξισμό ως «συνοθύλευμα εβραϊκών ιδεών» και επισήμαινε ότι «ο Μαρξισμός, με τις ολέθριες θεωρίες του περί λαών και φυλών, είναι το εντελώς αντίθετο του Σοσιαλισμού» (Goebbels 2012, σελ. 17).

Κατά τον Goebbels, ο αντισημιτισμός του εθνικοσοσιαλισμού ήταν άρρηκτα συνδεδεμένος με τον σοσιαλισμό και τόνιζε ότι: «Αν ήμαστε μόνο αντισημίτες, τότε ναι, θα ήμαστε πράγματι ντεμοντέ. Είμαστε όμως και Σοσιαλιστές. Δεν γίνεται να είμαστε μόνο το ένα χωρίς το άλλο: ο Σοσιαλισμός, δηλαδή η ελευθερία των Γερμανών εργατών και συνεπώς του γερμανικού έθνους, μπορεί να επιτευχθεί μονάχα ενάντια στους Εβραίους και επομένως είμαστε αντισημίτες μόνο και μόνο επειδή θέλουμε την ελευθερία της Γερμανίας και τον Σοσιαλισμό» (Goebbels 2012, σελ. 18).

Ενδεικτική της ακρότητας στην οποία έφθανε ο εθνικοσοσιαλιστικός αντισημιτισμός είναι η επισήμανση του Goebbels ότι «σίγουρα και οι Εβραίοι άνθρωποι είναι. Κανείς μας δεν το αμφισβήτησε. Με την ίδια λογική όμως και οι ψύλλοι ζώα είναι – απλώς όχι και τόσο συμπαθή. Και εφόσον οι ψύλλοι δεν είναι συμπαθή ζώα, δεν έχουμε καμία ηθική υποχρέωση να τα προστατεύσουμε και να τα αφήσουμε να ακμάσουν, ώστε να μας τσιμπάνε και να μας τλαιπωρούν, αντιθέτως πρέπει να τα θέσουμε εκτός λειτουργίας. Το ίδιο ισχύει και για τους Εβραίους» (Goebbels 2012, σελ. 19).

Ο Gordon, εκτός από τον κεντρικό ρόλο του φυλετισμού στην Χιτλερική Γερμανία, επισήμαινε και τη σημαντική παρουσία του αντισημιτισμού, γι' αυτό και περιγράφει την εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία ως «μία μορφή 'Αρίου' αντι-Σημιτισμού» (Gordon 2009, σελ. 297). Τη σύνδεση του φυλετισμού με τον αντισημιτισμό στην εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία επισημαίνει και ο Graf, ο οποίος τονίζει ότι «ο εθνικοσοσιαλιστικός αντι-Σημιτισμός εντασσόταν μέσα σε μία ευρύτερη φυλετικοποιημένη κοσμοθεωρία» (Graf 2014, σελ. 3).

Κατά τον Πέιν, «ο Χίτλερ δίδασκε ότι ο πιο επικίνδυνος εχθρός των Αρίων δεν ήταν οι κατώτερες φυλές ή οι κομμουνιστές αλλά οι Εβραίοι, που τους περιέγραφε ως μία δαιμονική αντιφυλή αφοσιωμένη στην καταστροφή της καθαρότητας όλων των άλλων φυλών» (Πέιν 2000, σελ. 232). Μάλιστα, ο Πέιν υπογράμμισε ότι ένας τέτοιος έντονος αντισημιτισμός δεν ήταν κάτι καινούργιο, όμως «ο Χίτλερ... το κατέστησε κεντρικό στοιχείο της ιδεολογίας του και το έκανε πιο βίαιο. Τα κίνητρά του βασίζονταν σε ένα απύθμενο μίσος» (Πέιν 2000, σελ. 232).

Αντίστοιχα και ο Βεζανής, στην δική του ανάλυση της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας, εντόπιζε ότι «εκτός από το μίσος κατά του σοσιαλισμού, ως υλιστικής Κοσμοθεωρίας, που διακρίνει τον Εθνικοσοσιαλισμόν, και το έτερον στοιχείον αυτού, το μίσος κατά των Εβραίων, το εξηγεί ο Χίτλερ λόγω της στενής σχέσεως των τελευταίων προς την σοσιαλιστικήν κίνησιν» (Βεζανής 1935, σελ. 216). Ο Στεφανίδης, αναφερόμενος στον αντιεβραϊσμό της εθνικοσοσιαλιστικής θεωρίας, τόνιζε ότι σύμφωνα με αυτήν, «οι Εβραίοι θεωρούνται ανίκανοι προς δημιουργίαν πολιτισμού, ικανοί δε μόνον να καταστρέφουν τον πολιτισμόν των εθνών της αρίας φυλής. Αυτοί είναι οι φορείς του μαμωνιαστικού πνεύματος εις την κοινωνικήν και την πολιτικήν ζωήν, αυτοί δεσπόζουν εις την διεθνή κεφαλαιοκρατίαν... Μεταξύ αυτών, επιπροσθέτως, εγεννήθη και ανεπτύχθη ο κομμουνισμός, με τον οποίον ζητούν οι Εβραίοι να κατακτήσουν την οικουμένην» (Στεφανίδης 1949, σελ. 570).

Όπως υπογραμμίζει ο Κολότι, με την ψήφιση των νόμων της Νυρεμβέργης, με τους οποίους πλήρη πολιτικά δικαιώματα είχαν μόνο οι πολίτες γερμανικού ή συγγενικού αίματος και απαγορεύτηκαν οι γάμοι μεταξύ Εβραίων και Γερμανών, «ο αντισημιτισμός δεν αντιμετωπιζόταν πλέον μόνο ως κάτι νόμιμο, κατέληξε να γίνει υποχρεωτικός. Στην ουσία, ο βιολογικός (και όχι απλά ο πολιτιστικός) χαρακτήρας του ναζιστικού ρατσισμού έγινε ακόμα πιο σκληρός και ευρέως διαδεδομένος ύστερα από την εφαρμογή των νόμων της Νυρεμβέργης και τον έλεγχο των οικογενειακών δέντρων για τον διαχωρισμό σε Εβραίους και μη» (Κολότι 2020, σελ. 80).

Συνεπακόλουθο του εγγενούς αντισημιτισμού του εθνικοσοσιαλισμού αποτελεί και το φαινόμενο του ιστορικού αναθεωρητισμού και της άρνησης ή της σχετικοποίησης του Ολοκαυτώματος, το οποίο αναδύθηκε από την δεκαετία του '60 και μετά⁵⁵⁹ και παρεπιδημεί σε εθνικοσοσιαλιστικούς κύκλους. Κατά τον Griffin, αυτό αποτελεί «προσπάθεια να κερδηθεί η μάχη για την συλλογική μνήμη των γεγονότων του Ναζισμού, του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, των μαζικών διώξεων και μαζικών εξοντώσεων και έτσι ουσιαστικά να παραλειφθούν και να διαγραφούν από την ιστορία» (Griffin 2022, σελ. 81).

4.4 Ολοκληρωτισμός – Αντικοινοβουλευτισμός και Χρήση βίας

Ο Schuman υπογράμμιζε ότι το πολιτικό δόγμα του εθνικοσοσιαλισμού ήταν αντι-Μαρξικό, αντιδημοκρατικό και αντικοινοβουλευτικό (Schuman 1934, σελ. 225), ενώ ο Holborn επισήμανε ότι «ο ακτιβιστικός φυλετισμός και ο ολοκληρωτικός αυταρχισμός του [ναζισμού] περιείχαν διακριτές και αμετάβλητες αρχές για μια πολιτική θεωρία και ακόμη και για συγκεκριμένες πολιτικές» (Holborn 1964, σελ. 547).

Ο Βεζανής έκανε λόγο για «έχθρα του Εθνικοσοσιαλισμού κατά του Κοινοβουλευτισμού» (Βεζανής 1935, σελ. 216) και επισήμαινε ότι «η Κοινοβουλευτική δημοκρατία δεν δύναται να εύρη έλεος εις τα όμματα του Hitler» (Βεζανής 1935, σελ. 220). Πράγματι, ο Goebbels με σαφήνεια διεκήρυξε: «Εμείς δεν δίνουμε και πολλή σημασία στις ψήφους και στη Βουλή... Δεν πιστεύουμε στα φούμαρα του Κοινοβουλίου και των κομμάτων. Όλα αυτά είναι μια καλοστημένη βιομηχανία εκμετάλλευσης της δύναμης και της εργασίας του γερμανικού λαού. Το Κοινοβούλιο είναι ο κηφήνας της γερμανικής κυψέλης» (Goebbels 2012, σελ. 34).

Μάλιστα, ο Goebbels συνέδεε τον αντικοινοβουλευτισμό με τον αντισημιτισμό, θεωρώντας ότι «πίσω από όλα βρίσκονται οι Εβραίοι, που κινούν τα πιόνια τους στη σκακιέρα, τα βάζουν να μιλάνε, να ψηφίζουν και να εισπράττουν τα βουλευτικά τους επιδόματα – ενώ οι ίδιοι κρατούν τα ηνία της εξουσίας» (Goebbels 2012, σελ. 34). Γι' αυτό και τόνιζε: «Δεν περιμένουμε να πετύχουμε ποτέ τίποτα με αυτόν τον τρόπο, ούτε εναποθέτουμε τις ελπίδες μας στην κοινοβουλευτική δράση. Απεναντίας, αδημονούμε να έρθει η μέρα που ο γερμανικός λαός θα συντρίψει συθέμελα αυτό το αντι-γερμανικό σύστημα» (Goebbels 2012, σελ. 35).

Ο Goebbels παραδεχόταν ότι οι εθνικοσοσιαλιστές είχαν πάρει τη μορφή κόμματος λόγω των συνθηκών και δεν ήταν κόμμα με την έννοια του κοινοβουλευτικού κόμματος. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε: «Αν σήμερα, στη μάχη μας εναντίον ενός διεφθαρμένου συστήματος, είμαστε, και πρέπει να είμαστε, ένα κόμμα – όχι βέβαια με την έννοια του κοινοβουλευτικού κόμματος – με το που το σύστημα αυτό θα καταρρεύσει θα είμαστε το Κράτος. Και τότε θα αναμορφώσουμε το Κράτος αυτό σύμφωνα με τις δικές μας αρχές και αξίες» (Goebbels 2012, σελ. 35-36). Μάλιστα, επισήμαινε ότι «με καμία δύναμη δεν θέλουμε να αποκλείσουμε τον λαό από την εξουσία. Θέλουμε μόνο να επιτύχουμε και να εδραιώσουμε τις μοναδικές συνθήκες που

⁵⁵⁹ Για τον ιστορικό αναθεωρητισμό επί του θέματος των στρατοπέδων συγκέντρωσης κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο καθώς και των θαλάμων αερίων, ενδεικτικά δείτε το εκτενές άρθρο «Αμφισβητούνται οι θάλαμοι αερίων», *Ιστορία Εικονογραφημένη* τ. 137 [Νοέμβριος 1979], σελ. 11-27.

θα εξασφαλίσουν τη διαιώνιση του λαού μας πάνω στον πλανήτη αυτόν. Μόλις παγιωθούν αυτές οι συνθήκες, το έργο μας θα έχει τελειώσει. Τότε θα έχουμε το Εθνικοσοσιαλιστικό Κράτος που επιδιώκουμε» (Goebbels 2012, σελ. 36).

Περιγράφοντας τη δομή του πολιτικού συστήματος υπό τον εθνικοσοσιαλισμό, ο Goebbels τόνιζε: «Το κοινοβούλιο της δημοκρατίας θα αντικατασταθεί από την οικονομική βουλή του εθνικοσοσιαλιστικού κράτους. Τα μέλη της θα εκλέγονται από το σύνολο του εργαζόμενου γερμανικού λαού σύμφωνα με την αρχή της καθολικής ψηφοφορίας... Η οικονομική βουλή θα επιφορτίζεται μόνο με την άσκηση της οικονομικής πολιτικής – όχι της πολιτικής του Κράτους. Συνεταίρος της στην εξουσία θα είναι η Γερουσία. Θα αποτελείται από περίπου 200 άτομα τα οποία ο δικτάτορας θα επιλέγει από όλο το φάσμα των κοινωνικών τάξεων και των επαγγελματικών συντεχνιών και τα οποία θα βοηθούν στις υποθέσεις του Κράτους. Αυτοί οι 200 θα αποτελούν την ελίτ ολόκληρου του έθνους. Θα στηρίζουν την κυβέρνηση παρέχοντας συμβουλές αλλά επιτελώντας και έργο και θα διορίζονται εφ' όρου ζωής» (Goebbels 2012, σελ. 36-37).

Σχολιάζοντας την πολιτική οργάνωση του Εθνικοσοσιαλιστικού Κράτους, ο Στεφανίδης υπογράμμιζε ότι «ναί μεν φορέας της κρατικής κυριαρχίας είναι ολόκληρος ο λαός, η οργάνωσις όμως του κράτους πρέπει να είναι αριστοκρατική υπό την έννοιαν της εξουσίας των αρίστων... Το εθνικοσοσιαλιστικόν καθεστώς δεν αποτελεί δικτατορίαν, προ παντός όμως ουδέν το κοινόν έχει με τον κοινοβουλευτισμόν» (Στεφανίδης 1939α, σελ. 1489-1490).

Επιπλέον, ο Schuman (1934) επισήμανε και τον «αποφασιστικό ρόλο» (Schuman 1934, σελ. 229) που έπαιξε η βία τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική πολιτική για τον εθνικοσοσιαλισμό. Αντιστοίχως, ο Evans υπογράμμισε την «απόλυτη κεντρική θέση της βίας, του εξαναγκασμού και του τρόμου στη θεωρία και στην πρακτική του γερμανικού Εθνικοσοσιαλισμού από την αρχή του» (Evans 2007, σελ. 81). Κατά τον Holborn «ο βιολογικός υλισμός του Χίτλερ δεν ανέχτηκε καμία ηθική... [καθώς στον αγώνα τους για την εξουσία] τα μέλη της φυλής μπορούν να χρησιμοποιήσουν οποιοδήποτε μέσο» (Holborn 1964, σελ. 546).

Ως προς την χρήση βίας, ο Goebbels υπογράμμιζε ότι «καταφεύγουμε στον εκφοβισμό μόνο εκεί που τον συναντάμε οι ίδιοι... [Β]γαίνουμε στον δρόμο και αντιμετωπίζουμε κατά πρόσωπο την τρομοκρατία» (Goebbels 2012, σελ. 12) και τόνιζε ότι «η πολιτική μας δεν βασίζεται στις εξεγέρσεις, όπου όμως απαιτούνται εξεγέρσεις δεν είμαστε δειλοί για να προσπαθούμε να τις αποφύγουμε» (Goebbels 2012, σελ. 12). Γι' αυτό κι επισήμαινε ότι «δεν θα αποφύγουμε την κοινωνική επανάσταση, αν αυτό απαιτεί η ελευθερία του έθνους» (Goebbels 2012, σελ. 22).

Για την ιδεολογική δικαιολόγηση της πολιτικής βίας, οι Webber et al (2020) επισημαίνουν ότι «για να προωθήσει και να δικαιολογήσει τη βία, μια ιδεολογία πρέπει να ορίζει τη βία ως αποτελεσματικό μέσο για την ανατροπή του συστήματος» (Webber et al 2020, σελ. 108). Παράλληλα, όμως, υπογραμμίζουν ότι «ο ορισμός της βίας απλώς ως αποδεκτού μέσου είναι συχνά ανεπαρκής για να παρακινήσει κάποιον να ενστερνιστεί την βία ως προσωπική του υποχρέωση... Η εμπλοκή στον πολιτικό εξτρεμισμό απαιτεί τόσο επαρκή κίνητρα όσο και ικανότητα» (Webber et al 2020, σελ. 108). Μάλιστα, τονίζουν ότι «οι ιδεολογίες μπορούν να αυξήσουν την ακραία συμπεριφορά... απεικονίζοντας έναν πολιτικό σκοπό (και τη βία στην υπηρεσία του σκοπού) ως υπηρετούντα σημαντικές ηθικές αξίες» (Webber et al 2020, σελ. 109). Αναφερόμενοι στην βία η οποία έχει ιδεολογικά κίνητρα, οι Kruglanski et al (2018) θεωρούν ότι αυτή έχει «μία υποκειμενική λογική» και απορρίπτουν «τον μύθο της βίας ως παράλογης και παθολογικής... [καθώς] στα περισσότερα από τα περιστατικά της έχει ηθικά κίνητρα και υπηρετεί ακράδαντες αξίες» (Kruglanski et al 2018, σελ. 114).

Ο Βεζανής συμπέρανε ότι «δια την μετατροπήν του προγράμματος και της Κοσμοθεωρίας εις πραγματικότητα, δια την πολιτικήν, ο Hitler δέχεται αδιστάκτως την βίαν» (Βεζανής 1935, σελ.

223), ενώ και ο Πέιν θεωρεί ως σημαντικό στοιχείο του φασιστικού δόγματος την «*θετική αξιολόγηση της βίας και του αγώνα*» (Πέιν 2000, σελ. 31).

Ο Paxton επισημαίνει ότι τα φασιστικά – αλλά και τα μαρξιστικά – κόμματα δημιουργούσαν δομές παράλληλες με τις κρατικές προκειμένου να υποκαταστήσουν τις τελευταίες όταν θα καταλάμβαναν την εξουσία. Και τονίζει ότι «*μια ιδιαίτερα σημαντική φασιστική ‘παράλληλη οργάνωση’ ήταν η κομματική αστυνομία. Τα φασιστικά κόμματα που φιλοδοξούσαν να αναλάβουν την εξουσία συνήθιζαν να χρησιμοποιούν την κομματική εθνοφρουρά προκειμένου να αμφισβητήσουν το κρατικό μονοπώλιο της αστυνομικής δύναμης*» (Paxton 2006, σελ. 121). Κατά τον Paxton, «*η φασιστική βία δεν ήταν ούτε τυχαία ούτε γενικευμένη. Αντιπροσώπευε ένα καλά υπολογισμένο σύνολο κωδικοποιημένων μηνυμάτων: ότι η κομμουνιστική βία αυξανόταν, ότι το δημοκρατικό κράτος δεν μπορούσε να ανταποκριθεί αναλόγως και ότι μόνο οι φασίστες ήταν αρκετά σκληροί ώστε να σώσουν το έθνος από τους αντεθνικούς τρομοκράτες*» (Paxton 2006, σελ. 120).

Μία άλλη πτυχή της βίαιης δράσης των Ταγμάτων Εφόδου (SA) φωτίζει ο Graf, ο οποίος υποστηρίζει ότι «*αυτή η στρατηγική της βίας χρησιμοποιήθηκε από την εθνικοσοσιαλιστική ηγεσία ως μία αποτελεσματική στρατηγική προπαγάνδας, καθώς διατηρούσε τους Ναζί στην ειδησεογραφία και υπογράμμιζε την ριζοσπαστική και υπαρξιακή φύση του πολιτικού τους αγώνα*» (Graf 2014, σελ. 3).

4.5 Η Αρχή του Αρχηγού

Κατά τον Στεφανίδη, «*η ανάπτυξη του συναισθήματος της ευθύνης αρχόντων και αρχομένων*» αποτελεί «*εν εκ των βασικών σημείων της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας*» (Στεφανίδης 1939α, σελ. 1491). Ο Βεζανής επισήμαινε ότι για τον Χίτλερ, «*το ζήτημα της εξωτερικής μορφής του Κράτους, αν θα είναι μοναρχία ή δημοκρατία, είναι εντελώς δευτερεύον*» (Βεζανής 1935, σελ. 220), η εσωτερική όμως υφή του κράτους «*αποτελεί ακρογωνιαίον λίθον της Εθνικοσοσιαλιστικής κοσμοθεωρίας*» (Βεζανής 1935, σελ. 220). Εκεί, κατά τον Βεζανή, ο Χίτλερ προέτασε την «*γερμανικήν μορφήν της δημοκρατίας, ήτις αποτελεί πραγμάτων του ‘αρχηγικού αξιώματος’ (Fuehrerprinzip). Αυτή συνίσταται εις την υπό ολοκλήρου του λαού εκλογήν αρχηγού, με απεριόριστα δικαιώματα, αλλά και με απεριόριστον ευθύνην δια τα αποτελέσματα της πολιτικής του... Επί τη βάσει του αρχηγικού αξιώματος οργανούται η όλη πολιτεία*» (Βεζανής 1935, σελ. 220).

Εξειδικεύοντας, ο Βεζανής υπογράμμιζε ότι επί εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος, «*το κράτος είναι οργανωμένον επί τη βάσει του Fuehrerprinzip, της αρχηγικής αρχής: δηλ. η εξουσία εις όλας τας ιεραρχικάς βαθμίδας της διοικήσεως ασκείται υπό υπευθύνων Unterfuehrer, υπαρχηγών, βοηθουμένων υπό συμβουλευτικών σωμάτων. Δια τον Fuehrer σύμβουλοι είναι οι υπουργοί του*» (Βεζανής 1937, σελ. 262).

Η παρατήρηση αυτή επιβεβαιώνεται και από τα λεγόμενα του Goebbels, ο οποίος, περιγράφοντας την δομή της Εθνικοσοσιαλιστικής πολιτείας, τονίζει ότι «*ο Καγκελάριος θα εκλέγεται μεταξύ των μελών της Γερουσίας. Θα φέρει πλήρη ευθύνη για όλες τις πτυχές της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής του Ράιχ... Ο Καγκελάριος θα επιλέγει τους υπουργούς του και το προσωπικό του. Θα αναλαμβάνει πλήρη ευθύνη και για τις δικές τους πράξεις*» (Goebbels 2012, σελ. 37).

Επιπλέον, ο Πέιν επισημαίνει ότι «*όλα τα φασιστικά κινήματα έφτασαν να αποδέχονται παραλλαγές της αρχής του Φίρερ*» (Πέιν 2000, σελ. 36), υπογραμμίζει ότι «*η επίσημη διακήρυξη της Fuehrerprinzip (αρχή της ηγεσίας) ακύρωσε το αρχικό σύστημα των εσωτερικών εκλογών [στο NSDAP] και μετέφερε όλες τις εξουσίες στον Χίτλερ*» (Πέιν 2000, σελ. 233) και τονίζει ότι

«το χιτλερικό *Fuehrerstaat* ήταν μια ευρύτερη δικτατορία του 'ένος ανδρός'» (Πέιν 2000, σελ. 299). Φθάνει, δηλαδή, ο Πέιν σε ένα αντίστοιχο συμπέρασμα με τον Βεζανή, ο οποίος χαρακτήριζε τον τρόπο αυτόν πολιτειακής οργάνωσης ως «*τυραννί[α] ενός ωρισμένου προσώπου*» (Βεζανής 1935, σελ. 221).

Κατά τον Κολότι, με το πέρασμα όλων των εξουσιών της Γερμανίας στα χέρια του Χίτλερ, «η Αρχή του Αρχηγού πέρασε από το θεωρητικό στο εκτελεστικό επίπεδο. Ήταν η κορυφή ενός ιεραρχικού-αυταρχικού συστήματος... εγκαθιδρύοντας τη σταθερή υποχρέωση της υπακοής από κάτω προς τα πάνω, σύμφωνα με μία ιεραρχική κλίμακα στην κορυφή της οποίας βρισκόταν ο Χίτλερ, ως χαρισματικός ηγέτης, σύνθεση και έκφραση του κράτους και του έθνους, υπέρτατη πηγή δικαίου και νόμιμη βάση της δικτατορίας» (Κολότι 2020, σελ. 48-49). Όπως χαρακτηριστικά υπογραμμίζει ο Kershaw, «η λατρεία του Φύρερ ήταν η απαραίτητη βάση, η αναντικατάστατη ουσία και ο δυναμικός κινητήρας ενός ναζιστικού καθεστώτος αδιανόητου χωρίς αυτήν» (Kershaw 2004, σελ. 252).

Εν κατακλείδι, όπως επισημαίνει ο Schuman (1934), για τον εθνικοσοσιαλισμό «οι συνταγματικές μορφές δεν έχουν καμία σημασία. Αυτό που είναι σημαντικό είναι το *Fuehrerprinzip*, ο ρόλος της προσωπικής ηγεσίας, η συγκέντρωση της ευθύνης στα χέρια των λίγων, η άσκηση εξουσίας από μια νέα ελίτ. Η ελίτ είναι υπόλογη στον δικτάτορα. Και ο δικτάτορας είναι υπόλογος μόνο στον Θεό - και στους ανθρώπους» (Schuman 1934, σελ. 227).

5 Οι προς αναζήτηση ιδεολογικές αναφορές και ιδεολογικά χαρακτηριστικά

Ως συνέπεια της παραπάνω ανάλυσης, στο προς μελέτη υλικό θα αναζητηθεί και θα καταγραφεί η παρουσία ή μη των παρακάτω ιδεολογικών αναφορών και ιδεολογικών χαρακτηριστικών:

- **Ο εθνικοσοσιαλισμός** ως ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός: οποιαδήποτε αναφορά των αρθρογράφων των εντύπων της «Χρυσής Αυγής» στον εθνικοσοσιαλισμό ως δική τους ιδεολογία. Ο αυτοχαρακτηρισμός μπορεί να δίδεται με «εξελληνισμένο» τρόπο (π.χ. ως «εθνικοκοινωνισμός») ή και με συγκεκριμένο τρόπο (π.χ. με την χρήση των συνθηματικών προσφωνήσεων «18» ή «88», οι οποίες αναφέρονται στα αντίστοιχα γράμματα του λατινικού αλφαβήτου και «σημαίνουν» AH και HH, δηλαδή «Adolf Hitler» και «Heil Hitler» αντιστοίχως)
- **Θετική αναφορά στον εθνικοσοσιαλισμό**: οποιαδήποτε θετική αναφορά στον εθνικοσοσιαλισμό είτε ως ιδεολογία, είτε ως καθεστώς, είτε στα επιτεύγματά του (πολιτικά, κοινωνικά, επιστημονικά και στρατιωτικά), είτε στις προσωπικότητες του εθνικοσοσιαλισμού, πολιτικές και στρατιωτικές (π.χ. Hitler, Goebbels, Hess, Degrelle), είτε σε στρατιωτικές μονάδες του εθνικοσοσιαλισμού (π.χ. τα SS), είτε αναφορές σε νικηφόρες μάχες και εκστρατείες, είτε σε διανοούμενους του εθνικοσοσιαλισμού (π.χ. Savitri Devi, Alfred Rosenberg, Σίτσα Καραϊσκάκη), είτε σε εθνικοσοσιαλιστικές οργανώσεις (π.χ. CEDADE, DNSB κλπ.) και σε εθνικοσοσιαλιστές ηγέτες του εξωτερικού (π.χ. Colin Jordan, William L. Pierce), ακόμα και αν ο αρθρογράφος δεν αυτοχαρακτηρίζεται στο άρθρο ως «εθνικοσοσιαλιστής»
- **Φυλετισμός**: οποιαδήποτε αναφορά σε Άρια/Λευκή φυλή, σε ανώτερες και κατώτερες φυλές, οποιαδήποτε αναφορά κατά της επιμειξίας και υπέρ της φυλετικής καθαρότητας και της ευγονικής, οποιαδήποτε αναφορά στην «φυλή» ως μόνου ή κύριου παράγοντα στη δημιουργία πολιτισμού, οποιαδήποτε αναφορά υπέρ του φυλετικού διαχωρισμού
- **Αντισημιτισμός**: οποιαδήποτε αναφορά κατά των Εβραίων, του Εβραϊσμού, του Ιουδαϊσμού ή του Σιωνισμού είτε στα πλαίσια συνωμοσιολογικής θεωρίας είτε όχι (ιδιαίτερως σε θέματα που αφορούν τον μαρξισμό, τον φιλελευθερισμό, την Οκτωβριανή

Επανάσταση, τη Γαλλική Επανάσταση, τη σχέση Εβραϊσμού – Τεκτονισμού κλπ.). Επιπλέον, οποιαδήποτε υπογράμμιση της εβραϊκής καταγωγής προσώπου ή ομάδας που έπαιξε, κατά την ΧΑ, αρνητικό ρόλο σε ιστορικά γεγονότα είτε της ελληνικής είτε της διεθνούς ιστορίας, και οποιαδήποτε αναφορά σε θέματα ιστορικού αναθεωρητισμού ως προς το θέμα των στρατοπέδων συγκεντρώσεως, των θαλάμων αερίων και ως προς τον αριθμό των θυμάτων τους κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

- **Αντικοινοβουλευτισμός και Ολοκληρωτισμός:** οποιαδήποτε αναφορά υπέρ του αυταρχισμού, υπέρ ολοκληρωτικών καθεστώτων (της αρχαιότητας αλλά και της νεώτερης ιστορίας), κατά του κοινοβουλευτισμού, κατά της δημοκρατίας (αρχαίας ή σύγχρονης), κατά της αρχής της πλειοψηφίας
- **Χρήση Βίας:** οποιαδήποτε αναφορά στην χρήση βίας ως θεμιτού μέσου για την επίτευξη πολιτικών στόχων, είτε μη-καταδικαστική αναφορά σε βίαια επεισόδια όπου οι επιτιθέμενοι είναι ομοϊδεάτες της ΧΑ
- **Αρχή του Αρχηγού:** οποιαδήποτε αναφορά στην αρχή του αρχηγού ως τρόπου οργάνωσης της πολιτείας ή του κόμματος, οποιαδήποτε αναφορά στη μεταφυσική ενσάρκωση της θέλησης ή του πεπρωμένου του λαού μέσω της προσωπικότητας του αρχηγού. Απλές αναφορές στην ανάγκη ύπαρξης πειθαρχίας ή εμπιστοσύνης στην ηγεσία δεν θεωρούνται ως δηλωτικές της «Αρχής του Αρχηγού» καθώς πειθαρχία – γενικώς – και εμπιστοσύνη στην ηγεσία πρέπει να υπάρχουν σε οποιονδήποτε στοιχειωδώς λειτουργούντα οργανισμό (κομματικό ή άλλο).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ «ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ»

Στο παρόν κεφάλαιο παρατίθενται αναλυτικά τα ευρήματα αναφορικά με τον ιδεολογικό αυτοχαρακτηρισμό και τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά που προέβλεπε η Χρυσή Αυγή μέσα από το επίσημο ιδεολογικό της όργανο – το περιοδικό «Χρυσή Αυγή» κατά την περίοδο 1980-2011 και το περιοδικό «Μαίανδρος» κατά την περίοδο 2012-2018. Τα ευρήματα αυτά συμπληρώνονται με τα αντίστοιχα από το περιοδικό «Αντεπίθεση», το οποίο εξεδίδετο κατά περιόδους από το 1998 μέχρι το 2019, καθώς και από την εφημερίδα «Χρυσή Αυγή».

Τα ευρήματα παρατίθενται αρχικά ως προς την «ποσοτική» τους διάσταση, δηλαδή ως προς το αν και πότε εμφανίζονται τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά στα τεύχη των εν λόγω περιοδικών. Κατόπιν, ακολουθεί η «ποιοτική» τους διάσταση, με την αναλυτική παρουσίαση του περιεχομένου και της εξέλιξης, τόσο του ιδεολογικού αυτοχαρακτηρισμού της ΧΑ, όσο και των ιδεολογικών χαρακτηριστικών της.

Ως αδρή χρονική διαχωριστική γραμμή της ανάλυσης των ευρημάτων από τα τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» χρησιμοποιείται το Β' Συνέδριο του 1992, κατά το οποίο ορίστηκε ως επίσημη ιδεολογία της ΧΑ ο «Λαϊκός Εθνικισμός» και σηματοδοτήθηκε η κατοπινή συμμετοχή της σε εκλογικές αναμετρήσεις. Στην ανάλυση των ευρημάτων από τα τεύχη του περιοδικού «Μαίανδρος», η αδρή χρονική διαχωριστική γραμμή είναι ο φόνος του Π. Φύσσα τον Σεπτέμβριο του 2013, μετά τον οποίο ξεκίνησε η δικαστική δίωξη της ΧΑ.

1. Από το περιθώριο μέχρι την είσοδο στην Βουλή – Το περιοδικό «Χρυσή Αυγή»

Η έκδοση του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» καλύπτει χρονικά το σύνολο σχεδόν της παρουσίας της ΧΑ πριν την είσοδό της στο ελληνικό κοινοβούλιο. Το πρώτο τεύχος εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 1980 και το τελευταίο (τεύχος 147) τον Δεκέμβριο του 2011, πέντε μήνες πριν από τις εθνικές εκλογές του Μαΐου του 2012, κατά τις οποίες η ΧΑ εισήλθε στην Βουλή. Η πρώτη περίοδος έκδοσης του περιοδικού φθάνει μέχρι τον Ιανουάριο του 1984 (τεύχος 13), οπότε και η έκδοση διεκόπη για δύο χρόνια, για να ξαναρχίσει τον Φεβρουάριο του 1986 (τεύχος 14 / 1) και να συνεχίσει – με χρονικές διακυμάνσεις στη συχνότητα έκδοσης – μέχρι το τεύχος 147 (αναλυτική παράθεση του ανά τεύχος ιδεολογικού αυτοχαρακτηρισμού και της παρουσίας ή μη των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού γίνεται στο Παράρτημα 2).

1.1 Γενικά

Ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός – Θετικές αναφορές στον Εθνικοσοσιαλισμό

Από την αρχή της έκδοσής του, οι αρθρογράφοι του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» όριζαν ως ιδεολογία τους τον «εθνικοσοσιαλισμό» και αυτοχαρακτηρίζονταν ως «εθνικοσοσιαλιστές». Σποραδικά σε κάποια άρθρα χρησιμοποιούνταν και οι όροι «Επαναστατικός Εθνικισμός», «Λαϊκός Εθνικισμός» ή και (σκέτο) «Εθνικισμός». Αξίζει να σημειωθεί ότι ο «εθνικοσοσιαλισμός» ως ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός απαντάται σε 90 από τα πρώτα 97 τεύχη του περιοδικού. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι, παρά το γεγονός ότι τα εξώφυλλα με σαφείς

εθνικοσοσιαλιστικές αναφορές – τα οποία κυριαρχούσαν από το 1^ο τεύχος του περιοδικού – σταμάτησαν στο τεύχος 65 (Σεπτέμβριος 1991) [51 από τα 65] - και παρά την επίσημη υιοθέτηση του όρου «Λαϊκός Εθνικισμός» ως ιδεολογίας της ΧΑ κατά το Β' Συνέδριο το 1992, αρθρογράφοι του περιοδικού συνέχισαν να αυτοχαρακτηρίζονται ως εθνικοσοσιαλιστές μέχρι τον Φεβρουάριο του 1999 (τ. 97).

Αυτό αποτελεί μία απόδειξη ότι η προς τα έξω υιοθέτηση του όρου «Λαϊκός Εθνικισμός» από την ΧΑ το 1992 δεν ήταν ουσιαστική. Η απόδειξη αυτή ενισχύεται ακόμα περισσότερο από το γεγονός ότι θετικές αναφορές προς τον εθνικοσοσιαλισμό υπάρχουν σχεδόν σε κάθε τεύχος του περιοδικού (σε 142 από τα 147 τεύχη) κατά τα 31 έτη έκδοσής του.

Μετά το τεύχος 65, εθνικοσοσιαλιστικά εξώφυλλα επανεμφανίζονται σποραδικά σε τέσσερα τεύχη κατά την περίοδο από τον Νοέμβριο του 2004 (τ. 119) μέχρι τον Ιούνιο του 2007 (τ. 132) και κατόπιν δεν ξαναεμφανίζονται. Ο «εθνικοσοσιαλισμός» ως ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός, χρησιμοποιούμενος παράλληλα με τους όρους «Εθνικισμός» και «Λαϊκός Εθνικισμός», εντοπίζεται ξανά σε εννέα τεύχη από τον Σεπτέμβριο του 2003 (τ. 111) μέχρι τον Ιούνιο του 2008 (τ. 137). Τελευταία επανεμφάνιση του όρου γίνεται στα τεύχη 145 (Δεκέμβριος 2010) και 146 (Ιούλιος 2011), δηλαδή μετά την είσοδο της ΧΑ στο Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Αθηναίων και λίγους μήνες πριν την είσοδό της στην Βουλή.

Αξίζει να σημειωθεί ότι για «επαναστατικό και λαϊκό εθνικισμό»⁵⁶⁰ μιλούσε το 1979 η πανευρωπαϊκή εθνικοσοσιαλιστική συμμαχία «Νέα Ευρωπαϊκή Τάξη», στην οποία εντάχθηκε η ΧΑ όταν πρωτοεμφανίσθηκε.

Ιδεολογικά χαρακτηριστικά

Ο φυλετισμός έχει παρουσία σε όλα σχεδόν τα τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» καθώς απαντάται στα 144 από τα 147 τεύχη. Τον ξεπερνά σε παρουσία μόνο ο αντισημιτισμός, ο οποίος απαντάται σε όλα τα τεύχη. Σημαντική παρουσία έχει και ο αντικοινοβουλευτισμός / ολοκληρωτισμός, που απαντάται σε 135 από τα 147 τεύχη. Τα 12 τεύχη στα οποία απουσιάζει ο αντικοινοβουλευτισμός / ολοκληρωτισμός ως ιδεολογικό χαρακτηριστικό δεν συγκεντρώνονται σε κάποια χρονική περίοδο, αλλά εκτείνονται σε όλη την περίοδο έκδοσης του περιοδικού. Η πολύ σποραδική απουσία του εν λόγω χαρακτηριστικού και η μη-συγκέντρωση των εν λόγω τευχών σε κάποια χρονική περίοδο (ή περιόδους) οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η απουσία αυτή ήταν τυχαία και δεν υποδηλώνει κάποια ουσιαστική ιδεολογική μεταβολή.

Αναφορές υπέρ της χρήσης βίας και δη για την επίτευξη πολιτικών στόχων απαντώνται στο εν τρίτον των τευχών του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» (50 από τα 147 τεύχη). Η παρουσία του εν λόγω χαρακτηριστικού είναι έντονη στα πρώτα 67 τεύχη (μέχρι τον Δεκέμβριο του 1991) καθώς απαντάται σε 29. Απουσιάζει πλήρως από τα τεύχη του 1992, όταν και πραγματοποιήθηκε το Β' Συνέδριο, αλλά επανεμφανίζεται δέκα τεύχη αργότερα (τ. 77 – Μάρτιος 1993), με σταθερή παρουσία (10 τεύχη) μέχρι τον Νοέμβριο του 1998 (τ. 96). Κατόπιν, επανεμφανίζεται τον Απρίλιο του 2001 (τ. 101) και έχει παρουσία σε επτά τεύχη μέχρι τον Αύγουστο του 2004 (τ. 116). Μετά το 2004, οι αναφορές υπέρ της χρήσης βίας επανεμφανίζονται μία φορά το 2006 (τ. 126), μία φορά το 2007 (τ. 131) και λίγο πριν την παύση της έκδοσης του περιοδικού τον Αύγουστο του 2010 και τον Δεκέμβριο του 2011 (τ. 144 και 147).

Τέλος, η Αρχή του Αρχηγού είναι το πιο «σπάνιο» ιδεολογικό χαρακτηριστικό στα τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», με μόλις 8 αναφορές σε 147 τεύχη. Από αυτές, οι τέσσερις

⁵⁶⁰ «Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979», σελ. 11.

συγκεντρώνονται στην περίοδο Απριλίου 1986 – Ιουλίου 1987 (τεύχη 16, 19, 22, 28) και μετά υπήρξαν άλλες τέσσερις σποραδικές εμφανίσεις στα τεύχη 78 (Απρίλιος 1993), 96 (Νοέμβριος 1998), 101 (Απρίλιος 2001) και 124 (Νοέμβριος 2005).

Συνοψίζοντας, από την ανάλυση των ιδεολογικών χαρακτηριστικών που εμφανίζονται στην αρθρογραφία του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», προκύπτει ότι ο φυλετισμός, ο αντισημιτισμός και ο αντικοινοβουλευτισμός / ολοκληρωτισμός αποτελούν τα βασικά ιδεολογικά χαρακτηριστικά της ΧΑ, με συνεχή παρουσία σε όλη την διάρκεια της έκδοσης του περιοδικού, η οποία παρουσία τους δεν φαίνεται να επηρεάστηκε από τα πολιτικά γεγονότα και τις συγκυρίες τριών δεκαετιών.

Τα τρία αυτά χαρακτηριστικά μαζί αποτελούν τις βασικές ιδεολογικές αρχές του εθνικοσοσιαλισμού. Το γεγονός αυτό, συνδυαζόμενο με την σχεδόν αδιάλειπτη παρουσία θετικών αναφορών για τον εθνικοσοσιαλισμό, τις προσωπικότητές του και τα επιτεύγματά του οδηγούν στο συμπέρασμα ότι, ανεξαρτήτως του όποιου ιδεολογικού αυτοχαρακτηρισμού της, η ΧΑ παρέμεινε ένα σαφώς εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα – ακόμα και αν επισήμως δεν δήλωνε τέτοιο.

Η στάση της ΧΑ ως προς την χρήση βίας παρουσιάζεται αμφίθυμη καθώς η θέση υπέρ της χρήσης βίας για την επίτευξη πολιτικών στόχων είναι αρκετά ανιχνεύσιμη στην αρθρογραφία του περιοδικού, αλλά παρ' όλα αυτά είναι πολύ λιγότερο εντοπίσιμη από τα τρία προαναφερθέντα χαρακτηριστικά. Γενικά, είναι αρκετά εμφανής μέχρι το 1998. Μετά ξαναανιχνεύεται κατά την περίοδο 2001-2004, ενώ κατόπιν εμφανίζεται μόνο σποραδικά. Τέλος, η Αρχή του Αρχηγού είναι το λιγότερο εντοπίσιμο ιδεολογικό χαρακτηριστικό, με πιο έντονη την παρουσία του κατά τα έτη 1986-1987.

1.2 Αναλυτικά

1.2.1 Ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός – Θετικές αναφορές στον Εθνικοσοσιαλισμό

Ο Εθνικοσοσιαλισμός κατά την «Χρυσή Αυγή»

Η ΧΑ δήλωνε ξεκάθαρα τον εθνικοσοσιαλιστικό της χαρακτήρα ήδη από το εξώφυλλο του πρώτου της τεύχους, το οποίο έφερε μία κυκλική σβάστικα. Το σύμβολο αυτό ήταν στην προμετωπίδα και των επομένων τευχών, ενώ στο εξώφυλλο του δεύτερου τεύχους το περιοδικό αυτοτιπλοφορούνταν ως «Εθνικοσοσιαλιστική περιοδική έκδοσις». Στο 11^ο τεύχος του περιοδικού (Νοέμβριος 1983) η προμετωπίδα έγινε «Μηνιαία Λαϊκή Εθνικιστική Έκδοση» και η κυκλική σβάστικα αντικαταστάθηκε από το σύμβολο της «λυκοπαγίδας». Η προμετωπίδα αυτή διατηρήθηκε μέχρι το 13^ο τεύχος (Ιανουάριος 1984), οπότε και έκλεισε η Α' Περίοδος έκδοσης του περιοδικού «Χρυσή Αυγή».

Από την έναρξη της Β' Περιόδου (Φεβρουάριος 1986) μέχρι και το τεύχος 39 (Οκτώβριος 1988), η «λυκοπαγίδα» φιγουράριζε στο εξώφυλλο του περιοδικού. Γενικά, κατά την περίοδο από το 1980 μέχρι και το 1991, αρκετά εξώφυλλα απεικόνιζαν την σβάστικα (τ. 1, 2, 5, 6, 21, 28, 33, 58, 59, 64, 65), είτε τον Χίτλερ (τ. 26, 44, 52), είτε το σύμβολο των SS (τ. 19), είτε επιφανείς Εθνικοσοσιαλιστές (π.χ. τον Rudolf Hess τ. 24, τ. 29, τον στρατηγό των SS Leon Degrelle τ. 46), είτε την λέξη «Εθνικοσοσιαλισμός» (τ. 42, 51, 56, 57, 58).

Κατά την ΧΑ, ο εθνικοσοσιαλισμός ήταν «η μεγάλη επανάσταση του 20^{ου} αιώνα»⁵⁶¹, η οποία «εκόμισε το μόνο αληθινό επαναστατικό μήνυμα των τελευταίων 2.000 ετών»⁵⁶². Μάλιστα, υπογράμμιζε ότι «ο Εθνικοσοσιαλισμός σαν πολιτικός όρος ίσως είναι Γερμανικό δημιούργημα. Σαν ουσία όμως και σαν ιδεολογικό περιεχόμενο η προέλευσή του βρίσκεται στην κλασική Ελλάδα, στο αθάνατο έργο του Πλάτωνα την 'Πολιτεία', στην όλη Ελληνική νοοτροπία και στο Ελληνικό ήθος, και φυσικά στο πολίτευμα της αρχαίας Σπάρτης»⁵⁶³.

Στο δεύτερο τεύχος, οι Χρυσουαγίτες τόνιζαν ότι «είμεθα Εθνικοσοσιαλισταί, συνειδητοί και στρατευμένοι»⁵⁶⁴ και στο έβδομο τεύχος η ΧΑ δήλωνε ότι «ήταν, είναι και θα είναι ο Αγωνιστικός και Επαναστατικός κύκλος των Ελλήνων Εθνικοσοσιαλιστών»⁵⁶⁵. Κατά την ΧΑ, «ο εθνικοσοσιαλισμός... είναι ΙΔΕΑ, η μοναδική και αιωνία ιδέα της Φυσικής Αρμονίας, αιωνία διότι αποτελεί την έκφρασιν της Φυσικής Πραγματικότητας»⁵⁶⁶, και τόνιζε ότι «για τον Εθνικοσοσιαλιστή υπάρχει μόνο η Ιδεολογία του. Ζει και αγωνίζεται μόνο γι' αυτήν και γι' αυτήν πεθαίνει, αν χρειαστεί... Ο Εθνικοσοσιαλιστής είναι σταυροφόρος μίας Πίστewς»⁵⁶⁷.

Ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «ο ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ είναι η Νειότη του Κόσμου, είναι η Ζωντανή Επανάσταση κόντρα στο σάπιο και στείρο κατεστημένο»⁵⁶⁸, και επισήμαινε ότι «το Δόγμα του Εθνικοσοσιαλισμού είναι ένα: το Αίμα, η Ράτσα και η φυσική της προέκταση στο χώρο του πνεύματος, δηλαδή ο Πολιτισμός»⁵⁶⁹. Ο ίδιος, το 1989 υποστήριζε ότι «ο Εθνικοσοσιαλισμός σήμερα δεν είναι μόνον μία πολιτική και μία ιδεολογία, είναι το μοναδικό δικαίωμα του ανθρώπου στη λογική και στην Αλήθεια... ΜΟΝΟ ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ ΜΠΟΡΟΥΝ Ν' ΑΛΛΑΞΟΥΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ!»⁵⁷⁰.

Κατά την ΧΑ, πρόκειται περί «μίας συγκροτημένης βιοθεωρίας, μίας διαχρονικής κοσμοθεωρίας και μίας αρχηγόνου φιλοσοφίας»⁵⁷¹. Τα στοιχεία της «προϋπήρχαν, και υπάρχουν και θα υπάρχουν μέσα εις αυτήν καθαυτήν την βιολογικήν υπόστασιν του Λευκού Ανθρώπου»⁵⁷². Γι' αυτό και ο εθνικοσοσιαλισμός χαρακτηριζόταν ως «[η] φυσικ[ή] ιδεολογία της λευκής φυλής»⁵⁷³.

Οι Χρυσουαγίτες θεωρούσαν την ιδεολογία τους «καθαγιασμένη»⁵⁷⁴ και υποστήριζαν ότι «ο Εθνικοσοσιαλισμός θα αποτελέσει εις το Μέλλον το απαραίτητον Μυθικόν υπόβαθρο του Νέου Πολιτισμού»⁵⁷⁵. Μάλιστα, τόνιζαν ότι «αυτή η Ιδέα, η Κοσμοθεωρία, ο τρόπος ζωής [του εθνικοσοσιαλισμού] είναι η ελπίδα του Ανθρώπου για ένα Αξιοπρεπές και ευτυχισμένο μέλλον...

⁵⁶¹ «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 27 [15 Ιουνίου 1987], σελ. 10.

⁵⁶² Φιλίππου Ι. «Η βιοθεωρία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 7.

⁵⁶³ «Το δακτυλογραφημένο κείμενο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 20.

⁵⁶⁴ «Ιδεολογικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 4.

⁵⁶⁵ «Η Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 2.

⁵⁶⁶ «Ιδεολογικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 4.

⁵⁶⁷ «Εθνικοσοσιαλιστική Ηθική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 4 [Απρίλιος 1981], σελ. 11-12.

⁵⁶⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Κατύν – Το έγκλημα του δάσους και το 'δημοκρατικό' Βήμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 27 [15 Ιουνίου 1987], σελ. 23.

⁵⁶⁹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο στρατός σαν ιδέα και σαν πίστη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 37 [Ιούλιος 1988], σελ. 4.

⁵⁷⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Αγώνας για την αλήθεια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 49 [Οκτώβριος 1989], σελ. 4.

⁵⁷¹ «Ιδεολογικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 4 [Απρίλιος 1981], σελ. 3.

⁵⁷² «Εθνικοσοσιαλισμός: ο μύθος του μέλλοντος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 3.

⁵⁷³ Ιατρίδης Μ. «Η Ευρώπη αφυπνίζεται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 13 [Ιανουάριος 1984], σελ. 23.

⁵⁷⁴ «Θέματα τακτικής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 4 [Απρίλιος 1981], σελ. 2.

⁵⁷⁵ «Εθνικοσοσιαλισμός: ο μύθος του μέλλοντος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 3.

[H] *Ιδέα αυτή είναι το Μέλλον του Κόσμου, εάν πραγματικά υπάρχει περίπτωση και πιθανότης ο κόσμος αυτός να έχει κάποιο μέλλον*»⁵⁷⁶.

Η ΧΑ υποστήριζε ότι ο Εθνικοσοσιαλισμός ξεπέρασε το στενό γερμανικό εθνικιστικό πλαίσιο και «έλαβε τον Ευρωπαϊκό Προσανατολισμό του κυρίως στα χρόνια του μεγάλου πολέμου 1939-1945»⁵⁷⁷. Γι' αυτό, κατά την ΧΑ, ο εθνικοσοσιαλισμός είχε πλέον πολύ διαφορετική μορφή από εκείνη που είχε στο Μεσοπόλεμο, καθώς γινόταν αντιληπτός «όχι πλέον σαν στενό εθνικό κίνημα αλλά σαν κίνημα όλων των λευκών ανθρώπων για την επιβίωσή τους»⁵⁷⁸. Μάλιστα, η ΧΑ υπογράμμιζε ότι «η τελευταία άξια Πολιτεία ήταν η Εθνικοσοσιαλιστική Πολιτεία της μεσοπολεμικής Γερμανίας. Αυτή την Αρμονική Πολιτεία αγωνιζόμαστε να ανασυστήσουμε, όχι μόνο για την Ελλάδα... αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη και κάθε άλλη Άρια εθνότητα της Γης»⁵⁷⁹. Επιπλέον, θεωρούσε ότι «όταν ο ελληνισμός μας θα σμίξει με τον Γερμανισμό νικηφόρα για 1000 χρόνια θα απαιτήσουμε να μας δωθούν πίσω τα εδάφη των χαμένων πατρίδων»⁵⁸⁰.

Παρά την προσήλωση στο γερμανικό πρότυπο, η ΧΑ διευκρίνιζε ότι «πάνω απ' όλα και πρώτα απ' όλα είμαστε ΕΛΛΗΝΕΣ»⁵⁸¹. Από την άλλη, ο Μιχαλολιάκος έκανε λόγο για «Φυλετική συνάφεια», για «Φυλετική Συγγένεια» και για «δεσμό Αίματος»⁵⁸² μεταξύ Ελλήνων και Γερμανών.

Πάντως, οι Χρυσαιγίτες διευκρίνιζαν ότι «δεν είμαστε ιστορικός σύλλογος, δεν θέλουμε να αναβιώσουμε τη Γερμανία του Χίτλερ, δεν θέλουμε να επιστρέψουμε στη δεκαετία του 30 ούτε σε καμμία άλλη παλαιότερη. Έχουμε το βλέμμα στραμμένο προς τα μπρος και φοράμε παρωπίδες... Ο Εθνικοσοσιαλισμός είναι αυτό ακριβώς: ένα Αιώνιο Τώρα»⁵⁸³.

Επισημαιναν ότι ο όρος «ναζιστές» τους ενοχλεί γλωσσικώς⁵⁸⁴, και δήλωναν ότι έγιναν εθνικοσοσιαλιστές «γιατί μέσα στο θαύμα της Γερμανικής Επανάστασης του 1933 είδαμε την Δύναμη που θα λυτρώσει την ανθρωπότητα από την εβραϊκή σαπίλα, είδαμε την Δύναμη που θα μας οδηγήσει σε μια καινούργια Ευρωπαϊκή αναγέννηση, είδαμε την λαμπερή αναβίωση των αρχέγονων ενστίκτων της φυλής»⁵⁸⁵. Όπως χαρακτηριστικά δήλωνε ο Μιχαλολιάκος: «Είμαστε οι Πιστοί Στρατιώτες της Εθνικοσοσιαλιστικής Ιδέας και τίποτε άλλο»⁵⁸⁶.

Στο τεύχος 11 (Νοέμβριος 1983) απαντάται για πρώτη φορά ο όρος «Εθνικοκοινωνισμός» και «Εθνικοκοινωνιστής», μία εξελληνισμένη εκδοχή των όρων «Εθνικοσοσιαλισμός» και «Εθνικοσοσιαλιστής»⁵⁸⁷. Ο όρος αυτός πάντως δεν επανεμφανίστηκε σε αμέσως επόμενα τεύχη. Αντιθέτως, στο τεύχος 31 (Δεκέμβριος 1987) ο όρος αυτός αποκηρύχθηκε από την ΧΑ «διότι κατά πρώτο, ο εθνικοσοσιαλισμός δεν χρήζει οποιασδήποτε ελληνοποίησης, αφού ως κοσμοθεωρία των Ευρωπαίων αποτελεί πρωτίστως και κοσμοθεωρία των Ελλήνων. Έπειτα, ο

⁵⁷⁶ «Για μία Μεγάλη Ελλάδα, σε μία ελεύθερη Ευρώπη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 3.

⁵⁷⁷ Ελευθερολάκων «Αρχαία Σπάρτη και Εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 22.

⁵⁷⁸ «Δια του πυρός το φως», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 5.

⁵⁷⁹ «Το παραδοσιακό πρότυπο ζωής των πολιτιστικών αξιών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 9.

⁵⁸⁰ Ρόγκας Γ. «Η αλήθεια για την Ιωνία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 14 [9 Φεβρουαρίου 1986], σελ. 14.

⁵⁸¹ «Χρυσή Αυγή – 1 χρόνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 3.

⁵⁸² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εθνικοσοσιαλισμός: η Ελληνική ιδεολογία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 58 [Νοέμβριος 1990], σελ. 6 και 7.

⁵⁸³ Αλεξάνδρου Χρ. «Ο Εθνικοσοσιαλισμός είναι ένα κίνημα της Αριστεράς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 23.

⁵⁸⁴ «Εμείς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 5 [Μάιος-Ιούνιος 1981], σελ. 3. Την θέση αυτή την επαναλαμβάνουν και στο «Ένα δημοσίευμα και μία απάντηση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 24.

⁵⁸⁵ «Εμείς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 5 [Μάιος-Ιούνιος 1981], σελ. 3.

⁵⁸⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Χίτλερ για χίλια χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 26 [15 Μαΐου 1987], σελ. 4.

⁵⁸⁷ Καλέντζης Αρ. «Φωτιά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 21-24.

όρος είναι τόσο φορτισμένος ιστορικά και συναισθηματικά, έχει ένα τέτοιο ειδικό βάρος, που τον καταξιώνει απόλυτα, ώστε οποιαδήποτε διαστρέβλωσή του επί το δήθεν ελληνικότερο, να ηχεί βέβηλα και παράταιρα»⁵⁸⁸.

Πάντως, ο όρος «εθνοκοινωνιστής», και μάλιστα ως εννοιολογικά διακριτός από τον όρο «εθνοκοσσοσιαλιστής», εμφανίστηκε και στο τ. 39 (Οκτώβριος 1988)⁵⁸⁹, και ο όρος «εθνοκοινωνικός» ξαναεμφανίστηκε άλλη μία φορά στο τ. 79 (Ιούνιος 1993, σελ. 47). Το 2007 τονίστηκε ότι η έκδοση του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» αποτέλεσε «την ληξιαρχική πράξη γεννήσεως ενός ριζοσπαστικού Εθνοκοινωνικού Μετώπου»⁵⁹⁰, ενώ τον όρο «εθνοκοινωνισμός» χρησιμοποίησε και το 2018 το στέλεχος της ΧΑ Αλ. Γέροντας σε συνέντευξη που έδωσε στο περιοδικό «Αντεπίθεση»⁵⁹¹.

Κατά τον Μιχαλολιάκο, «ο Εθνοκοσσοσιαλισμός παραμένει η μία και μοναδική διέξοδος για να ξεφύγουμε από το σημερινό εφιάλητη του διπρόσωπου αφέντη του κόσμου (ΕΣΣΔ-ΗΠΑ, κομμουνισμός-δημοκρατία, Ανατολή-Δύση)»⁵⁹². Μετά την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην Ευρώπη, η ΧΑ τόνισε ότι «το καθήκον του Εθνοκοσσοσιαλισμού σήμερα δεν είναι ο αγώνας εναντίον του Μαρξισμού αλλά εναντίον του αστισμού και του οικονομικού δόγματος που θριαμβεύει»⁵⁹³.

Η ΧΑ χαρακτήριζε τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ως τον «Μεγάλο Ιδεολογικό Πόλεμο»⁵⁹⁴, ενώ ο Μιχαλολιάκος δεν αναγνώριζε «τον δήθεν εγκληματικό χαρακτήρα που προσάπτεται [στον εθνοκοσσοσιαλισμό]... Το μόνο έγκλημα του Εθνοκοσσοσιαλισμού ήταν η ήττα του σ' ένα πόλεμο που εξύφαναν, προκάλεσαν, επέβαλαν και εκήρυξαν οι εχθροί του»⁵⁹⁵.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1990, στο 1^ο Συνέδριο του Λαϊκού Συνδέσμου, επισημάνθηκε ότι «ορισμένες θέσεις μας και σύμβολα, τόσο αγαπητά σε μας αλλά και τόσο μισητά από τους αποπληροφορημένους συμπατριώτες μας, εμποδίζουν και φοβίζουν πολλούς που θα ήθελαν να μας πλησιάσουν. Εάν θέλουμε να βγούμε από το πολιτικό περιθώριο πρέπει να βρούμε πιο πολιτικούς τρόπους προσέγγισης του λαού, όπως συμβαίνει και στις άλλες χώρες της Ευρώπης»⁵⁹⁶. Όμως, σε άλλη εισήγηση στο ίδιο Συνέδριο, το Γαλλικό ΡΝΦΕ προβαλλόταν ως «η πιο έμπρακτη διάψευση όσων υποστηρίζουν ότι ο Εθνοκοσσοσιαλισμός δεν έχει πολιτικό μέλλον και ότι θα πρέπει εμείς οι Εθνοκοσσοσιαλιστές να μασκαρευτούμε σαν παλιάτσοι και να κρύβουμε τις ιδέες μας και τα σύμβολά τους για να γίνουμε αποδεκτοί από την ευτυχή δημοκρατική τάξη των πραγμάτων»⁵⁹⁷.

Επιπλέον, το 1989 η ΧΑ εξέδωσε στα Ελληνικά το βιβλίο του Δανού Εθνοκοσσοσιαλιστή Ρουί Riis Knudsen με τίτλο «Εθνοκοσσοσιαλισμός: η Βιολογική Κοσμοθεωρία», και το 1991 το βιβλίο του Αμερικανού Εθνοκοσσοσιαλιστή George Lincoln Rockwell με τίτλο «Εν Τούτω Νίκα» και τον αγκυλωτό σταυρό στο εξώφυλλο. Την ίδια όμως περίοδο, το 1989, μέσα από την – βραχύβια –

⁵⁸⁸ «Εθνοκοινωνισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 31 [Δεκέμβριος 1987], σελ. 8.

⁵⁸⁹ «Giorgio Almirante: in memoriam», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 39 [Οκτώβριος 1988], σελ. 18.

⁵⁹⁰ Αναγνώστου Ι. «Να κρατήσουμε τη φλόγα αναμμένη!», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 610, 7 Φεβρουαρίου 2007, σελ. 2.

⁵⁹¹ «Στον δρόμο που χάραξαν τα αδέρφια μας», *Αντεπίθεση* τ. 5 [Γ' Περίοδος], Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2018, σελ. 21.

⁵⁹² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Αγώνας Πίστη Νίκη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 4.

⁵⁹³ Φιλίππου Ι. «Ο θρίαμβος του οικονομικού δόγματος και το τέλος της μαρξιστικής ιδεολογίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 49 [Οκτώβριος 1989], σελ. 11.

⁵⁹⁴ «Ουαί υμίν, Ιουδαίοι υποκριταί!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 6.

⁵⁹⁵ «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 32.

⁵⁹⁶ «Η σημερινή πολιτική κατάσταση της χώρας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 52 [Μάρτιος 1990], σελ. 18.

⁵⁹⁷ «Οι εξελίξεις στο διεθνή εθνοκοσσοσιαλιστικό χώρο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 52 [Μάρτιος 1990], σελ. 22.

έκδοση της εφημερίδας «Έτος Μηδέν» δήλωνε ότι «ο ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ»⁵⁹⁸ και αναφερόταν στη «Λαϊκή Εθνικιστική Προοπτική»⁵⁹⁹.

Στα μέσα του 1990, απαντώντας στη «συμβουλή» κάποιων ότι «καλές είναι οι ιδέες σας... αλλά να, αν μπορούσατε να τις εμφανίζατε διαφορετικά και για τον Χίτλερ μην γράφετε τίποτε... απωθεί τον κόσμο», ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «ΕΜΕΙΣ παραμένουμε ακόμα ΠΙΣΤΟΙ και ΠΕΡΗΦΑΝΟΙ δίπλα από τη σημαία μας»⁶⁰⁰.

Στο Β' Συνέδριο, το 1992, η ΧΑ υιοθέτησε ως επίσημο όρο για την ιδεολογία της τον Λαϊκό Εθνικισμό. Όπως είδαμε, παρά την επίσημη υιοθέτηση αυτού του όρου, στα άρθρα του περιοδικού ο αυτοχαρακτηρισμός «εθνικοσοσιαλιστής» διατηρήθηκε μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '90. Αυτό, όμως, που έχει πραγματική σημασία είναι η ουσία της ιδεολογίας της ΧΑ και όχι ο όρος που η ΧΑ χρησιμοποιούσε για περιγράψει την ιδεολογία της, καθώς ο Μιχαλολιάκος, εν όψει του Β' Συνεδρίου, επισήμαινε την ανάγκη διατήρησής της αναλλοίωτης, τονίζοντας ότι «σεβόμαστε τις περιστάσεις και τα 'ρεύματα' μέχρι του σημείου εκείνου, όπου ο σεβασμός αυτός περιέχει τον κίνδυνο να αλλοιωθεί αυτή η ίδια η ουσία της Ιδεολογίας μας»⁶⁰¹.

Ως προς τον Εθνικισμό, η ΧΑ αποσαφήνιζε ότι «μιλούμε για έναν Εθνικισμό με χαρακτήρα Κοινωνικό και Λαϊκό... με περιεχόμενο Πολιτιστικό... με βάση Φυλετική»⁶⁰². Κατά την ΧΑ, «Εθνικιστής σήμερα σημαίνει πολιτικός στρατιώτης της Φυλετικής – Εθνικής και Ευρωπαϊκής ιδέας»⁶⁰³. Είναι, επομένως, προφανής η πρόταξη από την ΧΑ της φυλετικής παραμέτρου, όπως άλλωστε ισχύει και στον Εθνικοσοσιαλισμό. Όπως είχε χαρακτηριστικά υπογραμμίσει ο Μιχαλολιάκος, «η Φυλή ήταν για τον Εθνικοσοσιαλισμό η πρωταρχική Αξία της κοινωνίας»⁶⁰⁴.

Δηλαδή, μπορεί επισήμως η ΧΑ να όμνυε στον εθνικισμό, αλλά ουσιαστικά ιδεολογία της παρέμεινε ο εθνικοσοσιαλισμός. Αξίζει χαρακτηριστικά να αναφερθεί ότι ο Μιχαλολιάκος, παρ' όλο που η τελευταία φορά που αυτοχαρακτηρίστηκε σε ενυπόγραφο κείμενό του ως «εθνικοσοσιαλιστής» ήταν στο τ. 64 (15 Ιουλίου 1991), αμέσως μετά το Β' Συνέδριο τόνισε ότι «χαιρετούμε τον Ήλιο της Ράτσας μας»⁶⁰⁵, σε μία έμμεση αναφορά στο ναζιστικό χαιρετισμό. Μάλιστα, μέλη της ΧΑ δήλωσαν την συμπάθειά τους στον εθνικοσοσιαλισμό σε συνέντευξή τους στον «Τύπο της Κυριακής» της 20^{ης} Δεκεμβρίου 1992⁶⁰⁶.

Το 1993, σε άρθρο με τίτλο «Οι προοπτικές του εθνικισμού», η ΧΑ τόνιζε ότι «ο Λαός μας, οφείλει να επανέυρει και να ζωογονήσει στα τρισβάθα της ψυχής του το ξώπυρο και δυναμικό αρχέτυπο της αιώνιας επιστροφής, την πεμπτουσία του Ηλιακού Συμβόλου [δηλαδή της σβάστικας]»⁶⁰⁷.

Το 1995, η ΧΑ τόνιζε ότι κατά το Β' Συνέδριο τέθηκε ως στόχος η «εκλαϊκείωση της Ηλιακής Κοσμοθεωρίας»⁶⁰⁸, κάνοντας έτσι μία έμμεση πλην σαφή αναφορά στον εθνικοσοσιαλισμό. Επιπλέον, ακόμα και μετά το Γ' Συνέδριο (1995), η ΧΑ συνέδεε εθνικισμό με εθνικοσοσιαλισμό

⁵⁹⁸ «Αλληλογραφία», Έτος Μηδέν αρ. φ. 2, [Απρίλιος 1989], σελ. 5.

⁵⁹⁹ «Ενότητα... Ναι! Αλλά πώς;», Έτος Μηδέν αρ. φ. 5, [Ιούλιος-Αύγουστος 1989], σελ. 2.

⁶⁰⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Στα 'μέτρα' των καιρών», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 5.

⁶⁰¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Λαϊκός Σύνδεσμος, Απρίλιος 1992 – 2^ο Συνέδριο», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 70 [2 Απριλίου 1992], σελ. 8.

⁶⁰² «Εθνικισμός – η μεγάλη αλήθεια», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 70 [2 Απριλίου 1992], σελ. 28-29.

⁶⁰³ «Οι προοπτικές του εθνικισμού», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 82 [20 Δεκεμβρίου 1993], σελ. 45.

⁶⁰⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εθνικοσοσιαλισμός: η Ελληνική ιδεολογία», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 58 [Νοέμβριος 1990], σελ. 8.

⁶⁰⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Στα συντρίμια του κόσμου», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 74 [15 Οκτωβρίου 1992], σελ. 13.

⁶⁰⁶ Η συνέντευξη αναδημοσιεύεται φωτοαντιγραφικά, στις σελ. 8-9 του τεύχους 76 του περιοδικού «Χρυσή Αυγή».

⁶⁰⁷ «Οι προοπτικές του εθνικισμού», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 82 [20 Δεκεμβρίου 1993], σελ. 45.

⁶⁰⁸ «Χρυσή Αυγή – 3^ο Συνέδριο», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 87 [20 Απριλίου 1995], σελ. 10.

καθώς υπογράμμισε ότι «είναι χρέος των Ελλήνων Εθνικιστών... με το σκοπό της βίωσης του συνολικού Ευρωπαϊκού πνεύματος στην ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Εθνικοσοσιαλισμού, ν' αντιληφθούν και να πιστοποιήσουν ότι αυτή η υπόθεση της Ευρωπαϊκής βιοθεωρίας του Μεσοπολέμου δεν είναι ένα ακραιφνές γερμανικό δημιούργημα»⁶⁰⁹.

Ακόμα και το 2007, η ΧΑ επισήμαινε ότι «ο Β' Παγκόσμιος ήταν ένας πόλεμος Ιδεολογιών, με την δική μας να εκπροσωπείται απ' τους ηττημένους. Αν και χάθηκε η πρώτη Μεγάλη Μάχη, εμείς συνεχίζουμε απόητοι να πολεμάμε ποικιλοτρόπως...»⁶¹⁰. Αλλά και σε κατοπινά άρθρα, οι όροι «εθνικισμός» και «εθνικοσοσιαλισμός» χρησιμοποιούνταν ως εν πολλοίς ταυτόσημοι (τ. 132, 133, 142, 145). Σε άλλες περιπτώσεις, η αναφορά στον εθνικοσοσιαλισμό ήταν κεκαλυμμένη. Π.χ. η ΧΑ επισήμαινε ότι ο Λαϊκός Εθνικισμός επιδιώκει «τον Εθνικό και Σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της Κοινωνίας»⁶¹¹, ενώ σε άλλο άρθρο ο Μιχαλολιάκος αναφέρθηκε σε «Σοσιαλ-Εθνικιστικά καθεστώτα του μεσοπολέμου»⁶¹². Μάλιστα, η ΧΑ υπογράμμισε στο τελευταίο τεύχος της ότι «μόνο η Πολιτεία που βασίζεται στο ίδιο Αίμα και στην κοινή συλλογική Εθνική και Σοσιαλιστική πορεία είναι η πατρίδα μας»⁶¹³.

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού, το οποίο εκδόθηκε λίγους μήνες πριν από τις εκλογές του 2012, η ΧΑ διαχώριζε τον «Λαϊκό Εθνικισμό» από τον πατριωτισμό αλλά και από τον (απλό) Εθνικισμό, καθώς υπογράμμισε ότι «μακριά από ρηχούς 'πατριωτισμούς' και θολούς ορισμούς του Εθνικισμού, ορθώνεται ο δικός μας Λαϊκός Εθνικισμός, σαφής, καθαρός, φωτίζοντας τον ανηφορικό δρόμο που έχουμε να ανέβουμε με δύο μόνο λέξεις: Αίμα και Τιμή»⁶¹⁴. Όπως, όμως, είχε η ίδια η ΧΑ τονίσει από το 1989, το δίπολο «Αίμα-Τιμή» εκφράζει «το περιεχόμενο της Εθνικοσοσιαλιστικής Βιοθεωρίας»⁶¹⁵.

Ο θαυμασμός για τον Χίτλερ

Η προσήλωση της ΧΑ στον εθνικοσοσιαλισμό και η πίστη της σε αυτόν είχε ως επακόλουθο αποτέλεσμα τον απέραντο θαυμασμό της προς το πρόσωπο του Αδόλφου Χίτλερ. Μάλιστα, το πρώτο βιβλίο που εξέδωσε η Χρυσή Αυγή, το 1982, ήταν η ομιλία που έδωσε ο Χίτλερ στις 30 Ιανουαρίου 1942 στο Σπορτπάλαστ του Βερολίνου⁶¹⁶.

Κατά την ΧΑ, «μπορεί ο Εθνικοσοσιαλισμός να έχει τις ρίζες του στην αρχαία Ελλάδα και στο αρχαιοελληνικό ιδεώδες, χωρίς όμως τον Αδόλφο Χίτλερ δεν θα ήταν τίποτα σήμερα»⁶¹⁷. Και αυτό γιατί «ο Φύρερ είναι ο μεγάλος συνθέτης των ιδεών. Από τους Αρχαίους Ελληνικούς χρόνους μέχρι τις μέρες του ο Εθνικοσοσιαλισμός δεν είχε καμία συμπαγή ενότητα. Ο Φύρερ συστηματοποίησε και έκανε πρακτικώς εφικτό το πολιτικό μέρος του Εθνικοσοσιαλισμού»⁶¹⁸.

Η ΧΑ θεωρούσε ότι ο Χίτλερ ήταν «ο παραγνωρισμένος καλλιτέχνης, ο εμπνευσμένος προπαγανδιστής, ο θαρραλέος στρατιώτης, ο ατρόμητος αρχηγός, Ο ΗΡΩΑΣ»⁶¹⁹ και

⁶⁰⁹ Ανδρουτσόπουλος Π. «Αντί Προλόγου», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 87 [20 Απριλίου 1995], σελ. 27.

⁶¹⁰ Α. Μ. «Σκέψη και Δράση», Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 617, 17 Μαΐου 2007, σελ. 9.

⁶¹¹ Γεράκης Αλ. «Πατριωτισμός και Μαρξισμός», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 132 [Μάιος-Ιούνιος 2007], σελ. 49.

⁶¹² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο 'Φασισμός' των αντιφασιστών», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 133 [Ιούλιος-Αύγουστος 2007], σελ. 5.

⁶¹³ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 15.

⁶¹⁴ Αλεξανδράκης Κ. «Ο Λαϊκός Εθνικισμός ως Βιοθεωρία», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 6.

⁶¹⁵ Φιλίππου Ι. «Η βιοθεωρία του Εθνικοσοσιαλισμού», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 7.

⁶¹⁶ «Ο Αδόλφος Χίτλερ ομιλεί εις Σπορτπάλαστ Βερολίνου», Αθήνα: Χρυσή Αυγή, 1982.

⁶¹⁷ «Το δακτυλογραφημένο κείμενο», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 23.

⁶¹⁸ Λιάπης Κ. «Adolf Hitler», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 16.

⁶¹⁹ Ρόγκας Γ. «Adolf Hitler: in memoriam», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 10.

υποστήριζε ότι «καμμία άλλη προσωπικότητας του 20^{ου} αιώνας δεν παρήγαγε τέτοιο δυναμισμό και μαγνητισμό· είναι δε ασύλληπτη η τρομακτική δύναμις, που διωχέτευσε σε μιά χώρα μέσης ισχύος ώστε να την φέρη στο επίπεδο της υπερδυνάμεως»⁶²⁰.

Κατά τον Μιχαλολιάκο, ο Χίτλερ ήταν «[ο] Μεγάλος[ς] Αρχηγός[ς]», «[ο] Μεγάλος[ς] Οραματιστής[ς] της Νέας Ευρώπης»⁶²¹, «ο Μεγάλος Άνδρας του Εικοστού Αιώνα, ο εμψυχωτής και απόστολος της Επαναστάσεως του Αγκυλωτού Σταυρού»⁶²². Επιπλέον, θεωρούσε ότι «ο Χίτλερ δεν ήταν απλώς ο αρχηγός του Γερμανικού κράτους... αλλά ο εκλεκτός του αίματος, ο παράκλητος, το άστρο που φέρνει μία νέα αυγή, μία χρυσή αυγή»⁶²³.

Ήταν τόσο μεγάλη η προσωπολατρεία των Χρυσαιγιτών ώστε ο Χίτλερ χαρακτηριζόταν ως «ο Μεγαλύτερος Ήρωας της Παγκοσμίου Ιστορίας των τελευταίων εκατονταετηρίδων»⁶²⁴, ως «η μεγαλύτερη φυσιογνωμία της Ευρώπης των τελευταίων αιώνων [και] μάρτυρας της Λευκής Φυλής»⁶²⁵, «ο Εκλεκτός της Μοίρας... ο Μεγάλος Αναμορφωτής της φυλής, ο ΟΔΗΓΗΤΗΣ της Ευρώπης στον δρόμο των Πεπρωμένων της»⁶²⁶ και «[ο] μόνο[ς] πραγματικό[ς] επαναστάτης[ς]-εκπολιτιστής[ς] του αιώνα μας»⁶²⁷.

Κατά την ΧΑ, ο Χίτλερ ήταν ένας «από τους τρεις μεγαλύτερους στρατηλάτες όλων των εποχών»⁶²⁸, μαζί με τον Μέγα Αλέξανδρο και τον Μέγα Ναπολέοντα, ενώ υποστηριζόταν ότι «κι αν ο Χίτλερ αργεί ν' αποκτήσει τον τίτλο του Μεγάλου της Ιστορίας είναι γιατί, επί του παρόντος, αυτός ο τίτλος είναι πολύ μικρός μπροστά στο πραγματικό του Μεγαλείο!»⁶²⁹.

Οι Χρυσαιγίτες υποστήριζαν ότι ο Χίτλερ «υπήρξε πράγματι ο Παράκλητος του Γερμανικού Λαού και όλης της Ευρώπης»⁶³⁰, ήταν «Μεγάλος[ς] Φιλέλληνας[ς] και Οραματιστής[ς] της Νέας Ευρώπης των Εθνών»⁶³¹, και είναι ο «Παντοεινός[ς] Οδηγός μας»⁶³². Μάλιστα, τόνιζαν ότι «αν δεν δεχτούμε τις αθάνατες διδαχές του Αδόλφου Χίτλερ είμαστε καταδικασμένοι σαν έθνος. Αν δεν αντλήσουμε το ηθικό θάρρος, να αναγνωρίσουμε ότι εκείνος είχε δίκιο και οι Σύμμαχοί μας... λάθος δεν υπάρχει για μας καμμία ελπίδα»⁶³³.

Γι' αυτό και δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι κλιμάκιο τριών στελεχών της ΧΑ βρέθηκε στις 20 Απριλίου 1989 στο Μπραουνάου για να τιμήσουν με άλλους Ευρωπαίους ομοϊδεάτες τους τα 100 χρόνια από την γέννηση του Αδόλφου Χίτλερ⁶³⁴. Μάλιστα, όταν τον Αύγουστο του 1987 πέθανε ο φυλακισμένος Rudolf Hess, η ΧΑ τον χαρακτήρισε ως τον «Μεγάλο Νεκρό» και «τελευταί[ο] Μεγάλ[ο] Μάρτυρ[α] της Ράτσας»⁶³⁵, ενώ ο Μιχαλολιάκος ορκίσθηκε «εκδίκηση» για τον θάνατο του Ες⁶³⁶.

⁶²⁰ «Γερμανικός Ναζισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 3 [Φεβρουάριος 1981], σελ. 9.

⁶²¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Χίτλερ για χίλια χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 26 [15 Μαΐου 1987], σελ. 3.

⁶²² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Χίτλερ για χίλια χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 26 [15 Μαΐου 1987], σελ. 3.

⁶²³ «Χίτλερ για χίλια χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 5.

⁶²⁴ Έλληνα Ιδεαλιστής, «Νιτσεισμός, Εθνικοσοσιαλισμός και αρχαίο Ελληνικό πνεύμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 7.

⁶²⁵ «Στο τεύχος αυτό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 3.

⁶²⁶ Ελευθερολάκων «Χίτλερ για χίλια χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 28.

⁶²⁷ «Το ήθος των μικρών ανθρώπων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 46.

⁶²⁸ Ποριώτης Ι. «Η αναβίωση της Μεγάλης Ιδέας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 5.

⁶²⁹ Καλέντζης Αρ. «Φωτιά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 22.

⁶³⁰ «Η Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 13.

⁶³¹ «Άραγε αλήθεια;», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 64 [15 Ιουλίου 1991], σελ. 18.

⁶³² «Ανδρών επιφανών πάσα γη τάφος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 2.

⁶³³ «Adolf Hitler: in memoriam», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 40 [20 Νοεμβρίου 1988], σελ. 19.

⁶³⁴ «Μπράουνου – 20 Απριλίου 1989», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 40-42.

⁶³⁵ «Ανδρών επιφανών πάσα γη τάφος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 2.

⁶³⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο Rudolf Hess είναι νεκρός, τώρα είναι ελεύθερος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 4.

Η ιδεολογική προσήλωση της ΧΑ στον εθνικοσοσιαλισμό και στον Χίτλερ ήταν τέτοια ώστε ξεπερνούσε τα επίπεδα ενός απλού πολιτικού δόγματος και έφθανε σε επίπεδο θρησκευτικής πίστης. Η ΧΑ επισήμαινε ότι «ο εθνικοσοσιαλισμός δεν είναι δόγμα είναι θρησκεία, του Αίματος και της Γης (σίγουρα πιο αληθινή από τις θρησκείες του παραδείσου, του πλούτου και της νομοτέλειας)»⁶³⁷. Επιπλέον, τόνιζε ότι «ο εθνικοσοσιαλισμός είναι η θρησκεία της ράτσας»⁶³⁸, ενώ η Savitri Devi τον χαρακτήριζε ως την «θρησκεία των Δυνατών της Αρίας φυλής»⁶³⁹. Γι' αυτό και συνεπακολούθως ο Χίτλερ χαρακτηριζόταν από την ΧΑ ως «ισόθεος»⁶⁴⁰ και ως «ο τελευταίος μεγάλος προφήτης της Ράτσας μας»⁶⁴¹.

Μάλιστα, επισημαινόταν ότι ο εθνικοσοσιαλισμός «όπως τον μορφοποίησε ΕΚΕΙΝΟΣ [ο Χίτλερ] δεν είναι μόνο μία θρησκεία, μία βιοθεωρία, μία κοινωνική ευτυχία, είναι η ίδια η ψυχή της ζωής, η νειότη του κόσμου»⁶⁴². Η ΧΑ έκανε λόγο για «τη[ν] θρησκεί[α] του Αγκυλωτού Σταυρού»⁶⁴³, και χαρακτήριζε τον εθνικοσοσιαλισμό ως την «θρησκεί[α] του 20^{ου} αιώνα»⁶⁴⁴. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ίων Φιλίππου, ο βασικός ιδεολογικός καθοδηγητής της ΧΑ κατά την δεκαετία του '80, αυτοχαρακτηριζόταν ως «φανατικός Πιστός της Εθνικοσοσιαλιστικής θρησκείας»⁶⁴⁵ και τόνιζε «πιστεύω στους Θεούς της Ράτσας μου και ιδιαίτερα στους ωραίους θεούς της Ελλάδος... Πιστεύω στον Αδόλφο Χίτλερ, στον Άνθρωπο που αναγέννησε τη φυλή μου στον αιώνα μας και σκοπεύω ν' αγωνιστώ με όλες μου τις δυνάμεις για την κατάφαση και τη νίκη του Εθνικοσοσιαλισμού»⁶⁴⁶.

Ακόμα και μετά το Β' Συνέδριο, εμφανίζονταν σε άρθρα του περιοδικού θετικές αναφορές για τον Χίτλερ (π.χ. τ. 104, τ. 119, τ. 120), ενώ το 1993, στο τ. 79, υπάρχει άρθρο για την επίσκεψη μελών της ΧΑ εκείνο το έτος στον τόπο γέννησης του Αδόλφου Χίτλερ στην επέτειο της γέννησής του, άρθρο το οποίο έκλεινε με «το αιώνιο σύνθημα στα χείλη μας: HEIL HITLER!»⁶⁴⁷. Στο ίδιο τεύχος υπάρχει αναφορά στον θάνατο του προσωπικού πιλότου του Χίτλερ Hans Bauer.

Επίσης, στο περιοδικό δημοσιεύθηκαν άρθρα του Goebbels (τ. 102, τ. 140), ενώ η ΧΑ εξέφραζε «θαυμασμό για την πολιτική σκέψη του ανδρός»⁶⁴⁸. Για την ΧΑ, ο Χίτλερ παρέμενε «η μεγαλύτερη προσωπικότητα της σύγχρονης Ευρώπης»⁶⁴⁹, ενώ οι Χρυσαιγίτες εξακολουθούσαν να δηλώνουν «πιστοί στο πνεύμα του μεγάλου Ελληνογερμανού [Hess] και του Ηγέτη του [Χίτλερ]»⁶⁵⁰. Μάλιστα, αντιπροσωπεία της ΧΑ συμμετείχε στην πορεία μνήμης για τον Rudolf Hess το 1993 στην Γερμανική πόλη Fulda (τ. 80).

⁶³⁷ «Η αγωνία ενός δημοσιογράφου και η απάντησή μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 20 [Σεπτέμβριος 1986], σελ. 3.

⁶³⁸ «Ένα δημοσίευμα και μία απάντηση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 25.

⁶³⁹ Devi S. «Η θρησκεία των δυνατών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 11.

⁶⁴⁰ Ιατρίδης Μ. «Η καταγωγή του μαζανθρώπου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 20 και «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 9.

⁶⁴¹ Ρόγκας Γ. «Adolf Hitler: in memoriam», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 10.

⁶⁴² Ρόγκας Γ. «Adolf Hitler: in memoriam», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 10.

⁶⁴³ «Κλάους Μπάρμπι, ο νέος μάρτυρας της Λευκής Φυλής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 17.

⁶⁴⁴ «Εθνικοσοσιαλιστής και κοινωνία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 39.

⁶⁴⁵ Φιλίππου Ι. «Ο φανατικός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 11.

⁶⁴⁶ Φιλίππου Ι. «Ο φανατικός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 12.

⁶⁴⁷ Φ. Π. «20 Απριλίου 1993: επίσκεψη στο Braunau», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 79 [30 Ιουνίου 1993], σελ. 22.

⁶⁴⁸ Παππά Ε. «Το έτος 2000: μία διορατική ματιά στο μέλλον της Ευρώπης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 102 [20 Ιουλίου 2001], σελ. 43.

⁶⁴⁹ Φ. Π. «20 Απριλίου 1993: επίσκεψη στο Braunau», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 79 [30 Ιουνίου 1993], σελ. 21.

⁶⁵⁰ «17 Αυγούστου 1987, ο Rudolf Hess απελευθερώνεται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 88 [25 Σεπτεμβρίου 1995], σελ. 27.

Για πρώτη φορά μετά από χρόνια, τον Ιούνιο του 2006, το περιοδικό «Χρυσή Αυγή» κυκλοφόρησε με ένα σαφώς εθνικοσοσιαλιστικό εξώφυλλο με τον Rudolf Hess (τ. 128), συνοδευόμενο από δύο εκτενή άρθρα για τον Hess στο ίδιο τεύχος. Στο ίδιο τεύχος υπήρχε αναφορά από οδοιπορικό στελέχους της ΧΑ στο Βερολίνο, κατά το οποίο επισκέφθηκε διάφορες τοποθεσίες στην πόλη, οι οποίες συνδέονταν με τον Χίτλερ και το καθεστώς του⁶⁵¹. Ομοίως, στα μέσα του 2007, εκδόθηκε τεύχος με τον Χίτλερ στο εξώφυλλο (τ. 132), ενώ το 2009 η ΧΑ επανακυκλοφόρησε σε βιβλίο («Λόγος για την επέτειο ανάληψης της Αρχής», εκδόσεις «Νέα Σπάρτη») τον λόγο του Χίτλερ στο Σπορτπαλάστ – το οποίο ήταν και το πρώτο βιβλίο που είχε εκδώσει η ΧΑ το 1982.

Κατά την ΧΑ, «η Γερμανική [Εθνικοσοσιαλιστική] Επανάσταση του 1933, δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα γνήσιο τέκνο της Γερμανικής Αναγέννησης και του ρομαντισμού και ως εκ τούτου ένα Κίνημα Ελληνικά προσανατολισμένο στον ιδεολογικό, αισθητικό και φιλοσοφικό τομέα»⁶⁵². Μάλιστα, η ΧΑ παραλλήλιζε τους υπερασπιστές του Βερολίνου τον Απρίλιο του 1945 με τους Σπαρτιάτες πολεμιστές των Θερμοπυλών και υποστήριζε ότι «Αρχαία Σπάρτη και Εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία [αποτελούν] δύο Πολιτείες σύμβολα στον αγώνα για το δίκιο και την αλήθεια»⁶⁵³.

Τέλος, δεν λείπουν και οι αναφορές στην ιδεολογία της ως θρησκεία. Σε άρθρο το 2007, επισημάνθηκε ότι «ο δικός μας εθνικισμός είναι μία 'θρησκεία' Αρίας Πνευματικότητας»⁶⁵⁴, ενώ η ΧΑ έκανε λόγο για «Θρησκευτικού τύπου, Ιδεαλισμό[ό] της Βιοθεωρίας μας»⁶⁵⁵.

Ο θαυμασμός για τα SS

Εξίσου μεγάλο θαυμασμό έτρεφε η ΧΑ και προς το επίλεκτο στρατιωτικό σώμα της εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας – τα SS. Ήδη από το πρώτο τεύχος του περιοδικού, οι Χρυσαιγίτες αυτοχαρακτηρίστηκαν ως «τηρητές της ιερής παράδοσης του 'Μαύρου Τάγματος των ιπποτών του αστραφτερού Σκοταδιού'» και τόνισαν ότι το κάλεσμά τους «θα ακούσουν μονάχα οι ικανοί για την λατρεία της Χρυσής Δεξιόστροφης Σβάστικας»⁶⁵⁶.

Η ΧΑ αποκαλούσε τα SS «θαυμάσι[ο] σώμ[α] επιλέκτων ηρωϊκών ανδρών που στάθηκαν ορόσημο του αιώνας μας»⁶⁵⁷. Μάλιστα, στο τεύχος 13 (Ιανουάριος 1984), παρετίθεντο οι στίχοι του ύμνου των SS⁶⁵⁸. Με τους πρώτους στίχους του ύμνου των SS άρχιζε και το 1^ο τεύχος της Β' περιόδου του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» τον Φεβρουάριο του 1986.

Κατά την ΧΑ, «τα Waffen-SS ήταν μία ενσάρκωσις κάθε ενός Εθνικοσοσιαλιστικού Ιδεώδους, από τον παν-Αριανισμό ως την ιδέα του ενός ηγέτη, ως την κοινωνική δικαιοσύνη, ως τον ηρωϊκό Ιδεαλισμό»⁶⁵⁹, και θεωρούσε ότι «τα SS αποτέλεσαν τον πρώτο συνειδητό Ευρωπαϊκό

⁶⁵¹ Δημητρούλιας Γ. «Gloria Victis: Εικόνες από το Βερολίνο του 2006», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 128 [15 Ιουλίου 2006], σελ. 40-45.

⁶⁵² Ελευθερολάκων «Αρχαία Σπάρτη και Εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 130 [30 Νοεμβρίου 2006], σελ. 22.

⁶⁵³ Ελευθερολάκων «Αρχαία Σπάρτη και Εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 130 [30 Νοεμβρίου 2006], σελ. 27.

⁶⁵⁴ Καρεφυλλάκης Στ. «Όλα ή τίποτα!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 133 [Ιούλιος-Αύγουστος 2007], σελ. 21.

⁶⁵⁵ Αλεξανδράκης Κ. «Ο Λαϊκός Εθνικισμός ως Βιοθεωρία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 6.

⁶⁵⁶ «Κάλεσμα-Πρόσκληση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 19.

⁶⁵⁷ Κώνστας Αθ. «Η Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 2.

⁶⁵⁸ «Wenn alle untreu werden», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 13 [Ιανουάριος 1984], σελ. 16.

⁶⁵⁹ «Το νόημα των SS», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 30 [Οκτώβριος 1987], σελ. 22.

Στρατό υπερασπιστή της Φυλής και του πολιτισμού της, υπήρξαν οι Αριστείς του Αίματος και της Τιμής, οι φορείς του ηρωικού πνεύματος και της Αρίας παραδόσεως»⁶⁶⁰.

Αυτός ο θαυμασμός είχε ως αποτέλεσμα να δημοσιευθούν στο περιοδικό πάρα πολλά άρθρα και ειδήσεις που να αφορούν στην ιστορία μεραρχιών των SS ή τελετών στην μνήμη τους (π.χ. στα τεύχη 14, 16, 18, 25, 30, 39, 44, 49, 54, 60, 68, 69, 70, 72), ενώ στο τεύχος 68 δημοσιεύθηκε άρθρο για τον Σεβαστιανό Φουλίδη, έναν Έλληνα του Πόντου ο οποίος εντάχθηκε στις γερμανικές ένοπλες δυνάμεις φθάνοντας μέχρι τον βαθμό του Ταγματάρχη, και τον οποίο η ΧΑ χαρακτήριζε ως «ήρωα»⁶⁶¹. Ο θαυμασμός για τα SS εκφράζεται και από πλειάδα άρθρων για τον επικεφαλής της Μεραρχίας των SS “Sturmbrigade Wallonien” Léon Degrelle (τεύχος 5, τ. 14, τ. 31, τ. 46, τ. 50, τ. 56, τ. 70, τ. 71), για τον αξιωματικό των SS Klaus Barbie (τ. 28), αλλά και για την μάχη του Βερολίνου (τ. 44).

Η ΧΑ δεν αμφισβήτησε ότι τα SS και ο γερμανικός στρατός διέπραξαν «εγκλήματα και ακρότητες», αλλά αρνήθηκε κατηγορηματικά «*ότι οι πράξεις αυτές είχαν συστηματικό και μεθοδευμένο χαρακτήρα και ότι διατάχθηκαν συστηματικές γενοκτονίες από την Εθνικοσοσιαλιστική ηγεσία*»⁶⁶². Επιπλέον, η ΧΑ σημείωνε ότι «*οι όποιες ‘εγκληματικές’ πράξεις των Εθνικοσοσιαλιστών οφείλονται αποκλειστικά στις δεδομένες συνθήκες των πολεμικών επιχειρήσεων και δεν είναι περισσότερο βάρβαρες από τις αντίστοιχες των συμμάχων δημοκρατών και μπολσεβίκων*»⁶⁶³.

Με βάση τα προαναφερθέντα, δεν προκαλεί έκπληξη ότι το σύνθημα της ΧΑ «Τιμή μας η πίστις» προέρχεται από τα SS⁶⁶⁴. Μάλιστα, η φράση αυτή (“Meine Ehre heisst Treue”) υπήρχε στην αγκράφα της ζώνης των SS (Πέιν 2000, σελ. 266), ενώ άρθρο με αυτόν τον τίτλο δημοσιεύθηκε στο τεύχος 10 (Μάιος-Ιούνιος 1983) του περιοδικού «Χρυσή Αυγή».

Ακόμα και μετά το Β’ Συνέδριο, πολλά δημοσιευμένα άρθρα καταδεικνύουν τον αμείωτο θαυμασμό της ΧΑ για τα SS. Στο τεύχος 78 (Απρίλιος 1993), αναδημοσιεύθηκε η συνέντευξη του Léon Degrelle από τον Απρίλιο του 1990. Επίσης δημοσιεύθηκε άρθρο του Degrelle για τους Βέλγους εθελοντές του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου (τ. 93) και εκτενές άρθρο για τη μεραρχία των SS “Wallonie” και τον Degrelle (τ. 94). Με αφορμή τον θάνατο του Degrelle το 1994, η ΧΑ φιλοξένησε εκτενές άρθρο, με αποσπάσματα από παλαιότερη συνέντευξή του στην ΧΑ και από παλαιότερη επιστολή του προς την ΧΑ, ενώ απέστειλε και συλλυπητήρια επιστολή στην χήρα του και δημοσίευσε την απάντησή της (τ. 84). Το 2002, από τις εκδόσεις «Ασκαλών», η ΧΑ εξέδωσε το βιβλίο «Λεόν Ντεγκρέλ – Χίλια Χρόνια Χίτλερ», το οποίο περιείχε την συνέντευξη του Degrelle στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή» το 1990, ένα εκτενές βιογραφικό του, ένα άρθρο για την δράση της μεραρχίας των SS την οποία διοικούσε, και μία επιστολή του προς τον Πάπα για το θέμα του Ολοκαυτώματος⁶⁶⁵. Αρκετά αργότερα δημοσιεύθηκε ένα εκτενές απόσπασμα από βιβλίο του Degrelle (τ. 128).

Στο τεύχος 80 δημοσιεύθηκε εκτενές άρθρο του Evola από το 1938 για τα SS, ενώ δημοσιεύθηκε και κείμενο του Drieu La Rochelle, ο οποίος, κατά την ΧΑ, ήταν «*εμφανώς γοητευμένος από την ευρωπαϊκή ιδέα που ενσάρκωναν τα Waffen SS*»⁶⁶⁶. Επίσης, συνεχίσθηκε η δημοσίευση άρθρων για μεραρχίες των SS (τ. 79 τ. 90, τ. 104, τ. 105, τ. 122) και υπήρχαν αναφορές σε εκδηλώσεις μνήμης τους (τ. 121, τ. 136 και τ. 138).

⁶⁶⁰ «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 7.

⁶⁶¹ Κομνηνός Κ. «Στον άγνωστο ήρωα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 68 [20 Ιανουαρίου 1992], σελ. 7-13.

⁶⁶² «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 7.

⁶⁶³ «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 7.

⁶⁶⁴ Κομνηνός Κ. «Όταν όλοι γίνουμε άπιστοι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 35.

⁶⁶⁵ «Λεόν Ντεγκρέλ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 105 [Ιούλιος-Αύγουστος 2002], σελ. 48.

⁶⁶⁶ Νικολόπουλος Γ. «Ο ώριμος άνδρας και ο νέος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 114 [Φεβρουάριος 2004], σελ. 50.

Η ΧΑ επισήμαινε ότι «*εμείς τιμούμε πλήρως τον Ιερό τους Αγώνα [των SS]*»⁶⁶⁷, και μάλιστα θεωρούσε τους Ευρωπαίους που πολέμησαν στο πλευρό του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου κατά την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης το 1453 «*λόγω της εθνολογικής συνθέσεως και του Σκοπού των, ως Προδρόμους των WAFFEN 'SS'*»⁶⁶⁸.

Κατά την ΧΑ, τα SS ήταν «*μία αντανάκλαση στον 20^ο αιώνα της γενικότερης δομής της Αρχαίας Σπάρτης, το αντίτυπο του Φυλετικού Δωρικού Κράτους. Ήταν η προσπάθεια μίας Σπάρτης του 20^{ου} αιώνα, ένα νέο εξελικτικό πρότυπο μίας κοινωνίας προτίμων (elite), προστάτη και πρωτοπόρου της καθολικότερης λαϊκής κοινότητας... Αριστοκρατία του Κάλλους της Δύναμης, της Γνώσης. Τα SS, οι αριστοκράτες του Ηρωϊσμού, οι Σπαρτιάτες του 20^{ου} αιώνα, προπαντός το δικό μας Πρότυπο*»⁶⁶⁹.

Ως ειρωνεία της τύχης μπορεί να θεωρηθεί και το γεγονός ότι το Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων της Αθήνας έκρινε ότι η ΧΑ λειτουργούσε ως «*εγκληματική οργάνωση*», όπως ακριβώς κρίθηκαν και τα SS κατά την Δίκη της Νυρεμβέργης⁶⁷⁰, με αποτέλεσμα «*και μόνη η συμμετοχή σ' αυτά να θεωρείται έγκλημα*»⁶⁷¹.

Θετικές αναφορές στον Εθνικοσοσιαλισμό

Ακόμα και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αρθρογράφοι της «Χρυσής Αυγής» δεν αυτοπροσδιορίζονταν στα άρθρα τους ως εθνικοσοσιαλιστές, στο περιοδικό δημοσιεύονταν πληθώρα άρθρων, τα οποία είτε εκφράζονταν θετικά για τον εθνικοσοσιαλισμό ως ιδεολογία, είτε επαινούσαν τα επιτεύγματα του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος της Γερμανίας, είτε παρουσίαζαν ηγετικές μορφές του Μεσοπολεμικού και Μεταπολεμικού εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος, είτε έκαναν αναφορές σε εθνικοσοσιαλιστές φιλοσόφους, λογοτέχνες και καλλιτέχνες.

Από την αρχή της έκδοσης του περιοδικού μέχρι και το Β' Συνέδριο του 1992, πάρα πολλά άρθρα περιείχαν τον όρο «εθνικοσοσιαλισμός» στον τίτλο τους. Ενδεικτικά αναφέρονται τα: «*Η Έννοια του Δικαίου στον Εθνικοσοσιαλισμό*» (τ. 8), «*Αγροτική ιδέα και Εθνικοσοσιαλισμός*» (τ. 16), «*Εθνικοσοσιαλισμός και Οικολογία*» (τ. 24), «*Εθνικοσοσιαλισμός στα Βαλτικά Κράτη*» (τ. 37), «*Εθνικοσοσιαλισμός και ανεργία*» (τ. 40), «*Εθνικοσοσιαλιστικός κινηματογράφος*» (τ. 50), «*Εθνικοσοσιαλισμός και Θρησκεία*» (τ. 61).

Από τις σελίδες του περιοδικού προβλήθηκαν, είτε ως αναφορές είτε με άρθρα τους, εθνικοσοσιαλιστές στοχαστές όπως ο Alfred Rosenberg, τον οποίον χαρακτήριζαν ως «*βασικό θεωρητικό του Εθνικοσοσιαλισμού*»⁶⁷², ως «*ένα[ν] από τους πλέον σπουδαίους θεωρητικούς του [Εθνικοσοσιαλιστικού] κόμματος*»⁶⁷³, και ο οποίος «*τόνισε όσο λίγοι την αντίθεση από τα πανάρχαια χρόνια Αρίου και Σημιπικού πνεύματος*»⁶⁷⁴. Πιο συγκεκριμένα, δημοσιεύθηκαν σε συνέχειες αποσπάσματα από το βιβλίο του Rosenberg «*Ο Μύθος του 20^{ου} αιώνας*», το οποίο

⁶⁶⁷ «*Η μάχη του Ρζεφ*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 79 [30 Ιουνίου 1993], σελ. 29.

⁶⁶⁸ Δολτσιανάδης Δ. «*Οι Ευρωπαίοι Συναγωνιστές του Κωνσταντίνου ΙΑ' Παλαιολόγου*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 102 [20 Ιουλίου 2001], σελ. 8.

⁶⁶⁹ «*Φυλετικό Κράτος: Σπάρτη – Μαύρη Φρουρά*», *Εθνολογικές Φυλετικές Ανταποκρίσεις τ. 1* [Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1987], σελ. 8.

⁶⁷⁰ Ζάικος Ν. «*Η δίκη της Νυρεμβέργης*», *Καθημερινή* 31 Ιουλίου 2011, σελ. 27.

⁶⁷¹ «*Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 7.

⁶⁷² «*Alfred Rosenberg: ο Μύθος του 20^{ου} αιώνας*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 5.

⁶⁷³ «*Alfred Rosenberg*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 18.

⁶⁷⁴ Rosenberg Α. «*Ο Μύθος του 20^{ου} αιώνας*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 25 [20 Μαρτίου 1987], σελ. 6.

χαρακτηριζόταν ως «κεφαλαιώδες για το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα της χώρας του»⁶⁷⁵ (τ. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28).

Άλλος στοχαστής που απαντάται συχνότατα στα τεύχη του περιοδικού είναι ο Julius Evola (τ. 19, 20, 24, 25, 26, 69), τα κείμενα του οποίου, κατά την ΧΑ, «αποπνέουν Άριο άνεμο και είναι απόλυτα εναρμονισμένα με την εθνικοσοσιαλιστική κοσμοθεωρία»⁶⁷⁶. Μάλιστα, η ΧΑ θεωρεί ότι η συμβολή του Evola «στη γέννηση και την ανάπτυξη του φασισμού και του εθνικοσοσιαλισμού ήταν θεμελιακή... και η προσωπικότητά του εδέσποσε στην εθνικοσοσιαλιστική Ευρώπη»⁶⁷⁷. Κατά την ΧΑ, «ο Ρόζενμπεργκ και ο Έβολα... συστηματοποίησαν την Εθνικοσοσιαλιστική Θεωρία»⁶⁷⁸.

Ο θαυμασμός της ΧΑ για το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα (NSDAP) εκφράστηκε από άρθρα για τον στενό συνεργάτη του Χίτλερ Rudolf Hess (τ. 7, τ. 29, τ. 38, τ. 47), για το επιφανές στέλεχος του NSDAP Julius Streicher (τ. 66), για τον Joseph Goebbels (τ. 26, τ. 73), για τον υπουργό Γεωργίας του Χίτλερ Walter Darré (τ. 30, τ. 50), και για τον αγαπημένο πιλότο του Χίτλερ Hans-Ulrich Rudel (τ. 9).

Στο περιοδικό υπήρχαν αναφορές στον Γάλλο λογοτέχνη του Μεσοπολέμου Robert Brasillach (τ. 6, 15, 52), τον οποίο η ΧΑ χαρακτήριζε ως «μεγάλο εθνικοσοσιαλιστή»⁶⁷⁹ και ο οποίος εκτελέστηκε ως συνεργάτης των Γερμανών, στην Ελληνίδα εθνικοσοσιαλίστρια του Μεσοπολέμου Σίτσα Καραϊσκάκη (τ. 26) και στον Εθνικοσοσιαλιστή γλύπτη Arno Breker (τ. 50, 62).

Επιπλέον, δημοσιεύθηκαν άρθρα εθνικοσοσιαλιστών άλλων χωρών, όπως του αρχηγού του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος των ΗΠΑ Matt Koehl (τ. 33, 35) και του Βρετανού Colin Jordan (τ. 5), ενώ φιλοξενήθηκαν άρθρα για τον Αμερικανό Εθνικοσοσιαλιστή George Lincoln Rockwell (τ. 30, 47), τον Βρετανό Εθνικοσοσιαλιστή του Μεσοπολέμου William Joyce (τ. 38) και την «αξέχαστη και Αγία μορφή του Διεθνούς Εθνικοσοσιαλισμού»⁶⁸⁰ Savitri Devi (τ. 31). Τέλος, προβλήθηκαν εθνικοσοσιαλιστικές οργανώσεις άλλων χωρών, όπως η Ισπανική CEDADE (τ. 10) και το Δανικό DNSB (τ. 23).

Παρά την σταδιακή μείωση της εμφάνισης του όρου «εθνικοσοσιαλισμός» και την αντίστοιχη συχνότερη χρήση του όρου «εθνικισμός», οι θετικές αναφορές σε προσωπικότητες του Εθνικοσοσιαλισμού συνεχίστηκαν καθ' όλη την υπόλοιπη διάρκεια έκδοσης του περιοδικού.

Ακόμα και λίγους μήνες μετά το Β' Συνέδριο, δημοσιεύθηκε συνέντευξη (με εξώφυλλο – τ. 73) με τον αρχηγό του MSI Pino Rauti, ο οποίος χαρακτηριζόταν ως «πασίγνωστο[ς] αγωνιστή[ς] του Εθνικοσοσιαλισμού στην Ιταλία»⁶⁸¹, ενώ προβλήθηκε και η συμμετοχή στελεχών της ΧΑ σε «συγκεντρώσεις Γερμανών Εθνικοσοσιαλιστών»⁶⁸². Επιπλέον, δημοσιεύθηκαν και άρθρα για το σύμβολο της σβάστικας (τ. 83, τ. 86) και για τον Rudolf Hess (τ. 88, τ. 109 και τ. 117).

Το 2003 δημοσιεύθηκε εκτενής συνέντευξη του επικεφαλής του British Movement, το οποίο χαρακτηριζόταν ως η «παλαιότερη έκφραση του Βρετανικού Εθνικοσοσιαλισμού»⁶⁸³. Μάλιστα,

⁶⁷⁵ Rosenberg A. «Ο Μύθος του 20^{ου} αιώνας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 14 [9 Φεβρουαρίου 1986], σελ. 4.

⁶⁷⁶ Ηνίοχος «Julius Evola: Η φυλή των εφήμερων ανθρώπων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 20 [Σεπτέμβριος 1986], σελ. 13.

⁶⁷⁷ «Ευρωπαϊκοί Εθνικοσοσιαλιστές διανοούμενοι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 32.

⁶⁷⁸ «Τι είναι Εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 26 [15 Μαΐου 1987], σελ. 15.

⁶⁷⁹ «Γαλλία 1933», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 25.

⁶⁸⁰ Devi S. «Η αστραπή και ο ήλιος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 31 [Δεκέμβριος 1987], σελ. 12.

⁶⁸¹ «Γεγονότα – Πρόσωπα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 73 [10 Σεπτεμβρίου 1992], σελ. 6.

⁶⁸² «Γεγονότα – Πρόσωπα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 73 [10 Σεπτεμβρίου 1992], σελ. 7.

⁶⁸³ «Τείνουμε την χείρα προς τους Έλληνες Συναγωνιστές της Χρυσής Αυγής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 111 [Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2003], σελ. 36.

ο ίδιος χαρακτήρισε τους Χρυσουγίτες ως «συναγωνιστές» και την ΧΑ ως «ό,τι πιο κοντινό υπάρχει στον Ελληνικό χώρο προς το *British Movement*, τόσο ιδεολογικά όσο και στη δομή του»⁶⁸⁴.

Άλλη ένδειξη διατήρησης της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας αποτελεί άρθρο για τον Horst Wessel, ηγετικό στέλεχος των SA στο Βερολίνο, για τον οποίο γράφτηκε ένα ποίημα με τίτλο «Ορθό το Λάβαρο», το οποίο «από το 1933 θα αποτελέσει τον ύμνο του [Εθνικοσοσιαλιστικού] κόμματος»⁶⁸⁵. Ομοίως, τέτοια ένδειξη αποτελεί το εκτενές άρθρο (συνοδευόμενο από συνέντευξη) για την Ολλανδή εθνικοσοσιαλίστρια Florentine Sophie Rost van Tonningen Heubel, για την οποία η ΧΑ τόνισε ότι «ως τις μέρες μας παραμένει πιστή στις ιδέες της, ένας φάρος για τους νέους Εθνικοσοσιαλιστές, για όσους ζητούν τη συμβουλή και τη ζεστασιά της φιλοξενίας της»⁶⁸⁶. Το ίδιο αποτελεί και η αναφορά στον Σεβαστιανό Φουλίδη, που πολέμησε στον γερμανικό στρατό κατά των Σοβιετικών⁶⁸⁷.

Και μετά το Β' Συνέδριο, οι κύριες φιλοσοφικές αναφορές του περιοδικού παρέμειναν ο Evola και δευτερευόντως ο Rosenberg. Άρθρα του Evola, αποσπάσματα από βιβλία του ή άρθρα για τον ίδιο και τις απόψεις του δημοσιεύθηκαν σε πάμπολλα τεύχη (π.χ. τ. 82, 90, 95, 97, 98, 100, 102, 103, 105, 107, 109, 110, 111, 112, 114, 129, 137, 141, 142, 143, 144 και 145). Αντίστοιχα, δημοσιεύθηκαν και κείμενα του Rosenberg (τ. 100 και 139). Επιπλέον, δημοσιεύθηκαν άρθρα του Heidegger και για τον Heidegger (τ. 101, 126, 145, 147), ο οποίος χαρακτηριζόταν από την ΧΑ ως «ο μεγαλύτερος στοχαστής του αιώνα» και ως «φιλοσοφικά στρατευμένος ναζιστής, αταλάντευτος και ανυποχώρητος ακόμη και μετά την ήττα»⁶⁸⁸. Τέλος, δημοσιεύθηκαν και κείμενα του Oswald Spengler (τ. 103, 116, 117, 119, 122) και για τον Spengler (τ. 113, 139). Μάλιστα κατά την ΧΑ, «ο Σπέγκλερ θεωρείται ως ένας από τους προφήτες του εθνικοσοσιαλισμού»⁶⁸⁹ και υπήρξε «υπέρμαχος του Εθνικοσοσιαλισμού»⁶⁹⁰.

Ακόμα και μετά το Β' Συνέδριο, συνεχίστηκε η δημοσίευση άρθρων επιφανών εθνικοσοσιαλιστών, όπως π.χ. του David Myatt (τ. 91), του K. R. Bolton (τ. 92), του William Pierce (τ. 97, 104, 115)⁶⁹¹ και της Savitri Devi (τ. 103, 108, 123, 136, 139), ή άρθρα που αναφέρονταν σε αυτούς (π.χ. στον David Myatt στο τ. 89, στον Colin Jordan στο τ. 83, στην Savitri Devi στο τ. 91 και στον William Joyce στο τ. 125). Μάλιστα, η ΧΑ χαρακτήριζε την Savitri Devi ως «μία από τις σημαντικότερες και πιο ολοκληρωμένες προσωπικότητες της Εθνικοσοσιαλιστικής διάνοησης»⁶⁹². Η Devi θεωρούσε τον Χίτλερ ως «μία ενσάρκωση του Θεού που κατέρχεται στη γη με σκοπό να προστατεύσει το καλό, να καταστρέψει το κακό και να εγκαθιδρύσει εκ νέου την τάξη του δικαίου»⁶⁹³.

⁶⁸⁴ «Τείνουμε την χείρα προς τους Έλληνες Συναγωνιστές της Χρυσής Αυγής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 111 [Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2003], σελ. 38.

⁶⁸⁵ «Horst Ludwig Wessel», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 115 [Μάρτιος-Απρίλιος 2004], σελ. 56.

⁶⁸⁶ Παππά Ε. «Θρίαμβος και τραγωδία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 119 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2004], σελ. 55.

⁶⁸⁷ «38.000 Έλληνες εξοντώθηκαν στα γκουλάγκ της Σιβηρίας!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 129 [18 Σεπτεμβρίου 2006], σελ. 41.

⁶⁸⁸ «Martin Heidegger: ο φιλοσοφικός θεμελιωτής του Αρίου πολιτισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 145 [Δεκέμβριος 2010], σελ. 26.

⁶⁸⁹ Φ. Τ. «Όσβαλντ Σπέγκλερ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 113 [Ιανουάριος 2004], σελ. 45.

⁶⁹⁰ «Ο Εθνικοσοσιαλισμός, ο Όσβαλντ Σπέγκλερ και το τελευταίο βιβλίο του», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 119 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2004], σελ. 28.

⁶⁹¹ Στην εφημερίδα «Χρυσή Αυγή» δημοσιεύθηκε και συνέντευξη του W. Pierce («Η ισχύς εν τη ενώσει», αρ. φ. 258, 11-17 Δεκεμβρίου 1998, σελ. 6).

⁶⁹² Παππά Ε. «Το Ελληνικό ταξίδι της κόρης του Ήλιου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 97 [15 Φεβρουαρίου 1999], σελ. 28.

⁶⁹³ Παππά Ε. «Το Ελληνικό ταξίδι της κόρης του Ήλιου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 97 [15 Φεβρουαρίου 1999], σελ. 30.

Τέλος, στο τεύχος 146 – το προτελευταίο του περιοδικού, το οποίο εκδόθηκε λιγότερο από ένα έτος πριν την είσοδο της ΧΑ στην Βουλή – δημοσιεύθηκε άρθρο για τα επιτεύγματα του Γ' Ράιχ⁶⁹⁴.

Εθνικοσοσιαλισμός, εθνικισμός, φασισμός και άκρα δεξιά

Παρά το ότι δήλωναν εθνικοσοσιαλιστές, οι Χρυσαιγίτες χρησιμοποιούσαν κάποιες λίγες φορές για την ιδεολογία τους και τον όρο «εθνικισμός», πάντα όμως συνδεδεμένο με τον εθνικοσοσιαλισμό. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι ο όρος «λαϊκός εθνικισμός», τον οποίον υιοθέτησε η ΧΑ στο Β' Συνέδριο του 1992 ως επίσημη περιγραφή της ιδεολογίας της, αναφέρεται για πρώτη φορά το 1981 στο τρίτο τεύχος του περιοδικού της, και μάλιστα σε άρθρο όπου γίνεται λόγος για «την ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑΝ της ΕΘΝΙΚΟ-ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ»⁶⁹⁵. Σε άλλη περίπτωση, η ιδεολογία της αναφέρθηκε ως «Λαϊκός Επαναστατικός Εθνικισμός»⁶⁹⁶.

Ενδεικτικό παράδειγμα αναφοράς της ΧΑ σε «εθνικισμό» προ του 1992, σε σύνδεση ή ταύτιση με τον εθνικοσοσιαλισμό, ήταν το ότι οι Χρυσαιγίτες δήλωναν «ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΣ ΕΘΝΙΚΙΣΤΕΣ», οι οποίοι όμως είχαν ως επιδίωξη «την δημιουργία του ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ»⁶⁹⁷. Σε άλλο άρθρο έκαναν λόγο για «Λαϊκό Εθνικιστικό Αγώνα» και κατόπιν μιλούσαν για «Εθνικοσοσιαλιστική Πολιτεία»⁶⁹⁸. Χαρακτήριζαν τον Primo de Rivera ως τον «μεγάλο ήρωα του Ισπανικού Εθνικιστικού κινήματος», αλλά τόνιζαν ότι το παράδειγμά του καθοδηγεί «χιλιάδες νέ[ους] Ισπαν[ούς] Εθνικοσοσιαλιστές φαλαγγίτες»⁶⁹⁹. Αντίστοιχα, το κίνημα του de Rivera, η Ισπανική Φάλαγγα, αποτέλεσε, κατά την ΧΑ, «ένα λαμπρό κάστρο της Εθνικοσοσιαλιστικής ιδέας»⁷⁰⁰.

Η ΧΑ, ήδη από το πρώτο τεύχος του περιοδικού της, έθετε τον φυλετισμό υπεράνω του εθνικισμού καθώς τόνιζε ότι «χωρίς να αναιρούμε τον εθνικιστικό χαρακτήρα του κινήματος... απορρίπτουμε την σωβινιστική μορφή ωρισμένων συναισθηματικών περισσότερων ιδεών, που διαχωρίζει, απομονώνει και διασπά την ενότητα του αγώνος μας... Προσβλέπουμε λοιπόν, σ' έναν διακρατικό – ποτέ διεθνιστικό – εθνικοσοσιαλισμό όλων των λευκών»⁷⁰¹.

Μάλιστα, ο Μιχαλολιάκος στα μέσα του 1990 υποστήριζε ότι «ο Εθνικοσοσιαλισμός, σαν πανευρωπαϊκή ιδέα, θα παίξει εξισορροπητικό ρόλο, χαλιναγωγώντας τις εκτός Λόγου της ιστορίας μειονοτικές διεκδικήσεις και συνενώνοντας τους λαούς όλων των ευρωπαϊκών πατρίδων σ' ένα κοινό πεπρωμένο: την αναστήλωση του... ευρωπαϊκού πολιτισμού»⁷⁰².

Υπό αυτό το πρίσμα, ο εθνικισμός της ΧΑ «υποτασσόταν» στον Λευκό Φυλετισμό της ώστε ακόμα και η Μεγάλη Ιδέα να τοποθετείται στο πλαίσιο του Λευκού Φυλετισμού. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο Μιχαλολιάκος το 1983 τόνιζε ότι «εάν... μια ημέρα είχαμε την ΔΥΝΑΜΙ, πρώτα απ' όλα σαν Έλληνες Εθνικιστές θα αγωνιζόμασταν για την απελευθέρωση των σκλαβωμένων

⁶⁹⁴ Ι. Φ. «Τρία ψέματα και δύο αλήθειες για την Ευρώπη του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 146 [Ιούλιος 2011], σελ. 36-39.

⁶⁹⁵ «Έθνος και Επανάστασις», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 3 [Φεβρουάριος 1981], σελ. 2.

⁶⁹⁶ «Η Νέα Δημοκρατία, οι Εθνικιστές και το μέλλον», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 12 [Δεκέμβριος 1983], σελ. 8.

⁶⁹⁷ «Πορεία προς Ανατολάς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 3 [Φεβρουάριος 1981], σελ. 1.

⁶⁹⁸ «Το σχολείο σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 14.

⁶⁹⁹ «Jose Antonio Primo de Rivera», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 50 [Νοέμβριος 1989], σελ. 37.

⁷⁰⁰ «Jose Antonio Primo de Rivera – ΠΑΡΩΝ!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 75 [10 Δεκεμβρίου 1992], σελ. 34.

⁷⁰¹ «Δια του πυρός το φως», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 5.

⁷⁰² «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 43.

πατριδων... Πρώτα απ' όλα θα αγωνιζόμασταν για την δημιουργία της Ελληνικής Εθνικοσοσιαλιστικής Αυτοκρατορίας, της Ανατολικής Αυτοκρατορίας της Λευκής Φυλής»⁷⁰³.

Ήδη από την Α' Περίοδο έκδοσης του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», επισημαινόταν ότι ο εθνικοσοσιαλισμός ήταν ευρύτερος του εθνικισμού ως ιδεολογία. Κατά την ΧΑ, «ο Εθνικοσοσιαλισμός αποτελεί τη συνισταμένη έκφραση και την αρμονική σύνθεση όλων των επί μέρους Εθνών και της εθνικής τους πολιτιστικής δημιουργίας, στον ενιαίο φυλετικό και πολιτιστικό τους φορέα: την Ευρώπη... Αν ο Εθνικισμός είναι η επί μέρους εκδήλωση αυτού του τρόπου ζωής, που σκοπεύει στην καταξίωση ενός εκάστου έθνους σαν δημιουργικού πολιτιστικού κυττάρου μέσα στο Ιστορικό γίνεσθαι... δια του Εθνικοσοσιαλισμού πραγματοποιεί επί πλέον την αρμονική ενότητά του με τον κόσμο»⁷⁰⁴.

Σε μία εμβριθέστερη ανάλυση του θέματος, η ΧΑ υπογράμμιζε ότι «ο εθνικοσοσιαλισμός... περικλείει τον εθνικισμό, αλλά τον υπερβαίνει κατά μέγιστο πλάτος και περιεχόμενο. Ο εθνικισμός μπορεί να είναι αίσθημα του κάθε λαού που αγωνίζεται για την εθνική του δικαίωση. Ο εθνικοσοσιαλισμός είναι η ολοκληρωμένη κοσμοθεωρία των Αρίων λαών, που θεμελιώνεται στην ιδιαίτερη φυλετική τους ταυτότητα. Ο Εθνικισμός δεν έχει κοινωνική φιλοσοφία ούτε πολιτειακή θέση. Επιπλέον, δεν έχει την ίδια αντίληψη για την οικονομική ζωή... Ο Εθνικισμός τέλος της εποχής μας, δεν έχει ούτε κοσμοθεωρητική, ούτε μεταφυσική διάσταση... Για μας τους εθνικοσοσιαλιστές... ο εθνικισμός μας δεν είναι παρά μία μονάχα διάσταση της Κοσμοθεωρίας μας. Είμαστε ευσυνειδητοί μαχητές των εθνικών μας ιδεωδών και των πολιτιστικών αξιών της Λαϊκής μας Κοινότητας, αλλά γνωρίζουμε πως το πρώτιστο μέλημα των Ευρωπαϊκών Λαών σήμερα είναι η υπεράσπιση της φυλετικής τους ταυτότητας και της πολιτιστικής τους αυτοτέλειας που απειλείται από την φυλετική πανσπερμία που νοθεύει την παραδοσιακή δομή των Αρίων κοινωνιών. Ο εθνικισμός μας λοιπόν δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά ευθυγραμμισμένος και προσανατολισμένος προς την πραγμάτωση της Νέας Εθνικοσοσιαλιστικής Ευρωπαϊκής Κοινότητας μέσα στους κόλπους της οποίας, και μόνο, θα υπάρξει η δυνατότητα της νέας πολιτιστικής ανθοφορίας της πατρίδας μας»⁷⁰⁵.

Κατά τον Φιλίππου, «ο Εθνικοσοσιαλισμός είναι η αρμονική υπέρβαση του Εθνικισμού, που θεμελιώνεται στο Φυλετικό Αρχέτυπο»⁷⁰⁶, ενώ η ΧΑ υποστήριζε ότι «για τον Εθνικοσοσιαλισμό, δεν είναι νοητή η ολοκλήρωση του ατόμου ως ανθρώπου, παρά μόνο στα πλαίσια της Λαϊκής Κοινότητας, η οποία φυτρώνει πάνω στη φυσική – βιολογική μας σπορά που λέγεται Φυλή και ανελλίσσεται μέσα στους κόλπους του ιστορικού – πολιτιστικού λίκνου που ονομάζεται Έθνος. Και τούτο, διότι κάθε άνθρωπος ανήκει πρωτίστως στον λαό του μέσω της μεταφυσικής συγγένειας του Αίματος»⁷⁰⁷. Η Φυλή, δηλαδή, νοείται ως «κοιτίδα και μήτρα» και το Έθνος ως «ιστορικό της τέκνο»⁷⁰⁸.

Ο Μιχαλολιάκος, στα μέσα του 1990, υποστήριζε ότι η προοπτική του Εθνικοσοσιαλισμού βρισκόταν «στον αγώνα για τον μετασχηματισμό του ακαταστάλαχτου Λαϊκού Πατριωτισμού... σε γνήσια εθνικοσοσιαλιστική πεποίθηση στη συνείδηση των ανθρώπων»⁷⁰⁹. Με αντίστοιχο σκεπτικό, οι Χρυσαιγίτες, λίγους μόλις μήνες πριν από το Β' Συνέδριο, υπογράμμιζαν ότι «σε

⁷⁰³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εάν μία ημέρα είχαμε την δύναμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 12 [Δεκέμβριος 1983], σελ. 4.

⁷⁰⁴ Περδικάρης Ι. «Οι αξίες, το Έθνος και ο Πολιτισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 10 [Μάιος-Ιούνιος 1983], σελ. 21.

⁷⁰⁵ «Ο εθνικισμός ως απλή θεωρητική διάσταση του εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 31 [Δεκέμβριος 1987], σελ. 9.

⁷⁰⁶ Φιλίππου Ι. «Η βιοθεωρία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 7.

⁷⁰⁷ Φιλίππου Ι. «Το Έθνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 53 [20 Απριλίου 1990], σελ. 11.

⁷⁰⁸ Φιλίππου Ι. «Το Έθνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 53 [20 Απριλίου 1990], σελ. 11.

⁷⁰⁹ «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 43.

μας τους Έλληνες Εθνικοσοσιαλιστές εναπόκειται να... μετατρέψουμε τον αυθόρμητο αλλά ανώριμο πατριωτισμό των γηπέδων σε ώριμο και συνειδητοποιημένο Εθνικισμό»⁷¹⁰. Από τα προαναφερθέντα προκύπτει ότι η υιοθέτηση από την ΧΑ του όρου «Λαϊκός Εθνικισμός» ως επίσημης περιγραφής της ιδεολογίας της, ουσιαστικά σήμαινε τη διατήρηση του Εθνικοσοσιαλισμού, απλά με πιο ευπαρουσίαστο όνομα.

Η στενή συσχέτιση από την ΧΑ των όρων «εθνικοσοσιαλισμός» και «εθνικισμός» στα κείμενα του περιοδικού συνεχίσθηκε και μετά το Β' Συνέδριο. Για παράδειγμα το 1997 ο Ανδρουτσόπουλος, αναφερόμενος στην «μεγάλη εθνικιστική θεωρία», επισήμανε ότι «για το λεκτικό προσδιορισμό τούτης της προσπάθειας εχρησιμοποιήθη συχνά, ιδιαίτερα ως επικρατέστερος, ο όρος 'εθνικοσοσιαλισμός'»⁷¹¹, ενώ αντίστοιχη εναλλακτική χρήση των όρων υπάρχει και στο τ. 109⁷¹² και στο τ. 135⁷¹³. Το ίδιο παρατηρείται και στην αρθρογραφία της εφημερίδας «Χρυσή Αυγή»⁷¹⁴.

Ός προς την τοποθέτηση του εθνικοσοσιαλισμού στον άξονα «αριστεράς – δεξιάς», ήδη από το δεύτερο τεύχος του περιοδικού, οι Χρυσουίτες αρνούσαν τον χαρακτηρισμό της «άκρας δεξιάς» και διαχώριζαν σαφώς τον εθνικοσοσιαλισμό από αυτήν. Όπως εξηγούσαν, «ως γνωστόν δεξιά έχει επικρατήσει να αποκαλείται η πολιτική παράταξις η αντιπροσωπεύουσα το αστικόν δημοκρατικόν καθεστώς. Οποίαν σχέσιν δύναται όμως να έχει η δεξιά... με τον εθνικοσοσιαλισμόν που αγωνίζεται δια την ανατροπήν του και την μέσω μιάς επαναστατικής αλλαγής επιβολήν μίας Νέας Εθνικής Τάξεως Πραγμάτων; Δεν είναι, λοιπόν, ούτε δεξιά ούτε άκρα δεξιά ο εθνικοσοσιαλισμός»⁷¹⁵.

Κατά την ΧΑ, «η Ιδέα του Εθνικοσοσιαλισμού δεν έχει ουδεμία σχέση με την δεξιά, όπως και με καμία οικονομική θεωρία, γιατί οικονομική θεωρία είναι η δεξιά, και αυτό γιατί ο εθνικοσοσιαλισμός είναι πάνω από όλα ιδέα και πραγματικότης Φυλετική με ένα σαφές πολιτιστικό όραμα, που δεν έχει να κάνει με νόμους παραγωγής και κατανάλωσης, που έχει να κάνει τόσο ο φιλελευθερισμός, όσο και ο μαρξισμός»⁷¹⁶.

Επιπλέον, ο Μιχαλολιάκος διαχώριζε την θέση της ΧΑ και από την ελληνική ακροδεξιά, για την οποία ελληνική ακροδεξιά υποστήριζε ότι «καμμία σχέση... ούτε είχε, ούτε έχει... με φασισμό, Εθνικοσοσιαλισμό»⁷¹⁷. Επιπλέον, διέκρινε την ελληνική ακροδεξιά από τα αντίστοιχα Ευρωπαϊκά σχήματα καθώς τα δεύτερα «έχουν μία παράδοση Ιδεολογική φασιστικού ή Εθνικοσοσιαλιστικού χαρακτήρα, παράδοση που στην Ελλάδα δεν υπάρχει»⁷¹⁸.

Η ΧΑ υποστήριξε ότι θα μπορούσε να χαρακτηρισθεί ακόμα και ως «αριστερά» καθώς, με βάση την πολιτική ορολογία που διαμορφώθηκε από την Γαλλική Επανάσταση, «η μοναδική δύναμη, που επιθυμεί και αγωνίζεται, για μία επαναστατική αλλαγή, αυτή που είναι δηλαδή η αριστερά των συγκεκριμένων πολιτικών περιστάσεων, αυτή η δύναμη είναι ο εθνικοσοσιαλισμός»⁷¹⁹.

⁷¹⁰ «Αθλητική 'συναδέλφωση'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 66 [25 Οκτωβρίου 1991], σελ. 43.

⁷¹¹ Ανδρουτσόπουλος Π. «Η σωτηρία του Θεού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 95 [25 Νοεμβρίου 1997], σελ. 4.

⁷¹² Δ. Θ. «Η στρατηγική – οι επιλογές – η πορεία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 109 [Μάιος-Ιούνιος 2003], σελ. 26 και 27.

⁷¹³ Αντώνης Λ. «Η γέννηση της Οικολογίας και η Εθνικιστική Ιδέα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 135 [Δεκέμβριος 2007-Ιανουάριος 2008], σελ. 24-25.

⁷¹⁴ Ενδεικτικά δείτε: Β. Τ. «Χρυσή Αυγή και Δεξιά», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 279, 14 Μαΐου 1999, σελ. 6 και Μάστορας Γ. «Μέτωπο Νεολαίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 280, 21 Μαΐου 1999, σελ. 6.

⁷¹⁵ «Εμείς, η Δεξιά και η Αριστερά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 5.

⁷¹⁶ «Μία απάντηση στους δήθεν αγωνιστές», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 25 [20 Μαρτίου 1987], σελ. 3.

⁷¹⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εν όψει προεκλογικής περιόδου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 38 [Σεπτέμβριος 1988], σελ. 4.

⁷¹⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εν όψει προεκλογικής περιόδου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 38 [Σεπτέμβριος 1988], σελ. 3-4.

⁷¹⁹ «Μία απάντηση στους δήθεν αγωνιστές», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 25 [20 Μαρτίου 1987], σελ. 3.

Μάλιστα, η ΧΑ εξέδωσε το 1987 στα Ελληνικά το βιβλίο του Δανού εθνικοσοσιαλιστή Poul Riis Knudsen με τίτλο «Ο Εθνικοσοσιαλισμός είναι ένα κίνημα της Αριστεράς»⁷²⁰, τονίζοντας ότι «αν η αριστερά... είναι ο χώρος των προοδευτικών, αν η αριστερά είναι ο χώρος εξέλιξης και της πρωτοπορίας τότε εμείς είμαστε αριστερότεροι των Μαρξιστών»⁷²¹. Την άποψη αυτή επανέλαβε η ΧΑ και το 1993, υποστηρίζοντας πως «αν υπάρχει μια 'Αριστερά' με το επαναστατικό πολιτικό περιεχόμενο και το γενναίο ηθικό αίτημα που το παράγει, αυτή είναι στις μέρες μας ο Εθνικοσοσιαλισμός»⁷²², και παρέπεμψε στο προαναφερθέν βιβλίο του Knudsen.

Η ΧΑ ουδέποτε αυτοπροσδιορίστηκε ως «φασιστική» και μάλιστα διαχώριζε την εθνικοσοσιαλιστική της ιδεολογία από εκείνη του Φασισμού. Στο περιοδικό δημοσιεύθηκαν λίγα κείμενα και αναλύσεις για την ιδεολογία του Φασισμού (π.χ. τ. 2 και τ. 30). Όμως, ακόμα και σε αυτά, ο Φασισμός γινόταν αντιληπτός ως η «Ιταλική θέση στο θέμα Εθνικοσοσιαλισμός»⁷²³, είτε επισημαινόταν ότι προς το τέλος του ο Φασισμός ανέδειξε την παράμετρο του φυλετισμού, ερχόμενος «ολοένα και πλησίον του Εθνικοσοσιαλισμού»⁷²⁴.

Ελάχιστες είναι και οι αναφορές σε πολιτικούς του Μεταπολεμικού Φασισμού, όπως π.χ. ο πρώην ηγέτης του Ιταλικού MSI Almirante (τ. 36, 39), ή σε στοχαστές του Φασισμού, όπως ο Giovanni Gentile (τ. 59). Οι αναφορές σε ηγέτες άλλων ολοκληρωτικών κινήματων του Μεσοπολέμου γίνονταν πάντα ως σύνδεση με τον εθνικοσοσιαλισμό, όπως είδαμε στην περίπτωση του Ισπανού de Rivera, ή με τον Χίτλερ, όπως στην περίπτωση του Ρουμάνου Codreanu, για τον οποίο η ΧΑ ανέφερε ότι «ήταν για την Ρουμανία ότι ο Χίτλερ για την Γερμανία πριν ανέλθω στην εξουσία»⁷²⁵.

Η χρήση του όρου «φασισμός» ως όρου-ομπρέλα για κάθε εθνικιστικό ολοκληρωτικό κίνημα (άρα και για τον εθνικοσοσιαλισμό) ήταν σπάνια⁷²⁶, και επισημαινόταν η ιδεολογική διαφορά μεταξύ Φασισμού (ο οποίος δίνει έμφαση στο Κράτος) και της ιδεολογίας της ΧΑ (η οποία δίνει έμφαση στην Φυλή). Υπ' αυτήν την έννοια, η ΧΑ αιτιολογούσε ότι δεν είναι «φασιστικό» κίνημα.

1.2.2 Φυλετισμός

Ο Φυλετισμός κατά την ΧΑ

Βασικό ιδεολογικό χαρακτηριστικό της ΧΑ είναι ο φυλετισμός. Κατά την ΧΑ, «η φυλή είναι η φλόγα, η άσβεστος ενέργεια, που συντηρεί το φαινόμενο του Εθνικοσοσιαλισμού»⁷²⁷, γι' αυτό και οι Χρυσουίτες υπογράμμιζαν ότι «η Ιδεολογία μας λέγεται Ράτσα και... η Ράτσα είναι η ιδεολογία μας»⁷²⁸.

Ως φυλή, η ΧΑ όριζε «ένα σύνολο που συνδέεται πρωτογενώς μέσω της κοινής καταγωγής και δευτερογενώς μέσω παραγόντων γλώσσας, χώρου και νοοτροπίας»⁷²⁹. Η ΧΑ υπογράμμιζε ότι «τις φυλές τις δημιούργησε η Φύση κι ο Φυλετισμός δεν είναι παρά το βασικό ένστικτο της

⁷²⁰ Knudsen P. R. (χωρίς χρονολογία) *Ο Εθνικοσοσιαλισμός είναι ένα κίνημα της Αριστεράς*, Αθήνα: Χρυσή Αυγή.

⁷²¹ Αλεξάνδρου Χρ. «Ο Εθνικοσοσιαλισμός είναι ένα κίνημα της Αριστεράς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 23.

⁷²² «Απάντηση στην Αριστερή διάνοηση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 76 [25 Ιανουαρίου 1993], σελ. 25.

⁷²³ «Ο Ιταλικός Φασισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 13.

⁷²⁴ Γεράκης Αλ. «Φασισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 134 [Οκτώβριος - Νοέμβριος 2007], σελ. 24.

⁷²⁵ Γληνός Ι. «Corneliu Zelea Codreanu», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 11.

⁷²⁶ Ενδεικτικά: Ν. Γ. Μ. «Ο Φασισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 107 (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002), σελ. 48-50.

⁷²⁷ «Ιδεολογικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 4 [Απρίλιος 1981], σελ. 3.

⁷²⁸ Χωρίς τίτλο, *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 2.

⁷²⁹ «Ιδεολογικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 4 [Απρίλιος 1981], σελ. 3.

Αυτοσυντηρήσεως των όμαιμων ομάδων»⁷³⁰, ενώ παράλληλα επισήμαινε ότι «η Ευρώπη για μας δεν είναι μονάχα ένας γεωγραφικός όρος, είναι παράλληλα μια φυλετική οικογένεια και ένας πολιτισμός»⁷³¹.

Παρ' όλο που σε κάποιες περιπτώσεις ο όρος «φυλή» χρησιμοποιήθηκε σε άρθρα της ΧΑ ως αναφορά στο Ελληνικό έθνος (π.χ. «Ελληνική φυλή»)⁷³², η ΧΑ θεωρούσε τον όρο «Φυλή» ως ευρύτερο και πληρέστερο όρο από το «έθνος». Πιο συγκεκριμένα, τόνιζε ότι «οι όροι έθνος, κράτος, χώρα... σε καμιά περίπτωση δε μπορούν να μας δώσουν ανάγλυφα την αίγλη, το κύρος της σημασίας της Φυλής... Οι προαναφερόμενες λέξεις δεν είναι παρά ανθρώπινες επινοήσεις, που δεν ανταποκρίνονται στην ανάγκη του ατόμου να αισθανθεί 'δεμένος' με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας του. Αυτή την προσφορά του συναισθήματος του άρρηκτου συνδετικού κρίκου παρέχει μόνον η Φυλή»⁷³³.

Κατά την ΧΑ, η δημιουργία πολιτισμού αποτελούσε έκφραση της ευφυΐας και της δημιουργικότητας κάθε φυλής, ενώ η κοινωνική πρόοδος επιτυγχανόταν από τον συνεχή αγώνα των φυλών για επιβίωση και για επικράτηση. Όπως χαρακτηριστικά τονιζόταν, «η κοινωνική πρόοδος είναι απόρροια ενός αμειλίκτου και αενάου αγώνος προς επιβίωσιν όπου υπερισχύει εν τέλει ο βιολογικώς ανώτερος και εξαλείφεται ο ανίσχυρος. Αυτός ο αγών διεξάγεται διαρκώς και μεταξύ των ατόμων μιάς φυλής... Συγχρόνως δε είναι και αγών φυλών και των πολιτισμών εκάστης»⁷³⁴.

Ουσιαστικά, με βάση την κοσμοθεωρία της ΧΑ, η Φυλή καθίσταται η κύρια παράμετρος, από την οποία εκπηγάζουν και εξαρτώνται όλες οι εκφάνσεις της ύπαρξης ενός ατόμου και της ομάδας των εχόντων την ίδια καταγωγή. Για παράδειγμα, η Τέχνη, κατά την ΧΑ, «αποτελεί προϊόν της Φυλής, δι' αυτόν τον λόγον και δεν υπάρχει παγκόσμιος τέχνη, αλλά Φυλετική Τέχνη»⁷³⁵. Και επειδή η Τέχνη εκπηγάζει από την φυλή, η ΧΑ υποστήριζε ότι ένας «[φυλετικά] ξένος δεν μπορεί να κατανοήσει σε βάθος την έννοια ενός Αρίου δημιουργήματος»⁷³⁶.

Κατά συνέπεια των ανωτέρω, η ΧΑ υποστήριζε ότι «ρατσισμός είναι το καθήκον της Λαϊκής κοινότητας να υπερασπίζεται την φυλετική και πολιτιστική της αυτοτέλεια και ιδιαιτερότητα»⁷³⁷, καθώς «πρώτιστο μέλημα κάθε φυλετικής ομάδος οφείλει να είναι η μέριμνα για τη διατήρηση της φυλετικής καθαρότητας»⁷³⁸. Κατά την ΧΑ, «η 'καθαρότητα της ράτσας'... αποτελεί μια φυσική-βιολογική επιταγή απαραίτητη για την αυτοσυντηρησία και την προαγωγή του Ευρωπαϊκού πολιτισμού»⁷³⁹.

Ήδη από το πρώτο τεύχος του περιοδικού, η ΧΑ μιλούσε για «το ιερόν δικαίωμα εκάστης φυλής να διατηρήση την καθαρότητά της»⁷⁴⁰, ενώ επισήμαινε ότι «πάσα επιμειξία επιφέρει ως άμεσον ή απώτερον αυτής αποτέλεσμα την εξασθένησιν της ισχυράς φυλής, λόγω της φθοράς των κληρονομικών σταθερών της. Αυτή η εξασθένησις των γονιδιακών μορφών... οδηγεί μοιραίως

⁷³⁰ Τζίμας Φ. «Επιστήμη και φυλετική ισότητα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 54 [Ιούνιος 1990], σελ. 15.

⁷³¹ «Τι είναι η Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 30 [Οκτώβριος 1987], σελ. 18.

⁷³² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Φυλετική παράδοσις», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 25-27.

⁷³³ «Τι είναι φυλή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 13.

⁷³⁴ «Διαπιστώσεις γύρω από τη μελέτη του φυλετικού ζητήματος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 14.

⁷³⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η δύναμις της τέχνης και η αισθητική επανάστασις», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 13.

⁷³⁶ «Αισθητικά Νέα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 25 [20 Μαρτίου 1987], σελ. 28.

⁷³⁷ «Ο 'ρατσισμός των τοίχων' και η απάντησή μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 33 [Φεβρουάριος 1988], σελ. 27.

⁷³⁸ Φιλίππου Ι. «Εθνικοσοσιαλιστικές και αστικές αξίες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 6.

⁷³⁹ «Ο 'ρατσισμός των τοίχων' και η απάντησή μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 33 [Φεβρουάριος 1988], σελ. 27.

⁷⁴⁰ «Η παρακμή του 20^{ου} αιώνας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 11.

εις πολιτιστικήν, κοινωνικήν και πολιτικήν παρακμήν. Η επιμειξία είναι ο διαστροφεύς των αξιών και η κατάρα της εξελικτικής συνεχείας της Φυλής»⁷⁴¹.

Ομοίως, και κατά την Β' Περίοδο έκδοσης του περιοδικού, η ΧΑ όριζε τον «ρατσισμό» ως την «ελευθερία να υπερασπίζεσαι το καθήκον να διαφέρεις»⁷⁴² και τόνιζε ότι «η διατήρηση της καθαρότητας της Φυλής... είναι ιερή υποχρέωση και θεϊκή εντολή, προς όλους όσους θέλουν να πιστεύουν ότι κυλάει στις φλέβες τους αίμα των προγόνων τους... Η προσπάθεια δημιουργίας μιας αμιγούς και απαλλαγμένης από ξένες προσμίξεις Φυλής είναι η μόνη οδός που οδηγεί στην παντοτινή Αλήθεια και την Αρετή... Η καταστρατήγηση των νόμων του αίματος οδηγεί στον εκφυλισμό»⁷⁴³.

Κατά την ΧΑ, «η επιμειξία είναι συχνότατος μηχανισμός παρακμής πολιτισμών»⁷⁴⁴, και γι' αυτό τόνιζε ότι «η υγεία της φυλετικής κοινότητας προέρχεται, αλλά και προϋποθέτει, την καθαρότητα της φυλής»⁷⁴⁵. Επιπλέον, η ΧΑ θεωρούσε ότι «η ύπαρξη πραγματικής εθνικής συνειδήσεως είναι αδιανόγητη σε ένα σύνολο που είναι φυλετικά ετερογενές»⁷⁴⁶.

Είναι τόσο κεντρικός ο ρόλος της Φυλής στην ιδεολογία της ΧΑ ώστε όριζε ως Δίκαιο «το Υπερβατικό Συμφέρον της Φυλής και ως παραβάτη του, ως εγκληματία, εκείνο τον φύσει και θέσει υπάνθρωπο, ο οποίος με ορισμένη πράξη, παράλειψη ή συμπεριφορά, θίγει καθ' οιονδήποτε τρόπο τα συμφέροντα της Φυλής ΜΑΣ, παραβιάζοντας εκείνους τους γραπτούς και άγραφους κανόνες που την περιφρουρούν κατά τη διάρκεια της Ιστορικής της Πορείας»⁷⁴⁷. Με αυτήν την οπτική, η ΧΑ τόνιζε ότι «εκείνο... που ενδιαφέρει τον Εθνικοσοσιαλισμό είναι το απόγειο της φυλετικής ισχύος, που ακολουθείται συνήθως από το απόγειο της φυλετικής αναπτύξεως. Επομένως βασικότατα είναι η προστασία της φυλής με κάθε μέσον δια της ευγονικής και των συναφών επιστημών (ως η γενετική μηχανική), αλλά και η εξασφάλισης του ανωτέρου και υγιεινότερου περιβάλλοντος ώστε να ευνοηθεί η φυσική ανάπτυξίς της»⁷⁴⁸. Κατά την ΧΑ, η διατήρηση της Φυλής έπρεπε να διασφαλιστεί «με οποιοδήποτε τίμημα, κάτω απ' το βάρος οποιασδήποτε θυσίας»⁷⁴⁹, ενώ εκφράστηκε ακόμα και η πρόταση να πάμε «πίσω εκεί όπου ο Καιάδας αρμόζει στους φυλετικά αλλοπρόσαλλους και τους ηθικά ισχνούς»⁷⁵⁰.

Τόσο κεντρική είναι η θέση του φυλετισμού στην ιδεολογία της ΧΑ ώστε ακόμα και γεγονότα της ιστορίας του ελληνικού έθνους ερμηνεύονταν μέσα από το φυλετικό πρίσμα. Κατά την ΧΑ, «οι Θερμοπύλες θα είναι για πάντα το αιώνιο σύμβολο του αγωνιζόμενου Λευκού ανθρώπου»⁷⁵¹, ενώ η μάχη του Μαραθώνα εντασσόταν στις «κορυφαίες στιγμές της πολεμικής ιστορίας της Λευκής Φυλής, όταν το έθνος μας ή τα άλλα Ευρωπαϊκά έθνη πολεμώντας κατά των αλλοφύλων, δέσωσαν την Λευκή Φυλή, την Ευρώπη μας και τον Πολιτισμό»⁷⁵². Με ανάλογο σκεπτικό, η ΧΑ υποστήριζε ότι «το Βυζάντιο έσωσε πολλές φορές με τα όπλα και την διπλωματία του την Ευρώπη και την Λευκή φυλή, χύνοντας άφθονο Ελληνικό και άλλο Λευκό

⁷⁴¹ «Διαπιστώσεις γύρω από τη μελέτη του φυλετικού ζητήματος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 14.

⁷⁴² Δημογιαννάκος Γ. «Ρατσισμός και ανθρωπισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 10.

⁷⁴³ «Τι είναι φυλή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 14.

⁷⁴⁴ Τζίμας Φ. «Φυσική επιλογή και εξέλιξη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 46 [Ιούνιος 1989], σελ. 11.

⁷⁴⁵ «Καπιταλισμός και υγεία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 11.

⁷⁴⁶ Βλάχος Γ. «Έθνος και Φυλή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 69 [25 Φεβρουαρίου 1992], σελ. 30.

⁷⁴⁷ Εωθινός Άρης «Το Δίκαιον της Λαϊκής Κοινότητας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 15 [Μάρτιος 1986], σελ. 15.

⁷⁴⁸ «Ιδεολογικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 4 [Απρίλιος 1981], σελ. 4.

⁷⁴⁹ «Τι είναι φυλή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 13.

⁷⁵⁰ Ανδρουτσόπουλος Π. «Ελληνική Οικολογία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 65 [Σεπτέμβριος 1991], σελ. 42.

⁷⁵¹ Καρυτιανός Π. «6^η Εθνικιστική Κατασκήνωση», *Resistance + Αντεπίθεση* τ. 20 [Β' Περίοδος], Οκτώβριος 2004, σελ. 25.

⁷⁵² «Η μάχη του Μαραθώνα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 93 [15 Απριλίου 1997], σελ. 6.

αίμα του»⁷⁵³, ενώ ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «στα κάστρα της Βασιλεύουσας κρατήθηκε η ελευθερία της Λευκής Φυλής για χίλια ολόκληρα χρόνια»⁷⁵⁴. Κατά την ΧΑ, ακόμα και ο Αγώνας των Ελλήνων κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 1821 ήταν «κάτι σημαντικότερο ακόμη και από Εθνικός, ήταν αγώνας Φυλετικός»⁷⁵⁵.

Ο φυλετισμός επηρέαζε την προσέγγιση της ΧΑ και στο θρησκευτικό ζήτημα. Με την οπτική αυτή, ακόμα και ο Χριστός γινόταν αντιληπτός ως «Αρίος Χριστός»⁷⁵⁶, καθώς, κατά την ΧΑ, «δεν ήταν ποτέ δυνατόν ο Χριστός να μην ήταν Άριος... [Π]οτέ δεν θα ήταν σημίτης, ή νέγρος ή κίτρινος... [καθώς]... ο Άριος άνθρωπος εξέφραζε (και εξακολουθεί να εκφράζει) τον τέλειο άνθρωπο της εποχής μας»⁷⁵⁷.

Η ΧΑ θεωρούσε ότι «η Χριστιανική θρησκεία αποτελεί αρία Ηλιολατρεία ιδρυθείσα από ένα φωτισμένο Άριο Εθνικό της Γαλιλαίας των Εθνών»⁷⁵⁸. Όμως, κατά την ΧΑ, «η Ιουδαϊκή θρησκεία [κατάφερε] να θέσει υπό τον σκοτεινό ιδεολογικό της έλεγχο την χριστιανική διδασκαλία και να επιπτεώσει... επί της χριστιανικής θρησκείας»⁷⁵⁹. Μάλιστα, η ΧΑ υποστήριζε ότι «το χάσμα μεταξύ των δύο θρησκειών – Ιουδαϊσμού και Χριστιανισμού – είναι χάσμα φυλετικό»⁷⁶⁰, καθώς ο Χριστιανισμός δεν επηρέασε τους Εβραίους και προοριζόταν να ακμάσει στον Δυτικό κόσμο. Επιπλέον, η ΧΑ υποστήριζε ότι «από την κυκλοφορία των εσωτερικών παραδόσεων, παρελήφθη [ο αγκυλωτός σταυρός] και από τον Ι. Χριστό και χρησιμοποιήθηκε ως σύμβολο του κυριάρχου Θεού (!!!). Από τον καιρό όμως της Ιουδαιοποίησης του Χριστιανισμού (Παύλος) και της παρεισφύσεως της Καμπάλα εξαφανίζεται»⁷⁶¹.

Γι' αυτό και η ΧΑ έκανε λόγο για «Ινδοευρωπαϊκό ή Ελληνικό Χριστιανισμό» ο οποίος δεν είχε σχέση με τον σημερινό Χριστιανισμό, αλλά επρόκειτο για την «καλώς εννοούμενη Χριστιανική Ηλιολατρεία, την θρησκεία που αντανάκλαται στο πρόσωπο του Ήρωος-Χριστού»⁷⁶². Η θέση αυτή της ΧΑ θυμίζει έντονα τις απόψεις του Rosenberg για έναν «θετικό Χριστιανισμό», ο οποίος «αφυπνίζει εκ νέου συνειδητά τις δυνάμεις του αρίου αίματος»⁷⁶³.

Ός προς την Ελλάδα, η ΧΑ τόνιζε ότι «θέλουμε για τον λαό μας μια θρησκεία Εθνική, που εκτός από την ηθική και μεταφυσική της διάσταση να εκφράζει την φυλετική ψυχή και τους εθνικούς πόθους του λαού μας. Πράγμα που με την ορθοδοξία εν πολλοίς συμβαίνει»⁷⁶⁴, και θεωρούσε ότι «η Ορθοδοξία ως έκφρασις της νέας θρησκείας, απετέλεσε κατ' εξοχήν ελληνική και επομένως αρία μεταμόρφωσή της»⁷⁶⁵.

Ενδεικτικό της κεντρικής σημασίας του φυλετισμού ως ιδεολογικής παραμέτρου αποτελεί και το γεγονός ότι το 1987 η ΧΑ προχώρησε στην έκδοση ειδικού περιοδικού το οποίο καταπιανόταν

⁷⁵³ «Πάλι με χρόνια με καιρούς...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 61 [15 Μαρτίου 1991], σελ. 30.

⁷⁵⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο Βυζαντινός Ελληνισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 61 [15 Μαρτίου 1991], σελ. 40.

⁷⁵⁵ Ελευθερολάκων «Η 25^η Μαρτίου και το νόημα της ανεξαρτησίας σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 15.

⁷⁵⁶ «Διαπιστώσεις γύρω από τη μελέτη του φυλετικού ζητήματος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 16.

⁷⁵⁷ Παλαιολόγος Ε. «Γαλιλαίος και Ισκαριώτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 19.

⁷⁵⁸ Παλαιολόγος «Γαλιλαίος & Ισκαριώτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 20.

⁷⁵⁹ Παλαιολόγος «Γαλιλαίος & Ισκαριώτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 19.

⁷⁶⁰ Παλαιολόγος Ε. «Γαλιλαίος και Ισκαριώτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 18.

⁷⁶¹ «Εθνοκοσμοσσιαλισμός και Μεταφυσική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 7.

⁷⁶² Παλαιολόγος «Γαλιλαίος & Ισκαριώτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 20.

⁷⁶³ Rosenberg Α. «Ο Μύθος του 20^{ου} αιώνας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 20 [Σεπτέμβριος 1986], σελ. 7.

⁷⁶⁴ Ελευθερολάκων «Εθνοκοσμοσσιαλισμός και Θρησκεία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 61 [15 Μαρτίου 1991], σελ. 21.

⁷⁶⁵ Νικηφόρος «Μιχαήλ Ψελλός και η Ελληνικότητα του Βυζαντίου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 8.

με θέματα εθνολογίας και φυλετισμού. Το περιοδικό ονομαζόταν «Εθνολογικές Φυλετικές Ανταποκρίσεις» και κυκλοφόρησε μόνο ένα τεύχος. Σε αυτό χαρακτηριστικά τονιζόταν: «*Σημίτες και Νέγροι τριγύρω και μέσα μας και Μογγόλοι ανατολικά μας σφίγγουν τον κλοιό γύρω από την βασανισμένη μας Ήπειρο που μασιτζεται από την υπογεννητικότητα και τον αποπροσανατολισμό. ΟΧΙ, εμείς οι απανταχού στην Ευρώπη Εθνικοσοσιαλιστές δεν θα αφήσουμε να έρθει το Λυκόφως της Φυλής μας*»⁷⁶⁶. Αξιοσημείωτο είναι το ότι στο μοναδικό τεύχος της εν λόγω περιοδικής έκδοσης της ΧΑ υπήρχε και άρθρο για την ανθρωπολογία και την ψυχολογία των Εβραίων – ενδεικτικό της σημασίας που είχε για την ιδεολογία της ΧΑ και ο αντισημιτισμός⁷⁶⁷.

Και μετά το Β' Συνέδριο και την υιοθέτηση του «λαϊκού εθνικισμού» ως επίσημης περιγραφής της ιδεολογίας της, η ΧΑ εξακολούθησε να τονίζει ότι στην ιδεολογία της «*παγίως δίδεται προτεραιότητα και θέση κυρίαρχη στην Φυλή και στο Αίμα σε σχέση με τα υπόλοιπα συστατικά της εθνικής ταυτότητας*»⁷⁶⁸. Μάλιστα, η εφημερίδα «Χρυσή Αυγή», ήδη από το πρώτο φύλλο της, έκανε αναφορά σε «*Ευρωπαίους εθνικιστές – φυλετιστές*»⁷⁶⁹.

Κατά την ΧΑ, ο όρος «φυλή», «*όταν δεν ταυτίζεται με το γένος, αναφέρεται στην μεγαλύτερη οικογένεια στην οποία ανήκει το γένος. Στην μεγάλη οικογένεια των Αρίων ή Λευκών ή Καυκάσιων*»⁷⁷⁰. Όπως τονίζει η ΧΑ, «*η φυλετική ιδέα ασφαλώς και θέτει πρώτα απ' όλα το Έθνος, αλλά στην συνέχεια θεωρεί αδελφούς λαούς όλους τους Λευκούς Λαούς και θεωρεί κατάρα την επιμειξία με αλλόφυλους*»⁷⁷¹.

Η ΧΑ υπογράμμιζε ότι «*τα έθνη... είναι πρωτίστως βιολογικές πραγματικότητες, αφού περιλαμβάνουν άτομα κοινής καταγωγής*»⁷⁷² και το έθνος οριζόταν ως «*συνείδηση φυλετικής συγγένειας*»⁷⁷³. Μάλιστα, ο Μιχαολιάκος επισήμαινε ότι «*η έννοια ΕΘΝΟΣ δεν έχει καμμία σημασία εάν δεν περιέχει σαν απαραίτητη προϋπόθεση και όχι μόνο προϋπόθεση, αλλά και ΟΥΣΙΑ και ΠΥΡΗΝΑ, το βιολογικό γεγονός της ΦΥΛΗΣ*»⁷⁷⁴. Με το σκεπτικό αυτό και η ΧΑ διευκρίνιζε ότι «*δεν μπορεί να είναι κάποιος εθνικιστής-φυλετιστής και να βλέπει με συμπάθεια μαύρους και κίτρινους και με... αντιπάθεια λευκούς!*»⁷⁷⁵.

Επομένως, η «Φυλή» εξακολούθησε να παίζει τον κεντρικότερο ρόλο στην ιδεολογία της ΧΑ. Και παρέμενε τόσο κεντρικός αυτός ο ρόλος ώστε ο Ανδρουτσόπουλος να επισημάνει ότι οι Χρυσαιγίτες «*θρησκευόνται λατρευτικά*» στο Αίμα⁷⁷⁶, ενώ η ΧΑ θεωρούσε τον Εθνικισμό ως «*μία ευρύτερη θρησκεία με βάση την Ιερότητα του Αίματος*»⁷⁷⁷.

⁷⁶⁶ «Η απειλή της Ασίας», *Εθνολογικές Φυλετικές Ανταποκρίσεις τ. 1* [Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1987], σελ. 16.

⁷⁶⁷ «Εβραϊολογία», *Εθνολογικές Φυλετικές Ανταποκρίσεις τ. 1* [Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1987], σελ. 5-7.

⁷⁶⁸ «Πρόβλημα Πομάκοι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 96 [16 Νοεμβρίου 1998], σελ. 63.

⁷⁶⁹ «Η υποκρισία του ψεύτικου ανθρωπισμού», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] 10 Ιανουαρίου 1993, αρ. φ. 1, σελ. 7.

⁷⁷⁰ «Η γη των πατέρων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 123 [Οκτώβριος 2005], σελ. 23.

⁷⁷¹ «Η λεγόμενη 'ξενοφοβία' και η Φυλετική Ιδέα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 120 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2005], σελ. 10.

⁷⁷² Ιωαννίδης Π. «Εκφυλισμός, ο μείζων κίνδυνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 99 [20 Δεκεμβρίου 1999], σελ. 45.

⁷⁷³ Αναγνώστου Ι. «Έθνος και εθνική συνείδηση στην Αρχαία Ελλάδα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 129 [18 Σεπτεμβρίου 2006], σελ. 11.

⁷⁷⁴ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Ο Ισοκράτης, το 'τους της παιδείσεως της ημετέρας μετέχοντας' και η διαστρέβλωση της αλήθειας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 86 [23 Δεκεμβρίου 1994], σελ. 8.

⁷⁷⁵ «Η λεγόμενη 'ξενοφοβία' και η Φυλετική Ιδέα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 120 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2005], σελ. 10.

⁷⁷⁶ Ανδρουτσόπουλος Π. «Αρξάτε πυρ!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 93 [15 Απριλίου 1997], σελ. 5.

⁷⁷⁷ Μάστορας Γ. «Ο χαμογελαστός θάνατος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 101 [1 Απριλίου 2001], σελ. 6.

Όπως και πριν το Β' Συνέδριο, ο «ρατσισμός» παρέμεινε «το χρέος μας να προστατεύσουμε το δικαίωμα στην διαφορά, ενάντια στην αναγκαστική εξίσωση»⁷⁷⁸. Κατά την ΧΑ, «η διατήρηση των βιολογικών γνωρισμάτων μιας φυλής αποτελεί προϋπόθεση κάθε ανθρώπινης δημιουργίας, κάθε είδους ψυχικής και πνευματικής αρετής»⁷⁷⁹. Επιπλέον, η ΧΑ θεωρούσε ότι «όλοι οι μιγάδες... είναι παθητικοί, υποκείμενοι ευκόλως εις παντός είδους χειραγώγησιν, ένεκα της ελλείψεως των κοινών αμυντικών, εθνικών, ιστορικών, αμιγώς πολιτισμικών κ.λπ υποβάθρων»⁷⁸⁰. Μάλιστα, η ΧΑ προειδοποιούσε για τον κίνδυνο «βιολογική[ς] εξαφάνιση[ς] του [ελληνικού έθνους] από προσώπου γης... [εξαιτίας] τη[ς] φυλετική[ς] επιμειξία[ς] με βιολογικά σκουπίδια»⁷⁸¹.

Για τον λόγο αυτό, υπογραμμίζοταν ότι η «οποιαδήποτε μορφή πολιτισμού δεν προήλθε από ελεεινούς μιγάδες, αλλά από καθαρόαιμες φυλετικώς ανθρώπινες, οργανωμένες ομάδες»⁷⁸² και συνεπώς, κάθε λαός είχε το καθήκον «να υπερασπίζεται την ιδιαίτερη φυλετική, ιστορική και πολιτιστική του ταυτότητα»⁷⁸³. Κατά συνέπεια, η ΧΑ υποστήριζε ότι «εάν το Έθνος μας και τα άλλα Έθνη της Λευκής φυλής έχουν ένα μέλλον, αυτό μπορεί να διασωθεί μόνο με την επιβίωση και σωτηρία του αίματός μας, πράγμα που δεν είναι εφικτό αν κηλιδωθεί, μολυνθεί ή βεβηλωθεί το πνεύμα που γεννήθηκε από το αίμα αυτό και αποτελεί το επιστέγασμα της τιμής του!»⁷⁸⁴

Μάλιστα, η ΧΑ υποστήριζε ότι βρισκόταν σε εξέλιξη «μί[α] οργανωμέν[η], κατευθυνόμεν[η], προγραμματισμέν[η] και συστηματικ[ή] προσπάθει[α] καταστροφής των φυλών και των εθνών... μέσω της ύπουλης υποθάψεως της με κάθε τρόπο μεταξύ τους επιμειξίας. Η προώθησις της επιμειξίας συντελείται δια της τεχνητής αμβλύνσεως της φυλετικής ταυτότητος, του φυλετικού αισθητηρίου, της φυλετικής συνειδήσεως... Κύριος στόχος της δολίου αντιφυλετικής πολεμικής, που λαμβάνει χώρα παγκοσμίως, είναι... η λευκή Ευρωπαϊκή φυλή!»⁷⁸⁵.

Φυλετισμός, «ρατσισμός» και «φυλετικός ανθρωπισμός»

Η ΧΑ με ειλικρίνεια παραδεχόταν ότι «η συναδέλφωση όλων των λαών της οικουμένης... δε μας ενδιαφέρει. Μας ενδιαφέρει η πολιτιστική καταξίωση των Αρίων χάριν της οποίας και αγωνιζόμαστε. Ωστόσο, πιστεύοντας στην αυτοτελή πολιτιστική ανέλιξη κάθε λαού δεν είμαστε εμείς που θα ενοχλήσουμε εκείνους τους λαούς, που δε θα μας ενοχλήσουν»⁷⁸⁶.

Η ΧΑ αντιδιέσπελλε τον «νοσηρό ρατσισμό», ο οποίος «θεμελιώθηκε στο οικονομικό δόγμα και την άγρια εκμετάλλευση του ασθενέστερου από τον πολιτικά ισχυρό»⁷⁸⁷ και οδήγησε στην αποικιοκρατική εκμετάλλευση, με τον «υγιή φυλετισμό του εθνικοσοσιαλισμού που πρεσβεύει ότι η φύση επιβάλλει την διαφοροποίηση και την χωριστή πολιτική ανέλιξη φυλετικά και εθνικά

⁷⁷⁸ Ιωάννου Κ.. «Το μεγάλο ψέμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 78 [30 Απριλίου 1993], σελ. 25.

⁷⁷⁹ Δειμοκράτης «Σπάρτη και καθαρό αίμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 133 [Ιούλιος-Αύγουστος 2007], σελ. 33.

⁷⁸⁰ Μιχαλόπουλος Β. «8^η Μαΐου 1945: μία αποφράδα επέτειος για την Ευρώπη και το έθνος μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 122 [Ιούνιος-Ιούλιος 2005], σελ. 48.

⁷⁸¹ «Η υποκρισία του ψεύτικου ανθρωπισμού», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] 10 Ιανουαρίου 1993, αρ. φ. 1, σελ. 7.

⁷⁸² Νικηφορίδης Κ. «Η φυλετική δύναμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 77 [12 Μαρτίου 1993], σελ. 24.

⁷⁸³ Ι. Φ. «Ο εθνικοσοσιαλισμός, ο φασισμός, η ακροδεξιά και οι... αντιφασίστες ιεροεξεταστές των σύγχρονων καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 136 [Φεβρουάριος-Απρίλιος 2008], σελ. 11-12.

⁷⁸⁴ Λύκος Γ. «Ο Έβολα, ο Ιουδαϊσμός, ο Αντισημιτισμός, ο Αντισιωνισμός και το παντοτινό μας καθήκον», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 144 [Ιούλιος-Αύγουστος 2010], σελ. 34.

⁷⁸⁵ Ιωαννίδης Π. «Εκφυλισμός, ο μείζων κίνδυνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 99 [20 Δεκεμβρίου 1999], σελ. 45-46.

⁷⁸⁶ «Σύνοψη των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής: επεξηγήσεις - κρίσεις - σχόλια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 10.

⁷⁸⁷ «Σύνοψη των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής: επεξηγήσεις - κρίσεις - σχόλια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 8.

διακεκριμένων κοινωνιών... Για τον εθνικοσοσιαλισμό κάθε λαός πρέπει να αφήνεται στο δικό του φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον να καλλιεργεί τη δική του κουλτούρα. Μάλιστα ο εθνικοσοσιαλισμός αντιλαμβάνεται ως βαρύ καθήκον των ανωτέρων φυλετικά λαών να βοηθούν τους κατωτέρους στην ανεύρεση του ιδιαίτερου δρόμου της πολιτιστικής τους έκφρασης, χωρίς να νοθεύουν τις κοινωνικές τους δομές με την παρέμβασή τους και χωρίς να αποσκοπούν στην εκμετάλλευση πολιτική ή οικονομική»⁷⁸⁸. Αυτήν την προοπτική η ΧΑ την χαρακτήριζε «φυλετικό ανθρωπισμό»⁷⁸⁹.

Κατά την ΧΑ, «ο αληθινός ρατσισμός, βασισμένος στην προστασία της ζωής, θέλει την διατήρηση όλων των ανθρωπίνων φυλών, κάθε μιας στον φυσικό της χώρο»⁷⁹⁰, και τόνιζε ότι «ρατσισμός δεν σημαίνει μίσος για τις άλλες φυλές τουναντίον σημαίνει σεβασμός για κάθε φυλή. Σεβασμός που εκδηλώνεται με την διατήρηση αλλά και προαγωγή της ιδιαίτερης φυλετικής ταυτότητας και πολιτιστικής κληρονομιάς της κάθε φυλής, γεγονός που επιτυγχάνεται μέσα από τις βιολογικά επιβεβλημένες διαδικασίες της ενδογαμίας, της καθαρογονίας και ευγονικής»⁷⁹¹.

Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η θέση περί διατήρησης κάθε φυλής στον φυσικό της χώρο αποτελεί διαφοροποίηση από το αρχικό δόγμα του εθνικοσοσιαλισμού, ο οποίος ουσιαστικά κατέληγε στην παγκόσμια κυριαρχία της Άριας φυλής. Εδώ υπάρχει στην ουσία ένα πνεύμα φυλετικού πλουραλισμού σε παγκόσμιο επίπεδο, με διατήρηση «καθαρού», τόσο φυλετικά όσο και πολιτικά και πολιτιστικά, του φυσικού χώρου της κάθε φυλής. Η θέση αυτή, η οποία έχει και πνεύμα αντι-αποικιοκρατικό, αποτελούσε θέση της Νέας Ευρωπαϊκής Τάξης (NET), της εθνικοσοσιαλιστικής ομάδας της οποίας μέλος αποτελούσε η ΧΑ. Πιο συγκεκριμένα, η NET διακήρυσσε την αποχώρηση των Ευρωπαίων από τις αποικίες, την εγκατάσταση σε αυτές νέων καθεστώτων συμβατών με τις παραδόσεις κάθε φυλής και την επιστροφή των μη-γγενών ομάδων [που βρίσκονται στην Ευρώπη] στους παραδοσιακούς τους χώρους (Camus and Lebourg 2017, σελ. 73-74).

Και μετά το Β' Συνέδριο, η ΧΑ εξακολούθησε να τονίζει ότι «κάθε φυλή έχει μία ιδιαίτερη θέση και ένα ξεχωριστό ρόλο στην ιστορία και τον πολιτισμό»⁷⁹², και επισήμαινε ότι «η ανισότης των Φυλών δεν σημαίνει ότι η μία Φυλή πρέπει να εξουσιάζει την άλλη και πολύ περισσότερο ότι πρέπει να την μισεί... Η 'άνωτερότης' δεν σημαίνει κατ' ανάγκην εκμετάλλευση και υποδούλωση. Μπορεί να σημαίνει και προστασία, βοήθεια ή και αδιαφορία»⁷⁹³.

Επιπλέον, η ΧΑ καταδίκασε την εκμετάλλευση της μίας φυλής από την άλλη και τόνιζε ότι ο όρος «φυλετισμός» ή «ρατσισμός» κατ' εκείνην «σημαίνει απλώς τη χωριστή ιστορική εξέλιξη των διαφόρων φυλών»⁷⁹⁴. Κατά την ΧΑ, «[ο] υγιής Φυλετισμός [είναι] αντίθετος με τις αρχές της αποικιοκρατίας (που αποσκοπεί στην ολοένα και μεγαλύτερη κατάχρηση πόρων) και [είναι] θιασώτης της αυτάρκειας των φυλετικών συνόλων, με πλήρη σεβασμό προς το φυσικό περιβάλλον»⁷⁹⁵.

⁷⁸⁸ «Σύνοψη των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής: επεξηγήσεις - κρίσεις - σχόλια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 8.

⁷⁸⁹ «Ο 'ρατσισμός των τοίχων' και η απάντησή μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 33 [Φεβρουάριος 1988], σελ. 28.

⁷⁹⁰ «Νέα απ' όλον τον κόσμο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 64 [15 Ιουλίου 1991], σελ. 47.

⁷⁹¹ Βλάχος Γ. «Έθνος και Φυλή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 69 [25 Φεβρουαρίου 1992], σελ. 29.

⁷⁹² Ιωαννίδης Π. «Εκφυλισμός, ο μείζων κίνδυνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 99 [20 Δεκεμβρίου 1999], σελ. 45.

⁷⁹³ «Ισότης των Φυλών και Πολιτισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 19.

⁷⁹⁴ «Ο εθνικισμός ως μεσότης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 104 [Μάιος-Ιούνιος 2002], σελ. 25.

⁷⁹⁵ Γεράκης Αλ. «Αίμα και Γη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 135 [Δεκέμβριος 2007-Ιανουάριος 2008], σελ. 33.

Φυλετική ιεράρχηση

Κατά την ΧΑ, «η ινδοευρωπαϊκή φυλή φέρει την τιμή να έχει δημιουργήσει τον ιδανικό τύπο ανθρώπου, αυτόν που εμεσουράνησε κατά την Αρχαϊκήν εποχήν και έκτοτε έλαμψε κατά καιρούς καταυγάζας το ζοφερό σκότος της παρακμής»⁷⁹⁶. Αυτή η φυλή – ονομαζόμενη και Άρια – συμπεριελάμβανε, κατά την ΧΑ, από τον «κατάξανθο Κέλτη» μέχρι τον «μελαχροινό Πέρση» που αποτελούσαν μέλη μίας «πνευματικής και πολιτιστικής ενότητας»⁷⁹⁷. Μάλιστα, η ΧΑ υποστήριζε ότι «η ινδική παράδοση, είναι άμεσος, γνήσιος και πληρέστερος ίσως απόγονος της πρωταρχικής παράδοσης και του Αρίου πνεύματος»⁷⁹⁸, ενώ ο βραχμανισμός και ο βουδισμός θεωρούνταν «Άριες προέλευσης θρησκείες»⁷⁹⁹.

Ως προς την ιεράρχηση των φυλών, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «αρνείται ο ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ το κάθε μορφής κατά συνθήκην κοινωνικό συμβόλαιο και στην θέση του θέτει σαν δυνατότητα περιγραφής της ανθρώπινης κοινωνίας την ΦΥΛΕΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ και την ΦΥΣΙΚΗ ΙΕΡΑΡΧΙΑ. Δεν υπάρχουν στον Εθνικοσοσιαλισμό κοινωνικές τάξεις και οικονομικά κριτήρια υπάρχουν φυσικά προσόντα και τίποτε άλλο»⁸⁰⁰.

Η ΧΑ διευκρίνιζε ότι «την ισότητα των ανθρώπων δεν την αρνείται ο Εθνικοσοσιαλισμός, αλλά η φύση... Η φύση ευνοεί την ανομοιότητα και τη διαφοροποίηση των ειδών και φυσικά δεν εξαιρεί τους ανθρώπους από τον κανόνα της... Εμείς πιστεύουμε στην ανωτερότητα της Λευκής Φυλής... [η οποία] είναι αυταπόδεικτη από την προφανή επίδραση και επιρροή που άσκησε και ασκεί ο Άριος Πολιτισμός με τον τρόπο ζωής και τις αξίες του, επάνω σε άλλους πολιτισμούς»⁸⁰¹. Μάλιστα, ο Μιχαλολιάκος υποστήριζε ότι «η ανθρωπολογία... μελετά την ίδια την βιολογική υφή του ανθρώπου και αποδεικνύει με στοιχεία ατράνταχτα την ανωτερότητα της Λευκής Φυλής»⁸⁰².

Στην κορυφή της φυλετικής ιεραρχίας τοποθετούνταν η Λευκή φυλή καθώς, κατά την ΧΑ, «όλοι... οι μέχρι τούδε υπάρχαντες πολιτισμοί είναι δημιούργημα της πανσέπτου και θεογενούς Αρίας Πατρίδος – Φυλής μας»⁸⁰³. Ακολουθούσε η Κίτρινη φυλή, καθώς τα «κίτρινα φύλα» ανέπτυξαν «αξιοθαύμαστη ικανότητα μιμήσεως των Αρίων προτύπων»⁸⁰⁴, και στην βάση της ιεραρχίας τοποθετούνταν η Μαύρη φυλή καθώς οι μαύροι κατέβαλλαν «αδέξια μιμητική προσπάθεια... για να προσεγγίσουν τον Άριο Τρόπο Ζωής»⁸⁰⁵. Κατά την ΧΑ, «οι Άριοι λαοί αναπτύχθηκαν σε αντίξοες περιβαλλοντικές συνθήκες... Αντίθετα, οι μαύροι... απλά κατάφεραν να παρασιτούν μέσα [στο κλίμα της Αφρικής]. Η προσαρμοστικότητά τους εξαντλείται στη μίμηση του Άριου πολιτισμού»⁸⁰⁶.

Στο περιοδικό φιλοξενήθηκαν αρκετά άρθρα αφιερωμένα στον φυλετισμό και στις φυλετικές διαφορές (π.χ. τ. 32) και την κατωτερότητα των Μαύρων (π.χ. τ. 55, τ. 56). Μάλιστα, υπογραμμιζόταν ότι «οι Μαύροι και οι Λευκοί δεν είναι μόνο φυσιολογικά, αλλά και ψυχολογικά

⁷⁹⁶ Ιατρίδης Μ. «Η καταγωγή του μαζανθρώπου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 18.

⁷⁹⁷ Καλέντζης Αρ. «Φωτιά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 24.

⁷⁹⁸ Λυκούργος «Η παράδοση θεμέλιο της ιδανικής Πολιτείας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 40 [20 Νοεμβρίου 1988], σελ. 9.

⁷⁹⁹ Ρόγκας Γ. «Το νόημα των εορτών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 27.

⁸⁰⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εθνικοσοσιαλισμός και πολιτικό κατεστημένο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 27 [15 Ιουνίου 1987], σελ. 4.

⁸⁰¹ «Σύνοψη των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής: επεξηγήσεις – κρίσεις - σχόλια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 8.

⁸⁰² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Τα σημάδια της ιστορίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 63 [29 Μαΐου 1991], σελ. 4.

⁸⁰³ «Διαπιστώσεις γύρω από τη μελέτη του φυλετικού ζητήματος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 14.

⁸⁰⁴ «Σύνοψη των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής: επεξηγήσεις - κρίσεις - σχόλια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 8.

⁸⁰⁵ «Σύνοψη των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής: επεξηγήσεις - κρίσεις - σχόλια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 8.

⁸⁰⁶ Δημογιαννάκος Γ. «Φυλή και περιβάλλον», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 13.

διαφορετικοί... [καθώς] φυλετικές διαφορές στη συμπεριφορά είναι, σε μεγάλο βαθμό γενετικά καθορισμένες»⁸⁰⁷. Κατά την ΧΑ, «ο νέγρος... [ήταν] χαμηλής πνευματικότητας άτομο»⁸⁰⁸, και η υποτίμηση του ήταν τέτοια ώστε η ΧΑ να χρησιμοποιεί για τους Μαύρους προσβλητικούς χαρακτηρισμούς. Ενδεικτικά, υπήρξαν αναφορές σε «νέγρ[ους] υπανθρώπ[ους]»⁸⁰⁹, σε «ανίκαν[ες] κτηνοειδείς φυλ[ές] των Νέγρων»⁸¹⁰, ενώ οι Μαύροι χαρακτηρίζονταν ως «ρυπαρ[οί] πιθηκοειδ[είς] Νέγρ[οι]»⁸¹¹, που είχαν «αποκρουστικ[ές] σκουρόχρωμ[ες] μορφ[ές]»⁸¹². Η φυλετική αντιπάθεια προς τους Μαύρους ήταν τόσο σημαντική για την ΧΑ ώστε από το περιοδικό δεν έλειπαν οι θετικές αναφορές στην Ku Klux Klan (τ. 26, 34, 36, 45, 65) ή στους Νότιους στον Αμερικανικό Εμφύλιο (τ. 28), ενώ επισημαινόταν ότι στη Νότια Αφρική, η «φυσική θέση» των Μαύρων ήταν η «υποταγή» στους Λευκούς⁸¹³.

Πριν από το στάδιο της φυλετικής επιμειξίας, η ΧΑ εντόπιζε ως πρόβλημα την «πνευματική νεγροποίηση», δηλαδή την υιοθέτηση από μέλη της Λευκής φυλής της συμπεριφοράς και των προτιμήσεων μελών της Μαύρης. Κατά την ΧΑ, «η πτώσις των παναρχαίων Αρίων αξίων και η πνευματική νεγροποίηση αποτελούν το χαρακτηριστικό γνώρισμα του εκφυλισμού της σημερινής Ευρώπης»⁸¹⁴, ενώ επισημαινόταν ότι «μετά την πνευματική νεγροποίηση που ακολούθησε την νίκη των συμμάχων επί της εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας, έρχεται και η φυλετική νεγροποίηση για να ολοκληρώση το κακό»⁸¹⁵.

Επιπλέον, το ζήτημα είχε και δημογραφική διάσταση καθώς «η πληθυσμιακή έκρηξις των νέγρων και των ασιατών αποτελεί πλέον τον θανάσιμο κίνδυνο που απειλεί την φυλή μας»⁸¹⁶. Η ΧΑ θεωρούσε ανέφικτη την ομαλή ενσωμάτωση μη-Λευκών σε κοινωνίες Λευκών, καθώς τους θεωρούσε «από τη φύση τους στοιχεία αρνητικά για μία Λευκή Κοινωνία»⁸¹⁷ και υποστήριζε ότι «λαοί που ενσωματώνονται βίαια (δουλεμπόριο, αποικίες, κύμα μετανάστευσης) σε κοινωνίες και πολιτισμούς δημιουργήματα ανωτέρων φυλετικά ανθρώπων ή θα απωλέσουν την πολιτιστική τους ταυτότητα, ή θα ενταχθούν στο περιθώριο»⁸¹⁸.

Τέλος, η ΧΑ υποστήριζε ότι αν ο Χίτλερ είχε κερδίσει τον πόλεμο, «η Λευκή Φυλή κυρίαρχη, θα αποκαταστύσει την ΙΕΡΑΡΧΙΑ μεταξύ των φυλών, μία Ιεραρχία, που δεν θα στηριζόταν όπως σήμερα στην εκμετάλλευση, αλλά στον αλληλοσεβασμό, στην σημασία και στον προορισμό κάθε φυλής»⁸¹⁹.

Και μετά το Β' Συνέδριο, οι Μαύροι παρέμεναν «νέγρο[ι] υπάνθρωπο[ι]»⁸²⁰ και εξακολουθούσαν να δημοσιεύονται στο περιοδικό άρθρα για τις διαφορές μεταξύ των Φυλών (τ. 78, 94, 113) και

⁸⁰⁷ «Κοινωνική Βιολογία: επιτέλους, η αλήθεια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 32 [Ιανουάριος 1988], σελ. 12-13.

⁸⁰⁸ «Ο κόσμος των νέγρων καταναλωτών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 50 [Νοέμβριος 1989], σελ. 17.

⁸⁰⁹ «Η αλήθεια για την Νότιο Αφρική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 20 [Σεπτέμβριος 1986], σελ. 2.

⁸¹⁰ «Διαπιστώσεις γύρω από τη μελέτη του φυλετικού ζητήματος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 14-15.

⁸¹¹ Έλλην Ιδεαλιστής, «Νιτσεισμός, Εθνικοσοσιαλισμός και αρχαίο Ελληνικό πνεύμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 9.

⁸¹² Ιατρίδης Μ. «Η Ευρώπη αφυπνίζεται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 13 [Ιανουάριος 1984], σελ. 23.

⁸¹³ «Η αλήθεια για την Νότιο Αφρική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 20 [Σεπτέμβριος 1986], σελ. 2.

⁸¹⁴ Ποριώτης Ι. «Η αναβίωσις της Μεγάλης Ιδέας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 4.

⁸¹⁵ Ιατρίδης Μ. «Η Ευρώπη αφυπνίζεται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 13 [Ιανουάριος 1984], σελ. 23.

⁸¹⁶ Ποριώτης Ι. «Η αναβίωσις της Μεγάλης Ιδέας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 4.

⁸¹⁷ «Η Ελλάδα στους Έλληνες», *Έτος Μηδέν* αρ. φ. 1 [Μάρτιος 1989], σελ. 1.

⁸¹⁸ «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 22.

⁸¹⁹ Ελευθερολάκων «Χίτλερ για χίλια χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 30.

⁸²⁰ Παπαγιάννη Μ. «Ολυμπιακοί Αγώνες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 73 [10 Σεπτεμβρίου 1992], σελ. 16.

ιδίως στην ευφυΐα Λευκών-Μαύρων (τ. 74, 89, 111, 116, 124)⁸²¹. Μάλιστα, η ΧΑ έκανε λόγο ακόμα και για «πλαστή και παραπλανητική... εντύπωση... περί της δήθεν υπεροχής των νέγων στον αθλητισμό»⁸²². Κατά την ΧΑ, «η μόνη εύλογη εξήγησης δια την πλήρη αποχή της Μαύρης Φυλής στις ανθρώπινες επιτεύξεις είναι η αργότερη εξελικτική ανάπτυξη αυτής»⁸²³.

Ο φυλετισμός της ΧΑ την έφθασε μέχρι το σημείο να χαρακτηρίσει τον ιό του AIDS ως «ευτύχημα, που αποτελεί ίσως επέμβαση της Θείας προνοίας... [και] επέμβαση του από μηχανής Θεού της φυλής μας... προς ανακοπήν της δημογραφικής εκρήξεως του τρίτου κόσμου, αφού εκείνον ειδικότερα πλήττει και μάλιστα συντριπτικά»⁸²⁴.

Ως προς τις κοινότητες μεταναστών στις χώρες της Ευρώπης, η ΧΑ προέβλεπε ότι «όταν οι αφροασιάτες θα αποτελέσουν πλειονότητες και στις παραδοσιακά λευκές χώρες [στην Ευρώπη], δεν θα αργήσουν να αποκτήσουν και την εξουσία για να στρέψουν, εν συνεχεία με τον πιο επιθετικό τρόπο εις βάρος των λευκών κατοίκων τα συσσωρευμένα συμπλέγματα (φυλετικής) κατωτερότητας και τα ζωώδη ένστικτα της ζούγκλας που τους χαρακτηρίζουν»⁸²⁵.

Φυλετική πολιτική κατά την «Χρυσή Αυγή»

Η ΧΑ, από το πρώτο κιάλας τεύχος του περιοδικού της, έθετε ως σκοπό της «την απαρχή ενός νέου πολιτισμού της Λευκής Φυλής»⁸²⁶, και ως προς τους αρχαίους Έλληνες υποστήριζε ότι «ήταν σαφώς το παράγωγο κράμα διαφορετικών φυλετικών και 'εθνικών' πηγών [που οδήγησαν στην]... πολυδυναμική αρχική σύνθεση του Ελληνικού Λαού από διαφορετικούς Αρίους Λαούς και φύλα καθώς κι από ελάχιστα προ-Αρια στοιχεία»⁸²⁷. Κατά την ΧΑ, οι Έλληνες, ως έθνος, δεν ήταν αυτόχθονες του Ελλαδικού χώρου, αλλά «προέκυψαν από (Ελληνικά και μη Ελληνικά) Αρία Ινδοευρωπαϊκά φύλα που εισήλασαν στη νότιο Βαλκανική από το 3.000 π.Χ. και ένθεν, κινούμενα από Βορρά και προερχόμενα από την Αριανή Πρωτοπατρίδα (είτε αυτή βρισκόταν μεταξύ Έλβα και Ρήνου, είτε στην στέππα των Κιργισίων είτε στα υψίπεδα του Παμίρ)»⁸²⁸.

Η ΧΑ θεωρούσε ότι το «αίμα» αποτελούσε την «πιο βασική και ουσιώδη αξία» του Ελληνισμού⁸²⁹, και ως εκ τούτου έκανε λόγο για «το βδελυρόν έγκλημα της επιμειξίας με την παροχή του δικαιώματος του πολίτου εις αλλοεθνείς»⁸³⁰, το οποίο έφερε τάσεις εκφυλισμού στο Ελληνικό έθνος. Επιπλέον, θεωρούσε ότι «η απώλεια της φυλετικής καθαρότητας»⁸³¹ αποτελούσε αιτία πολιτισμικής καθίζησης.

Κατά την ΧΑ, «ο Ελληνισμός είναι μία διπλού περιεχομένου έννοια, περιεχομένου Πνευματικού και Βιολογικού. Έτσι για να είναι κανείς Έλληνας δεν αρκεί να έχει ελληνική καταγωγή ή ελληνικό

⁸²¹ Αντίστοιχα άρθρα δημοσιεύονταν και στην εφημερίδα «Χρυσή Αυγή». Ενδεικτικά: Ίακχος Γέρος «Ο εγκέφαλος του Νέγρου και η παγίδα του αντιρατσισμού», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 216, 7-12 Νοεμβρίου 1997, σελ. 6.

⁸²² Ιωαννίδης Π. «Ολυμπία και Olympic games», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 100 [28 Οκτωβρίου 2000], σελ. 24.

⁸²³ Μιχαλόπουλος Β. «Ο μύθος των επιπτώσεων της Ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 124 [Νοέμβριος 2005], σελ. 26.

⁸²⁴ Ιωαννίδης Π. «Εκφυλισμός, ο μείζων κίνδυνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 99 [20 Δεκεμβρίου 1999], σελ. 49.

⁸²⁵ Ιωαννίδης Π. «Εκφυλισμός, ο μείζων κίνδυνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 99 [20 Δεκεμβρίου 1999], σελ. 48.

⁸²⁶ «Η έκδοσής μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 3.

⁸²⁷ «Φυλετική ιστορία του Ελληνικού λαού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 27 [15 Ιουνίου 1987], σελ. 19.

⁸²⁸ «Ανάδελφοι Αρχάνθρωποι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 59 [20 Δεκεμβρίου 1990], σελ. 16.

⁸²⁹ Χωρίς τίτλο, *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 2.

⁸³⁰ «Η παρακμή του 20^{ου} αιώνας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 9.

⁸³¹ «Η παρακμή του 20^{ου} αιώνας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 10.

προσανατολισμό στη βούληση και στο νου του, πρέπει να έχει και τα δύο διότι ο Ελληνισμός είναι και ΙΔΕΑ αλλά και ΖΩΣΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ»⁸³². Η ΧΑ θεωρούσε ότι «ούτε η καταγωγή ούτε η μόρφωση αρκούν από μόνες τους» για να θεωρηθεί κάποιος ως Έλληνας. Κατά την ΧΑ, «όσον αφορά την καταγωγή, αρκεί η Άρια Προέλευση (όσο ειδικότερα συγγενική τόσο καλύτερα), όσον αφορά την Παιδεία, αρκεί η συνειδητοποίηση της Παράδοσης, η αποδοχή του εθνισμού, η θέληση και ο αγώνας για την ίδια Ιδέα του Ελληνισμού, ο Πατριωτισμός. Χρειάζεται Ελληνική Ψυχή»⁸³³.

Οι Χρυσαιγίτες υπογράμμιζαν ότι «στη δική μας Πολιτεία, που αρχή της και δόγμα της θα είναι το Αίμα, η Φυλή, θέση θα έχουν μόνο οι Έλληνες αδελφοί μας. Κάθε ξένο φυλετικά στοιχείο θα απομονωθεί και θα εκδιωχθεί από τη χώρα μας»⁸³⁴. Μάλιστα, το 1987, στα Γενικά Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού⁸³⁵ που παρουσίασε η ΧΑ, τόνιζε ότι Έλληνας πολίτης θα πρέπει να θεωρείται μόνο εκείνος του οποίου και οι δύο γονείς ήταν Έλληνες και ότι μόνο οι Έλληνες πολίτες θα έπρεπε να δικαιούνται ιδιοκτησίας, να καταλαμβάνουν δημόσιες θέσεις και αξιώματα και να έχουν πλήρη δικαιώματα. Για τους υπόλοιπους κατοίκους της χώρας πρότεινε να έχουν μόνο αστικά δικαιώματα. Επιπλέον, έκανε λόγο για συνέχιση «*το[υ] εξελληνισμού[ύ] όσων μπορούν Φυλετικά ν' ανήκουν στον Ελληνικό Κορμό*»⁸³⁶. Μάλιστα, υποστήριζε ότι στην Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων έπρεπε να γίνονται δεκτοί μόνο οι «*Έλληνες φυλετικώς*», οι οποίοι «*θα υποχρεούνται στην προσκόμιση γενεαλογικού δένδρου της οικογενείας τους, τουλάχιστον των τελευταίων 150 ετών (5 γενεών)*»⁸³⁷.

Η ΧΑ επισήμαινε ότι «*μαζί με γύφτους, τούρκους Θράκης, εβραίους και έγχρωμους εργάτες το ποσοστό των μειονοτήτων στη χώρα μας φτάνει το 10%*»⁸³⁸, και πρότεινε την «*οριστική απέλαση[η] όλων των Τούρκων από την Θράκη*»⁸³⁹. Επιπλέον, τόνιζε ότι οι «*γύφτοι*» αποτελούσαν ξένο σώμα «*λόγω φυλής, γλώσσας, συνείδησης και κοινωνικής συμπεριφοράς*»⁸⁴⁰. Για τη διαφύλαξη της φυλετικής καθαρότητας των Ελλήνων, η ΧΑ ήθελε ουσιαστικά ένα καθεστώς φυλετικού διαχωρισμού, καθώς πρότεινε «*για τους μεν αλλοφύλους που σήμερα έχουν (κακώς βέβαια) ελληνική υπηκοότητα (Τούρκους, Γύφτους) παραχώρηση χώρου όπου θα κατοικούν ξεχωριστά και μακριά από τους Έλληνες ώστε να μην δημιουργούν κοινωνικά προβλήματα, για αυτούς δε που είναι παράνομα στην Ελλάδα είτε σαν εργάτες είτε σαν δήθεν πολιτικοί πρόσφυγες άμεση απέλαση στις χώρες καταγωγής τους, ανεξάρτητα του πολιτικού και οικονομικού κόστους*»⁸⁴¹.

Η ΧΑ διέκρινε τους ελληνογενείς Πομάκους από τους Τουρκογενείς Μουσουλμάνους (τους οποίους αποκαλούσε «*Τούρκους*») και για τους δεύτερους πρότεινε να τους δοθούν κίνητρα ώστε να φύγουν προς την Τουρκία με τις περιουσίες τους χωρίς δυνατότητα επιστροφής. Όσοι δεν έφευγαν θα έπρεπε να απομακρυνθούν από τις συνοριακές περιοχές και να εγκατασταθούν στο εσωτερικό της χώρας «*μη ερχόμενοι σε επαφή με τους Έλληνες*»⁸⁴² και χωρίς να «*έχουν τα πολιτικά δικαιώματα των Ελλήνων πολιτών αλλά αυτά των ξένων υπηκόων*»⁸⁴³. Όμως, όπως

⁸³² Χωρίς τίτλο, *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 30 [Οκτώβριος 1987], σελ. 2.

⁸³³ Τζήμας Φ. «*Η Μακεδονία μας*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 57 [Οκτώβριος 1990], σελ. 11-12.

⁸³⁴ «*Για μία Μεγάλη Ελλάδα, σε μία ελεύθερη Ευρώπη*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 3.

⁸³⁵ «*Γενικά Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 32.

⁸³⁶ Τζήμας Φ. «*Οι Νεοέλληνες και η καταγωγή τους*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 51 [Ιανουάριος 1990], σελ. 14.

⁸³⁷ Κομνηνός Κ. «*Κάποιες ερωτήσεις, κάποιες προτάσεις*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 50 [Νοέμβριος 1989], σελ. 9.

⁸³⁸ «*Μειονοτικό πρόβλημα*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 28.

⁸³⁹ «*Οι Τούρκοι της Θράκης*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 29.

⁸⁴⁰ «*Οι νεοφώτιστοι του Καντιώτη*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 40 [20 Νοεμβρίου 1988], σελ. 7.

⁸⁴¹ «*Τα 'γκέτο' της Αθήνας*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 29-30.

⁸⁴² «*Τούρκοι της Θράκης*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 21.

⁸⁴³ «*Τούρκοι της Θράκης*», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 21.

τονιζόταν, «ο πρώτιστος σκοπός μας πρέπει να είναι η οριστική απομάκρυνση τους από την χώρα μας όταν οι ιστορικές συνθήκες το επιτρέψουν»⁸⁴⁴.

Ακόμα και το θέμα των ξένων εργατών η ΧΑ «πρώτα απ' όλα [το βλέπει]... φυλετικά. Δεν περιορίζεται απλά στον οικονομικό τομέα και στο θέμα της εργασίας γιατί... πρωταρχικό είναι ότι οι αλλόφυλοι εργάτες με την παρουσία τους στην Πατρίδα μας αποτελούν κίνδυνο για την φυλετική μας καθαρότητα»⁸⁴⁵. Μάλιστα, η ΧΑ πρόσαπτε στο καθεστώς της 21^{ης} Απριλίου 1967 ότι «έφερε τους πρώτους εγχρώμους νόμιμα στην χώρα μας»⁸⁴⁶.

Προς τα τέλη της δεκαετίας του '80, η ΧΑ υποστήριζε ότι «το μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου των θανατηφόρων-σκληρών ναρκωτικών στη χώρα μας είναι στα χέρια των έγχρωμων, δήθεν φτωχών μεταναστών από την Αφρική»⁸⁴⁷, ανησυχούσε και για την «μόλυνση της κουλτούρας μας από την πρωτόγονη τέχνη των νέγρων»⁸⁴⁸ και ζητούσε την «άμεση απέλαση κάθε έγχρωμου»⁸⁴⁹ από την Ελλάδα. Επιπλέον, θεωρούσε ότι στην Ελλάδα «οι γάμοι με τους εγχρώμους έχουν φθάσει ήδη σε επικίνδυνα όρια»⁸⁵⁰, και υποστήριζε ότι «κάθε αράπη, που θέλει να παντρευτεί Ελληνίδα για να εγκατασταθεί μόνιμα και νόμιμα πλέον στην πατρίδα μας [είναι] και ένα παράσιτο στο κορμί του λαού μας»⁸⁵¹. Μάλιστα, πρότεινε την κοινωνική απομόνωση όσων έχουν κάνει μικτούς γάμους, θεωρώντας ότι «οι άνθρωποι αυτοί είναι οριστικά ξεγραμμένοι από την ίδια τη Φύση»⁸⁵².

Η ΧΑ υποστήριζε ότι η ενσωμάτωση ανθρώπων από άλλες φυλές δεν πρόκειται να συμβεί γιατί «κανένας Ασιάτης ή Αφρικανός δεν κατάλαβε ούτε θα καταλάβει τον πολιτισμό μας»⁸⁵³. Επιπλέον, πρότεινε την «επαναζέταση των... αδειών παραμονής και υπηκοότητας σύμφωνα με το σύστημα του αίματος (Jus sanguinis), δηλαδή του συστήματος της φυλετικής καταγωγής»⁸⁵⁴. Τέλος, τασσόταν υπέρ της ευγονικής «ως προληπτικ[ού] ελέγχ[ου] της φυλετικής υγείας του Λαού»⁸⁵⁵.

Και μετά το Β' Συνέδριο, η ΧΑ υποστήριζε ότι «η Ελληνική φυλή είναι η πιο καταξιωμένη του κόσμου... [και] είναι η πρωταρχική και λαμπρότερη πηγή του Αρίου... πολιτιστικού οικοδομήματος»⁸⁵⁶. Επιπλέον, διευκρίνιζε ότι «ο Ελληνικός Λαός ανήκει στην Λευκή – Αρία φυλή αλλά περιλαμβάνει πάμπολλους διάμεσους τύπους ή και αντιπροσωπευτικούς τύπους των διάφορων φύλων ή υποφυλών της»⁸⁵⁷.

Κατά τον Μιχαλολιάκο, «οι επιμειξίες, που δέχθηκε η Ελλάδα από τους Σλάβους, είναι πολύ αμφίβολο εάν ήσαν σλαβικές, αφού αποτελεί δεδομένο ότι και οι σλαβικοί λεγόμενοι λαοί της Χερσονήσου του Αίμου λίγη σχέση ανθρωπολογική έχουν με τους σλάβους και είναι κυρίως

⁸⁴⁴ «Τούρκοι της Θράκης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 21.

⁸⁴⁵ Μάστορας Γ. «Το πρόβλημα των ξένων εργατών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 68 [20 Ιανουαρίου 1992], σελ. 16-17.

⁸⁴⁶ «Το φαινόμενο Λεπέν και το ευρωπαϊκό εθνικολαϊκό κίνημα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 36 [Ιούνιος 1988], σελ. 22.

⁸⁴⁷ «Νέγροι και ναρκωτικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 27 [15 Ιουνίου 1987], σελ. 31.

⁸⁴⁸ «Λευκέ Άνθρωπε Αφυπνίσου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 33 [Φεβρουάριος 1988], σελ. 32.

⁸⁴⁹ «Νέγροι και ναρκωτικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 27 [15 Ιουνίου 1987], σελ. 31.

⁸⁵⁰ «Λευκέ Άνθρωπε Αφυπνίσου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 33 [Φεβρουάριος 1988], σελ. 32.

⁸⁵¹ «Φυλετικές παραδόσεις και ψυχολογία των όχλων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 16.

⁸⁵² «300.000 έγχρωμοι απειλούν να αλλάξουν την όψη της χώρας», *Έτος Μηδέν* αρ. φ. 1, [Μάρτιος 1989], σελ. 5.

⁸⁵³ Μάστορας Γ. «Το πρόβλημα των ξένων εργατών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 68 [20 Ιανουαρίου 1992], σελ. 17.

⁸⁵⁴ Βλάχος Γ. «Έθνος και Φυλή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 69 [25 Φεβρουαρίου 1992], σελ. 33.

⁸⁵⁵ Φιλίππου Ι. «Εθνικοσοσιαλιστικές και αστικές αξίες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 7.

⁸⁵⁶ Νικηφορίδης Κ. «Η φυλετική δύναμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 77 [12 Μαρτίου 1993], σελ. 22.

⁸⁵⁷ «Φυλογνωσικά Σημειώματα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 85 [20 Σεπτεμβρίου 1994], σελ. 37.

απόγονοι Διναρικών, Ιλλυρικών και Θρακικών φύλων. Ακόμη όμως και εάν υπήρξαν, ήσαν ελάχιστες και περιορισμένες»⁸⁵⁸.

Ενδεικτικό της πρόταξης από την ΧΑ της έννοιας της «Φυλής» σε σχέση με εκείνη του «έθνους» αποτελεί το γεγονός ότι η ΧΑ χαρακτήριζε όποιον αμφισβητούσε την Ινδοευρωπαϊκή καταγωγή των Ελλήνων ως «όργανον των αντεθνικών δυνάμεων», καθώς η αμφισβήτηση οδηγούσε σε «έναν άγονο δήτην Εθνοκεντρισμό που απομονώνει τον Ελληνισμό από την μεγάλη οικογένεια της Αρίας φυλής»⁸⁵⁹. Μάλιστα, η ΧΑ έκανε λόγο για «αυτοχθονική υστερία των ποικιλώνυμων 'αναδελφιστών'»⁸⁶⁰.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι λίγα χρόνια αργότερα η ΧΑ, αναφερόμενη στον όρο «Ινδοευρωπαίος», έκανε λόγο για «ατυχή ορισμό» και για «σφάλμα[α] ορολογίας»⁸⁶¹. Επιπλέον, σε εκτεταμένο άρθρο που δημοσιεύθηκε το 2003⁸⁶², η ΧΑ προχώρησε σε ανασκευή των θέσεων περί Ινδοευρωπαϊσμού και Νορδισμού του Hans Günther, τις οποίες όμως η ίδια προωθούσε τα προηγούμενα χρόνια. Δήλωσε, επίσης, ότι απέρριπτε την άποψη «διαφόρων *white supremacists*, νορδιστών, αυτόκλητων υπερασπιστών της Λευκής Φυλής κλπ που από τον Γερμανικό εθνικοσοσιαλισμό έχουν κρατήσει την αρρωστημένη σε επίπεδο θρησκευτικής σέκτας, φάση της ταύτισης της Αρίας Φυλής με την Βόρεια ανθρωπολογικώς Φυλή»⁸⁶³.

Κίνητρο γι' αυτήν την μεταστροφή φαίνεται να αποτέλεσε η υποτίμηση των επιτευγμάτων των μεσογειακών εθνών της Ευρώπης και της απόδοσης της όποιας πολιτισμικής δημιουργίας στους βορειοευρωπαίους «Νορδικούς». Η μεταστροφή αυτή, όμως, δεν ήταν συνεπής και η στάση της ΧΑ ήταν μάλλον αντιφατική καθώς την ίδια περίοδο διαφήμιζε την επικείμενη επανέκδοση του βιβλίου του Günther "Humanitas" (τ. 122), ενώ σε μετέπειτα άρθρο υποστήριζε ότι οι «μακρinoί πρόγονοι» των Ελλήνων κατοικούσαν «στον απώτατο Βορρά»⁸⁶⁴. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Günther ήταν «ο διασημότερος θεωρητικός περί φυλών (*race theorist*) στην Ναζιστική Γερμανία» (Stone 2016, σελ. 451), το όνομά του είχε γραφτεί «στο πάνθεον της Εθνικοσοσιαλιστικής Επιστήμης» (Gregor 1961, σελ. 351), και το εν λόγω βιβλίο του το είχε πρωτοεκδόσει στα Ελληνικά η ΧΑ κατά την πρώτη περίοδό της⁸⁶⁵ [πρωτοδιαφημίσθηκε στο τ. 10 του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» (Μάιος-Ιούνιος 1983)].

Η ΧΑ υπογράμμιζε ότι «πολύ πιο ιερά από τα χρώματά μας, είναι το αίμα και το πνεύμα μας... Γιατί Πατρίς είναι πρωτ' απ' όλα η Φυλή μας»⁸⁶⁶. Επιπλέον, θεωρούσε ότι ο Ελληνικός Πολιτισμός είχε φυλετικό χαρακτήρα και τόνιζε ότι όσοι «βλέπουν τον Ελληνισμό σαν μία παγκόσμια ιδέα πάνω από Φυλές και Έθνη... είναι χωρίς αμφιβολία με τον τρόπο τους διεθνιστές»⁸⁶⁷. Κατά την ΧΑ, «Έλληνας είναι αυτός που έχει αίμα και ψυχή Ελληνική»⁸⁶⁸, και γι' αυτό υποστήριζε ότι «για να είναι κανείς ΕΛΛΗΝΑΣ... θα πρέπει απαραίτητως να συγκεντρώνει

⁸⁵⁸ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «'Εκλεκτές' γραφίδες στην υπηρεσία του μεταεθνικού κράτους της παγκοσμιοποίησης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 146 [Ιούλιος 2011], σελ. 5.

⁸⁵⁹ «Ινδοευρωπαίοι και καταγωγή των Ελλήνων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 81 [5 Νοεμβρίου 1993], σελ. 33.

⁸⁶⁰ «Ινδοευρωπαίοι και καταγωγή των Ελλήνων [Β']», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 82 [20 Δεκεμβρίου 1993], σελ. 43.

⁸⁶¹ «Αναλύοντας την φύση του εχθρού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 91 [25 Ιουνίου 1996], σελ. 18.

⁸⁶² Φ. Τ. «Οι Αρίοι, οι Βόρειοι, οι Εθνικοσοσιαλιστές», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 109 [Μάιος-Ιούνιος 2003], σελ. 46-55.

⁸⁶³ Φ. Τ. «Η γενετική ιστορία των ανθρώπων και η καταγωγή των Ελλήνων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 125 [Ιανουάριος 2006], σελ. 34-35.

⁸⁶⁴ Νίκος Γ. «Χειμερινό ηλιοστάσιο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 130 [30 Νοεμβρίου 2006], σελ. 18.

⁸⁶⁵ Günther H. (χωρίς χρονολογία) *Humanitas*. Αθήνα: Χρυσή Αυγή.

⁸⁶⁶ Γκέκας Στ. «Για μία επιστήμη της εγρηγόρευσης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 101 [1 Απριλίου 2001], σελ. 19.

⁸⁶⁷ Ελευθερολάκων «Έλληνες και Έλληνόφρονες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 5.

⁸⁶⁸ Καραθανάσης Απ. «Ελληνισμός και Έλληνες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 92 [20 Νοεμβρίου 1996], σελ. 8.

και τα δύο παρακάτω στοιχεία: 1) Καθαρό Ελληνικό αίμα, δηλ. προγόνους που να υπήρξαν για ικανό διάστημα (τουλάχιστον 7 γενεών) καθαρόαιμοι Έλληνες, χωρίς την παραμικρή αλλόφυλη μείξη και 2) να έχει πλήρη συναίσθηση της καταγωγής του αυτής»⁸⁶⁹. Επιπλέον, τονιζόταν ότι «το μείζον μέλημά μας είναι να διατηρήσουμε πάση θυσία απρόσκοπτη την συνέχεια της φυλετικής μας ομοιογένειας. Η Ελληνική – αλλά και κάθε άλλη Αρία – φυλή πρέπει να μείνει ΚΑΘΑΡΗ»⁸⁷⁰. Η ΧΑ επισήμαινε ότι θα αγωνισθεί «για ένα κράτος κοινωνικής δικαιοσύνης και φυλετικής υγείας»⁸⁷¹.

Στα «Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού» του 1996, η ΧΑ έλεγε ρητά «Όχι στους μεικτούς γάμους»⁸⁷², ενώ «το προνόμιο του πολιτεύεσθαι [αναγνωριζόταν] μόνο στους Έλληνες στο γένος και την συνείδηση»⁸⁷³. Επιπλέον, η ΧΑ πρότεινε «την απαγόρευση ιδιοκτησίας γης από ξένους, σε όλη την επικράτεια... Η γη μας ανήκει, στους Έλληνες το γένος»⁸⁷⁴. Ως συνέπεια των παραπάνω, η ΧΑ υποστήριζε ότι «ένας νέγρος με Ελληνόφωνο όνομα, που είναι χριστιανός και μιλάει Ελληνικά ή και (το χειρότερο) έχει νυμφευθεί Έλληνίδα και τεκνοποιήσει... ούτε αυτός ούτε και η οικογένειά του θεωρούνται Έλληνες»⁸⁷⁵. Ομοίως, το 2002, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε: «ΔΕΝ ΔΕΧΟΜΑΣΤΕ ΟΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΛΛΗΝΑΣ, Ο ΟΠΟΙΟΣΔΗΠΟΤΕ ΜΗ ΕΛΛΗΝΑΣ ΣΤΟ ΑΙΜΑ! Όποιος και εάν είναι αυτός... Η υπηκοότητα και το φρόνημα είναι ένα ΤΙΠΟΤΕ μπροστά στην Αλήθεια της Βιολογικής πραγματικότητας! Εξαίρεση καμμία και για κανέναν!» (Μιχαλολιάκος 2002, σελ. 8).

Κατά την ΧΑ, «η διεξαγόμενη ενσυνείδητη Φυλετική Προδοσία είτε άμεση, (όπως η επιβολή του πολυφυλετισμού, η φυλετική επιμειξία...)... ή έμμεση (πχ. η πολυπολιτισμικότητας, η προωθούμενη υπογεννητικότητα, οι εκτρώσεις), είναι η χειρότερη μορφή Εσχάτης Προδοσίας!»⁸⁷⁶. Επιπλέον, υποστήριζε ότι «είναι απαραίτητο όχι μόνο να διατηρηθεί ο φυλετικός χαρακτήρας του Λαού, αλλά και με μέτρα ευγονικής πολιτικής, να βελτιώσει την ποιότητά του... Η ευγονία, αποτελεί ύψιστη βιοπολιτική προτεραιότητα του εθνικισμού μας»⁸⁷⁷.

1.2.3 Αντισημιτισμός

Αντισημιτισμός, αντιεβραϊσμός, αντισιωνισμός και Εθνικοσοσιαλισμός

Εκτός από την υπεράσπιση της φυλετικής ιδιαιτερότητας, η ΧΑ έθετε ως σκοπό της και «την απελευθέρωση της Φυλής μας από την εβραιομπολσεβικική τυραννία»⁸⁷⁸. Οι Χρυσαιγίτες όριζαν ως εχθρούς τους «τα κάθε μορφής σιχαμερά όργανα του Διεθνούς Σιωνισμού»⁸⁷⁹ και διευκρίνιζαν: «Δεν μισούμε τον Εβραίο, απλά αγωνιζόμαστε εναντίον καθενός ο οποίος απειλεί και υπονομεύει την πολιτιστική μας αυτοτέλεια. Και ο Εβραίος είναι στην εποχή μας ο πλέον

⁸⁶⁹ Νικηφορίδης Κ. «Η φυλετική δύναμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 77 [12 Μαρτίου 1993], σελ. 25.

⁸⁷⁰ Νικηφορίδης Κ. «Η φυλετική δύναμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 77 [12 Μαρτίου 1993], σελ. 23.

⁸⁷¹ «Η υποκρισία του ψεύτικου ανθρωπισμού», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] 10 Ιανουαρίου 1993, αρ. φ. 1, σελ. 7.

⁸⁷² «Λαϊκός Σύνδεσμος – Χρυσή Αυγή: Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα], 13 Σεπτεμβρίου 1996, αρ. φ. 164, σελ. 5. Τα σημεία αυτά αναδημοσιεύονταν κατά καιρούς τόσο στην εφημερίδα όσο και στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή» [πχ. δεξ αναδημοσίευση σε *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 309, 14 Ιανουαρίου 2000, σελ. 9 και σε *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 123 [Οκτώβριος 2005], σελ. 14].

⁸⁷³ «Λαϊκός Σύνδεσμος – Χρυσή Αυγή: Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] 13 Σεπτεμβρίου 1996, αρ. φ. 164, σελ. 5.

⁸⁷⁴ «Αίμα και γη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 84 [30 Ιουνίου 1994], σελ. 30-31.

⁸⁷⁵ Νικηφορίδης Κ. «Η φυλετική δύναμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 77 [12 Μαρτίου 1993], σελ. 25.

⁸⁷⁶ Μιχαλόπουλος Β. «Ο μύθος των επιπτώσεων της Ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 124 [Νοέμβριος 2005], σελ. 27.

⁸⁷⁷ Καρεφυλλάκης Στ. «Όλα ή τίποτα!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 133 [Ιούλιος-Αύγουστος 2007], σελ. 22.

⁸⁷⁸ «Η Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 2.

⁸⁷⁹ «Ιδεολογικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 4.

επικίνδυνος δυνάστης και υπονομευτής της»⁸⁸⁰. Κατά την ΧΑ, οι σύγχρονες κοινωνίες ήταν «εκφυλισμέν[ες]» και «Ιουδαιοκρατούμεν[ες]»⁸⁸¹ και έκανε λόγο για «Σιωνιστικ[ό] τέλμ[α] που εδώ και αιώνες καταπνίγει ασφυκτικά τον λαό μας»⁸⁸², για «Σιωνιστικ[ό] τέρα[ς]»⁸⁸³ και για «Εβραιομασσωνική Λερναία Ύδρα»⁸⁸⁴.

Στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή» υπήρξαν ακόμα και τεύχη με αντισημιτικά εξώφυλλα από αφίσες της εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας (π.χ. τ. 48, 66) και άρθρα εξ ολοκλήρου αφιερωμένα στο «Εβραϊκό Πρόβλημα» (π.χ. τ. 32, 38), ή στον Εβραϊκό Τελετουργικό Φόνο (τ. 66).

Η ΧΑ αντιμετώπιζε τους Εβραίους σχεδόν ως μία ενιαία ομάδα, τους χαρακτήριζε με τα πλέον υποτιμητικά επίθετα και τους απέδιδε τις πλέον αρνητικές ιδιότητες. Η ΧΑ έκανε λόγο για «Εβραϊκό μίσμα»⁸⁸⁵, και οι Εβραίοι χαρακτηρίζονταν ως «παρασιτικ[ή] φυλ[ή]»⁸⁸⁶, ως «πορνοβοσκοί[ι] των λαών»⁸⁸⁷, ως ο «διαλυτικός[ς] βάκιλλος[ς] της ανθρωπότητας»⁸⁸⁸, ως «άχρηστη ράσα»⁸⁸⁹ και ως «το προαιώνιο καρκίνωμα των λαών»⁸⁹⁰. Κατά την ΧΑ, ο Εβραίος ήταν «[ο] αφέντη[ς] του χρυσαφιού»⁸⁹¹, «[ο] μεγάλο[ς] αφέντη[ς] του βούρκου»⁸⁹², «ο χαμερπής γαμψομύτης»⁸⁹³, «[ο] ύπουλος[ς] Σημίτης[ς] εχθρό[ς]»⁸⁹⁴ και ο «αιώνιος[ς] ένοχος[ς] της ιστορίας»⁸⁹⁵. Μάλιστα, έκανε λόγο για «Εβραί[ο] Διάβολ[ο]»⁸⁹⁶, για «τον Αιώνιο Εβραίο Υπάνθρωπο, τον καρκίνο των Εθνών, το μεγάλο κτήνος»⁸⁹⁷, για «εβραιοσιωνιστικά τρωκτικά» και για «βδέλλες της ανθρωπότητας»⁸⁹⁸.

Κατά την ΧΑ, «η ηθική ενός εβραίου δεν ανήκει εις την ηθικήν κάθε λαού αλλ' εις μίαν εισαγωγίην εις την τέχνην της απάτης και της εκμεταλλεύσεως»⁸⁹⁹, ενώ και το Ισραήλ χαρακτηριζόταν ως «κράτος-γκάνγκστερ»⁹⁰⁰ και ως «κράτος-Δολοφόνο[ς]»⁹⁰¹. Με τον όρο «Εβραίος», η ΧΑ απέδιδε «την φυλετική ταυτότητα του Ιουδαϊκού Λαού, τόσο της παγκόσμιας διασποράς, όσο και του κράτους του Ισραήλ» και διευκρίνιζε ότι ο όρος «υποδηλώνει φυλετική καταγωγή και όχι

⁸⁸⁰ «Η Εβραϊκή αντίληψη ζωής μέσα στην ιστορία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 38 [Σεπτέμβριος 1988], σελ. 10.

⁸⁸¹ «Ιρρασιοναλιστικός Βιοξελικτικισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 16.

⁸⁸² «Η έκδοσής μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 3.

⁸⁸³ «Ιρρασιοναλιστικός Βιοξελικτικισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 14.

⁸⁸⁴ «Η Εβραιομασσωνική Λερναία Ύδρα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 18-19.

⁸⁸⁵ «Η Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 13.

⁸⁸⁶ «Διαπιστώσεις γύρω από τη μελέτη του φυλετικού ζητήματος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 15.

⁸⁸⁷ «Ιρρασιοναλιστικός Βιοξελικτικισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 14.

⁸⁸⁸ Ποριώτης Ι. «Εβραίοι και Έλληνικός Μπλοσεβικισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 26.

⁸⁸⁹ Ανδρουτσόπουλος Π. «Εβραίοι και Ελληνικός Πολιτισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 67 [Δεκέμβριος 1991], σελ. 23.

⁸⁹⁰ Νικολόπουλος Γ. «Βαλκανικοί Πόλεμοι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 48 [Σεπτέμβριος 1989], σελ. 28.

⁸⁹¹ «Ότι δεν με καταστρέφει, με κάνει ισχυρότερο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 14 [9 Φεβρουαρίου 1986], σελ. 3.

⁸⁹² Ελευθερολάκων «Προάγγελοι μιάς νέας εποχής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 15 [Μάρτιος 1986], σελ. 3.

⁸⁹³ «Πίσω από το σκοτάδι, πίσω από το θάνατο, βλέπω την αυγή που χαράζει», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 12.

⁸⁹⁴ «Εθνικοσοσιαλισμός: οικολογικό κίνημα πριν τη σημερινή 'οικολογία'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 18.

⁸⁹⁵ «ΚΚΕ: μεταβλητή πολιτική – αμετάβλητη προδοσία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 40 [20 Νοεμβρίου 1988], σελ. 7.

⁸⁹⁶ «ΚΚΕ: μεταβλητή πολιτική – αμετάβλητη προδοσία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 40 [20 Νοεμβρίου 1988], σελ. 7.

⁸⁹⁷ «Βιβλιοκριτική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 60 [10 Φεβρουαρίου 1991], σελ. 26.

⁸⁹⁸ Παππάς Χρ. «Με ποιο ηθικό δικαίωμα;», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 61 [15 Μαρτίου 1991], σελ. 27.

⁸⁹⁹ Streicher J. «Το εβραϊκόν πρόβλημα και η λύσις του», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 9 [Μάρτιος-Απρίλιος 1983], σελ. 31.

⁹⁰⁰ «Ισραήλ: 1948-1988», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό], τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 31.

⁹⁰¹ «Η εκδίκηση του Codreanu», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό], τ. 51 [Ιανουάριος 1990], σελ. 28.

θρήσκευμα»⁹⁰². Κατά την ΧΑ, «οι διάφοροι Έλληνες ή Άγγλοι ή Γάλλοι ή Γερμανοί εβραίοι είναι στην ουσία μοναδικά και φανατικά εβραίοι»⁹⁰³.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΧΑ αρχικά δεν μιλούσε καν για «αντισιωνισμό», αλλά για «αντισημιτισμό», ακόμα και για «αντιεβραϊσμό». Κατά την ΧΑ, «ο αντισιωνισμός, σαν έννοια, δεν θα ήταν αρκετός για να εκφράσει τα όρια της ελάχιστης ασπίδας της ανθρωπότητας· για κάτι παρόμοιο μόνον ο αντισημιτισμός θα επαρκούσε, εκτός αν κάποιος επιζητά την περιεκτικότητα του ξεκάθαρου αντιεβραϊσμού»⁹⁰⁴.

Η ΧΑ επισήμαινε ότι για τον Εθνικοσοσιαλισμό, «ο αντι-εβραϊσμός ήταν ζήτημα κοσμοθεωρίας και όχι απλώς πολιτικής»⁹⁰⁵ και υπογράμμιζε ότι θεωρούσε «τον Αντιεβραϊσμό σαν μια πνευματική στάση ζωής. Σε έναν κόσμο όπου δεν θα υπήρχαν οι Εβραίοι, αλλά θα υπήρχε η εβραϊκή κουλτούρα θα ήταν εξίσου άθλιος με τον σημερινό... Ένας απαστράπτων πολιτισμός θα είναι ένας αντιεβραϊκός πολιτισμός, θα εκπηγάσει μέσα από τον αντιεβραϊσμό»⁹⁰⁶. Πάντως, η ΧΑ δεχόταν ότι «δεν είναι όλοι οι Εβραίοι συνειδητοποιημένοι Σιωνιστάι, διότι τότε θα τους αποδίδαμε υπερφυσικές ιδιότητες (χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι αλλάζει τίποτε)»⁹⁰⁷.

Κατά την ΧΑ, ο «Εβραϊσμός» θεωρείται ως ο «κατ' εξοχήν παρασιτικό[ς] υπονομευτή[ς] των Αξιών του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού»⁹⁰⁸ και υποστήριζε ότι «οι Εβραίοι απομυζούν και καταστρέφουν κάθε έθνος με το οποίο συμβιών»⁹⁰⁹. Η ΧΑ τόνιζε ότι «τα βιοψυχικά χαρακτηριστικά του Εβραίου είναι τέτοια, που δικαιολογημένα μας επιτρέπουν να του απονείμουμε τον τίτλο του ιστορικού παράσιτου κατά το ανάλογο του φυσικού παράσιτου. Δεν μπορεί να ζει σε μια πατρίδα, αντίθετα θέλει να εγκαθίσταται παρασιτικά στις πατρίδες των άλλων λαών απομυζώντας την ικμάδα τους χάριν της δικής του επιβίωσης»⁹¹⁰.

Επιπλέον, «ο Εβραίος, επεδίωξε και επιδιώκει την παγκόσμια κυριαρχία διαβρώνοντας τις κοινωνικές δομές και τις πολιτιστικές αξίες των Αρίων Λαών... [Α]κολουθώντας το ένστικτό του, κατέστη αρχικά ο απανταχού της Ιστορίας διεθνιστικός, οικονομικός παράγων... Αφού κατέστη ο αφανής κυρίαρχος των Αρίων κοινωνιών έχοντας στην κατοχή του τον υλικό πλούτο, μεθόδευσε το δεύτερο και αποφασιστικό βήμα του που ήταν η πολιτική κυριαρχία»⁹¹¹.

Όπως χαρακτηριστικά υπογράμμιζε ο Μιχαλολιάκος, «ένας ήταν και είναι ο μοναδικός σκοπός [των Εβραίων]: η συσσώρευση υλικού πλούτου και πάντα με τρόπο δόλιο και πλάγιο»⁹¹². Κατ' εκείνον, «οι Εβραίοι... απευθύνθηκαν στο πιο ταπεινό κομμάτι της ανθρώπινης φύσης, στην πλεονεξία, στον φθόνο, στη βρώμικη επιθυμία για εύκολο και άκοπο κέρδος... που υπάρχει στην ψυχή κάθε ανθρώπου... Αυτός είναι ο ανίερος δεσμός που ενώνει Εβραίους και εξεβραϊσμένους στη σημερινή κοινωνία»⁹¹³. Μάλιστα, τόνιζε ότι «η ανοχή είναι ενοχή και γι'

⁹⁰² «Εβραίος, ο παρασιτικός υπονομευτής των αξιών του πολιτισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό], τ. 37 [Ιούλιος 1988], σελ. 8.

⁹⁰³ «Ο θάνατος του 'Ρόμπερτ Μάξγουελ'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 67 [Δεκέμβριος 1991], σελ. 18.

⁹⁰⁴ Καλέντζης Αρ. «Φωτιά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 24.

⁹⁰⁵ «Η Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 13.

⁹⁰⁶ Μοδινός Λ. «Πώς θα αναγεννηθεί η τέχνη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 56 [Σεπτέμβριος 1990], σελ. 20.

⁹⁰⁷ «Το εβραϊκό θράσος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 10 [Μάιος-Ιούνιος 1983], σελ. 7.

⁹⁰⁸ «Εβραίος, ο παρασιτικός υπονομευτής των αξιών του πολιτισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 37 [Ιούλιος 1988], σελ. 8.

⁹⁰⁹ «Το Εβραϊκό Πρόβλημα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 32 [Ιανουάριος 1988], σελ. 11.

⁹¹⁰ «Εβραίος, ο παρασιτικός υπονομευτής των αξιών του πολιτισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 37 [Ιούλιος 1988], σελ. 9.

⁹¹¹ «Εβραίος, ο παρασιτικός υπονομευτής των αξιών του πολιτισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 37 [Ιούλιος 1988], σελ. 9.

⁹¹² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εθνικοσοσιαλισμός: η Ελληνική ιδεολογία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 58 [Νοέμβριος 1990], σελ. 6.

⁹¹³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εθνικοσοσιαλισμός: η Ελληνική ιδεολογία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 58 [Νοέμβριος 1990], σελ. 6.

αυτόν ακριβώς τον λόγο εξίσου ένοχοι με τους ένοχους σιωνιστές είναι και όσοι τους ανέχονται»⁹¹⁴.

Κατά την ΧΑ, ακόμα και για τα οικολογικά προβλήματα «αποκλειστικός ένοχος είναι η εβραϊκή αντίληψη της κυριαρχίας της οικονομίας πάνω σε κάθε άλλη εκδήλωση της ανθρώπινης δραστηριότητας και δημιουργίας. Το εβραϊκό μικρόβιο μόλυνε πρώτα το μυαλό και κυρίως την ψυχή του ανθρώπου πριν προλάβει να μολύνει τα ποτάμια και θάλασσές του»⁹¹⁵.

Ο Μιχαλολιάκος υποστήριζε ότι «απ' άκρη σ' άκρη στη γη κυριαρχεί ο εβραϊός αφέντης της ύλης»⁹¹⁶ και καλούσε για «την οριστική συντριβή της κεφαλαιοκρατίας και των εβραίων πατρώνων της σημερινής διαφθοράς»⁹¹⁷. Μάλιστα, υπογράμμιζε ότι η ΧΑ θα αγωνιζόταν για «την κατάργηση του εμπορίου σε διεθνές επίπεδο και την οριστική συντριβή της από τους εβραίους ελεγχόμενης σπείρας των μεσαζόντων στα διάφορα προϊόντα»⁹¹⁸. Επιπλέον, τόνιζε ότι «εάν μία ημέρα είχαμε την ΔΥΝΑΜΙ, σαν Ευρωπαίοι Πατριώτες, θα αγωνιζόμασταν για την απελευθέρωση της Ηπείρου μας και της ράτσας μας από τους δύο εβραιοκίνητους δυνάστες της, τον ασιάτη μπλοσεβίκο και τον αμερικάνο καπιταλιστή»⁹¹⁹.

Αντιστοίχως, η ΧΑ επεσήμαινε ότι «όσοι φυσικοί άνθρωποι απόμειναν, θέλοντας να πολεμήσουν τον Εβραίο και τα κατακάθια του... μία θέση μπορεί να έχουν: ΠΛΑΪ ΜΑΣ»⁹²⁰, ενώ χαρακτηριστικά υπογραμμιζόταν ότι «ο νέος υπεράνθρωπος που θα θρυμματίσει τον Εβραίο υπάνθρωπο, κυοφορείται στην μήτρα της Αρίας φυλετικής ψυχής»⁹²¹.

Η ΧΑ επιθυμούσε «να απαλλαγεί η Πατρίδα της Λευκής Φυλής από τους απογόνους της φυλής του Ιακώβ και του Αβραάμ, να απαλλαγεί η Ευρώπη από αυτούς και ας επιστρέψουν, εκεί όπου ανήκουν, στην έρημο της Ιουδαίας»⁹²². Μάλιστα, τόνιζε ότι «δεν ξεχνά κανένα Σημίτη υπάνθρωπο που έχει εγκληματήσει εις βάρος της φυλής και τους υπόσχεται ότι θα τους αποδώσει τα πρέποντα εν ευθέτω χρόνω»⁹²³. Ως συνέπεια των ανωτέρω, οι Χρυσουαγίτες υπογράμμιζαν ότι «με υπερηφάνεια δηλώνουμε αντισημίτες»⁹²⁴ και θεωρούσαν ότι «κάθε εχθρός του σιωνισμού είναι λογικά φίλος και σύμμαχός μας»⁹²⁵, κάνοντας θετικές αναφορές στα καθεστώτα του Ιράν και της Λιβύης.

Ενδεικτικό των διαθέσεων της ΧΑ απέναντι στους Εβραίους είναι το γεγονός ότι όταν στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή» δημοσιεύθηκε η είδηση ότι μετά από το ατύχημα στον πυρηνικό σταθμό του Τσέρνομπιλ το 1986, πάνω από 1.000.000 Εβραίοι προσβλήθηκαν από την

⁹¹⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο πρώτος μας εχθρός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 60 [10 Φεβρουαρίου 1991], σελ. 25.

⁹¹⁵ «Εθνικοσοσιαλισμός: οικολογικό κίνημα πριν τη σημερινή 'οικολογία', *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 17.

⁹¹⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εάν μία ημέρα είχαμε την δύναμι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 12 [Δεκέμβριος 1983], σελ. 3.

⁹¹⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Σημεία Ψηλά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 3.

⁹¹⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εάν μία ημέρα είχαμε την δύναμι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 12 [Δεκέμβριος 1983], σελ. 4.

⁹¹⁹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εάν μία ημέρα είχαμε την δύναμι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 12 [Δεκέμβριος 1983], σελ. 4.

⁹²⁰ Ρόγκας Γ. «Η διαστροφή στη μοντέρνα 'τέχνη', *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 15 [Μάρτιος 1986], σελ. 13.

⁹²¹ Ιατρίδης Μ. «Η καταγωγή του μαζανθρώπου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 20.

⁹²² «Ο θάνατος του 'Ρόμπερτ Μάξγουελ', *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 67 [Δεκέμβριος 1991], σελ. 18.

⁹²³ «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 21 [15 Οκτωβρίου 1986], σελ. 26.

⁹²⁴ Ελευθερολάκων «Η 25^η Μαρτίου και το νόημα της ανεξαρτησίας σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 20.

⁹²⁵ «Ο συνταγματάρχης Καντάφι και η Λιβυκή Επανάσταση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 47 (Ιούλιος-Αύγουστος 1989), σελ. 42.

ραδιενέργεια καθώς είχαν μεταναστεύσει στην περιοχή, η είδηση σχολιάστηκε ως «Ουδέν κακόν αμιγές καλού!»⁹²⁶.

Και μετά το Β' Συνέδριο, ο Εβραίος παρέμεινε για την ΧΑ «το σκουλήκι που κατατρώνει το σώμα και το πνεύμα του Λευκού δημιουργού»⁹²⁷ και «ο Παρίας της Ιστορίας, που τον έχουν αναθρέψει σαν χαϊδεμένο παιδί ενός σκληρού, αδίστακτου, δολοπλόκου, φιλέκδικου θεού»⁹²⁸. Αντιστοίχως, εξακολούθησαν να δημοσιεύονται εκτενή άρθρα με αντισημιπτικό περιεχόμενο σε πολλά τεύχη (π.χ. τ. 74, 129, 134, 135, 140) του περιοδικού «Χρυσή Αυγή».

Η ΧΑ θεωρούσε τους Εβραίους ως «κινητική μάζα νομάδων και διεστραμμένων εμπόρων στην Ανατολή, υποκλοπείς πολιτισμού στη Δύση»⁹²⁹ και υποστήριζε ότι ο λαός του Ισραήλ «ζυμώθηκε στην απομόνωση, παρίας της Ιστορίας, απόβλητος των Εθνών, έκφυμα της ιστορικής κόπρου και ζηλωτής της παγκόσμιας κυριαρχίας»⁹³⁰. Επιπλέον, η ΧΑ εξακολουθούσε να θεωρεί ότι «ο Εβραίος παραμένει Εβραίος όποια ταυτότητα και αν πάρει με μία οποιαδήποτε εθνικότητα... Ο Εβραίος παραμένει Εβραίος οποιοδήποτε πολιτικό πιστεύω κι αν έχει. Ο Εβραίος παραμένει Εβραίος έστω κι αν υποδύεται τον Χριστιανό, τον Βουδιστή ή τον άθεο»⁹³¹.

Κατά την ΧΑ, ο «Εβραϊσμός» δεν ήταν θρησκειομαχία αλλά «είναι ιδεολογία. Γιατί ο χαρακτηρισμός 'εβραίος' έχει υπερβεί πλέον τα όρια του φυλετικού προσδιορισμού. Ο Δυτικός Πολιτισμός δεν είναι εβραϊκός φυλετικά αλλά ιστορικά και ιδεολογικά, κατά την υφή και το περιεχόμενο»⁹³². Γι' αυτό και η ΧΑ χαρακτήριζε τον «εκφυλισμένο Δυτικό Άριο» ως «λευκ[ό] εβραί[ο]»⁹³³. Μάλιστα, ο Μιχαλολιάκος θεωρούσε ότι ο «αντιεβραϊκός» αγώνας γινόταν και εσωτερικά σε κάθε άνθρωπο, καθώς επισήμαινε ότι «θα κατορθώσουμε να ξεπεράσουμε τα δεδομένα της κοινωνικής σαπίλας μόνον εάν καθένας από εμάς επιτύχει να ξεχωρίσει μέσα από τον εαυτό του και να ξεριζώσει όλα τα άρρωστα κομμάτια των συνηθειών του και των τρόπων του, που συνθέτουν έναν υπηρέτη μιάς κοινωνίας λευκών εβραίων»⁹³⁴.

Η ΧΑ εξακολουθούσε να κάνει λόγο για «αιώνι[ο] σιωνιστικ[ό] περίπτωμ[α]»⁹³⁵, για «Σιωνιστικό Διάβολο» και για «Σιωνιστικό Τέρας»⁹³⁶, υποστηρίζοντας ότι ο σιωνισμός επεδίωκε την παγκόσμια επικράτηση, η οποία προϋπέθετε την «χρήση κάθε δυνατού μέσου που θα οδηγήσει στην Παγκόσμια Κυριαρχία»⁹³⁷. Κατά την ΧΑ, «ο Εβραϊσμός απεξαρθρώνει την κοινωνικοοικονομική ζωή των λαών με το χρήμα και την πολιτιστική ζωή τους με την 'διανόηση' (την 'ιντελιγκέντσια)»⁹³⁸. Μάλιστα, προέβλεπε ότι «το αίμα θα μιλήσει. Και... θα πατήσει στο

⁹²⁶ «Νέα απ' όλο τον κόσμο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 20 [Σεπτέμβριος 1986], σελ. 11.

⁹²⁷ «Μετανάστευση και εβραϊσμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 78 [30 Απριλίου 1993], σελ. 34.

⁹²⁸ «Μία πρωτόλεια Σύγκριση της Ελληνικής κοσμοαντίληψης σε σύγκριση με την Εβραϊκή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 80 [20 Σεπτεμβρίου 1993], σελ. 20.

⁹²⁹ Ανδρουτσόπουλος Π. «Αρχέτυπα και νεομυθολογική χυδαιότητα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 80 [20 Σεπτεμβρίου 1993], σελ. 35.

⁹³⁰ «Οι 10 πληγές του Φαραώ και η σωτηρία του Ισραήλ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 96 [16 Νοεμβρίου 1998], σελ. 33.

⁹³¹ «10 κρίσεις για τον Σιωνισμό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 88 [25 Σεπτεμβρίου 1995], σελ. 15.

⁹³² Φιλίππου Ι. «Το Ολοκαύτωμα είναι ιδεολογία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 101 [1 Απριλίου 2001], σελ. 28.

⁹³³ Φιλίππου Ι. «Το Ολοκαύτωμα είναι ιδεολογία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 101 [1 Απριλίου 2001], σελ. 28.

⁹³⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εθνικοσοσιαλισμός: σκοπός, στόχοι και πραγματικότητα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 3.

⁹³⁵ «Η 'Δημοκρατική αμάθεια' και η Εθνική Παιδεία», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] 10 Ιανουαρίου 1993, αρ. φ. 1, σελ. 10.

⁹³⁶ «Ιστορία, Μύθοι και Πραγματικότητα γύρω από τα Πρωτόκολλα των Σοφών της 'Σιών'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 22.

⁹³⁷ «10 κρίσεις για τον Σιωνισμό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 88 [25 Σεπτεμβρίου 1995], σελ. 16.

⁹³⁸ «Αναλύοντας την φύση του εχθρού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 91 [25 Ιουνίου 1996], σελ. 18.

κεφάλι του εβραϊκού σκουληκιού και θα κάψει μια για πάντα την πληγή ώστε το πτώμα να μείνει ακέφαλο»⁹³⁹.

Η ΧΑ υποστήριζε ότι «το Εβραϊκό στοιχείο, νομαδικά, εκούσια ανένταχτο, υπεροπτικό και καχύποπτο, δίχως πατρίδα και αντιπατριωτικό μέσα σε κάθε αφελή πατρίδα... υπήρξε ουσιαστικά ο αντίποδας της φυλής, μία 'αντι-φυλή'. Ακόμη υπήρξε ο αντίποδας του Έθνους, το 'αντέθνος' και ο 'αντιπολιτισμός'»⁹⁴⁰. Η ΧΑ, δηλαδή, θεωρούσε ότι οι Εβραίοι «είναι ο λαός που επεβίωσε λόγω των μεταναστεύσεων που πάντα γίνονταν είτε γιατί είχαν απομυζήσει τον λαό μέσα στον οποίο ζούσαν είτε γιατί εκδιώχονταν λόγω των πολλών ιδιαιτεροτήτων τους και της παρανοϊκής φύσης τους»⁹⁴¹.

Επιπλέον, κατά την ΧΑ, «ο Σιωνισμός χρησιμοποίησε τον Μπολσεβικισμό για τα συμφέροντά του, τον έσπινε όσο ήταν χρήσιμος και όταν πλέον δεν του προσέφερε τίποτα άλλο στην πράξη τον πέταξε στα σκουπίδια της Ιστορίας»⁹⁴². Αξίζει χαρακτηριστικά να αναφερθεί ότι κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Σοβιετικός στρατός ήταν, κατά την ΧΑ, «ο Κόκκινος στρατός δούλων του Παγκόσμιου Εβραϊσμού»⁹⁴³.

Η ΧΑ συνέχισε να υποστηρίζει ότι «το χρήμα ...και το κυνήγι του μεγαλύτερου κέρδους ήταν τα μικρόβια που έσπειρε ο Εβραίος υπάνθρωπος μέσα στην δομή των κοινωνιών του Λευκού ανθρώπου»⁹⁴⁴, ενώ, αναφερόμενη στη διεθνή οικονομία, η ΧΑ έκανε λόγο για «μία βρωμερή σέκτα χρηματεμπόρων, που τυγχάνει ως επί το πλείστον να ανήκουν στην γνωστή 'περιούσια' μεσανατολική φυλή»⁹⁴⁵.

Κατά την ΧΑ, ο Χίτλερ έχτισε μία Γερμανία «που αν δεν τη φθονούσε ο αιώνιος Εβραίος, θα αναγεννούσε ολόκληρη την Ευρώπη, και βέβαια την Ελλάδα»⁹⁴⁶ και «ο Εθνικοσοσιαλισμός υπό την φωτισμένη ηγεσία του Αδόλφου Χίτλερ έδωσε την μάχη δια την απαλλαγή της φυλής μας από την εβραϊκήν παρακμή»⁹⁴⁷. Επιπλέον, το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα έκανε «πιάνιον αγώνα... δια την εξυγίανση της Γερμανίας και της Ευρώπης ολοκλήρου από τον εβραίο δυνάστη, που με χίλια πρόσωπα έκλεβε τον ιδρώτα των Ευρωπαίων λαών και επιβουλεύεταν τα δικαιώματα Τιμής και Αξιοπρέπειας της Φυλής μας»⁹⁴⁸.

Η ΧΑ έβλεπε τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ως «τον επικό... αγώνα [των Ευρωπαίων Εθνικοσοσιαλιστών] εναντίον του αχρείου συνασπισμού μπολσεβίκων και καπιταλιστών, εβραίων και εξεβραϊσμένων»⁹⁴⁹, και υποστήριζε ότι ο Χίτλερ «προσπάθησε με την πειθώ και τη λογική ν' αποφύγει την 'προκατασκευασμένη' ρήξη που ετοίμαζε ο εβραίος δυνάστης»⁹⁵⁰. Κατά την ΧΑ, «η απόφασις για την κήρυξη [του Β' Παγκοσμίου Πολέμου] ελήφθη από τις κυβερνώσες κλίκες της Γαλλίας και της Μ. Βρετανίας, κατόπιν των εντολών που τους έδωσαν οι κύριοί τους:

⁹³⁹ «Κυκλική και Γραμμική ιστορική αντίληψη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 84 [30 Ιουνίου 1994], σελ. 28.

⁹⁴⁰ «Αναλύοντας την φύση του εχθρού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 91 [25 Ιουνίου 1996], σελ. 20.

⁹⁴¹ «Μετανάστευση και εβραϊσμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 78 [30 Απριλίου 1993], σελ. 33.

⁹⁴² «Ιστορία, Μύθοι και Πραγματικότητα γύρω από τα Πρωτόκολλα των Σοφών της 'Σιών'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 25.

⁹⁴³ Παππάς Χρ. «Πεθαίνοντας στο Βερολίνο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 104 [Μάιος-Ιούνιος 2002], σελ. 57.

⁹⁴⁴ Αλεξίου Ι. «Η θέση της γυναίκας στη Λαϊκή κοινότητα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 71 [20 Μαΐου 1992], σελ. 22.

⁹⁴⁵ Ιωαννίδης Π. «Οι θεμελιώδεις 'μύθοι' του συστήματος και η παγκοσμιοποίηση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 103 [9 Νοεμβρίου 2001], σελ. 9-10.

⁹⁴⁶ Παππάς Ε. «Η Σπάρτη του Λυκούργου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 133 [Ιούλιος-Αύγουστος 2007], σελ. 31.

⁹⁴⁷ «Εθνικοσοσιαλισμός: ο μύθος του μέλλοντος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 3.

⁹⁴⁸ «30 Ιανουαρίου 1933 – 30 Ιανουαρίου 1987», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 17.

⁹⁴⁹ «22 Ιουνίου 1941 – 22 Ιουνίου 1981», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 5 [Μάιος-Ιούνιος 1981], σελ. 2.

⁹⁵⁰ Ρόγκας Γ. «Adolf Hitler: in memoriam», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 10.

οι ενσαρκωτές παντός υλισμού και σκοταδισμού χρυσιολάτρες Εβραίοι»⁹⁵¹. Μάλιστα, οι δημοκρατίες που πολέμησαν εναντίον της Γερμανίας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αποκαλούνταν «*Ιουδαϊκ[ές] Δημοκρατί[ες]*»⁹⁵² και οι αντίπαλοι του εθνικοσοσιαλισμού ήταν «*Ιουδαιοκίνητ[οι]*»⁹⁵³.

Η ΧΑ θεωρούσε ότι ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος «*τελείωσε με νίκη των ενωμένων δούλων του Εβραίου, των Μπολσεβίκων τατάρων και των έκφυλων δημοκρατών*»⁹⁵⁴, και η ειρήνη «*που επεβλήθη στη Γιάλτα το 1945... επέβαλλε διά της βίας στην μεν μισή Ευρώπη την Κόκκινη τυραννία, στην δε υπόλοιπη την οικονομική εξάρτηση από τους διάφορους Χάϊμς, Λεβύ, Ροκφέλλερ και Ρότσιλντ*»⁹⁵⁵. Μάλιστα, η ΧΑ το 1987 υποστήριζε ότι «*ΑΝ Ο ΧΙΤΛΕΡ ΕΙΧΕ ΚΕΡΔΙΣΕΙ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ... δεν θα υπήρχε η τυραννία του εβραίου, που υπάρχει παντού*»⁹⁵⁶, καθώς «*εάν ο Χίτλερ κέρδιζε τον πόλεμο σήμερα δεν θα υπήρχαν οι διάφοροι Λεβύ και Ρότσιλντ, που από τα Χρηματιστήρια της Νέας Υόρκης και του Λονδίνου, κυβερνούν τις τύχες μας. Δεν θα υπήρχε η Παγκόσμια Παντοδυναμία των Σιωνιστών που δυναστεύει την ανθρωπότητα. Οι Εβραίοι δεν θα σφαγιάζαν παιδιά και αμάχους στην Παλαιστίνη και οι εβραϊκές πολυεθνικές δεν θα ρύθμιζαν τις τύχες των λαών. Δεν θα υπήρχαν οι τεκτονικές στοές, που σαν πρωτοπορία του Σιωνισμού, έχουν διαβρώσει όλα τα έθνη*»⁹⁵⁷.

Ο Μιχαλολιάκος το 1983 τασσόταν κατά της τιμωρίας του Αξιωματικού των SS Αλόις Μπρύνερ, ο οποίος έστειλε τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως, καθώς, κατά τον Μιχαλολιάκο, η ενέργεια αυτή του Μπρύνερ σταμάτησε το αντεθνικό έργο των Εβραίων στην Βόρεια Ελλάδα από την περίοδο της Οθωμανικής κατάκτησης μέχρι τις ημέρες μας⁹⁵⁸. Επιπλέον, στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή» είχε φιλοξενηθεί και άρθρο του επιφανούς εθνικοσοσιαλιστή αντισιμητή Julius Streicher, ο οποίος πρότεινε ότι τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά των Εβραίων είναι «*η στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων των εις την Χώρα μας και η επιβολή αυστηροτάτων περιορισμών εις οιαδήποτε προσπάθειάν των ή απλήν των κίνησιν*»⁹⁵⁹. Λίγα χρόνια αργότερα δημοσιεύθηκε κάλεσμα του (γερμανικού) Εθνικοσοσιαλιστικού Μετώπου Δράσης, το οποίο ζητούσε «*την εκδίωξη των Εβραίων από την ευρωπαϊκή ήπειρο σαν τη λύση του εβραϊκού ζητήματος*»⁹⁶⁰.

Κατά την ΧΑ, ο «*μόνο[ς] πραγματικά επικίνδυνος[ς] εχθρός[ς]*» του σιωνισμού ήταν ο εθνικοσοσιαλισμός⁹⁶¹, και τόνιζε ότι «*ο Εθνικοσοσιαλισμός θεωρεί ότι η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο και κατ' επέκτασιν του εργαζομένου λαού από την Αρχουσα Τάξη, οφείλεται στην ιστορική διάβρωση των Αρίων κοινωνιών από την Εβραϊκή Αντίληψη Ζωής, που διέφθειρε και διέστρεψε τα φυσικά ένστικτα του Αρίου Δημιουργού και τις παραδοσιακές αξίες της Λαϊκής Κοινότητας*»⁹⁶².

⁹⁵¹ «Η επέτειος της ενάρξεως του ενόπλου αγώνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 30 [Οκτώβριος 1987], σελ. 19.

⁹⁵² «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 27 [15 Ιουνίου 1987], σελ. 10.

⁹⁵³ «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 27 [15 Ιουνίου 1987], σελ. 11.

⁹⁵⁴ «In memoriam», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 5.

⁹⁵⁵ Χωρίς τίτλο, *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 32 [Ιανουάριος 1988], σελ. 2.

⁹⁵⁶ Χωρίς τίτλο, *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 26 [15 Μαΐου 1987], σελ. 2.

⁹⁵⁷ Ελευθερολάκων «Χίτλερ για χίλια χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 29.

⁹⁵⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης και ο 'δμήμιός' τους Αλόις Μπρύννερ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 9 [Μάρτιος-Απρίλιος 1983], σελ. 27.

⁹⁵⁹ Streicher J. «Το εβραϊκόν πρόβλημα και η λύσις του», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 9 [Μάρτιος-Απρίλιος 1983], σελ. 31.

⁹⁶⁰ «Νέα απ' όλον τον κόσμο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 13.

⁹⁶¹ «Για μία Μεγάλη Ελλάδα, σε μία ελεύθερη Ευρώπη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 3.

⁹⁶² Φιλίππου Ι. «Εργασία και Εργατική Τάξη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 54 [Ιούνιος 1990], σελ. 10.

Θεωρίες συνωμοσίας

Σημαντικό χαρακτηριστικό του αντισημιτισμού της ΧΑ ήταν η έντονη συνωμοσιολογική ερμηνεία όλων των γεγονότων και η απόδοση όλων των αρνητικών εξελίξεων σε άμεση ή έμμεση εβραϊκή παρέμβαση. Κατά την ΧΑ, υπήρχε μία «σιωνιστικ[η] συνωμοσί[α] κατά του κόσμου»⁹⁶³ και ο λαός των Εβραίων «είχε προξενήσει μύρια κακά εναντίον της ανθρωπότητας και ειδικότερα εναντίον του Ελληνισμού ως Έθνους και ως Ιδέας... Ο λαός αυτός έχει κατορθώσει να ελέγξει την οικονομική ζωή όλου του κόσμου και να δηλητηριάζει καθημερινώς όλες τις πτυχές της ζωής μας»⁹⁶⁴. Μάλιστα, η ΧΑ υποστήριζε ότι υπήρχε σχέδιο «καθυποτάξεως όλων των εθνών στο Μεσσιανικό εβραϊκό όραμα»⁹⁶⁵. Στα πλαίσια αυτής της συνωμοσιολογικής οπτικής, συχνές είναι οι αναφορές άρθρων του περιοδικού στα «Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών» (π.χ. τ. 40, 41, 48, 56, 59, 60, 62, 63, 67).

Κατά την ΧΑ, «ο καπιταλισμός και ο μπολσεβικισμός είναι δύο από τις όψεις (οι κυριότερες) του παντοτεινού και αιώνιου εχθρού του Ελληνισμού, του διεθνούς Σιωνισμού, που με κάθε είδους σκευωρία και συνωμοσία έχει κατορθώσει να οδηγήσει την ανθρωπότητα στην σημερινή κατάσταση του έσχατου εκφυλισμού»⁹⁶⁶. Επιπλέον, η ΧΑ υποστήριζε και «την προέλευσι του ισλαμισμού από τον ιουδαϊσμό» και θεωρούσε ότι «η αντιπαράθεσις αράβων και εβραίων οφείλεται σε συνθήκες περιστασιακές και αντικρουόμενα υλικά συμφέροντα»⁹⁶⁷.

Γενικώς, η ΧΑ απέδιδε κάθε τι που αντέκειτο στην κοσμοθεωρία της στους Εβραίους. Χαρακτηριστικά, υποστήριζε ότι ο Εβραίος «στο πέρασμα των αιώνων παρήγαγε τα νόθα θρησκευτικά κινήματα του Ιουδαιο-χριστιανισμού και του Μωαμεθανισμού και τα ιδεολογικοπολιτικά ρεύματα του απολυταρχισμού, της δημοκρατίας, του ιδεαλισμού και του υλισμού, του φιλελευθερισμού και του μαρξισμού με τα ποικίλλα κοινωνικά τους παράγωγα, όπως τον αστισμό και τον κομμουνισμό. Τα ρεύματα αυτά διέβρωσαν βαθμιαία τα θεμέλια των Αρίων Ευρωπαϊκών κοινωνιών, θεσπίζοντας ως μέτρο όλων των αξιών τον ατομοκεντρικό ωφελιμισμό»⁹⁶⁸.

Κατά τη ΧΑ, «ο Εβραίος είναι πολιτιστικό παράσιτο, το οποίο διεισδύοντας προ 3.000 ετών... στον ζωτικό χώρο της Ασίας Φυλής, την Ευρώπη, εκφύλισε και αποξήρανε τα εξάισια άνθη του ευρωπαϊκού Πολιτισμού, εγκαθιδρύοντας την κυριαρχία των νόθων απαξιών του. Το μεγαλύτερο νόθο τερατογέννημα της επίθεσης του Εβραίου εναντίον του Αρίου Κόσμου προ 2.000 ετών είναι ο Ιουδαιοχριστιανισμός... Στην εποχή μας ο Ιουδαιοχριστιανισμός απέθεσε στους κόλπους της Ευρώπης τα δύο νεότερα νόθα ιστορικά τέκνα του... τον φιλελευθερισμό, με την πολιτική του διάσταση: τη Δημοκρατία, την οικονομική του διάσταση: τον καπιταλισμό και την κοινωνική του διάσταση: τον αστισμό, και τον Μαρξισμό, με την πολιτική του διάσταση: τον Μπολσεβικισμό και τη Σοσιαλιστική Δικτατορία, την οικονομική του διάσταση: τον σοσιαλισμό και την κοινωνική του διάσταση: τον μικροαστισμό»⁹⁶⁹.

Η συνωμοσιολογική οπτική έκανε τον Μιχαολιάκο να υποστηρίζει ότι η ΕΟΚ οικοδομεί «την Ευρώπη των Εβραίων και των καπιταλιστών»⁹⁷⁰ και την ΧΑ να θεωρεί την ΕΟΚ ως «αισχρό...

⁹⁶³ «Για μία Μεγάλη Ελλάδα, σε μία ελεύθερη Ευρώπη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 3.

⁹⁶⁴ «Μία Βιβλική Ιστορία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 25 [20 Μαρτίου 1987], σελ. 20.

⁹⁶⁵ Κορνηνός Κ. «Η 'ήττα' μίας αυτοκρατορίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 61 [15 Μαρτίου 1991], σελ. 25.

⁹⁶⁶ «Σπάστε το Κόκκινο Μέτωπο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 2.

⁹⁶⁷ Ηρακλείδης Κ. «Η εβραϊκή επίδρασις εις την διαμόρφωσιν του ισλαμισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 9.

⁹⁶⁸ «Η Εβραϊκή αντίληψη ζωής μέσα στην ιστορία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 38 [Σεπτέμβριος 1988], σελ. 8.

⁹⁶⁹ Φιλίππου Ι. «Η βιοθεωρία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 7.

⁹⁷⁰ «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 42.

τραστ των εβραϊκών πολυεθνικών»⁹⁷¹ και τον ΟΗΕ ως «φερέφων[ο] του εβραίου»⁹⁷². Ομοίως, «εβραιοαμερικανοκρατούμενη»⁹⁷³ και «ανδρείκελ[ο] των εβραίων»⁹⁷⁴ ήταν η UNESCO, το ΝΑΤΟ ήταν «εβραιοκίνητο»⁹⁷⁵, ενώ συνολικά «ΔΝΤ, ΟΗΕ, ΝΑΤΟ, ΟΑΣΕ και ΕΟΚ είναι τα επώνυμα κεφάλια του Εβραϊκού τέρατος»⁹⁷⁶. Κατά την ΧΑ, ακόμα και το Νόμπελ Ειρήνης το «έφτιαξαν οι Εβραίοι για να χαρίζουν στα δουλικά τους»⁹⁷⁷.

Οι Αμερικανοί χαρακτηρίζονται ως «εβραϊόψυχοι»⁹⁷⁸ και οι ΗΠΑ «φερέφων[ο] του εβραίου»⁹⁷⁹. Η ΧΑ αναφερόταν σε «εβραϊόδουλα σκουπίδια της Ουάσιγκτον»⁹⁸⁰ και έκανε λόγο για «πλήρη κυριαρχία των Εβραίων στις ΗΠΑ, των οποίων οι εκάστοτε πρόεδροι... [είναι] μαριονέτες»⁹⁸¹. Κατά την ΧΑ, ο εκάστοτε πρόεδρος των ΗΠΑ «είναι δέσμιος του εβραϊκού οικονομικοπολιτικού κατεστημένου που με σιδερένια πυγμή ασκεί την ουσιαστική διακυβέρνηση της χώρας»⁹⁸². Χαρακτηριστικά, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Ρούσβελτ αποκλήθηκε ως «Roosenfield»⁹⁸³ και κατά τον Μιχαολιάκο, ήταν «σιωνιστής»⁹⁸⁴. Ο Πρόεδρος Χάρυ Τρούμαν χαρακτηριζόταν και αυτός εβραίος⁹⁸⁵ ή, σε άλλο τεύχος, «Εβραιοκίνητο[ς] Μασώνο[ς] αλήτη[ς]»⁹⁸⁶. Αλλά και ο ομογενής υποψήφιος με το χρίσμα των Δημοκρατικών για την Προεδρία των ΗΠΑ Μάικλ Δουκάκης, κατά την ΧΑ, «έχει απαρνηθεί την Ορθόδοξη Χριστιανική πίστη και έχει προσχωρήσει στον Ιουδαϊσμό! Γι' αυτό οι Έλληνες της Αμερικής δεν τον θεωρούν Έλληνα αλλά Εβραίο»⁹⁸⁷.

Κατά τον Μιχαολιάκο, ο πόλεμος του κόλπου το 1990, στον οποίον πρωτοστάτησαν οι ΗΠΑ, δεν έγινε για την απελευθέρωση του Κουβέιτ από το Ιράκ, αλλά «για το Ισραήλ... [καθώς] ο Σαντάμ Χουσεΐν είχε εξελιχθεί σε έναν επικίνδυνο αντίπαλο για τα σιωνιστικά σχέδια στην περιοχή και πρέπει να συντριβεί»⁹⁸⁸. «Εβραιοκρατούμενη»⁹⁸⁹ χαρακτηριζόταν και η ηγεσία του Τουρκικού κράτους, ενώ κατά την ΧΑ, οι ΗΠΑ είναι τουρκόφιλες και ανθελληνικές γιατί είναι «εβραιοκίνητη[ς]»⁹⁹⁰.

Αντιστοίχως, «φερέφων[ο] του εβραίου»⁹⁹¹ χαρακτηριζόταν και η ΕΣΣΔ. Μάλιστα, η ΧΑ θεωρούσε και την Οκτωβριανή Επανάσταση ως έργο των Εβραίων, καθώς «οι μπολσεβίκοι με την ηγεσία ενός Εβραίου (Λένιν) τσακίζουν την Αγία Ρωσία των Ρωμανών εχθρό σφοδρό των

⁹⁷¹ «Οι εκλογές που έρχονται και το δικαίωμά μας στην αξιοπρέπεια», *Έτος Μηδέν* αρ. φ. 4, [Ιούνιος 1989], σελ. 1.

⁹⁷² Ρόγκας Γ. «Η αλήθεια για την Ιωνία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 14 [9 Φεβρουαρίου 1986], σελ. 15.

⁹⁷³ «Ρατσισμός και επιστήμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 15 [Μάρτιος 1986], σελ. 6.

⁹⁷⁴ Ρόγκας Γ. «Ο θάνατος της Ανθρωπολογίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 28.

⁹⁷⁵ Κομνηνός Κ. «Αντιρρησίες 'συνειδήσεως'...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 16.

⁹⁷⁶ Ρόγκας Γ. «Νεοέλληνες – Εθνικισμός και Ελληνισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 70 [2 Απριλίου 1992], σελ. 12.

⁹⁷⁷ «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 26.

⁹⁷⁸ Γερμανός Ν. «Καμικάζε: ο θεός άνεμος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 23.

⁹⁷⁹ Ρόγκας Γ. «Η αλήθεια για την Ιωνία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 14 [9 Φεβρουαρίου 1986], σελ. 15.

⁹⁸⁰ «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 14.

⁹⁸¹ «Τσέρνομπυλ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 7.

⁹⁸² «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 40 [20 Νοεμβρίου 1988], σελ. 31.

⁹⁸³ «USA και αντικομμουνισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 15 [Μάρτιος 1986], σελ. 6.

⁹⁸⁴ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Όχι άλλο αίμα για το Ισραήλ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 60 [10 Φεβρουαρίου 1991], σελ. 4.

⁹⁸⁵ «Ο εβραίος Τρούμαν», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 29.

⁹⁸⁶ «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 22.

⁹⁸⁷ «Νέα απ' όλον τον κόσμο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 28 αλλά και «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 37 [Ιούλιος 1988], σελ. 30-31.

⁹⁸⁸ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Όχι άλλο αίμα για το Ισραήλ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 60 [10 Φεβρουαρίου 1991], σελ. 4.

⁹⁸⁹ Ρόγκας Γ. «Η αλήθεια για την Ιωνία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 14 [9 Φεβρουαρίου 1986], σελ. 14.

⁹⁹⁰ «Νταβός – Ζυρίχη – Προδοσία: Αυτή είναι η δημοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 36 [Ιούνιος 1988], σελ. 4.

⁹⁹¹ Ρόγκας Γ. «Η αλήθεια για την Ιωνία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 14 [9 Φεβρουαρίου 1986], σελ. 15.

*Σιωνιστών δολοφόνων*⁹⁹². Κατά την ΧΑ, οι εβραϊκοί καπιταλιστικοί κύκλοι υποστήριξαν με σημαντική οικονομική βοήθεια το Σοβιετικό καθεστώς⁹⁹³, ενώ «*ΗΠΑ και ΕΣΣΔ δεν είναι τίποτε άλλο, παρά απλοί διαχειριστές των συμφερόντων του παγκόσμιου Σιωνισμού*»⁹⁹⁴.

Ομοίως, τα πολιτικά κόμματα θεωρούνταν «*εβραιοκίνητα*»⁹⁹⁵ και οι κυβερνήσεις των Δυτικών χωρών χαρακτηρίζονταν ως «*εβραιοκαπιταλιστικ[ές] κυβερνήσε[ις] της υποδοούλου Δύσεως*»⁹⁹⁶ και θεωρούνταν ως «*μίσθαρνα όργανα του παντοτεινού εβραίου, του αρχηγού των υπανθρώπων, [οι οποίοι] θέλουν, εργάζονται και επιθυμούν την καταστροφή της φυλής μας*»⁹⁹⁷.

Αντιστοίχως, και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν «*Εβραιοκίνητος*»⁹⁹⁸, καθώς αποτέλεσε «*το βδελυρό τέχνασμα του διεθνούς σιωνισμού για την επίτευξη της ίδρυσης εβραϊκού κράτους*»⁹⁹⁹. Επιπλέον, κατά την ΧΑ, και ο Τσώρτσιλ ήταν «*Εβραιοκίνητος επιβήτορας της εξουσίας*»¹⁰⁰⁰.

Ακόμα και η μάστιγα των ναρκωτικών είχε, κατά την ΧΑ, εβραϊκή πτυχή καθώς οι έμποροι ναρκωτικών χαρακτηρίζονται ως «*Λευκοί-Εβραίοι, σύγχρονα αντίτυπα του Σάουλκ, που ρουφάνε το αίμα της νεότητος υπακούοντας στο κέλευσμα των διεθνών σκοτεινών πατρώνων τους*»¹⁰⁰¹. Μάλιστα, υπογραμμίζονταν ότι «*από Γαλλία, Ιταλία και Δανία με κέντρο διακίνησης το Άμστερνταμ (όπου κι η ανθηρή Εβραϊκή παροικία) τα ναρκωτικά διανέμονται, εξοντώνουν το μέλλον μας*»¹⁰⁰².

Επίσης, η ΧΑ συνέδεε ευθέως τους Εβραίους με την Μασωνία, κάνοντας λόγο για «*την εβραϊκή δυσωδία της Μασωνίας*»¹⁰⁰³, και υποστήριζε ότι η Μασωνία θρέφεται και συντηρείται από «*τον εβραϊκό οχετό*»¹⁰⁰⁴. Κατά την ΧΑ, η Γαλλική Επανάσταση και τα επακόλουθά της οφείλονταν «*στις κινητοποιήσεις των Μασωνικών Στοών και των κρυπτοεβραίων πατρώνων τους*»¹⁰⁰⁵.

Η ΧΑ υποστήριζε ότι «*τον αντικειμενικό σκοπό της μασωνίας τον καθοδηγεί η κεντρική δύναμη – πομπός της (αρχικά οι κρυπτοεβραίοι της Αγγλίας, αργότερα αυτοί και οι φανεροί Εβραίοι Αγγλίας και ΗΠΑ, σήμερα ο Διεθνής Εβραϊσμός)*»¹⁰⁰⁶, ενώ υποστηριζόταν ότι «*η Μασωνία και οι παρα- ή από- φυάδες της: Rotary, Lions, προσκοπισμός, ΧΑΝ και ΧΕΝ είναι ένα πολυδύναμο, πολυσυστηματικό δηλητήριο που προσδευτικά διαβρώνει και εξασθενίζει το Έθνος μας και τα αδελφά Έθνη της Ευρώπης*»¹⁰⁰⁷. Επιπλέον, κατά την ΧΑ, «*κάθε όργανο της Διεθνούς (και φυσικά της Ελληνικής) μασωνίας είναι διαποτισμένο εξ ολοκλήρου με την παραθρησκευτική*

⁹⁹² «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 14.

⁹⁹³ Διομήδης «Ο εβραϊκός καπιταλισμός στήριγμα της οικονομίας του μπόλοσεβικισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 24-25.

⁹⁹⁴ Ελευθερολάκων, «Χρυσή Αυγή 88!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 32 [Ιανουάριος 1988], σελ. 3.

⁹⁹⁵ Ιατρίδης Μ. «Νέοι χωρίς ιδανικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 9 [Μάρτιος-Απρίλιος 1983], σελ. 10.

⁹⁹⁶ «Έθνος και Επανάσταση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 3 [Φεβρουάριος 1981], σελ. 2.

⁹⁹⁷ «Το μέλλον της Λευκής φυλής και οι έγχρωμοι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 5.

⁹⁹⁸ «Χίτλερ για χίλια χρόνια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 5.

⁹⁹⁹ Καλέντζης Αρ. «Φωτιά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 22.

¹⁰⁰⁰ Νικολόπουλος Ι. «Η δολοφονία του Rudolf Hess», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 47 (Ιούλιος-Αύγουστος 1989), σελ. 21.

¹⁰⁰¹ «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 18 [Ιούλιος 1986], σελ. 13.

¹⁰⁰² «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 18 [Ιούλιος 1986], σελ. 13.

¹⁰⁰³ Ρόγκας Γ. «Μασωνία: για να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 66 [25 Οκτωβρίου 1991], σελ. 7.

¹⁰⁰⁴ Ρόγκας Γ. «Μασωνία: για να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 66 [25 Οκτωβρίου 1991], σελ. 6.

¹⁰⁰⁵ «Γαλλική Επανάσταση: διακόσια χρόνια μετά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 47 (Ιούλιος-Αύγουστος 1989), σελ. 19.

¹⁰⁰⁶ Ρόγκας Γ. «Μασωνία: για να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 66 [25 Οκτωβρίου 1991], σελ. 8.

¹⁰⁰⁷ Ρόγκας Γ. «Μασωνία: για να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 66 [25 Οκτωβρίου 1991], σελ. 8.

μεταφυσική του Εβραίου»¹⁰⁰⁸. Ο Μιχαλολιάκος θεωρούσε ότι και ο Χιλιασμός ήταν «σκοτειν[ός] μηχανισμ[ός]» του Σιωνισμού¹⁰⁰⁹ και χαρακτήριζε τους Μάρτυρες του Ιεχωβά ως «εβραϊόδουλους Ιεχωβάδες»¹⁰¹⁰. Τέλος, κατά την ΧΑ, το κίνημα των αντιρρησιών συνειδησης το προωθούσαν «σιωνιστικοί κύκλοι»¹⁰¹¹.

Ο Μιχαλολιάκος χαρακτήριζε τους δημοσιογράφους «χρυσωμένους δούλους της σιωνιστικής ψευδολογίας»¹⁰¹² και παρέπεμπε στα «Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών» για τον ρόλο του Τύπου στον έλεγχο της κοινής γνώμης. Επιπλέον, η ΧΑ επισήμαινε ότι «οι Εβραίοι... εξουσιάζουν σχεδόν ολόκληρο το Χόλυγουντ»¹⁰¹³, ενώ ο Μιχαλολιάκος έκανε λόγο για «εκατοντάδες ταινίες εβραϊκής παραγωγής του Χόλυγουντ»¹⁰¹⁴.

Αντιστοίχως, κατά την ΧΑ, «ο φεμινισμός είναι ολοφάνερα δείγμα της εβραϊκής βρωμιάς. Και οι γυναίκες είναι και αυτές θύματα, όπως όλοι οι άνθρωποι του σημερινού ισοπεδωτισμού που καλλιεργεί και κηρύττει ο εβραϊσμός»¹⁰¹⁵.

Επιπλέον, η ΧΑ θεωρούσε ότι η σύγχρονη επιστήμη ήταν «Εβραιοφιλελεύθερη» και αποτελούσε «προϊόν της αντιφυσικής, ψευδοανθρωπιστικής και υποκριτικής Εβραιοφιλελεύθερης ιδεολογίας των δύο τελευταίων αιώνων»¹⁰¹⁶. Αρνητική θεωρούνταν και η επιρροή των Εβραίων στην τέχνη καθώς «οι Σημίτες... λόγω... ακριβώς της φύσεως της φυλής των και του τρόπου της ζωής των θεωρούν βλασφημία και απαράδεκτον την λατρεία του Ωραίου... Βεβαίως εδημιούργησαν ένα κάποιον είδος Τέχνης οι Σημίτες... το οποίο... χαρακτηρίζεται από μίαν έντονον τάσιν παραμορφώσεως της Μορφής του Κόσμου εν γένει»¹⁰¹⁷. Μάλιστα, η ΧΑ έκανε λόγο για «εκφυλισμένη, εβραϊόψυχη ανοσιουργία, ζωγράφων τύπου Πικάσσο, Γκωγκέν κλπ, των οποίων τα έργα κηλιδώνουν τον Ευρωπαϊκό πολιτισμό»¹⁰¹⁸.

Συνολικά, η ΧΑ έκανε λόγο για πολιτισμική κρίση της Ευρώπης, καθώς «όταν η Παιδεία των Ευρωπαίων ουσιαστικά Εβραιοκρατείται (Φιλολογία, Μουσική, Ποίηση, Φιλοσοφία) τότε πρόκειται για κρίση Ταυτότητας του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού. Και πηγάζει βάσιμη η υποψία, για κάθε άλλο παρά τυχαία ενασχόληση του Εβραίου μ' αυτά τα επαγγέλματα»¹⁰¹⁹.

Όπως τόσες συνομωσίες αποδίδονταν σε σχέδια των Εβραίων, έτσι αποδιδόταν σε αυτούς και η προσπάθεια καταστροφής της Λευκής φυλής μέσω της μετανάστευσης μη-Ευρωπαίων στην Ευρώπη και της συνεπακόλουθης φυλετικής επιμειξίας. Η οπτική αυτή ουσιαστικά συνδυάζει τον φυλετισμό με τον αντισημιτισμό.

¹⁰⁰⁸ Ρόγκας Γ. «Μασωνία: για να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 66 [25 Οκτωβρίου 1991], σελ. 8.

¹⁰⁰⁹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Δημοκρατία και Πατριωτισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 5.

¹⁰¹⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η γενιά της Coca-Cola», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 62 [20 Απριλίου 1991], σελ. 6.

¹⁰¹¹ Κομνηνός Κ. «Αντιρρησίες 'συνειδήσεως'...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 16.

¹⁰¹² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Τύπος και Εξουσία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 4.

¹⁰¹³ «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 27.

¹⁰¹⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η γενιά της Coca-Cola», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 62 [20 Απριλίου 1991], σελ. 9.

¹⁰¹⁵ Παπαγεωργίου Ελ. «Ο πραγματικός ρόλος της γυναίκας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 7.

¹⁰¹⁶ Φιλίππου Ι. «Για μια νέα επιστήμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 19.

¹⁰¹⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η δύναμις της τέχνης και η αισθητική επανάσταση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 13.

¹⁰¹⁸ «ΡΕΜΠΡΑΝΤ – Ένας πραγματικός καλλιτέχνης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 40 [20 Νοεμβρίου 1988], σελ. 22.

¹⁰¹⁹ «Κληρονομικότητα και επαγγέλματα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 52 [Μάρτιος 1990], σελ. 11.

Κατά την ΧΑ, το 1987 η Ευρώπη κατακλυζόταν από «10 εκατομμύρια υπανθρώπων σε μία γιγαντιαία συνωμοσία των εβραίων να νοθευτεί αυτό που ονομάζουμε ΑΡΙΑ ΦΥΛΗ»¹⁰²⁰. Επιπλέον, η ΧΑ υπογράμιζε ότι «οι Εβραίοι δεν είναι απλώς μια θρησκευτική Μειονότητα, αλλά κυρίως μια Φυλετική, που προσπαθεί μάλιστα να διατηρήσει την Φυλετική της Ταυτότητα, με κάθε τρόπο»¹⁰²¹. Πιο συγκεκριμένα, η ΧΑ θεωρούσε ότι «ο Εβραίος... πρώτα μας εξίσωσε ενώπιον του Θεού, κατόπιν έναντι του Νόμου... και σήμερα θέλει να μας εξισώσει [φυλετικά] βιάζοντας τους φυσικούς Νόμους... γιατί αυτός προφυλάσσει με ζήλο την διαφοροποίησή του από τους άλλους. Έτσι στον κόσμο της πανσπερμίας θα είναι ο μόνος Κυρίαρχος»¹⁰²².

Επιπλέον, η ΧΑ υποστήριζε ότι τα σιωνιστικά σχέδια «θέλουν τους λαούς αλλοτριωμένους, χωρίς φυλετική και πολιτιστική διαφοροποίηση, χωρίς δημιουργία και Ιστορία, ένα ισοπεδωμένο συνονθύλευμα άβουλων ατόμων που θα μπορούν να τους εκμεταλλεύονται και να τους κυβερνούν»¹⁰²³. Και αυτό γιατί «στήνεται μεθοδικά και άπαυστα η διεθνής πολυφυλετική, διεθνική κοινωνία που προετοιμάζεται να διευθύνει μόνος άρχοντας ο Διεθνής Εβραίος»¹⁰²⁴. Στο σχέδιο αυτό καταστροφής της Λευκής Φυλής εντάσσονταν και οι αμβλώσεις, καθώς κατά την ΧΑ, αυτές προάγονταν «στα πλαίσια του προδιαγεγραμμένου σχεδίου αφανισμού της Αρίας Φυλής, ώστε να επιτευχθεί ευκολότερα η κυριαρχία του αιωνίου Ιουδα»¹⁰²⁵.

Και μετά το Β' Συνέδριο, η ΧΑ εξακολουθούσε να προτρέπει «να μελετάμε και να εμβαθύνουμε στα 'Πρωτόκολλα', ποτέ μην ξεχνώντας τον βόρβορο της αρρωστημένης Ταλμουδικής Λογικής απ' όπου παρήχθησαν»¹⁰²⁶. Επιπλέον, αναφορές στα Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών, είτε εκτενή άρθρα γι' αυτά, συνέχισαν να δημοσιεύονται σε πολλά τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» (τ. 85, 89, 90, 91, 127, 129, 132, 134, 135, 136, 137, 141, 143 και 144).

Κατά την ΧΑ, η παγκοσμιοποίηση ήταν «σιωνιστικής εμπνεύσεως»¹⁰²⁷, ενώ ο Μιχαολιάκος θεωρούσε ότι το Ισραήλ «ονειρεύεται την ανοικοδόμηση του Γ' Ναού του Γιαχβέ, που θα σημάνει και την παγκόσμια κυριαρχία του»¹⁰²⁸. Η ΧΑ υποστήριζε επίσης ότι ο ΟΗΕ βρισκόταν «υπό την επικυριαρχία των ΗΠΑ, υπό την επικυριαρχία των Σιωνιστικών ομίλων 'Μπίλντεμπεργκ' και 'Τριμερούς', κάτω από την αφανή διεύθυνση του σκληρού πυρήνα του ταλμουδικού Εβραϊκού μεσσιανισμού»¹⁰²⁹. Επιπλέον, αναφερόταν και στην «πολύμορφ[η] Σιωνιστο-αμερικανικ[ή] κατοχή[η]-υποτέλει[α] όλων των Ευρωπαϊκών χωρών της ΕΕ»¹⁰³⁰.

Η ΧΑ τόνιζε ότι «οι προσκείμενοι στο σιωνιστικό κατεστημένο πολυάριθμοι πολιτικοί, διπλωμάτες, τεχνοκράτες, κλπ. ελέγχουν, μέσω μιας συστηματικής διαβρώσεως των πολιτικών κομμάτων, του κρατικού μηχανισμού, και των μέσων ενημερώσεως των χωρών της Ευρώπης... και της Αμερικής, μερικών χωρών του τρίτου κόσμου, καθώς και των διάφορων διεθνών οργανισμών (ΟΗΕ, ΝΑΤΟ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κλπ) τα περισσότερα κέντρα αποφάσεως του

¹⁰²⁰ «Λευκέ Άνθρωπε Αφυπνίσου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 31 [Δεκέμβριος 1987], σελ. 32.

¹⁰²¹ Τζήμας Φ. «Γενετικές νόσοι και Φυλές», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 47 [Ιούλιος-Αύγουστος 1989], σελ. 11.

¹⁰²² «Ρατσισμός και επιστήμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 15 [Μάρτιος 1986], σελ. 6.

¹⁰²³ «Τουρκία – Ισραήλ – Μαρόκο: Όχι στην είσοδό τους στην ΕΟΚ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 11.

¹⁰²⁴ Ρόγκας Γ. «Το χρέος μας στον πολιτισμό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 65 [Σεπτέμβριος 1991], σελ. 6.

¹⁰²⁵ Ηνίοχος «Το θέμα των αμβλώσεων και η υποκρισία αστών - μπολσεβίκων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 18 [Ιούλιος 1986], σελ. 7.

¹⁰²⁶ «Ιστορία, Μύθοι και Πραγματικότητα γύρω από τα Πρωτόκολλα των Σοφών της 'Σιών'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 22.

¹⁰²⁷ Ιωαννίδης Π. «Οι θεμελιώδεις 'μύθοι' του συστήματος και η παγκοσμιοποίηση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 103 [9 Νοεμβρίου 2001], σελ. 12.

¹⁰²⁸ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Η παγκοσμιοποίηση και οι 'βάρβαροι'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 121 [Απρίλιος-Μάιος 2005], σελ. 5.

¹⁰²⁹ «Η 'Αόρατη Κυβέρνηση'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 92 [20 Νοεμβρίου 1996], σελ. 19.

¹⁰³⁰ Μιχαλόπουλος Β. «Η 'ιερή αγελάδα' της ψευδο-δημοκρατίας και η δειμοκρατία (=τρομοκρατία)», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 118 [Οκτώβριος 2004], σελ. 51.

κόσμου»¹⁰³¹. Επιπλέον, εξακολούθησε να θεωρεί ότι «ο φεμινισμός υπήρξε το κίνημα που υποδούλωσε τη γυναίκα στην ισοπεδωτική Εβραϊκή σκέψη»¹⁰³² και υποστήριζε ότι οι ρίζες του Σατανισμού βρίσκονται στην Καμπάλα και στο Ταλμούδ¹⁰³³.

Κατά την ΧΑ, η Γαλλική Επανάσταση «ως γνωστόν εκπορεύεται από μασσωνικούς και σιωνιστικούς κύκλους (πεφωτισμένοι κτλ)»¹⁰³⁴. Μάλιστα, υπογράμμισε ότι «οι Τραπεζίτες, με προεξάρχοντα τον Τραπεζικό Οίκο των σιωνιστών Ρότσιλντ προκάλεσαν και χρηματοδότησαν την Γαλλική Επανάσταση»¹⁰³⁵ και θεωρούσε ότι ο φιλελευθερισμός είναι «το εξάμβλωμα της Μασσωνοκρατούμενης γαλλικής επανάστασης... [και η] άλλη όψη του Μαρξισμού»¹⁰³⁶.

Η ΧΑ έκανε λόγο για την «παγκόσμια αποσυνθετική δράση της Μασσωνίας και των υπολοίπων σιωνιστικών τερατουργημάτων, που οδηγεί την Ανθρωπότητα στην υποδούλωση και ρίχνει τα Έθνη δούλους στα πόδια του Διεθνούς Σιωνισμού»¹⁰³⁷. Επιπλέον, συνέχισε να αναφέρεται στην «εβραϊκή σπείρα που αποτελούσε τον σκληρό πυρήνα της Μασσωνίας [η οποία] επέτυχε να υπαγάγει το μασσωνικό πλέγμα κάτω από τον έλεγχο των σιωνιστικών δυνάμεων, που απεργάζονται την υποδούλωση του πλανήτη»¹⁰³⁸.

Όπως και πριν το Β' Συνέδριο, έτσι και κατόπιν, η ΧΑ υποστήριζε ότι «πίσω και από τα ναρκωτικά προβάλλει το σιχαμερό και υποχθόνιο πρόσωπο του δυνάστη των Λαών, του αιωνίου αρουραίου της Ιστορίας... [γιατί] τα ναρκωτικά είναι του συστήματος, και το σύστημα ανήκει στον Σιωνισμό!... [Τ]α ναρκωτικά, η αναισθητοποίηση της θελήσεως των Λαών είναι έργο και εξυπηρετεί τα σχέδια του σιωνιστικού κτήνου!»¹⁰³⁹.

Κατά την ΧΑ, τόσο η Βρετανία όσο και οι ΗΠΑ βρίσκονταν υπό τον πλήρη έλεγχο των Εβραίων. Πιο συγκεκριμένα, η ΧΑ υποστήριζε ότι «το Βρετανικό Έθνος... δυστυχώς δεν μπόρεσε να αποτινάξει ποτέ τον ασφυκτικό έλεγχο που του επέβαλαν οι εβραίοι τοκογλύφοι»¹⁰⁴⁰. Ως προς τις ΗΠΑ, ο Μιχαλολιάκος έκανε λόγο για «σιωνιστές πάτρωνες» των ΗΠΑ και για «αμερικανοσιωνιστική [ή] παγκοσμιοποίηση [ή]»¹⁰⁴¹. Κατά την ΧΑ, «η κυβέρνηση της Ουάσιγκτον είναι υποχρεωμένη να υποστηρίξει πάγια το Ισραήλ κάτω από την πίεση των τραπεζών και των ΜΜΕ, που βρίσκονται στα χέρια των σιωνιστών»¹⁰⁴². Επιπλέον, η ΧΑ αναφερόταν στο «σιωνιστικό βασίλειο του Χόλλυγουντ»¹⁰⁴³, ενώ κατά τον Μιχαλολιάκο, η Νέα Υόρκη ήταν «[η] μητρόπολη του παγκόσμιου σιωνισμού»¹⁰⁴⁴.

¹⁰³¹ Τ. Α. «Η ιστορική προέλευσις του Σιωνιστικού ανθελληνισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 141 [Απρίλιος-Μάιος 2009], σελ. 23.

¹⁰³² Αλεξίου Ι. «Η θέση της γυναίκας στη Λαϊκή κοινότητα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 71 [20 Μαΐου 1992], σελ. 23.

¹⁰³³ «Στην Καμπάλα και το Ταλμούδ οι ρίζες του Σατανισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 105 [Ιούλιος-Αύγουστος 2002], σελ. 40-43.

¹⁰³⁴ Καραγιάννης Δ. «Ο χρόνος ως οντότητα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 87 [20 Απριλίου 1995], σελ. 45.

¹⁰³⁵ «Καπιταλιστές και Έπαναστάσεις», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 129 [18 Σεπτεμβρίου 2006], σελ. 33.

¹⁰³⁶ «Φιλελεύθερα παραμύθια και όραμα ελευθερίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 76 (25 Ιανουαρίου 1993), σελ. 13.

¹⁰³⁷ «Ιστορία, Μύθοι και Πραγματικότητα γύρω από τα Πρωτόκολλα των Σοφών της 'Σιών'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 22.

¹⁰³⁸ «Η 'Αόρατη Κυβέρνηση'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 92 [20 Νοεμβρίου 1996], σελ. 18.

¹⁰³⁹ Καραγιάννης Δ. «Τα ναρκωτικά του Συστήματος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 85 [20 Σεπτεμβρίου 1994], σελ. 26.

¹⁰⁴⁰ Καραγιάννης Δ. «Ω, ευγενής και φιλάνθρωπος Αγγλία!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 92 [20 Νοεμβρίου 1996], σελ. 15.

¹⁰⁴¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Το Λαϊκό Εθνικιστικό κίνημα του μέλλοντος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 99 [20 Δεκεμβρίου 1999], σελ. 4.

¹⁰⁴² Ν. Ε. «Ελλάδα και κόσμος μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 103 [9 Νοεμβρίου 2001], σελ. 15.

¹⁰⁴³ «Υπόθεση Μελ Γκίμπσον», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 129 [18 Σεπτεμβρίου 2006], σελ. 44.

¹⁰⁴⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Στα συντρίμια του κόσμου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 74 [15 Οκτωβρίου 1992], σελ. 10.

Το 2002, ο Μιχαλολιάκος υπογράμμισε ότι «ο παγκόσμιος εχθρός σήμερα, ο εχθρός της ελευθερίας των Λαών είναι ο διεθνής σιωνισμός, που μαζί με μια συμμορία διεθνών κερδοσκοπών, που στο μόνο που διαφέρουν από τους σιωνιστές είναι στο αίμα, από κοινού οικοδομούν την περίφημη 'παγκοσμιοποίηση'» (Μιχαλολιάκος 2002, σελ. 9).

Η ΧΑ υποστήριξε ότι οι Εβραίοι είχαν εμπλακεί σε διάφορες εξελίξεις στον κόσμο. Για παράδειγμα, έκανε λόγο για «ψευτοεπαναστάσεις, στημένες από το Παγκόσμιο Σιωνιστικό Κεφάλαιο... στην Σερβία, στην Πολωνία παλαιότερα, στην Ουκρανία, στην Γεωργία και αλλού. Πρωταγωνιστής σ' αυτές ο Εβραίος μεγαλοχρηματιστής Σόρος»¹⁰⁴⁵. Μάλιστα, επεσήμαινε ότι «δεν θα πρέπει να παραβλέπεται η ανάμειξη του διεθνούς σιωνιστικού παράγοντος στις Βαλκανικές εξελίξεις, δοθείσης και της εβραϊκής καταγωγής των αξιωματούχων των ΗΠΑ που δραστηριοποιήθηκαν το τελευταίο διάστημα στις Βαλκανικές ζυμώσεις... αλλά και Εβραίων επιχειρηματιών (πχ. Τζωρτζ Σώρος)»¹⁰⁴⁶. Αναφερόμενος ειδικά στον Σόρος, ο Μιχαλολιάκος επισήμαινε ότι είναι «Εβραίος μεγαλοκαπιταλιστής... [που] θεωρεί πνευματικό του πατέρα και εμπνευστή του τον εβραίο φιλόσοφο Καρλ Πόππερ ...που είχε σαν μέντορά του τον επίσης εβραίο Βιτγκενστάιν»¹⁰⁴⁷.

Η ΧΑ εξακολούθησε να υποστηρίζει ότι «διά την έκρηξη του Β' Παγκοσμίου Πόλεμου ήσαν κυρίως υπεύθυνοι οι Ευρωπαίοι πράκτορες του Ιουδαϊκού Διεθνούς Χρηματισμού δια την ολοκλήρωση των σχεδίων αυτού προς την πλήρη καθυπόταξη της Ευρωπαϊκής Ηπείρου»¹⁰⁴⁸ και θεωρούσε ότι «ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν μία 'Σταυροφορία' για να επιβληθεί ξανά στη Γερμανία το άτιμο νομισματικό σύστημα των σιωνιστών Τραπεζιτών... και ν' ανοίξει ο δρόμος έτσι για την καταστροφή των Κρατών της Δύσης που συνέχιζαν ν' αρνούνται μία Σιωνιστική-Μαρξιστική Παγκόσμια Δικτατορία»¹⁰⁴⁹. Μάλιστα, κατά την ΧΑ, «οι μόνοι νικητές [των δύο παγκοσμίων πολέμων]... υπήρξαν οι Ιουδαιο-Αμερικανοί Σιωνιστές επικυρίαρχοι»¹⁰⁵⁰.

Επιπλέον, κατά την ΧΑ, ο μεταπολεμικός κόσμος αποτελούσε αποτέλεσμα σιωνιστικού σχεδιασμού. Συγκεκριμένα, υποστήριξε ότι «οι δυνάμεις εκείνες που κυβερνούσαν την Αμερική από τα παρασκήνια, διά του Ρούζβελτ, δηλαδή οι σιωνιστές, ήταν οι ίδιες ακριβώς που είχαν επιβάλλει τον κομμουνισμό στην Ρωσία το 1917 και που ουσιαστικά κυβερνούσαν και την Σοβιετική Αυτοκρατορία, διά του Στάλιν. Οι σιωνιστές, λοιπόν, που προκάλεσαν τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, είχαν σχεδιάσει έναν διπολικό μεταπολεμικό κόσμο, υπό την κυριαρχία των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ενώσεως»¹⁰⁵¹.

Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, ο Μιχαλολιάκος υποστήριξε ότι ο Πρόεδρος της Ρωσίας Μπορίς Γέλτσιν «παρέδωσε τον φυσικό πλούτο ενός ολόκληρου λαού στους σιωνιστές ολιγάρχες Μπερεζόφσκι, Γκουζίνσκι, Χονταρκόφσκι κλπ»¹⁰⁵². Επιπλέον, σε άρθρα που δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό (π.χ. τ. 120 και 137), περιγραφόταν η σύγκρουση του Προέδρου

¹⁰⁴⁵ «Καπιταλιστές και Έπαναστάσεις», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 129 [18 Σεπτεμβρίου 2006], σελ. 33.

¹⁰⁴⁶ Ιωαννίδης Π. «Προς 3^ο Βαλκανικό Πόλεμο;», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 102 [20 Ιουλίου 2001], σελ. 21.

¹⁰⁴⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Από τον Καρλ Μαρξ στον Καρλ Πόππερ και από τον Βλαδίσμηρο Λένιν στον Τζωρτζ Σόρος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 141 [Απρίλιος-Μάιος 2009], σελ. 4.

¹⁰⁴⁸ Μιχαλόπουλος Β. «8^η Μαΐου 1945: μία αποφράδα επέτειος για την Ευρώπη και το έθνος μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 122 [Ιούνιος-Ιούλιος 2005], σελ. 47.

¹⁰⁴⁹ «Καπιταλιστές και Έπαναστάσεις», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 129 [18 Σεπτεμβρίου 2006], σελ. 34.

¹⁰⁵⁰ Μιχαλόπουλος Β. «8^η Μαΐου 1945: μία αποφράδα επέτειος για την Ευρώπη και το έθνος μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 122 [Ιούνιος-Ιούλιος 2005], σελ. 47.

¹⁰⁵¹ «Τα ματωμένα σύνορα της Γιάλας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 140 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2009], σελ. 23.

¹⁰⁵² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η 'Αυτοκρατορία', τα 'ορφανά του Μαρξ' και ο κόσμος που έρχεται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 117 [Σεπτέμβριος 2004], σελ. 5.

της Ρωσίας Βλάντιμιρ Πούτιν με τους Εβραίους ολιγάρχες της χώρας του. Τέλος, κατά την ΧΑ, ακόμα και το Βατικανό και οι Προτεστάντες ελέγχονταν από τους Εβραίους¹⁰⁵³.

Και μετά το Β' Συνέδριο, η ΧΑ εξακολουθούσε να υποστηρίζει ότι υπήρχε οργανωμένο σχέδιο προώθησης της φυλετικής επιμειξίας. Μάλιστα, υποστήριζε ότι «οι εβραίοι μισάνθρωποι πλησιάζουν όλο και περισσότερο στον αντικειμενικό σκοπό της παγκοσμίου κυριαρχίας πάνω σε μία αδιαφοροποίητη πολυφυλετική μάζα. Και οι καλύτερες φυλές, αυτές που ανήκουν στο Άριο (ή Ινδοευρωπαϊκό) ανθρωπινό υπο-είδος, θα πρέπει πρώτες να εξαφανισθούν. Είτε δια μέσου εντέχνως προκατασκευασμένων πολέμων μεταξύ τους, είτε δια μέσου του σταδιακού φυλετικού τους μαρασμού και μίξεως με τις φυλές των άλλων ανθρωπίνων υπο-ειδών»¹⁰⁵⁴.

Κατά την ΧΑ, οι Σιωνιστές «απεργάζονται και αποσκοπούν εις τον σταδιακόν εκμηδενισμόν όλων των ομοιογενών εθνικών κοινωνιών δια την μέσω της φυλετικής επιμειξίας παγίωσιν και εξασφάλισιν μίας παθητικής αενάου τυραννίας»¹⁰⁵⁵. Επιπλέον, η ΧΑ τόνιζε ότι η εκτεταμένη φυλετική επιμειξία είναι «στόχος των 'σοφών της Σιών'» και η σχετική προπαγάνδα «περνά κυρίως μέσα από την τηλεόραση και τον κινηματογράφο με τις εβραϊκές παραγωγές που έχουν αναλάβει να εθίσουν την λευκή ανθρωπότητα στην εικόνα κοινωνιών μιγάδων»¹⁰⁵⁶. Τέλος, έκανε λόγο για «ενθαρρυνόμενη φυλετική επιμειξία» που ήταν αποτέλεσμα της «Σιωνιστο-αμερικανικής κατοχής-υποτέλειας όλων των Ευρωπαϊκών χωρών της ΕΕ»¹⁰⁵⁷.

Με την ίδια οπτική, και το ζήτημα της μετανάστευσης εξω-ευρωπαϊκών πληθυσμών προς την Ευρώπη ήταν «δημιούργημα του εβραίου δυνάστη»¹⁰⁵⁸, προκειμένου οι Εβραίοι να κυριαρχήσουν. Γι' αυτό και κατά την ΧΑ, έθεσαν σε εφαρμογή ένα σχέδιο «να εμποτίσουν την Λευκή σκέψη με τα νοσηρά δημιουργήματα της πολυφυλετικής, διεθνιστικής κοινωνίας... ώστε να μειωθεί η Αντίσταση των Λευκών στη συνεχή εισροή ΑφροΑσιατών στην Ευρώπη»¹⁰⁵⁹.

Η ΧΑ τόνιζε ότι «σκοπός μας πρέπει να 'ναι η συντριβή του συστήματος που διαιωνίζει τη φυλετική κατάπτωση, την πολυφυλετική κοινωνία. Και αυτό το σύστημα δεν είναι άλλο παρά ο εβραίος δυνάστης ανά τον κόσμο. Αυτόν πρέπει να πολεμήσουμε, αυτόν πρέπει να απομονώσουμε, να τον συντρίψουμε, να τον εξαφανίσουμε»¹⁰⁶⁰.

Ιστορικός Αναθεωρητισμός - Ολοκαύτωμα

Μία ακόμα παράμετρος του αντισιωνισμού της ΧΑ είναι και ο ιστορικός αναθεωρητισμός των γεγονότων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, και κυρίως του θέματος των στρατοπέδων συγκέντρωσης. Ήδη από το πρώτο τεύχος του περιοδικού, η ΧΑ έκανε λόγο για «χονδροειδή... προπαγάνδα του ολοκαυτώματος»¹⁰⁶¹, και κατόπιν για «ψέμματα της 'φιλολογίας των φούρνων'»¹⁰⁶². Υποστήριζε ότι πρόκειται για «συστηματικ[ή] προσπάθει[α] των εβραίων... να καλλιεργήσουν στο έπακρον τα αισθήματα ενοχής της Ευρωπαϊκής φυλής, σε ότι

¹⁰⁵³ «Η Ρωσία σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 91 [25 Ιουνίου 1996], σελ. 29.

¹⁰⁵⁴ Νικηφορίδης Κ. «Η φυλετική δύναμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 77 [12 Μαρτίου 1993], σελ. 22.

¹⁰⁵⁵ Μιχαλόπουλος Β. «Φυλή και φυλετισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 123 [Οκτώβριος 2005], σελ. 30.

¹⁰⁵⁶ Ιωαννίδης Π. «Εκφυλισμός, ο μείζων κίνδυνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 99 [20 Δεκεμβρίου 1999], σελ. 48-49.

¹⁰⁵⁷ Μιχαλόπουλος Β. «Η 'ιερή αγελάδα' της ψευδο-δημοκρατίας και η δειμοκρατία (=τρομοκρατία)», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 118 [Οκτώβριος 2004], σελ. 51.

¹⁰⁵⁸ «Μετανάστευση και εβραϊσμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 78 [30 Απριλίου 1993], σελ. 33.

¹⁰⁵⁹ «Μετανάστευση και εβραϊσμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 78 [30 Απριλίου 1993], σελ. 34.

¹⁰⁶⁰ «Μετανάστευση και εβραϊσμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 78 [30 Απριλίου 1993], σελ. 34.

¹⁰⁶¹ «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 4.

¹⁰⁶² «Χρυσή Αυγή - Κάλεσμα - Πρόσκληση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 27 [15 Ιουνίου 1987], σελ. 2.

αφορά την δήθεν γενοκτονία τους από τους εθνικοσοσιαλιστές»¹⁰⁶³ καθώς, κατά την ΧΑ, «πλέον έχει πασιφανώς καταδειχθή δια βιβλίων και... ερευνών... ότι τα περί θαλάμων αερίων και ολοκαυτώματος είναι μυθεύματα αποσκοπούντα στην πρόκληση φιλικής διαθέσεως και συμπαθείας προς τους Εβραίους και στην θεμελίωσι ενός συμπλέγματος ενοχής άλλων λαών απέναντι των Ιουδαίων»¹⁰⁶⁴.

Η ΧΑ με εκτενή αρθρογραφία προέβαλλε τα επιχειρήματα των λεγόμενων αναθεωρητών ιστορικών (π.χ. τ. 29, 46, 66) και ιδιαίτερος τις δραστηριότητες του εκδότη Ernst Zundel (τ. 20, 28, 54, 69, 73), του καθηγητή Γαλλικής Φιλολογίας Robert Faurisson (τ. 24, 47, 49, 66, 67, 71) και του ιστορικού David Irving (τ. 24, 34, 48, 73). Παράλληλα, δημοσίευε και άλλες σχετικές ειδήσεις (π.χ. τ. 23, 40, 46), αλλά και πολυσέλιδα άρθρα με θέμα τον ιστορικό αναθεωρητισμό και τα επιχειρήματα των φορέων του (π.χ. τ. 39, 50, 54, 57).

Η ΧΑ υποστήριζε ότι από την κατηγορία περί εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, η οποία κρίθηκε στη Δίκη της Νυρεμβέργης, «ξεπήδησε ο μύθος των 6.000.000 νεκρών Εβραίων στα κρεματόρια, ο μύθος του Νταχάου και του Άουσβιτς»¹⁰⁶⁵. Επιπλέον, θεωρούσε ότι στην Δίκη αυτή δίκασαν «δικαστές-ανδρείκελα του εβραίου»¹⁰⁶⁶.

Κατά την ΧΑ, «δεν είναι οι Εθνικοσοσιαλιστές εκείνοι που πρέπει να αποδείξουν ότι δεν υπήρξε ποτέ Εβραϊκή γενοκτονία, αλλά αντίθετα είναι οι Εβραίοι εκείνοι που πρέπει να αποδείξουν ότι υπήρξε, διότι αποδείξεις περί αυτού, δεν προσκόμισαν ενώπιον της Ιστορίας ΠΟΤΕ!»¹⁰⁶⁷. Η ΧΑ χαρακτήριζε το θέμα των στρατοπέδων συγκέντρωσης και την εξόντωση των Εβραίων ως «παραμυθολογία»¹⁰⁶⁸ και υποστήριζε ότι «κανένας... δεν μπόρεσε να αποδείξει ποτέ ότι υπήρχε συστηματικό σχέδιο εξοντώσεως των αιχμαλώτων και δη των Εβραίων στα Στρατόπεδα Συγκεντρώσεως. Ο μύθος των 'θαλάμων αερίων' είναι η μεγαλύτερη και συνάμα τραγικότερη σκηνοθετημένη απάτη της πολιτικής ιστορίας του 20^{ου} αιώνα»¹⁰⁶⁹.

Επιπλέον, η ΧΑ τόνιζε ότι «ο μύθος των 6.000.000 θυμάτων είναι ο τελευταίος και μεγαλύτερος μύθος που επινόησε η Εβραϊκή προπαγάνδα για να διαιωνίζει το σύμπλεγμα ενοχής που κατέχει τους Ευρωπαίους έναντι του 'δύσμοιρου' Εβραϊκού λαού»¹⁰⁷⁰. Μάλιστα, ο Μιχαλολιάκος έκανε λόγο για «το παραμύθι περί των 6.000.000 δήθεν νεκρών και αναστηθέντων και αποζημιωθέντων εβραίων»¹⁰⁷¹. Κατ' εκείνον, «δεν ήταν δυνατόν να έχουν θανατωθεί 6.000.000 εβραίοι για τον απλούστατο λόγο ότι δεν υπήρχαν τόσοι (σύμφωνα με πηγές εβραϊκές) στα εδάφη που κατείχαν οι Γερμανοί»¹⁰⁷². Η ΧΑ, μάλιστα, υποστήριζε ότι ο αριθμός των νεκρών Εβραίων «δεν πρέπει να υπερβαίνει το 1.000.000, αριθμός που θεωρείται λογικός, δεδομένων των συνθηκών του πολέμου»¹⁰⁷³.

Ο ιστορικός αναθεωρητισμός έχει τόσο μεγάλη σημασία για την ΧΑ ώστε η ίδια υπογράμμιζε ότι βοήθησε στην έκδοση για πρώτη φορά στα ελληνικά του βιβλίου του Richard Harwood

¹⁰⁶³ Ποριώτης Ι. «Ολοκαύτωμα ή ολοκαυτώματα;», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 9 [Μάρτιος-Απρίλιος 1983], σελ. 18.

¹⁰⁶⁴ «Ο 'άγγελος' της ειρήνης Elie Wiesel», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 18.

¹⁰⁶⁵ Εωθίνος Αρ. «Δίκη της Νυρεμβέργης: η υποκρισία της Δημοκρατίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό], τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 11.

¹⁰⁶⁶ «In memoriam», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 5.

¹⁰⁶⁷ «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 8.

¹⁰⁶⁸ «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 7.

¹⁰⁶⁹ «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 8.

¹⁰⁷⁰ «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 8.

¹⁰⁷¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «25^η Μαρτίου, η αλήθεια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 70 [2 Απριλίου 1992], σελ. 16.

¹⁰⁷² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εθνικοσοσιαλισμός, η δική μας αλήθεια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 64 [15 Ιουλίου 1991], σελ. 8.

¹⁰⁷³ «Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 8.

«Μύθος ή Ολοκαύτωμα – 6.000.000 νεκροί;» το 1982, από τις εκδόσεις «Ελεύθερη Σκέψις»¹⁰⁷⁴. Μάλιστα, το Προοίμιο στην ελληνική έκδοση του βιβλίου το έγραψε τον Σεπτέμβριο του 1981 ο αρθρογράφος του περιοδικού «Το Κίνημα» και κατόπιν της «Χρυσής Αυγής» Γ. Ηλιόπουλος (Harwood, 1993). Επιπλέον, η ίδια η ΧΑ τόνιζε ότι «ο Λαϊκός Σύνδεσμος – Χρυσή Αυγή μέσα στα πλαίσια των εκδοτικών δραστηριοτήτων του και χάρη στην ευγενική προσφορά συναγωνιστού, εξέδωσε το βιβλίο των Manfred Roeder και Thies Christophersen 'ΑΟΥΣΒΙΤΣ: η προσωπική αφήγηση ενός αυτόπτη μάρτυρα', το οποίο διατίθεται αποκλειστικά από τα γραφεία μας»¹⁰⁷⁵.

Το βιβλίο κυκλοφόρησε στα ελληνικά χωρίς να αναφέρεται εκδοτικός οίκος, ενώ στο προοίμιο υπάρχει η ημερομηνία 8-8-1988¹⁰⁷⁶. Την μετάφραση του βιβλίου και την έκδοσή του υπογράφει ο «Άρης Αρίων», ο οποίος είχε αρθρογραφήσει και στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή». Όπως σημείωνε και ο ίδιος, το βιβλίο αυτό «ήταν το πρώτο μεταπολεμικό βιβλίο που αμφισβήτησε ανοικτά την μέχρι τότε κοινή πίστη για το χαμό των 6.000.000 Εβραίων»¹⁰⁷⁷.

Και μετά το Β' Συνέδριο, η ΧΑ συνέχισε να μιλά για «τα ψέματα περί δήθεν εξοντώσεως των εβραίων»¹⁰⁷⁸ και για «τον τόσο γελοίο Μύθο εξοντώσεως 6.000.000 εβραίων»¹⁰⁷⁹. Επίσης, έκανε και πάλι λόγο για «το παραμύθι περί των 6.000.000 δήθεν νεκρών και αναστηθέντων και αποζημιωθέντων εβραίων»¹⁰⁸⁰ και θεωρούσε ότι «το Ολοκαύτωμα είναι ο βέβηλος ιδεολογικός Καύκασος που ύψωσε το ιερατείο της Σιών για να αλυσοδέσει τον Άριο στις επίπλαστες ενοχές του»¹⁰⁸¹.

Κατά την ΧΑ, «το 'ολοκαύτωμα' χρησιμοποιείται από τους εβραίους για να δικαιολογήσει τα αναίτια εγκλήματά τους ενάντια στον αθώο Αραβικό πληθυσμό και την διαρκώς αυξανόμενη καταπίεση εις βάρος των Παλαιστινίων»¹⁰⁸². Η ΧΑ συνέχισε να κάνει λόγο για «παραφιλολογία φούρνων»¹⁰⁸³ και να υπογραμμίζει ότι «η περί του ολοκαυτώματος φιλολογία δεν είναι Ιστορία, αλλά... Ιδεολογία! Ιδεολογία και το στήριγμα της σιωνιστικής παγκοσμιοποίησης»¹⁰⁸⁴. Μάλιστα, θεωρούσε ότι «το Άουσβιτς είναι η ποίηση του απολύτου ψέμματος στα πλατώ των σκηνοθετών, που κρατά δέσμιο μεταπολεμικά έναν ολόκληρο πολιτισμό»¹⁰⁸⁵ και υποστήριζε ότι «ο Αλφρεντ

¹⁰⁷⁴ Παππάς Χρ. «Το μεγάλο ψέμα των Εβραίων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 66 [25 Οκτωβρίου 1991], σελ. 23. Την συμμετοχή της ΧΑ στην εν λόγω έκδοση επισημαίνει και ο Μιχαλολιάκος (Μιχαλολιάκος 2002, σελ. 94).

¹⁰⁷⁵ «Άουσβιτς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 49 [Οκτώβριος 1989], σελ. 35.

¹⁰⁷⁶ Η επιλογή ημερομηνίας με πολλά «8» δεν πρέπει να ήταν τυχαία καθώς το 8^ο γράμμα του λατινικού αλφαβήτου είναι το "H", άρα το «88» εκφράζει το "HH" ήτοι κωδικοποιημένα το "Heil Hitler".

¹⁰⁷⁷ Αρίων Αρ. «Προοίμιο», σε Μ. Roeder και Th. Christophersen. «ΑΟΥΣΒΙΤΣ: η προσωπική αφήγηση ενός αυτόπτη μάρτυρα», αυτοέκδοση, χωρίς χρονολογία, σελ. 6.

¹⁰⁷⁸ Αλεξίου Ι. «Τα θεμέλια του οικοδομήματος κλυδωνίζονται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 75 [10 Δεκεμβρίου 1992], σελ. 17.

¹⁰⁷⁹ Αλεξίου Ι. «Τα θεμέλια του οικοδομήματος κλυδωνίζονται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 75 [10 Δεκεμβρίου 1992], σελ. 17.

¹⁰⁸⁰ Ν. Γ. Μ. «25^η Μαρτίου 1821: η Επανάσταση του Γένους», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 108 [Μάρτιος-Απρίλιος 2003], σελ. 16.

¹⁰⁸¹ Φιλίππου Ι. «Το Ολοκαύτωμα είναι ιδεολογία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 101 [1 Απριλίου 2001], σελ. 28.

¹⁰⁸² Πανταζής Π. «Ο διευθυντής του Άουσβιτς ομολογεί ότι οι 'θάλαμοι αερίων' χτίστηκαν από τους Σοβιετικούς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 80 [20 Σεπτεμβρίου 1993], σελ. 42.

¹⁰⁸³ Κ. Θ. «Μετά τον 'θάνατο' της Μεγάλης Ιδέας...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 132 [Μάιος-Ιούνιος 2007], σελ. 15.

¹⁰⁸⁴ «Βιβλίο για το πώς θα διδάσκεται το ολοκαύτωμα στα... ελληνικά σχολεία!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 134 [Οκτώβριος - Νοέμβριος 2007], σελ. 8.

¹⁰⁸⁵ Ι. Φ. «Ο εθνικοσοσιαλισμός, ο φασισμός, η ακροδεξιά και οι... αντιφασίστες ιεροεξεταστές των σύγχρονων καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 136 [Φεβρουάριος-Απρίλιος 2008], σελ. 11.

Χίτσκοκ σκηνοθετούσε στα στρατόπεδα συγκέντρωσης θαλάμους αερίων και ολοκαυτώματα»¹⁰⁸⁶.

Επιπλέον, στο περιοδικό συνεχίστηκε η δημοσίευση σωρείας άρθρων που αμφισβητούσαν την αυθεντικότητα του ημερολογίου της Άννας Φρανκ (π.χ. τ. 74, 80) και την ύπαρξη των θαλάμων αερίων (π.χ. τ. 75, 80) ή άρθρων με γενικότερο αναθεωρητικό περιεχόμενο (π.χ. τ. 91, 98, 110, 119, 121, 139, 140, 141, 144). Πολλά άρθρα έκαναν συγκεκριμένες αναφορές στους κύριους εκπρόσωπους του ιστορικού αναθεωρητισμού, όπως τον μηχανικό Fred Leuchter (τ. 77, 82, 83, 86), τον ιστορικό David Irving (τ. 76, 78, 80, 83, 85, 92, 102, 113, 118, 130, 131, 134), τον καθηγητή Robert Faurisson (τ. 80, 86, 92, 108, 131), και τον εκδότη Ernst Zundel (τ. 86, 116, 117, 120, 121, 122, 130, 131, 143). Μάλιστα, το 2002 η ΧΑ εξέδωσε σε βιβλίο στα ελληνικά την «Δεύτερη Αναφορά Λόχτερ» για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Νταχάου, του Μαουτχάουζεν και του Χαρτχάιμ (εκδόσεις «Ασκαλών»)¹⁰⁸⁷.

Εβραίοι και Έλληνες

Σύμφωνα με την ΧΑ, σημαντικό μέρος των εβραϊκών συνωμοσιών στρεφόταν ήδη από τα αρχαία χρόνια εναντίον των Ελλήνων, κάτι που, κατά την ΧΑ, εξακολουθεί να ισχύει μέχρι τις ημέρες μας. Η ΧΑ έκανε λόγο για «μακραίωνη πάλη του Ελληνισμού με τον Εβραϊσμό»¹⁰⁸⁸ και υποστήριζε ότι υπήρχε «φυσικό προαιώνιο μίσος και... αρχέγονη αντίθεση δύο εξ' ολοκλήρου εχθρικών λαών και φυλών, Ελλήνων και Ιουδαίων, Αρίων και Σημιτών»¹⁰⁸⁹. Μάλιστα, η ΧΑ μιλούσε για «αιώνια αντιπαράθεση Αρίων και Σημιτών και ειδικότερα Ελλήνων και Εβραίων»¹⁰⁹⁰, και οι Εβραίοι χαρακτηρίζονταν ως «ο αιώνιος εχθρός της φυλής μας»¹⁰⁹¹. Η ΧΑ έκανε λόγο για «παντοτεινό μίσος των Σιωνιστών εναντίον της φυλής μας και... προαιώνια διαμάχη του Ελληνισμού με τον Σιωνισμό»¹⁰⁹², το οποίο, κατά την ΧΑ, προέκυπτε από χωρία της Παλαιάς Διαθήκης, και υποστήριζε ότι «πίσω από κάθε εκστρατεία κατά του Ελληνισμού βρίσκεται ένας Εβραίος»¹⁰⁹³, καθώς «οι Εβραίοι ήταν, είναι και θα είναι παντοτινοί εχθροί του Ελληνισμού»¹⁰⁹⁴.

Η ΧΑ θεωρούσε ότι «από αρχαιότατων χρόνων οι Εβραίοι πρωτοστατούσαν σε κάθε ανθελληνική ενέργεια και βρίσκονταν πίσω από κάθε μεθοδευμένη εθνική μας καταστροφή»¹⁰⁹⁵ και συνεπώς «μοναδικός ένοχος για όλες τις συμφορές μας είναι ο βρωμερός και ύπουλος Σιωνισμός»¹⁰⁹⁶, καθώς «τα σιωνιστικά συμφέροντα... σκοπό είχαν, έχουν και θα έχουν την καταστροφή του Ελληνισμού»¹⁰⁹⁷. Μάλιστα, ο Μιχαλολιάκος μιλούσε για «εγκλήματα του σιωνισμού κατά της Ελλάδος στην πορεία των αιώνων»¹⁰⁹⁸. Η ΧΑ υποστήριζε ότι, ακόμα και

¹⁰⁸⁶ Ι. Φ. «Ο εθνικοσοσιαλισμός, ο φασισμός, η ακροδεξιά και οι... αντιφασίστες ιεροεξεταστές των σύγχρονων καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 136 [Φεβρουάριος-Απρίλιος 2008], σελ. 10.

¹⁰⁸⁷ Διαφημίζεται στο περιοδικό *Αντεπίθεση* τ. 10 [Β' Περίοδος], Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002, σελ. 46.

¹⁰⁸⁸ Ελευθερολάκων «Η 25^η Μαρτίου και το νόημα της ανεξαρτησίας σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 19.

¹⁰⁸⁹ Ανδρουτσόπουλος Π. «Εβραίοι και Ελληνικός Πολιτισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 67 [Δεκέμβριος 1991], σελ. 19.

¹⁰⁹⁰ Νικηφόρος «Εβραίοι και Βυζάντιο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 14.

¹⁰⁹¹ «Η Ελληνική τηλεόραση και οι αιώνιοι Καρχηδόνιοι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 13 [Ιανουάριος 1984], σελ. 18.

¹⁰⁹² «Μία Βιβλική Ιστορία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 25 [20 Μαρτίου 1987], σελ. 20.

¹⁰⁹³ «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 18 [Ιούλιος 1986], σελ. 13.

¹⁰⁹⁴ «'Εχθρός μας ο Ελληνισμός', *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 45.

¹⁰⁹⁵ «Το δακτυλογραφημένο κείμενο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 25.

¹⁰⁹⁶ «Χρυσή Αυγή - Κάλεσμα - Πρόσκληση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 27 [15 Ιουνίου 1987], σελ. 2.

¹⁰⁹⁷ Κομνηνός Κ. «Περισσότερους γραφειοκράτες, λιγότερες λόγχες (II)», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 53 [20 Απριλίου 1990], σελ. 9.

¹⁰⁹⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Τα σημάδια της ιστορίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 63 [29 Μαΐου 1991], σελ. 6.

στις ημέρες μας, «ο εβραϊσμός अपαράλλακτος συνεχίζει τη βρωμερή δράση του εναντίον παντός Ελληνικού... και μία μόνο λύση υπάρχει: DELEND A CARTHAGO!»¹⁰⁹⁹.

Κατά την ΧΑ, Σημίτες ήταν και οι Φοίνικες αλλά και οι Καρχηδόνιοι. Μάλιστα, γινόταν λόγος για «μιαρούς Καρχηδόνιους σημίτες, που υπακούοντας στο κέλευσμα του αίματος και την χρηματική ενίσχυση των Περσών ξεκινούν το 481 [π.Χ.] πόλεμο ενάντια στις Ελληνικές πόλεις [της κάτω Ιταλίας]»¹¹⁰⁰. Οι Καρχηδόνιοι χαρακτηρίζονταν ως «Σημιτογενείς Ανθέλληνες»¹¹⁰¹ και ως «Σημίτ[ες] αιμοσταγ[είς] δολοφόν[οι]»¹¹⁰² και κατά την ΧΑ, χάρη στην νικηφόρα έκβαση των μαχών αυτών αποφεύχθηκε «ο σημιτικός επιοικισμός της γηραιάς ηπείρου»¹¹⁰³.

«[Δ]ιαρκείς συνωμοσίες του Εβραίου διαβόλου»¹¹⁰⁴ ελάμβαναν χώρα και κατά την περίοδο του Βυζαντίου, καθώς η ΧΑ διέβλεπε «επιμονή του Διεθνούς Εβραϊσμού να εξοντώσει την Ορθοδοξία»¹¹⁰⁵. Η ΧΑ υποστήριζε ότι «Εβραίος ήτο ο δολοφόνος του Μεγάλου Αυτοκράτορος Ιουλιανού... [και] εβραϊκή καθαρά προέλευση [είχε η]... εικονομαχία»¹¹⁰⁶. Κατά την ΧΑ, στην πρώτη Άλωση της Πόλης ο εβραϊκός παράγων «έπαιξε καθοριστικό ρόλο με την υποστήριξη των Εβραίων της Καρχηδόνος του Αδρία Βενετίας, πανισχύρων εμπόρων και τοκογλύφων, οι οποίοι έστρεψαν προς την Πόλη [τους Σταυροφόρους]»¹¹⁰⁷. Αλλά και στην δεύτερη Άλωση της Πόλης, η ΧΑ επισήμανε ότι οι Δυτικοευρωπαίοι δεν βοήθησαν το Βυζάντιο ώστε να αποφευχθεί η Άλωση «τη υποκινήσει βεβαίως των Εβραίων της Καρχηδόνος... και με την βοήθεια των εδώ Εβραίων και λευκών Εβραίων που αντιπολιτεύοντο τον Παλαιολόγο και τον Πλήθωνα»¹¹⁰⁸. Μάλιστα, η ΧΑ υποστήριζε ότι η Κερκόπορτα ανοίχθηκε από τους Εβραίους καθώς «βρισκόταν στην Εβραϊκή συνοικία της πόλεως»¹¹⁰⁹.

Για την περίοδο της Τουρκοκρατίας, η ΧΑ υπογράμμισε ότι οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης «διακρίθηκαν σαν φοροεισπράκτορες και καταδότες των Ελλήνων [στους Τούρκους]»¹¹¹⁰, και τόνιζε ότι «οι Εβραίοι της Πόλης σκυλεύουν το νεκρό σώμα [του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε'] με ευχαρίστηση»¹¹¹¹.

Κατά την ΧΑ, Εβραίος ήταν και ο Φαλμεράιερ¹¹¹², ενώ ο δολοφόνος του Βασιλέως Γεωργίου του Α' στην Θεσσαλονίκη «είναι ο Εβραίος λοχαγός των μυστικών υπηρεσιών της Αυστροουγγαρίας Εσκενάζυ»¹¹¹³. Επιπλέον, η ΧΑ τόνιζε ότι «οι πιο επικίνδυνοι εισβολείς της Μακεδονίας υπήρξαν οι εβραϊκές βδέλλες της Θεσσαλονίκης»¹¹¹⁴. Η ΧΑ υποστήριζε ότι η σοσιαλιστική Φεντερασιόν που ιδρύθηκε το 1908 στην Θεσσαλονίκη «ηλέγχεται πλήρως από τους εβραίους»¹¹¹⁵, ενώ και το 1926 «πρώτοι βουλευτές του προδοτικού ΚΚΕ εξελέγησαν τρεις

¹⁰⁹⁹ Νικηφόρος «Εβραίοι και Βυζάντιο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 14.

¹¹⁰⁰ Ρόγκας Γ. «Η πολεμική αρετή των Ελλήνων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 21 (15 Οκτωβρίου 1986), σελ. 18.

¹¹⁰¹ «Η πολεμική αρετή των Ελλήνων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 25 [20 Μαρτίου 1987], σελ. 23.

¹¹⁰² «Η εποποιία του Ελληνικού αποικισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 28.

¹¹⁰³ Ανδρουτσόπουλος Π. «Ιαχή Νεκρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 31.

¹¹⁰⁴ Ρόγκας Γ. «Βυζάντιο: μύθοι - πραγματικότητας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 7.

¹¹⁰⁵ Νικηφόρος «Μιχαήλ Ψελλός και η Ελληνικότητα του Βυζαντίου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 8.

¹¹⁰⁶ Νικηφόρος «Εβραίοι και Βυζάντιο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 14.

¹¹⁰⁷ Νικηφόρος «Εβραίοι και Βυζάντιο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 14.

¹¹⁰⁸ Νικηφόρος «Μιχαήλ Ψελλός και η Ελληνικότητα του Βυζαντίου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 8.

¹¹⁰⁹ Νικηφόρος «Εβραίοι και Βυζάντιο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 14.

¹¹¹⁰ Ζαφειρόπουλος Δ. «Μακεδονία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 70 [2 Απριλίου 1992], σελ. 32.

¹¹¹¹ Ελευθερολάκων «Η 25^η Μαρτίου και το νόημα της ανεξαρτησίας σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 18.

¹¹¹² Νικηφόρος «Εβραίοι και Βυζάντιο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 14.

¹¹¹³ Νικολόπουλος Γ. «Βαλκανικοί Πόλεμοι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 48 [Σεπτέμβριος 1989], σελ. 29.

¹¹¹⁴ Ζαφειρόπουλος Δ. «Μακεδονία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 70 [2 Απριλίου 1992], σελ. 32.

¹¹¹⁵ Ποριώτης Ι. «Εβραίοι και 'Ελληνικός' Μπολσεβικισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 26.

εβραίοι»¹¹¹⁶. Κατά την ΧΑ, το ΚΚΕ είναι «εβραϊκό φερέφωνο των Σοβιέτ... δημιουργήμα των Κοέν, Βεντούρα και Μπεναρόγια»¹¹¹⁷.

Αναφερόμενη στη Μικρασιατική Εκστρατεία, η ΧΑ έβλεπε «Εβραίους» πίσω από όλες τις εμπλεκόμενες δυνάμεις. Συγκεκριμένα, υποστήριζε: «η Ιταλική Εβραϊομασσωνία πολέμια της Πατρίδας μας στη διπλωματία, η αχάριστη Αλβιόνα αδιάφορη, οι Εβραϊοκίνητοι Γάλλοι δίνουν συμβούλους και εκπαιδεύουν τους Μογγόλους... Επικεφαλής τους ο Εβραίος ντονμές Κεμάλ... που δέχεται άφθονη βοήθεια από τη γαλλική στοά Alliance, την Εβραϊκή Παντοδύναμη Μασσωνική στοά Β'ναι Βρίθ απ' τη Θεσσαλονίκη... παίρνει χρυσό και πυροβόλα από τον ομόφυλό του Μπολσεβίκο Μπρονστάιν-Τρότσκι. Πλουτοκρατική Εβραϊοκρατούμενη Δύση και Μπολσεβίκικη Ανατολή στο πλευρό του κτήνους για την εξόντωση του Ελληνισμού... Πλήγμα στα νώτα των Ηρώων μας από το εξάμβλωμα των Μπεναρόγια, Κοέν και Βεντούρι κι από τη φυλλάδα τους Avanti... Ο Εβραίος ελληνοδιώχτης νομάρχης Ραχμή Μπέης κατευθύνει τους Τσέτες»¹¹¹⁸.

Επιπλέον, κατά την ΧΑ, «Εβραίος ήταν ο έμπορος όπλων Μπαζίλ Ζαχάρωφ, που ενθάρρυνε με υποσχέσεις την ελληνική κυβέρνηση να ξεκινήσει την εκστρατεία και που εγκατέλειψε τον ελληνικό στρατό χωρίς εφοδιασμό στο πιο κρίσιμο σημείο των επιχειρήσεων»¹¹¹⁹. Όπως χαρακτηριστικά περιέγραφε ο Μιχαλολιάκος, το 1922 «ο ελληνοισμός προδωμένος από την Αντάντ έδινε τις τελευταίες του μάχες απέναντι στους Μογγόλους υπανθρώπους του Εβραίου Κεμάλ, που είχε ενισχυθεί με χρυσάφι και πυροβολικό από τους εβραϊομπολσεβίκους Λένιν και Τρότσκι-Μπρονστάιν»¹¹²⁰.

Αλλά και κατόπιν, η ΧΑ συνέχισε να εντοπίζει δυσμενείς εβραϊκές παρεμβάσεις στα ελληνικά πράγματα. Ο Βασιλιάς των Ελλήνων Γεώργιος Β' χαρακτηριζόταν ως «πιστό όργανο» και «πράκτορας» της Αγγλικής πολιτικής και ως «ερωμένο[ς] (ούτε καν εραστή[ς]) της εβραϊκής Ίρμας Κοέν»¹¹²¹. Κατά την ΧΑ, εβραϊκής καταγωγής ήταν και «ο πολέμαρχος και ένθερμος υποστηρικτής της 'Ανεξάρτητης Σλαβομακεδονίας' Σαράφης»¹¹²², ενώ ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος ήταν «Μασώνο[ς]»¹¹²³.

Μάλιστα, η ΧΑ υποστήριζε ότι οι μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ «αναζητούσαν το πρόσχημα για να ανατρέψουν τη χούντα, επειδή δεν εξυπηρετούσε πλέον τα σχέδιά τους για ενδυνάμωση της εβραϊκής πολιτικής επιρροής στον μείζονα χώρο της Ανατολικής Μεσογείου»¹¹²⁴.

Κατά την ΧΑ, η αντιπαλότητα των Εβραίων με τους Έλληνες συνεχίζεται και στις μέρες μας. Γράφοντας στην αρχές του 1983, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «η χώρα μας βρίσκεται πλέον στην τελευταία φάση της ιουδαιοποίησης της»¹¹²⁵. Ο Νεοέλληνας χαρακτηριζόταν από την ΧΑ ως «το έσχατο... κατακάθι της παρακμής, ευνουχισμένος από τον ευδαιμονισμό και αλλοτριωμένος από τον εβραϊκό τρόπο ζωής – άλλοι τον λένε αμερικανικό – πορεύεται την οδό της ολοσχερούς

¹¹¹⁶ Ποριώτης Ι. «Εβραίοι και 'Ελληνικός' Μπολσεβικισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 26.

¹¹¹⁷ «Η Μακεδονία μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989] σελ. 23.

¹¹¹⁸ Ρόγκας Γ. «Μικρασιατική Εκστρατεία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 15.

¹¹¹⁹ «Εβραίοι και 1922», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 16.

¹¹²⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η Μεγάλη Ιδέα και οι Έλληνες σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 17 [29 Μαΐου 1986], σελ. 5.

¹¹²¹ Λιάπης Χρ. «Η επέτειος του θανάτου του Ιωάννου Μεταξά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 33 [Φεβρουάριος 1988], σελ. 19.

¹¹²² «Και πάλι οι Εβραίοι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 68 [20 Ιανουαρίου 1992], σελ. 6.

¹¹²³ Ρόγκας Γ. «Ιούλιος 74 – Ιούλιος 91», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 64 [15 Ιουλίου 1991], σελ. 40.

¹¹²⁴ Φιλίππου Ι. «Ψωμί- Παιδεία- Ελευθερία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 31 [Δεκέμβριος 1987], σελ. 3.

¹¹²⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 3.

καταστροφής»¹¹²⁶. Επιπλέον, «ο Ελληνικός πολιτισμός... σήμερα καταστρέφεται, υπονομεύεται, παραποιείται και διαφθείρεται από το χιλιοκέφαλο εβραϊκό ερπετό»¹¹²⁷. Ο Μιχαολιάκος υποστήριξε ότι «Εβραίοι και εβραϊοκίνητοι 'διανοούμενοι' δηλητηριάζουν τις ψυχές των Ελλήνων»¹¹²⁸, ενώ κατά την ΧΑ, οι εβραίοι «εκμεταλλεύονται την κυριαρχία του[ς] στα μέσα ενημερώσεως με πραγματικά καταχθόνιο τρόπο, ώστε να ποτίζουν με το δηλητήριο του[ς] τούς ανύποπτους ομοφύλους μας»¹¹²⁹.

Ομοίως, η ΧΑ εντόπιζε μεγάλη εβραϊκή διείσδυση και στα κυβερνώντα κόμματα της χώρας, τα οποία χαρακτήριζε ως «τα ανδρείκελα του Διεθνούς Εβραίου» και έκανε λόγο για «τα κοπρόσκυλα Δεξιάς και Αριστεράς [τα οποία είναι] οι σφουγγοκολάριοι του Εβραίου Δυναστίου»¹¹³⁰. Κατά την ΧΑ, «η Νέα Δημοκρατία είναι το κόμμα της μασσωνίας και του εβραϊσμού»¹¹³¹ και το κόμμα «που κατ' εξοχήν αντιπροσωπεύει τον καπιταλιστικό εφιάλη του παγκόσμιου εβραϊκού καταναλωτικού IMPERIUM»¹¹³². Μάλιστα, θεωρούσε ότι ο δήμαρχος Αθηναίων Μιλτιάδης Έβερτ είχε «ύποπτο εβραϊσμού όνομα»¹¹³³ και ήταν «πρωτοπόρος στον Φιλοεβραϊσμό»¹¹³⁴. Η ΧΑ υποστήριξε ότι «η καταγωγή του ίσως να είναι εβραϊκή, ίσως και όχι... [Η] όλη πολιτική του είναι φιλοεβραϊκή και αντεθνική»¹¹³⁵. Επιπλέον, τον επέκρινε γιατί «πάντρεψε την κόρη του με ένα Εβραίο, της γνωστής σιωνιστικής οικογένειας Μάτσα»¹¹³⁶. Κατά την ΧΑ, ο Έβερτ ήταν ο «εκλεκτός των Εβραίων»¹¹³⁷.

Από την άλλη, όμως, «εβραϊκής καταγωγής»¹¹³⁸ ήταν και ο Ανδρέας Παπανδρέου, τον οποίον ο Μιχαολιάκος αποκάλεσε «Εβραϊκής καταγωγής πρόεδρ[ο] του ΠΑΣΟΚ»¹¹³⁹. Μάλιστα, ο Μιχαολιάκος θεωρούσε ότι στην εξάπλωση των δραστηριοτήτων του Γ. Κοσκωτά στην Ελλάδα έπαιξε ρόλο «η εβραιομασωνία»¹¹⁴⁰.

Κατά την ΧΑ, η αναγνώριση του Ισραήλ από την Ελλάδα ήταν «επιπλέον μια πράξη δουλοπρεπείας απέναντι στο διεθνή σιωνισμό»¹¹⁴¹, ενώ επισημαινόταν ότι «οι Έλληνες Μασώνιοι... συνειδητά ή ασυνειδητά... βοηθούν τον Εβραϊσμό να απορροφήσει στο Παγκόσμιο χωριό την Ελλάδα και τους Έλληνες»¹¹⁴².

¹¹²⁶ Ποριώτης Ι. «Η αναβίωση της Μεγάλης Ιδέας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 4.

¹¹²⁷ Ρόγκας Γ. «Το χρέος μας στον πολιτισμό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 65 [Σεπτέμβριος 1991], σελ. 12.

¹¹²⁸ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Η 29^η Μαΐου 1453: η Μεγάλη Ιδέα και ο νέος Ελληνισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 10 [Μάιος-Ιούνιος 1983], σελ. 14.

¹¹²⁹ «Η Ελληνική τηλεόραση και οι αιώνιοι Καρχηδόνιοι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 13 [Ιανουάριος 1984], σελ. 18.

¹¹³⁰ «Παλαιστινιακή 'αλληλεγγύη'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 32 [Ιανουάριος 1988], σελ. 29.

¹¹³¹ «Η Νέα Δημοκρατία, οι Εθνικιστές και το μέλλον», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 12 [Δεκέμβριος 1983], σελ. 8.

¹¹³² «Η Δεξιά και η Αριστερά σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 50 [Νοέμβριος 1989], σελ. 23.

¹¹³³ «Το 'φαινόμενο' Έβερτ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 12.

¹¹³⁴ «Το 'φαινόμενο' Έβερτ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 12.

¹¹³⁵ Ελευθερολάκων «Η 25^η Μαρτίου και το νόημα της ανεξαρτησίας σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 19.

¹¹³⁶ «Σημεία των καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 36 [Ιούνιος 1988], σελ. 30.

¹¹³⁷ «Πολιτική ενημέρωση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 50.

¹¹³⁸ Ελευθερολάκων «Η 25^η Μαρτίου και το νόημα της ανεξαρτησίας σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 22.

¹¹³⁹ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Σκάνδαλα – η ώρα της αλήθειας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 60 [10 Φεβρουαρίου 1991], σελ. 41.

¹¹⁴⁰ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Η Δημοκρατία γεννά τους Κοσκωτάδες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 40 [20 Νοεμβρίου 1988], σελ. 4.

¹¹⁴¹ «Νέα Δημοκρατία: αποτυχία παντού!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 57 [Οκτώβριος 1990], σελ. 45.

¹¹⁴² Ρόγκας Γ. «Μασωνία: για να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 66 [25 Οκτωβρίου 1991], σελ. 7.

Τέλος, ο ρόλος των Εβραίων στα ελληνικά πράγματα συνδυαζόταν πάντα και με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις καθώς, κατά τον Μιχαλολιάκο, ο σιωνισμός είναι «ο προαιώνιος εχθρός του Ελληνισμού... σχεδόν παγκόσμιος κυβερνήτης και με σύμμαχό του τον συνεχώς ισχυροποιούμενο άμεσο εχθρό μας τον Τούρκο»¹¹⁴³. Κατά την ΧΑ, «Σιωνισμός και Τουρκισμός είναι αιώνιοι εχθροί του Ελληνισμού»¹¹⁴⁴ και «ο εβραϊσμός... κινεί κάθε ανθελληνική και Τουρκόφιλη ενέργεια της κυβερνήσεως των ΗΠΑ»¹¹⁴⁵.

Και μετά το Β' Συνέδριο, η ΧΑ συνέχισε να εκφράζει τις ίδιες απόψεις και υποστήριζε ότι ο δρόμος των Ελλήνων είναι «ένα[ς] δρόμο[ς] αγώνος, φωτιάς και αίματος, [ο] μόνο[ς] που νοιώθουν οι απανταχού εβραίοι»¹¹⁴⁶. Εντόπιζε «την παρουσία [των Εβραίων] σε όλες τις διαλυτικές αντεθνικές κινήσεις (άσπλης και ένοπλης πάλης), σ' όλες τις περιόδους»¹¹⁴⁷. Κατά τον Μιχαλολιάκο, «ο εχθρός των Ελλήνων είναι κατ' ουσίαν ο σημερινός κυρίαρχος της οικουμένης»¹¹⁴⁸, ενώ γινόταν λόγος για «αντιπαλότητα Ελλήνων και Φοινίκων απ' τις καταγραφές της γνωστής ιστορίας», η οποία «σηματοδότησε την αρχή της Ελληνο-σημιτικής διαμάχης»¹¹⁴⁹.

Η ΧΑ συνέχισε να υποστηρίζει ότι υπήρχε διαμάχη του Ελληνισμού με τον Σιωνισμό κατά τους αρχαίους χρόνους (τ. 107, 121) και έκανε λόγο για «ραββινικές παραδόσεις περί αιώνιας διαπάλης Ελληνισμού-Εβραϊσμού»¹¹⁵⁰. Κατά την ΧΑ, ο Ξέρξης ήταν «έρμαιο αυλοκολάκων κι εβραίων» και επισήμαινε το ρόλο που έπαιξε «η Εσθήρ, η εβραία παλακίδα του»¹¹⁵¹. Επίσης, επισήμαινε ότι «μέσα στον Ελληνιστικό Κόσμο υπήρξε σύγκρουση πνευματική, αλλά και πολλές φορές αιματηρή μεταξύ Ελλήνων και Εβραίων»¹¹⁵² και τόνιζε ότι «σε δύο σημαντικές ναυμαχίας, συνετρίβη ο καρχηδονιακός στόλος και... οι Έλληνες με αμετρήτους κρουνοί αίματος... απέτρεψαν την σημιτικοποίησιν της γηραιάς Ηπείρου»¹¹⁵³. Κατά την ΧΑ, οι Εβραίοι προέτρεψαν τους Άραβες στην πυρπόληση της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας και «οργάνωσαν και την γενοκτονία του Ελληνισμού της»¹¹⁵⁴.

Ως προς την Άλωση της Κωνσταντινούπολης, η ΧΑ εξακολούθησε να υποστηρίζει ότι «οι φιλάργυροι Βενετοί έμποροι [της Κωνσταντινούπολης]... έμειναν αδιάφοροι ή και συχνά συνήργησαν με τους Εχθρούς, οδηγημένοι από τα προστάγματα των Ιουδαίων Τραπεζιτών που επηρεάζουν το Δογικό παλάτι»¹¹⁵⁵. Μάλιστα, κατά την ΧΑ, «στα δύσκολα χρόνια της δουλείας που ακολούθησαν την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως, την πορεία του Ελληνισμού σημάδεψαν όχι ένας μα δύο κατακτητές: ο Τούρκος βέβαια, μα κι ο Εβραίος [ως τοκογλύφος]»¹¹⁵⁶.

¹¹⁴³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ληλασία ψυχών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 57 [Οκτώβριος 1990], σελ. 5.

¹¹⁴⁴ Κομνηνός Κ. «Ήταν ένα μικρό καράβι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 58 [Νοέμβριος 1990], σελ. 29.

¹¹⁴⁵ «Η έκθεση του Σταίητ Ντηπάρτμεντ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 61 [15 Μαρτίου 1991], σελ. 41.

¹¹⁴⁶ «Έλληνες εναντίον Εβραίων στην Παλαιστίνη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 77 [12 Μαρτίου 1993], σελ. 31.

¹¹⁴⁷ «10 κρίσεις για τον Σιωνισμό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 88 [25 Σεπτεμβρίου 1995], σελ. 16.

¹¹⁴⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Οι γεννημένοι 'νεκροί' και οι αιώνιοι έφηβοι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 90 (20 Ιανουαρίου 1996), σελ. 3.

¹¹⁴⁹ Ανδρουτσόπουλος Π. «Η 'ευδόκιμος αλκή' των Ελλήνων κατά των Εβραίων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 90 (20 Ιανουαρίου 1996), σελ. 4.

¹¹⁵⁰ «Τα ύπουλα σχέδια του Σιωνισμού για την Ελληνική συμπρωτεύουσα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 124 [Νοέμβριος 2005], σελ. 22.

¹¹⁵¹ Παππά Ε. «Ο τελευταίος Σαλαμινομάχος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 88 [25 Σεπτεμβρίου 1995], σελ. 10.

¹¹⁵² «Ο αρχαίος Ελληνισμός και οι Ιουδαίοι», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 129 [18 Σεπτεμβρίου 2006], σελ. 17.

¹¹⁵³ Μ. Τ. «Πας μη Έλλην βάρβαρος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 121 [Απρίλιος-Μάιος 2005], σελ. 22.

¹¹⁵⁴ «Οι διωγμοί των Ελλήνων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 17.

¹¹⁵⁵ «Ο Μαρμαρωμένος Βασιλιάς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 104 [Μάιος-Ιούνιος 2002], σελ. 7.

¹¹⁵⁶ Παππά Ε. «Εβραίοι και Τουρκοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 132 [Μάιος-Ιούνιος 2007], σελ. 18.

Η ΧΑ υποστήριζε ότι «οι σιωνιστές δεν επιθυμούσαν την απελευθέρωση των Ελλήνων. Αντίθετα εργαζόνταν προς όφελος των Τούρκων, διότι η τουρκοκρατία εξυπηρετούσε τα σχέδιά τους για εκμεταλλευτική αισχροκέρδεια σε βάρος του υπόδουλου Ελληνισμού. Ωστόσο κατάφεραν να επωφεληθούν οικονομικά [και από την Επανάσταση του 1821, καθώς]... [η] οικονομική δυσπραγία του Ελληνισμού και οι αυξημένες ανάγκες του σε όπλα, πολεμοφόδια και τρόφιμα, έγιναν αντικείμενο της πιο σκληρής εκμεταλλεύσεως από τους σιωνιστές τραπεζίτες του Λονδίνου, οι οποίοι επωφελήθηκαν των περιστάσεων... υποδουλώνοντας οικονομικά το επαναστατημένο γένος»¹¹⁵⁷. Κατά την ΧΑ, με τα δάνεια με επαχθείς όρους που χορήγησαν στους Έλληνες Αγγλοεβραίοι τραπεζίτες κατά την διάρκεια της Επανάστασης, «ο διεθνής σιωνισμός άλωσε αίρια την πολιτική ζωή της Ελλάδας, εγκαθιδρύοντας ένα καθεστώς ξενοκρατίας, που συνεχίζεται μέχρι τις ημέρες μας»¹¹⁵⁸.

Η ΧΑ εντόπιζε αρνητικό ρόλο των Εβραίων και στον πόλεμο του 1897 καθώς ο προσωπικός τραπεζίτης του Κάιζερ ήταν Εβραίος και τον έσπρωξε προς ανθελληνική στάση, ενώ Εβραίος ήταν και ο Υπουργός Εξωτερικών της Βρετανίας Μπάλφουρ¹¹⁵⁹. Επίσης, έκανε λόγο για αρνητικό ρόλο τους στα Παρκερικά, στην εξέγερση του Ίλιντεν και στην δολοφονία του Βασιλέως Γεωργίου στην Θεσσαλονίκη καθώς ο δολοφόνος ήταν, κατά την ΧΑ, μέλος της Φεντερασιόν¹¹⁶⁰.

Η ΧΑ υποστήριζε ότι ο ρόλος των Εβραίων στο Μακεδονικό ζήτημα ήταν διαχρονικά αρνητικός¹¹⁶¹, καθώς «ο διεθνής Σιωνισμός στόχευε ανέκαθεν στην απόσπαση της Μακεδονίας από τον ελλαδικό κορμό»¹¹⁶². Μάλιστα, η ΧΑ υποστήριζε ότι «για τους απανταχού σιωνιστές η Θεσσαλονίκη ήταν και παραμένει η 'Μητέρα του Ισραήλ'. Οι ίδιοι δεν κρύβουν ότι θέλουν τον έλεγχο της σαν προγεφύρωμα από το Ισραήλ στην Ευρώπη και προς τούτο έχουν εργαστεί ποικιλοτρόπως και συστηματικώς»¹¹⁶³.

Κατά την ΧΑ, το κίνημα των Νεοτούρκων είχε «σιωνιστική προέλευση» (τ. 113 και 130). Επιπλέον, για την Μικρασιατική Καταστροφή, η ΧΑ σε άρθρο της το 2002 επισήμαινε τα ίδια που είχε επισημάνει και σε άρθρο της το 1986, δηλαδή ότι «ο Εβραίος ντονμές Κεμάλ... δέχεται άφθονη βοήθεια από τη γαλλική στοά Alliance, την Εβραϊκή Παντοδύναμη Μασσωνική στοά B'nai Brith απ' τη Θεσσαλονίκη... παίρνει χρυσό και πυροβόλα από τον ομόφυλό του Μπολσεβίκο Μπρονσταίν-Τρότσκι»¹¹⁶⁴.

Η ΧΑ εντόπιζε αρνητική συμμετοχή των Εβραίων ακόμα και σε σύγχρονα προβλήματα της Ελλάδας. Για το θέμα των Σκοπίων, το οποίο ανέκυψε έντονα μετά την κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε: «Αναζητήσατε τους συμμάχους των Σκοπιανών στους εχθρούς του Ελληνισμού. Εβραίος είναι ο Ντυροζέλ, που σφαγίασε την ιστορία των Ελλήνων με χρήματα μάλιστα της ΕΟΚ. Εβραίος και ο περίφημος Μπατεντέρ που με την έκθεσή του ζητούσε την αναγνώριση των Σκοπίων με την ονομασία Μακεδονία. Εβραίος και ο Γιόζιπ Μπρος, ο

¹¹⁵⁷ «Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 και οι Σιωνιστές», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 127 [Μάιος 2006], σελ. 24.

¹¹⁵⁸ Σ. Α. «Οι ρίζες της ξενοκρατίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 134 [Οκτώβριος - Νοέμβριος 2007], σελ. 15.

¹¹⁵⁹ Ανδρουτσόπουλος Π. «1897: ο προδομένος πόλεμος της ένδοξης Εθνικής Εταιρείας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 93 [15 Απριλίου 1997], σελ. 28.

¹¹⁶⁰ Ανδρουτσόπουλος Π. «1897: ο προδομένος πόλεμος της ένδοξης Εθνικής Εταιρείας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 93 [15 Απριλίου 1997], σελ. 28.

¹¹⁶¹ Χαραλαμπίδης Ι. «Ο ρόλος των Εβραίων στο Μακεδονικό ζήτημα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 93 [15 Απριλίου 1997], σελ. 47-50.

¹¹⁶² «Τα ύπουλα σχέδια του Σιωνισμού για την Ελληνική συμπτρωτεύουσα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 124 [Νοέμβριος 2005], σελ. 22.

¹¹⁶³ «Τα ύπουλα σχέδια του Σιωνισμού για την Ελληνική συμπτρωτεύουσα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 124 [Νοέμβριος 2005], σελ. 21.

¹¹⁶⁴ Γ. Ρ. «Μεγάλη Ιδέα: 'Το ίδιο Αίμα στο ίδιο Κράτος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 106 [Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2002], σελ. 31.

μπολσεβίκος Τίτο, ο εμπνευστής στα 1944, της ονομασίας Μακεδονία για τα Σκόπια. Σε εβραϊκά χέρια βρίσκονται τόσο η Νιού Γιόρκ Ταϊμς όσο και η Ουάσιγκτον Πόστ, που πρωτοστατούν στον αγώνα υπέρ των Σκοπίων»¹¹⁶⁵. Επιπλέον, κατά τον Μιχαλολιάκο, «η συνεκμετάλλευση του Αιγαίου προωθείται αργά, μα σταθερά από κύκλους εβραϊκών οικονομικών συμφερόντων μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών πετρελαίου»¹¹⁶⁶.

Κατά την ΧΑ, εβραϊκής καταγωγής ήταν και ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κ. Σημίτης¹¹⁶⁷, ενώ την κρίση στα Ίμια το 1996 την προκάλεσαν προβοκάτορες δημοσιογράφοι «της σιωνιστικών συμφερόντων και ιδιοκτησίας τουρκικής εφημερίδος Χουριέτ»¹¹⁶⁸. Επιπλέον, έκανε λόγο για «Τουρκοεβραϊκό κατεστημένο των νεοτούρκων Κεμαλιστών 'ντονμέδων'»¹¹⁶⁹ και επεσήμαινε ότι στην «καπιταλιστική ολιγαρχία της Τουρκίας... βρίθουν Εβραίοι (βλέπε Ραχμί Κοτς, Ισαάκ Αλατόν κλπ)»¹¹⁷⁰.

Το θέμα της μη-αναγραφής του θρησκευάτος στις αστυνομικές ταυτότητες προέκυψε από πίεση σιωνιστικών οργανώσεων¹¹⁷¹, ενώ οι μασκώτ των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 2004, οι κούκλες Φοίβος και Αθηνά, «είναι εβραϊκές κούκλες σύμφωνες με τον Μωσαϊκό νόμο»¹¹⁷². Το 2009, η ΧΑ έκανε λόγο για «εγκαθίδρυση εβραϊκής κοινότητας στα κατεχόμενα [της Κύπρου] και... συνεχιζόμενη αγορά μεγάλων εκτάσεων γης στην ελεύθερη περιοχή»¹¹⁷³ που, κατ' εκείνη, έδειχναν την πρόθεση των Εβραίων για μόνιμη εγκατάστασή τους στην Κύπρο. Επίσης, ο Μιχαλολιάκος χαρακτήρισε την ψήφιση του Μνημονίου από την Ελλάδα το 2010 ως «υποταγή [ή] της χώρας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο των παγκόσμιων σιωνιστών τοκογλύφων»¹¹⁷⁴.

Εν τέλει, κατά την ΧΑ, ο εθνικισμός «έχει μίαν αντισιωνιστική διάσταση πολεμώντας την δημιουργία του 'παγκόσμιου κράτους' των εβραίων... [αλλά έχει] και μία αντιεβραϊκή διάσταση, σ' ένα επίπεδο θρησκευτικότητας, κοσμοθεώρησης και επίσης πνευματικότητας. Εδώ ο Εθνικισμός αντιπαραθέτει στον διεθνή εβραϊσμό την Ελληνικότητα και κατ' επέκταση το 'Άριο' στοιχείο της σύστασης και ταυτότητάς του»¹¹⁷⁵.

Μαρξισμός, Καπιταλισμός και Δημοκρατία

Εβραϊκό δημιούργημα υπήρξε, κατά την ΧΑ, και ο Μαρξισμός καθώς υποστήριζε ότι οι ιδέες του Καρλ Μαρξ «ταυτίζονται απόλυτα με την εβραϊκή καταγωγή του και εξεφράσθησαν κατόπιν υποκινήσεώς του υπό γνωστών Σιωνιστικών κύκλων [και] είχαν σαν αποτέλεσμα την σκλαβιά

¹¹⁶⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «'Λαϊκός Σύνδεσμος': πρωτοπορία και καταλύτης για μια 'νέα πολιτική'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 72 [5 Ιουλίου 1992], σελ. 18.

¹¹⁶⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «'Λαϊκός Σύνδεσμος': πρωτοπορία και καταλύτης για μια 'νέα πολιτική'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 72 [5 Ιουλίου 1992], σελ. 20.

¹¹⁶⁷ Χαραλαμπίδης Ι. «Ο ρόλος των Εβραίων στο Μακεδονικό ζήτημα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 93 [15 Απριλίου 1997], σελ. 50.

¹¹⁶⁸ «Μνήμες του '96», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 131 [21 Φεβρουαρίου 2007], σελ. 14.

¹¹⁶⁹ Ιωαννίδης Π. «Αντίσταση στη νέα Τουρκοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 101 [1 Απριλίου 2001], σελ. 10.

¹¹⁷⁰ Ιωαννίδης Π. «Αντίσταση στη νέα Τουρκοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 101 [1 Απριλίου 2001], σελ. 10.

¹¹⁷¹ «Τι θα γίνει με τις σιωνιστικές ταυτότητες;», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 120 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2005], σελ. 10.

¹¹⁷² «'Olympic Games 2004' και Αρχαίο Ελληνικό Πνεύμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 107 (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002), σελ. 13.

¹¹⁷³ «Κύπρος Γη... Σημπική (!)», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 141 [Απρίλιος-Μάιος 2009], σελ. 19.

¹¹⁷⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Αγώνας για Πατρίδα και Ελευθερία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 144 [Ιούλιος-Αύγουστος 2010], σελ. 5.

¹¹⁷⁵ «Αναλύοντας την φύση του εχθρού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 91 [25 Ιουνίου 1996], σελ. 18.

του ημίσεως σχεδόν της ανθρωπότητας από τους εβραιομπολσεβίκους»¹¹⁷⁶. Κατά την ΧΑ, «ο φυλετικά εβραίος Marx» αποτελούσε «τυπικό εκπρόσωπο και ενσάρκωτή της Εβραϊκής αντίληψης ζωής»¹¹⁷⁷, ενώ και «η κομμουνιστική κοινωνία... [αποτελούσε] απλή ενορατική προσδοκία του Marx ριζωμένη στο τυπικά εβραϊκό φυλετικό του αρχέτυπο»¹¹⁷⁸.

Η ΧΑ χαρακτήριζε την Επανάσταση του 1917 στη Ρωσία ως «εβραιομπολσεβικική»¹¹⁷⁹. Επιπλέον, υποστήριζε ότι «χρηματοδοτήθηκε από τους εβραίους τραπεζίτες των ΗΠΑ Κουν και Λεμπ (Κοέν και Λεβί)»¹¹⁸⁰, ενώ και οι ηγέτες της ήταν Εβραίοι [αναφέρονται ως Εβραίοι οι Λένιν, Στάλιν, Τρότσκι, Κάμενεφ, Ζηνόβιεφ και ο Αντρόπωφ]»¹¹⁸¹.

Ο Μιχαολιάκος υποστήριζε ότι «η Οκτωβριανή ανταρσία [στην Ρωσία] ήταν έργο εβραϊκό και αυτό αποδεικνύεται όχι μόνο από την νοοτροπία ανατροπής και καταστροφής με την οποία ήταν διαποτισμένη, αλλά και από τα κορυφαία πρόσωπα που διεδραμάτισαν σε αυτήν πρωταγωνιστικό ρόλο με κορυφαίο εκείνο του εβραίου Λεόν Τρότσκι – Μπρονσταϊν. Αρκεί να αναφερθεί ότι στην πρώτη ΚΕ του Κομμουνιστικού Κόμματος μετά την κατάληψη της εξουσίας άνω του 80% των μελών ήσαν εβραίοι»¹¹⁸². Μάλιστα, κατά την ΧΑ, ο Χίτλερ «γενναίως και ευφυώς [επιχείρησε] να ελευθερώσει την Ανθρωπότητα... από το Ιουδαϊκόν και Μαρξιστικόν Μίasma»¹¹⁸³.

Η ΧΑ το 1983 έκανε λόγο για «Εβραίο[υς] κρατούντες της Σοβιετικής Ενώσεως»¹¹⁸⁴, ενώ κατ' εκείνη, Εβραίοι ήταν ο Φιντέλ Κάστρο [«απόγονος 'Μαράνος' (Ισπανοεβραίων)»]¹¹⁸⁵, ο Τσε Γκεβάρα («Αργεντινοεβραίος») ¹¹⁸⁶ και ο Τίτο¹¹⁸⁷. Επιπλέον, η ΧΑ υποστήριζε ότι η Έλενα Τσαουσέσκου (σύζυγος του τελευταίου κομμουνιστή ηγέτη της Ρουμανίας Νικολάε Τσαουσέσκου) ήταν «η Εβραία σαδίστρια δουλέμπορος Έλενα Λάουκερ Τσαουσέσκου»¹¹⁸⁸, ενώ οι πράκτορες της ρουμανικής κρατικής ασφάλειας ήταν οι «270.000 γενίταρ[οι] του Εβραϊσμού»¹¹⁸⁹ και «αδίστακτα όργανα της Εβραίας σκύλας του Βουκουρεστίου»¹¹⁹⁰.

Η ΧΑ χαρακτήριζε τα κομμουνιστικά καθεστώτα της Ανατολικής Ευρώπης ως τον «Μαρξιστικ[ό] κλάδο] της Ιουδαϊκής ιστορικής διαστροφής»¹¹⁹¹. Όμως ακόμα και στην κατάρρευσή τους, ο Μιχαολιάκος διέκρινε «μία υπόθεση κατευθυνόμενη μέρος ενός γενικότερου σχεδίου... [καθώς] οι νέες ηγεσίες των Κρατών του Σοβιετικού μπλοκ αποτελούνται όλες από πρόσωπα των κομματικών σχολών της Μόσχας και τι σύμπτωση (!!!) στην πλειοψηφία τους εβραίων... Εβραίος ο νέος πρόεδρος της Τσεχοσλοβακίας Χάβελ, εβραίος ο νέος γενικός γραμματέας του

¹¹⁷⁶ Ποριώτης Ι. «Μαρξ - Φρόυντ - Αϊνστάϊν: τρεις εβραϊκές 'μεγαλοφυίες'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 10 [Μάιος-Ιούνιος 1983], σελ. 4.

¹¹⁷⁷ Φιλίππου Ι. «Διαλεκτική και Εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 50 [Νοέμβριος 1989], σελ. 6.

¹¹⁷⁸ Φιλίππου Ι. «Διαλεκτική και Εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 50 [Νοέμβριος 1989], σελ. 7.

¹¹⁷⁹ «Το νόημα της ελευθερίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 25.

¹¹⁸⁰ Ποριώτης Ι. «Εβραίοι και 'Ελληνικός' Μπολσεβικισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 26.

¹¹⁸¹ Ποριώτης Ι. «Εβραίοι και 'Ελληνικός' Μπολσεβικισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 26.

¹¹⁸² Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Αγία Ρωσία και Περεστρόϊκα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 59 [20 Δεκεμβρίου 1990], σελ. 30.

¹¹⁸³ Έλλην Ιδεαλιστής, «Νιτσεϊσμός, Εθνικοσοσιαλισμός και αρχαίο Ελληνικό πνεύμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 7.

¹¹⁸⁴ «Το εβραϊκό θράσος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 10 [Μάιος-Ιούνιος 1983], σελ. 7.

¹¹⁸⁵ «Η Εβραιομασσωνική Λερναία Ύδρα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 4 [Απρίλιος 1981], σελ. 7.

¹¹⁸⁶ «Η Εβραιομασσωνική Λερναία Ύδρα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 4 [Απρίλιος 1981], σελ. 7.

¹¹⁸⁷ «Η Μακεδονία μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 24.

¹¹⁸⁸ «Η εκδίκηση του Codreanu», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 51 [Ιανουάριος 1990], σελ. 28.

¹¹⁸⁹ «Η εκδίκηση του Codreanu», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 51 [Ιανουάριος 1990], σελ. 28.

¹¹⁹⁰ «Η εκδίκηση του Codreanu», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 51 [Ιανουάριος 1990], σελ. 28.

¹¹⁹¹ «Σύνοψη των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής: επεξηγήσεις - κρίσεις - σχόλια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 10.

ΚΚ Γερμανίας Γκίζυ, εβραίος ο νέος πρωθυπουργός της Ρουμανίας... Η εποχή θυμίζει παλιές ημέρες από εκείνες όπου σε κάθε θέση κλειδί του διεθνούς μπολσεβικισμού υπήρχε και ένας εβραίος»¹¹⁹².

Κατά τον Μιχαλολιάκο, οι εξελίξεις που ακολουθούσαν την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη οδηγούσαν «στην πλήρη κυριαρχία των νόμων της αγοράς... στην πλήρη κυριαρχία των εβραίων. Και αυτό το τελευταίο είναι που προπαντός δικαιώνει σήμερα... τον Εθνικοσοσιαλισμό. Δεν ήταν φαντασίωση, ούτε και 'μανία' ο εβραϊκός κίνδυνος για τον οποίο μιλούσε ο Εθνικοσοσιαλισμός»¹¹⁹³.

Όπως η ΧΑ θεωρούσε τον μαρξισμό και τον κομμουνισμό ως όργανα των Εβραίων, έτσι αντιλαμβάνονταν και τον καπιταλισμό και τη δημοκρατία. Ο Μιχαλολιάκος υποστήριζε ότι τόσο ο κομμουνισμός όσο και η δημοκρατία ήταν «τα μίσθαρνα όργανα της εβραϊκής παρακμής»¹¹⁹⁴. Μάλιστα, έκανε λόγο για την «ψυχοβόρα εβραϊκή μηχανή του χρήματος»¹¹⁹⁵, ενώ χαρακτήριζε τα χρηματιστήρια «ναούς της εβραϊκής διαστροφής»¹¹⁹⁶ και αναφερόταν στον «Ιουδαί[ο] αφέντ[η] της Γουάλ Στρήτ»¹¹⁹⁷. Ουσιαστικά, η ΧΑ υποστήριζε ότι «η κυριαρχία του οικονομικού δόγματος που τόσο ύπουλα κατάφεραν οι Εβραίοι να ενσταλάξουν στη σκέψη των Λευκών λαών είναι αυτή που υπαγορεύει την προτεραιότητα του μέγιστου κέρδους με κάθε δυνατό αντάλλαγμα»¹¹⁹⁸.

Κατά την ΧΑ, «δια του Μαζανθρώπου ο σατανικός Εβραίος διέφθειρε την πολιτική νοθεύοντας τα αριστοκρατικά πολιτεύματα και αναγορεύοντας σε υπέρτατη πολιτική αξία το είδωλο της δημοκρατίας, δηλαδή της κυριαρχίας, του χαυνωμένου από την δίψα του υλικού ωφελιμισμού μαζανθρώπου πάνω στον εκλεκτό δημιουργό»¹¹⁹⁹. Επιπλέον, ο καπιταλισμός «δια της δημοκρατίας εθίζει κάθε λαό στον ασιτισμό δηλαδή στην ιδιοτελή επιδίωξη της ατομικής ευημερίας και την τυπικά εβραϊκή μανία της κερδοσκοπίας, ως αυτοσκοπούς και κοινωνικά ιδανικά»¹²⁰⁰.

Με βάση το σκεπτικό αυτό, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι το «εβραϊκό ζήτημα» συνίσταται «στην παγκόσμια επιρροή που ασκεί ένας τόσο μικρός λαός μέσω των οικονομικών συμφερόντων που διαχειρίζεται... Το εβραϊκό ζήτημα δεν συνίσταται στην παρουσία Εβραίων στην Ευρώπη, αλλά στην κυριαρχία της εβραϊκής νοοτροπίας στις συνειδήσεις των ανθρώπων»¹²⁰¹.

Κατά την ΧΑ, «ο Τόκος είναι το προϊόν μιας κατ'εξοχήν διεστραμμένης, όσο και τυπικά Εβραϊκής επιπόνησης... Με την επιπόνηση της τοκογλυφίας, που είναι σύμφυτη με την φύση του ως οικονομικού και κοινωνικού παρασίτου, ο Εβραίος μετάλλαξε τις εμπορικές σχέσεις των ανθρώπων και των λαών... επιβάλλοντας την αγοραπωλησία του ίδιου του χρήματος και

¹¹⁹² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η δικαίωση του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 51 [Ιανουάριος 1990], σελ. 5.

¹¹⁹³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η δικαίωση του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 51 [Ιανουάριος 1990], σελ. 5-6.

¹¹⁹⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Φυλετική παράδοσις», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 27.

¹¹⁹⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η γενιά της Coca-Cola», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 62 [20 Απριλίου 1991], σελ. 5.

¹¹⁹⁶ «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 36.

¹¹⁹⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Από τη Σκύλλα στη Χάρυβδη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 69 [25 Φεβρουαρίου 1992], σελ. 11.

¹¹⁹⁸ «Εθνικοσοσιαλισμός: οικολογικό κίνημα πριν τη σημερινή 'οικολογία'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 17.

¹¹⁹⁹ «Εβραίος, ο παρασιτικός υπονομευτής των αξιών του πολιτισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 37 [Ιούλιος 1988], σελ. 9.

¹²⁰⁰ Φιλίππου Ι. «Η δουλεία των τόκων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 48 [Σεπτέμβριος 1989], σελ. 9.

¹²⁰¹ «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 44.

καθιστάμενος έτσι ο ίδιος κάτοχος ενός τρομακτικού συσσωρευμένου πλούτου... μέσω του οποίου... εγκατέστησε την εκμετάλλευση των λαών της οικουμένης»¹²⁰². Για τον λόγο αυτό, η ΧΑ υποστήριζε ότι θα πρέπει να υπάρξει «*άρση της ιστορικής κυριαρχίας του Οικονομικού Δόγματος που εγκαθίδρυσε την εκμετάλλευση του Αρίου από τον Εβραίο και τους υποτακτικούς του*»¹²⁰³. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1987, στα πρώτα πέντε από τα Γενικά Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού¹²⁰⁴ της ΧΑ, γινόταν λόγος για εθνικοποίηση των μονοπωλίων, μεταρρύθμιση της εγγείου ιδιοκτησίας, την απαγόρευση κατοχής κεφαλαίου ή μέσω παραγωγής από άτομα ή ομάδες που μπορούν να επηρεάσουν την εθνική οικονομία, την απαγόρευση των κερδών που δεν προέρχονται από εργασία, και την παραδειγματική τιμωρία τοκογλύφων, κερδοσκόπων και μεσαζόντων.

Χριστιανισμός

Όπως ο φυλετισμός, που αποτελεί βασική ιδεολογική παράμετρο για την ΧΑ, έτσι και ο – εξίσου σημαντικός ιδεολογικά – αντισημιτισμός της, επηρέασε αντιστοίχως τον τρόπο με τον οποίο αυτή προσέγγιζε ακόμα και τα θέματα θρησκείας. Κατά την ΧΑ, «*ο Εβραϊσμός, από τον οποίον επήγασε και ο Χριστιανισμός είναι το μαύρο σύννεφο που καλύπτει τον ουρανό του πολιτισμού μας. Παντού όπου βασιλεύει η ασχήμια και η δυσαρμονία, κρύβεται η εβραϊκή ψυχή που για αιώνες τώρα πραγματοποιεί την εκδίκησή της κατά του Ρωμαλέου Αρίου ελληνικού πολιτισμού*»¹²⁰⁵.

Η ΧΑ υποστήριζε ότι «*ο Χριστιανισμός είναι ο μπολσεβικισμός της αρχαιότητας*»¹²⁰⁶, ο οποίος «*εμφανίσθηκε σαν μία ιστορικά επίκαιρη παραλλαγή του Ιουδαϊσμού*»¹²⁰⁷ και «*κατόρθωσε... σε διάστημα μερικών αιώνων να εμφυτέψει τον Εβραϊκό σκοταδισμό στον κορμό του Ευρωπαϊκού πολιτισμού*»¹²⁰⁸. Η ΧΑ θεωρούσε ότι «*η αληθινή θρησκεία της Φυλής μας και της Ευρώπης [είναι] ο Παγανισμός*»¹²⁰⁹, χαρακτήριζε τον Ιουδαιοχριστιανισμό ως «*μία θρησκευτική πανούκλα*»¹²¹⁰ και υποστήριζε ότι «*ο Ιουδαιοχριστιανισμός είναι το άλλο πρόσωπο του Ιουδαϊσμού, εκείνο που απευθύνεται στους λοιπούς λαούς της οικουμένης εκτός των εβραίων... Για αυτό... το δόγμα του είναι ισοπεδωτικό και διεθνιστικό, ώστε να υπονομεύει και να αποσυνθέτει ευκολότερα την ιδιαίτερη φυλετική και πολιτιστική ταυτότητα των Λαϊκών Κοινοτήτων, προς όφελος του Ιουδαϊσμού, που κατ' αντίθεση, διακηρύσσει την φυλετική αλληλεγγύη των απανταχού Εβραίων*»¹²¹¹.

Κατά την ΧΑ, «*ο Χριστιανισμός εξαπολύθηκε από τους Εβραίους για να καταργήσει τις πατρίδες και τις Λαϊκές κοινότητες αλώνοντας τις παραδοσιακές Αξίες και Δομές τους, σαν απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία μιας παγκόσμιας κοινωνίας, ισοπεδωμένων ανθρώπων χωρίς φυλετική ταυτότητα και ιστορικό προορισμό, μιας επίπεδης φυλετικής πανσπερμίας έτοιμης να*

¹²⁰² Φιλίππου Ι. «Η δουλεία των τόκων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 48 [Σεπτέμβριος 1989], σελ. 9.

¹²⁰³ «Σύνοψη των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής: Επεξηγήσεις – Κρίσεις – Σχόλια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 10.

¹²⁰⁴ «Γενικά Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 32.

¹²⁰⁵ Μοδινός Λ. «Πώς θα αναγεννηθεί η τέχνη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 56 [Σεπτέμβριος 1990], σελ. 20.

¹²⁰⁶ «Η Αρία θρησκευτικότητα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 37 [Ιούλιος 1988], σελ. 22.

¹²⁰⁷ «Ο Ιουδαιοχριστιανισμός και η θρησκεία της Ευρώπης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 39 [Οκτώβριος 1988], σελ. 9.

¹²⁰⁸ «Ο Ιουδαιοχριστιανισμός και η θρησκεία της Ευρώπης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 39 [Οκτώβριος 1988], σελ. 9.

¹²⁰⁹ Φιλίππου Ι. «Η θρησκεία της Ευρώπης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 5.

¹²¹⁰ Φιλίππου Ι. «Ο Ιουδαιο-χριστιανισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 59 [20 Δεκεμβρίου 1990], σελ. 7.

¹²¹¹ Φιλίππου Ι. «Ο Ιουδαιο-χριστιανισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 59 [20 Δεκεμβρίου 1990], σελ. 7.

δεχθεί την επικυριαρχία του περιούσιου Λαού του Θεού σαν αντίτιμο για τον κατακτηθέντα επίγειο παράδεισο»¹²¹².

Πάντως, η ΧΑ υποστήριζε ότι η «καταγωγή του [Ιησού]... ΔΕΝ ήταν Σημιτική»¹²¹³ και θεωρούσε ότι ο Χριστός είναι «ο Άριος Μύστης [που]... υποφέρει στα χέρια αυτού που φέρει το συμβολικό όνομα 'Ιούδας'»¹²¹⁴. Όμως, διευκρίνιζε ότι «η Άρια φύση του Χριστού... δεν αναιρεί την Εβραϊκή καταγωγή του Χριστιανισμού»¹²¹⁵.

Κατά την ΧΑ, «οι δύο χιλιετηρίδες ιστορίας του Αρίου Ευρωπαϊκού πολιτισμού από εκείνη την εποχή ίσαμε σήμερα, χαρακτηρίζονται από τον ασίγαστο και ατελεύτητο αγώνα των Αρίων λαών να απαλλαγούν από το δηλητήριο της Εβραϊκής Αντίληψης Ζωής που η Ιουδαιοχριστιανική κληρονομιά ενστάλαξε στον πολιτιστικό κορμό τους»¹²¹⁶. Όμως, επισήμαινε ότι «από την εποχή του Παύλου ως σήμερα... δεν στάθηκε δυνατή η αποϊουδαίωση του 'Χριστιανισμού'... που έτσι παραμένει μια θρησκεία ύπουλα σχετικιστική και ανθρωποκεντρική»¹²¹⁷.

Επιπλέον, θεωρούσε ότι ο Ιουδαϊσμός ήταν «το σκουλίκι που προκαλεί την σήψη [του Χριστιανισμού]»¹²¹⁸ και επισήμαινε ότι «η άρνηση του ηρωϊκού τρόπου ζωής, ήταν το πρώτο μεγάλο επίτευγμα του ιουδαιοχριστιανισμού»¹²¹⁹. Η ΧΑ υποστήριζε ότι «ο Εβραίοχριστιανισμός ανακηρύσσει τον Άριο ένοχο και αμαρτωλό και τον καλεί να υπακούση στις εντολές ενός δεσποτικού Θεού... ενός σκοτεινού Εβραίου Θεού»¹²²⁰. Έτσι «ο Εβραϊσμός με την συνδρομή των υπολοίπων φυλών των υπανθρώπων δηλητηρίασε την λευκή φυλή, αποκόβοντάς την από... την θεϊκή της επικοινωνία με την φύσι και την κατέστησε μία αγέλη οπαδών της ολέθριας θρησκείας του Γιαχβέ»¹²²¹.

Για τον λόγο αυτόν, οι Χρυσουγίτες δήλωναν ότι «δεν πιστεύ[ουν] στον θεό των εβραίων»¹²²², καθώς θεωρούσαν ότι «η χριστιανική ηθική είναι γέννημα του εκ των Εβραίων κληροδοτηθέντος φόβου προς τον 'Θεόν' και αποτελεί αιτίαν παρακμής της Ζωής»¹²²³. Μάλιστα μιλούσαν για «ισοπεδωτικ[ό] και ευνουχιστικ[ό] Ιουδαιοχριστιανισμ[ό]»¹²²⁴ και θεωρούσαν ότι ο «Ελληνοχριστιανισμός», ο οποίος χρησιμοποιείται δολίως από τον «Διεθνοϊουδαϊσμό», «είναι η αιτία πάντων των δεινών μας, διότι συντηρεί την παθητικότητα, την μοιρολατρείαν»¹²²⁵.

Η ΧΑ υποστήριζε ότι οι Εβραίοι «διέβρωσαν εκ των έσω, δια του πρωτογενούς Χριστιανισμού, την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία συντελώντας τα μέγιστα στην πτώση της, ενώ συνεχώς υποσκάπτουν πολιτικά και πολιτιστικά κάθε Ευρωπαϊκή προσπάθεια»¹²²⁶. Αντίστοιχη σήψη επήλθε και στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία, για την οποία η ΧΑ υποστήριζε ότι «τα αποτελέσματα

¹²¹² Φιλίππου Ι. «Η θρησκεία της Ευρώπης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 7.

¹²¹³ «Εθνικοσοσιαλισμός και Μεταφυσική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 31 [Δεκέμβριος 1987], σελ. 6.

¹²¹⁴ Παλαιολόγος «Γαλιλαίος & Ισκαριώτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 21.

¹²¹⁵ «Ο Ιουδαιοχριστιανισμός και η θρησκεία της Ευρώπης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 39 [Οκτώβριος 1988], σελ. 11.

¹²¹⁶ Φιλίππου Ι. «Ιστορία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 60 [10 Φεβρουαρίου 1991], σελ. 12.

¹²¹⁷ «Εθνικοσοσιαλισμός και Μεταφυσική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 7.

¹²¹⁸ Παλαιολόγος «Γαλιλαίος & Ισκαριώτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 23 [12 Ιανουαρίου 1987], σελ. 20.

¹²¹⁹ «Εθνικοσοσιαλισμός και Μεταφυσική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 30 [Οκτώβριος 1987], σελ. 5.

¹²²⁰ Ιατρίδης Μ. «Η καταγωγή του μαζανθρώπου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 19.

¹²²¹ Ιατρίδης Μ. «Η καταγωγή του μαζανθρώπου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 19.

¹²²² «Η Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 2.

¹²²³ Έλλην Ιδεαλιστής, «Νιτσεισμός, Εθνικοσοσιαλισμός και αρχαίο Ελληνικό πνεύμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 8.

¹²²⁴ Έλλην Ιδεαλιστής, «Νιτσεισμός, Εθνικοσοσιαλισμός και αρχαίο Ελληνικό πνεύμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 9.

¹²²⁵ Έλλην Ιδεαλιστής, «Νιτσεισμός, Εθνικοσοσιαλισμός και αρχαίο Ελληνικό πνεύμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 7 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1982], σελ. 9.

¹²²⁶ «Τουρκία – Ισραήλ – Μαρόκο: Όχι στην είσοδό τους στην ΕΟΚ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 10.

της Εβραιο-χριστιανικής σήψεως, που είχαν επέλθει εις το Βυζαντινόν Κράτος δεν αργούν να φανούν... [Ο]ι Εβραίοι και οι υποτακτικοί τους με επικεφαλής τον δήμιο του Ελληνισμού Γεννάδιον Σχολάριον, διακηρύσσουν πώς είναι προτιμότερον το τουρκικόν Φέσι από την Ένωσιν των Ευρωπαϊκών Κρατών, υπό τη μορφήν της Ενώσεως των Εκκλησιών!»¹²²⁷.

Κατά την ΧΑ, «ολόκληρη η Βυζαντινή ιστορία δεν είναι παρά η προσπάθεια του Αρίου Ελληνικού Αίματος να αφομοιώσει και να εξελληνίσει τον βάρβαρο εισβολέα: την Ιουδαιοχριστιανική πανούκλα με το ισοπεδωτικό και εκφυλιστικό της μήνυμα»¹²²⁸, και επομένως «δεν είναι... η Ορθοδοξία και η Ρωμηοσύνη που με τον Χριστιανισμό τους βοήθησαν τον Ελληνισμό να επιβιώσει. Αντίθετα, είναι η Ελλάδα που μεταπλασθόμενη σε Ορθοδοξία και Ρωμηοσύνη για να εξουδετερώσει το δηλητήριο της Ιουδαϊκής επιβολής έδωσε φλόγα ζωής στον Χριστιανισμό»¹²²⁹.

Επιπρόσθετα, η ΧΑ υποστήριζε ότι «ο Ελληνισμός... με την αφομοιωτική του δύναμη άσκησε τέτοια ισχυρή επιρροή στον Χριστιανισμό, ώστε το αποτέλεσμα δεν ήταν αυτό που προσδοκούσαν οι Ιουδαίοι όταν εξαπέλυσαν στον ευρωπαϊκό κόσμο την επιδημία τους... Παρά την αφομοίωση, τα εγγενή σπέρματα του Εβραϊκού τρόπου ζωής διοχετεύθηκαν αναλλοίωτα στον ευρωπαϊκό κορμό και έκτοτε... προκαλούν από εποχή σε εποχή τερατογενέσεις... όπως τα σύγχρονα εκφυλιστικά ιδεολογικά ρεύματα του μαρξισμού και του φιλελευθερισμού»¹²³⁰.

Μάλιστα, κατά την ΧΑ, «είναι σαφής η διάσπαση του ηρωικού-αρίου Χριστιανισμού από τον θηλυπρεπή Εβραϊσμό»¹²³¹ και τόνιζε ότι «είναι καιρός να ξεπλυθεί ο Χριστιανισμός από το ρύπος του Ιουδαϊσμού και να σταθεί στην θέση που του αξίζει, πλάϊ στην αρχαία άρια παράδοση»¹²³². Για τον λόγο αυτό, η ΧΑ ζητούσε «την αποϊουδαιοποίηση του Χριστιανισμού, την κάθαρσή του δηλαδή εξωτερικά (ιστορίες, πρότυπα, αλληγορίες, παραδείγματα) και εσωτερικά (Παυλικανική διδασκαλία, Ιωάννης, κλπ) από τα μη Άρια στοιχεία... [Τ]ην αποκατάσταση της Αρχαίας Παραδόσεως και την διδασκαλία της στα σχολεία, εκεί όπου σήμερα διδάσκεται η Βίβλος με τα κατορθώματα της Εσθήρ και του Γεδεών»¹²³³.

Ήδη από το πρώτο τεύχος του περιοδικού της, η ΧΑ έκανε λόγο για την «ανανέωσ[η] της Θρησκείας με κάθαρσιν των Χριστιανικών κειμένων από την Ιουδαϊκήν λέπτρα. Ας συγκρατήσουμε από τον Χριστιανισμό μόνον τα στοιχεία αυτά της Καινής Διαθήκης τα οποία εκφράζουν τα ιδανικά του Αρίου Χριστού, θύματος του Εβραϊκού Ιερατείου. Θρησκεία νέα, ανάμικτη με τα αρχέγονα παγανιστικά στοιχεία»¹²³⁴. Μάλιστα, όπως τόνιζε η ΧΑ, «χρέος μας, ως εθνικοσοσιαλιστών, είναι να αποκαθάρουμε τον ήδη Αριοποιημένο Χριστιανισμό από κάθε παραμένον υπόλειμμα Ιουδαϊκού σπέρματος και να τον προσανατολίσουμε σταθερά προς τις αξίες της Λαϊκής Κοινότητας. Πρώτα οφείλουμε να απορρίψουμε ριζικά την Παλαιά Διαθήκη ως την αυθεντική Εβραϊκή βίβλο που διεκτραγωδεί την ιστορία των Ιουδαίων... Μετά, πρέπει να Αριοποιήσουμε την Καινή Διαθήκη»¹²³⁵.

Και μετά το Β' Συνέδριο, η ΧΑ υποστήριζε ότι «η παρακμή της Λευκής Φυλής όχι μόνο πολιτισμικά αλλά και ηθικά άρχισε από την εποχή που οι Εβραίοι δημιούργησαν μια

¹²²⁷ Μακεδών Κ. «Κωνσταντίνος ο ΙΑ' ο Παλαιολόγος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 9 [Μάρτιος-Απρίλιος 1983], σελ. 20.

¹²²⁸ Φιλίππου Ι. «Η θρησκεία της Ευρώπης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 5.

¹²²⁹ Φιλίππου Ι. «Η θρησκεία της Ευρώπης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 6.

¹²³⁰ Φιλίππου Ι. «Η θρησκεία της Ευρώπης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 5.

¹²³¹ Παλαιολόγος Ε. «Γαλιλαίος και Ισκαριώτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 20.

¹²³² Παλαιολόγος Ε. «Γαλιλαίος και Ισκαριώτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 21.

¹²³³ «Εθνικοσοσιαλισμός και Μεταφυσική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 32 [Ιανουάριος 1988], σελ. 6.

¹²³⁴ «Διαπιστώσεις γύρω από τη μελέτη του φυλετικού ζητήματος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 16.

¹²³⁵ Φιλίππου Ι. «Η θρησκεία της Ευρώπης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 5.

διεφθαρμένη... κλεμμένη Μυθολογία [την Παλαιά Διαθήκη]»¹²³⁶. Μάλιστα, θεωρούσε ότι οι Προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης ήταν «αξιοθρήνητ[οι] και βρωμερ[οί]»¹²³⁷. Επιπλέον, η ΧΑ υποστήριζε ότι «τα εγγενή στοιχεία της Ηθικής του Ανθρώπου, του Έλληνα και του Ευρωπαίου [Τιμή, Ηρωϊσμός, Αυτοθυσία]... έρχονται σε πλήρη αντίθεση με την επιβληθείσα από τον ιουδαιοχριστιανισμό κυρίαρχη ηθική που επιβάλλει στον Ανθρωπο την υποταγή του στις προσαγές του ιουδαιοχριστιανικού ιερατείου»¹²³⁸.

Η ΧΑ θεωρούσε ότι «ο χριστιανισμός χρησιμοποιήθηκε ως όχημα εξαφάνισης κάθε ζωτικής γνώσης. Ο εβραϊός Καλβίνος... εισήγαγε τον ευσεβιστικό προτεσταντισμό... Ο καλβινισμός επιβάλλει για πρώτη φορά στην ιστορία του χριστιανισμού την τοκογλυφία. Ο καλβινιστής Κρόμβελ εισάγει τους εβραίους και την δημοκρατική πρόληψη ως βασιλεία της ποσότητας στην Αρία Βρετανία»¹²³⁹.

Κατά την ΧΑ, «ο Χριστιανισμός ήταν η σύζευξη του Ελληνισμού με τον Ιουδαϊσμό. Ο μιγαδικός γάμος κράτησε 2000 χρόνια και μέσα από την Μεταρρύθμιση γέννησε ένα παρά φύση τέκνο. Τον Δυτικό πολιτισμό»¹²⁴⁰. Γι' αυτό και η ΧΑ τόνιζε ότι «η επαναφορά της γνήσιας Ελληνικής θρησκευτικότητας, με τον σταδιακό (και οριστικό) εξοβελισμό της καλλιεργούμενης ιουδαϊκής μοιρολατρίας και κακομοιριάς, θα αποτελεί έναν από τους πιο άμεσους μακροπρόθεσμους στόχους του μελλοντικού Κράτους που αγωνιζόμαστε να εγκαθιδρύσουμε»¹²⁴¹.

1.2.4 Ολοκληρωτισμός / Αντικοινοβουλευτισμός

Αντίθεση με τη Δημοκρατία

Η αντίθεση στη δημοκρατία, όχι μόνο υπό την μορφή του κοινοβουλευτικού συστήματος αλλά και ως ευρύτερης θεωρίας πολιτειακής οργάνωσης, αποτελεί το τρίτο βασικό ιδεολογικό χαρακτηριστικό που προκύπτει από την ανάλυση των τευχών του περιοδικού «Χρυσή Αυγή». Κατά την ΧΑ, η Δημοκρατία ως πολίτευμα είχε σχετική αξία και όχι απόλυτη καθώς θα έπρεπε να υπηρετεί την «Ιστορική Βούληση του Έθνους και του Λαού»¹²⁴² και κρινόταν με βάση το κατά πόσο την υπηρετούσε. Η ΧΑ θεωρούσε ότι η Δημοκρατία «είναι το χειρίστο των πολιτευμάτων επειδή χειρίστες είναι οι υπηρεσίες που προσφέρει στο Έθνος, την Πατρίδα και τον Λαό»¹²⁴³, και επισήμαινε ότι «η Πατρίδα μας ΜΕΓΑΛΟΥΡΓΗΣΕ με αντιδημοκρατικά συστήματα διακυβέρνησης (Αρχαία Ελλάδα, Μ. Αλέξανδρος, Βυζαντινή Αυτοκρατορία κλπ) και ΔΙΕΛΥΘΗΚΕ με τα δημοκρατικά»¹²⁴⁴.

¹²³⁶ «Αλληγορική ερμηνεία των Αρχαίων Ελληνικών μύθων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 82 [20 Δεκεμβρίου 1993], σελ. 25.

¹²³⁷ «Μία πρωτόλεια Σύγκριση της Ελληνικής κοσμοαντίληψης σε σύγκριση με την Εβραϊκή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 80 [20 Σεπτεμβρίου 1993], σελ. 20.

¹²³⁸ Παππά Ε. «Για μία κοσμοθεωρία του εθνικισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 99 [20 Δεκεμβρίου 1999], σελ. 33.

¹²³⁹ «Ο Πλωτίνος και η εποχή μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 107 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002], σελ. 41.

¹²⁴⁰ Τριπύς του Σκορπιού «Τριπύς του Σκορπιού έφα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 140 [Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2009], σελ. 35.

¹²⁴¹ Γ. Μ. «Χρυσή Αυγή και θρησκευτικό ζήτημα» (β' μέρος), *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 133 [Ιούλιος-Αύγουστος 2007], σελ. 41.

¹²⁴² Φιλίππου Ι. «Ένας εθνικοσοσιαλιστής ενώπιον του Δικαστηρίου της αστικής υποκρισίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 6.

¹²⁴³ Φιλίππου Ι. «Ένας εθνικοσοσιαλιστής ενώπιον του Δικαστηρίου της αστικής υποκρισίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 6.

¹²⁴⁴ Δημογιαννάκος Γ. «Ελευθερία και Δημοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 36.

Ο Μιχαλολιάκος έκανε λόγο για «τον παράλογο νόμο της ισοπέδωσης των πάντων, που αποτελεί τον πυρήνα της δημοκρατίας, και που είναι αντίθετος προς την Φυσική Αρχή της ανισότητας και ανομοιότητας των ανθρώπων»¹²⁴⁵, ενώ κατά την ΧΑ, «η Αρχή της Πλειοψηφίας είναι ηθικά διάτρητη, απατηλή και υποκριτική... [διότι] στην πραγματικότητα καθοδηγεί τον πολίτη δια της ψήφου, στην απεμπόληση της πολιτικής πράξεως και του πολιτικού καθήκοντος με την μετάθεση της ευθύνης της άσκησης της εξουσίας σε μία ομάδα επιτήδειων δημαγωγών»¹²⁴⁶.

Η ΧΑ υποστήριζε ότι «η Αστική Δημοκρατία δεν είναι παρά η πολιτική αντανάκλαση του καπιταλισμού και του οικονομικού του δόγματος, που είναι η οικονομική θεωρία του φιλελευθερισμού και δεν είναι δυνατό να νοηθή χωριστά από το ιδεολογικό και οικονομικό σύστημα που την παράγει. Γι' αυτό δεν έχει καμιά συγγένεια με την Αρχαία Ελληνική Δημοκρατία την οποία επικαλείται ως προπάτορα»¹²⁴⁷. Μάλιστα, κατά την ΧΑ, με την Συμφωνία της Γιάλτας «ουσιαστικά... ΕΠΕΒΛΗΘΗ [στην Ελλάδα] η αστική κοινοβουλευτική δημοκρατία. Μία μορφή εξουσίας και διακυβέρνησης που δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να εξασφαλίζει την ηγεμονία του καπιταλιστικού συστήματος και την κυριαρχία της πλουτοκρατίας»¹²⁴⁸. Επιπλέον, υπογράμμισε ότι «ο καπιταλισμός ως εκπρόσωπος του κυρίαρχου συστήματος είναι ο διαφθορέας των παραδοσιακών αξιών της λαϊκής κοινότητας και επομένως η Δημοκρατία ως πολιτική του έκφραση είναι ο φορέας εκφυλισμού των αξιών αυτών»¹²⁴⁹.

Κατά την ΧΑ, η ατομική ελευθερία στη δημοκρατία συνεπάγεται τον «κατακερματισμό]... του λαού σε ανταγωνιζόμενα ιδιοτελή άτομα»¹²⁵⁰, ενώ «η κολακεία και η υποδαύλιση των πλέον χαμερπών και ιδιοτελών ενστίκτων της μάζας... αποτελεί το κείμενο όπλο του ψηφοθήρα πολιτικάντη στο δρόμο προς το κοινοβούλιο»¹²⁵¹. Γι' αυτό και η ΧΑ επισήμαινε ότι «ο λαός δεν αποφασίζει με την ψήφο του, απλώς επικυρώνει, τεχνηέντως καθοδηγούμενος, τις πολιτικές αποφάσεις, που το κυρίαρχο σύστημα έχει λάβει για λογαριασμό του και ερήμην του»¹²⁵².

Συμπερασματικά, «τα κόμματα και οι εκλογές... αποτελούν το απατηλό άλλοθι της δημοκρατίας, που καλλιεργεί την ψευδαίσθηση της συμμετοχής και της 'κυριαρχίας' στις μάζες για να εκτονώνει το λαϊκό αίσθημα»¹²⁵³, άρα «η δημοκρατία είναι... μία από τις μεγαλύτερες απάτες του συστήματος» καθώς ουσιαστικά αποτελεί «τυραννία των κομμάτων» στους πολίτες, με τα κόμματα να είναι «όργανα της κεφαλαιοκρατίας, που με ψεύτικα συνθήματα και απατηλές υποσχέσεις εξαπατούν και παρασύρουν τον Λαό»¹²⁵⁴. Γι' αυτό και από την ΧΑ, ο «καπιταλιστικός κοινοβουλευτισμός» χαρακτηριζόταν ως ο «μεγάλος[ς] εχθρός[ς] της πατρίδος μας»¹²⁵⁵, ενώ το αληθινό πρόσωπό του ήταν «ένα πρόσωπο χυδαίο, υβριστικό, διχαστικό, γεμάτο εγωισμό, μικροπρέπεια και σοφιστείες»¹²⁵⁶.

¹²⁴⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Όχι στην απάτη των ποσοστών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 4.

¹²⁴⁶ Φιλίππου Ι. «Ένας εθνικοσοσιαλιστής ενώπιον του Δικαστηρίου της αστικής υποκρισίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 7.

¹²⁴⁷ «Τι είναι Εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 26 [15 Μαΐου 1987], σελ. 14-15.

¹²⁴⁸ Δημογιαννάκος Γ. «Δημοκρατία και Ελλάδα», *Έτος Μηδέν* αρ. φ. 3, [Μάιος 1989], σελ. 2.

¹²⁴⁹ Φιλίππου Ι. «Ένας εθνικοσοσιαλιστής ενώπιον του Δικαστηρίου της αστικής υποκρισίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 7.

¹²⁵⁰ Φιλίππου Ι. «Ο αστός και η ελευθερία του», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 7.

¹²⁵¹ Περδικάρης Γ. «Αυριανισμός = Νεοφασισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 51 [Ιανουάριος 1990], σελ. 8.

¹²⁵² Περδικάρης Ι. «Οι εκλογές τελείωσαν, ζήτη οι εκλογές», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 48 [Σεπτέμβριος 1989], σελ. 33.

¹²⁵³ Περδικάρης Γ. «Δημοκρατικός παράδεισος και η μοίρα του λωτού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 51 [Ιανουάριος 1990], σελ. 37.

¹²⁵⁴ «Τι είναι η Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 30 [Οκτώβριος 1987], σελ. 16.

¹²⁵⁵ «Ο Τουρκικός κίνδυνος σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 52 [Μάρτιος 1990], σελ. 25.

¹²⁵⁶ «Αλευράς: 'Σιγά, μας ακούνε...», *Έτος Μηδέν* αρ. φ. 2, [Απρίλιος 1989], σελ. 1.

Η ΧΑ εντόπιζε στη δημοκρατία «εγγεν[ή] ανικανότη[α]»¹²⁵⁷ να λύσει τα προβλήματα του λαού και τόνιζε ότι «οι Δημοκράτες πολιτικοί έθαιψαν την Ιεραρχία, το Καθήκον, την ευθύνη, έθαιψαν την Αξιοκρατία»¹²⁵⁸. Μάλιστα, υποστήριζε ότι «η κρίση... των θεσμών, των αξιών και της ηθικής τάξεως είναι κατ' ευθείαν απόρροια του τρόπου ζωής που η ίδια η Δημοκρατία έχει καθιερώσει»¹²⁵⁹. Επιπλέον, θεωρούσε ότι «η Δημοκρατία φθείρει και αμβλύνει τις δημιουργικές δυνάμεις των Ευρωπαϊκών Λαών... Γι' αυτό, εμείς, απορρίπτουμε το ίδιο το δημοκρατικό πρότυπο και όχι κάποιους λειτουργούς του»¹²⁶⁰.

Κατά την ΧΑ, «καιροσκοπικότεροι σχηματισμοί από τα δημοκρατικά κόμματα που όχι μόνο εκμεταλλεύονται κάθε περίπτωση με την μέγιστη ηθική αναλγησία, αλλά δεν διστάζουν να θεμελιώσουν την εξουσία τους στην ακατάσχετη δημοκοπία και το ασύστολο ψέμα, δεν υπάρχουν»¹²⁶¹. Επιπλέον, η ΧΑ απέδιδε «το φθοροποιοό και διαιρετικό πνεύμα [που] ταλαιπωρεί την Πατρίδα μας» στον κοινοβουλευτισμό και στην «κατακερμάτιση του Λαού μας σε κομματικές προτιμήσεις»¹²⁶². Η ΧΑ επισήμαινε ότι «η πολιτική πρακτική της Δημοκρατίας» οδηγεί στην κομματικοποίηση καθηγητών και σπουδαστών, που οδηγούν σε διαμάχες στον χώρο της Παιδείας, «και τα κοινοβουλευτικά κόμματα ενθαρρύνουν με κάθε τρόπο αυτή την καταστροφική διαμάχη προσβλέποντας σε ταπεινά πολιτικά οφέλη»¹²⁶³.

Ο Μιχαλολιάκος υποστήριζε ότι «είναι μοιραίο μέσα από τον κοινοβουλευτισμό και τις διάτρητες διαδικασίες του να ανέρχονται στα ύψιστα αξιώματα άνθρωποι με διαβλητή προσωπική ζωή και προθέσεις όχι αγαθές για το δημόσιο χρήμα»¹²⁶⁴. Γι' αυτό και ο ίδιος υπογράμμιζε ότι «η χώρα ποτέ δεν σώθηκε από εκλογές, η αλήθεια είναι πως συνεχώς καταστρέφεται με τις εκλογές, ασχέτως αποτελέσματος, νικητού ή νικημένου»¹²⁶⁵.

Η ΧΑ θεωρούσε ότι «η Δημοκρατία... δεν είναι παρά η πολιτική κυψέλη, ενός ιστορικού κηφήνα: του Αστου και υπάρχει αποκλειστικά για να υπηρετεί τον εκφυλισμένο και παρακαμιακό τρόπο ζωής του»¹²⁶⁶. Ο Μιχαλολιάκος, με την σειρά του, τόνιζε ότι «οι εκλογές και η προεκλογική περίοδος είναι η κορυφαία στιγμή... του εξευτελισμού ενός ολόκληρου λαού από την δημοκρατία... Η υπόσχεση και η απειλή είναι το πρώτο όπλο 'πολιτικής πειθούς' για κάθε κόμμα. Διορισμοί, προαγωγές, απολύσεις, δάνεια, μεταθέσεις είναι στην πρώτη γραμμή των ενδιαφερόντων κάθε ψηφοφόρου σε κάθε προεκλογική περίοδο. Εκεί οδηγεί η δημοκρατία τον λαό, αυτή είναι η ελευθερία, που δίνει ο κοινοβουλευτισμός, εκεί καταντά τον ελεύθερο άνθρωπο το σύστημα της δημοκρατίας»¹²⁶⁷.

Γι' αυτό και κατά την ΧΑ, «για την κακοδαιμονία αυτού του τόπου δεν ευθύνεται απλά το ένα ή το άλλο κόμμα που αναλαμβάνει να ασκήσει εκάστοτε την εξουσία, αλλά το ίδιο το σαθρό πολίτευμα που ταλανίζει τον λαό, δηλαδή η αστική δημοκρατία... Διότι είναι η ίδια η δημοκρατική εξουσία που φθείρει τους θεσμούς και εκθρέφει το κλίμα της σήψης και της διαφθοράς»¹²⁶⁸.

¹²⁵⁷ «Η Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 13.

¹²⁵⁸ Δημογιαννάκος Γ. «Για μία αληθινή πολιτική», Έτος Μηδέν αρ. φ. 2, [Απρίλιος 1989], σελ. 2.

¹²⁵⁹ «Σημεία των Καιρών», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 26 [15 Μαΐου 1987], σελ. 30.

¹²⁶⁰ «Σύνοψη των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής: Επεξηγήσεις - Κρίσεις - Σχόλια», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 21 (15 Οκτωβρίου 1986), σελ. 10.

¹²⁶¹ «Η Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 13.

¹²⁶² Χωρίς τίτλο, Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 30 [Οκτώβριος 1987], σελ. 2.

¹²⁶³ «Δάσκαλοι των διδασκάλων», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 30 [Οκτώβριος 1987], σελ. 13-14.

¹²⁶⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο Τουρκικός κίνδυνος», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 43 [Μάρτιος 1989], σελ. 4.

¹²⁶⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Δημοκρατία και Πατριωτισμός», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 5.

¹²⁶⁶ Φιλίππου Ι. «Ο αστός και η ελευθερία του», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 6.

¹²⁶⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Δημοκρατία και Πατριωτισμός», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 4.

¹²⁶⁸ Φιλίππου Ι. «Από τη ΝΔ στο ΠΑΣΟΚ και αντιστρόφως», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 15.

Η ΧΑ επισήμαινε ότι «η κρίση στη δημοκρατία είναι εγγενές της χαρακτηριστικό, η μετριοκρατία, η ακυβερνησία, ο χυδαίος λαϊκισμός, τα σκάνδαλα, οι καταχρήσεις, η ευνοιοκρατία, το 'ρουσφέτι' δεν είναι τίποτε άλλο από κύρια στοιχεία της»¹²⁶⁹. Επιπλέον, ο Μιχαλολιάκος θεωρούσε ότι ο ωφελιμισμός, οι πελατειακές σχέσεις και η καθοδηγούμενη από ξένα κέντρα λήψεως αποφάσεων κοινή γνώμη αποτελούν «ίδιον χαρακτηριστικόν του κοινοβουλευτικού καθεστώτος»¹²⁷⁰. Γι' αυτό και για την ΧΑ, η Δημοκρατία θεωρούνταν ως «ασφαλές μέσο διαίωνισης της υποτέλειας»¹²⁷¹, ενώ τα πολιτικά κόμματα χαρακτηρίζονταν ως «ανίσχυρα να αντιμετωπίσουν την κρίση κι αυτό γιατί διοικούνται από πράκτορες των ξένων, Αμερικανών, Σοβιετικών και Εβραϊομασσωνίας»¹²⁷².

Μάλιστα, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «το κύκλωμα του κοινοβουλευτισμού είναι ένα κύκλωμα κλειστό, που ανεξαρτήτως κόμματος προστατεύει τους 'εκλεκτούς' του» και θεωρούσε ότι «δεν υπάρχει σκάνδαλο Κοσκωτά, ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΕΙΝΑΙ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ»¹²⁷³. Κατά την ΧΑ, για τα σκάνδαλα «ΠΡΩΤΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΗΣΤΡΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΤΗΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ»¹²⁷⁴.

Ως αποτέλεσμα αυτής της οπτικής, η ΧΑ χρησιμοποιούσε εξαιρετικά μειωτικούς χαρακτηρισμούς για την δημοκρατία και το κοινοβούλιο. Η δημοκρατία χαρακτηριζόταν ως «γριά ξεπεσμένη πόρνη»¹²⁷⁵, γινόταν λόγος για «κυνοβουλευτικούς πειραματισμούς» και για «κυνοβουλευτική καρικατούρα της παρακμής»¹²⁷⁶, ενώ σε άλλο άρθρο το Κοινοβούλιο χαρακτηριζόταν ως «Βρωμοβουλή»¹²⁷⁷. Η ΧΑ έκανε λόγο για «τρωκικά του κοινοβουλευτισμού»¹²⁷⁸ και για «εκλογικά πανηγύρια»¹²⁷⁹ και χαρακτήριζε τα ψηφοδέλτια ως «ηλίθια βρωμόχαρτα»¹²⁸⁰, ενώ, κατά τον Μιχαλολιάκο, οι εκλογές αποτελούσαν μία «φαιδρή... διαδικασία»¹²⁸¹ και ο ίδιος αναφερόταν σε «γραφικότητες της κοινοβουλευτικής κωμωδίας»¹²⁸². Μάλιστα, οι Χρυσουίτες επισήμαιναν ότι «οι Εθνικοσοσιαλιστές χρησιμοποίησαν τις εκλογές... για να τις καταργήσουν»¹²⁸³, συμπεραίναν ότι «όλες οι εκλογές είναι μία απάτη» και οι ίδιοι δήλωναν «Αντιδημοκράτες»¹²⁸⁴.

Η ΧΑ συνδύαζε τον ολοκληρωτισμό της και με τον αντισημιτισμό, καθώς θεωρούσε ότι η Δημοκρατία ως πολίτευμα αποτελούσε εργαλείο στην προσπάθεια των Εβραίων για επικράτηση. Η ΧΑ υποστήριζε ότι «η Δημοκρατία γεννήθηκε και η παρακμή άρχισε από τότε που ο μιάρός Ιουδαίος... αντικατέστησε] το Κοσμικό Κάλλος με την ανθρώπινη γνώση, τη

¹²⁶⁹ «Οι πολιτικοί και η ευθύνη τους», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 53 [20 Απριλίου 1990], σελ. 12.

¹²⁷⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εθνικοσοσιαλισμός, η δική μας αλήθεια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 64 [15 Ιουλίου 1991], σελ. 6.

¹²⁷¹ Περδικάρης Ι. «Ακροδεξιά και Εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 35.

¹²⁷² «Η Ελλάδα στους Έλληνες», *Έτος Μηδέν* αρ. φ. 1 [Μάρτιος 1989], σελ. 1.

¹²⁷³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η Δημοκρατία γεννά τους Κοσκωτάδες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 40 [20 Νοεμβρίου 1988], σελ. 4.

¹²⁷⁴ «Διαπιστώσεις - Συμπεράσματα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 2.

¹²⁷⁵ Δημογιαννάκος Γ. «Για μία αληθινή πολιτική», *Έτος Μηδέν* αρ. φ. 2, [Απρίλιος 1989], σελ. 3.

¹²⁷⁶ «Θέματα τακτικής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 4 [Απρίλιος 1981], σελ. 2.

¹²⁷⁷ Παππάς Χρ. «Ιστορικές Μνήμες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 48 [Σεπτέμβριος 1989], σελ. 42.

¹²⁷⁸ «Ναρκωτικά – τα νέα 'μέτρα' του κοινοβουλευτισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 49 [Οκτώβριος 1989], σελ. 17.

¹²⁷⁹ Ελευθερολάκων «Αφιερώνεται σε αυτούς που δεν ψήφισαν ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 21 (15 Οκτωβρίου 1986), σελ. 3.

¹²⁸⁰ Κώνστας Αθ. «Για ένα νέο πολιτισμό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 13 [Ιανουάριος 1984], σελ. 6.

¹²⁸¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Αγώνας για την αλήθεια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 49 [Οκτώβριος 1989], σελ. 3.

¹²⁸² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Και πάλι εκλογές», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 52 [Μάρτιος 1990], σελ. 4.

¹²⁸³ Ελευθερολάκων «Αφιερώνεται σε αυτούς που δεν ψήφισαν ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 21 (15 Οκτωβρίου 1986), σελ. 3.

¹²⁸⁴ Ελευθερολάκων «Αφιερώνεται σε αυτούς που δεν ψήφισαν ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 21 (15 Οκτωβρίου 1986), σελ. 4.

Δύναμη του Απολλώνιου Λόγου με την επιδίωξη του κέρδους και τις ταξικές συγκρούσεις· από τότε που εξόρισε τον Ηγέτη και έφερε στο προσκήνιο τη μάζα»¹²⁸⁵.

Επιπλέον μέσω της Δημοκρατίας επιβίωσε η «*Ιουδαϊκή*» κυριαρχία¹²⁸⁶, καθώς «*η δημοκρατία, ο κοινοβουλευτισμός, οι εκλογές είναι ο τρόπος, το μέσον, η διαδικασία διχασμού των λαών. Ποιος ο υπεύθυνος γι' αυτό; εύκολη η απάντηση... [Β]ρείτε τη μόνοι σας στα 'πρωτόκολλα των σοφών της Σιών'*»¹²⁸⁷. Κατά την ΧΑ, «*η Ευρωπαϊκή δημοκρατία είναι το έργο μιας συνειδήσεως που έφθασε στο τέλος της, που υπέκυψε κάτω από το εβραιοχριστιανικό ισοπεδωτικό δόγμα*»¹²⁸⁸. Μάλιστα, η ΧΑ θεωρούσε ότι «*το δημοκρατικό πολίτευμα είναι μία τεράστια παγίδα στην οποία οι πολίτες από τη μια χαιρόνται την αφθονία των υλικών αγαθών... και από την άλλη είναι εγκλωβισμένοι στον βούρκο του υλισμού που τους κάνει τυφλά και πειθήνια όργανα του σιωνισμού*»¹²⁸⁹.

Λίγο πριν το Β' Συνέδριο του 1992, η ηγεσία της ΧΑ φαίνεται ότι είχε λάβει την απόφαση της συμμετοχής της σε εκλογές καθώς, αναφερόμενη στην προοπτική ενός «*Έλληνα Λεπέν*», η ΧΑ τόνιζε ότι «*σύντομα, εμείς οι Έλληνες Εθνικοσοσιαλιστές της Χρυσής Αυγής θα κάνουμε τον εφιάλητη του[ς] πραγματικότητα*»¹²⁹⁰. Πράγματι, δύο χρόνια αργότερα ο «*Λαϊκός Σύνδεσμος – Χρυσή Αυγή*» συμμετείχε στις ευρωεκλογές του 1994 και κατόπιν στις εθνικές εκλογές του 1996.

Παρά την αλλαγή πολιτικής στρατηγικής – από την αποχή στη συμμετοχή στον εκλογικό αγώνα –, η ΧΑ εξακολουθούσε να χαρακτηρίζει τα ψηφοδέλτια ως «*ηλίθια βρωμόχαρτα*»¹²⁹¹, να κάνει λόγο για «*διεφθαρμέν[ο] αστικ[ό] κράτ[ος] της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας*»¹²⁹² και να υποστηρίζει ότι «*η σημερινή 'δημοκρατία'... σε όλες της τις εκδοχές είναι μία αδίστακτη πλουτοκρατία και τίποτε άλλο. Αυτοί που κατ' ουσίαν κυβερνούν είναι οι ισχυροί του χρήματος, που καθορίζουν και το ποιοι θα είναι οι 'εκλεκτοί' του λαού*»¹²⁹³.

Πιο συγκεκριμένα, η ΧΑ εξακολούθησε να θεωρεί ότι «*η Δημοκρατία δεν είναι παρά η πολιτική μέθοδος μετάγγισης του πλούτου από εκείνους που τον δημιουργούν και τον δικαιούνται προς εκείνους που τον απομυζούν και τον λυμαίνονται*»¹²⁹⁴, ενώ επιπλέον στηλίτευε και την «*πολυσχιδή*» απάτη της «*αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας*», όσον αφορά την ουσία της, όπως η περίτεχνη χειραγώγησης και μαστροπική σχέσις πολιτικών-λαού, που οι προαγωγοί πολιτικοί επικρατούν μέσω αυτής»¹²⁹⁵.

Ο Μιχαλολιάκος συνέχισε να τονίζει ότι «*ο 'πολιτικαντισμός', η ψευδολογία, η ανεντιμότης και ανηθικότης... είναι τα βασικά γνωρίσματα της λειτουργίας των κομμάτων της 'δημοκρατίας'*»

¹²⁸⁵ «Πίσω από το σκοτάδι, πίσω από το θάνατο, βλέπω την αυγή που χαράζει», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 12.

¹²⁸⁶ «Πίσω από το σκοτάδι, πίσω από το θάνατο, βλέπω την αυγή που χαράζει», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 12.

¹²⁸⁷ Ελευθερολάκων «Αφιερώνεται σε αυτούς που δεν ψήφισαν ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 21 (15 Οκτωβρίου 1986), σελ. 3.

¹²⁸⁸ Μοδινός Λ. «Ο εθνικισμός μας και το νέο πνεύμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 12-13.

¹²⁸⁹ «Φιλοσοφία και Πολιτεία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 65 [Σεπτέμβριος 1991], σελ. 39.

¹²⁹⁰ «Έλληνες και ρατσισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 69 [25 Φεβρουαρίου 1992], σελ. 38.

¹²⁹¹ Ιωάννου Κ. «Για ένα νέο πολιτισμό», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1, 10 Ιανουαρίου 1993, σελ. 8.

¹²⁹² Ιωαννίδης Π. «Οι θεμελιώδεις 'μύθοι' του συστήματος και η παγκοσμιοποίηση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 103 [9 Νοεμβρίου 2001], σελ. 11.

¹²⁹³ Ν. Ε. «Αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι και δημοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 107 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002], σελ. 16.

¹²⁹⁴ «Ο Πλωτίνος και η εποχή μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 107 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002], σελ. 41.

¹²⁹⁵ Μιχαλόπουλος Β. «Η 'ιερή αγελάδα' της ψευδο-δημοκρατίας και η δειμοκρατία (=τρομοκρατία)», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 118 [Οκτώβριος 2004], σελ. 45.

μας»¹²⁹⁶, και επισήμαινε ότι η πολιτική ζωή της Μεταπολίτευσης «από το μόνο που χαρακτηρίζεται είναι από έλλειψη ήθους, εντιμότητας και συνέπειας. Μία φτηνή πελατειακή σχέση, σχέση συναλλαγής ανατολίτικου παζαριού»¹²⁹⁷. Επιπλέον, η ΧΑ εξακολουθούσε να κάνει λόγο για «αντιλαϊκή αστική δημοκρατία των πλουτοκρατών, υποχείριο των Διεθνών Σιωνιστών»¹²⁹⁸.

Η ΧΑ τόνιζε ότι «ο σημερινός Κοινοβουλευτισμός ουδεμία σχέση δύναται να έχει με την δημοκρατία των Αθηνών του Ξηρού Αιώνα»¹²⁹⁹ και επεσήμαινε ότι «ποτέ η δημοκρατία δεν απέτελεσε πολίτευμα συνυφασμένο με την Ιστορία και τους αγώνες του Έθνους μας. Στην πραγματικότητα, όλα τα μεγάλα πνεύματα του αρχαίου Ελληνικού Πολιτισμού είχαν σαφέστατες αντιδημοκρατικές αντιλήψεις και με την σημερινή 'πολιτικά ορθή' ορολογία, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν 'φασιστικά'... Το Ελληνικό Έθνος μεγαλούργησε όχι με δημοκρατικό καθεστώς, αλλά υπό βασιλικά, μοναρχικά και αριστοκρατικά πολιτεύματα»¹³⁰⁰.

Κατά την ΧΑ, «το δημοκρατικό πολίτευμα δεν ενδιαφέρεται για το έθνος, για την φυλή, για την ιστορία, για τον πολιτισμό. Ενδιαφέρεται πάνω απ' όλα για ψήφους. Ασχέτως από ποιόν προέρχονται οι ψήφοι»¹³⁰¹. Επιπλέον, υποστήριζε ότι «ο σύγχρονος εκμαυλισμένος Κοινοβουλευτισμός και οι αντιλήψεις του εκφράζουν έναν λαό ανομοιογενή, αποπροσανατολισμένο, χωρίς εθνική συνείδηση και κοινό τόπο βιώσεως. Εξ ου και η ανάγκη μεσαζόντων, 'αντιπροσώπων'»¹³⁰². Γι' αυτό και η ΧΑ θεωρούσε ότι «η ισοπεδωτική ομογενοποίηση και η πανσπερμία του κοινωνικού πλήθους που ευαγγελίζεται η δημοκρατία είναι η τροφός της παρακμής των αξιών και του πολιτιστικού σκότους»¹³⁰³. Συμπερασματικά, κατά την ΧΑ, «όλοι οι δημοκρατικοί θεσμοί και μηχανισμοί είναι έτσι σχεδιασμένοι που να συντείνουν στην ηθική διαφθορά»¹³⁰⁴.

Λίγους μόλις μήνες πριν από την είσοδό της στην Βουλή, η ΧΑ υποστήριζε ότι «το πρόβλημα της πατρίδας μας δεν είναι οικονομικό και κοινωνικό αλλά πολιτικό. Η δημοκρατία είναι ανεπαρκής και ανίκανη να το λύσει, όχι μόνον γιατί αγαπά τον ληστρικά συσσωρευμένο πλούτο της και τους πάτρωνές της, αλλά επιπλέον γιατί μισεί την πατρίδα και τον λαό»¹³⁰⁵. Κατά την ΧΑ, «οι δημοκρατικές κυνοβουλευτικές κυβερνήσεις που εξουσίασαν και εξουσιάζουν αυτή την Χώρα με μεθοδική δουλειά κατόρθωσαν να δημιουργήσουν ένα προδοτικό, αντικοινωνικό, διεφθαρμένο και παρηκμασμένο κράτος τερατούργημα»¹³⁰⁶. Αντιθέτως, η ΧΑ θεωρούσε ότι «ένα Κράτος έχει δικαίωμα στην πίστη και στην αφοσίωση ενός Λαού μόνο όταν και όσο αυτό ταυτίζεται με τα ζωτικά συμφέροντα του Λαού αυτού, όταν φροντίζει για το Εθνικό και Κοινωνικό καλό»¹³⁰⁷.

¹²⁹⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η δική μας πολιτική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 71 [20 Μαΐου 1992], σελ. 8.

¹²⁹⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Οι εκλογές που έρχονται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 80 [20 Σεπτεμβρίου 1993], σελ. 8.

¹²⁹⁸ Γ. Λ. «Η θέλησή μας, ο δρόμος μας και ο σκοπός μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 146 [Ιούλιος 2011], σελ. 24.

¹²⁹⁹ Μάνεσης Ι. «Αρχαία Ελλάδα και Δημοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 124 [Νοέμβριος 2005], σελ. 6.

¹³⁰⁰ Μάνεσης Ι. «Αρχαία Ελλάδα και Δημοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 124 [Νοέμβριος 2005], σελ. 6-7.

¹³⁰¹ «Γιατί δεν είμαι δημοκράτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 132 [Μάιος-Ιούνιος 2007], σελ. 31.

¹³⁰² Μάνεσης Ι. «Αρχαία Ελλάδα και Δημοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 124 [Νοέμβριος 2005], σελ. 11.

¹³⁰³ Ι. Φ. «Ο εθνικοσοσιαλισμός, ο φασισμός, η ακροδεξιά και οι... αντιφασίστες ιεροεξεταστές των σύγχρονων καιρών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 136 [Φεβρουάριος - Απρίλιος 2008], σελ. 12.

¹³⁰⁴ «Γιατί δεν είμαι δημοκράτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 132 [Μάιος-Ιούνιος 2007], σελ. 32.

¹³⁰⁵ «Ιδιωτικός πλούτος και δημόσια πενία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 146 [Ιούλιος 2011], σελ. 34.

¹³⁰⁶ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 11.

¹³⁰⁷ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 10.

Τέλος, ακόμα και το 2018, η ΧΑ έκανε λόγο για «πλουτοκρατική αστική δημοκρατία» και για «φαύλ[η] και ξεπουλημέν[η] αστικ[ή] ψευτοδημοκρατί[α]», καθώς κατά την ΧΑ, «μόνο Δημοκρατία, δηλαδή Κράτος του Λαού δεν είναι»¹³⁰⁸.

Ο σκοπός της ΧΑ για το πολίτευμα

Από το δεύτερο τεύχος του περιοδικού, η ΧΑ τόνιζε ότι, ο εθνικοσοσιαλισμός «αγωνίζεται δια την ανατροπήν του [αστικού δημοκρατικού καθεστώτος] και την μέσω μιάς επαναστατικής αλλαγής επιβολήν μίας Νέας Εθνικής Τάξεως Πραγμάτων»¹³⁰⁹. Επιπλέον, στο τέταρτο τεύχος, οι Χρυσουγίτες δήλωναν ότι «δι' ημάς τους Εθνικοσοσιαλιστάς ο σκοπός αγιάζει τα μέσα, τα οποιαδήποτε μέσα»¹³¹⁰. Αλλά και κατά την Β' Περίοδο έκδοσης του περιοδικού, οι Χρυσουγίτες επισήμαιναν: «αγωνιζόμαστε για την Δημιουργία της Εθνικοσοσιαλιστικής Πολιτείας... Κάθε οργάνωσις, οργανισμός, κόμμα ή εταιρία, θρησκευτικό δόγμα ή πολιτική θεωρία που θα είναι αντίθετη με τις αρχές της Πολιτείας δεν θα έχει θέση ανάμεσά μας»¹³¹¹.

Παρά την προτίμησή της σε αντιδημοκρατικές και ολοκληρωτικές μορφές πολιτειακής οργάνωσης, η ΧΑ δεν τασσόταν υπέρ της δικτατορίας. Μάλιστα, με σαφήνεια εξέφραζε την αντίθεσή της «προς τις κάθε μορφής 'επαναστατικές' δικτατορικές διακυβερνήσεις, που αναγορεύουν σε θεμέλιο του καθεστώτος που εδραιώνουν την ματαιοδοξία, τον καιροσκοπισμό, την πολιτική αγυρτεία και συχνά την ενσυνείδητη εθνική μειοδοσία μιας ιθύνουσας ομάδας υπερφίαλων καταπιεστών (με επικεφαλής ένα σκοτεινό δικτάτορα, που κι αυτός αυθαίρετα ομνύει στ' όνομα του έθνους και του 'λαού') αποκομμένων από τον παλμό και την ιστορική ζωή της λαϊκής κοινότητας, που μοναδική φροντίδα τους αποτελεί η επωφελής παραμονή στην εξουσία τόσο ακριβώς χρόνο, όσο επιθυμούν οι πάτρωνες που τους διορίζουν»¹³¹². Κατά την ΧΑ, η δικτατορία και η αστική δημοκρατία αποτελούσαν απλά διαφορετικές μορφές του αστικού καθεστώτος και άρα «δύο όψε[ις] του κυρίαρχου Συστήματος»¹³¹³.

Η ΧΑ υποστήριζε ότι «η δικτατορία επιφέρει δια της βίας μιά πρόσκαιρη αναστολή της εσωτερικής πάλης των τάξεων που έχει την πολιτική της έκφραση στον κοινοβουλευτισμό, και παραδίδει ολοκληρωτικά το έθνος στους τροχούς της πάλης των δύο καθεστώτων. Πολιτικά λοιπόν η δικτατορία είναι ο καλύτερος τρόπος για την υπεράσπιση των συμφερόντων της διεθνιστικής πλουτοκρατικής τάξεως. Η δικτατορία κάνει ακριβώς εκείνο που θα έκανε το κομμουνιστικό κόμμα εάν άρπαζε την εξουσία με την διαφορά ότι αντί να παραδώση το κράτος στο ανατολικό στρατόπεδο το παραδίδει στο δυτικό. Ώστε δεν διαφέρει η δικτατορία από τη δημοκρατία παρά μόνο στο σχήμα, γιατί το ουσιώδες και στις δύο περιπτώσεις είναι ότι υφίσταται η πολιτική, οικονομική και πνευματική εξάρτησις και έλεγχος από τις εξωεθνικές και εξωφυλετικές δυνάμεις»¹³¹⁴.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη της ΧΑ ότι η δικτατορία της 21^{ης} Απριλίου 1967 «απέτυχε διότι η πολιτική της παρέμεινε αντιδραστική και αυτό ήταν απόλυτα φυσιολογικό γιατί δεξιοί ήταν οι άνθρωποι, που την ενεπνεύσθησαν και την εφήρμοσαν. Η 21^η Απριλίου απέτυχε διότι πρώτα απ' όλα δεν αντελήφθη πως πρώτο της καθήκον ήταν η παιδεία του λαού, η διαφώτιση του και

¹³⁰⁸ «Καμία θυσία δεν είναι αρκετή στον αγώνα για την πατρίδα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1108, 7 Νοεμβρίου 2018, σελ. 2.

¹³⁰⁹ «Εμείς, η Δεξιά και η Αριστερά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 5.

¹³¹⁰ «Θέματα τακτικής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 4 [Απρίλιος 1981], σελ. 2.

¹³¹¹ «Για μία Μεγάλη Ελλάδα, σε μία ελεύθερη Ευρώπη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 3.

¹³¹² «Η Αρχή του Αρχηγού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 15.

¹³¹³ Φιλίππου Ι. «Ψωμί- Παιδεία- Ελευθερία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 31 [Δεκέμβριος 1987], σελ. 3.

¹³¹⁴ Σταύρου Λ. «Δικτατορία και Εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 13 [Ιανουάριος 1984], σελ. 15.

όχι ο πειθαναγκασμός του»¹³¹⁵. Μάλιστα, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «σε πολλά σημεία υπάρχουν διαφορές και μάλιστα ουσιαστικές ανάμεσα σε μας και στις αρχές μας και σε ότι έγινε στη χώρα στα χρόνια 1967-1974. Είμαστε δε αντίθετοι με την 21^η Απριλίου όχι γιατί πιστεύουμε στην δημοκρατία, αλλά αντίθετα γιατί δεν πιστεύουμε στην δημοκρατία»¹³¹⁶. Πάντως, παρά τις αντιρρήσεις του τόσο για το καθεστώς της 21^{ης} Απριλίου, όσο και για εκείνο της 4^{ης} Αυγούστου, ο Μιχαλολιάκος θεωρούσε ότι συγκριτικά με τον κοινοβουλευτισμό, τα καθεστώτα αυτά «από κάθε απόψεως ήσαν καλύτερα»¹³¹⁷.

Ός προς την προτροπή της προς τους ψηφοφόρους για αποχή από τις εκλογές, η ΧΑ υπογράμμιζε ότι αυτή «δεν σημαίνει αδιαφορία για τα... προβλήματα... [αλλά] ότι θέλουμε να κατευθύνουμε τις δυνάμεις και τις ενέργειές μας σε νέους επαναστατικούς δρόμους και όχι σε αποπροσανατολιστικές λύσεις που μας δίνει έτοιμες το σύστημα»¹³¹⁸. Όπως επισήμαινε ο Μιχαλολιάκος: «αγωνιζόμαστε για την εξαφάνιση του πολιτικού συστήματος που δίνει περιεχόμενο και διάσταση στις έννοιες δεξιά και αριστερά»¹³¹⁹.

Αντιστοίχως, για τη μη-συμμετοχή της στις εκλογές, η ΧΑ εξηγούσε ότι «ο Κοινοβουλευτισμός... δεν προσφέρει τίποτε στην πατρίδα και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο και αρνούμαστε την οποιαδήποτε συμμετοχή μας σε αυτή την φρικτή συμπαιγνία των πολιτικάντηδων, που λέγεται δημοκρατία»¹³²⁰. Μάλιστα, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «ποτέ καμμία χώρα δεν σώθηκε με εκλογές, παρά μόνο μία σε μία συγκεκριμένη ιστορική περίπτωση: Η Γερμανία στις 30 Ιανουαρίου του 1933»¹³²¹.

Η ΧΑ, επιπλέον, διευκρίνιζε: «δεν θα σεβαστούμε την εγκαθιδρυμένη πολιτειακή τάξη επειδή χαιρεί της αποδοχής της πλειοψηφίας, μιας πλειοψηφίας που η ίδια η Αστική Δημοκρατία γαλουχούσε και εκπαίδευε σύμφωνα με τις δικές της Αρχές, που δεν είναι κατ' ανάγκην και δικές μας. Αντίθετα θα σεβαστούμε από την κατεστημένη πολιτειακή νομιμότητα μόνον όσες από τις Αξίες της ενυπάρχουν και στη σφαίρα των Αξιών της δικής μας πίστεως, δηλαδή της Εθνικοσοσιαλιστικής Κοσμοθεωρίας. Οι λοιπές αξίες που προβάλλει μπορούν δε να αναμένουν τίποτε περισσότερο από την κατάλυσή τους και τον εξοστρακισμό από την εθνικοσοσιαλιστική μας πολιτεία. Μία από τις αξίες αυτές της Δημοκρατίας, που δεν μπορεί να έχει καμμία προοπτική στο δικό μας πολιτειακό οικοδόμημα, είναι ακριβώς η πεπλανημένη και υποκριτική 'Αρχή της πλειοψηφίας'»¹³²².

Το 1989, η ΧΑ επισήμαινε ότι «για μας δεν είναι σημαντική η απατηλή εκλογική εκπροσώπηση»¹³²³ και πρότεινε «μαύρο στους πολιτικάντηδες, σε όλους τους πολιτικάντηδες... Μέχρις ότου να εμφανισθεί σε εκλογές κόμμα με αρχές τουλάχιστον εθνικοσοσιαλιστικές, καμμία ψήφος εθνικοσοσιαλιστού δεν πρέπει να πάει σε άλλο σχηματισμό»¹³²⁴. Μάλιστα, ο

¹³¹⁵ «Η Δεξιά και η Αριστερά σήμερα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 50 [Νοέμβριος 1989], σελ. 19.

¹³¹⁶ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Κύπρος 1974-Κύπρος 1989: η προδοσία δεν θα περάσει», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 47 [Ιούλιος-Αύγουστος 1989], σελ. 3.

¹³¹⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Λεηλασία ψυχών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 57 [Οκτώβριος 1990], σελ. 5.

¹³¹⁸ «Δραστηριότητες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 28.

¹³¹⁹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Εν όψει προεκλογικής περιόδου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 38 [Σεπτέμβριος 1988], σελ. 3.

¹³²⁰ «Φιλοσοφία και πολιτική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 38 [Σεπτέμβριος 1988], σελ. 17.

¹³²¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η ιστορία και οι φασουλήδες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 48 [Σεπτέμβριος 1989], σελ. 4.

¹³²² «Σύνοψη των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής: επεξηγήσεις – κρίσεις – σχόλια», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 25 [20 Μαρτίου 1987], σελ. 12.

¹³²³ «Ξαναρχόμαστε!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 49.

¹³²⁴ «Πολιτική ενημέρωση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 50.

Μιχαλολιάκος όριζε ως πρώτο βήμα του αγώνα της ΧΑ την «*διαφώτιση του λαού... [προκειμένου] να καταλάβει... πόσο επιζήμιο είναι το πολίτευμα του κοινοβουλευτισμού*»¹³²⁵.

Η ΧΑ υπογράμμιζε ότι «*εκείνο που αποτελεί αυθύπαρκτη αξία, δεν είναι το πολίτευμα όπως κι αν λέγεται αυτό, ούτε το κράτος, ούτε ο τρόπος διοίκησης. ΑΥΘΥΠΑΡΚΤΗ ΑΞΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ Ο ΛΑΟΣ. Και αυτά τα δύο αποτελούν... κριτήριο για την αξία ή την απαξία ενός πολιτεύματος. Λέμε λοιπόν ότι αυτό το σύστημα διακυβέρνησης είναι 'καλό' αν και εφόσον συντελεί και προάγει την ύπαρξη μιας ΔΥΝΑΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ και ενός ΔΥΝΑΤΟΥ ΛΑΟΥ*»¹³²⁶.

Το ίδιο έτος, ο Μιχαλολιάκος δεν απέκλειε την συμμετοχή της ΧΑ σε εκλογές, λέγοντας: «*εάν και όποτε οι περιστάσεις το επιβάλλουν... [θ]α συμμετάσχουμε και εμείς σε μια τέτοια καθόλου σε εμάς συμπαθή διαδικασία. Κι αυτό γιατί πάνω από προτιμήσεις και 'καθαρολογίες' στέκει η σκοπιμότητα της Νίκης... Αυτό όμως όποτε είναι να γίνει, θα γίνει από εμάς και σε κανέναν εκτός του Κινήματός μας δεν θα εμπιστευθούμε μία τέτοια αποστολή*»¹³²⁷.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τον Σεπτέμβριο του 1989, η ΧΑ προέβλεπε ότι, όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες έχουν αναδυθεί «*εθνικολαϊκά και πατριωτικά κινήματα*» από τα οποία «*θα ξεπηδήσει σύντομα αυθεντική η Εθνικοσοσιαλιστική πρωτοπορία που θα αναλάβει το κύριο βάρος του αγώνα για την ανατροπή του κυρίαρχου συστήματος*»¹³²⁸, έτσι και στην Ελλάδα «*σύντομα*» ο Λαϊκός Σύνδεσμος θα αποτελούσε «*τον γνήσιο εκφραστή των αφυπνιζόμενων νέων λαϊκών δυνάμεων που αγωνίζονται ενάντια στο κυρίαρχο σύστημα*»¹³²⁹. Μάλιστα, στο επόμενο τεύχος του περιοδικού, δημοσιεύθηκε επιστολή αναγνώστη, ο οποίος ζητούσε την επανεξέταση της στάσης του Λαϊκού Συνδέσμου απέναντι στις εκλογές και την ενεργή του ανάμειξη στην πολιτική ζωή της χώρας¹³³⁰.

Το 1990, η ΧΑ επισήμαινε ότι «*το δημοκρατικό πολίτευμα μας επιτρέπει να λειτουργούμε γιατί δεν κάνουμε τίποτα που να σκοπεύει στη βίαια ανατροπή του... Με δυό λόγια είμαστε νομοταγείς, τίποτα όμως δε μας εμποδίζει να μην είμαστε νομιμόφρονες, με την έννοια ότι δεν θεωρούμε ούτε ηθικούς, ούτε σωστούς τους νόμους της δημοκρατίας*»¹³³¹. Επιπλέον, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «*αυτή ακριβώς είναι η μεγάλη διαφορά των Εθνικοσοσιαλιστών από τους δημοκράτες. Γιατί για μας πιο πάνω από τον οποιονδήποτε θεσμό, πιο πάνω από το όποιο πολίτευμα, στέκει κορυφαία και μοναδική η Ιδέα της Πατρίδας, της Φυλής, του Έθνους*»¹³³².

Ο Μιχαλολιάκος δεν έκρυβε ότι απέβλεπε σε μία άλλη πολιτειακή οργάνωση, αλλά διευκρίνιζε ότι «*εμείς δεν προσβλέπουμε σε κανενός είδους δικτατορία, θέλουμε να κάνουμε επανάσταση. Και επανάσταση χωρίς τον λαό δεν γίνεται. Αγωνιζόμαστε, λοιπόν, με τα ισχνά μας μέσα, ενάντια σ' ένα παντοδύναμο σύστημα... να πείσουμε το λαό ότι είμαστε το δίκαιο απέναντι στο άδικο... [ν]α συνεχίσουμε τη λαϊκή ψυχή και να τη φέρουμε κοντά μας*»¹³³³. Και συνέχιζε λέγοντας ότι «*ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ φιλοδοξεί να είναι ο πρωτοπόρος εκφραστής και εμψυχωτής... των [λαϊκών] δυνάμεων, τις οποίες αφού περιθωρακίσει με την εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία θα τις*

¹³²⁵ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Το αδιέξοδο της δημοκρατίας και το εθνικό μας καθήκον», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 46 [Ιούνιος 1989], σελ. 5.

¹³²⁶ Δημογιαννάκος Γ. «Δημοκρατία και Ελλάδα», *Έτος Μηδέν* αρ. φ. 3 [Μάιος 1989], σελ. 2.

¹³²⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Όχι στην απάτη των ποσοστών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 45 [Μάιος 1989], σελ. 5.

¹³²⁸ Περδικάρης Ι. «Οι εκλογές τελείωσαν, ζήτηω οι εκλογές», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 48 [Σεπτέμβριος 1989], σελ. 35.

¹³²⁹ Περδικάρης Ι. «Οι εκλογές τελείωσαν, ζήτηω οι εκλογές», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 48 [Σεπτέμβριος 1989], σελ. 35.

¹³³⁰ «Αλληλογραφία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 49 [Οκτώβριος 1989], σελ. 49-50.

¹³³¹ «Το δακτυλογραφημένο κείμενο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 23.

¹³³² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Δημοκρατία και Πατριωτισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 44 [Απρίλιος 1989], σελ. 5.

¹³³³ «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 33.

καταστήσει επίκεντρο των πολιτικών εξελίξεων και θα τις επαναφέρει στο προσκήνιο της ιστορίας»¹³³⁴.

Και μετά το Β' Συνέδριο του 1992, η ΧΑ εξακολούθησε να υπογραμμίζει ότι ανάμεσα στην ιδεολογία της και στη δικτατορία «δεν υπάρχουν κοινά στοιχεία»¹³³⁵, καθώς η δικτατορία δεν έχει συγκεκριμένη ιδεολογία και στηρίζεται στην εξουσία μόνο μέσω της βίας, ενώ το εθνικιστικό κίνημα έχει λαϊκό έρεισμα και ιδεολογία. Μάλιστα, η ΧΑ συνέχισε να τονίζει ότι «ο αγώνας μας πάνω από όλα είναι αγώνας για την κατάκτηση της ψυχής του λαού. Μάχη για να κερδηθεί η σκέψη και η καρδιά του»¹³³⁶ και υποστήριζε ότι «η Ευρώπη σήμερα δεν χρειάζεται δημοκρατικά πολιτικά κόμματα, αλλά Άρια πολιτιστικά κόμματα με στόχο την νέα πολιτιστική συγκομιδή»¹³³⁷.

Ως προς την συμμετοχή της ΧΑ στις εκλογές, ο Μιχαολιάκος το 2003 υπενθύμιζε ότι «το παιχνίδι της πολιτικής είναι ένα μέσον και τίποτε άλλο και σε καμμία περίπτωση αυτοσκοπός... Ως εκ τούτου, αυτό που κυρίως χρειάζεται σήμερα είναι προσήλωση στον σκοπό»¹³³⁸.

Η ΧΑ προσέβλεπε σε ένα πολίτευμα όπου δεν θα υπήρχε διάκριση των εξουσιών και όλη η εξουσία θα ασκούνταν, σε αρχικό στάδιο, από ένα μονοκομματικό κράτος. Όπως χαρακτηριστικά αναλυόταν, «ο διαχωρισμός της κρατικής δύναμης σε 3 εξουσίες (εκτελεστική – νομοθετική - δικαστική) είναι τεχνητός και αποτυχημένος. Η ηγεσία οφείλει να εξασκεί και να καθοδηγεί και τις τρεις λειτουργίες μέσα στο Λαϊκό κράτος που είναι ιδεολογικό κράτος άμεσης συμμετοχικής δημοκρατίας. Γι' αυτό το μονοκομματικό κράτος είναι ένα προστάδιο για το ακομματικό κράτος (που είναι η τελική ολοκληρωμένη μορφή του Λαϊκού Κράτους). Το μονοκομματικό κράτος... συμπεριλαμβάνει όλες τις συνεργαζόμενες ομάδες, τάξεις κι επαγγέλματα, δηλαδή ολόκληρο το λαό»¹³³⁹.

Επιπλέον, η ΧΑ επισήμαινε την διαφορά μεταξύ επαναστατών και μεταρρυθμιστών και τοποθετούσε τον εαυτό της στην πρώτη κατηγορία, υπογραμμίζοντας: «για Εμάς, δεν υπάρχει ζήτημα οποιασδήποτε ανακωχής ή συμφωνίας κάτω από το τραπέζι. Αυτό το σύστημα πρέπει να σαρωθεί εκ βάθρων. Να μη μείνει τίποτα. Να διαλυθεί εξ ολοκλήρου και όχι να αναδομηθεί με μερεμέτια»¹³⁴⁰.

Λίγους μήνες πριν την είσοδό της στην Βουλή, η ΧΑ τόνιζε ότι «το μέλλον του Ελληνικού Λαού δεν θ' αποφασιστεί με ψηφοδέλτια. Όμως η πολιτική πάλη στο συνταγματικά καθορισμένο πλαίσιο της αστικής δημοκρατίας αποτελεί για μας μίαν έμπρακτη πολιτική δοκιμή της δύναμής μας, όπου οφείλουμε να δώσουμε το παρόν διεκδικώντας την εμβόλιμη θέση μας στο πολιτικό πλέγμα... [Ε]να νόημα έχει η πολιτική πάλη του Κινήματός μας στον κάλπικο στίβο του κοινοβουλευτικού παιχνιδιού: ένας Λαός οφείλει στις κρίσιμες στιγμές του πεπρωμένου του να δείξει πως δεν βουβάθηκε, δεν έσκυψε, αλλά θέλει, ξέρει και μπορεί να πολεμήσει τον εχθρό του σε κάθε μέτωπο, ακόμη και στις πιο αντίξοες συνθήκες»¹³⁴¹.

¹³³⁴ «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 34.

¹³³⁵ Α. Μ. Π. «Δικτατορία και Εθνικισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 78 [30 Απριλίου 1993], σελ. 15.

¹³³⁶ Δ. Θ. «Η στρατηγική – οι επιλογές – η πορεία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 109 [Μάιος-Ιούνιος 2003], σελ. 22. Το εν λόγω απόσπασμα είχε πρωτοδημοσιευθεί στην σελίδα 7 του εγχειριδίου της «Χρυσής Αυγής» με τίτλο «Πίστευε – Υπάκουε – Πολέμα: Χρυσή Αυγή, Ζητήματα Τακτικής» (χωρίς χρονολογία), το οποίο είχε εκδοθεί το 1987.

¹³³⁷ «Ο Πλωτίνος και η εποχή μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 107 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002], σελ. 42.

¹³³⁸ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Η αντικειμενική πραγματικότητας, οι Εθνικιστές και το μέλλον», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 111 [Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2003], σελ. 7.

¹³³⁹ «Είμαι Εθνικιστής σημαίνει», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 130 [30 Νοεμβρίου 2006], σελ. 37.

¹³⁴⁰ Μάστορας Γ. «Επαναστάτες και όχι μεταρρυθμιστές», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 646, 16 Ιουλίου 2008, σελ. 14.

¹³⁴¹ Γ. Λ. «Η θέλησή μας, ο δρόμος μας και ο σκοπός μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 146 [Ιούλιος 2011], σελ. 26.

Σε ένα εκτενές άρθρο στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», διευκρινιζόταν ότι «το κράτος – και πολύ λιγότερο η κυβέρνηση - δεν είναι σε καμμία περίπτωση αυτοσκοπός, αλλά μόνο ΜΕΣΟ για να φτάσουμε σ' ένα συγκεκριμένο σκοπό... [που] είναι η διατήρηση και η ανέλιξη του λαού, η συνειδητοποίηση της Λαϊκής Κοινότητας μέσα από την αντίστοιχη συνειδητοποίηση της Φυλετικής Ψυχής σ' ένα Σοσιαλιστικό Κράτος ενός Υψηλότερου Πολιτισμού»¹³⁴².

Στο ίδιο άρθρο, ξαναγινόταν λόγος για «επαναστατικό κίνημα» και για «επαναστατική πολιτική». Πιο συγκεκριμένα, επισημαινόταν ότι «οι συντηρητικοί πατριώτες... [α]ντιτάσσονται στην επαναστατική μας διάθεση υποστηρίζοντας πως το σύστημα δεν χρειάζεται να εξοντωθεί... μπορεί όμως να προχωρήσει σε πιο θετικές κατευθύνσεις που θα καλυτερέψουν (ή έστω θα κάνουν λιγότερο χειρότερα) τα πράγματα. Έτσι, αποκηρύσσουν κάθε έννοια επανάστασης και ψάχνουν λύσεις στον χώρο της μεταρρύθμισης. Αρνούνται την ενδυνάμωση ενός Αυθεντικού Λαϊκού Επαναστατικού Κινήματος προτείνουν 'μερεμέτια'»¹³⁴³.

Μάλιστα, οι συνθήκες της οικονομικής λιτότητας λόγω των Μνημονίων θεωρούνταν ότι ήταν ευνοϊκές για την εξάπλωση της απήχησης της ΧΑ. Συγκεκριμένα, υπογραμμιζόταν: «Γιατί άραγε οι τωρινές συνθήκες και πολύ περισσότερο οι άμεσα μελλοντικές προετοιμάζουν το έδαφος για μια Πραγματικά Επαναστατική Πολιτική;... Τώρα που [ο μέσος Έλληνας εργαζόμενος] βλέπει ότι το μεταπολιτευτικό μοντέλο καταρρέει, τώρα που βλέπει ότι όσα θεωρούσε ως κατοχυρωμένα κοινωνικά δικαιώματα καταρρέουν κι αυτά από την μνημονιακή λαίλαπα, τώρα που το ξοφλημένο αυτό καθεστώς δεν μπορεί να τον καθησυχάσει και να τον αποπροσανατολίσει με 'άρτο και θεάματα', έχει την δυνατότητα να ξυπνήσει από τον πολυετή λήθαργό του και να δει την αληθινή φύση του κτήνους»¹³⁴⁴.

Για τις επερχόμενες εκλογές του 2012, η ΧΑ επισήμαινε ότι «η δική μας συμμετοχή στον πολιτικό στίβο γίνεται αναμφίβολα από πλευρά αντισυστημική και εξωθεσμική. Δεν συμμετέχουμε στις εκλογικές διαδικασίες ούτε από πίστη στον θεσμό αυτό, ούτε από ματαιοδοξία, ούτε από χομπισμό... [Ε]νδεχόμενη είσοδος στο κυνοβούλιο της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ θα είναι αναμφίβολα μια πολύ σημαντική επιτυχία κάτω από αντίξοες συνθήκες, αλλά δεν αποτελεί νίκη. Αντιθέτως, ΝΙΚΗ αποτελεί η ΕΞΟΥΣΙΑ, με ότι μέσον συνεπάγεται ακόμη και με τις κυνοβουλευτικές διαδικασίες στο μέτρο, φυσικά, που θα μας επιτραπεί»¹³⁴⁵.

Μάλιστα, η ΧΑ διευκρίνιζε ότι «το να συμμετέχουμε στις εκλογικές διαδικασίες και το να επιχειρούμε να εισέλθουμε στη Βουλή δεν έχει να κάνει φυσικά ούτε με το 'σεβασμό' στον θεσμό, ούτε με το να επιχειρήσουμε 'κάθαρση' ή 'αναβάθμιση' του κυνοβολίου. Είναι μέρος της στρατηγικής μας, ο σχεδιασμός μιας μάχης που πρέπει να κερδηθεί στην γενικότερη προσπάθεια που κάνουμε για να κερδίσουμε τον ευρύτερης σημασίας Πόλεμο»¹³⁴⁶.

Επιπλέον, υπογραμμιζόταν ότι «δεν δικαιολογείται... καμμία πίστη και υποχρέωση σε νόμους, κανόνες και θεσμούς που υπονομεύουν πολλαπλώς την ακεραιότητα του Έθνους. Το ότι σήμερα υποχρεωνόμαστε να είμαστε νομοταγείς δεν μας εξαναγκάζει... να είμαστε και νομιμόφρονες και αυτό μας καθοδηγεί για την μελλοντική μας πορεία»¹³⁴⁷.

Όπως τόνιζε η ΧΑ, «μόνο η Πολιτεία που βασίζεται στο ίδιο Αίμα και στην κοινή συλλογική Εθνική και Σοσιαλιστική πορεία είναι η Πατρίδα μας και όχι το σημερινό εκφυλισμένο κρατίδιο της καπιταλιστικής πολυπολιτισμικότητας»¹³⁴⁸. Επιπλέον, επισήμαινε ότι «όσο η κοινή γνώμη

¹³⁴² Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 10.

¹³⁴³ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 12.

¹³⁴⁴ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 13.

¹³⁴⁵ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 13-14.

¹³⁴⁶ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 14.

¹³⁴⁷ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 14.

¹³⁴⁸ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 15.

δεν είναι η άμεση συναίνεση ενός φυλετικά και πολιτιστικά ομογενούς πληθυσμού... είναι άσκοπο να σκεφτόμαστε ότι μπορούμε να επιφέρουμε, με μέσα εγκεκριμένα από το σύστημα, κάποια ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΗ κυβερνητική αλλαγή»¹³⁴⁹.

Εν κατακλείδι, κατά την ΧΑ, «το σημερινό πολίτευμα [είναι]... μία μεστωμένη στασιωτική δημοκρατία σε παροξυσμό, στην οποία την ανατροπή η συμβολή κάθε πολίτη είναι επιβεβλημένη... [Δ]εν εγείρ[εται] απλώς ζήτημα αναίρεσης της δημοκρατίας, αλλά ριζικής κατάλυσής της, επειδή βλέπ[ει] οιοσδήποτε την πατρίδα»¹³⁵⁰. Διευκρίνιζε, μάλιστα, και πάλι ότι δεν αναφέρεται στην εγκαθίδρυση δικτατορίας, αλλά ότι «θέλ[ει] να καταλύσ[ει] την δημοκρατία με τους όρους της, πείθοντας με δημοκρατικές διαδικασίες τον λαό... Ο λαός θα καταλύσει μόνος του την στασιωτική δημοκρατία και θα στέψει τον ταγό»¹³⁵¹.

1.2.5 Χρήση βίας

Ήδη από το πρώτο τεύχος της, η ΧΑ έθετε ως στόχο την «ανατροπή[ή] του σημερινού παγκοσμίου STATUS QUO, σε μία παγκόσμια πνευματική Επανάσταση»¹³⁵², ενώ στο έκτο τεύχος τόνιζε ότι «κάθε Επαναστάσεως πρέπει να προηγείται ένας Διαφωτισμός. Από αυτό εδώ το λιτό βήμα θα δημιουργήσωμεν την Επανάστασιν μας, την Πνευματικήν Επανάστασιν του Ελληνικού Αίματος»¹³⁵³.

Οι Χρυσουαυγίτες δέχονταν για τον εαυτό τους τον τίτλο του «εξτρεμιστή», εξηγώντας ότι αυτό οφειλόταν στο ότι «μάθαμε να αγαπούμε και να μισούμε χωρίς μέτρο, αβυσσαλέα και αιώνια. Είμαστε εξτρεμιστές γιατί πιστεύουμε στην Αρετή και όχι στην Ηθική, στον πόλεμο και όχι στην ειρήνη»¹³⁵⁴. Κατά την ΧΑ, «ο πόλεμος σε όλες του τις μορφές είναι ο μοναδικός τρόπος μέσω του οποίου οι Εθνικοσοσιαλισταί μίαν Άγια Ημέρα θα κατακτήσουν την Δύναμι, μία Δύναμι απόλυτη χωρίς ηθικές αναστολές και κοινωνική υποκρισία»¹³⁵⁵. Μάλιστα, υπογράμμιζαν ότι «από το παζάρεμα και το συμβιβασμό πιο ηθική [είναι] η επαναστατική βία»¹³⁵⁶ και δήλωναν ευθέως ότι «θα είμεθα σκληροί και αδίστακτοι διότι επιθυμώμεν να δημιουργήσωμεν και οι δημιουργοί πρέπει να είναι σκληροί και αδίστακτοι»¹³⁵⁷. Για τον λόγο αυτό, τόνιζαν ότι «ο Αγώνας μας... έχει ανάγκη από μαχητές ανελέητους... που θα μάθουν την ψυχή τους να μην αισθάνεται οίκτο»¹³⁵⁸.

Επιπλέον, οι Χρυσουαυγίτες προσέβλεπαν στην επικράτηση ενός «Νέου Προτύπου, που θα γεννηθή μέσα στις φρικαλέες ιστορικές περιστάσεις της καταστροφής αυτού του κόσμου»¹³⁵⁹ και προσδοκούσαν την ημέρα που θα ανατείλει «Ήλιος εκδικητής και τιμωρός, τιμωρός των προδοτών της Φυλής και των εχθρών του Αίματος»¹³⁶⁰.

¹³⁴⁹ Μάστορας Γ. «Χαράζοντας πορεία...», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 13.

¹³⁵⁰ Ι. Φ. «Η δήθεν πολιτική... 'ορθότητα' της δημοκρατίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 21.

¹³⁵¹ Ι. Φ. «Η δήθεν πολιτική... 'ορθότητα' της δημοκρατίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 147 [Δεκέμβριος 2011], σελ. 22.

¹³⁵² «Η έκδοσίς μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 1 [Δεκέμβριος 1980], σελ. 3.

¹³⁵³ «Η Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 2.

¹³⁵⁴ «Εμείς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 5 [Μάιος-Ιούνιος 1981], σελ. 3.

¹³⁵⁵ «Πόλεμος Πατήρ Πάντων», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 8 [Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1983], σελ. 2.

¹³⁵⁶ Ελευθερολάκων «Προάγγελιο μιάς νέας εποχής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 15 [Μάρτιος 1986], σελ. 3 (δες και στο ίδιο τεύχος, σελ. 9).

¹³⁵⁷ «Ιδεολογικά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 4.

¹³⁵⁸ «Κάλεσμα Μάχης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 3.

¹³⁵⁹ Ελευθερολάκων «Προάγγελιο μιάς νέας εποχής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 15 [Μάρτιος 1986], σελ. 3.

¹³⁶⁰ «Η Χρυσή Αυγή», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 6 [Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1982], σελ. 2.

Με βάση τα προαναφερθέντα, δεν προκαλεί κατάπληξη ότι αποκαλούσαν τον καταδικασμένο για θέματα τρομοκρατίας Αριστοτέλη Καλέντζη «*σύντροφό τους*»¹³⁶¹ και «*συναγωνιστή*»¹³⁶². Μάλιστα, στο τεύχος 11 (Νοέμβριος 1983), δημοσιεύθηκε και άρθρο του ίδιου του Καλέντζη, ο οποίος σημείωνε ότι «*ο Εθνικοκοινωνιστής ξέρει: τις επαναστάσεις δεν τις κερδίζουν κείνοι που κρύβονται μέσα στις αράδες των συγγραμμάτων αλλά κείνοι που οχυρώνονται πίσω από οδοφράγματα για να κατακτήσουν την Νίκη πάνω στα ρείθρα των πεζοδρομίων*»¹³⁶³. Σύντομη επιστολή του Καλέντζη δημοσιεύθηκε και στην Β' Περίοδο έκδοσης του περιοδικού «Χρυσή Αυγή»¹³⁶⁴.

Η ΧΑ τόνιζε ότι ο εθνικοσοσιαλισμός «*αγωνίζεται δια την ανατροπήν του [αστικού δημοκρατικού καθεστώτος] και την μέσω μίας επαναστατικής αλλαγής επιβολήν μίας Νέας Εθνικής Τάξεως Πραγμάτων*»¹³⁶⁵ και χαρακτήριζε τα «τάγματα εφόδου» του Χίτλερ (SA) ως «*μηχανισμό αμύνης*», υποστηρίζοντας ότι «*οι ενέργειές τους ήταν επί το πλείστον αμυντικές ή απαντήσεις στις επιθέσεις των κομμουνιστών... και της αστυνομίας*»¹³⁶⁶.

Ως προς την Αριστερά, η στάση της ΧΑ ήταν «*αγών μέχρι θανάτου δια την δια παντός εξάλειψιν του κομμουνιστικού καρκινώματος*»¹³⁶⁷. Μάλιστα, το 1987 η ΧΑ καλούσε να ενταχθούν σε αυτή όσοι θέλουν να πολεμήσουν τον κομμουνισμό «*ασυμβίβαστα, χωρίς διάλογο και δημοκρατικές ανοησίες*»¹³⁶⁸ και έκανε λόγο για «*χωρίς οίκτο και έλεος χτύπημα του μπολσεβικισμού... σε κάθε μορφή δράσεώς το[υ]*»¹³⁶⁹. Κατά την ΧΑ, «*η μόνη γλώσσα που σέβονται [οι μπολσεβίκοι] είναι η γλώσσα της γροθιάς*»¹³⁷⁰ και τόνιζε ότι «*παντού όπου τους συναντάμε πρέπει να τους πολεμάμε, και να τους συντρίβουμε. Παντού, στα σχολεία, στα πανεπιστήμια, στους δρόμους, στη δουλειά, στα εργοστάσια, στα γραφεία, παντού πρέπει να τους χτυπάμε ανελέητα, χωρίς να τους δίνουμε την παραμικρή ευκαιρία διαλόγου*»¹³⁷¹.

Αντίστοιχα σκληρή ήταν και η αντιμετώπιση που επιφύλασσε στους Εβραίους. Ήδη από την πρώτη περίοδο έκδοσης του περιοδικού, η ΧΑ τόνιζε ότι «*προέχει η αποβολή της σιωνιστικής τοξικότητας απ' το σώμα της ανθρωπότητας! Ύστατο μέλημα... πρέπει να 'ναι η κατάπνιξη του σιωνισμού μέσα στο αίμα της κολάσιμης θηριωδίας του*»¹³⁷². Ομοίως και στην Β' περίοδο, οι Χρυσασυγίτες δήλωναν ότι θα «*εξοντώσουμε τον [Εβραίο] Δυνάστη του λαού μας*»¹³⁷³ και υπόσχονταν στους «*Αστούς-Ιουδαίους*» ότι «*θα γίνουμε οι κολασμένοι δαίμονες των ποταπών σας ονειρών, οι τρομεροί εκδικητές της Φυλής που θα πνίξουν στο αίμα και τη φωτιά την τρυφήλη παρακμή σας*»¹³⁷⁴.

Επιπλέον, δήλωναν ευθέως ότι «*πιστεύουμε στη βία και στην επιβολή αφού πιά με τους εχθρούς μας δεν υπάρχει δρόμος συνδιαλλαγής, αφού ο αγώνας γίνεται πια για την*

¹³⁶¹ «Ένα βιβλίο – Κραυγή διαμαρτυρίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 3 [Φεβρουάριος 1981], σελ. 3.

¹³⁶² Χωρίς τίτλο, *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 31.

¹³⁶³ Καλέντζης Αρ. «Φωτιά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 21.

¹³⁶⁴ «Αλληλογραφία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 31.

¹³⁶⁵ «Εμείς, η Δεξιά και η Αριστερά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 5.

¹³⁶⁶ «Η Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 12.

¹³⁶⁷ «Εμείς, η Δεξιά και η Αριστερά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 2 [Ιανουάριος 1981], σελ. 5.

¹³⁶⁸ «Χρυσή Αυγή - Κάλεσμα - Πρόσκληση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 27 [15 Ιουνίου 1987], σελ. 2.

¹³⁶⁹ «Ο σωστός αγώνας εναντίον του μπολσεβικισμού και τα 'μνημόσυνα', *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 4.

¹³⁷⁰ «Τελειώνοντας με τον 'Σχολιαστή', *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 29.

¹³⁷¹ «Σπάστε το Κόκκινο Μέτωπο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 2.

¹³⁷² Καλέντζης Αρ. «Φωτιά», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 11 [Νοέμβριος 1983], σελ. 25.

¹³⁷³ «Πίσω από το σκοτάδι, πίσω από το θάνατο, βλέπω την αυγή που χαράζει», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 12.

¹³⁷⁴ «Ουαί υμίν, Ιουδαίοι υποκριταί!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 6.

επιβίωση»¹³⁷⁵, ενώ το 1987, στα Γενικά Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού¹³⁷⁶, η ΧΑ υποστήριζε την δημιουργία λαϊκού στρατού και πολιτοφυλακής.

Μάλιστα, το 1986 σε αναφορά στο Βρετανικό «Εθνικό Μέτωπο» (National Front), επισημαινόταν ότι «τα περισσότερα υποσχόμενα νεαρά μέλη του ΕΜ περνούν από ένα στάδιο ιδεολογικής και φυσικής εξασκήσεως που ως σκοπό έχει την δημιουργία 'πολιτικών-στρατιωτών'. Η εξάσκηση των μελών γίνεται σε διάφορα κρυφά σημεία στην εξοχή και σε ορισμένες περιπτώσεις πρώην μέλη του SAS έχουν χρησιμοποιηθεί ως εκπαιδευτές. Το σκεπτικό πίσω από τέτοιες προετοιμασίες είναι ότι η λευκή φυλή βρίσκεται σε κίνδυνο και ένας φυλετικός πόλεμος θα επακολουθήσει. Σ' αυτή τη θεωρία άλλωστε βασίζεται και το βιβλίο του Αμερικανού εθνικοσοσιαλιστή Ουίλιαμ Πίρς, 'Ημερολόγια Τάρνερ'»¹³⁷⁷.

Η πρόβλεψη περί επικείμενου φυλετικού πολέμου επαναλήφθηκε και σε άρθρο που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή» το 1992¹³⁷⁸. Το 1997, η ΧΑ προέτρεπε στην αγορά του βιβλίου «The Turner Diaries»¹³⁷⁹, ενώ το 2002 το εξέδωσε στα ελληνικά (ως εκδόσεις «Ασκαλών») στην πρώτη έκδοση και μετάφρασή του έξω από την αμερικανική ήπειρο. Γενικά, σε αρκετά τεύχη της μέχρι και το 1991, η ΧΑ προέβαλε βίαια επεισόδια και επιθέσεις που πραγματοποιούσαν ομοϊδεάτες της ανά τον κόσμο, χωρίς να τα καταδικάζει. Σε κάποιες μάλιστα περιπτώσεις τα επικροτούσε (π.χ. στα τεύχη 20, 24, 25, 26, 28, 45, 49, 55, 57, 66, 67).

Πάντως η ΧΑ, όταν στις αρχές του 1987 ανακοίνωσε το άνοιγμα των γραφείων της για την υποδοχή ενδιαφερόμενου κοινού, τόνισε ότι η εμφάνισή της γίνεται «με άψογη νομιμότητα»¹³⁸⁰, ενώ για το θέμα της βίας υιοθέτησε δημοσίως μία αντιφατική στάση. Σε συνέντευξή τους, και σε ερώτηση περί ένοπλου αγώνα, μέλη της ΧΑ από την μία συμφώνησαν με την φράση του Μαρξ ότι «η βία είναι η μαμή της Ιστορίας» και επισήμαναν ότι «η ιστορία δεν γράφεται με ειρηνικά μέσα. Η πάλη προϋποθέτει αίμα», αλλά από την άλλη δήλωσαν ότι «είμαστε δημοκρατική οργάνωση και θα πολεμήσουμε με τα μέσα που δίνει η Δημοκρατία»¹³⁸¹.

Επιπλέον, η ΧΑ υπογράμιζε ότι «κάθε Κίνημα, που έχει σαν σκοπό μία Επαναστατική Αλλαγή της κοινωνίας, δεν είναι δυνατόν σε καμία περίπτωση να υιοθετεί στη μεθοδολογία της την τρομοκρατία. Απεναντίας, το δημοκρατικό κατεστημένο πολλές φορές, βλέποντας πως κινδυνεύει να χάσει το παιχνίδι κατασκευάζει τρομοκράτες με αντικειμενικό σκοπό να φορτώσει αυτούς και τις σίγουρα αντιδημοφιλείς τους ενέργειες σε ένα Κίνημα Επαναστατικό, σε μία Ιδεολογία Επαναστατική. Κάθε ενέργεια τρομοκρατική κρύβει μέσα της απελπισία και έλλειψη Πνεύματος Αγώνος και Δημιουργίας. Κάθε ενέργεια τρομοκρατική κρύβει ακόμη και το προσωπικό αδιέξοδο του ενεργούντος»¹³⁸².

Πάντως, λίγους μήνες αργότερα, η ΧΑ υποστήριζε ότι «οι μη έχοντες θέση, τα ξένα σώματα, οφείλουν να αποχωρήσουν και να αφήσουν το Ελληνικό έδαφος αμόλυτο. Στην προσπάθειά μας αυτή, δεν θα φειστούμε ουδενός μέσου. Οι Ελληνικές περιοχές πρέπει να διατηρήσουν την καθαρότητά τους. Τα ξένα σώματα μπορούν να αποχωρήσουν ειρηνικά... αν το θέλουν»¹³⁸³.

¹³⁷⁵ «Η αλήθεια για την Νότιο Αφρική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 20 [Σεπτέμβριος 1986], σελ. 2.

¹³⁷⁶ «Γενικά Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 32.

¹³⁷⁷ «Στο μέτωπο της Ευρώπης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 18 [Ιούλιος 1986], σελ. 14.

¹³⁷⁸ Ανδρουτσόπουλος Π. «Ο φυλετικός πόλεμος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 71 [20 Μαΐου 1992], σελ. 38-40.

¹³⁷⁹ «Νέα απ' όλο τον κόσμο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 95 [25 Νοεμβρίου 1997], σελ. 63-64.

¹³⁸⁰ «Χρυσή Αυγή – Ανακοίνωση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 2.

¹³⁸¹ «Ένα δημοσίευμα και μία απάντηση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 29 [Σεπτέμβριος 1987], σελ. 25.

¹³⁸² «Τρομοκρατία και Επανάσταση», *Έτος Μηδέν* αρ. φ. 3 [Μάιος 1989], σελ. 2.

¹³⁸³ «Εθνικοσοσιαλισμός και Μεταφυσική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 32 [Ιανουάριος 1988], σελ. 6.

Ενάντια στην πίστη στους θεσμούς και υπέρ της βίας τάσσονταν και άρθρα που αναδημοσίευε η ΧΑ από εθνικοσοσιαλιστικά έντυπα των ΗΠΑ. Για παράδειγμα, σε ένα από αυτά, το οποίο αναφερόταν στην κατάσταση στις ΗΠΑ, τονιζόταν: «*Δεν πρέπει να συζητάμε λογικά με το τέρας· πρέπει να του φυτέψουμε μία σφαίρα στο κεφάλι και ένα δόρυ στην καρδιά. Αν αυτό σημαίνει αίμα και χάος και μάχες με τον εχθρό σπίτι με σπίτι μέσα σε φλεγόμενες πόλεις σ' όλη τη χώρα, τότε... είναι καλύτερα να το αρχίσουμε τώρα αμέσως παρά αργότερα*»¹³⁸⁴.

Σε άλλο άρθρο που αναδημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή», ο Matt Koehl (αρχηγός του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος των ΗΠΑ) επισήμαινε ότι «*δεν δικαιολογείται καμμία πίστη και υποχρέωση σε θεσμούς οι οποίοι υπονομεύουν την φυλετική ακεραιότητα του Έθνους, μα επιβάλλεται η ανατροπή τους*»¹³⁸⁵. Και συνέχιζε υπογραμμίζοντας ότι «*το υπάρχον καθεστώς θα πρέπει να θεωρείται όχι σαν κάτι που του οφείλουμε πίστη και υπακοή, αλλά σαν όργανο καταπίεσης και τυραννίας – σαν εχθρό – που πρέπει να καταστραφεί*»¹³⁸⁶.

Μία αναλυτική παράθεση της θέσης της ΧΑ περί βίας έγινε με άρθρο που δημοσιεύθηκε τον Απρίλιο του 1988 στο τεύχος 35 του περιοδικού. Σε αυτό διευκρινιζόταν ότι «*αυτό... που αποτελεί πραγματικό κίνδυνο για την προσπάθειά μας είναι η συμπεριφορά ορισμένων από αυτούς τους λιγόπιστους και ευκαιριακούς Εθνικοσοσιαλιστές... που περιστασιακά ενθουσιάζονται [και]... περιμένουν με ανυπομονησία κάποιο απρόσμενο θαύμα. Και όταν δεν το δουν απελπίζονται... [και] προβαίνουν σε πράξεις δήθεν επαναστατικές, που στην ουσία εξυπηρετούν το σύστημα και δεν οδηγούν πουθενά τον Αγώνα. Χωρίς να είμαστε οπαδοί της μη βίας καταδικάζουμε τέτοιου είδους πράξεις... που δεν εξυπηρετούν κανένα γενικότερο σχεδιασμό, αλλά που ενισχύουν το σύστημα και τις δυνάμεις του*»¹³⁸⁷.

Και το άρθρο συνέχιζε λέγοντας ότι «*ο τυφλός ακτιβισμός... η αλόγιστη χωρίς κανένα σχεδιασμό δράση όχι μόνον δεν βοηθά τον αγώνα, αλλά και τον θέτει κάτω από πολλούς και ποικίλους κινδύνους. Γι' αυτό και πρέπει να θέσουμε την πορεία μας κάτω από ένα πνεύμα σκληρής πειθαρχίας και ενός απαρέγκλιτου σχεδιασμού*»¹³⁸⁸. Κατά την ΧΑ, «*επανάσταση δεν είναι η κάθε ανεύθυνη και τυχοδιωκτική πράξη τρομοκρατίας από επιπόλαιους, λιγόπιστους, και απελπισμένους ανθρώπους, που κάτω από ένα πνεύμα μιας τραγικής παρανόησης συγχέουν την προσωπική εκτόνωση με το Επαναστατικό καθήκον*»¹³⁸⁹.

Στα πλαίσια του Β' Συνεδρίου, τονίσθηκε η αντίθεση «*σε ανεγκέφαλες πράξεις, σε παράνομες και τρομοκρατικές δραστηριότητες*» και δηλώθηκε ότι «*ο Λαϊκός Σύνδεσμος είναι ένα απολύτως νόμιμο πολιτικό κίνημα και όλες του οι δραστηριότητες είναι εξίσου νόμιμες*»¹³⁹⁰. Ο Μιχαλολιάκος, μάλιστα, τόνισε ότι «*ένας εθνικισμός χουλιγκανικού τύπου χωρίς περιεχόμενο πολιτικό, πολιτιστικό και κοινωνικό είναι όχι μόνο άχρηστος, αλλά και επικίνδυνος, αφού εκθέτει στα μάτια του κόσμου την Ιδεολογία εκείνη, που είναι η μόνη λύση*»¹³⁹¹. Επιπλέον, υποστήριξε ότι η ΧΑ δεν αντιδρά δυναμικά στις ενέργειες εναντίον της «*γιατί αυτό ακριβώς θέλουν και γιατί*

¹³⁸⁴ «Γιατί η Επανάσταση», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 32 [Ιανουάριος 1988], σελ. 25.

¹³⁸⁵ Koehl M. «Η επαναστατική φύση του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 19.

¹³⁸⁶ Koehl M. «Η επαναστατική φύση του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 20.

¹³⁸⁷ «Η ψυχολογία της απελπισίας και το καθήκον των αγωνιστών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 5.

¹³⁸⁸ «Η ψυχολογία της απελπισίας και το καθήκον των αγωνιστών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 5.

¹³⁸⁹ «Η ψυχολογία της απελπισίας και το καθήκον των αγωνιστών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 6.

¹³⁹⁰ Βλάχος Ι. «12 Απριλίου 1992: ημέρα ΟΡΟΣΗΜΟ για την Πατρίδα και το Λαό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 71 [20 Μαΐου 1992], σελ. 13.

¹³⁹¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Στα συντρίμια του κόσμου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 74 [15 Οκτωβρίου 1992], σελ. 10.

αυτό που σήμερα προέχει είναι να κατοχυρώσουμε με κάθε τρόπο την νομιμότητά μας»¹³⁹². Γενικά, η ΧΑ επισήμαινε ότι «δεν εγκρίνουμε πράξεις τυφλής βίας. Ο Εθνικοσοσιαλισμός, συκοφαντείται περισσότερο από κάποιους τέτοιους 'οπαδούς' του παρά από το σύστημα»¹³⁹³.

Όμως, και μετά από το Β' Συνέδριο, παράλληλα με αυτές τις αναφορές στην νομιμότητα, επισημαινόταν ότι η ΧΑ είναι «αμείλικτα πεισμέν[η] για την ανάγκη της σωτηρίας της Φυλής με κάθε τίμημα. Στο καθαρό αίμα είναι φυλαγμένος ο σπόρος της ευτυχίας. Ας το προστατεύσουμε σκληρά, αμείλικτα και αποφασισμένοι ως το θάνατο»¹³⁹⁴, ενώ συνεχίσθηκαν σε αρκετά τεύχη οι αναφορές υπέρ της βίας ή μη καταδίκης της (π.χ. στα τεύχη 82, 83, 89, 90, 102 και 103).

Με το θέμα της χρήσης βίας ασχολήθηκε το 1995 σε ειδικό άρθρο του ο Περίανδρος Ανδρουτσόπουλος, ο οποίος επισήμανε ότι «το ιδεολόγημα της πλήρους αρνήσεως της βίας σκοντάφτει σ' ένα τεράστιο πρόβλημα: Αρνείται την ίδια τη ζωή. Δεν θα εξυμνήσουμε τη βία. Αλλά ούτε και θα την καταδικάσουμε. Θα την ερμηνεύσουμε μόνον και αυτό φτάνει»¹³⁹⁵. Κατά τον Ανδρουτσόπουλο, «η βία είναι επιφανειακή. Σημασία έχει τι κρύβεται πίσω απ' αυτήν. Για παράδειγμα η υπεράσπιση της Τιμής και της Πατρίδας ή μία άλογη ψυχασθενική επιθετικότητα»¹³⁹⁶. Γι' αυτό και υπογράμμιζε ότι «δεν έχουμε κανένα λόγο ν' απολογηθούμε για τη σύγχρονη βία λοιπόν αφού είναι κυρίως άλογη εν αντιθέσει με κείνη που εμείς ανάλογα τις περιστάσεις πρεσβεύουμε σ' έναν κόσμο αρχών και αξιών»¹³⁹⁷.

Ο Ανδρουτσόπουλος επισήμανε την έννομη βία του αστικού καθεστώτος, την οποία θεωρούσε ως «μία ιστορική συνέχεια των 'εντολών του Ιουδαϊκού νόμου'»¹³⁹⁸ και την άναρχη βία, η οποία «εκδηλώνεται συνήθως δίχως ηγεσία και με μηδενιστικές προοπτικές καταδικασμένη σ' ένα διαρκές αδιέξοδο»¹³⁹⁹. Εκτός από αυτά τα είδη «βίας», ο Ανδρουτσόπουλος έκανε λόγο και για την «αναζωπυρωμένη εθνικοσοσιαλιστική πολεμικότητα των τελευταίων ετών... [η οποία] προστατεύει τα λάβαρα της, τους χώρους της και σταδιακά εξελίσσεται σ' ένα πρότυπο δυναμισμού κι ανδροπρεπισμού δίχως ποσοτικές βλέψεις όσο ποιοτικές... Αυτή 'ναι η δική μας πολεμικότητα»¹⁴⁰⁰. Ενάμιση χρόνο αργότερα, ο Ανδρουτσόπουλος ζητούσε να ξαναγεμίσει με «δύναμη κι οργή, ξηνοιασιά και νιτσεική βιαιότητα»¹⁴⁰¹.

Οι αναφορές υπέρ της βίας επανήλθαν την περίοδο 2001-2004 ενώ, όπως προαναφέρθηκε, το 2002 η ΧΑ εξέδωσε στα ελληνικά το βιβλίο «The Turner Diaries», το οποίο οι αρχές ασφαλείας των ΗΠΑ είχαν χαρακτηρίσει ως «το νούμερο ένα εγχειρίδιο τρομοκρατίας και επικίνδυνο για την δημόσια ασφάλεια»¹⁴⁰². Την ίδια περίοδο, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «και φανατικοί είμαστε

¹³⁹² Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Σκέψεις και σχέδια για τον χρόνο που έρχεται», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 82 [20 Δεκεμβρίου 1993], σελ. 9.

¹³⁹³ «Μία απάντηση στον κ. Grass», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 77 [12 Μαρτίου 1993], σελ. 39.

¹³⁹⁴ «Πορεία και καθήκον», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό], τ. 84 [30 Ιουνίου 1994], σελ. 12.

¹³⁹⁵ Ανδρουτσόπουλος Π. «Το νέο κοσμοείδωλο και η βία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 8.

¹³⁹⁶ Ανδρουτσόπουλος Π. «Το νέο κοσμοείδωλο και η βία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 8.

¹³⁹⁷ Ανδρουτσόπουλος Π. «Το νέο κοσμοείδωλο και η βία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 11.

¹³⁹⁸ Ανδρουτσόπουλος Π. «Το νέο κοσμοείδωλο και η βία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 12.

¹³⁹⁹ Ανδρουτσόπουλος Π. «Το νέο κοσμοείδωλο και η βία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 12.

¹⁴⁰⁰ Ανδρουτσόπουλος Π. «Το νέο κοσμοείδωλο και η βία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 89 [25 Νοεμβρίου 1995], σελ. 12.

¹⁴⁰¹ Ανδρουτσόπουλος Π. «Άρξάτε πυρ!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 93 [15 Απριλίου 1997], σελ. 4.

¹⁴⁰² «Τα ημερολόγια Τέρνερ», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 105 [Ιούλιος-Αύγουστος 2002], σελ. 47.

και ακραίοι για τα Ιδανικά μας, για την Πατρίδα μας, για την Φυλή μας, για την Ιδεολογία μας!»¹⁴⁰³, καθώς «την Ιστορία γράφουν ΟΙ ΦΑΝΑΤΙΚΟΙ!»¹⁴⁰⁴.

Παράλληλα, όμως, με όλα αυτά, η ΧΑ υποστήριζε ότι «δεν πρεσβεύουμε τη βιαία ανατροπή του ισχύοντος σήμερα πολιτεύματος. Και τούτο γιατί δεν πιστεύουμε σε εμφυλίους πολέμους. Η μετάβαση λοιπόν στο αριστοκρατικό πολίτευμα πρέπει να γίνη βαθμιαία και με τους υπάρχοντες δημοκρατικούς κανόνες, οι οποίοι πρέπει από όλους να γίνονται σεβαστοί»¹⁴⁰⁵.

Ως προς τις επιθέσεις που δεχόταν η ΧΑ, υπογραμμιζόταν ότι «τα αντίποινά μας δεν πρέπει να είναι πράξεις εκδίκησης κάτω από την ώθηση οργής, αγανάκτησης και σύγχυσης. Ο εχθρός έτσι θα βρει ευκαιρία να μας στηλιτέψει, να μας συκοφαντήσει να μας διαβάλλει ακόμα περισσότερο. Μόνο σε περίπτωση άμεσου βιολογικού κινδύνου ή άμεσης προκλητής υλικής καταστροφής επιβάλλεται ο ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΗΣ να απαντήσει ακαριαία, σκληρά, ανελέητα, με βία στον εχθρό, κατάσταση που είναι εξάλλου, ηθικά για το λαό και νομικά για την πολιτεία επιβεβλημένη και δικαιολογημένη»¹⁴⁰⁶.

Συνοψίζοντας, η ΧΑ τόνιζε ότι «τακτική μας είναι να αποφεύγουμε κάθε νομικά παράνομη πράξη, να περιφρονούμε την πρόκληση όταν η έντασή της δεν καταστρέφει το κύρος μας, να τσακίζουμε σκληρά κάθε απροκάλυπτη ή κρυμμένη επιβουλή της ύπαρξής μας και των ιδιοκτημάτων της κίνησης»¹⁴⁰⁷. Λίγους μήνες πριν την είσοδό της στην Βουλή, η ΧΑ υπογράμμιζε ότι «ο Λαϊκός Εθνικισμός έχει έρθει και είναι επί θύραις... Μία επάνοδος εναρμονισμένη με τους νόμους της φύσης: Χαρούμενη, νεανική, εκδικητική και ανελέητη»¹⁴⁰⁸.

1.2.6 Η Αρχή του Αρχηγού

Παρ' όλο που οι αναφορές στην «Αρχή του Αρχηγού» στα τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» είναι πολύ λίγες, υπογραμμιζόταν ότι «ο Εθνικοσοσιαλισμός σαν ιδεολογία ενστερνίζεται και βάζει την Αρχή του Αρχηγού σαν αξιότερη και ιστορικά πλέον δικαιωμένη, από την Αρχή της πλειοψηφίας»¹⁴⁰⁹. Μάλιστα, η ΧΑ επεσήμαινε ότι ο εθνικοσοσιαλιστής νομικός και πολιτικός φιλόσοφος Carl Schmitt ήταν που «θέσπισε την Αρχή του Αρχηγού ως νομική βάση του ολοκληρωτικού Εθνικοσοσιαλιστικού κράτους»¹⁴¹⁰.

Συνοπτικά, σύμφωνα με την αρχή αυτή, από τα στελέχη ενός κινήματος «αναδεικνύεται ένας Αρχηγός, ο οποίος όντας άξιος και δοκιμασμένος στον κοινό αγώνα, ασκεί την πολιτική και λαμβάνει αποφάσεις από κοινού με την επίλεκτη ομάδα ατόμων που τον περιστοιχίζουν»¹⁴¹¹. Γι'

¹⁴⁰³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο δρόμος της Χρυσής Αυγής», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 109 [Μάιος-Ιούνιος 2003], σελ. 4. Τα ίδια ακριβώς επαναλάμβανε και στα τέλη του 2006 (Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ελλάς ή ψευτορωμαϊκό;», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 608, 7 Δεκεμβρίου 2006, σελ. 16).

¹⁴⁰⁴ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Ο Τζώρτζ Μπους, η επανεκλογή του και ο... ευλογημένος Αρμαγεδδών των 'αναγεννημένων Χριστιανών'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 119 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2004], σελ. 5.

¹⁴⁰⁵ Αθανασίου Ε. «Ο εθνικισμός ως μεσότης – Β' μέρος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 105 (Ιούλιος-Αύγουστος 2002), σελ. 45.

¹⁴⁰⁶ Δ. Θ. «Η στρατηγική – οι επιλογές – η πορεία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 109 [Μάιος-Ιούνιος 2003], σελ. 21-22. Το εν λόγω απόσπασμα είχε πρωτοδημοσιευθεί στις σελίδες 5 και 6 του εγχειριδίου της «Χρυσής Αυγής» με τίτλο «Πίστευε – Υπάκουε – Πολέμα: Χρυσή Αυγή, Ζητήματα Τακτικής» (χωρίς χρονολογία), το οποίο είχε εκδοθεί το 1987.

¹⁴⁰⁷ Δ. Θ. «Η στρατηγική – οι επιλογές – η πορεία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 109 [Μάιος-Ιούνιος 2003], σελ. 22. Το εν λόγω απόσπασμα είχε πρωτοδημοσιευθεί στην σελίδα 6 του εγχειριδίου της «Χρυσής Αυγής» με τίτλο «Πίστευε – Υπάκουε – Πολέμα: Χρυσή Αυγή, Ζητήματα Τακτικής» (χωρίς χρονολογία), το οποίο είχε εκδοθεί το 1987.

¹⁴⁰⁸ Κουδουνάς Θ. «Άνθρωπος και περιβάλλον», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 146 [Ιούλιος 2011], σελ. 45.

¹⁴⁰⁹ «Η Ιστορία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 28 [25 Ιουλίου 1987], σελ. 13-14.

¹⁴¹⁰ Schmitt C. «Η νομική βάση του ολοκληρωτικού κράτους», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 96 [16 Νοεμβρίου 1998], σελ. 52.

¹⁴¹¹ Α. Μ. Π. «Δικτατορία και Εθνικισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 78 [30 Απριλίου 1993], σελ. 16.

αυτό και κατά την ΧΑ, «μόνον το πολύ δυνατό, το καλύτερο μπορεί να αναλάβει ρόλο αρχηγού. Θα υπάρχουν πάντα αρχηγοί ή ανώτεροι. Ο πρωταγωνισμός του αρχηγού είναι νόμος της φύσεως και θα μείνει πάντα αποδεκτός και εν ισχύι»¹⁴¹². Η ΧΑ θεωρούσε την Αρχή του Αρχηγού ως την «μόνη άφθαρτη κι ακατάλυτη από την παρακμή των καιρών Αρχή»¹⁴¹³, γι' αυτό και η πίστη προς αυτήν αποτελούσε μέρος του καθήκοντος προς την λαϊκή κοινότητα¹⁴¹⁴.

Η μόνη αναλυτική παράθεση της Αρχής αυτής έγινε το 1987, στο τεύχος 22 του περιοδικού «Χρυσή Αυγή». Μάλιστα, στην ανάλυση αυτή αποδίδονταν στον Αρχηγό μεταφυσικές ιδιότητες, καθώς αυτός φερόταν να ενσαρκώνει τον ίδιο τον Λαό και να εκφράζει την θέληση και το πεπρωμένο ολόκληρου του Λαού.

Πιο συγκεκριμένα, η ΧΑ υποστήριζε ότι «ο εθνικοσοσιαλιστής Αρχηγός δεν είναι ο εκλεκτός της ολιγαρχίας του πλούτου ή του κόμματος, που κολακεύοντας τις ταπεινές κι ιδιοτελείς ορέξεις της μάζας ή έρποντας γλοιωδώς στα σκονισμένα σκαλοπάτια της κομματικής ιεραρχίας, βολεύτηκε στο θώκο της εξουσίας. Ο εθνικοσοσιαλιστής Αρχηγός είναι η ενσάρκωση της ίδιας της ιστορικής συνείδησης της Λαϊκής κοινότητας, ο αξιότερος όλων των αγωνιστών της, ο άριστος των αρίστων, που με την ενορατική διαύγεια, το πνεύμα θυσίας και το αίσθημα ευθύνης που τον διέπουν αναλαμβάνει να την οδηγήσει στο πολιτιστικό της πεπρωμένο. Ο εθνικοσοσιαλιστής Αρχηγός είναι ο εκλεκτός ταγός που αναδεικνύεται και καταξιώνεται στην Πρωτοπορεία του αγώνα, ο παράκλητος, που ενσαρκώνει τη μυστική φωνή του Αίματος, ο διερμηνευτής των κρυφών ελπίδων, των βαθύτερων πόθων και των μυστικών ψιθύρων του απλού λαού, ο υπέροχος απλοποιητής της θεωρίας και ο εξαγνιστής της πράξεως. Είναι ο ηγέτης που στο πρόσωπό του συμβάλλουν όλες οι λαϊκές αρετές, αλλά και η συνισταμένη ενιαία βούληση του έθνους. Ο εθνικοσοσιαλιστής Αρχηγός είναι ο κατ' εξοχήν Λαϊκός - Ηγέτης. Όχι μόνο γιατί με το παράδειγμα της δράσεώς του εμπνέει και καθοδηγεί τον λαό και τους συναγωνιστές του, αλλά κυρίως γιατί αυτοί αποτελούν τη μοναδική πηγή της δικής του εμπνεύσεως. Στην εκλεκτή προσωπικότητά του ανακλώνται οι προσωπικότητες όλων των συντρόφων του και η μεταξύ τους σχέση είναι ακατάλυτη. Ο εθνικοσοσιαλιστής Αρχηγός δεν ίσταται πάνω ή δίπλα στο λαό, δεν βρίσκεται μέσα στον λαό, είναι ο ίδιος ο Λαός, που έχει συνειδητοποιήσει το ιστορικό του πεπρωμένο, είναι η ιστορική του ταυτότητα»¹⁴¹⁵.

Ως επακόλουθο των παραπάνω, οι Χρυσουγίτες υπογράμμιζαν ότι «ΠΙΣΤΗ στο υπέρτερό μας πεπρωμένο σημαίνει πρωτίστως ΠΙΣΤΗ σ' εκείνον που το ενσαρκώνει στην νέα του έκφραση. ΠΙΣΤΗ στο υπέρτερό μας πεπρωμένο, σημαίνει ΠΙΣΤΗ στον ΑΡΧΗΓΟ»¹⁴¹⁶.

Η υιοθέτηση της Αρχής του Αρχηγού και η επακόλουθη απόρριψη της αρχής της πλειοψηφίας συνεπάγονται αναπόφευκτα και την απόρριψη της Δημοκρατίας ως πολιτειακής μορφής. Οι Χρυσουγίτες δήλωναν σαφώς ότι «για μας τους Έλληνες εθνικοσοσιαλιστές δεν υπήρξε ποτέ κανένα δίλημμα, ο δημοκρατικός τρόπος διακυβερνήσεως, ο βασιζόμενος στην τυχαρπαστη πλειοψηφία των πολλών δεν είχε θέση στο κίνημά μας... Πιστεύουμε στην Αρχή του Αρχηγού ως θεμέλιο πολιτειακής νομιμότητας... Θέλουμε η πηγή της πολιτειακής μας νομιμότητας να είναι ζώσα, να έχει σάρκα και οστά, να είναι η ενανθρωπισμένη υπόσταση αυτών των ακαταλύτων Αξιών του Πολιτισμού μας, ο άγρυπνος φρουρός τους, ο διερμηνευτής της μυστικής φωνής του Αίματός μας, ο ενσαρκωτής των οραμάτων της Λαϊκής μας κοινότητας να είναι ένας από εμάς, ο πρώτος από εμάς, εκείνος που είμαστε εμείς, να είναι ο ΑΡΧΗΓΟΣ. Κάθε εξουσία που πηγάζει από αυτόν επιμερίζεται στις δικές μας σφαίρες υπευθυνότητας, διακλαδίζεται μέχρι τα ακρότατα αισθητήρια νεύρα της Λαϊκής Κοινότητας, που είναι οι πολίτες της εθνικοσοσιαλιστικής

¹⁴¹² «Αγροτική ιδέα και Εθνικοσοσιαλισμός», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 16 [Απρίλιος 1986], σελ. 7.

¹⁴¹³ «Η Αρχή του Αρχηγού», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 15.

¹⁴¹⁴ «Σύνοψη των ιδεολογικών θέσεων της Χρυσής Αυγής: Επεξηγήσεις – Κρίσεις – Σχόλια», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 10.

¹⁴¹⁵ «Η Αρχή του Αρχηγού», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 15-16.

¹⁴¹⁶ «Η Αρχή του Αρχηγού», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 16.

Πολιτείας. Γι' αυτό μόνο μέσα σ' αυτή την Πολιτεία πραγματώνεται η αληθινή εξουσία του Λαού, που βιώνει ενεργά το ιστορικό του πεπρωμένο και εκφράζει την δημιουργική του βούληση. Η Αρχή του Αρχηγού ως ανώτατη αρχή και η αυστηρή ιεραρχική δομή και οργάνωση, διέπει λοιπόν απαρέγκλιτα την εθνικοσοσιαλιστική μας κοινότητα, την ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ και θα καθορίσει αύριο το περίγραμμα της Νέας Ευρωπαϊκής εθνικοσοσιαλιστικής Πολιτείας»¹⁴¹⁷.

Κατά τον Μιχαλολιάκο, «η πειθαρχία είναι θεμελιακή αρετή του Χρυσουγίτη, η πειθαρχία η χαρούμενη χωρίς επίδειξη και φιλοδοξία... [Ε]μείς δεν είμαστε κόμμα πολιτικό, είμαστε κόμμα μαχητικό»¹⁴¹⁸. Πάντως, αξίζει να σημειωθεί ότι στο τεύχος 100 (Οκτώβριος 2000), δημοσιεύθηκε απόσπασμα από κείμενο του Alfred Rosenberg, στο οποίο επισημαινόταν ότι «αν μία δημοκρατία ρέπει προς το χάος, η αρχή του αρχηγού από την άλλη μεριά μπορεί να οδηγήσει σε μονοκρατορία»¹⁴¹⁹. Μάλιστα, ο Rosenberg παραδεχόταν ότι «ο εθνικοσοσιαλισμός υπέστη κατάχρηση και στο τέλος και ηθική εξαχρέωση από ανθρώπους στους οποίους ο δημιουργός του, τόσο μοιραία, εναπόθεσε την εμπιστοσύνη του»¹⁴²⁰.

2. Η Χρυσή Αυγή στο Κοινοβούλιο – Το περιοδικό «Μαϊάνδρος»

Το περιοδικό «Μαϊάνδρος» αντικατέστησε το περιοδικό «Χρυσή Αυγή» ως ιδεολογικό όργανο και η έκδοσή του κάλυψε χρονικά σχεδόν το σύνολο της παρουσίας της ΧΑ στο ελληνικό κοινοβούλιο. Το πρώτο τεύχος εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 2012, έξι μήνες μετά την είσοδο της ΧΑ στην Βουλή, και το τελευταίο (τεύχος 18) τον Δεκέμβριο του 2018, επτά μήνες πριν τις εθνικές εκλογές του 2019, κατά τις οποίες η ΧΑ απέτυχε να διατηρήσει την ιδιότητα του κοινοβουλευτικού κόμματος.

Ως αντιπροσωπευτικά της ιδεολογίας της ΧΑ θα πρέπει να θεωρηθούν μόνο τα πέντε πρώτα τεύχη του «Μαϊάνδρου» (Δεκ. 2012-Σεπτ. 2013) καθώς ο φόνος του Π. Φύσσα (18.9.2013) και τα γεγονότα που τον ακολούθησαν [η σύλληψη ηγετικών στελεχών της ΧΑ (28.9.2013), η τρομοκρατική επίθεση στα γραφεία της ΧΑ στο Νέο Ηράκλειο (1.11.2013) και η δίκη της ΧΑ (Απρίλιος 2015-Οκτώβριος 2020)] όχι μόνο επηρέασαν την ομαλή λειτουργία του κόμματος, αλλά και άλλαξαν ριζικά τις προτεραιότητές του, καθώς κύριος σκοπός δεν ήταν πλέον ο πολιτικός και εκλογικός αγώνας, αλλά η δικαστική υπεράσπιση της ηγεσίας και των στελεχών του. Η σημαντική αυτή επισήμανση δικαιώνεται από τα ευρήματα που προέκυψαν (αναλυτική παράθεση της ανά τεύχος παρουσίας ή μη των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού γίνεται στο Παράρτημα 3).

2.1 Ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός – Θετικές αναφορές στον Εθνικοσοσιαλισμό

Καθ' όλη την διάρκεια της έκδοσης του «Μαϊάνδρου», η ΧΑ χαρακτήριζε την ιδεολογία της μόνο ως «λαϊκό εθνικισμό» ή «εθνικισμό» και στα εξώφυλλα του περιοδικού απουσίαζαν εθνικοσοσιαλιστικά σύμβολα ή αναφορές. Στην αρθρογραφία των 4 πρώτων τευχών υπήρχαν θετικές αναφορές στον εθνικοσοσιαλισμό, οι οποίες όμως κατόπιν δεν επανεμφανίσθηκαν. Αυτό μπορεί να οφείλεται στη δικαστική δίωξη λόγω του φόνου Φύσσα και στην επακόλουθη

¹⁴¹⁷ «Η Αρχή του Αρχηγού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 16.

¹⁴¹⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Κάλεσμα στην Ελληνική νεολαία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 91 [25 Ιουνίου 1996], σελ. 3.

¹⁴¹⁹ Rosenberg A. «Η πολιτική μου διαθήκη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 100 [28 Οκτωβρίου 2000], σελ. 34.

¹⁴²⁰ Rosenberg A. «Η πολιτική μου διαθήκη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 100 [28 Οκτωβρίου 2000], σελ. 37.

προσπάθεια της ΧΑ να αποσυνδεθεί πλήρως από οποιαδήποτε αναφορά στην εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία και στο Χιτλερικό καθεστώς.

Χαρακτηριστική περίπτωση τέτοιας θετικής αναφοράς υπάρχει στο τεύχος 2, όπου περιγράφεται η συμμετοχή της ΧΑ σε συνέδριο στην Ισπανία, στο οποίο κεντρικοί ομιλητές ήταν ο πρώην και ο νυν γενικός γραμματέας της (εθνικοσοσιαλιστικών καταβολών) οργάνωσης CEDADE και κατόπιν υπήρξε επίσκεψη στο μουσείο για την Μεραρχία των SS Azul¹⁴²¹. Επιπλέον, υπήρχαν αναφορές σε θεωρητικούς του εθνικοσοσιαλισμού όπως ο Enoia (τ. 1, 3, 4, 5), ο Spengler (τ. 1), ο Brasillach (τ. 3) και η Savitri Devi (τ. 1) [με το πραγματικό της όμως όνομα, Μαξιμιλιανή Πόρτας].

Επιπλέον, υπάρχουν θετικές αναφορές, οι οποίες δεν είναι ευθείες, αλλά έμμεσες και κεκαλυμμένες. Για παράδειγμα, στο δεύτερο τεύχος υπάρχει άρθρο για τον θάνατο του Pino Rauti, ο οποίος χαρακτηριζόταν ως «μία από τις πιο εξέχουσες μορφές του ιταλικού λαϊκού εθνικιστικού κινήματος»¹⁴²², όταν στο τεύχος 73 του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» το 1992 χαρακτηριζόταν ως αγωνιστής του εθνικοσοσιαλισμού. Επιπλέον, στο πέμπτο τεύχος τονιζόταν ότι «οι Συνειδητοποιημένοι Εθνικιστές κινούνται Πιστά στις Αιώνιες Αξίες του Αίματος και της Τιμής»¹⁴²³. Όμως, το 1989, στο τεύχος 42 του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», επισημαινόταν (σελ. 7) ότι οι δύο αυτές λέξεις συμπυκνώνουν το περιεχόμενο της εθνικοσοσιαλιστικής βιοθεωρίας.

Μετά τον φόνο του Φύσσα, στα τεύχη του «Μαϊάνδρου» γίνονται κάποιες σποραδικές αναφορές σε εθνικοσοσιαλιστές διανοητές [κυρίως στον Enoia (τ. 8, 12, 16, 18) και τον Spengler (τ. 9, 11)], ενώ η αναφορά στον εθνικοσοσιαλισμό παραμένει κεκαλυμμένη, με την συνδεδεμένη χρήση των όρων «εθνικός» και «κοινωνικός» και την σύνδεση του όρου «εθνοκοινωνισμός» με τον «εθνικισμό». Οι δολοφονημένοι Χρυσαιγίτες Γ. Φουντούλης και Μ. Καπελώνης χαρακτηρίζονταν ως «Μάρτυρες της Εθνικής και Κοινωνικής Ιδέας»¹⁴²⁴, την οποία η ΧΑ ταύτιζε με το Λαϊκό Εθνικιστικό Κίνημα και την «εθνικιστική κοσμοθέαση». Επίσης, η ΧΑ έκανε λόγο για την «άγι[α] Εθνικ[ή] και Κοινωνικ[ή] Ιδέ[α]»¹⁴²⁵ και αναφερόταν σε «Εθνική και Κοινωνική Πίστη»¹⁴²⁶. Τέλος, στο τεύχος 14 ο Πλήθων χαρακτηριζόταν ως «πρωτοπόρος εθνοκοινωνιστής»¹⁴²⁷, ενώ στο τεύχος 5¹⁴²⁸ (1981) και στο τεύχος 110¹⁴²⁹ (2003) του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» αποκαλούνταν ως «εθνικοσοσιαλιστής». Μάλιστα, στον «Μαϊάνδρο» τονιζόταν ότι η πνευματική προσφορά και το έργο του Πλήθωνος «παραμένουν αξέχαστα για... τους Έλληνες Εθνικιστές»¹⁴³⁰, ταυτίζοντας έτσι ουσιαστικά τον «εθνοκοινωνισμό» με τον «εθνικισμό».

2.2 Ιδεολογικά χαρακτηριστικά

Ο φυλετισμός ήταν παρών στα 5 πρώτα τεύχη του «Μαϊάνδρου», για να απουσιάσει κατόπιν για σχεδόν μία διετία και να επανεμφανισθεί από το τεύχος 11 (Αύγουστος 2015) και σχεδόν

¹⁴²¹ Αυγερινός Ν. «Καθήκον και Πεπτρωμένο», *Μαϊάνδρος* τ. 2 [Φεβρουάριος 2013], σελ. 46-50.

¹⁴²² Γκάστης Π. «Πίνο Ραούτι: Παρών!», *Μαϊάνδρος* τ. 2 [Φεβρουάριος 2013], σελ. 28.

¹⁴²³ «Εισαγωγικό Σημείωμα», *Μαϊάνδρος* τ. 5 [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 4.

¹⁴²⁴ «Εισαγωγικό Σημείωμα», *Μαϊάνδρος*, τ. 7 [Μάρτιος 2014], σελ. 5.

¹⁴²⁵ Καρακώστας Ε. «Έχω πάντοτε δύο συντρόφους!», *Μαϊάνδρος* τ. 7 [Μάρτιος 2014], σελ. 41.

¹⁴²⁶ Καρακώστας Ε. «Για την Πατρίδα και το Λαό: Λαϊκός Εθνικισμός ΤΩΡΑ!», *Μαϊάνδρος* τ. 8 [Ιούλιος 2014], σελ. 49.

¹⁴²⁷ Πενέση Κ. «Γεώργιος Γεμιστός Πλήθων: φιλόσοφος, μέντορας και πρωτοπόρος εθνοκοινωνιστής», *Μαϊάνδρος* τ. 14 [Δεκέμβριος 2016], σελ. 49.

¹⁴²⁸ «Γεώργιος Πλήθων Γεμιστός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 5 [Μάιος-Ιούνιος 1981], σελ. 30.

¹⁴²⁹ Υ. «Η Πλατωνική σκέψις, η πρότασις του Πλήθωνος δια την σωτηρίαν και η πτώσις μιάς αυτοκρατορίας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 110 [Ιούλιος-Αύγουστος 2003], σελ. 32.

¹⁴³⁰ Πενέση Κ. «Γεώργιος Γεμιστός Πλήθων: φιλόσοφος, μέντορας και πρωτοπόρος εθνοκοινωνιστής», *Μαϊάνδρος* τ. 14 [Δεκέμβριος 2016], σελ. 55.

σε όλα τα τεύχη (6 από τα 8) που κυκλοφόρησαν κατόπιν. Από την άλλη, ο αντισημιτισμός ήταν παρών σε όλα τα τεύχη και άρα – όπως στην περίπτωση του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» – αποτέλεσε βασικό ιδεολογικό χαρακτηριστικό της ΧΑ και κατά την κοινοβουλευτική της περίοδο. Ολοκληρωτισμός και αντικοινοβουλευτισμός εντοπίστηκαν στα 10 από τα 11 πρώτα τεύχη του «Μαϊάνδρου», για να απουσιάσουν κατόπιν και να επανεμφανισθούν στα τεύχη 16 (Δεκέμβριος 2017) και 17 (Μάιος 2018), μετά από μία διετία. Πλήρης είναι η απουσία οποιασδήποτε αναφοράς στην χρήση βίας και σχεδόν πλήρης η απουσία της αρχής του Αρχηγού (μόλις μία αναφορά στο τεύχος 13, του Ιουλίου 2016).

Εν κατακλείδι, κρίνοντας με βάση τα 5 πρώτα τεύχη του «Μαϊάνδρου» τα οποία εκδόθηκαν μέχρι τον φόντο του Π. Φύσσα, οι βασικές ιδεολογικές παράμετροι της ΧΑ παρέμειναν ο φυλετισμός, ο αντισημιτισμός και ο ολοκληρωτισμός / αντικοινοβουλευτισμός. Μετά τον φόντο Φύσσα, το μόνο ιδεολογικό χαρακτηριστικό που παρέμεινε σταθερά παρόν ήταν ο αντισημιτισμός.

2.2.1 Φυλετισμός

Σε συνέχεια των θέσεων που διατύπωνε και στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή», η ΧΑ επισήμαινε και στον «Μαϊάνδρο» την προτεραιότητα που έχει για εκείνη η κοινή καταγωγή, καθώς «*από το Αίμα, την κοινή καταγωγή, [απορρέουν] όλα τα συστατικά που ενώνουν την κοινωνία, όπως η Θρησκεία και η Οικογένεια*»¹⁴³¹. Γι' αυτό και κατά την ΧΑ, «*κύριο μέλημα του Κινήματος, είναι η διαφύλαξη και διαίωνιση του Ελληνικού Αίματος διαμέσου της Ελληνικής Κοινότητας*»¹⁴³².

Η ΧΑ εξακολουθούσε να τάσσεται κατά της φυλετικής επιμειξίας, «*η οποία στην ουσία συνιστά την απόλυτη καταστροφή του μεγαλειώδους και σοφού φυσικού οικοδομήματος*»¹⁴³³ και υποστήριζε ότι «*φυλετισμός είναι το δικαίωμα και το καθήκον κάθε φυλής – κάθε έθνους να διατηρεί την φυσική της ιδιοπροσωπία και αυθυπαρξία ως εκ φύσεως προερχόμενη υφίσταται*»¹⁴³⁴.

Κατά την ΧΑ, «*ο εθνικισμός αναγνωρίζει και επιθυμεί την ύπαρξη των φυλετικών και πολιτισμικών διαφορών με ταυτόχρονο σεβασμό στην διαφορετικότητα των φυλών... Ο εθνικισμός υπερασπίζεται... [την] βιολογική ακεραιότητα κάθε φυλής*»¹⁴³⁵. Γι' αυτό και η ΧΑ υπογράμμιζε ότι επιδεικνύει «*σεβασμό σε όλες τις φυλετικές ομάδες, ως μέρος του φυσικού συνόλου, που θέλουν να εξελιχθούν και να προοδεύσουν, δίχως να απολέσουν την φυλετική τους ιδιαιτερότητα και την πολιτιστική τους παράδοση*»¹⁴³⁶.

Ως προς την ανισότητα των φυλών, παρουσιάζονται αντιφάσεις στην αρθρογραφία του περιοδικού. Στο τεύχος 11 (Αύγουστος 2015) του «Μαϊάνδρου» τονιζόταν ότι «*ο Φυλετισμός δεν υποστηρίζει πως κάποια συγκεκριμένη φυλή είναι ανώτερη από κάποια άλλη... [Δ]εν επιζητά την εξαφάνιση φυλών αλλά την διαφοροποίησή τους και τη διάκρισή τους ως μέτρο*

¹⁴³¹ Ε. Σ. «Η αναγκαιότητα του Λαϊκού Εθνικισμού στην Ελληνική Κοινωνία», *Μαϊάνδρος τ. 1* [Δεκέμβριος 2012], σελ. 47.

¹⁴³² Καρακώστας Ε. «Ο δρόμος του καθήκοντος», *Μαϊάνδρος τ. 2* [Φεβρουάριος 2013], σελ. 37.

¹⁴³³ Κατερίνα Μ. «Η έννοια της 'θεϊκής Κοσμικής Αρχής' στην Ιδεολογία μας», *Μαϊάνδρος τ. 13* [Ιούλιος 2016], σελ. 56.

¹⁴³⁴ Ζησόπουλος Σπ. «Επιγραμματικές θέσεις της Ιδεολογίας του Λαϊκού Εθνικισμού», *Μαϊάνδρος τ. 15* (Ιούλιος 2017), σελ. 12.

¹⁴³⁵ Ζησόπουλος Σπ. «Επιγραμματικές θέσεις της Ιδεολογίας του Λαϊκού Εθνικισμού», *Μαϊάνδρος τ. 15* [Ιούλιος 2017], σελ. 10.

¹⁴³⁶ Κατερίνα Μ. «Η έννοια της 'θεϊκής Κοσμικής Αρχής' στην Ιδεολογία μας», *Μαϊάνδρος τ. 13* [Ιούλιος 2016], σελ. 61.

προστασίας, με σκοπό την υγιή συμβίωση, την εξασφάλιση, την επιβίωση και τη συνέχεια του κάθε είδους»¹⁴³⁷.

Στο τεύχος 13 (Ιούλιος 2016) όμως υποστηριζόταν ότι «η ανισότητα μεταξύ των ανθρώπων συνεπάγεται ότι ούτε οι διάφορες φυλές είναι δυνατόν να είναι ίσες μεταξύ τους, καθώς ο Δημιουργός απέδωσε στην καθεμία ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, υπαγορεύοντας με αυτό τον τρόπο την διαφορετικότητα και την ξεχωριστή της ταυτότητα»¹⁴³⁸. Τέλος, στο τεύχος 15 (Ιούλιος 2017), τονιζόταν ότι «εις ουδεμία των περιπτώσεων ο εθνικισμός υποστηρίζει πως μία φυλή είναι ανωτέρα άλλης»¹⁴³⁹.

2.2.2 Αντισημιτισμός

Όπως και στην περίπτωση του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», έτσι και στην έκδοση του περιοδικού «Μαϊάνδρος», ο αντισημιτισμός ήταν διαρκώς παρών ως ιδεολογικό χαρακτηριστικό. Αξίζει πάντως να επισημανθεί ότι ενώ στον «Μαϊάνδρο» γίνονταν αναφορές σε θεωρίες συννομωσίας, δεν υπήρξε κάποια αναφορά σε θέματα ιστορικού αναθεωρητισμού ως προς τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Και κατά την περίοδο της κοινοβουλευτικής παρουσίας της, η ΧΑ έκανε λόγο για «σχέδιο αφελληνισμού που εφαρμόστηκε στην Πατρίδα μας. Ένα σχέδιο που οργανώθηκε από τους παγκόσμιους δυνάστες και εκτελέστηκε με πειθαρχία από τις κυβερνήσεις της μεταπολίτευσης, με την απλόχερη συμπαράσταση της αριστεράς»¹⁴⁴⁰. Μάλιστα, κατά την ΧΑ, η αριστερά και η δεξιά «είναι καθ' εικόνα και καθ' ομοίωση του δημιουργού τους, Σιωνισμού»¹⁴⁴¹.

Η ΧΑ υποστήριζε ότι «παρόμοια σχέδια εξυφαίνονται σε πολλά κράτη, με τελικό στόχο τη σταδιακή διάσπασή τους σε μικρές διοικητικές περιφέρειες (κρατίδια), οι οποίες θα ελέγχονται πιο εύκολα από τα αγγλο-αμερικανο-σιωνιστικά κέντρα αποφάσεων»¹⁴⁴². Αξίζει να σημειωθεί ότι, όπως και στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή», έτσι και στον «Μαϊάνδρο», ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Ρούζβελτ αποκαλούνταν «Ρόζενφελντ»¹⁴⁴³, ενώ ο Ουίνστον Τσόρτσιλ χαρακτηριζόταν ως «ένας παθιασμένος σιωνιστής»¹⁴⁴⁴. Επιπλέον, επισημαινόταν ότι η Αμερική και το Ισραήλ «έμφυτα και ουσιαστικά είν' εχθρικά ενάντια σε οτιδήποτε εκπροσωπεί η αρχέγονη ινδοευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά [των Ευρωπαϊκών εθνών]»¹⁴⁴⁵.

Στον «Μαϊάνδρο» γινόταν λόγος για «Παγκόσμια Σιωνιστική Διακυβέρνηση»¹⁴⁴⁶ και επισημαινόταν ότι «η συγκεκριμένη οικογένεια Εβραίων τραπεζιτών [Ρότσιλντ] κατάφερε με διάφορες δολοπλοκίες και πολέμους να ελέγξει την Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ, της Αγγλίας, της Ελλάδος και πολλών άλλων κρατών»¹⁴⁴⁷.

¹⁴³⁷ Ε. Κ. «Ελληνισμός και Φυλετισμός», *Μαϊάνδρος τ. 11* [Αύγουστος 2015], σελ. 30.

¹⁴³⁸ Κατερίνα Μ. «Η έννοια της 'θεϊκής Κοσμικής Αρχής' στην Ιδεολογία μας», *Μαϊάνδρος τ. 13* [Ιούλιος 2016], σελ. 56.

¹⁴³⁹ Ζησόπουλος Σπ. «Επιγραμματικές θέσεις της Ιδεολογίας του Λαϊκού Εθνικισμού», *Μαϊάνδρος τ. 15* [Ιούλιος 2017], σελ. 13.

¹⁴⁴⁰ Κωνσταντίνου Ν. «Από τον φόβο της επιβίωσης, στην θέληση για ελευθερία», *Μαϊάνδρος τ. 2* [Φεβρουάριος 2013], σελ. 5.

¹⁴⁴¹ Α. Κ. «Η περί βίας υποκρισία», *Μαϊάνδρος τ. 1* [Δεκέμβριος 2012], σελ. 36.

¹⁴⁴² Καραϊσκος Απ. «Διδάγματα από το παρελθόν για τις μάχες του μέλλοντος», *Μαϊάνδρος τ. 2* [Φεβρουάριος 2013], σελ. 40.

¹⁴⁴³ «Η παγκοσμιοποίηση χωρίς μάσκα», *Μαϊάνδρος τ. 2* [Φεβρουάριος 2013], σελ. 26.

¹⁴⁴⁴ Μισιάκας Γ. «Ουίνστον Τσόρτσιλ: ένας παθιασμένος σιωνιστής», *Μαϊάνδρος τ. 16* [Δεκέμβριος 2017], σελ. 11.

¹⁴⁴⁵ «Η παγκοσμιοποίηση χωρίς μάσκα», *Μαϊάνδρος τ. 2* [Φεβρουάριος 2013], σελ. 26.

¹⁴⁴⁶ «Ο οικονομικός πόλεμος και οι αντανάκλασεις του», *Μαϊάνδρος τ. 5* [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 46.

¹⁴⁴⁷ «Ο οικονομικός πόλεμος και οι αντανάκλασεις του», *Μαϊάνδρος τ. 5* [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 47.

Κατά την ΧΑ, «το εβραϊκό λόμπυ [των ΗΠΑ] έπαιξε τον γενέσιο και κυρίαρχο ρόλο στην επικράτηση του δόγματος της παγκόσμιας ηγεμονίας με την χρήση οποιουδήποτε μέσου. Όχι ασφαλώς για να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντα των ΗΠΑ, αλλά για να μετατρέψει τις ΗΠΑ σε όχημα διεκπεραίωσης της δικής του σιωνιστικής ουτοπίας για παγκόσμια ηγεμονία του 'εκλεκτού λαού'»¹⁴⁴⁸. Μάλιστα, η ΧΑ θεωρούσε ότι ο φιλελευθερισμός «δεν είναι άλλον τι, παρά η στυγνότερη σιωνιστική τυραννία όλων των εποχών»¹⁴⁴⁹.

Όπως και κατά το περιοδικό «Χρυσή Αυγή», έτσι και κατά τον «Μαϊάνδρο», ο σιωνισμός στρεφόταν ιδιαίτερος κατά των Ελλήνων και του Ελληνισμού. Όπως επισημαινόταν χαρακτηριστικά, «ως Έθνος προσπαθούν να μας χρεοκοπήσουν πρώτα ηθικά και φυσικά οικονομικά. Ο διεθνής σιωνισμός, οι τοκογλύφοι και οι ελληνόφωνες υποτακτικοί τους, εκτελούν κατά γράμμα την ρήση του Εβραίου Αβραάμ Μπεν Ελεάζαρ, κρυπτόμενου πίσω από το όνομα Χένρυ Κίσινγκερ... 'Ο Ελληνικός λαός είναι δυσκολοκυβέρνητος και γι' αυτό πρέπει να τον πλήξουμε βαθιά στις πολιτισμικές του ρίζες'»¹⁴⁵⁰.

Μάλιστα, τονιζόταν ότι «η υλιστική υποκουλτούρα του ιουδαϊσμού σάρωσε το πολιτισμικό υπόβαθρο της σύγχρονης Ελλάδος»¹⁴⁵¹, ενώ υποστηριζόταν ότι «τα προβλήματα της Ελληνικής Κοινωνίας μπορούν να συνοψιστούν επιγραμματικώς στο εξής ένα, στα σχέδια του διεθνούς Σιωνισμού για βιασμό και διάλυση της Ελληνικής φυλετικής Ψυχής»¹⁴⁵². Κατά την ΧΑ, «η πραγματική επιδίωξη [της σιωνιστικής παγκόσμιας τυραννίας] έγκειται στην ολοκληρωτική εκρίζωση της βιολογικής και της πνευματικής φύσεως του Ελληνισμού»¹⁴⁵³.

Λογική συνέπεια των προαναφερθέντων ήταν και η άποψη ότι ο σιωνισμός επιδιώκει την φυλετική επιμειξία καθώς, κατά τον «Μαϊάνδρο», οι Εβραίοι επιχειρούν «να δημιουργήσουν ένα συμπαγή υβριδικό στρατό άβουλων υπηρετών, χαμηλής φυλετικής υποστάθμης, και ως εκ τούτου μηδενικού δείκτη αντιστάσεως στις επιβουλές των 'διεθνών αφεντικών' τους»¹⁴⁵⁴.

Ο αντισημιτισμός της ΧΑ συνεχίστηκε να εκφράζεται και μετά τον φόνο του Φύσσα και τα γεγονότα που τον ακολούθησαν. Η ΧΑ έκανε λόγο για «'Διεθμιστικ[ό] Ολοκληρωτισμ[ό] του Καπιταλισμού', που ελέγχεται και κατευθύνεται από το Σιωνισμό»¹⁴⁵⁵, ενώ υποστήριζε ότι «η εβραϊκή [σκέψη] εξέφρασε το πάθος της 'καταβρόχθισης' του κόσμου και του μεσσιανικού τέλους της ιστορίας, της εγκαθίδρυσης της βασιλείας του μισάνθρωπου σιωνιστικού θεού και του εκλεκτού λαού του επί της γης και επί της φύσεως»¹⁴⁵⁶.

Κατά την ΧΑ, ο εβραϊκός λαός «έχει ως απόλυτο σκοπό του την παγκόσμια κυριαρχία, την αρπαγή ολόκληρης της πλάσης, με κάθε αδιάτακτο τρόπο»¹⁴⁵⁷, και υποστήριζε ότι υπάρχει «προωθούμενη από την σιωνιστική αμερικανική παγκόσμια άρχουσα τάξη, καταβαράθρωση των εθνών στον ξέφρενο υλισμό και στον συστηματικό εκχυδαϊσμό»¹⁴⁵⁸.

¹⁴⁴⁸ Καραϊσκος Απ. «Διεθμιστικός ολοκληρωτισμός», *Μαϊάνδρος τ. 5* [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 40.

¹⁴⁴⁹ Καρακώστας Ε. «Σήκω πάνω Ελληνική νεολαία!», *Μαϊάνδρος τ. 3* [Απρίλιος 2013], σελ. 13.

¹⁴⁵⁰ Φλόγα του Ταινάρου. «Οι Έλληνες, οι βάρβαροι και οι προδότες», *Μαϊάνδρος τ. 4* [Ιούνιος 2013], σελ. 34.

¹⁴⁵¹ Καρακώστας Ε. «Σήκω πάνω Ελληνική νεολαία!», *Μαϊάνδρος τ. 3* [Απρίλιος 2013], σελ. 14.

¹⁴⁵² Αλεξανδράκης Κ. «Προσδιορίζοντας τον κυριότερο εχθρό», *Μαϊάνδρος τ. 3* [Απρίλιος 2013], σελ. 24.

¹⁴⁵³ Καρακώστας Ε. «Σήκω πάνω Ελληνική νεολαία!», *Μαϊάνδρος τ. 3* [Απρίλιος 2013], σελ. 17.

¹⁴⁵⁴ Αλεξανδράκης Κ. «Η ευγονική στην Πλατωνική σκέψη και στον άθλιο καιρό της Παγκοσμιοποίησης», *Μαϊάνδρος τ. 4* [Ιούνιος 2013], σελ. 23.

¹⁴⁵⁵ Καραϊσκος Απ. «Διεθμιστικός ολοκληρωτισμός (β' μέρος)», *Μαϊάνδρος τ. 6* [Δεκέμβριος 2013], σελ. 43.

¹⁴⁵⁶ Καραϊσκος Απ. «Διεθμιστικός ολοκληρωτισμός (β' μέρος)», *Μαϊάνδρος τ. 6* [Δεκέμβριος 2013], σελ. 43.

¹⁴⁵⁷ Αλαμάνος Στ. «Για μία μεταφυσική θεώρηση της πολιτικής (Α' μέρος)», *Μαϊάνδρος τ. 8* [Ιούλιος 2014], σελ. 59.

¹⁴⁵⁸ Αλαμάνος Στ. «Για μία μεταφυσική θεώρηση της πολιτικής (Β' μέρος)», *Μαϊάνδρος τ. 9* [Νοέμβριος 2014], σελ. 66.

Σε τεύχη του «Μαϊάνδρου» γινόταν αναφορά στα Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών (τ. 12, 13) ενώ δημοσιεύθηκε και άρθρο περί εβραϊκών συνωμοτικών σχεδίων για παγκόσμια επικράτηση και Τεκτονικών στοών (τ. 13). Μάλιστα, η ΧΑ επισήμαινε ότι «μετά την Γαλλική Επανάσταση και την εξέγερση των Μπολσεβίκων, το δυτικό πολιτισμικό παράδειγμα αφύσικα 'γονιμοποιημένο' από τη σιωνιστική παρέμβαση, γέννησε δύο καινούργια ρεύματα σκέψης: ένα 'συντηρητικό' (καπιταλισμός) και ένα 'επαναστατικό' (κομμουνισμός)»¹⁴⁵⁹. Κατά την ΧΑ, «ο σοσιαλκομμουνισμός και ο αστοφιλελεύθερος καπιταλισμός αποκρυσταλλώθηκαν από Ιουδαίους διανοούμενους, αρχικά από τον Μαρξ κι αργότερα απ' ολόκληρη την ιουδαϊκή καπιταλιστική σκέψη της σύγχρονης Αμερικής»¹⁴⁶⁰.

Τέλος, δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι η ΧΑ χαρακτήριζε όσους της εναντιώνονταν ως «μίσθαρνα όργανα της αντεθνικής πλουτοκρατίας των Σιωνιστών τοκογύφων»¹⁴⁶¹. Μάλιστα, μετά την έναρξη της δικαστικής της δίωξης, τόνιζε ότι «η αντεθνική Χούντα Βενιζέλου-Σαμαρά, δίνει εξηγήσεις και απολογείται μόνο στην Τρόικα και στους διεθνείς σιωνιστικούς οργανισμούς»¹⁴⁶².

2.2.3 Ολοκληρωτισμός / Αντικοινοβουλευτισμός

Ακόμα και μετά την είσοδό της ΧΑ στο Κοινοβούλιο, στο πρώτο τεύχος του «Μαϊάνδρου» φιλοξενήθηκε άρθρο για τον «πλατωνικό ολοκληρωτισμό»¹⁴⁶³, ενώ η ΧΑ συνέχιζε να υποστηρίζει «την ασυμβατότητα... και το ψευδές της δήθεν σύνδεσης μεταξύ της Δημοκρατίας του Περικλέους και του γεννήματος της Γαλλικής Επανάστασης που ονομάζεται κοινοβουλευτική δημοκρατία»¹⁴⁶⁴.

Επίσης, η ΧΑ συνέχισε να καταφέρεται με σφοδρότητα τόσο κατά του μεταπολιτευτικού καθεστώτος όσο και κατά του κοινοβουλευτισμού. Κατά την ΧΑ, η Μεταπολίτευση ήταν ένα «σαθρ[ό] και σάπι[ο] ψευδοδημοκρατικ[ό] κατασκευασμ[α]»¹⁴⁶⁵, και γινόταν λόγος για «την επάνοδο της δημοκρατίας, μιάς δημοκρατίας της μίζας, της διαφθοράς, της ρεμούλας, των σκανδάλων, των πελατειακών σχέσεων»¹⁴⁶⁶. Η ΧΑ στηλίτευε τον «διεφθαρμέν[ο] τρόπ[ο] ζωής, τον οποίο επέβαλε ο σάπιος κυνοβο(υ)λευτισμός»¹⁴⁶⁷, ενώ κατ' εκείνη «το κοινοβούλιο [είναι]... ένας τόπος προδοσίας και ψεύδους που στεγάζει και προστατεύει τους επί δεκαετίες τυράννους των Ελλήνων»¹⁴⁶⁸.

Παρά την είσοδό της στο Κοινοβούλιο, ο «Μαϊάνδρος» επεσήμαινε ότι «η Χρυσή Αυγή, δεν ήταν και δε θα γίνει ποτέ κόμμα, με την ασπική έννοια του όρου. Η Χρυσή Αυγή, είναι Κίνημα Λαϊκό και Εθνικιστικό και ως Κίνημα Εθνικιστικό μέσα σε καθεστώς στυγνής κοινοβουλευτικής δικτατορίας, καθίσταται εκ προοιμίου επαναστατικό»¹⁴⁶⁹. Επιπλέον, η ΧΑ επεσήμαινε ότι

¹⁴⁵⁹ Καραϊσκος Απ. «Υλιστικός Ολοκληρωτισμός», *Μαϊάνδρος* τ. 17 [Μάιος 2018], σελ. 58-59.

¹⁴⁶⁰ Αλαμάνος Στ. «Για μία μεταφυσική θεώρηση της πολιτικής (Α' μέρος)», *Μαϊάνδρος* τ. 8 [Ιούλιος 2014], σελ. 66.

¹⁴⁶¹ «Μας μισούν όσοι μισούν την Ελλάδα», *Μαϊάνδρος* τ. 1 [Δεκέμβριος 2012], σελ. 26.

¹⁴⁶² Καρακώστας Ε. «Για την Πατρίδα και το Λαό: Λαϊκός Εθνικισμός ΤΩΡΑ!», *Μαϊάνδρος* τ. 8 [Ιούλιος 2014], σελ. 51.

¹⁴⁶³ «Ο Πλάτων και η Ευρωπαϊκή Επανάσταση», *Μαϊάνδρος* τ. 1 [Δεκέμβριος 2012], σελ. 14.

¹⁴⁶⁴ Αλεξανδράκης Κ. «Μολών Λαβέ», *Μαϊάνδρος* τ. 5 [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 21.

¹⁴⁶⁵ «Εισαγωγικό Σημείωμα», *Μαϊάνδρος* τ. 5 [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 5.

¹⁴⁶⁶ Λεμοντζής Ν. «Κύπρος 1974: Δεν Ξεχνώ», *Μαϊάνδρος* τ. 5 [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 48.

¹⁴⁶⁷ Μάστορας Γ. «Όνειρα από σίδερο, καρδιά από ασφάλι», *Μαϊάνδρος* τ. 1 [Δεκέμβριος 2012], σελ. 33.

¹⁴⁶⁸ Σχοινάς Σ. «Φορώντας τις μαύρες μπλούζες», *Μαϊάνδρος* τ. 5 [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 7.

¹⁴⁶⁹ Καρακώστας Ε. «Ο δρόμος του καθήκοντος», *Μαϊάνδρος* τ. 2 [Φεβρουάριος 2013], σελ. 36.

στεκόταν «απέναντι σε κάθε θεσμό, όταν αυτός ο θεσμός σταματάει να υπηρετεί την Φυλή και την Πατρίδα, κι εξυπηρετεί τα δικά του συμφέροντα»¹⁴⁷⁰.

Μάλιστα, αμέσως μετά τις εκλογές του 2012, η ΧΑ τόνιζε ότι «δεν αρκεί το 7% του εκλογικού σώματος. Αν μείνουμε στάσιμοι δεν θα έχουμε επιτύχει τίποτα. Η αναμέτρησή μας με τις δυνάμεις της παρακμής, είναι ένας αγώνας αντοχής. Για την ανατροπή αυτών των δυνάμεων και την εθνική ανασυγκρότηση, χρειαζόμαστε δίπλα μας τον λαό»¹⁴⁷¹. Όμως, παράλληλα, διευκρινιζόταν ότι «η κατάκτηση της πλειοψηφίας αφορά τον ποσοτικό παράγοντα που είναι απαραίτητος για την πολιτική μας επικράτηση. Στον πυρήνα της ιδεολογίας μας όμως, μεγαλύτερο βάρος έχει ο ποιοτικός παράγοντας και αυτός είναι που θα εμποδίσει την 'αστικοποίηση' του Κινήματος. Οι πόρτες μας είναι ανοικτές για κάθε Έλληνα στην καταγωγή και την συνειδηση. Από εκεί και έπειτα, εκείνος οφείλει να αγωνιστεί όχι κατά όπως εκείνος νομίζει αλλά σύμφωνα με την στρατηγική μας. Οφείλει να εμβαθύνει στον πυρήνα της ιδεολογίας μας και να πειθαρχεί ως πολιτικός στρατιώτης... Η διατήρηση του χαρακτήρα μας και της ιεραρχικής δομής μας, αποτελούν την καλύτερη εγγύηση» (Κωνσταντίνου 2013, σελ. 73-74).

Μετά τον φόνο του Φύσσα, η ΧΑ συνέχιζε να υπογραμμίζει τον χαρακτήρα της ως κινήματος ενάντια στο κατεστημένο, τονίζοντας ότι «μπορεί να διαβήκαμε τις πύλες του κοινοβουλίου, αλλά πάντα παραμένουμε ένα Ιδεολογικό Επαναστατικό Κίνημα, αρνούμενοι να αποδεχθούμε τον ρόλο ενός ακόμη πολιτικού κόμματος που υπηρετεί το αστικό κατεστημένο»¹⁴⁷². Η Μεταπολίτευση εξακολουθούσε να είναι «το ψευδοδημοκρατικό άθλιο τερατούργημα του 1974, το οποίο γεννήθηκε εξαιτίας της τραγωδίας της Κύπρου»¹⁴⁷³, ενώ στον «Μαϊάνδρο» τονιζόταν ότι «απώτατος στόχος [του λαϊκού εθνικισμού είναι]... η εθνικολαϊκή αριστοκρατία του κυβερνάν δια των αρίστων του πνεύματος και των ικανοτήτων»¹⁴⁷⁴.

Κατά την ΧΑ, «η λύση είναι δίχως δισταγμούς και περιστροφές, η συντριβή του Καθεστώτος των σημερινών Κυβερνητών του ραγιαδισμού, της υποτέλειας, της διαφθοράς και της προδοσίας»¹⁴⁷⁵. Πάντως, από την άλλη, η ΧΑ επεσήμαινε ότι «σέβεται και τηρεί απαρέγκλιτα τους συνταγματικούς κανόνες και τους Νόμους του Κράτους»¹⁴⁷⁶. Όπως αναφερόταν στον «Μαϊάνδρο» το 2014, «η λύση στο πρόβλημα [της Εθνικής Ανεξαρτησίας της χώρας] είναι μία ισχυρή πολιτική ηγεσία που θα κινηθεί αταλάντευτα... για την ανάκτηση της Εθνικής μας Ανεξαρτησίας, έχοντας την πλήρη στήριξη του Ελληνικού Λαού»¹⁴⁷⁷, γι' αυτό και η ΧΑ «επιδιώκει δια των εκλογών, ήτοι δια της ψήφου εμπιστοσύνης του Λαού μας, να πετύχει τη μέγιστη δυνατή κοινωνική συναίνεση προκειμένου να υλοποιήσει τις θέσεις-λύσεις του Πολιτικού της Προγράμματος. Για το Λαϊκό Σύνδεσμο-Χρυσή Αυγή λοιπόν, οι εκλογές αποτελούν την μοναδική οδό προς την απόκτηση της ευρείας λαϊκής υποστήριξης, ως της ικανής και αναγκαίας συνθήκης ώστε να οικοδομηθεί το Εθνικό-Λαϊκό Κράτος το οποίο οραματιζόμαστε»¹⁴⁷⁸.

Αντίστοιχα, σε άρθρο στην εφημερίδα «Χρυσή Αυγή» το 2018, τονιζόταν ότι «ο Λαϊκός Εθνικισμός επιδιώκει την εξουσία με εντελώς δημοκρατικό τρόπο με τη σύμφωνη θέληση της πλειοψηφίας του Λαού. Αλλά, αυτή η πλειοψηφία του Ελληνικού λαού θα απορρίπτει ξεκάθαρα την ψευδοδημοκρατία της πλουτοκρατίας και τον αγοραίο τάχα κοινοβουλευτισμό, αποδεχόμενη

¹⁴⁷⁰ Σχοινιάς Σ. «Φορώντας τις μαύρες μπλούζες», *Μαϊάνδρος* τ. 5 [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 15.

¹⁴⁷¹ Κωνσταντίνου Ν. «Η δύναμη του παραδείγματος», *Μαϊάνδρος* τ. 1 [Δεκέμβριος 2012], σελ. 4.

¹⁴⁷² Παπαδιονυσίου Ν. «Η ισχύς εν τη ενώσει», *Μαϊάνδρος* τ. 6 [Δεκέμβριος 2013], σελ. 48.

¹⁴⁷³ Μάστορας Γ. «Προσωπικότητα και Ατομοκεντρισμός», *Μαϊάνδρος* τ. 9 [Νοέμβριος 2014], σελ. 19.

¹⁴⁷⁴ Ζησόπουλος Σπ. «Επιγραμματικές θέσεις της Ιδεολογίας του Λαϊκού Εθνικισμού», *Μαϊάνδρος* τ. 15 [Ιούλιος 2017], σελ. 11.

¹⁴⁷⁵ Καρακώστας Ε. «Ενάντια στους Εμπόρους των Εθνών», *Μαϊάνδρος* τ. 11 [Αύγουστος 2015], σελ. 12.

¹⁴⁷⁶ Καρακώστας Ε. «Για την Πατρίδα και το Λαό: Λαϊκός Εθνικισμός ΤΩΠΑ!», *Μαϊάνδρος* τ. 8 [Ιούλιος 2014], σελ. 52.

¹⁴⁷⁷ «Για μία Εθνική Οικονομία», *Μαϊάνδρος* τ. 8 [Ιούλιος 2014], σελ. 40.

¹⁴⁷⁸ Καρακώστας Ε. «Για την Πατρίδα και το Λαό: Λαϊκός Εθνικισμός ΤΩΠΑ!», *Μαϊάνδρος* τ. 8 [Ιούλιος 2014], σελ. 52.

ταυτόχρονα την Ηγεσία που απορρέει από την συστράτευση των λαϊκών μαζών υπό την αυθεντία της Εθνικιστικής Κοσμοθεωρίας»¹⁴⁷⁹.

Στο ίδιο άρθρο υπογραμμίζονται ότι «[η] Εθνικιστική Επανάσταση... επιζητεί την δραστική και άμεση Συμμετοχή του Λαού στην Λειτουργία της 'Πολιτείας των Ελλήνων' και στο πολιτικό της δρώμενο», γινόταν λόγος για «άμεση-συμμετοχική δημοκρατία της Λαϊκής Κοινότητας», με ταυτόχρονη «καθολική αποκήρυξη των διαστρεβλωμένων και φτιασιδωμένων 'δημοκρατικών' τάχα αρχών» και «σφοδρή ρήξη με τις νοσηρές και λανθάνουσες, ύπουλες αντιλήψεις της μεγάλης μασονικής Γαλλικής Επανάστασης του 1789... [η οποία] εξήρε τον ατομισμό... [και] διακήρυξε με διατάγματα πως όλοι έχουν ίσα δικαιώματα και πως όλες οι γνώμες είναι ισότιμες»¹⁴⁸⁰.

2.2.4 Χρήση βίας

Στα τεύχη του «Μαϊάνδρου», ακόμα και πριν τον φόνο του Φύσσα, δεν υπήρχε καμία αναφορά υπέρ της χρήσης βίας. Αντιθέτως, η ΧΑ τόνιζε ότι «σε αυτό το καθεστώς εμείς θα αντισταθούμε με όλα τα νόμιμα μέσα που διαθέτουμε»¹⁴⁸¹, εξηγώντας ότι «δίνουμε τον νόμιμο πολιτικό αγώνα μας, όχι από πίστη ή σεβασμό στην 'δημοκρατία'... αλλά γιατί αναγνωρίζουμε τα διδάγματα της ιστορίας που μας λεν πως η βίαιη κατάληψη της εξουσίας είναι πρόσκαιρη, είναι ουτοπική και καταδικασμένη σε αποτυχία»¹⁴⁸². Γι' αυτό και έκανε λόγο για λήψη της λαϊκής εντολής¹⁴⁸³.

2.2.5 Η Αρχή του Αρχηγού

Από τα τεύχη του «Μαϊάνδρου» απουσίαζε σχεδόν πλήρως η αναφορά στην Αρχή του Αρχηγού. Προ του φόνου του Φύσσα υπάρχει μία παρεμπόμπουσα αναφορά ότι η ΧΑ «λειτουργ[εί] με ιεραρχία... και όχι ως αναρχικός όχλος»¹⁴⁸⁴ και άλλη μία για την ανάγκη διατήρησης «τη[ς] σιδηρά[ς] πειθαρχία[ς]»¹⁴⁸⁵.

Αρκετά μετά τον φόνο του Φύσσα και με την δίκη σε α' βαθμό σε εξέλιξη, η ΧΑ δήλωνε το 2016 ότι «η Πίστη μας στον Αρχηγό είναι αέναη και πιο δυνατή από ποτέ... και η ευλογία της Ανωτέρας Δύναμης, είναι στο πλάι του Αρχηγού, όπως και ήταν όλο αυτό το χρονικό διάστημα»¹⁴⁸⁶.

Στο ίδιο τεύχος γινόταν και η μόνη σαφής αναφορά στην αρχή του Αρχηγού καθώς επισημαινόταν ότι «όταν η θέληση του Ανθρώπου και κατ' επέκταση η θέληση ολόκληρης της εθνοφυλετικής ομάδας εναρμονιστεί με την θέληση του 'Ενός' [του Ηγέτη], σύσσωμη η κοινωνία οδηγείται στην ευημερία και στην περαιτέρω ανάπτυξη της... Ο 'Αρχηγός' αποτελεί τον κύριο εκφραστή της ομοψυχίας και της ενότητας της ομάδας»¹⁴⁸⁷.

¹⁴⁷⁹ «Σφοδρή ρήξη με το νοσηρό πνεύμα της πλουτοκρατίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1107, 31 Οκτωβρίου 2018, σελ. 2.

¹⁴⁸⁰ «Σφοδρή ρήξη με το νοσηρό πνεύμα της πλουτοκρατίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1107, 31 Οκτωβρίου 2018, σελ. 2.

¹⁴⁸¹ Α. Κ. «Η περί βίας υποκρισία», *Μαϊάνδρος τ. 1* [Δεκέμβριος 2012], σελ. 37.

¹⁴⁸² Σχοινιάς Σ. «Φορώντας τις μαύρες μπλούζες», *Μαϊάνδρος τ. 5* [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 7.

¹⁴⁸³ Σχοινιάς Σ. «Φορώντας τις μαύρες μπλούζες», *Μαϊάνδρος τ. 5* [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 8.

¹⁴⁸⁴ Αλεξανδράκης Κ. «Προσδιορίζοντας τον κυριότερο εχθρό», *Μαϊάνδρος τ. 3* [Απρίλιος 2013], σελ. 26.

¹⁴⁸⁵ Σχοινιάς Σ. «Φορώντας τις μαύρες μπλούζες», *Μαϊάνδρος τ. 5* [Σεπτέμβριος 2013], σελ. 7.

¹⁴⁸⁶ Χ. Λ. «Η μεγάλη φιλελεύθερη ψευδαίσθηση», *Μαϊάνδρος τ. 13* [Ιούλιος 2016], σελ. 9.

¹⁴⁸⁷ Κατερίνα Μ. «Η έννοια της 'θεϊκής Κοσμικής Αρχής' στην Ιδεολογία μας», *Μαϊάνδρος τ. 13* [Ιούλιος 2016], σελ. 59.

3. Το περιοδικό «Αντεπίθεση»

Τα προαναφερθέντα ευρήματα από τα περιοδικά «Χρυσή Αυγή» και «Μαϊάνδρος» επιβεβαιώνονται από την αντίστοιχη ανάλυση των τευχών του περιοδικού «Αντεπίθεση», το οποίο εκδιδόταν από το Μέτωπο Νεολαίας της ΧΑ. Όπως υπογραμμίζει η Heinze, οι οργανώσεις νεολαίας των ακροδεξιών κομμάτων «*κινητοποιούν νεαρά μέλη, τα εισάγουν στην ιδεολογία του κόμματος και δημιουργούν δίκτυα και αφετηρίες για πολιτικές σταδιοδρομίες ... Οι οργανώσεις νεολαίας έχουν μεγάλη σημασία για τη στρατολόγηση και την κοινωνικοποίηση νέων μελών και μελλοντικών ηγετών κομμάτων*» (Heinze 2024, σελ. 1-2 και 3).

Η «Αντεπίθεση» εστίαζε κυρίως σε θέματα φυλετιστικής και εθνικοσοσιαλιστικής μουσικής (π.χ. White Power, Oi και National Socialist Black Metal) και σε θέματα γηπεδικού ακτιβισμού και συνδέσμων οπαδών ποδοσφαιρικών σωματείων. Όπως επισημαίνουν οι Corte and Edwards, η προώθηση της μουσικής White Power αποτελεί «*ένα πολιτικό εργαλείο*», το οποίο χρησιμοποιείται από τα διάφορα ρατσιστικά κινήματα α) για την εξεύρεση νέων μελών, ιδιαιτέρως από την νεολαία, β) για την προώθηση της White Power ιδεολογίας και συλλογικής ταυτότητας και γ) για την άντληση οικονομικών πόρων (Corte and Edwards 2008, σελ. 5).

Η έκδοση του περιοδικού έλαβε χώρα σε τρεις περιόδους (για την ανά τεύχος παρουσία ή μη των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού δείτε στο Παράρτημα 4), με την Α' περίοδο να εκτείνεται από τον Δεκέμβριο του 1998 μέχρι τον Οκτώβριο του 2000 (7 τεύχη). Αξίζει να σημειωθεί ότι την ίδια χρονική περίοδο που πρωτοκυκλοφόρησε η «Αντεπίθεση», ιδρύθηκε το ελληνικό τμήμα της εθνικοσοσιαλιστικής, μουσικής και κινηματικής οργάνωσης «Blood & Honour». Πιο συγκεκριμένα, το ελληνικό τμήμα του «Blood & Honour» ιδρύθηκε τον Φεβρουάριο του 1999 «*από μία ομάδα νεαρών Εθνικιστών και Εθνικοσοσιαλιστών (κυρίως μέλη της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ)*» (Μάστορας 2003, σελ. 161), ενώ τον Μάιο του ίδιου έτους κυκλοφόρησε το πρώτο τεύχος του περιοδικού «Blood & Honour Hellas». Σε αυτό, το «Blood & Honour» χαρακτηριζόταν ως «*μί[α] παγκόσμι[α] οργάνω[ση] με στόχο την επιβίωση και την ευημερία της Λευκής Φυλής*»¹⁴⁸⁸. Στο εκδοτικό σημείωμα υπογραμμιζόταν ότι σκοπός του ελληνικού τμήματος του Β&Η ήταν «*να δειχθεί ότι ο Εθνικός Σοσιαλισμός είναι ζωντανός στην Ελλάδα... [και] να διατηρηθεί η φλόγα αναμμένη*», ενώ υπήρχαν και ευχαριστίες προς την «Χρυσή Αυγή» για την βοήθειά της¹⁴⁸⁹. Κατά την Dyck, η ίδρυση ελληνικού τμήματος του Β&Η αποτελούσε ένδειξη της ανάπτυξης της White Power μουσικής σκηνής στην Ελλάδα (Dyck 2016, σελ. 100).

Η Β' Περίοδος έκδοσης της «Αντεπίθεσης», η οποία είχε και την μεγαλύτερη διάρκεια, διήρκεσε από τον Φεβρουάριο του 2001 μέχρι τον Δεκέμβριο του 2010 (35 τεύχη). Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την διάρκεια της Β' περιόδου και για 14 τεύχη (από τον Οκτώβριο του 2003 μέχρι και τον Μάιο του 2006) το περιοδικό συνεργαζόταν με την αμερικανική εταιρία Resistance, η οποία παρήγαγε και διένειμε μουσική φυλετιστικού περιεχόμενου. Κατά την διάρκεια της συνεργασίας αυτής, το περιοδικό ονομαζόταν «Resistance + Αντεπίθεση». Η συνεργασία αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς η Resistance Records θεωρούταν ως «*ο σημαντικότερος παραγωγός μουσικής White Power στον κόσμο στις αρχές της δεκαετίας του 2000*» (Corte and Edwards 2008, σελ. 13).

Μάλιστα, ο Erich Gliebe, διευθυντής της Resistance Records (και αρχηγός της φυλετιστικής οργάνωσης National Alliance), σε συνέντευξή του στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή», υπογράμμισε ότι «*η White Power μουσική σκηνή... είναι πολύ σημαντική στο να πλησιάσουμε την νεολαία με το μήνυμά μας... Αν και πολλοί ακροατές της White Power μουσικής ενδιαφέρονται μόνο για την*

¹⁴⁸⁸ «*Ηρθαμε*», *Blood & Honour Hellas*, τ. 1 [Μάιος 1999], σελ. 2.

¹⁴⁸⁹ «*Editorial*», *Blood & Honour Hellas*, τ. 1 [Μάιος 1999], σελ. 2.

μουσική και όχι για το μήνυμα, έχουμε προσελκύσει πολλούς καλούς, ευσταθείς νέους στο Σκοπό μέσω της μουσικής»¹⁴⁹⁰.

Τέλος, η Γ' Περίοδος έκδοσης του περιοδικού διήρκεσε από τον Φεβρουάριο του 2018 μέχρι τον Ιούνιο του 2019 (8 τεύχη).

Λόγω του «νεολαιϊστικού» χαρακτήρα της αλλά και της κύριας θεματολογίας της, στην «Αντεπίθεση» απαντώνται αρκετά εξώφυλλα με εθνικοσοσιαλιστικό συμβολισμό και θεματολογία, ειδικά κατά την Β' περίοδο (σε 12 από τα 35 τεύχη της). Αντίστοιχα, απαντάται και ο εθνικοσοσιαλισμός ως ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός σε περισσότερα από τα μισά τεύχη (24 από τα 42) της Α' και Β' περιόδου. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο «εθνικοσοσιαλισμός», ως ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός, εμφανιζόταν παράλληλα με τους όρους «εθνικισμός» και «λαϊκός εθνικισμός» σε 22 από τα 42 τεύχη της Α' και της Β' περιόδου. Όμως, ο «εθνικοσοσιαλισμός» ως ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός απουσιάζει πλήρως από τα τεύχη της Γ' Περιόδου. Όπως αναμενόταν, θετικές αναφορές στον εθνικοσοσιαλισμό υπάρχουν σε όλα τα τεύχη της Α' και Β' Περιόδου, ενώ αυτές απαντώνται, είτε ευθέως είτε εμμέσως, ακόμα και σε τεύχη της Γ' περιόδου.

Άρθρογραφία με καθαρά εθνικοσοσιαλιστική θεματολογία απαντάται σε αρκετά τεύχη, κυρίως της Β' Περιόδου (ενδεικτικά αναφέρονται τα τεύχη 4, 8, 9, 12, 15, 20, 21, 23, 24, 34 και 35). Επιπλέον, κατά την ίδια περίοδο, σε αρκετά τεύχη του περιοδικού φιλοξενήθηκαν άρθρα που αναφέρονται στα SS και στον μυστικισμό (ενδεικτικά αναφέρονται τα τεύχη 1, 3, 6, 9, 13, 14, 15, 18, 21, 25, 26 και τ. 33).

Στο περιοδικό δημοσιεύθηκαν αρκετές συνεντεύξεις ξένων μουσικών συγκροτημάτων και καλλιτεχνών φυλετιστικής και εθνικοσοσιαλιστικής μουσικής, όπως οι Blue Eyed Devils (περίοδος Α' τ. 3, περίοδος Β' τ. 16), οι Angry Aryans (περίοδος Α', τ. 5), οι Bound for Glory (περίοδος Β' τ. 9, τ. 16 και τ. 17)¹⁴⁹¹, οι Brigade M (περίοδος Β', τ. 14), οι Halgadam (περίοδος Β', τ. 17), οι Battle Flag (περίοδος Β', τ. 19), οι Absurd (περίοδος Β', τ. 19), οι Aryan Triumph (περίοδος Β', τ. 23), οι Lion's Pride (περίοδος Β', τ. 24), ο Steve Stigger (περίοδος Β', τ. 25), οι Warbringer (περίοδος Β', τ. 26), η Saga (περίοδος Β', τ. 26), οι Prussian Blue (περίοδος Β', τ. 27), οι Whitelaw (περίοδος Β', τ. 28), οι Battlecry (περίοδος Β', τ. 29), οι Hate for breakfast (περίοδος Β', τ. 35), οι SPQR (περίοδος Γ', τ. 2) και οι Molotkh (περίοδος Γ', τ. 7).

Επιπλέον, δημοσιεύθηκαν και συνεντεύξεις αντίστοιχων ελληνικών μουσικών συγκροτημάτων¹⁴⁹², αρκετά από τα οποία στελεχώνονταν από μέλη της «Χρυσής Αυγής». Ενδεικτικά αναφέρονται τα συγκροτήματα Der Sturmer (περίοδος Α' τ. 7, περίοδος Β' τ. 26), Iron Youth (περίοδος Β', τ. 1 και τ. 23)¹⁴⁹³, Stosstrupp (περίοδος Β', τ. 3), Boiling Blood

¹⁴⁹⁰ «Erich Gliebe: το μέλλον είναι όπως το φτιάχνουμε», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 108 [Μάρτιος-Απρίλιος 2003], σελ. 36.

¹⁴⁹¹ Συνέντευξη των Bound for Glory είχε δημοσιευθεί και στην εφημερίδα «Χρυσή Αυγή» (Μάστορας Γ. «Bound for Glory: μουσικοί τρομοκράτες», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 227, 6-12 Φεβρουαρίου 1998, σελ. 6.

¹⁴⁹² Μία πρώτη απόπειρα «ακαδημαϊκής» καταγραφής της White Power μουσικής σκηνής στην Ελλάδα επιχείρησε η Τυπάλδου (Tiralidou, 2012). Η προσπάθειά της είναι ελλιπής και περιέχει αρκετές ανακρίβειες. Για παράδειγμα, αναφέρει ότι η νεολαία της ΧΑ ονομάζεται «Αντεπίθεση», ενώ αυτός ήταν ο τίτλος του περιοδικού της νεολαίας, και δεν κάνει την παραμικρή αναφορά στην πολύχρονη συνεργασία της ΧΑ με την Resistance Records. Η πιο ενημερωμένη εξιστόρηση της εμφάνισης και της εξέλιξης της White Power μουσικής σκηνής στην Ελλάδα από τα μέσα της δεκαετίας του '80 παραμένει εκείνη που έκανε το στέλεχος της ΧΑ Γ. Μάστορας (Μάστορας 2003, σελ. 151-161). Μία καταγραφή των μουσικών συγκροτημάτων της Ελληνικής σκηνής από τα μέσα της δεκαετίας του '80 μέχρι σήμερα γίνεται στο Μανιάτης Κ. «Rock για την πατρίδα: αφιέρωμα στην Ελληνική σκηνή», *Ανάκτηση* τ. 7 [Ιούνιος 2021], σελ. 42-46. Τέλος, μία πρώτη απόπειρα ανάλυσης των στίχων κάποιων τραγουδιών από συγκροτήματα της ελληνικής White Power σκηνής γίνεται από τους Κοροναίου, Lagos and Sakellariou (2015).

¹⁴⁹³ Συνέντευξη των Iron Youth είχε δημοσιευθεί και στην εφημερίδα «Χρυσή Αυγή» («Iron Youth: υπερασπιστές της αλήθειας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 233, 20-26 Μαρτίου 1998, σελ. 6-7).

(περίοδος Β', τ. 4 και τ. 11), Wolfnacht (περίοδος Β' τ. 14, περίοδος Γ' τ. 3), No Surrender (περίοδος Β', τ. 15), TH.RE.AT (περίοδος Β', τ. 18), Defamation (περίοδος Β', τ. 20), Bannerwar (περίοδος Β', τ. 20), Darkthule (περίοδος Β', τ. 21), Pogrom (περίοδος Β', τ. 22 και τ. 30), White Pride Rockers (περίοδος Β', τ. 27 και τ. 34), Legion Hellas (περίοδος Β', τ. 27), Σύμφωνο Μολότωφ (περίοδος Β', τ. 27), Hellenic Stompers (περίοδος Β', τ. 28), και ο Athos (περίοδος Β', τ. 29).

Επίσης, στα τεύχη του περιοδικού φιλοξενήθηκαν άρθρα για συνδέσμους οργανωμένων εθνικιστών οπαδών ποδοσφαιρικών ομάδων. Ενδεικτικά αναφέρονται οι Brigadas Blanquiazules (περίοδος Β', τ. 5), οι Ultras της Lazio (περίοδος Β', τ. 8 και τ. 11), οι Banda Loma (περίοδος Β', τ. 10), οι οπαδοί του ΑΠΟΕΛ (περίοδος Β', τ. 12 και τ. 30), οι Ultras Sur (περίοδος Β', τ. 16), οι Chelsea Headhunters (περίοδος Β', τ. 18) και οι οπαδοί της Millwall (περίοδος Γ', τ. 7). Πολλά ήταν και τα άρθρα για τη συνδεδεμένη με την ΧΑ «Γαλάζια Στρατιά» (περίοδος Β', τ. 4, 6, 14, 21 και 22).

Ως προς τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά, ο φυλετισμός και ο αντισημιτισμός κυριαρχούν στο σύνολο σχεδόν των τευχών, καθώς εντοπίζονται σε 49 και 48 τεύχη αντιστοίχως. Άρθρα ιστορικού αναθεωρητισμού για το θέμα των στρατοπέδων συγκέντρωσης, αλλά και γενικότερη αντισημιτική αρθρογραφία, δημοσιεύθηκε τόσο κατά την Περίοδο Α' (τ. 5) όσο και κατά την Β' (τ. 4, 5, 10, 12, 13, 25, 27).

Ο ολοκληρωτισμός/αντικοινοβουλευτισμός εντοπίζεται αρκετά έντονα (σε 18 από τα 50 τεύχη του περιοδικού), ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι στην Β' περίοδο έκδοσης εμφανίζεται πιο έντονα από τα μέσα του 2004 και μετά. Η σχετική «έλλειψη» του εν λόγω χαρακτηριστικού δεν θα πρέπει να αποδοθεί σε κάποια ιδεολογική απόκλιση του περιοδικού «Αντεπίθεση» σε σχέση με τον περιοδικό «Χρυσή Αυγή». Πιθανότερη εξήγηση φαίνεται να είναι το ότι η θεματολογία της «Αντεπίθεσης» (μουσική και γηπεδικός ακτιβισμός) δεν παρείχε τόσες πολλές δυνατότητες ενασχόλησης με θεματικές που αφορούσαν θέματα πολιτειακά, μέσω των οποίων μπορούσε να προβληθεί εντονότερα η ιδεολογική παράμετρος του ολοκληρωτισμού/αντικοινοβουλευτισμού.

Η χρήση βίας αναφέρεται σε 22 από τα 42 τεύχη της Α' και Β' Περιόδου, ενώ απουσιάζει κατά την Γ' Περίοδο έκδοσής του. Ιδιαίτερη χρονική συγκέντρωση του εν λόγω χαρακτηριστικού εντοπίζεται κατά τα έτη 1999-2007, ενώ δημοσιεύθηκαν και άρθρα για βίαιες ή τρομοκρατικές φυλετιστικές οργανώσεις όπως η «The Order» (περίοδος Β' τ. 4, 29 και 35) και η «Combat 18»¹⁴⁹⁴ (περίοδος Β', τ. 5). Επιπλέον, για την αξιολόγηση της πιο έντονης παρουσίας του εν λόγω ιδεολογικού χαρακτηριστικού σε σύγκριση με τα τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν ότι η ίδια η φύση της μουσικής που προωθούσε η «Αντεπίθεση» εμπειρείχε στίχους βίας και επιθετικότητας.

Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο Μάστορας, *«τα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου, ο κίνδυνος αφανισμού της Λευκής Φυλής, ο πολυφυλετισμός, η μετανάστευση, η εγκληματικότητα, το ιστορικό παρελθόν, ο διεθνής σιωνισμός, το μεγάλο κεφάλαιο, η θρησκεία, οι συγκρούσεις με τα*

¹⁴⁹⁴ Η «Combat 18» ήταν μία βίαιη εθνικοσοσιαλιστική οργάνωση, η οποία ιδρύθηκε το 1992 στην Αγγλία και έδρασε κυρίως από το 1992 μέχρι το 1997. Ο εθνικοσοσιαλιστικός της χαρακτήρας προκύπτει ακόμα και από το όνομά της. Η αντιστοιχία του «1» και του «8» με τα αντίστοιχα γράμματα του λατινικού αλφαβήτου («Α» και «Η») αποτελεί μία «κωδικοποιημένη» αναφορά στον Αδόλφο (Α) Χίτλερ (Η). Αναφορές στην δημιουργία και στην δράση της υπάρχουν τόσο στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή» (π.χ. «Νέα απ' όλο τον κόσμο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 85 [20 Σεπτεμβρίου 1994], σελ. 46-47, «Νέα απ' όλο τον κόσμο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 91 [25 Ιουνίου 1996], σελ. 30), όσο και στην εφημερίδα «Χρυσή Αυγή» (π.χ. Μάστορας Γ. «Ιστορία της Εθνικιστικής μουσικής σκηνής», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 263, 15-21 Ιανουαρίου 1999, σελ. 6 και Μάστορας Γ. «Ιστορία της Εθνικιστικής μουσικής σκηνής», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 266, 5-11 Φεβρουαρίου 1999, σελ. 6).

‘κόκκινα’ καθάρματα, τα προβλήματα της Λευκής Νεολαίας και πολλά άλλα δεν θα μπορούσαν να μην είχαν αποτελέσει πηγή έμπνευσης για αυτά τα γκρουπ» (Μάστορας 2003, σελ. 11-12).

Ο Hamm υπογραμμίζει ότι «η *white power rock* εκθέτει την νεολαία [συνήθως με προέλευση από την εργατική τάξη] στην ωμή και βιτριολική γλώσσα του φυλετικού και εθνοτικού μίσους» (Hamm 2004, σελ. 326), ενώ κατά τον Τζούκα, η νέα πολιτική της «λευκής ταυτότητας» (*white identity*) «εκφράζεται βίαια μέσα από τη μουσική της ‘λευκής δύναμης’ (*white power*) και το κίνημα των σκίνχεντ (*skinhead*)» (Τζούκας 2016, σελ. 109). Ο ίδιος τονίζει ότι «κεντρικά χαρακτηριστικά των μηνυμάτων που υιοθετεί και προβάλλει το *white power* είναι το έντονο μίσος προς τους μετανάστες, τους αριστερούς και γενικότερα όλους όσους στοχοποιεί το νεοναζιστικό *underground*, αλλά και η υπόμνηση της ‘άνωτερότητας της λευκής φυλής έναντι των υπολοίπων’ (*‘white supremacy’*)» (Τζούκας 2016, σελ. 110-111).

Κατά τον Hamm, «ο νεο-ναζισμός είναι η ιδεολογία της διεθνούς *skinhead* υποκοουλτούρας» (Hamm 2004, σελ. 327), ενώ οι Camus και Lebourg τονίζουν ότι «ένας *skinhead* δεν είναι απαραίτητο να είναι νεο-Ναζί, αλλά ο νέο-Ναζισμός ηγεμονεύει στις ακροδεξιές ομάδες *skinhead*. Δεν είναι απαραίτητα σωματικά βίαιος, αλλά συμμετέχει σε μία ομάδα η οποία επαινεί την βία και την ασκεί» (Camus and Lebourg 2017, σελ. 108).

Επιπλέον, ενδεικτικά επισημαίνεται ότι από το περιοδικό «Αντεπίθεση» προβλήθηκε το 2002¹⁴⁹⁵ το ηλεκτρονικό παιχνίδι “Ethnic Cleansing”, το οποίο παρήγαγε η Resistance Records. Το παιχνίδι διαδραματίζεται σε μία πόλη των ΗΠΑ και θέτει ως σκοπό του παίκτη την εξόντωση όσο το δυνατόν περισσότερων Μαύρων, Μεξικανών και Εβραίων που συναντά στον δρόμο του¹⁴⁹⁶.

Τέλος, η Αρχή του Αρχηγού απουσιάζει πλήρως από την αρθρογραφία του περιοδικού και στις τρεις περιόδους έκδοσής του.

Οι Camus και Lebourg θεωρούν την ΧΑ «σημαντικό φαινόμενο» ως προς την σύνδεσή της με το κίνημα των *skinheads* και επισημαίνουν ότι «ήταν τόσο στενά συνδεδεμένη με την *White Power* σκηνή που επιχείρησε να οργανώσει ένα *Hatewave Festival to 2005*» (Camus and Lebourg 2017, σελ. 117-118). *Hatewave Festival*, σε συνδυασμό με τριήμερη κατασκήνωση, είχε διοργανώσει το περιοδικό «Αντεπίθεση» σε συνεργασία με το ελληνικό τμήμα του διεθνούς εθνικοσοσιαλιστικού μουσικού περιοδικού «Blood & Honour» στις αρχές Αυγούστου του 2003, με την συμμετοχή δύο ελληνικών μουσικών συγκροτημάτων και ενός από την Ολλανδία¹⁴⁹⁷. Η συγκεκριμένη εκδήλωση αποτέλεσε την πρώτη διεθνή συναυλία *White Power* μουσικής στην Ελλάδα¹⁴⁹⁸. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η νεολαία της ΧΑ διοργάνωσε και άλλες συναυλίες σε συνεργασία με το ελληνικό τμήμα του περιοδικού «Blood & Honour»¹⁴⁹⁹. Τον Σεπτέμβριο του 2004, το Μέτωπο Νεολαίας της ΧΑ διοργάνωσε το 2^ο *Hatewave Festival*, το οποίο συνδύασε με κατασκήνωση και με διεθνές συνέδριο¹⁵⁰⁰.

Όπως επισημαίνει η Dyck, «η πολιτική επιτυχία του τόσο φιλικά προσκείμενου στην *white power* μουσική κόμματος της Χρυσής Αυγής βοήθησε την ελληνική *white power* μουσική να ανελιχθεί

¹⁴⁹⁵ «News & Views», *Αντεπίθεση* τ. 7 [B’ Περίοδος], Μάρτιος-Απρίλιος 2002, σελ. 28.

¹⁴⁹⁶ Scheeres J. “Games elevate hate to next level”, Αναρτήθηκε στις 20.2.2002 στο: <https://www.wired.com/2002/02/games-elevate-hate-to-next-level/> [Πρόσβαση στις 13.11.2021].

¹⁴⁹⁷ «White Power κατασκήνωση!», *Αντεπίθεση* τ. 13 [B’ Περίοδος], Ιούλιος-Αύγουστος 2003, σελ. 17. Αναλυτικό ρεπορτάζ για την συναυλία υπάρχει και στο περιοδικό “Blood & Honour Hellas” («Blood & Honour Hellas gig 8/8/03», *Blood & Honour Hellas* τ. 7 [Νοέμβριος 2003], σελ. 15-16).

¹⁴⁹⁸ Ζαφειρόπουλος Δ. «Editorial», *Αντεπίθεση* τ. 13 [B’ Περίοδος], Ιούλιος-Αύγουστος 2003, σελ. 3.

¹⁴⁹⁹ Ενδεικτικά αναφέρεται συναυλία τον Ιούνιο του 2004 στην Θεσσαλονίκη («B&H Hellas gig 5/6/04 Θεσσαλονίκη», *Blood & Honour Hellas* τ. 9 [Οκτώβριος 2004], σελ. 15-16).

¹⁵⁰⁰ Καρυτιανός Π. «6^η Εθνικιστική Κατασκήνωση», *Resistance + Αντεπίθεση* τ. 20 [B’ Περίοδος], Οκτώβριος 2004, σελ. 22-25.

γρήγορα σε διεθνή προβολή» (Dyck 2016, σελ. 102). Μάλιστα, υπογραμμίζει ότι η ελληνική white power μουσική σκηνή γνώρισε «κάτι σαν χρυσή εποχή στις αρχές της δεκαετίας του 2010» και ότι, παρά το μικρό μέγεθος της Ελλάδας ως χώρας, η ελληνική white power σκηνή «έστω και για ένα μικρό χρονικό διάστημα, [ήταν] μία από τις πιο πολιτικά επιδραστικές παγκοσμίως» (Dyck 2016, σελ. 102).

Η τελευταία επισήμανση δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ως υπερβολική αν ληφθεί υπ' όψιν ότι δύο βουλευτές της ΧΑ, οι Γ. Γερμενής και Αρτ. Ματθαίοπουλος, είχαν ενεργό συμμετοχή σε τέτοια μουσικά συγκροτήματα – ο πρώτος στο Black Metal συγκρότημα Naer Mataron και ο δεύτερος στο hatecore συγκρότημα Pogrom.

4. Οι ιδεολογικές διακηρύξεις και τα πολιτικά προγράμματα

Για λόγους πληρότητας της μελέτης θα παρατεθούν τα κύρια σημεία των ιδεολογικών διακηρύξεων της ΧΑ και των πολιτικών προγραμμάτων που κατά καιρούς δημοσιοποίησε. Για την αποφυγή επαναλήψεως θέσεων και απόψεων που έχουν ήδη καταγραφεί από την παρουσίαση του περιεχομένου των περιοδικών της ΧΑ, η παράθεση θα είναι συνοπτική και θα αφορά μόνο στα αξιόλογα σημεία τους. Συγκεντρωτικός πίνακας με την παρουσία ή μη των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού στις διακηρύξεις και στα πολιτικά προγράμματα της ΧΑ παρατίθεται στο Παράρτημα 5.

4.1 Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις

Η ΧΑ εντάχθηκε στην πανευρωπαϊκή εθνικοσοσιαλιστική συμμαχία «Νέα Ευρωπαϊκή Τάξη» (NET), η οποία δραστηριοποιούνταν από το 1951 και είχε ως στόχο την «πολιτική ένωση[η] της Ευρώπης»¹⁵⁰¹ και εν τέλει «μία [παγκόσμια] συνομοσπονδία Αρίων»¹⁵⁰². Αντιπροσωπία της ΧΑ συμμετείχε στο συνέδριο που έλαβε χώρα στην Βαρκελώνη το 1981. Εκεί υπεγράφη η «Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης», την οποία η ΧΑ εξέδωσε ως βιβλίο. Μάλιστα, στον πρόλογο της εν λόγω εκδόσεως, η ΧΑ υποστήριξε ότι «είναι πλέον φανερό πως ο ευρωπαϊσμός [αποτελεί]... την μόνη λύσι στο αδιέξοδο και την επερχόμενη πτώσι του πολιτισμού μας»¹⁵⁰³.

Η Διακήρυξη προέβλεπε «κοινωνικ[η] αναταραχ[ή]»¹⁵⁰⁴ λόγω του αυξανόμενου αριθμού αλλοφύλων στην Ευρώπη, ενώ γινόταν λόγος για «παγκόσμι[α] συνωμοσί[α] με στόχο την φυλετική παμμειξία»¹⁵⁰⁵, και για «κοινωνικοφυλετική επανάστασι των Αρίων»¹⁵⁰⁶. Η NET τόνιζε ότι «η πάλη των Αρίων δυνάμεων έξω από την Ευρώπη είναι ολοκληρωτικά συνδεδεμένη με την δική μας πάλη στην Ευρώπη»¹⁵⁰⁷ και αντετίθετο στις προσπάθειες «που αποσκοπούν να παρουσιάσουν χώρες μη Άριες σαν τμήμα της ηπείρου μας (Τουρκία, Ισραήλ)»¹⁵⁰⁸.

Η NET έκανε λόγο για «επαναπατρισμό των Αφροασιατών»¹⁵⁰⁹ από την Ευρώπη και, χωρίς να αποκλείει την παροχή βοήθειας από την Ευρώπη στις υποαναπτυκτες χώρες εφ' όσον αυτές την ζητούσαν, ήταν ενάντια «σε κάθε συστηματική βοήθεια»¹⁵¹⁰ προς αυτές καθώς θεωρούσε

¹⁵⁰¹ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 3.

¹⁵⁰² Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 8.

¹⁵⁰³ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 1.

¹⁵⁰⁴ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 8.

¹⁵⁰⁵ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 2.

¹⁵⁰⁶ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 8.

¹⁵⁰⁷ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 7.

¹⁵⁰⁸ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 8.

¹⁵⁰⁹ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 8.

¹⁵¹⁰ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 4.

ότι κάθε χώρα έπρεπε να αυτοβοηθηθεί βρίσκοντας λύσεις στα προβλήματά της μόνη της. Μάλιστα τόνιζε «τον απόλυτο σεβασμό της ανεξαρτησίας και του εδάφους των εγχρώμων λαών»¹⁵¹¹ και προειδοποιούσε ότι η αναπτυξιακή βοήθεια «μεταβάλλεται σε δημογραφική έκρηξη [και] [δ]ημιουργεί έτσι... μάζες... ανίκανες να συντηρηθούν χωρίς την βοήθειά μας»¹⁵¹².

Επιπλέον, η NET τόνιζε ότι «ο όρος της 'αριστεράς' ή της 'δεξιάς' είναι πλέον αναχρονιστικός. Δεν πρόκειται για ένα αγώνα υπέρ ή κατά μιάς τάξεως, αλλά για ένα αγώνα υπέρ ή κατά της Φυλής»¹⁵¹³. Στην Διακήρυξη γινόταν, επίσης, λόγος για «ιουδαιοχριστιανισμό»¹⁵¹⁴ και για «δημοκρατική τυραννία»¹⁵¹⁵, με αναφορές κυρίως σε δικαστικές διώξεις ομοϊδεατών για θέματα ελευθερίας γνώμης, αναθεωρητών των θαλάμων αερίων, αλλά και στην συνεχιζόμενη φυλάκιση του Rudolf Hess.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΧΑ εξέδωσε και την «Τρίτη Διακήρυξη της Βαρκελώνης», του 1979, παρ' όλο που δεν είχε συμμετοχή στην διαμόρφωσή της. Στον σχετικό πρόλογο υπογραμμιζόταν ότι αυτό έγινε ώστε να διασαφηνίσουν την θέση τους ως προς την υποστήριξη τους «σ' έναν διακρατικό – ποτέ διεθνιστικό – εθνικοσοσιαλισμό όλων των λευκών»¹⁵¹⁶. Μάλιστα, χαρακτήριζαν την Τρίτη Διακήρυξη ως «ένα βασικό κείμενο» για την εν λόγω θέση τους.

Η διακήρυξη αυτή έκανε λόγο για ένα «Ευρωπαϊκό Λαϊκό-Εθνικό Κίνημα»¹⁵¹⁷ και γινόταν αναφορά στον «λευκό άνθρωπο», στις «λευκές εθνότητες» και στην ανάγκη για διάδοση «των ιδεών του φυλετισμού και του Εθνικοσοσιαλισμού»¹⁵¹⁸. Αξίζει να σημειωθεί ότι γινόταν λόγος για μία «τρίτη θέση»¹⁵¹⁹ πέραν του φιλελεύθερου καταναλωτισμού και του κομμουνιστικού υλισμού, η οποία προέκυπτε από την ένωση εθνικισμού και σοσιαλισμού, και προβλεπόταν η δημιουργία μιάς νέας διεθνούς που θα προωθήσει «τον επαναστατικό και λαϊκό εθνικισμό»¹⁵²⁰. Επιπλέον, επισημαινόταν ότι «ο πρώτος στόχος μιάς επαναστατικής στρατηγικής είναι η ανατροπή του καπιταλομαρξιστικού κατεστημένου, που επέβαλε η Γιάλτα»¹⁵²¹.

Και στην Τρίτη Διακήρυξη υπογραμμιζόταν ότι «η μείξις των φυλών είναι παρά φύσει [καθώς]... κάθε είδος τείνει αφ' εαυτού στην διατήρησι και την αναπαραγωγή του»¹⁵²². Μάλιστα, τονιζόταν ότι λόγω της υπογεννητικότητας των Ευρωπαίων και της αυξανόμενης μεταναστευτικής εισροής αλλοφύλων στην Ευρώπη, ο λευκός κόσμος «βρίσκεται μπροστά στον κίνδυνο του θανάτου»¹⁵²³ και θεωρούσαν ότι «καθίσταται απαραίτητη η εφαρμογή ευγονικής πολιτικής για την σωτηρία των λευκών λαών»¹⁵²⁴.

Επιπλέον, γινόταν λόγος για «Εβραίους συμβούλους»¹⁵²⁵ του προέδρου των ΗΠΑ Ρούζβελτ, οι οποίοι του υπέδειξαν την συμφωνία της Γιάλτας, και για «κοινοβουλευτικές συνωμοσίες» και για «τσίρκο του κοινοβουλίου [όπου] οι ηθοποιοί διαδέχονται ο ένας τον άλλο, ώστε να δαιωνίζεται η νάρκωσις του λαού»¹⁵²⁶. Επισημαινόταν, επίσης, ότι υπήρχε «μία αόρατος αλλά

¹⁵¹¹ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 9.

¹⁵¹² Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 9.

¹⁵¹³ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 11.

¹⁵¹⁴ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 5.

¹⁵¹⁵ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 12.

¹⁵¹⁶ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 1.

¹⁵¹⁷ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 8.

¹⁵¹⁸ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 3.

¹⁵¹⁹ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 8.

¹⁵²⁰ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 11.

¹⁵²¹ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 13.

¹⁵²² Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 5.

¹⁵²³ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 7.

¹⁵²⁴ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 8.

¹⁵²⁵ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 10.

¹⁵²⁶ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 11.

καλά οργανωμένη διεθνής κυβέρνηση, [η οποία] επιτρέπει στους ισχυρούς του μεγάλου κεφαλαίου να διατηρούν το σημερινό διεθνές κατεστημένο»¹⁵²⁷. Στη συνέχεια, αναφερόταν ότι «ο мерκαντισμός των κρατών του Ατλαντικού... ελέγχεται από σιωνιστικά κυκλώματα»¹⁵²⁸.

Επιπροσθέτως, γινόταν αναφορά στην αρχή του αρχηγού καθώς τονιζόταν ότι «θα υπάρχουν πάντα αρχηγοί ή ανώτεροι... Ο πρωταγωνισμός του αρχηγού είναι νόμος της φύσεως και θα μείνη πάντα αποδεκτός και εν ισχύι»¹⁵²⁹. Τέλος, και σε αυτήν την Διακήρυξη γινόταν λόγος για «δημοκρατική τυραννία»¹⁵³⁰, με αναφορές ιδίως σε δικαστικές διώξεις ομοϊδεατών κυρίως σε θέματα ελευθερίας γνώμης, στη συνεχιζόμενη φυλάκιση του Rudolf Hess, αλλά και αναθεωρητών των θαλάμων αερίων. Μάλιστα, γινόταν αναφορά στον «μύθο των 6 εκατομμυρίων»¹⁵³¹.

4.2 Ιδεολογικές Διακηρύξεις της «Χρυσής Αυγής»

Η («μικρή») Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών του 1983

Στην – έκτασης 31 σελίδων – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών του 1983, ως ιδεολογία της ΧΑ ορίζεται σαφώς ο Εθνικοσοσιαλισμός, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως «εκπρόσωπος της ανόθευτης Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Παραδόσεως»¹⁵³² και υπογραμμίζεται ότι παλινόρθωσε «τις ίδιες εκείνες ακατάλυτες διαχρονικές Αξίες, που εδραίωσαν και κόσμησαν τον ευρωπαϊκό πολιτισμό από τους χρόνους της Ελληνικής Ακμής μέχρι σήμερα»¹⁵³³. Ο Χίτλερ χαρακτηρίζεται ως «σύγχρονος, ισόθεος δημιουργός» και «υπέροχος υπερασπιστής των ακατάλυτων αξιών της Φυλής μας»¹⁵³⁴.

Οι Εβραίοι χαρακτηρίζονται συλλογικά ως «ο Εβραίος», ο οποίος θεωρείται ως «διστραμμένο παράσιτο της πολιτιστικής ζωής», ως «ο μοναδικός παντοδύναμος κυρίαρχος του σημερινού κόσμου μας, ο καταχθόνιος υπονομευτής του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού!»¹⁵³⁵ και από τον οποίον εκπήγασαν τόσο ο καπιταλισμός όσο και ο μπολσεβικισμός.

Βασική ιδεολογική παράμετρος της ΧΑ είναι ο Φυλετισμός και η συνεπακόλουθη εναντίωση στην φυλετική επιμειξία καθώς τονίζει ότι «η σημερινή Ευρώπη της παρακμής υπό την επίδραση της Εβραϊκής διαστροφής, ευνοεί την βιασμένη οριζόντια εξίσωση των ανθρώπων, των εθνών και των φυλών... [και] ενθαρρύνει την αντιφυσική νόθευση της καθαρότητας του αίματος του Αρίου ανθρώπου από αλλοφύλους, συντελώντας έτσι στη δημιουργία ανθρώπων υποβαθμισμένων βιολογικά και άρα πολιτιστικά κατώτερων»¹⁵³⁶.

Μάλιστα επισημαίνεται ότι «η λύση στο πρόβλημα του υπερπληθυσμού των Ασιατικών και Αφρικανικών χωρών δεν δίδεται με οικονομικές παροχές, αλλά με τη γενίκευση της μεθόδου της στείρωσεως που θα περιορίσει τη γεννητικότητα τους», ενώ τονίζεται ότι «το πρόβλημα των εγχρώμων στην Ευρώπη θα λυθή οριστικά και αμετάκλητα με την πλήρη απομάκρυνσή

¹⁵²⁷ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 14.

¹⁵²⁸ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 20.

¹⁵²⁹ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 5.

¹⁵³⁰ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 18.

¹⁵³¹ Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τρίτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1979, Αθήνα: Χρυσή Αυγή, σελ. 19.

¹⁵³² Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία - 1983), σελ. 4. Η Διακήρυξη αυτή πρωτοδημοσιοποιήθηκε με διαφημιστική καταχώριση στο οπισθόφυλλο του 11ου τεύχους του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» (Νοέμβριος 1983).

¹⁵³³ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1983), σελ. 4-5.

¹⁵³⁴ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1983), σελ. 30-31.

¹⁵³⁵ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1983), σελ. 7.

¹⁵³⁶ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1983), σελ. 21.

τους»¹⁵³⁷. Η φυλετική πολιτική που προτείνεται από την «μικρή» Διακήρυξη βασίζεται στην φυλετική διαφοροποίηση, στην χωριστή φυλετική ανάπτυξη και στον φυλετικό ανθρωπισμό¹⁵³⁸.

Η ιδεολογία της ΧΑ απορρίπτει την δημοκρατία «γιατί στηρίζεται στη θέληση των πολλών. Κι εμείς απορρίπτουμε την κυμαινόμενη θέληση των πολλών... γιατί κίνητρο των πράξεών τους είναι η ιδιοτέλεια, ο εγωιστικός ατομικισμός και ο υλιστικός ωφελιμισμός, ιδιότητες εκείνων που δεν σκοπεύουν σε υπέρτερο ιδανικό»¹⁵³⁹.

Η ΧΑ προσβλέπει σε «μία νέα εθνικοσοσιαλιστική σταυροφορία της Ενωμένης Ευρώπης, με δυνατούς και εκλεκτούς υπερασπιστές απ' όλη την Ευρωπαϊκή Γη»¹⁵⁴⁰ και η Διακήρυξη κλείνει με το επιφώνημα «Ζήτω ο Εθνικοσοσιαλισμός!»¹⁵⁴¹.

Η («μεγάλη») Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών του 1986

Μετά την επαναδραστηριοποίηση της ΧΑ το 1986, η Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών της επανεξεδόθη εμπλουτισμένη, φθάνοντας τις 64 σελίδες¹⁵⁴². Ο Εθνικοσοσιαλισμός παρέμεινε ως ιδεολογικός αυτοπροσδιορισμός, όπως και ο θαυμασμός προς τον Χίτλερ.

Ομοίως και οι αρχές παρέμειναν οι ίδιες με αυτές της πρώτης περιόδου (Φυλετισμός, Αντισημιτισμός, Ολοκληρωτισμός). Η ΧΑ τόνιζε ότι «είμαστε αμετάκλητα φυλετιστές, πρωτίστως διότι υπακούουμε στη φύση που ευνοεί τη διαφοροποίηση, την ανομοιογένεια, την ποικιλία, δηλαδή την ανομοιότητα... Έτσι, η ιεράρχηση των ειδών αλλά και των εκπροσώπων κάθε είδους είναι συστατικό στοιχείο της φύσεως κατά τον ίδιο τρόπο που η ιεράρχηση των αξιών είναι συστατικό στοιχείο του πολιτισμού»¹⁵⁴³. Όπως και στη «μικρή» Διακήρυξη, έτσι και στην «μεγάλη», η προτεινόμενη φυλετική πολιτική βασίζεται στην φυλετική διαφοροποίηση, στην χωριστή φυλετική ανάπτυξη και στον φυλετικό ανθρωπισμό¹⁵⁴⁴.

Επιπλέον, επισημαινόταν ότι «ο Εβραίος είναι ο απανταχού της Ιστορίας διεθνιστικός οικονομικός παράγων. Δεν έχει πατρίδα ούτε πολιτισμό αλλά είναι παράσιτο που απομυζά τους πόρους και την οικονομική ζωή όλων των λαών. Όπλο του, η διεθνής του χρήματος που είναι δημιούργημά του»¹⁵⁴⁵.

Ως προς την δημοκρατία, επισημαινόταν ότι «Εμείς οι Εθνικοσοσιαλιστές θεωρούμε τη δημοκρατία σαν σύστημα ιστορικά καταδικασμένο. Όχι μόνο γιατί αποθεώνει τον μαζάνθρωπο και εγκαθιδρύει την παντοκρατορία του οικονομικού δόγματος στην κοινωνική και εθνική ζωή της λαϊκής κοινότητας, αλλά κυρίως γιατί... δεν καλλιεργεί τις πολιτιστικές αρετές»¹⁵⁴⁶.

Και η «μεγάλη» Διακήρυξη έκλεινε με το «Ζήτω ο Εθνικοσοσιαλισμός!»¹⁵⁴⁷.

¹⁵³⁷ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1983), σελ. 22.

¹⁵³⁸ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1983), σελ. 22.

¹⁵³⁹ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1983), σελ. 11.

¹⁵⁴⁰ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1983), σελ. 13.

¹⁵⁴¹ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1983), σελ. 31.

¹⁵⁴² Αναφορά σε αυτήν γίνεται στην σελ. 4 του τεύχους 24 [9 Φεβρουαρίου 1987] του περιοδικού «Χρυσή Αυγή».

¹⁵⁴³ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1986), σελ. 45.

¹⁵⁴⁴ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1986), σελ. 46.

¹⁵⁴⁵ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1986), σελ. 15.

¹⁵⁴⁶ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1986), σελ. 23-24.

¹⁵⁴⁷ Χρυσή Αυγή – Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών (χωρίς χρονολογία – 1986), σελ. 63.

4.3 Το Β' Συνέδριο του 1992

Ο Μιχαλολιάκος έχει χαρακτηρίσει το Β' Συνέδριο ως «σημαντικό και κομβικό» (Μιχαλολιάκος 2019, σελ. 9) για την εξέλιξη της ΧΑ ως πολιτικό κίνημα και έχει επισημάνει ότι το βιβλίο «Για μία Μεγάλη Ελλάδα σε μία Ελεύθερη Ευρώπη» «ήταν το βασικό ιδεολογικό και πολιτικό κείμενο του συνεδρίου» (Μιχαλολιάκος 2019, σελ. 10). Μάλιστα, κατά τον ίδιο, το Β' Συνέδριο αποτέλεσε «καθοριστικό σημείο για την δημιουργία του Κινήματός μας και προπαντός για τον καθορισμό του πολιτικού του χαρακτήρα... [καθώς] ορίσαμε την πολιτική μας ταυτότητα... και ορίστηκε και η Ιδεολογία μας με τις λέξεις: ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ»¹⁵⁴⁸.

Η πολιτική διακήρυξη του Β' Συνεδρίου εκφράστηκε μέσα από το βιβλίο του Μιχαλολιάκου με τίτλο «Για μία Μεγάλη Ελλάδα σε μία Ελεύθερη Ευρώπη», καθώς και από τέσσερα έντυπα που διανεμήθηκαν κατά το Συνέδριο αυτό και κατόπιν τέθηκαν ως ένθετα στα τέσσερα τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» τα οποία κυκλοφόρησαν μετά το Β' Συνέδριο.

Στην πρώτη έκδοση του βιβλίου το 1992, ο Μιχαλολιάκος επισήμαινε ότι αυτό «αποτελεί έκφραση όχι ενός προσώπου, αλλά μιας ομάδος Ελλήνων, που αγωνίζονται για ένα Λαϊκό Εθνικιστικό Κράτος» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 4). Επιπλέον, όριζε ότι «Κυρίαρχη και Απόλυτη είναι για την Ιδεολογία μας η Ιδέα της Φυλής, ή αλλιώς η Ιδέα του Αίματος. Δια της Φυλής θεωρούμε τον Κόσμο, δια της Φυλής σημασιοδοτούμε την παρουσία μας στην Οικουμένη, η Φυλή καθορίζει την αντίληψή μας για το Θείον, για την Τέχνη και τα Γράμματα, για την Πολιτεία και την Ηθική... Η Φυλή είναι η αιτία των πάντων ή ορθότερα τα ΠΑΝΤΑ» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 9-10).

Ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «ανάλογα με το κριτήριο που θα θέσουμε οι Φυλές έχουν μια ιεραρχία. Όλα αυτά τα περί ισότητας αποτελούν γενικούς ψευτοανθρωπιστικούς αφορισμούς χωρίς κανένα περιεχόμενο» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 10) και έκανε λόγο για «χυδαία μουσική των νέγρων» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 15-16). Επιπλέον, υπογράμμισε ότι «η καθαρότητα μιας Φυλής είναι η απαραίτητη προϋπόθεση ώστε να εκδηλώσει αυτή απρόσκοπτα τα χαρίσματα και τις ικανότητές της. Η επιμειξία δεν είναι η μόνη και αποκλειστική αιτία παρακμής είναι όμως αιτία παρακμής. Με την επιμειξία δεν αλλοιώνονται μόνο οι σωματικοί – ανθρωπολογικοί χαρακτήρες των ατόμων αλλά και αυτός ο ίδιος ο νους και η ψυχή τους» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 11). Γι' αυτό και έθετε την προστασία της καθαρότητας της Φυλής ως «ύψιστο καθήκον... απέναντι στην Φύση, στον εαυτό μας, στην ψυχή και στο νου μας» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 11). Επιπλέον, επισήμαινε ότι οι Έλληνες «αποτελούν τμήμα με τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Λευκής Ευρωπαϊκής Φυλής» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 11) και τόνιζε ότι προωθείται η επιμειξία «στις Κοινότητες των Λευκών Λαών» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 11).

Ο Μιχαλολιάκος προέβλεπε ότι η αυξανόμενη υπογεννητικότητα των ευρωπαϊκών εθνών, σε συνδυασμό με την αυξημένη μετανάστευση από την Ασία και την Αφρική προς την Ευρώπη, «θα φέρει τον πόλεμο του μέλλοντος, πόλεμο με χαρακτήρα Φυλετικό για τον οποίο πρέπει να είμαστε έτοιμοι» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 35).

Κατά τον Μιχαλολιάκο, «η Ιδέα του Έθνους για μας είναι Ιδέα Φυλετική και δευτερεύοντα από το αίμα συστατικά της αποτελούν η γλώσσα, η θρησκεία, ο πολιτισμός» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 12) και σκοπός της ΧΑ ήταν «ένα Έθνος των Ελλήνων, που μέσα στους Κόλπους του θα υπάρχουν όλοι οι Έλληνες στο Αίμα και την καταγωγή» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 13) και «ένα Κράτος Δικαίου με χαρακτήρα Εθνικό στα αληθινά όρια της Ελληνικής Πατρίδας» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 14). Η Ευρώπη της ΧΑ «δεν έχει περιεχόμενο γεωγραφικό ή οικονομικό, αλλά

¹⁵⁴⁸ «Ν. Μιχαλολιάκος: Μετανιώνω γιατί ακόμα δεν έχουμε νικήσει», *Αντεπίθεση* τ. 5 [Γ' Περίοδος], Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2018, σελ. 18.

πρωτίστως Φυλετικό και Πολιτιστικό. Είναι η δική μας Ευρώπη, η Πατρίδα της Λευκής Φυλής και ο θεματοφύλακας του Ελληνικού Πολιτισμού» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 35).

Αξίζει να σημειωθεί ότι στο βιβλίο, ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι «ο Γερμανικός Εθνικοσοσιαλισμός και η Νέα Ευρώπη των WAFFEN SS ήταν ένα Μήνυμα φωτεινό σε μια σκοτεινή εποχή που πιστεύω πως ο ελληνοισμός θα έπρεπε να έχει δεχθεί» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 34) και επισήμαινε ότι «οι δικές μας Ιδέες είναι περισσότερο κοντά στις θέσεις και την φιλοσοφία των 'νικημένων' παρά κοντά στην κοινοβουλευτική δημοκρατία και τον πάλοι ποτέ ισχυρό μπόλσεβικισμό» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 34).

Ως προς την δημοκρατία, ο Μιχαλολιάκος έκανε λόγο για «σημαντικά ελαττώματα του πολιτεύματος αυτού» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 18) και τόνιζε: «Αρνούμαστε την 'δημοκρατία', με τον τρόπο τουλάχιστον που αυτή εκφράζεται σήμερα και πιστεύουμε ότι θα ήταν δυνατόν μια δημοκρατία να ήταν ταυτόχρονα και αριστοκρατία εάν πρώτα απ' όλα υπήρχε ένας σαφέστατος και όχι ισοπεδωτικός ορισμός στην έννοια 'δήμος' και επιπλέον μια σκληρή και άτεγκτη επιλογή σε αυτούς που έχουν το δικαίωμα του 'εκλέγειν'. Δήμος με σημασία και περιεχόμενο εθνικό και φυλετικό! Δικαίωμα ψήφου σε εκείνους, που αποδεδειγμένα έχουν την ικανότητα να κρίνουν και να σηκώσουν στους ώμους τους την ευθύνη καθορισμού των Αρίστων της Πολιτείας» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 17).

Στο βιβλίο απαντώνται και στοιχεία αντισημιτισμού καθώς η ΕΣΣΔ αποκαλείται «εβραιογεννητή[η] δουλεί[α] του μπολσεβικισμού» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 4), γίνεται λόγος για «Ραχ Judaica» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 4) και απορρίπτεται το «εβραϊκό Πάσχα» (Μιχαλολιάκος 1992, σελ. 16).

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Β' έκδοση του ίδιου βιβλίου (εκδόσεις Ασκαλών, 2000) το κείμενο παρέμεινε απaráλλακτο με αυτό της Α' έκδοσης. Στο κείμενο της Ε' έκδοσης (2019) κάποια σημεία έχουν απαλειφθεί ή αλλαχθεί, με πιο χαρακτηριστικό εκείνο στο οποίο αναφερόταν ότι οι ιδέες της ΧΑ ήταν πιο κοντά στις ιδέες των ηττημένων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου καθώς και το σημείο υπέρ των Waffen SS. Το πρώτο αλλάχθηκε ώστε να λείπει ότι οι ιδέες του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου ήταν περισσότερο κοντά στις ιδέες των ηττημένων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ το δεύτερο έχει απαλειφθεί πλήρως (θα έπρεπε να ήταν στην σελ. 66 της Ε' εκδόσεως).

Επιπλέον, στα τέσσερα έντυπα του Β' Συνεδρίου¹⁵⁴⁹ («Η Ελλάς ή τέφρα», «Μεγάλη Ελλάδα», «Φυλή – Περιβάλλον», «Προτάσεις για μια νέα πολιτική»):

- επισημαινόταν ότι «είναι η ίδια η φύση του δημοκρατικού πολιτεύματος που αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη αυτού του τόπου» («Η Ελλάς ή τέφρα», σελ. 6)*
- τονιζόταν ότι «ο Λαϊκός Σύνδεσμος είναι ένα νόμιμο πολιτικό κίνημα. Όλες οι πολιτικές μας ενέργειες είναι νόμιμες, μελετημένες και ψύχραιμες, ενώ καταδικάζουμε κάθε τρομοκρατική ενέργεια από όπου και αν προέρχεται... Καμμία σχέση με άτομα κομπλεξικά που αρέσκονται στον τίτλο του παράνομου και τρομοκράτη» («Η Ελλάς ή τέφρα», σελ. 9-10)*
- καταδικαζόταν «το απαράδεκτο σημερινό φαινόμενο να πραγματοποιούνται μεικτοί γάμοι μεταξύ Ελλήνων και εγχρώμων» («Η Ελλάς ή τέφρα», σελ. 13). Μάλιστα, η ΧΑ ζητούσε την «κατάργηση του νόμου που χορηγεί την υπηκοότητα σε κάθε μετανάστη που συνάπτει γάμο με Έλληνα ή Ελληνίδα» («Προτάσεις για μια νέα πολιτική», σελ. 15)*
- γινόταν αναφορά σε «Εβραίους διευθυντές των πολυεθνικών εταιριών που εισάγουν έντεχνα ξένα πρότυπα εκφυλισμού» και σε «κύκλους εβραϊκών οικονομικών*

¹⁵⁴⁹ Μπήκαν – ανά ένα – ως ένθετα στα τεύχη 71, 72, 73 και 74 του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», τα οποία εκδόθηκαν τους μήνες μετά το Β' Συνέδριο.

συμφερόντων μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών πετρελαίου» που προωθούν την συνεκμετάλλευση του Αιγαίου («Η Ελλάς ή τέφρα», σελ. 13 και 15)

- *επισημαινόταν ότι «το Εβραϊκό κατεστημένο της ισότητας και του αντιρατσισμού επιδιώκει να... αφανίσει] προς όφελός του την Άρια ανθρωπότητα στο τέλμα του φυλετικού χάους των υπανθρώπων» («Φυλή – Περιβάλλον», σελ. 3)*
- *τονιζόταν ότι «η Ευρώπη μας, η Ευρώπη των Εθνών, των Πατρίδων, η Ευρώπη του κοινού φυλετικού και πολιτιστικού δεσμού δεν έχει σχέση με την ΕΟΚ των μονοπωλίων» («Προτάσεις για μια νέα πολιτική», σελ. 6)*
- *υπογραμμιζόταν ότι «για να προκύψει η αρχηγική ομάδα-οδηγός του Λαού πρέπει αυτή να εκλέγεται από ένα σώμα εκλεκτόρων, γιατί η δήθεν μαζική αντιπροσώπευση είναι φενάκη» («Προτάσεις για μια νέα πολιτική», σελ. 13)*

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι παρά την επίσημη υιοθέτηση του όρου «λαϊκός εθνικισμός» ως περιγραφή της ιδεολογίας της ΧΑ, σε κάποια σημεία των εντύπων του συνεδρίου οι Χρυσουαυγίτες εξακολούθησαν να αυτοχαρακτηρίζονται ως εθνικοσοσιαλιστές [π.χ. «*από εμάς τους Εθνικοσοσιαλιστές, για εμάς τους Εθνικοσοσιαλιστές και για τον Λαό*» (έντυπο «Μεγάλη Ελλάδα», σελ. 2), «*εμείς οι Εθνικοσοσιαλιστές*» (έντυπο «Φυλή – Περιβάλλον», σελ. 4)] και να ομνύουν στον εθνικοσοσιαλισμό [π.χ. «*Η λύση; Μα ο Εθνικοσοσιαλισμός*» (έντυπο «Φυλή – Περιβάλλον», σελ. 6)].

4.4 Εκλογές 2012

Στην προεκλογική διακήρυξη «Προτάσεις για μια νέα εθνική πολιτική», ως ιδεολογία προτάσσεται ο «*Λαϊκός Εθνικισμός*»¹⁵⁵⁰ και το περιεχόμενό της είναι τυπικό εθνοτικού εθνικισμού. Δεν καταφέρεται κατά της δημοκρατίας αλλά κατά του διεφθαρμένου πολιτικού συστήματος. Η ΧΑ αναφέρει ότι στοχεύει «*στην δημιουργία ενός Εθνικού λαϊκού κοινωνικού κράτους*»¹⁵⁵¹ και προτείνει την καταγγελία του Μνημονίου, ενώ ζητά «*πλήρη πολιτικά δικαιώματα ΜΟΝΟ στους Έλληνες και τις Ελληνίδες στο γένος και την συνείδηση, οι λοιποί να έχουν μόνο αστικά. Η ιδιοκτησία της γης και των ακινήτων είναι μόνον για όσους έχουν πλήρη πολιτικά δικαιώματα, όσοι έχουν μόνο αστικά, αυτοδίκαια ανήκει στο δημόσιο στο 99ο έτος*»¹⁵⁵².

Την ίδια περίοδο, στην ιστοσελίδα της [Ταυτότητα]¹⁵⁵³, γινόταν λόγος για «*δικτατορία του κοινοβουλευτισμού*» και για «*παροδική και εξαγοράσιμη πλειοψηφία της κοινοβουλευτικής διαχείρισης*». Αντιπροτεινόταν το Λαϊκό κράτος του Εθνικισμού, στο οποίο ο λαός αποτελείται από ανθρώπους κοινής καταγωγής και «*είναι η μόνη άμεση δημοκρατία*».

Τον Δεκέμβριο του 2012, η ΧΑ δημοσιοποίησε μία ιδεολογική διακήρυξη με τίτλο «*Χρυσή Αυγή – Ένα Κίνημα Ιδεολογικό*». Σε αυτήν αυτοπροσδιοριζόταν και πάλι ως «*Λαϊκ[ό] Εθνικιστικ[ό] Κίνημ[α]*»¹⁵⁵⁴, επισημαινόταν ότι η ιδεολογία της προσδιορίστηκε στο Β' Συνέδριο του 1992 και ότι οι Χρυσουαυγίτες είναι «*ιδεολόγοι και συνειδητοί πολιτικοί στρατιώτες*»¹⁵⁵⁵. Η ρητορική της διακήρυξης ήταν ρητορική εθνοτικού εθνικισμού.

Τον ίδιο μήνα δημοσιοποίησε και ένα πολιτικό πρόγραμμα με τίτλο «*Πολιτικές Θέσεις για την Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού*». Σε αυτό πάλι απαντάτο ρητορική εθνοτικού εθνικισμού και

¹⁵⁵⁰ *Προτάσεις για μια νέα εθνική πολιτική - 2012*, Χρυσή Αυγή, σελ. 2.

¹⁵⁵¹ *Προτάσεις για μια νέα εθνική πολιτική - 2012*, Χρυσή Αυγή, σελ. 6.

¹⁵⁵² *Προτάσεις για μια νέα εθνική πολιτική - 2012*, Χρυσή Αυγή, σελ. 14.

¹⁵⁵³ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Ταυτότητα – <http://xryshaygh.wordpress.com/about/> [Πρόσβαση στις 4.5.2012].

¹⁵⁵⁴ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Ένα Κίνημα Ιδεολογικό. Αναρτήθηκε στις 21.12.2012 στο <http://www.xryshaygh.com/resources/files/ideologia.pdf> [Πρόσβαση στις 22.12.2012], σελ. 2.

¹⁵⁵⁵ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Ένα Κίνημα Ιδεολογικό. Αναρτήθηκε στις 21.12.2012 στο <http://www.xryshaygh.com/resources/files/ideologia.pdf> [Πρόσβαση στις 22.12.2012], σελ. 11.

γινόταν λόγος για «*παρασκηνιακή δράση των αμερικανοσιωνιστών*»¹⁵⁵⁶. Ως στόχος της ΧΑ ετίθετο «*η ανατροπή του διεφθαρμένου μεταπολιτευτικού συστήματος εξουσίας, μέσω της εκλογικής διαδικασίας*»¹⁵⁵⁷. Προτεινόταν και πάλι η καταγγελία του Μνημονίου, η επιστροφή στην εθνική παραγωγή και ετίθετο ως στόχος η επίτευξη εθνικής αυτάρκειας στα βασικά είδη διαβίωσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι ως προς αυτό το θέμα προβαλλόταν ως παράδειγμα το Ισραήλ και μάλιστα σε δύο σημεία¹⁵⁵⁸.

4.5 Εκλογές 2015

Για τις εθνικές εκλογές του Ιανουαρίου του 2015, το πολιτικό πρόγραμμα της ΧΑ είχε τίτλο «Οι κλέφτες στην φυλακή, οι Έλληνες στην εξουσία». Ως ιδεολογία της ΧΑ κατονομάζεται ο «Εθνικισμός» και το πρόγραμμα έχει ομοιότητες με τις «Πολιτικές Θέσεις για την Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού» του Δεκεμβρίου του 2012. Και στο πρόγραμμα του 2015, η ρητορική παρέμεινε ρητορική εθνοτικού εθνικισμού και προτεινόταν η μονομερής καταγγελία του Μνημονίου. Και πάλι ετίθετο ως στόχος «*η ανατροπή του διεφθαρμένου μεταπολιτευτικού συστήματος εξουσίας μέσω της εκλογικής διαδικασίας*»¹⁵⁵⁹. Όπως και στα τέλη του 2012, προτεινόταν η επιστροφή στην εθνική παραγωγή και ετίθετο ως στόχος η επίτευξη εθνικής αυτάρκειας στα βασικά είδη διαβίωσης.

Για τις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2015 το πρόγραμμα παρέμεινε το ίδιο, ενώ εξεδόθη επιτομή του σε 12 σημεία με τίτλο «Εθνικό Σχέδιο για μία Ελεύθερη και Ισχυρή Ελλάδα»¹⁵⁶⁰. Λίγες ημέρες προ των εκλογών αναρτήθηκαν στην ιστοσελίδα της ΧΑ και λεπτομερέστερες θέσεις της για τις Ένοπλες Δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας καθώς και για τον τομέα της Υγείας.

4.6 Το 8^ο Συνέδριο (2016)

Από το 8^ο Συνέδριο, το οποίο έλαβε χώρα στις 26-27 Μαρτίου 2016, προέκυψαν δύο κείμενα, τα οποία εκδόθηκαν από την ΧΑ: το «Χρυσή Αυγή - Πολιτικό Πρόγραμμα» και η ιδεολογική διακήρυξη με τίτλο «Χρυσή Αυγή: ένα σύγχρονο και δυναμικό Ιδεολογικό Κίνημα».

Η ιδεολογική διακήρυξη έχει πολλά κοινά με την αντίστοιχη του Δεκεμβρίου του 2012. Ως ιδεολογία οριζόταν ο «Λαϊκός Εθνικισμός», ενώ ως πολιτειακό όραμα οριζόταν «*η Λαοκρατική Εθνικιστική Πολιτεία των Ελλήνων, με μορφοποιοί λειτουργία της τον Άριστοκρατικό Συμμετοχικό Κοινοτισμό και συστατική δομή της το Έθνικό Κράτος της Λαϊκής Κοινότητας*»¹⁵⁶¹.

Το πολιτικό πρόγραμμα διαπνεόταν από εθνοτικό εθνικισμό και συνένωνε και επαναδιατύπωνε σε ενιαίο κείμενο τις προτάσεις που είχαν δημοσιοποιηθεί κατά καιρούς από το 2012 και μετά.

¹⁵⁵⁶ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Πολιτικές Θέσεις για την Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού. Αναρτήθηκε στις 18.12.2012 στο <http://www.xryshaygh.com/resources/files/politikes-theseis.pdf> [Πρόσβαση στις 18.12.2012], σελ. 4.

¹⁵⁵⁷ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Πολιτικές Θέσεις για την Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού. Αναρτήθηκε στις 18.12.2012 στο <http://www.xryshaygh.com/resources/files/politikes-theseis.pdf> [Πρόσβαση στις 18.12.2012], σελ. 5.

¹⁵⁵⁸ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Πολιτικές Θέσεις για την Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού. Αναρτήθηκε στις 18.12.2012 στο <http://www.xryshaygh.com/resources/files/politikes-theseis.pdf> [Πρόσβαση στις 18.12.2012], σελ. 8 και 12.

¹⁵⁵⁹ Οι κλέφτες στην φυλακή, οι Έλληνες στην εξουσία, Χρυσή Αυγή: Πολιτικό Πρόγραμμα 2015, σελ. 5.

¹⁵⁶⁰ Δες και εφημερίδα Χρυσή Αυγή αρ. φ. 941, 12 Αυγούστου 2015, σελ. 1 και 13.

¹⁵⁶¹ Χρυσή Αυγή: ένα σύγχρονο και δυναμικό Ιδεολογικό Κίνημα - 2016, σελ. 3.

4.7 Λοιπές πολιτικές διακηρύξεις

Λιγότερο εκτενείς (μονοσέλιδες ή δισέλιδες) διακηρύξεις σημείων πολιτικού προγράμματος, που εμφανίσθηκαν στα έντυπα της ΧΑ κατά καιρούς (και κάποιες επαναδημοσιοποιούνταν ακόμα και σε μη-προεκλογικές περιόδους), παρέχουν αποσπασματική εικόνα της ιδεολογίας της. Μπορούμε όμως να διακρίνουμε σε αυτές κάποια ψήγματα πολιτικών προτάσεων που συναντούμε στις ιδεολογικές διακηρύξεις και προγράμματα της ΧΑ του 2012.

Στα «Γενικά Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού», που δημοσιοποιήθηκαν το 1987¹⁵⁶², προτεινόταν «μόνο οι Έλληνες πολίτες να δικαιούνται ιδιοκτησίας», Έλληνας πολίτης να θεωρείται «μόνο εκείνος που είναι Έλληνες και οι δύο γονείς του», δημόσιες θέσεις και αξιώματα να καταλαμβάνονται μόνο από Έλληνες πολίτες, και μόνο οι Έλληνες πολίτες να έχουν πλήρη δικαιώματα. Οι υπόλοιποι «μόνο αστικά». Επιπλέον, προτεινόταν η «δημιουργία λαϊκού στρατού και πολιτοφυλακής».

Κατά την προεκλογική περίοδο των ευρωεκλογών του 1994, στο φυλλάδιο «Για τον Λαό και την Πατρίδα», αναφερόταν ότι «ο διεθνής σιωνισμός είναι η δυστυχία μας» και υποστηριζόταν ότι η Ελλάδα γίνεται «το καταφύγιο νέγρων, Τούρκων, Πακιστανών, Αλβανών και άλλων»¹⁵⁶³.

Κατά την προεκλογική περίοδο των εθνικών εκλογών του 1996 δημοσιοποιήθηκαν τα «Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού»¹⁵⁶⁴, όπου αναφερόταν: «Ιδιοκτησία μόνο για τους Έλληνες» και «Όχι στους μεικτούς γάμους». Επιπλέον, τονίζονταν τα εξής: «το προνόμιο του πολιτεύεσθαι μόνο στους Έλληνες στο γένος και την συνείδηση. Πλήρη δικαιώματα μόνο σε Έλληνες πολίτες (στους λοιπούς μόνον αστικά). Μόνον Έλληνες πολίτες σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα». Τα «Σημεία» αυτά αναδημοσιεύθηκαν αρκετές φορές στα έντυπα της ΧΑ¹⁵⁶⁵.

Η «Πατριωτική Συμμαχία», κύριος παράγοντας πίσω από την οποία ήταν η ΧΑ, όριζε ως ιδεολογία της τον «Λαϊκ[ό] και Κοινωνικ[ό] Εθνικισμ[ό]», δήλωνε κόμμα «Εθνικό και Κοινωνικό»¹⁵⁶⁶ και εξέφραζε στοιχεία εθνοτικού εθνικισμού (δες «Πρώτα οι Έλληνες! – Προτάσεις και Θέσεις της ΠΑΤΡΙ.Σ», «Πατριωτική Συμμαχία – Για μια Μεγάλη Ελλάδα σε μία Ελεύθερη Ευρώπη», «Ελλάδα Ξύπνα!»). Στην Διακήρυξη Πολιτικών Αρχών υπάρχει ένα στοιχείο αντισημιτισμού καθώς γίνεται αναφορά στον «διεθν[ή] σιωνισμ[ό]»¹⁵⁶⁷, ο οποίος προωθεί την παγκοσμιοποίηση.

Στο 6^ο Συνέδριο της «Χρυσής Αυγής» υπογραμμίσθηκε ότι «η επιμειξία είναι το πλέον επονείδιστο αμάρτημα απέναντι στον Δημιουργό, η μεγίστη Ύβρις... Προτεραιότητα για μας αποτελεί η αποφυγή της φυλετικής αλλοίωσης του πληθυσμού», ενώ επισημάνθηκε ότι «ο πλέον επικίνδυνος εχθρός για τη βιωσιμότητα όχι μόνο του Έθνους και της Φυλής μας, αλλά και όλου του ανθρώπινου είδους, είναι η επιχειρούμενη από τους σιωνιστές 'παγκοσμιοποίηση' του πλανήτη (επιβολή της Pax Judaica στην ανθρωπότητα, ως εκπλήρωση της μεσσιανικής τους προφητείας)»¹⁵⁶⁸.

Οι ευρωεκλογές του 2009 ήταν η πρώτη πανεθνική εκλογική αναμέτρηση στην οποία έλαβε μέρος η ΧΑ αυτόνομα μετά τις εθνικές εκλογές του 1996. Σε αυτές δημοσιεύθηκε το δισέλιδο

¹⁵⁶² «Γενικά Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 32.

¹⁵⁶³ «Για τον Λαό και την Πατρίδα», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 67, 21 Μαΐου-1 Ιουνίου 1994 σελ. 5. Είχε πρωτοδημοσιευθεί στο *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 64 [15 Ιουλίου 1991], σελ. 52.

¹⁵⁶⁴ «Λαϊκός Σύνδεσμος – Χρυσή Αυγή: Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα], αρ. φ. 164, 13 Σεπτεμβρίου 1996 σελ. 5.

¹⁵⁶⁵ Ενδεικτικά: *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 241, 22-29 Μαΐου 1998 σελ. 10.

¹⁵⁶⁶ «Πατριωτική Συμμαχία: Ιδεολογική Διακήρυξη», *Ελεύθερος Κόσμος* 2 Ιανουαρίου 2005, σελ. 9.

¹⁵⁶⁷ «Πατριωτική Συμμαχία: Διακήρυξη Πολιτικών Αρχών», *Ελεύθερος Κόσμος* 2 Μαΐου 2004, σελ. 5.

¹⁵⁶⁸ «Λαϊκός Σύνδεσμος – Ιδεολογικές καταβολές», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 616, 3 Μαΐου 2007, σελ. 11.

«Οι Έλληνες ψηφίζουν Χρυσή Αυγή», στο οποίο γίνονταν γενικές εθνικιστικές αναφορές και ζητούνταν από τους Έλληνες με την ψήφο τους υπέρ της ΧΑ «να δώσουν ένα ηχηρό χαστούκι στο Σύστημα και όλους όσους θέλουν να διαλύσουν αυτόν τον τόπο»¹⁵⁶⁹.

5. Συνδυασμός των ευρημάτων

Συνδυάζοντας τα προαναφερθέντα ευρήματα, μπορούμε να πούμε ότι η ΧΑ εμφανίσθηκε τον Δεκέμβριο του 1980 ως μία οργάνωση εθνικοσοσιαλιστικού προβληματισμού, χωρίς κάποια πρόθεση εμπλοκής της σε εκλογικές διαδικασίες. Προς τα τέλη της δεκαετίας του '80 μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του '90, άρχισε να σκέπτεται την πολιτική δραστηριοποίησή της και την συμμετοχή της στις εκλογές. Η απόφασή της αυτή επικυρώθηκε στο Β' Συνέδριο του 1992, όπου επισήμως ορίσθηκε η ιδεολογία της ως «Λαϊκός Εθνικισμός». Η αλλαγή στον ιδεολογικό αυτοχαρακτηρισμό της, όπως και η αντικατάσταση του συμβόλου της «λυκοπαγίδα» από τον μαϊνάνδρο, ήταν επιφανειακή, καθώς δεν συνοδεύονταν παράλληλα και από κάποια αναθεώρηση ή μεταβολή της μέχρι τότε ιδεολογίας της και των επιμέρους χαρακτηριστικών της. Τόσο ο φυλετισμός όσο και ο αντισημιτισμός και ο ολοκληρωτισμός/αντικοινοβουλευτισμός παρέμεναν βασικές ιδεολογικές παράμετροι. Γι' αυτό και δεν θα πρέπει να ξενίζει η διατήρηση του όρου «εθνικοσοσιαλισμός» ως ιδεολογικού αυτοπροσδιορισμού στα τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '90, ενώ στα τεύχη του περιοδικού «Αντεπίθεση» η παρουσία του συνεχίσθηκε έντονα μέχρι και το 2004, και σποραδικά έκτοτε. Οι θετικές αναφορές στον εθνικοσοσιαλισμό ήταν παρούσες καθ' όλη την διάρκεια εκδόσεως όλων των εντύπων.

Η παράμετρος της χρήσης βίας είναι υπαρκτή και ανιχνεύσιμη στα έντυπά της, παρ' όλο που δεν εντοπίζεται με την ίδια συχνότητα και σε όλες τις χρονικές περιόδους, όπως οι προαναφερθείσες ιδεολογικές παράμετροι. Τέλος, η Αρχή του Αρχηγού είναι το λιγότερο ανιχνεύσιμο ιδεολογικό χαρακτηριστικό στα έντυπα της ΧΑ.

Παρόμοια εικόνα προκύπτει και από τις ιδεολογικές διακηρύξεις και τα πολιτικά προγράμματα που κατά καιρούς δημοσιοποιούσε η ΧΑ. Καθ' όλη την διάρκεια της δεκαετίας του '80, δήλωνε σαφώς εθνικοσοσιαλιστική, όπως προκύπτει από τις Διακηρύξεις της «Νέας Ευρωπαϊκής Τάξεως» αλλά και την δική της Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών του 1983 και του 1986. Και σε αυτές, τα τρία ιδεολογικά χαρακτηριστικά που προβάλλονταν είναι ο φυλετισμός, ο αντισημιτισμός και ο ολοκληρωτισμός/αντικοινοβουλευτισμός. Τα ίδια ευρήματα προκύπτουν και από την ανάλυση των εντύπων του Β' Συνεδρίου του 1992, όπου, παρά την επίσημη υιοθέτηση του όρου «Λαϊκός Εθνικισμός», στο υλικό απαντάται και ο όρος «Εθνικοσοσιαλισμός», ενώ και τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά που προβάλλονταν παρέμειναν τα ίδια.

Ένα ακόμα ενδιαφέρον εύρημα από την αποτύπωση των ιδεολογικών χαρακτηριστικών που προβλήθηκαν από τις διακηρύξεις και τα πολιτικά προγράμματα της ΧΑ είναι η σχεδόν πλήρης απουσία των ιδεολογικών χαρακτηριστικών του εθνικοσοσιαλισμού – πλην του αντισημιτισμού – από το υλικό της «Πατριωτικής Συμμαχίας», αλλά και από τις ιδεολογικές διακηρύξεις και τα πολιτικά προγράμματα της ΧΑ από το 2009 και μετά, όταν ξανάρχισε να συμμετέχει αυτόνομα σε εκλογές. Κατά την «ενωτική» προσπάθεια της «Πατριωτικής Συμμαχίας», αλλά και από τις εκλογές του 2009 και μετά, η επίσημη εκλογική ρητορική της ΧΑ και τα επισήμως προβαλλόμενα ιδεολογικά χαρακτηριστικά ήταν χαρακτηριστικά αντι-συστημικού εθνοτικού

¹⁵⁶⁹ «Ευρωεκλογές 2009: οι Έλληνες ψηφίζουν Χρυσή Αυγή», *Αντεπίθεση* τ. 32 [Β' Περίοδος], Χειμώνας 2008-2009, σελ. 29.

εθνικισμού και όχι εθνικοσοσιαλισμού. Τις ίδιες χρονικές περιόδους, όμως, τα έντυπά της συνέχισαν να διαπνέονται από εθνικοσοσιαλιστικές ιδεολογικές παραμέτρους.

Την εικόνα της επιφανειακής και μόνον υιοθέτησης του όρου «Λαϊκός Εθνικισμός» ενισχύουν και συμπληρώνουν στοιχεία που μας παρέχει η εφημερίδα «Χρυσή Αυγή», η οποία πρωτοεκδόθηκε τον Ιανουάριο του 1993 (μετά το Β' Συνέδριο), αυτοχαρακτηριζόταν ως «Λαϊκή Εθνικιστική» και στόχο είχε να διευρύνει την απήχηση της ΧΑ στηρίζοντας τον πολιτικό αγώνα της.

Από τα πρώτα κιόλας φύλλα της, η εφημερίδα επισήμανε ότι «ο ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ή ΝΑΖΙΣΜΟΣ όπως τους αρέσει (και σε μας αρέσει...) ξεπροβάλλει αλώβητος μετά από τόσες δεκαετίες λασποταφής, παρά τις 'φιλότιμες' προσπάθειες αφιλότιμων παραχαρακτών της πραγματικότητας. Ο ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ στέκει περήφανα καταμεσής του σύγχρονου κόσμου την στιγμή που δίπλα του κείνται τα ερείπια του κομμουνισμού και τα κουρέλια της δημοκρατίας!»¹⁵⁷⁰.

Αλλά και λίγα χρόνια αργότερα, το 1997, απαντώντας σε επιστολή αναγνώστη ο οποίος έκανε λόγο για «Επαναστατικό Εθνικοσοσιαλισμό» και ζητούσε «την συνέχεια της Ιδεολογικής Καθαρότητας» της ΧΑ, η ΧΑ τον διαβεβαίωνε ότι «εις ότι αφορά την σταθερότητα στην Ιδεολογική γραμμή, που έχουμε διακηρύξει και διακηρύσσουμε, μην αμφιβάλλεις ότι αυτή δεν κινδυνεύει»¹⁵⁷¹. Το 1998, στην εφημερίδα τονιζόταν η αναγκαιότητα δημιουργίας μιάς εθνικοσοσιαλιστικής κοινωνίας. Πιο συγκεκριμένα, επισημαινόταν ότι «καθώς... οι κοινωνίες των διεθνιστών καταρρέουν η μία μετά την άλλη, η ανάγκη του ανθρώπου για μια εθνικοσοσιαλιστική κοινωνία γίνεται ολοένα και πιο επιτακτική, αφού το αίμα βρίσκεται στην ανθρώπινη βαθμίδα των αξιών κάθε υγιούς σκεπτόμενου ανθρώπου. Πρωταρχικό ρόλο και κινητήριο δύναμη μιας εθνικοσοσιαλιστικής κοινωνίας θα αποτελεί το αίμα»¹⁵⁷².

Ενάμιση χρόνο αργότερα, ο Μιχαλολιάκος έγραφε κεκαλυμμένα κάτι αντίστοιχο, καθώς υπογράμιζε ότι «η παγκοσμιοποίηση είναι ο θάνατος του έθνους μας και η πρώτη γραμμή του εχθρού δεν είναι άλλη από το διεθνές κεφάλαιο, που απειλεί όχι μόνο την ανεξαρτησία μας ως έθνους, αλλά και αυτή την ίδια την ουσία της ψυχής της φυλής μας. Και ο μόνος τρόπος για να αντισταθούμε στα καταχθόνια σχέδια του εχθρού είναι να κτίσουμε μια πολιτεία Εθνικιστική και Σοσιαλιστική!»¹⁵⁷³.

Αντίστοιχα, σε ολοσέλιδο άρθρο του το 2000, ο Ανδρουσόπουλος τόνιζε: «Είμαστε η τραγική επιβεβαίωση μιας συγκλονιστικής επαναστάσεως που σφράγισε τον τελευταίο αιώνα της τελευταίας χιλιετηρίδας!... [Της] μεγάλη[ς] εθνικοσοσιαλιστική[ς] επανάστασης[ς] που άλλαξε τον ρου της Ιστορίας... [Ως] αιώνιοι Έλληνες, οι ίδιες οι ιδέες μας πηγάζουν από ένα δράμα. Από το δράμα που χαρακτήρισε την τελευταία χιλιετηρίδα και που προετοιμάζει την Τρίτη. ΧΙΤΛΕΡ ΓΙΑ ΧΙΛΙΑ ΧΡΟΝΙΑ, εκραύγασαν πριν πέσουν νεκροί οι τελευταίοι επαναστάτες... Έπεσε και ο Χίτλερ. Στο τέλος φυσικά θα πέσουμε κι εμείς. Τι παρακαταθήκη θ' αφήσουμε λοιπόν σ' αυτήν την τρίτη χιλιετηρίδα; Μα ότι ταχτήκαμε με την ιδέα και την ιδιοσυγκρασία αυτών των μεγάλων»¹⁵⁷⁴.

Η «ανακολουθία» αυτή της ΧΑ ως προς την εξακολούθηση της χρήσης του όρου «εθνικοσοσιαλισμός» στα έντυπά της, παρ' όλο που επισήμως είχε από το 1992 χαρακτηρίσει

¹⁵⁷⁰ «Εντρομοι μπροστά στη νέμεση της Ιστορίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 7, 21-24 Φεβρουαρίου 1993, σελ. 5.

¹⁵⁷¹ «Επιστολές», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 209, 19-24 Σεπτεμβρίου 1997, σελ. 7.

¹⁵⁷² Π. Τ. «Για μια εθνικοσοσιαλιστική κοινωνία», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 235, 3-9 Απριλίου 1998, σελ. 2.

¹⁵⁷³ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Έθνος και κεφαλαιοκρατία», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 294, 1 Οκτωβρίου 1999, σελ. 8.

¹⁵⁷⁴ Ανδρουσόπουλος Π. «Μιλένιουμ», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 308, 7 Ιανουαρίου 2000, σελ. 4.

την ιδεολογία της ως «λαϊκό εθνικισμό», εξηγείται από άρθρο που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα της στις αρχές του 1999 και στο οποίο η ΧΑ υπογράμμιζε ότι «παλαιότερα, πριν από χρόνια, χρησιμοποιείτο στα κείμενα του Κινήματός μας ο όρος εθνικοσοσιαλισμός. Το γεγονός ότι τώρα χρησιμοποιούμε τους όρους εθνικισμός, λαϊκός εθνικισμός και κοινωνικός εθνικισμός δεν σημαίνει ότι αλλάξαμε ιδέες. Απλά, θεωρούμε περισσότερο πολιτικά δόκιμο το να χρησιμοποιούμε αυτούς τους όρους γιατί είναι γεγονός ότι ο όρος 'εθνικοσοσιαλισμός' προκαλεί παρανοήσεις μετά από έναν ωκεανό προπαγάνδας πενήντα ολόκληρων ετών»¹⁵⁷⁵. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ίδιο άρθρο δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα και το 2006. Στην ουσία, στο άρθρο αυτό περιέχεται η παραδοχή ότι μετά την απόφαση «πολιτικοποίησης» της ΧΑ, αποφασίσθηκε να προβάλλεται ο όρος «Λαϊκός Εθνικισμός» ως πολιτικά προτιμότερος από τον όρο «εθνικοσοσιαλισμός», χωρίς όμως να έχει παράλληλα υπάρξει κάποια ουσιαστική ιδεολογική μεταβολή στην ΧΑ.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι την δεκαετία του '80 – προ της πολιτικοποίησής της – η ΧΑ είχε εντελώς αντίθετη στάση στο θέμα και μάλιστα τόνιζε ότι «όσοι πιστεύουν ότι είναι Εθνικοσοσιαλιστές θα πρέπει να το αποδείξουν δηλώνοντας με θάρρος και αποφασιστικότητα την ιδεολογική τους ταυτότητα και όχι κρυπτόμενοι πίσω από σχήματα νεφελώδη και σκοτεινές συμμαχίες»¹⁵⁷⁶.

Επιπλέον, για το ίδιο θέμα, ο Μιχαλολιάκος επαίρετο τον Δεκέμβριο του 1986 ότι «εμείς είμαστε οι μοναδικοί σε αυτή εδώ τη χώρα, μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο [που δηλώνουμε] με θράσος και υπερηφάνεια την Πίστη μας στην ιδέα και στα αυθεντικά σύμβολα του Εθνικοσοσιαλισμού. Δε χρησιμοποιήσαμε κανένα τέχνασμα, δεν κάναμε κανέναν λεκτικό ακροβατισμό για να παρουσιάσουμε με άλλο όνομα τις αρχές μας προσπαθώντας να εξευμενίσουμε τον εχθρό»¹⁵⁷⁷. Μάλιστα, υπογράμμιζε: «Ας λείπουν λοιπόν οι κριτικές από όλους αυτούς, που δεν έχουν το θάρρος επώνυμα να υπερασπισθούν, αυτό που ισχυρίζονται ότι πιστεύουν... Λέγουν... ότι με την τακτική τους θα κερδίσουν μία θέση στο πολιτικό στερέωμα του τόπου και ότι εμείς αντιθέτως με την τακτική μας οδηγούμε τα πράγματα στο περιθώριο... [Ε]ίμαστε περήφανοι [που είμαστε]... στο 'περιθώριο' της δημοκρατίας»¹⁵⁷⁸.

Και το 1988, η ΧΑ επισήμαινε τη διαφωνία της με την άποψη ότι, λόγω της συκοφάντησης που έχει υποστεί η εθνικοσοσιαλιστική ιδέα, θα πρέπει να χρησιμοποιείται ένα άλλο όνομα γι' αυτήν προκειμένου να μην επιβαρύνεται με το ιστορικό παρελθόν της. Κατά την ΧΑ, «το να απαρνηθούμε για καιροσκοπικούς λόγους του παρόντος πολιτικού κλίματος το παρελθόν του Εθνικοσοσιαλισμού σημαίνει είτε ότι δεν πιστεύουμε στην Ιδέα, είτε ότι είμαστε ευκαιριακοί τυχοδιώκτες και όχι ιστορικά όντα»¹⁵⁷⁹. Και μάλιστα, τόνιζε ότι η ΧΑ δεν είναι Κίνημα πολιτικό «εάν πολιτική είναι το να αρνείσαι τους ήρωες και τους μάρτυρες της ιδεολογίας σου»¹⁵⁸⁰.

Μάλιστα, ο εθνικοσοσιαλισμός της ΧΑ ήταν τόσο έντονος ώστε το 1987 ο Μιχαλολιάκος δήλωνε ότι «Ορθώς, πολύ ορθώς ο Στρατηγός Μεταξάς απήντησε ΟΧΙ, γιατί έτσι απαιτούσε η Ελληνική Ιστορία και η Τιμή του ως Στρατιώτου. Και Εμείς οι Έλληνες Εθνικοσοσιαλιστές... θα πολεμούσαμε τον εισβολέα γιατί για τον Εθνικοσοσιαλισμό πάνω απ' όλα είναι η υπεράσπιση της Πατρίδας και η Τιμή της Στολής»¹⁵⁸¹. Κατόπιν όμως διευκρίνιζε ότι, ενώ το 1940-41 θα

¹⁵⁷⁵ «Εθνικιστές ή ναζιστές», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 265, 29 Ιανουαρίου-4 Φεβρουαρίου 1999, σελ. 5. Το ίδιο κείμενο με τον ίδιο τίτλο ξαναδημοσιεύθηκε και επτά χρόνια αργότερα στο φύλλο 600, 6 Απριλίου 2006, σελ. 11.

¹⁵⁷⁶ «Τιμή μας η Πίστις», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 10 [Μάιος-Ιούνιος 1983], σελ. 3.

¹⁵⁷⁷ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Αγώνας Πίστη Νίκη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 3.

¹⁵⁷⁸ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Αγώνας Πίστη Νίκη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 3.

¹⁵⁷⁹ «Η ψυχολογία της απελπισίας και το καθήκον των αγωνιστών», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 35 [20 Απριλίου 1988], σελ. 4.

¹⁵⁸⁰ «Φιλοσοφία και πολιτική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 38 [Σεπτέμβριος 1988], σελ. 17.

¹⁵⁸¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Η 28^η Οκτωβρίου και εμείς», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 30 [Οκτώβριος 1987], σελ. 4, αλλά και Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «28 Οκτωβρίου 1940 – Άγνωστες πτυχές του πολέμου», *Χρυσή Αυγή*

πολεμούσαν τους εισβολείς, «το 1942-45 με την Τιμημένη Στολή του Ευρωπαϊού Μαχητή κατά του μπόλσεβικισμού, [θα πολεμούσαμε] στη Μάχη της Μόσχας, στο Στάλινγκραντ, στο Βερολίνο. Αυτή είναι η θέση μας και είμαστε περήφανοι γι' αυτό»¹⁵⁸².

Ακόμα και το 1991, ο Μιχαολιάκος υπογράμμιζε ότι «η θέση της Ελλάδος [κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο]... έπρεπε να ήταν στο πλευρό του Εθνικοσοσιαλισμού... [Η] θέση μας το 1940-41 ήταν... στη μάχη για την υπεράσπιση της Πατρίδος μας από τους εισβολείς. Το 1943-45 όμως πιστεύουμε πως η θέση μας ήταν στο Στάλινγκραντ, στη Σεβαστούπολη, στην Κριμαία, στο Βερολίνο, στη μάχη για την υπεράσπιση του Ελληνικού Πολιτισμού από τον εβραιογέννητο μπόλσεβικισμό, από τον εβραιοκίνητο αμερικανικό ιμπεριαλισμό»¹⁵⁸³.

Ένα χρόνο πριν το Β' Συνέδριο του 1992 και την επίσημη «υιοθέτηση» του όρου «λαϊκός εθνικισμός», ο Μιχαολιάκος τόνιζε ότι η ΧΑ δεν σκόπευε να αλλάξει κάτι στην ιδεολογία της καθώς δεν είχε «την πολυτέλεια κανενός στρατηγικού ελιγμού, χωρίς ούτε ένα χιλιοστό από τον κόσμο των Ιδεών μας να είμαστε διατεθειμένοι να παραχωρήσουμε. Μόνο έτσι είναι δυνατόν να νικήσουμε! Χωρίς κανένα συμβιβασμό!»¹⁵⁸⁴.

Επιπλέον, μετά το 6^ο Συνέδριο του 2007, η ΧΑ συνέδεσε ευθέως τον όρο «λαϊκό εθνικισμό» με τις ιδεολογίες του Μεσοπολέμου, καθώς τόνισε ότι «ο Λαϊκός Εθνικισμός σαν πολιτικός όρος [ήταν]... δημιουργημά της Ευρώπης του Μεσοπολέμου» και αναγνώρισε «σ' Αυτόν [Χίτλερ] και στην Ηγεσία του ότι συγκέντρωσαν όλες αυτές τις Ιδέες και τις εφήρμοσαν σ' ένα κοσμοθεωρητικό σύστημα»¹⁵⁸⁵. Είχε ήδη προηγηθεί η παραδοχή στα μέσα του 2006 ότι «η Ιδεολογία μας, μετά τη λήξη του μεγάλου αδελφοκτόνου πολέμου χαρακτηρίστηκε ως μία Ιδεολογία 'καταραμένη'. Ο λόγος είναι ότι έτυχε να την πρεσβεύουν στην φάση εκείνη της Ιστορίας οι ηττημένοι της αιματηρής αυτής σύρραξης. Τα ικριώματα που άρχισαν να στήνονται στη Νυρεμβέργη, για να εξαπλωθούν μέχρι σήμερα σε κάθε ικμάδα Ελεύθερης Ευρωπαϊκής γης, δεν στάθηκαν ικανά να ανακόψουν την Αιώνια Αναμέτρηση: του Δίκαιου με το Άδικο, του Φυσικού με το Αφύσικο, του Ηρωικού με το Χαμερπές, του Ξίφους με το Χρήμα»¹⁵⁸⁶.

Το συμπέρασμα ότι η ΧΑ «υιοθέτησε» τον όρο «λαϊκός εθνικισμός» αντί του «εθνικοσοσιαλισμός» για λόγους τακτικής εν όψει της επικείμενης συμμετοχής της σε εκλογικές αναμετρήσεις, χωρίς να υπάρχει ουσιαστική ιδεολογική μεταβολή, το έχει επιβεβαιώσει εμμέσως και ο ίδιος ο Μιχαολιάκος, ο οποίος σε συνέντευξή του το 2016 δήλωσε: «Έπαψε να υπάρχει από το 1992 ο εθνικοσοσιαλισμός. Θεωρήθηκε αδόκιμο. Είχε ταυτιστεί ο όρος με το συγκεκριμένο γερμανικό πολίτευμα του Μεσοπολέμου και κρίναμε ότι δεν μας αντιπροσωπεύει. Από το Συνέδριο του 1992 αποκαλούμε την ιδεολογία μας Λαϊκό Εθνικισμό»¹⁵⁸⁷. Μάλιστα,

[περιοδικό] τ. 39 [Οκτώβριος 1988], σελ. 7. Για το ίδιο θέμα, σε απάντησή της σε επιστολή αναγνώστη («Επιστολές», Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 13, 3-7 Απριλίου 1993, σελ. 10), η ΧΑ υπογράμμιζε: «Βεβαίως τιμούμε την προσπάθεια των Γερμανών Εθνικοσοσιαλιστών για την Εθνική Αξιοπρέπεια και την Κοινωνική Δικαιοσύνη στην πατρίδα τους την περίοδο 1933-1939... [αλλά] βεβαίως και θα τους πολεμούσαμε αν ζούσαμε τότε, όπως έπραξε και η ΕΟΝ».

¹⁵⁸² Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Η 28^η Οκτωβρίου και εμείς», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 30 [Οκτώβριος 1987], σελ. 4.

¹⁵⁸³ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Εθνικοσοσιαλισμός, η δική μας αλήθεια», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 64 [15 Ιουλίου 1991], σελ. 15-16.

¹⁵⁸⁴ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Η γενιά της Coca-Cola», Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 62 [20 Απριλίου 1991], σελ. 10.

¹⁵⁸⁵ «Λαϊκός Σύνδεσμος – Ιδεολογικές Καταβολές», Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 616, 3 Μαΐου 2007, σελ. 9.

¹⁵⁸⁶ Αναγνώστου Ι. «Να απαγορεύσουμε τις απαγορεύσεις τους», Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 602, 1 Ιουνίου 2006, σελ. 2.

¹⁵⁸⁷ Συνέντευξη στον Ν. Μπακάκο «Κλειστά κέντρα φύλαξης και καταναγκαστικά έργα για τους μετανάστες», Crash τ. 42, Απρίλιος-Μάιος 2016, σελ. 140.

υπογράμμισε ότι «όταν μιλούσαμε για αυτά τα πράγματα [περί εθνικοσοσιαλισμού] δεν κάναμε πολιτική. Δεν είχαμε κόμμα. Δεν σκεφτόμασταν καν την πολιτική σαν προοπτική!»¹⁵⁸⁸.

Όπως χαρακτηριστικά υπογράμμισε ο Μάστορας στα τέλη του 2004, «αυτό που έχει σημασία δεν είναι η εξωτερική εμφάνιση των συμβόλων και των ονομασιών των ιδεολογιών, αλλά η εσωτερική ιδέα, που υπάρχει πίσω απ' αυτά και μένει αναλλοίωτη με το πέρασμα των χρόνων, ακόμη κι αν παρουσιάζεται για λόγους τακτικής και μόνο, με άλλη ονομασία»¹⁵⁸⁹. Μάλιστα, στη συνέχεια του ίδιου άρθρου, αναφέρθηκε σε «Εθνική και Σοσιαλιστική Επανάσταση».

Επομένως, η αλλαγή της «επίσημης ονομασίας» της ιδεολογίας της ΧΑ και η αλλαγή του συμβόλου της (από «λυκοπαγίδα» σε «μαϊάνδρο») αποτέλεσαν επιφανειακές κινήσεις εξωραϊσμού της εικόνας της, προκειμένου να διευκολύνουν την πολιτική – και κατόπιν εκλογική – της δραστηριοποίηση, καθώς οι βασικές ιδεολογικές της παράμετροι (φυλετισμός, αντισημιτισμός και ολοκληρωτισμός/αντικοινοβουλευτισμός) παρέμειναν σταθερές καθ' όλη την διάρκεια της 40ετούς πορείας της.

¹⁵⁸⁸ «Συνέντευξη στον Ν. Μπακάκο «Κλειστά κέντρα φύλαξης και καταναγκαστικά έργα για τους μετανάστες», *Crash* τ. 42, Απρίλιος-Μάιος 2016, σελ. 140.

¹⁵⁸⁹ Μάστορας Γ. «Προς το συνέδριο [4]», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 549, 16 Δεκεμβρίου 2004, σελ. 14.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

1. Συμπεράσματα

Στο προηγούμενο κεφάλαιο παρατέθηκε αναλυτικά η εξέλιξη του ιδεολογικού αυτοχαρακτηρισμού της ΧΑ αλλά και των επιμέρους παραμέτρων της ιδεολογίας της κατά την τεσσαρακονταετή ιδεολογική και πολιτική της παρουσία, όπως αυτή αποτυπώθηκε στα τεύχη του ιδεολογικού της οργάνου, του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», από την πρώτη εμφάνισή της μέχρι την είσοδό της στην Βουλή το 2012, και του περιοδικού «Μαίανδρος» κατόπιν.

Η ΧΑ ξεκίνησε ως ακραιφνώς εθνικοσοσιαλιστική και παρά την υιοθέτηση του όρου «Λαϊκός Εθνικισμός» ως επίσημης περιγραφής της ιδεολογίας της κατά το Β' Συνέδριο του 1992, ο όρος «εθνικοσοσιαλισμός» ως αυτοχαρακτηρισμός συνέχισε να εμφανίζεται στην αρθρογραφία του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» μέχρι και το 1999. Κατόπιν ακολούθησε κάποια σποραδική χρήση του κυρίως κατά την περίοδο 2003-2008. Παράλληλα, θετικές αναφορές στον εθνικοσοσιαλισμό εμφανίζονταν καθ' όλη την διάρκεια έκδοσης του περιοδικού.

Επιπλέον, τα κύρια ιδεολογικά χαρακτηριστικά της ΧΑ – ανεξαρτήτως του πώς η ίδια αυτοχαρακτηριζόταν – ήταν ο φυλετισμός, ο αντισημιτισμός και ο ολοκληρωτισμός / αντικοινοβουλευτισμός. Η στάση της απέναντι στην χρήση βίας ήταν επαμφοτερίζουσα, ενώ η αρχή του αρχηγού καταγράφηκε σπανίως ως ιδεολογικό χαρακτηριστικό, με κύρια εμφάνισή της την περίοδο 1986-1987.

Στο περιοδικό «Μαίανδρος» δεν εμφανίστηκε ο όρος «εθνικοσοσιαλισμός» ως ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός, υπήρχαν όμως θετικές αναφορές σε αυτόν στην αρθρογραφία των 4 πρώτων τευχών, οι οποίες όμως κατόπιν δεν επανεμφανίστηκαν – ίσως λόγω της δικαστικής δίωξης της ΧΑ μετά τον φόνο του Παύλου Φύσσα. Κρίνοντας με βάση τα 5 πρώτα τεύχη του «Μαίανδρου» τα οποία εκδόθηκαν μέχρι τον φόνο του Π. Φύσσα, οι βασικές ιδεολογικές παράμετροι της ΧΑ – ακόμα και μετά την είσοδό της στην Βουλή – παρέμειναν ο φυλετισμός, ο αντισημιτισμός και ο ολοκληρωτισμός / αντικοινοβουλευτισμός. Μετά τον φόνο Φύσσα, το μόνο ιδεολογικό χαρακτηριστικό που παρέμεινε σταθερά παρόν ήταν ο αντισημιτισμός. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώθηκαν από την αντίστοιχη ανάλυση των τευχών του περιοδικού «Αντεπίθεση».

Ουσιαστικά, δηλαδή, η ΧΑ καθ' όλη την τεσσαρακονταετή ιδεολογική και πολιτική της παρουσία διατήρησε σταθερό τον βασικό – εθνικοσοσιαλιστικό – ιδεολογικό της πυρήνα, ανεξαρτήτως του πώς η ίδια ονόμαζε την ιδεολογία της. Το συμπέρασμα αυτό υποστηρίχθηκε και από την αρθρογραφία στα φύλλα της εφημερίδας «Χρυσή Αυγή» που ήταν διαθέσιμα.

Μία ακόμα ένδειξη της σωστής αποτύπωσης της ιδεολογίας της ΧΑ από την μελέτη μας παρέχεται από τον βασικό ιδεολογικό καθοδηγητή της μέχρι το 1991 Ίωνα Φιλίππου (Ιωάννη Περγικάρη), ο οποίος, στο βιβλίο του για την «Χρυσή Αυγή» και αναφερόμενος κυρίως στην παράμετρο του στελεχιακού δυναμικού της, χαρακτήριζε την ιδεολογία της ΧΑ από το 1980 μέχρι και το 1997 ως «εθνικοσοσιαλισμό».

Σύμφωνα με τον Φιλίππου, στο εσωτερικό της ΧΑ υπήρχαν δύο τάσεις: η μία – η «ιδεολογική» – θεωρούσε ότι η εποχή δεν προσφερόταν για ιδεολογική δράση λόγω της σχετικά πρόσφατης ήττας του εθνικοσοσιαλισμού, ενώ η δεύτερη – η «πολιτική» – θεωρούσε ότι η πτώση του τείχους του Βερολίνου, η κατάρρευση της ΕΣΣΔ και η άνοδος του εθνικισμού στην Ευρώπη, αλλά και στην Ελλάδα, ευνοούσαν την έναρξη πολιτικής δράσης. Ο Ν. Μιχαολιάκος ήταν υπέρ

της δεύτερης άποψης. Κατά τον Φιλίππου, ο Μιχαλολιάκος θεώρησε ότι η ιδεολογική τάση είχε αποκτήσει χαρακτηριστικά φράξιας και οδήγησε το 1991 στην αποχώρηση περισσότερα από είκοσι κορυφαία στελέχη της ΧΑ. Μάλιστα, ο Φιλίππου σχολίασε ότι «*δεν θα ήταν άστοχο να πει κανείς ότι η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ θεωρητικά και ιδεολογικά αποκεφαλίστηκε*» (Φιλίππου 2021, σελ. 47). Ο ίδιος κάνει λόγο και για μία δεύτερη αποχώρηση μεγάλου αριθμού ιδεολογικά καταρτισμένων στελεχών της ΧΑ το 1998, τα οποία κατήγγειλαν νόθευση της ιδεολογικής ταυτότητας του κινήματος. Κατά τον Φιλίππου, η νέα αυτή αποχώρηση «*σήμανε και το τέλος της εθνικοσοσιαλιστικής ορθοδοξίας και την μετάβαση στον λεγόμενο λαϊκό εθνικισμό*» (Φιλίππου 2021, σελ. 49).

Βεβαίως, το γεγονός ότι μεγάλος αριθμός ιδεολογικά καταρτισμένων στελεχών αποχώρησε από την ΧΑ, ή ότι από το 1998 και μετά «*η εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία περνά σε δεύτερη μοίρα*» (Φιλίππου 2021, σελ. 51) καθώς το βάρος δόθηκε στον πολιτικό ακτιβισμό, όπως σχολιάζει ο Φιλίππου, αυτό δεν σημαίνει ότι οι παραμένοντες στην ΧΑ – και δη στα ηγετικά κλιμάκια – δεν ήταν εθνικοσοσιαλιστές. Μάλιστα, όπως επισήμανε ο Φιλίππου, «*ένας πυρήνας εθνικοσοσιαλιστών συναγωνιστών βρισκόταν πάντοτε στην βάση της οργάνωσης*» (Φιλίππου 2021, σελ. 54).

Τα παραπάνω δείχνουν ότι ο εθνικοσοσιαλισμός δεν έπαυσε στην ΧΑ το 1992 με το Β' Συνέδριο, αλλά ότι – ακόμα και μετά τις νέες αποχωρήσεις του 1998 – ο ηγετικός πυρήνας του κόμματος παρέμενε εθνικοσοσιαλιστικός. Αυτό εξηγεί και την συνεχή παρουσία θετικών αναφορών για τον εθνικοσοσιαλισμό στα έντυπα της ΧΑ, αλλά και την συνεχή παρουσία των ιδεολογικών παραμέτρων του φυλετισμού, του αντισημιτισμού και του ολοκληρωτισμού / αντικοινοβουλευτισμού.

Το συμπέρασμα αυτό συνάδει και με την επισήμανση που έκανε το 2013 το υψηλόβαθμο πρώην στέλεχος της ΧΑ Δημήτρης Ζαφειρόπουλος ότι «*η Χρυσή Αυγή ήταν ένα εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα. Όταν ακούω τον Μιχαλολιάκο να λέει ότι δεν είχε σχέσεις με νεοναζιστικές και φασιστικές ομάδες στο εξωτερικό, το θεωρώ απλά ότι είναι μία... πολιτική πράξη. Όπως κάθε 'καλός' πολιτικός, λέει καλά ψέματα... Ο πυρήνας μας ήταν μόνο ο εθνικοσοσιαλισμός. Οποιοσδήποτε ασπάζοταν τη συγκεκριμένη ιδεολογία μπορούσε να είναι μέλος της Χρυσής Αυγής*»¹⁵⁹⁰.

Πάντως, η εξωραϊστική «κάλυψη» της πραγματικής ιδεολογίας και των συμβόλων της ΧΑ (από τον εθνικοσοσιαλισμό στον «λαϊκό εθνικισμό» και από την «λυκοπαγίδα» στον μαϊνανδρο) συνάδει με όσα είχε η ίδια επισημάνει – ήδη από την δεκαετία του '80 – στο εγχειρίδιο για την τακτική της. Ήδη από τότε υπογράμμιζε ότι «*ο σκοπός αγιάζει τα μέσα. Μ' αυτό το ρητό στην προμετωπίδα της επαναστατικής ηθικής μας πρέπει να προχωρήσουμε στην πολιτική πρακτική... [Η]θικό είναι ό,τι εξυπηρετεί την επιβίωση και το δυνάμωμα της κίνησης... Πρέπει να προφυλάσσουμε το συμφέρον και την ύπαρξη της κίνησης με κάθε μέσον. Με υποκρισία, απάτη, ψέμμα και ό,τι άλλο. Γιατί έχοντας να κάνουμε με βρωμερούς και δόλιους εχθρούς τότε κάθε μέσον είναι ηθικό*»^{1591, 1592}.

¹⁵⁹⁰ «Λέει καλά ψέματα, ότι δεν είχε σχέσεις με νεοναζιστικές ομάδες», *Παραπολιτικά* 28 Σεπτεμβρίου 2013, [Φάκελος Χρυσή Αυγή] σελ. 5.

¹⁵⁹¹ *Πίστευε - Υπάκουε - Πολέμα: Χρυσή Αυγή, Ζητήματα Τακτικής* (χωρίς χρονολογία), σελ. 16. Το εν λόγω εγχειρίδιο πρωτοδιαφημίσθηκε στο οπισθόφυλλο του τ. 30 του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» (Οκτώβριος 1987). Το ίδιο χωρίο αναδημοσιεύθηκε ως άρθρο στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή» το 2003 (Δ. Θ. «Η στρατηγική – οι επιλογές – η πορεία», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 109 [Μάιος-Ιούνιος 2003], σελ. 28).

¹⁵⁹² Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2010, η ΧΑ εξέδωσε το βιβλίο «*Προς το Μέλλον...: θεωρητικά ζητήματα για την Στρατηγική και την Τακτική του Λαϊκού Εθνικιστικού Κινήματος*», το οποίο όμως αποτελεί περισσότερο ένα κείμενο προβληματισμού επί διαφόρων θεμάτων πολιτικής στρατηγικής παρά ένα αυστηρά δομημένο εγχειρίδιο. Μάλιστα, στην «Εισαγωγή» του τονίζεται ότι τα ζητήματα που τίθενται σε αυτό έχουν

Υπό το πρίσμα αυτής της τακτικής, θα πρέπει να αξιολογηθεί και το γεγονός ότι, μετά τον φόνο του Φύσσα, η ΧΑ τον Οκτώβριο του 2013 έφθασε στο σημείο να αποκηρύξει ακόμα και την «Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών» της τής δεκαετίας του '80, χαρακτηρίζοντάς την ως «ένα προσωπικό κείμενο [του Περδικάρη], το οποίο καμία σχέση δεν έχει με την Χρυσή Αυγή»¹⁵⁹³. Ο ισχυρισμός αυτός δεν μπορεί να γίνει δεκτός, καθώς στην εν λόγω έκδοση της ΧΑ δεν γινόταν καμμία αναφορά στο όνομα του συντάκτη της, αλλά αναφερόταν μόνο η Χρυσή Αυγή, η οποία πρόβαλλε άλλωστε την εν λόγω έκδοση και από το περιοδικό της ως την επίσημη ιδεολογική διακήρυξή της¹⁵⁹⁴.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ευρήματα της έρευνάς μας ως προς τον ιδεολογικό χαρακτήρα της ΧΑ συμβαδίζουν με το σκεπτικό του Α' Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων της Αθήνας για την ιδεολογία της. Κατά την δίκη της ΧΑ, το Εφετείο έκρινε ότι «η Χρυσή Αυγή ιδρύθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 ως ολιγάριθμη ομάδα εθνικοσοσιαλιστικής επιμόρφωσης, με επικεφαλής τον κατηγορούμενο Νικόλαο Μιχαλολιάκο, η οποία στη συνέχεια μετεξελίχθηκε σε πολιτικό σχηματισμό... με την επωνυμία Λαϊκός Σύνδεσμος Χρυσή Αυγή. Η ναζιστική ιδεολογία της οργάνωσης αποτυπώνεται σε έγγραφα της ίδιας της οργάνωσης από ιδρύσεώς της... Η ναζιστική αυτή ιδεολογία δεν άλλαξε το 1992, ούτε οι υποστηρικτές αυτής απομακρύνθηκαν, όπως αβάσιμα οι κατηγορούμενοι ισχυρίζονται... Η ναζιστική αυτή ιδεολογία των ηγετικών στελεχών, μελών, οπαδών, φίλων, υποστηρικτών της Χρυσής Αυγής, ... ουδέποτε αποκηρύχθηκε»¹⁵⁹⁵.

2. Αποτίμηση των ερευνητικών υποθέσεων

2.1 Γενική αποτίμηση

Έχοντας, πλέον, πλήρη εικόνα των ευρημάτων της μελέτης μας, μπορούμε να αποτιμήσουμε τις ερευνητικές μας υποθέσεις:

- 1) Η πρώτη ερευνητική υπόθεση θεωρούσε ότι μέχρι το Β' Συνέδριο (1992) η ιδεολογία της ΧΑ θα χαρακτηρίζεται ρητά ως «εθνικοσοσιαλισμός», ενώ μετά ο όρος αυτός θα περιπέσει σε αχρησία, αντικαθιστάμενος από τον όρο «εθνικισμός» σε διάφορες παραλλαγές (π.χ. Λαϊκός Εθνικισμός, Κοινωνικός Εθνικισμός κλπ.)

Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν την υπόθεση αυτή μόνον εν μέρει. Όντως, μέχρι το Β' Συνέδριο η ιδεολογία της ΧΑ οριζόταν ρητά ως «εθνικοσοσιαλισμός». Μετά το Β' Συνέδριο, και παρά την επίσημη υιοθέτηση του όρου «Λαϊκός Εθνικισμός», ο όρος «εθνικοσοσιαλισμός» ως ιδεολογικός αυτοχαρακτηρισμός εξακολούθησε να απαντάται αρκετά στην αρθρογραφία της ΧΑ για τουλάχιστον μία δεκαετία ακόμα, ενώ σποραδικά συνέχισε να εμφανίζεται μέχρι το τέλος της έκδοσης του περιοδικού «Χρυσή Αυγή». Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την συνεχή ύπαρξη θετικών αναφορών στον εθνικοσοσιαλισμό, δείχνουν ότι η εθνικοσοσιαλιστική

«συνταχθεί εσπευσμένα» και «δεν είναι δυνατό ν' αντέξουν μία σοβαρή λεπτομερή κριτική όσον αφορά στην μορφή τους» (σελ. 5). Σκοπός του βιβλίου δεν ήταν να παρέχει «την ζητούμενη πλήρη διδαχή» αλλά να «διεγείρει τον ουσιαστικό προβληματισμό... [για] προσωπικούς στοχασμούς [του καθενός]» (σελ. 5).

¹⁵⁹³ «Ο συντάκτης του πορίσματος Βουρλιώτη, Ψαρράς, εξαπολύει νέα μυθεύματα κατά της Χρυσής Αυγής». Αναρτήθηκε στις 30.10.2013 στο <http://www.xryshaygh.com/index.php/enimerosi/view/o-suntakths-tou-porismatos-bourliwth-psarras-apodomei-monos-tou-to-kathgorh> [Πρόσβαση στις 30.10.2013]. Η ανάρτηση υπάρχει και στην νέα σελίδα της ΧΑ, στο <http://www.xrisiavgi.com/enimerosi/view/o-suntakths-tou-porismatos-bourliwth-psarras-apodomei-monos-tou-to-kathgorh> [Πρόσβαση στις 2.4.2020].

¹⁵⁹⁴ Δείτε ενδεικτικά το οπισθόφυλλο του τεύχους 11, και την σελίδα 4 του τεύχους 24 του περιοδικού «Χρυσή Αυγή».

¹⁵⁹⁵ Μουστάκα Μ. «Η ναζιστική ιδεολογία, ο 'άνωτατος ηγέτης' Μιχαλολιάκος και τα τάγματα εφόδου», *Τα Νέα* 10-12 Ιουνίου 2022, σελ. 28.

ιδεολογία παρέμενε βαθιά ριζωμένη στην ΧΑ. Αξίζει να σημειωθεί πάντως ότι ο ίδιος ο Μιχαολιάκος είχε σταματήσει να χρησιμοποιεί τον όρο «εθνικοσοσιαλισμός» ως ιδεολογικό αυτοχαρακτηρισμό από τα μέσα του 1991 – τουλάχιστον στα άρθρα τα οποία υπέγραφε επωνύμως.

- 2) Η δεύτερη ερευνητική υπόθεση θεωρούσε ότι οι βασικές ιδεολογικές παράμετροι του εθνικοσοσιαλισμού θα εξακολουθούν να προβάλλονται από την «Χρυσή Αυγή» και μετά το 1992

Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν τη δεύτερη ερευνητική υπόθεση καθώς ο φυλετισμός, ο αντισημιτισμός και ο ολοκληρωτισμός/αντικοινοβουλευτισμός εντοπίζονται στην αρθρογραφία του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» και στα τεύχη του περιοδικού «Μαϊάνδρος» μέχρι τον φόνο του Φύσσα. Ως προς την χρήση βίας, η στάση της ΧΑ ήταν επαμφοτερίζουσα, ενώ η αρχή του αρχηγού είναι πολύ λίγο ανιχνεύσιμη στην αρθρογραφία της, ειδικά μετά την δεκαετία του '80.

- 3) Η τρίτη ερευνητική υπόθεση θεωρούσε ότι κατά τις εκλογές του 2012 – κατά τις οποίες εισήλθε για πρώτη φορά στην Βουλή – η ΧΑ θα είχε «αμβλύνει» τις βασικές ιδεολογικές παραμέτρους του εθνικοσοσιαλισμού

Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν εν μέρει αυτήν την ερευνητική υπόθεση. Ενώ στα τελευταία τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» πριν τις εκλογές του 2012 (τ. 146 και 147 / Ιούλιος 2011 και Δεκέμβριος 2011) δεν υπάρχει κάποια άμβλυνση των ιδεολογικών χαρακτηριστικών της ΧΑ, υπάρχει σαφής άμβλυνση των χαρακτηριστικών που προβλήθηκαν από την ΧΑ στο προεκλογικό της υλικό και στις αντίστοιχες ιδεολογικές και προγραμματικές αναρτήσεις στην ιστοσελίδα της (δείτε Παραρτήματα 2 και 5). Αν, μάλιστα, ληφθεί υπ' όψιν το γεγονός ότι τα εν λόγω τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» δεν κυκλοφόρησαν μέσω πρακτορείου αλλά μόνον κατόπιν ταχυδρομικής παραγγελίας, τότε προκύπτει ότι η ΧΑ διατήρησε το ιδεολογικό της προφίλ ως προς τους φανατικούς υποστηρικτές της – οι οποίοι δεν είχαν δισταγμούς να δώσουν πλήρες όνομα, διεύθυνση και τηλέφωνο προκειμένου να προμηθευθούν το περιοδικό – αλλά ως προς το γενικό κοινό πρόβαλε ένα αρκετά μετριοπαθέστερο ιδεολογικό προφίλ. Δηλαδή, η περίπτωση της ΧΑ αποτελεί μία αντίστοιχη περίπτωση με εκείνη του LSNS, όπου, όπως υπογράμμισε ο Drábik, «*οι κομματικές διακηρύξεις και το πολιτικό πρόγραμμα δεν αντανακλούν την 'ιδεολογική ουσία' του κόμματος*» (Drábik 2022, σελ. 429).

- 4) Η τέταρτη ερευνητική υπόθεση θεωρούσε ότι η προβολή βασικών ιδεολογικών παραμέτρων του εθνικοσοσιαλισμού από την ΧΑ θα «ατονεί» κατά την διάρκεια προεκλογικών περιόδων σε εκλογές στις οποίες συμμετέχει

Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν εν μέρει και αυτήν την υπόθεση. Ενώ στα τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» εξακολουθούσε η προβολή των ίδιων ιδεολογικών παραμέτρων ακόμα και σε προεκλογικές περιόδους, στο προεκλογικό υλικό (ιδεολογικές διακηρύξεις και πολιτικά προγράμματα της ΧΑ) υπήρχε σαφής «άμβλυνση», με μόνη εξαίρεση την πρώτη συμμετοχή της ΧΑ σε εκλογές κατά τις ευρωεκλογές του 1994. Η «άμβλυνση» των ιδεολογικών χαρακτηριστικών ισχύει και για την περίπτωση της «Πατριωτικής Συμμαχίας», η οποία ήταν μία μετωπική προσπάθεια της ΧΑ για δημιουργία ευρύτερων συνεργασιών.

- 5) Η τελευταία ερευνητική υπόθεση θεωρούσε ότι ο φόνος του Παύλου Φύσσα την 18^η Σεπτεμβρίου 2013 και οι συνεπακόλουθες ποινικές διώξεις που οδήγησαν την ΧΑ σε μία μακρόχρονη δικαστική διαδικασία επηρέασαν – προς το μετριοπαθέστερο - και την ιδεολογική εικόνα που προέβαλλε η ΧΑ

Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν την ερευνητική υπόθεση καθώς από το 6^ο τεύχος του περιοδικού «Μαϊανδρος» και μετά έπαυσε κάθε θετική αναφορά στον εθνικοσοσιαλισμό. Το μόνο ιδεολογικό χαρακτηριστικό που παρέμεινε ήταν ο αντισημιτισμός. Οι αναφορές στον φυλετισμό έπαυσαν, για να επανεμφανισθούν δύο χρόνια αργότερα τον Αύγουστο του 2015, ενώ ο ολοκληρωτισμός / αντικοινοβουλευτισμός εντοπίζεται σε 7 από τα 12 τεύχη που κυκλοφόρησαν μετά τον Σεπτέμβριο του 2013. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το ότι από τον Σεπτέμβριο του 2018 και μετά (τ. 4 και μετά) επανεμφανίζονται στα τεύχη του περιοδικού «Αντεπίθεση» τόσο οι θετικές αναφορές στον εθνικοσοσιαλισμό, όσο και ο φυλετισμός και ο ολοκληρωτισμός / αντικοινοβουλευτισμός. Δηλαδή, ο φόνος του Φύσσα το 2013 φαίνεται να οδήγησε την ΧΑ στο να προβάλλει μία ιδεολογικά μετριοπαθέστερη εικόνα, αλλά με την πάροδο των ετών, τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του εθνικοσοσιαλισμού άρχισαν να επανεμφανίζονται στα έντυπα της, μαζί με τις θετικές αναφορές προς αυτόν.

2.2 Η ΧΑ και η «νικηφόρα συνταγή»

Η περίπτωση της ΧΑ αποτελεί μία ακόμα ένδειξη ότι η «νικηφόρα συνταγή» που εντόπισε ο Kitschelt για τα ακροδεξιά κόμματα στα μέσα της δεκαετίας του '90 δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Όπως τονίζουν οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου «*κανένα κόμμα που μπορεί να περιγραφεί ως μία ακραία παραλλαγή της άκρας δεξιάς ...δεν κατόρθωσε να συγκεντρώσει κάποια αξιόλογη υποστήριξη στην Ελλάδα μέχρι την επιτυχία της νεο-ναζιστικής Χρυσής Αυγής τον Μάιο του 2012*» (Halikiopoulou and Vasilopoulou 2015, σελ. 23).

Η ΧΑ πέτυχε την είσοδό της στην Βουλή και την παραμονή της εκεί επί μία οκταετία προβάλλοντας ως «εξωστρεφή» ιδεολογία της όχι «*αυταρχισμό, εθνοτική ιδιαιτερότητα και φιλελευθερισμό της αγοράς*» (Kitschelt 1995, σελ. 277), αλλά αυταρχισμό, εθνοτική ιδιαιτερότητα και εθνικό προστατευτισμό. Η ΧΑ ήταν υπέρ του κρατικού παρεμβατισμού σε κρίσιμους κλάδους της οικονομίας (όπως πχ. της ενέργειας), υπέρ της ανάπτυξης της εγχώριας παραγωγής και της αυτάρκειας της χώρας σε τρόφιμα, φάρμακα, καύσιμα και οπλισμό, και υπέρ της διεύρυνσης του κράτους πρόνοιας και της κοινωνικής αλληλεγγύης στους Έλληνες (Halikiopoulou and Vlandas, 2022). Αντιθέτως, η περίπτωση της ΧΑ δικαιώνει την παρατήρηση του Rydgren ότι η νέα «νικηφόρα συνταγή» είναι «*ο συνδυασμός εθνοτικού εθνικισμού και αντιμεταναστευτικών μηνυμάτων από την μία πλευρά και μία ρητορική υπέρ της κοινωνικής πρόνοιας από την άλλη*» (Rydgren 2013, σελ. 2).

Πάντως, ο Kitschelt είχε υπογραμμίσει ότι η πολιτική πρόταση φασιστικών ή φασιστικής προέλευσης κομμάτων, δηλαδή «*αυταρχικές, εθνοκεντρικές και αντικαπιταλιστικές εκκλήσεις είναι πιθανόν να πέσουν σε πολύ πιο εύφορο έδαφος σε λιγότερο εύπορες μετασοσιαλιστικές κοινωνίες*» (Kitschelt 1995, σελ. 23). Και μπορεί μεν η μεταπολιτευτική Ελλάδα να μην είναι «μετασοσιαλιστική» κοινωνία, αλλά και εκείνη διαμορφώθηκε από την πτώση ενός αυταρχικού καθεστώτος και, κατά την πρώτη 20ετία, η εξέλιξή της χαρακτηρίστηκε από κρατικοποιήσεις, κομματικό κράτος και κρατικοδίαιτο καπιταλισμό.

Ένα ακόμα κοινό στοιχείο που έχει η περίπτωση της Ελλάδας με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης είναι η «*ιστορικά επηρεαζόμενη εθνοτική ερμηνεία της εθνικής ταυτότητας*» (Harris 2019, σελ. 567). Κατά την Harris (2019) το γεγονός ότι σχεδόν όλη η Ανατολική Ευρώπη

κυριαρχήθηκε από αυτοκρατορίες (των Αψβούργων, των Ρομανών και την Οθωμανική Αυτοκρατορία), όπου η πολιτική κινητοποίηση γινόταν κυρίως μέσω των διαφόρων εθνοτήτων, οδήγησε στην καθιέρωση μίας νοοτροπίας εθνοτισμού η οποία αποτελεί και μία παράμετρο που εξηγεί την κυριαρχία του εθνοτικού εθνικισμού στις χώρες αυτές σήμερα. Ο Ελλαδικός χώρος επίσης κυριαρχήθηκε από τους Οθωμανούς επί αιώνες και ενδεχομένως αυτό να αποτελεί έναν από τους λόγους για τους οποίους «στην Ελλάδα, μία κατά κύριο λόγο εθνοτική παραλλαγή του εθνικισμού αποτελεί την κυρίαρχη πολιτική κουλτούρα» (Χαλικοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 150).

Επιπλέον, η εξέλιξη της πορείας της ΧΑ φαίνεται να δικαιώνει την επισήμανση του Kitschelt ότι «γενεές παλαιότερων ακτιβιστών [που] είναι ριζωμένες στην οργανωτική και πνευματική κληρονομιά ισχυρών φασιστικών ή εθνικοσοσιαλιστικών κινημάτων» (Kitschelt 1995, σελ. viii) μπορούν να σταθούν εμπόδιο στην πραγματοποίηση των αναγκαίων προσαρμογών προκειμένου τα κόμματα της άκρας δεξιάς να έχουν εκλογική επιτυχία και μακροήμευση.

Τέλος, η εξέλιξη της πορείας της ΧΑ και το γεγονός ότι επί 40 χρόνια παρέμεινε μία προσωποπαγής οργάνωση, πλήρως συνυφασμένη με την προσωπικότητα του ιδρυτή και αρχηγού της Ν. Μιχαολιάκου, φαίνεται να δικαιώνει την επισήμανση του Kitschelt ότι τα ακροδεξιά κόμματα που ήταν «υποθέσεις του ενός ανθρώπου» και τα οποία «παρέμειναν υπό την επίδραση ενός χαρισματικού ηγέτη», τελικά διαμόρφωσαν και διατήρησαν «ένα σύστημα διακυβέρνησης που γίνεται ολοένα και πιο δυσκίνητο και δύσκαμπτο όσο τα κόμματα αναπτύσσονται... [με αποτέλεσμα] να είναι δύσκολο για αυτά να ξεπεράσουν ...εμπόδια στην οργανωτική ενοποίηση ...και τελικά να παγιώσουν μία πιστή εκλογική υποστήριξη» (Kitschelt 1995, σελ. 278).

2.3 Χρυσή Αυγή και «κανονικοποίηση»

Όπως περιγράφηκε στο Πρώτο Κεφάλαιο, η προσπάθεια ενός κόμματος της άκρας δεξιάς για «κανονικοποίηση» μπορεί να εντοπισθεί στην αλλαγή των θέσεων του σε βασικά θέματα (πχ. μεταναστευτικό, ΕΕ, αυταρχισμός), στην διεύρυνση της θεματολογίας του, στην αλλαγή της εικόνας του ως κόμματος κατά του κατεστημένου ή κόμματος με ακραία υπόληψη και στην βελτίωση της οργανωτικής του ικανότητας και της δυνατότητάς του να αναλάβει κυβερνητικές ευθύνες.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνουν δύο επισημάνσεις: α) σε πολλές περιπτώσεις οι πολιτικές θέσεις ενός κόμματος δεν οδηγούν συνεπαγωγικά και στην ιδεολογία του κόμματος καθώς παρεμφερείς πολιτικές θέσεις μπορούν να προκύπτουν από διαφορετικές ιδεολογικές αφετηρίες, και β) η μεταβολή της θέσης ενός κόμματος σε κάποιο θέμα δεν συναπάγεται απαραίτητα και αλλαγή στην ιδεολογία του εν λόγω κόμματος. Για παράδειγμα, ένα εθνικιστικό κόμμα μπορεί να μετακινηθεί από την θέση της διάλυσης της ΕΕ, στην θέση της διατήρησης της ΕΕ υπό την μορφή συνομοσπονδίας. Η θέση είναι μεν διαφορετική, αλλά η εθνικιστική ιδεολογία του κόμματος δεν έχει μεταβληθεί καθώς η εθνική κυριαρχία της χώρας διαφυλάσσεται τόσο στην περίπτωση της διάλυσης της ΕΕ, όσο και στην περίπτωση μίας ΕΕ συνομοσπονδιακής μορφής. Αντιθέτως, μία θέση του ίδιου κόμματος υπέρ της διατήρησης της ΕΕ υπό την μορφή ομοσπονδίας, θα αποτελούσε σημαντική ιδεολογική αλλαγή καθώς η ομοσπονδιακή μορφή διακυβέρνησης προϋποθέτει σημαντική εκχώρηση εξουσιών από τα κράτη-μέλη στα κεντρικά όργανα της ΕΕ.

Οι Χαλικοπούλου και Βασιλοπούλου επισημαίνουν ότι «από όλη τη Δυτική Ευρώπη, μόνο στην Ελλάδα παρατηρήθηκε η άνοδος μιας άκρας δεξιάς φασιστικού τύπου» (Χαλικοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 149), ενώ και στην επιστημονική βιβλιογραφία, η περίπτωση της ΧΑ

συγκρίνεται ή ταυτίζεται με κόμματα που σημείωσαν επιτυχία στην Ανατολική Ευρώπη, και συγκεκριμένα με το Ουγγρικό Jobbik και το Σλοβακικό LSNS.

Από τα δύο αυτά κόμματα, μόνο το Jobbik κατέβαλε μία αξιοσημείωτη προσπάθεια «κανονικοποίησης». Αυτή του η απόφαση δεν ελήφθη μόνο από το γεγονός ότι, μετά την ανάληψη της ηγεσίας του κόμματος από τον Gábor Vona, ήθελε να διευρύνει την εκλογική του απήχηση αλλά και από το γεγονός ότι το κυβερνόν κεντροδεξιό Fidesz, ήδη από το 2010, φρόντισε να καλύψει την θεματολογία του Jobbik και άρχισε να μετακινείται δεξιότερα. Συνεπώς, εκ των πραγμάτων, η μόνη επιλογή που είχε το Jobbik ήταν η μετακίνηση προς το κέντρο. Αντίστοιχες συνθήκες πολιτικού ανταγωνισμού δεν αντιμετώπισε η ΧΑ. Επίσης, η μετακίνηση αυτή του Jobbik προς το κέντρο και η – μερική έστω – «κανονικοποίησή» του, το έκανε μεν πιο αποδεκτό από τα άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης ώστε να συμμετάσχει σε εκλογική συμμαχία με αυτά στις εκλογές του 2022, όμως άφησε «χώρο» στα δεξιά του ο οποίος καλύφθηκε από νέο ακροδεξιό κόμμα. Η περίπτωση του LSNS είναι περισσότερο συγκρίσιμη με εκείνη της ΧΑ, καθώς το κόμμα «κανονικοποιήθηκε» μόνο τόσο όσο χρειαζόταν ώστε να συμμορφώνεται με τις επιταγές του Συντάγματος, ενώ παράλληλα διεύρυνε την θεματολογία του και έκανε την ρητορική του κάπως μετριοπαθέστερη. Όπως και η ΧΑ, έτσι και το LSNS, επλήγη εκλογικά μετά από μία καταδίκη. Σήμερα, τόσο το Jobbik όσο και το LSNS είναι σε σαφή εκλογική πτώση.

Στην περίπτωση της ΧΑ, η όποια προσπάθεια για κανονικοποίηση υπήρξε επιφανειακή. Επιφανειακή υπήρξε η αντικατάσταση του εθνικοσοσιαλισμού από τον λαϊκό εθνικισμό το 1992 ως επίσημης ιδεολογίας του κόμματος, και επιφανειακή υπήρξε και η αντικατάσταση της «λυκοπαγίδας» από τον μαιάνδρο. Αλλαγή στις ιδεολογικές παραμέτρους του εθνικοσοσιαλισμού που προέβαλλε το κόμμα δεν υπήρξε μέχρι τις εκλογές του 2012. Επιπλέον, μέχρι τότε το «εξωστρεφές» υλικό της ΧΑ ήταν μικρό σε έκταση (πχ. προεκλογικά φυλλάδια) και αποτελούνταν από σύντομες προτάσεις πολιτικής με εκλογική –κυρίως - στόχευση, χωρίς ευθείες ιδεολογικές αναφορές. Αντιθέτως, στο «εσωστρεφές» υλικό, οι βασικές ιδεολογικές παράμετροι του εθνικοσοσιαλισμού παρέμειναν σταθερά παρούσες.

Κατά την προεκλογική περίοδο των εκλογών του 2012 και μέχρι τον φόνο του Π. Φύσσα, η απουσία ιδεολογικών παραμέτρων του εθνικοσοσιαλισμού στο «εξωστρεφές» υλικό της ΧΑ ήταν σχεδόν πλήρης. Παράλληλα, το «εσωστρεφές» υλικό (περιοδικό «Μαϊάνδρος») έδειξε ότι η προβολή των βασικών ιδεολογικών παραμέτρων του εθνικοσοσιαλισμού παρέμεινε – πλην της χρήσης βίας. Η μετέπειτα προβολή από την ΧΑ μίας ιδεολογικά μετριοπαθέστερης εικόνας λαμβάνει χώρα μετά τον φόνο του Φύσσα και την δικαστική δίωξη, η οποία αποτέλεσε και την αιτία αυτής της «μετριοπάθειας». Με την πάροδο όμως των ετών, τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του εθνικοσοσιαλισμού άρχισαν να επανεμφανίζονται – ιδιαίτερα από τα μέσα του 2018 και μετά – τόσο στο περιοδικό «Μαϊάνδρος» όσο και στο περιοδικό «Αντεπίθεση», καταδεικνύοντας ότι η «μετριοπάθεια» αυτή ήταν προϊόν σκοπιμότητας.

Επίσης, ουδεμία προσπάθεια «κανονικοποίησης» δεν υπήρξε ως προς την εικόνα της ΧΑ ως κόμματος κατά του κατεστημένου ή κόμματος με ακραία υπόληψη. Όπως εύστοχα επισημαίνουν οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου «η άνοδος της Χρυσής Αυγής είναι το προϊόν της συνολικής κρίσης της δημοκρατίας και όχι απλά το αποτέλεσμα μίας οικονομικής κρίσης» (Halikiopoulou and Vasilopoulou 2015, σελ. 27) και συνεπώς η ΧΑ «είναι επιτυχημένη εξαιτίας της αντι-συστημικής ρητορικής της και όχι παρά αυτήν» (Halikiopoulou and Vasilopoulou 2015, σελ. 24). Επομένως, παρά την απάλειψη των αναφορών υπέρ της χρήσης βίας στα τεύχη του περιοδικού «Μαϊάνδρος», η ΧΑ δεν είχε κανέναν λόγο να γίνει ή έστω να εμφανιστεί ως λιγότερο «αντισυστημική» ή «ακραία». Αντιθέτως, η συνολική απόρριψη του κατεστημένου από αυτήν και η ακραία υπόληψή της ήταν παράγοντες που την ευνοήσαν εκλογικά σε μία περίοδο κρίσης του πολιτικού συστήματος, αναξιοπιστίας των κατεστημένων πολιτικών κομμάτων και αυξημένης οργής και κυνισμού των ψηφοφόρων.

Κάποια προσπάθεια «κανονικοποίησης» της ΧΑ η οποία καταγράφεται από 2012 και μετά αφορά στην διεύρυνση της θεματολογίας της και στην ευρύτερη ανάπτυξη των πολιτικών της προτάσεων καθώς αυτές, τόσο για τις εκλογές του 2012 όσο και κατόπιν (Δεκέμβριος του 2012, εκλογές 2015, 8^ο Συνέδριο του 2016), από μονοσέλιδες καταχωρήσεις στο ομώνυμο περιοδικό και στην εφημερίδα μετατράπηκαν σε πολυσέλιδα βιβλιάρια.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι προ των εκλογών του 2012 η ΧΑ κυκλοφόρησε τις πολιτικές της θέσεις σε ένα 16σελιδο βιβλιάριο («Προτάσεις για μία νέα εθνική πολιτική»), στο οποίο εκτός από την συνήθη θεματολογία (μεταναστευτικό, εγκληματικότητα, εθνικά θέματα, ένοπλες δυνάμεις) γινόταν αναφορά και σε θέματα όπως η εθνική παραγωγή, το τραπεζικό σύστημα, η ναυτιλία, το φορολογικό πλαίσιο και η θρησκεία. Τον Δεκέμβριο του 2012 ανέπτυξε ακόμα περισσότερο τις πολιτικές της θέσεις με το 24σελιδο βιβλιάριο «Πολιτικές θέσεις για την Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού». Η θεματολογία του κάλυπτε με αναλυτικό τρόπο ακόμα περισσότερα θέματα όπως η συνταγματική αναθεώρηση, ο ορυκτός πλούτος και η ενέργεια, η δημόσια διοίκηση, η υγεία και η κοινωνική πρόνοια. Αντίστοιχα, και για τις εκλογές του 2015 η ΧΑ κυκλοφόρησε τις πολιτικές της θέσεις σε ένα 16σελιδο βιβλιάριο («Οι κλέφτες στην φυλακή, οι Έλληνες στην εξουσία»), ενώ η έκταση του πολιτικού της προγράμματος που προέκυψε από το 8^ο Συνέδριο του 2016 («Πολιτικό Πρόγραμμα») ανήλθε στις 32 σελίδες.

Η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα και των συνθηκών καθώς η ΧΑ από μία περιθωριακή οργάνωση βρέθηκε το 2012 να είναι πρό των πυλών – και κατόπιν εντός - του Κοινοβουλίου. Συνεπώς χρειαζόταν να είναι πιο συγκεκριμένη και αναλυτική στις πολιτικές της προτάσεις, και οι προτάσεις της να καλύπτουν μία αρκετά ευρύτερη θεματολογία. Τον Δεκέμβριο του 2012 η ΧΑ εξέδωσε και μία 16σελιδη ιδεολογική διακήρυξη («Χρυσή Αυγή: ένα κίνημα ιδεολογικό»), η οποία στα πλαίσια του 8^{ου} Συνεδρίου του 2016 εμπλουτίστηκε και έφθασε σε έκταση τις 32 σελίδες («Χρυσή Αυγή: ένα σύγχρονο και δυναμικό Ιδεολογικό Κίνημα»). Σε όλες αυτές τις «εξωστρεφείς» εκδόσεις, τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του εθνικοσοσιαλισμού απουσίαζαν και στην θέση τους προβαλλόταν μόνο εθνοτικός εθνικισμός.

Το ερώτημα που ανακύπτει είναι το γιατί η ΧΑ δεν προσπάθησε να «κανονικοποιηθεί», όπως άλλα κόμματα τόσο της ριζοσπαστικής δεξιάς (πχ. το Γαλλικό Front National) όσο και κόμματα με φασιστικές ρίζες (πχ. το Ιταλικό MSI ή το Ουγγρικό Jobbik). Κατ' αρχάς, θα πρέπει να υπενθυμισθεί ότι από την πρώτη είσοδο της ΧΑ στην Βουλή (Μάιος του 2012) μέχρι τον φόνο του Π. Φύσσα (Σεπτέμβριος του 2013) μεσολάβησε ένα πολύ σύντομο χρονικό διάστημα μόλις 16 μηνών. Συνεπώς, σε αντίθεση με άλλα κόμματα στην Ευρώπη, η ΧΑ δεν είχε τον χρόνο να αποκτήσει κάποια ιδιαίτερη εξοικείωση με τις κοινοβουλευτικές διαδικασίες και – ενδεχομένως – να φτάσει στο σημείο να πρέπει να συνεργαστεί με κάποιο άλλο κόμμα για τον σχηματισμό εκλογικής ή κυβερνητικής συνεργασίας. Μία ενδεχόμενη τέτοια περίπτωση θα μπορούσε να την οδηγήσει στην ανάγκη μίας «κανονικοποίησης» της ρητορικής και των θέσεών της, έστω και αν το κίνητρο πίσω από αυτήν θα ήταν στρατηγικό και όχι ουσιαστικό. Άλλα κόμματα, όπως πχ. το FN ή το MSI, επιχείρησαν την «κανονικοποίησή» τους μετά από πολλά χρόνια παρουσίας στα εθνικά κοινοβούλια, στην τοπική αυτοδιοίκηση και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Επιπλέον, σε αυτό το μικρό διάστημα των 16 μηνών, η ΧΑ δεν είχε κανένα εκλογικό κίνητρο να σκεφθεί την «κανονικοποίησή» της καθώς οι δημοσκοπήσεις την έδειχναν να αυξάνει το ποσοστό της και να διευρύνει την διεξόδυσή της στους ψηφοφορους, οι οποίοι επιβράβευαν τον «αντι-συστημισμό» της και την ακτιβιστική της δράση η οποία συνδυαζόταν με την εθνική προτεραιότητα για τους Έλληνες. Αντιθέτως, το Front National της Marine Le Pen διαπίστωνε ότι με την υπάρχουσα εικόνα του είχε φθάσει σε ένα ανώτατο εκλογικό όριο γύρω στο 18% το οποίο δεν θα κατόρθωνε να ξεπεράσει αν παρέμενε απaráλλαχτο, ενώ το MSI του Gianfranco Fini ήθελε να κανονικοποιηθεί προκειμένου να συμμετάσχει σε κυβερνήσεις συνεργασίας.

Τέλος, σε πλείστες περιπτώσεις, οι προσπάθειες «κανονικοποίησης» ενός κόμματος συνδυάζονται με την άνοδο στην ηγεσία του κόμματος ενός νέου αρχηγού, ο οποίος προχωρά σε αλλαγές μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης. Η Marine Le Pen προχώρησε όχι μόνο σε αλλαγές στην ρητορική και στην θεματολογία, αλλά άλλαξε το όνομα του κόμματος και προχώρησε ακόμα και σε διαγραφή του ιδρυτή του κόμματος, πρώην προέδρου του και πατέρα της Jean-Marie Le Pen. Ο Fini προχώρησε στην μετονομασία του MSI σε AN και διαχώρησε την θέση του AN από τον ιστορικό Φασισμό. Η εκλογική επιτυχία του Jobbik και η σταδιακή μετατόπισή του προς το κέντρο ήλθε όταν εξελέγη ως πρόεδρος του ο Gabor Vona.

Στην περίπτωση της ΧΑ, δεν υπήρξε καμμία αλλαγή στην ηγεσία καθώς ο Ν. Μιχαλολιάκος υπήρξε καθ' όλην την διάρκεια της τεσσαρακονταετούς παρουσίας της ο αδιαφιλονίκητος ηγέτης της. Πάντως, θα πρέπει να επισημανθεί ότι συνήθως οι αλλαγές στην ηγεσία ενός κόμματος γίνονται είτε μετά από εκλογικές ήττες (πχ. στην περίπτωση του Jobbik όταν ο Κονάcs αντικαταστάθηκε από τον Vona), είτε λόγω αποχώρησης της παλαιάς ηγεσίας λόγω ηλικίας (πχ. στην περίπτωση του MSI όταν αποχώρησαν οι Almirante και Rauti, ή στην περίπτωση του FN του Jean-Marie Le Pen). Στην περίπτωση της ΧΑ δεν υπήρξε τέτοιο κίνητρο καθώς είχε μόλις σημειώσει μία μεγάλη επιτυχία εισερχόμενη στην Βουλή το 2012, και καθώς οι δημοσκοπήσεις την έδειχναν να σημειώνει περαιτέρω άνοδο.

Μετά τον φόνο του Φύσσα και τις δικαστικές διώξεις, το πνεύμα που επικράτησε στην ΧΑ ήταν εκείνο της συσπείρωσης γύρω από την ηγεσία και τους φυλακισμένους βουλευτές. Επιπλέον, τα εκλογικά αποτελέσματα τόσο των ευρωεκλογών του 2014 όσο και των διπλών εκλογών του 2015 ήταν θετικά για την ΧΑ δεδομένων των συνθηκών. Συνεπώς, μέχρι και τις εθνικές εκλογές του 2019 και την αποτυχία της ΧΑ να εισέλθει στην Βουλή, δεν υπήρξε κάποια αιτία ούτε και αφορμή ώστε να υπάρξουν σκέψεις ενδεχόμενης αντικατάστασης του Ν. Μιχαλολιάκου στην ηγεσία του κόμματος.

Η περίπτωση της εκλογικής επιτυχίας της ΧΑ φαίνεται να επιβεβαιώνει το συμπέρασμα της Carter ότι *«οι ιδεολογικές θέσεις τις οποίες τα κόμματα της άκρας δεξιάς επιλέγουν να υιοθετήσουν στον πολιτικό χώρο που είναι διαθέσιμος σε αυτά είναι μικρής σημασίας στην συνολική επεξήγηση των επιπέδων εκλογικής επιτυχίας τους»* (Carter 2005, σελ. 212). Η ίδια μάλιστα υπογραμμίζει ότι *«η οργάνωση και η ηγεσία είναι μακράν οι ισχυρότεροι παράγοντες πρόβλεψης από πλευράς προσφοράς για την επιτυχία των κομμάτων της άκρας δεξιάς»* (Carter 2005, σελ. 213) τονίζοντας ότι, καθώς υπάρχει σε όλες τις χώρες της Δύσης μία δεξαμενή δυσαρεστημένων ψηφοφόρων, σημαντικό μέρος της επιτυχίας τέτοιων κομμάτων εξαρτάται από την ύπαρξη ικανών ηγετών που θα εκμεταλλευτούν την εκλογική δυναμική της πολιτικής συγκυρίας.

Όπως επισήμανε το 2011 ο Art, *«η μεγαλύτερη οικονομική κατάρρευση στον ανεπτυγμένο βιομηχανοποιημένο κόσμο από της εποχή της Μεγάλης Ύφεσης θα παρέχει αναμφισβήτητα στα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς ένα άνοιγμα, αλλά θα εξαρτηθεί από αυτά το να το αδράξουν»* (Art 2011, σελ. 239). Η οικονομική ύφεση και η χρεωκοπία της Ελλάδας, σε συνδυασμό με την προγραμματική σύγκλιση και την απο-ιδεολογικοποίηση των κατεστημένων κομμάτων, η οποία οδήγησε στην συγκυβέρνηση ΝΔ – ΠΑΣΟΚ - ΛΑΟΣ τον Νοέμβριο του 2011, υπογράμμισε την αναξιοπιστία όλων των κατεστημένων κομμάτων, αύξησε κατακόρυφα τον πολιτικό κυνισμό των ψηφοφόρων και οδήγησε σε μία κρίση δημοκρατίας και εκπροσώπησης, αποτέλεσμα της οποίας ήταν και η είσοδος της ΧΑ στο κοινοβούλιο.

Εν κατακλείδι, θα πρέπει να τονισθεί ότι οι μέχρι τώρα μελέτες καταγράφουν μία «κανονικοποίηση» κάποιων κομμάτων της «άκρας δεξιάς», αλλά η «κανονικοποίηση» αυτή εντοπίζεται κυρίως σε επίπεδο ρητορικής, συμβολισμών, θεματολογίας ή ακόμα και σε επίπεδο πολιτικών θέσεων αλλά όχι σε επίπεδο ιδεολογίας. Συνεπώς, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι, γενικά, τα κόμματα της άκρας δεξιάς προσπαθούν να διατηρήσουν κατά το δυνατόν ανέπαφες

τις βασικές ιδεολογικές αρχές τους, και η όποια «κανονικοποίησή» τους εντάσσεται στα πλαίσια της εκλογικής τακτικής και της πολιτικής στρατηγικής και δεν προέρχεται από μία ουσιαστική ιδεολογική αλλαγή.

2.4 Οι διαφορετικές πορείες Χρυσής Αυγής και ΕΛΑΜ

Η περίπτωση του ΕΛΑΜ, και η αντιδιαστολή της πορείας του σε σχέση με εκείνη της ΧΑ, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς αυτό ιδρύθηκε αρχικά ως παράρτημα της Χρυσής Αυγής στην Κύπρο και τα δύο κόμματα ήταν «πολύ στενά συνδεδεμένα» (Katsourides 2013, σελ. 568). Μάλιστα, σε τηλεοπτική του συνέντευξη τον Σεπτέμβριο του 2013, ο πρόεδρος του κόμματος Χρίστος Χρίστου είχε δηλώσει: «*Είμαστε η Χρυσή Αυγή της Κύπρου ...[Ο]ταν ξεκίνησε το Εθνικό Λαϊκό Μέτωπο, κατατέθηκε αρχικώς η ονομασία 'Χρυσή Αυγή', η οποία δεν έγινε αποδεκτή από το Υπουργείο Εσωτερικών και γι' αυτό προχωρήσαμε στη δημιουργία του Εθνικού Λαϊκού Μετώπου*»¹⁵⁹⁶.

Κατά τον Χαραλάμπους «*το ΕΛΑΜ έγινε επίσημα αυτόνομο πολιτικό κόμμα το 2008, καθώς οι υποστηρικτές του συνειδητοποίησαν ότι η συνέχιση της ύπαρξης ως παράρτημα της ελληνικής Χρυσής Αυγής θα στερούσε τη νομιμοποίηση από τους Κύπριους υποστηρικτές της άκρας δεξιάς*» (Charalambous 2015b, σελ. 16). Η στενή σχέση με την ΧΑ παρείχε στο ΕΛΑΜ τα ιδεολογικά και οργανωτικά του στοιχεία κατά την αρχική του πολιτική και εκλογική δραστηριοποίηση (Ellinas and Katsourides, 2021).

Αξίζει να αναφερθεί ότι το ΕΛΑΜ περιγράφει την ιδεολογία του ως «*λαϊκό και κοινωνικό εθνικισμό*» (Katsourides 2013, σελ. 575), όπως ακριβώς και η ΧΑ την δική της ιδεολογία, ενώ στο συνέδριο για την επιλογή του υποψηφίου του κόμματος κατά τις προεδρικές εκλογές του Φεβρουαρίου του 2013 συμμετείχαν και μίλησαν οι τότε βουλευτές της ΧΑ Ηλ. Κασιδιάρης και Ι. Λαγός (Katsourides, 2013).

Όπως επισημαίνει ο Χαραλάμπους, παρ' όλο που το ΕΛΑΜ ιδρύθηκε αρχικά ως παράρτημα της ΧΑ στην Κύπρο και κατόπιν εξελίχθηκε σε αυτόνομο κόμμα, «*από πολλές απόψεις, το ΕΛΑΜ είναι ένα διαφορετικό πλάσμα από τη Χρυσή Αυγή [καθώς] η πολιτική σύγκρουση στο νησί επιβάλλει πολύ διαφορετικές ευκαιρίες και περιορισμούς από ό,τι στην Ελλάδα, παρόλο που και οι δύο χώρες βιώνουν αυτή τη στιγμή μία οικονομική κρίση*» (Charalambous 2015b, σελ. 13). Ο εθνικισμός του ΕΛΑΜ συνδυάζει στοιχεία εθνικής κυριαρχίας και εθνοτικού εθνικισμού (Charalambous, 2015b) και το κόμμα εισχώρησε σε συνδέσμους φιλάθλων αθλητικών σωματείων, έχει παρουσία στα Λύκεια και έχει τα δικά του παραρτήματα και υποψηφίους στις φοιτητικές εκλογές στα περισσότερα Πανεπιστήμια (Charalambous, 2015b).

Κατά τον Χαραλάμπους «*μεταξύ του 2008 και του 2013 το ΕΛΑΜ έδειξε σημάδια ιδεολογικής ωριμότητας*» (Charalambous 2015b, σελ. 17) καθώς ανέπτυξε τις βασικές του θέσεις σε μία ευρεία θεματολογία (πχ. οικονομία, Παιδεία, ΕΕ, κοινωνική πολιτική, φυσικό περιβάλλον) και όχι μόνο στο Κυπριακό ζήτημα ή στο μεταναστευτικό. Επίσης, ο Χαραλάμπους επισημαίνει ότι σε επίπεδο δημόσιου λόγου, οι ακραίες δηλώσεις από πλευράς κόμματος έχουν μειωθεί, ενώ ακόμα και για το μεταναστευτικό η ρητορική του ΕΛΑΜ ομοιάζει με εκείνη πολιτικών εκπροσώπων των πέντε κύριων κομμάτων της Κύπρου. Γι' αυτό και ο ίδιος υποστηρίζει ότι «*κάποια κανονικοποίηση έχει ήδη λάβει χώρα για το ΕΛΑΜ*» (Charalambous 2015b, σελ. 21).

¹⁵⁹⁶ Χριστοδούλου Τ. «Η δική της Χρυσής Αυγής και το ΕΛΑΜ», 10.11.2019 διαθέσιμο στο <https://simerini.sigmalive.com/article/2019/11/10/e-dike-tes-khruses-agues-kai-to-elam/> [Πρόσβαση στις 27.3.2024]. Το εν λόγω απόσπασμα της συνέντευξης του Χρ. Χρίστου στον τηλεοπτικό σταθμό Sigma είναι διαθέσιμο στο <https://www.youtube.com/watch?v=-QjxRSMEGQc> (00:04 - 00:17) [Πρόσβαση στις 27.3.2024]

Πάντως, παράλληλα υπογραμμίζει ότι «η παρασκηνακή (background) ιδεολογία του κόμματος – αυτή που δεν συζητείται δημόσια από την ηγεσία του κόμματος - είναι μια διαφορετική ιστορία. Ενώ η δημόσια ιδεολογία του κόμματος φαίνεται να είναι πιο εκλεπτυσμένη, πιο πολιτικά ορθή και αποκλειστικά εθνικιστική, και δεν επιτίθεται άμεσα στο θεμέλιο του κοινωνικού και πολιτικού συστήματος και της εκλογικής δημοκρατίας, σε επίπεδο κουλτούρας, εορταστικών εκδηλώσεων, εκπαιδευτικού υλικού, συμβόλων και συμπεριφοράς οι νεο-Ναζιστικές τάσεις του κόμματος είναι εμφανείς και ο εθνικισμός τείνει προς τον επεκτατισμό» (Charalambous 2015b, σελ. 20).

Μετά τον φόνο του Π. Φύσσα και πριν την καταδίκη της ΧΑ, το ΕΛΑΜ είχε φροντίσει να αποστασιοποιηθεί από αυτήν και, κατόπιν, να δηλώσει ότι δεν υπήρχε πλέον η οποιαδήποτε συνεργασία μεταξύ τους (Ellinas and Katsourides, 2021). Μάλιστα, οι Έλληνας και Κατσουρίδης υποστηρίζουν ότι «παρ' ότι ήταν έκφυση της Χρυσής Αυγής, οι διαφορές στην πολιτική κουλτούρα μεταξύ των δύο χωρών ανάγκασαν το ΕΛΑΜ να υιοθετήσει μία διαφορετική πολιτική στρατηγική, αποφεύγοντας τη βία» (Ellinas and Katsourides 2021, σελ. 425). Κατ' εκείνους «το ΕΛΑΜ υποβλήθηκε συνειδητά σε μια διαδικασία μετάλλαξης, μετατρέπόμενο σε ένα πιο μετριοπαθές ακροδεξιό (far right) κόμμα – περισσότερο συγκρίσιμο με τα ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα στο μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης παρά με την ακραία (extremist) δεξιά Χρυσή Αυγή» (Ellinas and Katsourides 2021, σελ. 426).

Οι Κατσουρίδης και Σαββίδης επισημαίνουν ότι «η πολιτική του ΕΛΑΜ έτεινε προς την κανονικοποίηση, ιδίως μετά την καταδίκη της μητρικής τους οργάνωσης στην Ελλάδα, της ΧΑ, καθώς φαινόταν ότι ήταν ο μόνος βιώσιμος δρόμος για επιβίωση και εκλογική μακροήμερευση» (Katsourides and Savvides 2024, σελ. 11). Επιπλέον, υπογραμμίζουν ότι «το ΕΛΑΜ ξεκίνησε μια διαδικασία μίμησης και οργανωτικής μάθησης τόσο σε επίπεδο ιδεολογίας όσο και σε επίπεδο πολιτικών θέσεων επιδιώκοντας να 'αποδαιμονοποιήσει' το κόμμα και να επιτύχει την κανονικοποίηση και την αποδοχή από τον πληθυσμό» (Katsourides and Savvides 2024, σελ. 11).

Κατά τους Κατσουρίδη και Σαββίδη «η βασική ιδεολογία του κόμματος περιστρέφεται γύρω από τρία θεμελιώδη αιτήματα που συνδέονται με έναν διακριτό 'Ευρωπαϊκό τρόπο ζωής', ο οποίος έχει επίσης εκλογική απήχηση. Αυτά τα αιτήματα περιλαμβάνουν την ενίσχυση των πολιτισμικά ομοιογενών εθνών, την διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και του νόμου και της τάξης, και την διατήρηση της οικογένειας ως θεμελιώδους κοινωνικής μονάδας» (Katsourides and Savvides 2024, σελ. 12). Ως προς την προσπάθεια κανονικοποίησης του ΕΛΑΜ, οι Κατσουρίδης και Σαββίδης μελέτησαν την ρητορική και τις θέσεις του ΕΛΑΜ βασισμένοι σε πολιτικά προγράμματα, δηλώσεις αξιωματούχων και άλλα κομματικά έγγραφα που βρήκαν αναρτημένα στην ιστοσελίδα του κόμματος (Katsourides and Savvides, 2024).

Όπως επισημαίνουν, «μετά την καταδίκη της ΧΑ ως εγκληματικής οργάνωσης τον Οκτώβριο του 2020, το ΕΛΑΜ αποστασιοποιήθηκε γρήγορα από την αρχική του μήτρα, και έχει εισέλθει περαιτέρω στο κανονικό (mainstream) ρεύμα του πολιτικού φάσματος στην Κύπρο. Αυτό σε μεγάλο βαθμό σχετιζόταν τόσο με μια διαδικασία κανονικοποίησης στην οποία υποβλήθηκε συνειδητά το κόμμα όσο και με ένα πλαίσιο που ευνοούσε την κανονικοποίησή του» (Katsourides and Savvides 2024, σελ. 6-7), όπως η οικονομική κρίση, κρούσματα διαφθοράς κρατικών αξιωματούχων και θέματα εθνικής ταυτότητας.

Κατά τους Κατσουρίδη και Σαββίδη «τα τελευταία χρόνια, το κόμμα έχει κάνει ηθελημένα βήματα για να αναδιαρθρώσει την εικόνα του. Έχει γίνει λιγότερο ακραίο, πιο ώριμο, και έχει υιοθετήσει μια πιο μετριοπαθή στάση. Πρακτικά, έχουν εγκαταλείψει ορισμένες ιδέες, πρακτικές και δεσμούς που προηγουμένως αποξένωναν τους μέσους ψηφοφόρους, ενώ διατήρησαν άλλες που επιβεβαιώνουν την ακροδεξιά ταυτότητά τους, όπως η στάση τους στο μεταναστευτικό» (Katsourides and Savvides 2024, σελ. 11).

Στις εθνικές εκλογές του 2021, η ψήφος υπέρ του ΕΛΑΜ ανήλθε στο 6,8% καθιερώνοντάς το «ως το τέταρτο μεγαλύτερο κόμμα στο Κυπριακό κοινοβούλιο» (Triga et al. 2024, σελ. 3). Μάλιστα, οι Τρίγκα και άλλοι επισημαίνουν ότι «παρά το ότι ήταν περιθωριοποιημένο από τα υπόλοιπα κόμματα λόγω των ακραίων θέσεων του, το ΕΛΑΜ κατάφερε να αποκτήσει ελκτική δύναμη στην κοινωνία, χρησιμοποιώντας ακροδεξιά λαϊκίστικη ρητορική η οποία στόχευε το 'παλιοκομματικό σύστημα' και τους μετανάστες» (Triga et al. 2024, σελ. 3). Οι Έλληνας και Κατσουρίδης υπογραμμίζουν ότι «αυτή ήταν η τρίτη συνεχόμενη άνοδος του σε βουλευτικές εκλογές και μαρτυρεί τόσο την οργανωτική εδραίωση του κόμματος όσο και την πρόσφατη μετάλλαξη με την αποστασιοποίηση από τη νεοναζιστική Χρυσή Αυγή» (Ellinas and Katsourides 2021, σελ. 425). Κατά τους ίδιους, η εκλογική άνοδος του ΕΛΑΜ «σηματοδοτεί την εδραίωση και την κανονικοποίηση του κόμματος, όχι μόνο εντός του πολιτικού συστήματος αλλά και στην κοινωνία» (Ellinas and Katsourides 2021, σελ. 426).

Στις Προεδρικές εκλογές του Φεβρουαρίου του 2023, το ΕΛΑΜ ακολούθησε την ίδια στρατηγική με τις προηγούμενες αντίστοιχες εκλογές, έχοντας ως υποψήφιο τον Πρόεδρό του Χρίστο Χρίστου (Triga et al. 2024). Εκφράζοντας μία συντηρητική, αντισυστημική και εθνοκεντρική θεματολογία, ο Χρήστου πήρε 6,04% «επιβεβαιώνοντας εκ νέου ότι το ΕΛΑΜ αποτελεί μία σταθερή δύναμη στο πολιτικό σύστημα» (Triga et al. 2024, σελ. 18).

Εκτός από την αποστασιοποίησή του από την ΧΑ, το ΕΛΑΜ δεν δίστασε να διαγράψει μέλη του τα οποία έδειξαν ανάρμοστη συμπεριφορά, (πχ. τον βουλευτή Α. Θεμιστοκλέους το 2021) ή είχαν εμπλοκή σε βίαια επεισόδια (πχ. τον δημοτικό σύμβουλο Λεμεσού Φ. Αλκιβιάδη το 2023), ενώ και θεσμικά είναι λιγότερο απομονωμένο καθώς ψήφισε τον προϋπολογισμό του 2021, και με τις δικές του ψήφους εξελέγη τελικά η πρόεδρος της Κυπριακής Βουλής το 2021.

Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας κανονικοποίησης του ΕΛΑΜ είναι και η πρόσκλησή του το 2024 σε συνέδριο της ομάδας των Ευρωπαίων Συντηρητικών & Μεταρρυθμιστών του Ευρωκοινοβουλίου. Η πρόσκληση αυτή συνοδεύτηκε και από πρόσκληση στο κόμμα να ενταχθεί στην εν λόγω ομάδα αν εκλέξει ευρωβουλευτή στις ευρωεκλογές του Ιουνίου του 2024¹⁵⁹⁷. Επίσης, σοβαρή ένδειξη επιτυχούς «κανονικοποίησης» του ΕΛΑΜ στο πολιτικό σκηνικό της Κύπρου αποτελεί η συμμετοχή ως υποψηφίων ευρωβουλευτών με το ψηφοδέλιό του στις ευρωεκλογές του 2024 του τέως Χρηματοοικονομικού Επιτρόπου Π. Ιωάννου και του τέως Αντιπροέδρου του κεντροδεξιού ΔΗΣΥ Μ. Πελεκάνου¹⁵⁹⁸.

Εν κατακλείδι, ως προς το θέμα της κανονικοποίησης, το ΕΛΑΜ έδειξε αξιοσημείωτη προσαρμοστικότητα καθώς, παρ' όλο που το ίδιο προήλθε από την ΧΑ, πήρε αποστάσεις από αυτήν μετά τον φόνο του Φύσσα και προέβη σε κινήσεις σαφούς κανονικοποίησης με το να διευρύνει την θεματολογία του, να αποπέμψει στελέχη που ενεπλάκησαν σε βίαια επεισόδια ή είχαν απρεπείς συμπεριφορές (κάτι που δεν έκανε η ΧΑ) και να επιλέξει να μην παραμείνει στο περιθώριο του Κοινοβουλίου αλλά να δείξει σημάδια διάθεσης συνεργασίας (με την ψήφιση του Προϋπολογισμού και την ψήφιση της Προέδρου του Κοινοβουλίου). Βεβαίως, είναι άγνωστο αν το ΕΛΑΜ θα είχε ακολουθήσει την ίδια πορεία «κανονικοποίησης» της πολιτικής του παρουσίας, αν δεν είχε λάβει χώρα ο φόνος του Φύσσα ή η καταδίκη της ΧΑ, και συνεπώς το ΕΛΑΜ θα είχε παραμείνει στενά συνδεδεμένο και συνεργαζόμενο με αυτήν.

¹⁵⁹⁷ Δαλίτης Φ. «Η κυπριακή ακροδεξιά χτίζει προφίλ με μοντέλο Μερόνι – Παρουσία στο ECR», 22.1.2024 διαθέσιμο στο <https://www.philenews.com/politiki/article/1430011/i-kipriaki-akrodexia-chtizi-profil-me-parousia-sto-sinedrio-tou-ecr/> [Πρόσβαση στις 22.1.2024]

¹⁵⁹⁸ Αθανασίου Θ. «Ικανοποίηση Χρίστου Χρίστου: Βρήκε τον φυσικό του χώρο ο Μάριος Πελεκάνος», 23.3.2024 διαθέσιμο στο <https://politis.com.cy/764260/article> [Πρόσβαση στις 25.3.2024]

3. Ευρύτερα συμπεράσματα

Ο Mudde έχει τονίσει ότι «μελέτες [της ιδεολογίας] ενός κόμματος μπορούν επίσης να παρέχουν σημαντικά και χρήσιμα στοιχεία για διεθνικές (cross-national) μελέτες επί οικογενειών κομμάτων. Αυτό που είναι βασικό, παρ' όλ' αυτά, είναι οι μελέτες επί των ιδεολογιών των κομμάτων να χρησιμοποιούν έννοιες που είναι σαφώς καθορισμένες, που χρησιμοποιούνται γενικότερα στον χώρο, και που μπορούν να 'ταξιδέψουν'» (Mudde 2000, σελ. 183).

Η μελέτη αυτή είναι η πρώτη και η μόνη που ιχνηλάτησε το ιδεολογικό προφίλ της ΧΑ με τρόπο συστηματικό και πλήρη και γι' αυτό τα συμπεράσματά της προσφέρονται για έναν ευρύτερο αναστοχασμό τόσο γύρω από θέματα ιδεολογίας όσο και γύρω από θέματα μεθοδολογίας σε ό,τι αφορά κόμματα και οργανώσεις με ιδεολογικές ρίζες στον εθνικοσοσιαλισμό, αλλά και γενικότερα γύρω από ακραία κόμματα και οργανώσεις.

3.1 Πού εντοπίζεται η πραγματική ιδεολογία ακραίων κινήματων

Ένα ενδιαφέρον σημείο που προέκυψε από την μελέτη μας είναι οι αξιοσημείωτες διαφορές στην ιδεολογία της ΧΑ, όπως εμφανιζόταν στις προεκλογικές της διακηρύξεις, σε σύγκριση με την ιδεολογία που εντοπίστηκε στην αρθρογραφία του περιοδικού της κατά τις ίδιες χρονικές περιόδους. Είδαμε ότι η «εξωστρεφής» ιδεολογία της ΧΑ συνέπιπτε με την «εσωστρεφή» (αυτή του περιεχομένου του περιοδικού) μέχρι το Β' Συνέδριο του 1992 και εν πολλοίς στις ευρωεκλογές του 1994. Κατόπιν, τόσο τα προεκλογικά προγράμματα της ΧΑ, όσο και οι μετωπικές της προσπάθειες (π.χ. Πατριωτική Συμμαχία) δεν προέβαλλαν τις ίδιες ιδεολογικές αρχές με το περιοδικό της. Αυτό γίνεται ιδιαίτερος αντιληπτό στις προεκλογικές και μετεκλογικές διακηρύξεις του 2012¹⁵⁹⁹.

Για τον λόγο αυτόν θα πρέπει – ειδικά όταν μελετώνται κόμματα ή κινήματα με ακραία ιδεολογία – να δίδεται ιδιαίτερο βάρος στην ανάλυση και της «εσωστρεφούς» ιδεολογίας τους και οι ερευνητές να μην αρκούνται στις προεκλογικές διακηρύξεις ή στο «εξωστρεφές» υλικό που τυχόν αυτά προβάλλουν. Το ζήτημα της εξωραϊσμένης εικόνας για την ιδεολογία ενός κόμματος που ενδέχεται να προβάλλουν τα προεκλογικά του προγράμματα το είχε αναδείξει και ο Mudde (2000) σε παρόμοια δική του μελέτη της ιδεολογίας των κομμάτων της άκρας δεξιάς, καθώς τα προεκλογικά προγράμματα απευθύνονται στο γενικό κοινό και σκοπός τους είναι η προσέλκυση ψηφοφόρων και η προβολή μιάς θετικής εικόνας για το κόμμα. Επιπλέον, το προεκλογικό πρόγραμμα έχει το μειονέκτημα ότι δεν κάνει ευθέως αναφορά σε θέματα ιδεολογίας αλλά περιέχει προτεινόμενες πολιτικές. Γι' αυτό και – όπου υπάρχουν – πρέπει να αναλύονται και οι ιδεολογικές διακηρύξεις που παρέχουν σαφέστερη εικόνα των ιδεολογικών καταβολών και παραμέτρων ενός κόμματος.

Για να αντιμετωπίσει αυτό το πρόβλημα, ο Mudde επέλεξε να συμπεριλάβει στην ανάλυσή του και τις κομματικές εφημερίδες, καθώς αυτές απευθύνονταν στα μέλη ή στους «φίλους» του κόμματος και άρα κρίθηκαν ως περισσότερο ειλικρινείς ως προς την πραγματική κομματική ιδεολογία. Μάλιστα, ο Mudde υπογράμμισε ότι για τον εντοπισμό της ιδεολογίας ενός κόμματος θα πρέπει να αναλύεται κομματικό υλικό που απευθύνεται τόσο προς τα «έξω» (γενικό κοινό) όσο και προς τα «μέσα» (μέλη και φίλοι) «προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί η πιθανότητα καταγραφής μόνο της 'βιτρίνας' του κόμματος» (Mudde 2007, σελ. 38). Για τον λόγο αυτό και η

¹⁵⁹⁹ Επισημαίνεται και πάλι ότι λόγω του φόνου του Φύσσα, το υλικό μετά τον Σεπτέμβριο του 2013 θεωρείται ως μη-αντιπροσωπευτικό καθώς από εκείνη την χρονική στιγμή και μετά, πρωταρχικός σκοπός της ΧΑ έγινε η αντιμετώπιση της δικαστικής δίωξης και όχι ο ιδεολογικός ή πολιτικός αγώνας.

δική μας μελέτη επικεντρώθηκε όχι τόσο στο «εξωστρεφές», αλλά κυρίως στο «εσωστρεφές» υλικό της ΧΑ.

Αντίστοιχο ζήτημα υπήρξε και στη μελέτη των Halikiouroulou et al. (2016) με την κωδικοποίηση του περιεχόμενου των προεκλογικών προγραμμάτων της ΧΑ με βάση τις θεματικές ενότητες του Comparative Agendas Project. Από την ανάλυση αυτή προέκυψε ότι τα τρία εξέχοντα θέματα στα προεκλογικά προγράμματα της ΧΑ του 2012 και του 2015 ήταν τα μακροοικονομικά θέματα, τα θέματα άμυνας και τα θέματα διακυβέρνησης, με το μεταναστευτικό να εντοπίζεται σε πολύ χαμηλότερη θέση από ό,τι οι ερευνητές περίμεναν. Επίσης, και πάλι στην εν λόγω μελέτη, ακριβώς λόγω της χρήσης αυτής της πηγής πληροφόρησης, οι ερευνητές έμειναν στο επίπεδο του εθνικού εθνικισμού από πλευράς ιδεολογικής ανάλυσης και δεν έφθασαν ποτέ στον φυλετισμό, ο οποίος αποτελεί το πραγματικό ιδεολογικό χαρακτηριστικό της ΧΑ.

Αντιστοίχως, με βάση την κωδικοποίηση των πολιτικών προγραμμάτων της ΧΑ για τα έτη 2012 και 2015, η οποία έχει γίνει από το Manifesto Research Project on Political Representation (MARPOR), το κόμμα κατέληγε να τοποθετείται στον άξονα «Αριστεράς-Δεξιάς» πολύ «αριστερότερα» από ό,τι θα έπρεπε με βάση την ιδεολογία του. Πιο συγκεκριμένα, με βάση τη θεματική κωδικοποίηση των πολιτικών προγραμμάτων της και με αναγωγή στην κλίμακα «1-10», η ΧΑ τοποθετείται μόλις στο 6,91 το 2012 και στο 5,12 το 2015 (Volkens et al., 2021). Το εύρημα αυτό καταδεικνύει ξεκάθαρα τους περιορισμούς που έχει η επικέντρωση μόνο σε προεκλογικά προγράμματα ή μόνο σε ποσοτικές αναλύσεις για την μελέτη της ιδεολογίας ακραίων κομμάτων. Η επικέντρωση μόνο σε προεκλογικά προγράμματα περιορίζει την ανάλυση μόνο σε «εξωστρεφές» υλικό, το οποίο παρέχει μία μετριοπαθέστερη εικόνα, και η ποσοτική καταγραφή της συχνότητας εμφάνισης λέξεων ή προτάσεων στο προεκλογικό πρόγραμμα εντοπίζει ελλιπώς το πραγματικό ιδεολογικό σκεπτικό πίσω από την κάθε πρόταση που περιλαμβάνεται στο πολιτικό πρόγραμμα ενός ακραίου κόμματος. Τέλος, σε ό,τι αφορά στην «αριστερότερη» κατάταξη της ΧΑ με βάση το πολιτικό της πρόγραμμα, αυτή ενδέχεται να οφείλεται στο γεγονός ότι σε αυτό συμπεριλαμβάνονται αρκετές προτάσεις στήριξης των πιο αδύναμων κοινωνικών στρωμάτων.

Συμπερασματικά, τα ευρήματα της μελέτης μας επιβεβαίωσαν τις επισημάνσεις του Mudde, και συνεπώς συνιστάται στους ερευνητές της ιδεολογίας κομμάτων ή κινημάτων – ειδικά των ακραίων – όχι μόνο να συμπεριλαμβάνουν στις μελέτες τους και «εξωστρεφές» υλικό, αλλά να αναλύουν και επαρκείς ποσότητες «εσωστρεφούς» υλικού (υλικού που απευθύνεται στα μέλη ή στους οπαδούς, π.χ. κομματική εφημερίδα ή περιοδικό).

3.2 «Γενικός Φασισμός» και Εθνικοσοσιαλισμός

Τα ευρήματά μας συνηγορούν με την επισήμανση του Βούλγαρη ότι η ΧΑ ήταν «η μόνη ακροδεξιά οργάνωση με ευθεία αναφορά στον ναζισμό»¹⁶⁰⁰. Όπως τονίζει η Carter, τα ναζιστικά ή νεοναζιστικά κόμματα μπορούν να θεωρηθούν όχι μόνο ως μία υπο-ομάδα της ακροδεξιάς, αλλά ακόμα και ως υπο-ομάδα των φασιστικών κομμάτων (Carter 2005, σελ. 21). Όμως, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η ΧΑ ουδέποτε αυτοχαρακτηρίστηκε ως «φασιστική» και θεωρούσε την «άκρα δεξιά» ως επικίνδυνο εχθρό της.

Όπως επισημαίνουν οι Camus και Lebourg, «ο χαρακτηρισμός 'νεο-ναζί' θα πρέπει να αποδίδεται μόνο σε εκείνα τα κινήματα τα οποία υπερασπίζονται τον φυλετισμό, τον βιολογικό και ευγονικό ρατσισμό, την υπεροχή της λευκής φυλής... και τον φυλετικό αντισημιτισμό, όλα βασικά δόγματα της Κοινωνικής Ρατσιστικής Διακήρυξης η οποία συντάχθηκε από την Νέα

¹⁶⁰⁰ Βούλγαρης Γ. «Τρεις προειδοποιήσεις για το μέλλον», *Το Βήμα* [Νέες Εποχές] 10 Οκτωβρίου 2021, σελ. 3/27.

Ευρωπαϊκή Τάξη το 1971 και αποτελεί ένα από τα βασικά κείμενα αυτής της ομάδας. Αυτές οι ομάδες εναγκαλίζονται θεωρίες συνωμοσίας ως την κοσμοθεωρία τους και αρνούνται την απτή πραγματικότητα της γενοκτονίας των Εβραίων. Λατρεύουν τον Εθνικό Σοσιαλισμό και το πρόσωπο του Αδόλφου Χίτλερ και υπό αυτήν την άποψη συχνά ομοιάζουν με κινήματα αιρέσεων» (Camus and Lebourg 2017, σελ. 54).

Η παραπάνω περιγραφή ταιριάζει απόλυτα με την ιδεολογία και την κοσμοθεωρία της ΧΑ, η οποία υπενθυμίζεται ότι ξεκίνησε συνεργαζόμενη με την «Νέα Ευρωπαϊκή Τάξη» και εξέδωσε στα ελληνικά δύο διακηρύξεις της. Μάλιστα, όπως τονίζει ο Camus, η Νέα Ευρωπαϊκή Τάξη προήλθε από *«το πιο σκληροπυρηνικό νεοναζιστικό κομμάτι»* (Camus 2012, σελ. 233) του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Κινήματος, από το οποίο αποσχίσθηκε τον Σεπτέμβριο του 1951 και δραστηριοποιήθηκε κυρίως μέχρι το 1985.

Επιπλέον, τα ευρήματα δεικνύουν το αδόκιμο της χρήσης του όρου «φασισμός» για την συλλογική περιγραφή όλων των αυταρχικών κινήματων και κομμάτων της άκρας δεξιάς, καθώς υπάρχουν σοβαρές ιδεολογικές διαφορές μεταξύ τους. Επίσης, ο όρος «φασισμός» είναι αρκετά αόριστος για την περιγραφή της ιδεολογίας κινήματων και κομμάτων που έλκουν τις ιδεολογικές τους ρίζες απευθείας από την εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία της Μεσοπολεμικής Γερμανίας.

Το γεγονός ότι οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου (2015) εξέτασαν την ιδεολογία της ΧΑ υπό το πρίσμα του [γενικού] «φασισμού» (και όχι ειδικά του εθνικοσοσιαλισμού), εκτός του ότι είχε ως συνέπεια την υποβάθμιση της σημασίας του αντισημιτισμού στην ιδεολογία της ΧΑ, τις οδήγησε επιπλέον στην ουσιαστική ταύτιση του φυλετισμού με τον εθνικό εθνικισμό, παρά τις σαφείς διαφορές στο περιεχόμενο των δύο όρων. Γι' αυτό και στην μελέτη τους παρατηρείται και μία ποικιλία στους όρους που χρησιμοποίησαν για την ιδεολογία της ΧΑ [*«προσεγγίζει περισσότερο... στον Ναζισμό»* (σελ. 14), *«προσεγγίζει περισσότερο τον ριζοσπαστικό αυταρχικό εθνικισμό»* (σελ. 18-19), ενώ ως μία από τις κύριες ιδεολογικές συνιστώσες της ΧΑ θεωρούν τον *«υπερεθνικισμό»* (σελ.119)].

Επίσης, η μελέτη των Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου, καθώς βασίσθηκε σε στοιχεία από το 2012 και κατόπιν (και όχι προγενέστερα) και επειδή προσπάθησε να τα συγκρίνει με την έννοια του γενικού φασισμού (και όχι με τις ιδεολογικές παραμέτρους του εθνικοσοσιαλισμού, όπως κάνει η δική μας μελέτη), δεν εντόπισε τον αντισημιτισμό ως βασικό ιδεολογικό χαρακτηριστικό στοιχείο της ΧΑ – ο οποίος, όπως είδαμε, είναι εξίσου σημαντικός με τον φυλετισμό της. Αντιθέτως, ο «διεθνής σιωνισμός» ιχνηλατείται από τις Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου απλώς ως ένας από τους πολλούς «εξωτερικούς εχθρούς» της Ελλάδας – μαζί με τις ΗΠΑ, την Γερμανία, το ΔΝΤ, την ΕΕ – τους οποίους επεσήμαινε η ΧΑ (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 114 και 119). Όμως, ο αντισημιτισμός αποτελεί δομικό ιδεολογικό χαρακτηριστικό της ΧΑ, συνδέεται απευθείας και άρρηκτα με άλλες παραμέτρους του εθνικοσοσιαλισμού της (τόσο με τον φυλετισμό όσο και με τον ολοκληρωτισμό / αντικοινοβουλευτισμό), και έχει πολύ ευρύτερο περιεχόμενο από το να αποτελεί ο «Σιωνισμός» απλώς μία από τις πολλές ξένες δυνάμεις που «καταπιέζουν» το ελληνικό έθνος.

Συνεπώς, η μελέτη της ιδεολογίας οργανώσεων ή κομμάτων που δηλώνουν «εθνικοσοσιαλιστικά» ή που έλκουν την ιδεολογική καταγωγή τους από τον εθνικοσοσιαλισμό θα πρέπει να γίνεται σε σύγκριση με τα διακριτά χαρακτηριστικά της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας και όχι με την έννοια του «γενικού φασισμού», η οποία σε τέτοιες περιπτώσεις δεν βοηθά ούτε στην ιδεολογική διάκριση ούτε στην ιδεολογική σύγκριση.

3.3 Άκρα Δεξιά, Εθνικισμός και Φυλετισμός

Οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου τονίζουν ότι «το γεγονός ότι, από όλη τη Δυτική Ευρώπη, μόνο στην Ελλάδα παρατηρήθηκε η άνοδος μιας άκρας δεξιάς φασιστικού τύπου δείχνει πόσο σημαντικό είναι να διακρίνουμε ανάμεσα στους διαφορετικούς τύπους ακροδεξιών κομμάτων που μπορεί να έχουν επιτυχία στη σύγχρονη Ευρώπη» (Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου 2015, σελ. 149).

Στην τυπολογία της «άκρας δεξιάς» (far right) ως όρου-ομπρέλα που αναλύεται εσωτερικά σε «ακραία/εξτρεμιστική δεξιά» (extreme right) και σε «ριζοσπαστική δεξιά» (radical right), η ΧΑ θα τοποθετούνταν στην πρώτη υποδιαίρεση, καθώς κατά τους Bjorgo και Ravndal, «αυτό που ξεχωρίζει τους εξτρεμιστές από τους ριζοσπάστες, είναι το ότι οι εξτρεμιστές απορρίπτουν την δημοκρατία και προωθούν την βία ή άλλα παράνομα ή μη-δημοκρατικά μέσα ως θεμιτά» (Bjorgo and Ravndal 2019, σελ. 3).

Η κατηγοριοποίηση αυτή συμβαδίζει με την από το 2013 επισήμανση του Ηλ. Νικολακόπουλου ότι «η ΧΑ δεν είναι ούτε καν το γαλλικό Εθνικό Μέτωπο, δεν είναι ούτε ο Χάιντερ στην Αυστρία... Είναι κάτι πολύ χειρότερο. Δηλαδή η ΧΑ έχει ομολόγό της το αντίστοιχο ουγγρικό κόμμα Τζόμπικ το οποίο διαθέτει τάγματα εφόδου, επιτίθεται στους Ρομά, έχει αντισημιτικό λόγο»¹⁶⁰¹. Μία δεκαετία αργότερα, την ίδια επισήμανση επανέλαβε κι ο Τάκης Σ. Παππάς, ο οποίος τόνισε ότι το Εθνικό Μέτωπο, οι Σουηδοί Δημοκράτες και οι Αδελφοί Ιταλοί «δεν συμπεριφέρονται με αντιδημοκρατικό ή αντισυστημικό τρόπο... [Κ]ανένα από αυτά τα κόμματα δεν μοιάζει με τη δική μας Χρυσή Αυγή»¹⁶⁰².

Ακόμα και σε επίπεδο Ελλάδας, ο Θ. Διαμαντόπουλος έχει υπογραμμίσει ότι «το κόμμα-κίνημα της Χρυσής Αυγής ελάχιστα κοινά έχει με τις προηγούμενες μεταπολιτευτικά απόπειρες πολιτικής έκφρασης της ακροδεξιάς λογικής»¹⁶⁰³, ενώ ο Γ. Βούλγαρης έχει επισημάνει «την εξαιρετικότητα του ναζιστικού φαινομένου», διακρίνοντας την ΧΑ από τον ΛΑΟΣ και τονίζοντας ότι «η ΧΑ αποτελεί μοναδική ή σπάνια περίπτωση» (Βούλγαρης 2013, σελ. 40). Αντιστοίχως, το περιοδικό «Σύγχρονα Θέματα» έχει υποστηρίξει ότι «η ΧΑ συνιστά μια ποιοτική τομή»¹⁶⁰⁴.

Τα ευρήματα από την μελέτη της ιδεολογίας της ΧΑ δικαιώνουν την παρατήρηση της Carter (2005), ότι τόσο τα φυλετιστικά όσο και τα φασιστικά/νεο-φασιστικά κόμματα αποτελούν ιδιαίτερο τύπο ακροδεξιού κόμματος, κάτι που ισχύει ακόμα περισσότερο για τα ναζιστικά / νεο-ναζιστικά κόμματα τα οποία, λόγω της ιδεολογικής ιδιαιτερότητάς τους, αποτελούν διακριτή υποκατηγορία των φασιστικών κομμάτων. Επιπλέον, όπως πολύ εύστοχα υπογραμμίζουν οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου, «η Χρυσή Αυγή είναι ένα νεο-Ναζιστικό κόμμα και επομένως η άνοδος του θα πρέπει να γίνει κατανοητή εντός του πλαισίου των θεωριών του φασισμού/Ναζισμού παρά στις ευρύτερες θεωρίες που προσπαθούν να κατανοήσουν την άνοδο των παραλλαγών της ριζοσπαστικής δεξιάς στην μεταπολεμική Ευρώπη» (Halikiouroulou and Vasilopoulou 2015, σελ. 24).

Για τον λόγο αυτόν, η διαγραμματική παρουσίαση της άκρας δεξιάς όπως έγινε από τον Pirro (2023), και η οποία παρατέθηκε στο Πρώτο Κεφάλαιο, δεν είναι επαρκής για να καταδείξει την ιδεολογική διαφοροποίηση της ΧΑ και αντίστοιχων εθνικοσοσιαλιστικών κομμάτων τόσο από τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς όσο και από τα άλλα κόμματα της ακραίας δεξιάς, τα οποία δεν είναι όμως εθνικοσοσιαλιστικά. Από τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά της ακραίας δεξιάς

¹⁶⁰¹ Συνέντευξη σε Μ. Μπαλαούρα «Η ΔΗΜΑΡ δεν έχει λόγο ύπαρξης αν δεν πάρει αποστάσεις», *Εποχή* 23 Ιουνίου 2013, σελ. 7.

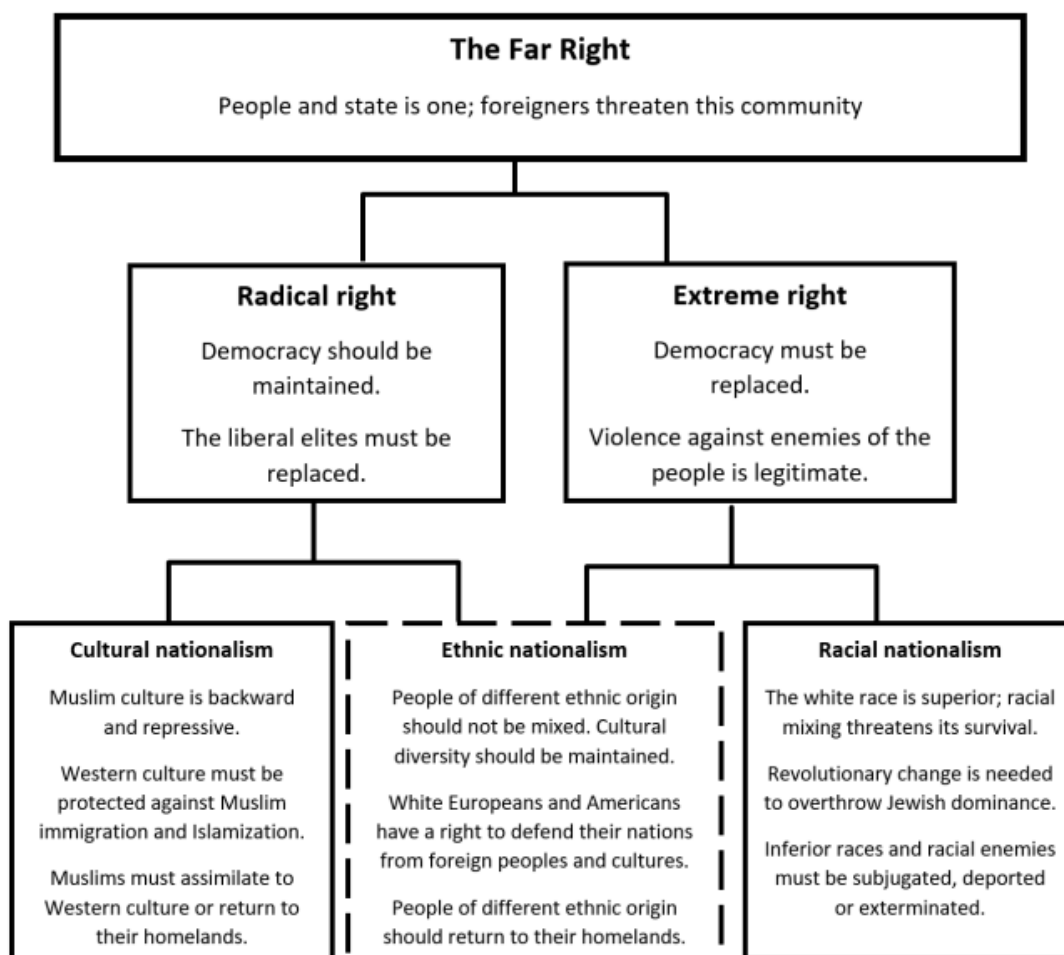
¹⁶⁰² Παππάς Τ. «Νέο σκηνικό συστημικού νατιβισμού», *Καθημερινή* 25 Σεπτεμβρίου 2022, σελ. 33.

¹⁶⁰³ Διαμαντόπουλος Θ. «Ποιος γεννάει τα αυγά (του φιδιού);». Αναρτήθηκε στις 4.9.2012 στο <https://www.tanea.gr/2012/09/04/opinions/poios-gennaiei-ta-ayga-toy-fidiou/> [Πρόσβαση στις 5.9.2012].

¹⁶⁰⁴ «Η ναζιστική απειλή» [Συντακτικό σημείωμα], *Σύγχρονα Θέματα*, τ. 116 [Ιανουάριος-Μάρτιος 2012], σελ. 5.

το μόνο που εντοπίζεται επακριβώς στην ιδεολογία της ΧΑ είναι η αντιδημοκρατικότητα. Από την άλλη, ο νατιβισμός δεν είναι ιδεολογικά συνώνυμος με τον φυλετισμό, καθώς μπορεί να προκύπτει και από τον εθνικισμό, ενώ ο αυταρχισμός ως ισχυρό κράτος που επιβάλλει τον νόμο και την τάξη απαντάται σε διάφορες ιδεολογίες. Επιπλέον, η τυπολογία αυτή υποβαθμίζει τον κομβικό ρόλο του αντισημιτισμού στην εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία. Συνεπώς, η περιγραφή της ιδεολογίας της ΧΑ ως ιδεολογίας ενός «ακραίου δεξιού» κόμματος είναι σε σημαντικό βαθμό αφαιρετική.

Γενικώς, η περίπτωση της ΧΑ επιβεβαιώνει το συμπέρασμα του Mudde ότι η έννοια του εθνικισμού «είναι πολύ γενική και παρέχει πολύ λίγη δυνατότητα διάκρισης» (Mudde 2000, σελ. 180), καθώς βρίσκεται πιο ψηλά στην αφαιρετική κλίμακα της ιδεολογίας. Αυτή η πολύ σημαντική εννοιολογική διαφοροποίηση καταγράφεται επαρκέστερα από την διαγραμματική απεικόνιση που έχουν κάνει οι Bjorgo και Ravndal (2019), η οποία πέραν της διαφοροποίησης της άκρας δεξιάς σε ριζοσπαστική δεξιά και σε ακραία δεξιά, προχωρά σε ένα δεύτερο επίπεδο διάκρισης, στο οποίο διαφοροποιούνται ο πολιτισμικός εθνικισμός, ο εθνοτικός εθνικισμός και ο φυλετικός εθνικισμός (φυλετισμός).

Πηγή: Bjorgo και Ravndal (2019), σελ. 3

Στο διάγραμμα των Bjorgo και Ravndal (2019), η ΧΑ θα τοποθετούνταν στην ακραία δεξιά, και στην υποκατηγορία «φυλετικός εθνικισμός» (racial nationalism), καθώς, σύμφωνα πάλι με τους Bjorgo και Ravndal, οι φυλετικοί εθνικιστές «αγωνίζονται για μία κοινωνία βασισμένη στις ιδέες της φυλετικής καθαρότητας και ασπάζονται ολοκληρωτικές αρχές. Αντλούν ιδεολογική έμπνευση από ιδέες που προήλθαν από τον Εθνικοσοσιαλισμό, τον Φασισμό, το [κίνημα] Christian Identity, ή από παραλλαγές της λευκής υπεροχής. Η κοσμοθεωρία τους βασίζεται συνήθως σε αντι-σημιτικές θεωρίες συνομοσπίας, οι οποίες υποστηρίζουν ότι οι Εβραίοι προωθούν την μετανάστευση, τον εξισωτισμό και την φυλετική επιμειξία για να καταστρέψουν την λευκή φυλή. Τα κινήματα αυτά απορρίπτουν την δημοκρατία και τις έννοιες των οικουμενικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεωρούν την βία απαραίτητη και θεμιτή για να πετύχουν τους εκπνεφρασμένους στόχους τους. Εκτιμούν ότι ένας φυλετικός πόλεμος θα συμβεί τελικά»¹⁶⁰⁵ (Bjorgo and Ravndal 2019, σελ. 4-5).

Από την ανωτέρω κατηγοριοποίηση των Bjorgo and Ravndal, αλλά και από τα ευρήματα της μελέτης μας, καθίσταται προφανές ότι η ιδεολογία της ΧΑ δεν είναι απλός «εθνικισμός» (ακόμα και στην εθνοτική παραλλαγή του), αλλά φυλετισμός (αυτό που οι Bjorgo and Ravndal αποκαλούν με τον όρο «racial nationalism»). Μάλιστα, σύμφωνα με ανάλυση των Rigney και Holmes, ο συνώνυμος όρος «λευκός εθνικισμός» (white nationalism), που χρησιμοποιούν κάποιες οργανώσεις, δεν θα πρέπει να υιοθετείται από πολιτικούς επιστήμονες και δημοσιολογούντες, καθώς το περιεχόμενό του δεν συνάδει με το ακαδημαϊκό περιεχόμενο του όρου «εθνικισμός», αλλά θα πρέπει να θεωρείται «πρωτίστως ως ένας ευφημισμός για τις δραστηριότητες αυτών των ομάδων, παρά ως μία πραγματική αντανάκλαση του σωβινισμού τους, του ρατσισμού και άλλων προκαταλήψεων» (Rigney and Holmes 2023, σελ. 521).

Αξίζει να σημειωθεί ότι τον Οκτώβριο του 1998, η περιφερειακή διοίκηση Βορείου Ελλάδος της ΧΑ διοργάνωσε ένα Πανερωπαϊκό Συνέδριο εθνικών νεολαίων, το οποίο είχε ως «κύριο θέμα... το μέλλον της Λευκής Φυλής»¹⁶⁰⁶ και χαιρετίστηκε «από κάθε λευκό εθνικιστικό κίνημα»¹⁶⁰⁷. Σε διεθνές συνέδριο που διοργάνωσε το Μέτωπο Νεολαίας της ΧΑ τον Σεπτέμβριο του 2004, οι συμμετέχοντες τόνισαν την «ανάγκη της συντονισμένης δράσης των Λευκών Εθνικιστικών Κινήματων παγκοσμίως με κεντρικό πυρήνα την Ευρώπη» και συζήτησαν για «το μέλλον του Λευκού ανθρώπου»¹⁶⁰⁸. Αντιστοίχως, στο τεύχος 21 (Β' περίοδος-Ιαν. 2005) του περιοδικού «Αντεπίθεση», αντί για τον όρο «Λευκή Φυλή», χρησιμοποιείται ο όρος «Λευκό Έθνος» (σελ. 4), ενώ σε ομιλία του στο Fest der Voelker που διοργάνωσε το 2005 το Γερμανικό NPD, ο εκπρόσωπος της ΧΑ έκανε λόγο για «Λευκούς Εθνικιστές» και για «Λευκά Εθνικιστικά Κινήματα»¹⁶⁰⁹.

Στα μέσα του 2007, ο Μιχαλολιάκος δήλωνε ότι «ο Λευκός Ευρωπαίος είναι ο φυσικός Φυλετικός μας αδελφός, ακόμη και όταν είναι εγκληματίας, πράγμα που δεν συμβαίνει με τον οποιοδήποτε καθώς πρέπει μαύρο ή κίτρινο, ακόμη και εάν είναι... Χριστιανός Ορθόδοξος και ομιλεί Ελληνικά!»¹⁶¹⁰.

Ομοίως, και στα μέσα του 2008, η ΧΑ δήλωνε: «Εμείς, ξεκάθαρα και αδιαπραγμάτευτα, επιλέξαμε το δρόμο της Αντίστασης. Μαζί με τους φυλετικούς αδερφούς μας από την Κοινή μας Πατρίδα, τη Μητέρα Ευρώπη, αποφασίσαμε να πολεμήσουμε για το Δίκαιο και τη Σωτηρία του

¹⁶⁰⁵ Ειδικά ως προς το θέμα του φυλετικού πολέμου, υπενθυμίζεται ότι η ΧΑ είχε εκδώσει στα Ελληνικά το μυθιστόρημα «The Turner Diaries», το οποίο αφορούσε έναν φυλετικό πόλεμο.

¹⁶⁰⁶ «Ευρώπη ισχυρή εθνικιστική», Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 253, 6-12 Νοεμβρίου 1998, σελ. 5.

¹⁶⁰⁷ «Χρυσή Αυγή 1998», Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 262, 8-14 Ιανουαρίου 1999, σελ. 5.

¹⁶⁰⁸ Καρυτιανός Π. «6^η Εθνικιστική Κατασκήνωση», *Resistance + Αντεπίθεση* τ. 20 [Β' Περίοδος], Οκτώβριος 2004, σελ. 23.

¹⁶⁰⁹ Ν. Γ. «Fest der Voelker: η δική μας Ευρώπη!», *Resistance + Αντεπίθεση* τ. 24 [Β' Περίοδος], Σεπτέμβριος 2005, σελ. 37.

¹⁶¹⁰ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Φυλετική ιδέα και ρατσισμός», Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 622, 25 Ιουλίου 2007, σελ. 16.

Λευκού Ανθρώπου. Ο στόχος μας ξεκάθαρος. Να ολοκληρώσουμε ό,τι δεν πρόλαβε ο τελευταίος Οδηγός της Ευρώπης. Να επιστρέψουμε στην εποχή που ο Άρειος Άνθρωπος ήταν πραγματικά Ελεύθερος... Ναι! Εθνικός Σοσιαλισμός!... Για μια Ευρώπη Λευκή και Δίκαιη, Ισχυρή και Ελεύθερη από την καπιταλιστική τυραννία και τη μαρξιστική σκλαβιά»¹⁶¹¹.

Την ίδια οπτική διατήρησε η ΧΑ ακόμα και μετά την είσοδό της στην Βουλή καθώς, σε ανταπόκριση για την συμμετοχή της στο 7^ο Πανευρωπαϊκό συνέδριο του Ισπανικού κόμματος MSR τον Νοέμβριο του 2012, αναφέρθηκε ότι «[η] μεγάλη επιτυχία που σημείωσε το κίνημά μας και... [η] συνεχής του άνοδος... αποτελεί μία μεγάλη ελπίδα για τους απανταχού λευκούς εθνικιστές»¹⁶¹².

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, την επίμονη παρουσία φυλετισμού (racialism) στα έντυπα της ΧΑ εντόπισε και ο Έλληνας (Ellinas 2020, σελ. 66-67), παρά το γεγονός ότι η μελέτη του δεν επικεντρωνόταν στην ιδεολογία της ΧΑ, αλλά στην οργανωτική της ανάπτυξη. Επιπλέον, όπως καταδείχθηκε και στο Κεφάλαιο 4 της παρούσας μελέτης, η ίδια η «Χρυσή Αυγή» επεσήμαινε ότι ο εθνικοσοσιαλισμός ήταν ευρύτερος και πληρέστερος του εθνικισμού και αποτελούσε ολοκληρωμένη κοσμοθεωρία θεμελιωμένη στην φυλετική ταυτότητα.

Επομένως, η επισήμανση που έχουν κάνει διάφοροι μελετητές (π.χ. Χαλικιόπουλου and Βασιλοπούλου 2013, Βρακοπούλου and Χαλικιόπουλου 2019) ότι η ΧΑ αποτελεί διακριτή περίπτωση και δεν είναι συγκρίσιμη με τα άλλα «ακροδεξιά» κόμματα της Ευρώπης, δεν αφορά κυρίως – ή δεν αφορά μόνο – στην από μέρους της ΧΑ απόρριψη του κοινοβουλευτισμού, ούτε μόνο στην τάση της για χρήση βίας για την επίτευξη πολιτικών στόχων, αλλά πρέπει να εντοπιστεί και στη σαφή ιδεολογική διαφοροποίησή της από τα κόμματα αυτά, καθώς η δική της ιδεολογία εδράζεται στον φυλετισμό, ενώ των περισσότερων άλλων ευρωπαϊκών «ακροδεξιών» κομμάτων εδράζεται στον εθνικισμό – ακόμα και αν αυτός είναι εθνικός.

Κατά τον Bieber, ο εθνικός (ethnic) εθνικισμός «ορίζεται από την καταγωγή, όπου μόνον εκείνοι που γεννιούνται εντός του έθνους είναι μέλη της κοινότητας και η υπηκοότητα είναι επουσιώδης (irrelevant)» (Bieber 2020, σελ. 12). Όπως όμως έχει διευκρινίσει ο Smith, «στην πραγματικότητα, όλα τα έθνη και οι εθνικισμοί τους είναι, στην ρίζα, 'εθνικοί' ιστορικά μιλώντας και παρ' όλο που το έθνος μπορεί με τον καιρό να υπερβεί μία δεδομένη εθνότητα (ethnicity) και να ενσωματώσει άλλες εθνικές ομάδες (ethnies) εντός μίας ευρύτερης πολιτικής κοινότητας, αντλεί την κινητοποιητική του δύναμη από την κοινή πεποίθηση της μοναδικής καταγωγής (ancestry) και ιστορίας» (Smith 2010, σελ. 109)¹⁶¹³. Για τους λόγους αυτούς είναι χρήσιμη, τόσο εννοιολογικά όσο και για λόγους ανάλυσης, η σαφής διαφοροποίηση του εθνικού εθνικισμού από τον φυλετισμό, στην οποία προβαίνουν οι Bjorgo και Ravndal με την τυπολογία τους.

Επιπλέον, ο Opler έχει επισημάνει ότι «καθ' όλο το *Mein Kampf* ο Χίτλερ χρησιμοποιεί την λέξη εθνότητα (nationality) ως συνώνυμο για την [Αρία] φυλή (race)» (Opler 1945, σελ. 779). Αντίστοιχα, για την ιδεολογία της ΧΑ, το έθνος ήταν το «ιστορικό τέκνο» της φυλής, και η φυλή αποτελούσε την «κοιτίδα και μήτρα» του έθνους¹⁶¹⁴. Δηλαδή, η διαμόρφωση των ευρωπαϊκών εθνών, κατά την ΧΑ, αναγόταν στην (κοινή) Λευκή/Αρία φυλή, η οποία αποτελεί το επίκεντρο της φυλετιστικής κοσμοθεωρίας. Αυτή η σημαντική εννοιολογική και ιδεολογική διαφορά του φυλετισμού από τον εθνικό εθνικισμό δεικνύει γιατί αυτές οι δύο έννοιες θα πρέπει να διαφοροποιηθούν με σαφήνεια.

¹⁶¹¹ Κέλτης Ηλ. «Με οδηγό τις Ιδέες μας... ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΜΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΟΙ», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 645, 2 Ιουλίου 2008, σελ. 7.

¹⁶¹² Αυγερινός Ν. «Καθήκον και Πεπτωμένο», *Μαϊανδρος* τ. 2 [Φεβρουάριος 2013], σελ. 48.

¹⁶¹³ Για την εθνική προέλευση των συγχρόνων εθνών, δες και Smith (1988).

¹⁶¹⁴ Φιλίππου Ι. «Το Έθνος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 53 [20 Απριλίου 1990], σελ. 11.

Ο Heywood θεωρεί τον Ναζισμό ως μία ακραία έκφραση μίας συγκεκριμένης μορφής εθνικισμού, του «επεκτατικού» εθνικισμού, ο οποίος βασίζεται σε μία πίστη ανωτερότητας ή υπεροχής και χαρακτηρίζεται από επιθετικότητα και μιλιταρισμό. Ο εθνικισμός αυτός είναι γνωστός και με τον όρο «σοβινισμός». Κατά τον Heywood, «ο Γερμανικός σοβινισμός βρήκε την ακραία του έκφραση στα ρατσιστικά και αντισημιτικά δόγματα που αναπτύχθηκαν από τους Ναζί» (Heywood 2007, σ 321). Μάλιστα, ο Griffin υπογραμμίζει ότι δεν θα πρέπει να θεωρείται ο εθνοτικός εθνικισμός (völkisch nationalism) ως «άμεσος πρόδρομος του Ναζισμού» (Griffin 1994, σελ. 86) καθώς ο τελευταίος προέκυψε από έναν ειδικό συνδυασμό διαφόρων δυνάμεων που διαμόρφωσαν το επαναστατικό κίνημα του Χίτλερ.

Το ζήτημα που υπάρχει με τον ακριβή όρο που αποδίδει την ιδεολογία της ΧΑ το εντοπίζει και ο Βανδώρος, ο οποίος, βασιζόμενος στα επίσημα κείμενα της ΧΑ (ιδεολογικές διακηρύξεις, πολιτικά προγράμματα) του 2012 και του 2016, επισήμανε ότι σε αυτά το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου «φυλή» δεν είναι απολύτως σαφές, με αποτέλεσμα να μην διαφοροποιείται από τον όρο «έθνος». Γι' αυτό και ο Βανδώρος συμπέρανε ότι ενώ η πραγματική ιδεολογία της ΧΑ είναι ο «εθνοφυλετισμός», εκείνη εμφανίζεται στα επίσημα κείμενά της να προβάλλει πτυχές ελληνικού εθνικισμού.

Όπως χαρακτηριστικά επισήμανε ο Βανδώρος, η ΧΑ ορίζει την φυλή ως την «καταγωγική αρχή του έθνους... [το οποίο] συγκροτείται στη βάση του φυλετικού δεσμού και της αποκλειστικά βιολογικής του μετάδοσης... Έτσι το έθνος ορίζεται ως φυλή κατά τρόπο αναντικατάστατο και ανεξάλειπτο» (Βανδώρος 2019, σελ. 212). Μάλιστα ο ίδιος τονίζει ότι «αυτό που πρέπει να προσεχθεί δεν είναι βέβαια η ιδέα ότι το ανήκειν σε ένα έθνος προκύπτει και μέσω δεσμών αίματος, αλλά ότι προκύπτει αποκλειστικά μέσω του αίματος... Κοντολογίς, το έθνος θεωρείται ως βιολογική κοινότητα» (Βανδώρος 2019, σελ. 213).

Την ουσιαστική αυτή διάκριση μεταξύ του περιεχομένου του φυλετισμού από τον εθνικισμό είχε κάνει εδώ και πολλές δεκαετίες ο Βεζανής, ο οποίος υπογράμμιζε ότι «η θεωρία της φυλής αποχωρίζει από τας ρίζας [της κοινής καταγωγής, της κοινής γλώσσας, της κοινής θρησκείας, των κοινών παραδόσεων] μίαν: την έννοιαν της καταγωγής. Ενώ το έθνος λαμβάνει υπ' όψιν και τας άλλας 3 ρίζας και λέγει ότι αυτή η γνώσις της κοινωνικότητας, αυτή η συνείδησις των κοινών πεπρωμένων ημπορεί να στηρίζεται και εις την καταγωγήν και εις τας άλλας 3 ρίζας» (Βεζανής 1957, σελ. 6).

Αυτό που δεν προκύπτει από τις ιδεολογικές διακηρύξεις και τα πολιτικά προγράμματα της ΧΑ, στα οποία βασίσθηκε ο Βανδώρος – αλλά προκύπτει από την ανάλυση της αρθρογραφίας των περιοδικών της –, είναι ότι η ΧΑ όχι απλώς προτάσσει την κοινή καταγωγή ως το αναγκαίο κριτήριο του ανήκειν ή όχι στο έθνος, αλλά επιπλέον «υποτάσσει» το έθνος (το κάθε ευρωπαϊκό έθνος) στην Λευκή/Αρια φυλή. Στην ουσία, και όπως έχει αναφέρει η ΧΑ στην αρθρογραφία της, ο εθνικοσοσιαλισμός αποτελεί την υπέρβαση του εθνοτικού εθνικισμού και την υιοθέτηση μιάς κοσμοθέασης σε επίπεδο Λευκής/Αριας φυλής. Υπενθυμίζεται ότι, κατά την ΧΑ, «ο εθνικοσοσιαλισμός... περικλείει τον εθνικισμό, αλλά τον υπερβαίνει κατά μέγιστο πλάτος και περιεχόμενο... Για μας τους εθνικοσοσιαλιστές... ο εθνικισμός μας δεν είναι παρά μία μονάχα διάσταση της Κοσμοθεωρίας μας... Ο εθνικισμός μας... δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά ευθυγραμμισμένος και προσανατολισμένος προς την πραγμάτωση της Νέας Εθνικοσοσιαλιστικής Ευρωπαϊκής Κοινότητας»¹⁶¹⁵. Όπως χαρακτηριστικά επισήμαινε και ο Φιλίππου, «ο Εθνικοσοσιαλισμός είναι η αρμονική υπέρβαση του Εθνικισμού, που θεμελιώνεται στο Φυλετικό Αρχέτυπο»¹⁶¹⁶.

¹⁶¹⁵ «Ο εθνικισμός ως απλή θεωρητική διάσταση του εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 31 [Δεκέμβριος 1987], σελ. 9.

¹⁶¹⁶ Φιλίππου Ι. «Η βιοθεωρία του Εθνικοσοσιαλισμού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 7.

Την διαφοροποίηση του εθνικοσοσιαλισμού από τον εθνικισμό είχε επισημάνει ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '80 και το εθνικοσοσιαλίζον στέλεχος του Κόμματος της 4^{ης} Αυγούστου και κύριος αρθρογράφος του περιοδικού «Το Κίνημα» Ανδρέας Δενδρινός, ο οποίος τόνιζε ότι «ο Εθνοκοινωνισμός... είναι και αυτός Κοσμοθεωρία, αλλά διαφοροποιημένη από τον απλό Εθνικισμό. Αποτελεί ένα άλλο, υψηλότερο και πιο εξελιγμένο στάδιο του Εθνικισμού, και ως τέτοιο, πιο σύνθετο... είναι πλατύτερο και έχει πλατύτερη αποστολή από τον απλό εθνικισμό... Και ο γερμανικός εθνικοσοσιαλισμός, ως αναβίωσις του Αρχαιοελληνικού Εθνοκοινωνισμού... [έ]δινε – και δίνει – απαντήσεις σε όλα τα προβλήματα του 20^{ου} αιώνας, που βασανίζουν την λευκή φυλή που έδωσε τον πολιτισμό. Είχε παρεμφερή αποστολή προς ομοφύλους, δηλαδή προς τα μέλη της ίδιας Μεγάλης Φυλής της Ευρώπης»¹⁶¹⁷. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Δενδρινός υπήρξε ένας από τους προσκεκλημένους ομιλητές στο Β' Συνέδριο της ΧΑ το 1992¹⁶¹⁸.

Το βασικό αυτό σημείο ιδεολογικής διαφοροποίησης επισήμαναν το καλοκαίρι του 1980 και στελέχη του Κόμματος της 4^{ης} Αυγούστου, τα οποία συναντήθηκαν στην Ελλάδα με αντιπροσωπεία της γαλλικής εθνικοσοσιαλιστικής οργάνωσης FANE. Στις συναντήσεις αυτές, τα στελέχη του Κ4Α διαπίστωσαν ότι «οι Γάλλοι Εθνοκοσσιαλισταί της FANE σκέπτονται και ενεργούν ως 'Λευκοί Ευρωπαίοι', οι οποίοι θεωρούν τα σύνορα με τους ομοφύλους λαούς ως κακώς υπάρχοντα. Συγκεκριμένα, σε ερώτησή μας, πώς θα αντιδρούσαν αν οι Γερμανοί θεωρούσαν την Αλσατία Γερμανική, απήντησαν πώς αυτό δεν παίζει κανένα ρόλο... Αρκεί να πρόκειται περί εθνικοσοσιαλιστικών καθεστώτων. Αυτός είναι και ο λόγος που έχουν πρότυπο τον Χίτλερ κι όχι κάποιον Γάλλο... [Ο] κύριος λόγος που πιστεύουν στον Χίτλερ είναι απλούστατα το ότι δεν νοιώθουν Γάλλοι περισσότερο από Ευρωπαίοι»¹⁶¹⁹.

Αντίστοιχο σκεπτικό εξέφραζε το 1998 μέλος του ελληνικού εθνικοσοσιαλιστικού μουσικού συγκροτήματος «Iron Youth», το οποίο σε συνέντευξή του στην εφημερίδα «Χρυσή Αυγή», επισήμαινε ότι «ο Εθνικισμός, υπάρχει περίπτωση, εκφρασμένος μέσα σε στενά εθνικά πλαίσια να χρησιμοποιηθεί από διάφορους εχθρούς της Φυλής και του Έθνους μας ως άλλοθι για να συρθεί ένας Άρειος λαός εναντίον άλλου Αρείου λαού... Ο Εθνικοσοσιαλισμός αποδέχεται τις εθνικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των Αρείων λαών, αλλά αποκλείει τη διαστρεβλωμένη, 'εθνικιστική' ανάδειξη των διαφοροποιήσεων αυτών σε αιτία πολέμου. Ποιοί κέρδισαν από τον Α' και Β' Παγκόσμιο Πόλεμο; Σίγουρα όχι τα έθνη, τα Άρεια έθνη... Είμαστε υπερήφανοι που είμαστε Έλληνες, αλλά είμαστε άλλο τόσο υπερήφανοι που είμαστε Άρειοι»¹⁶²⁰.

Η σημαντική αυτή ιδεολογική διαφοροποίηση του εθνικοσοσιαλισμού από τον εθνικισμό υπήρξε διαρκής. Για παράδειγμα, το 2004, το εθνικοσοσιαλιστικό περιοδικό «Γαμμάδιον»¹⁶²¹ υπογράμμιζε: «Το Γαμμάδιον, συμμορφούμενο με το παράδειγμα των Waffen SS, καθώς και όλων των Μεγάλων Εθνοκοσσιαλιστών μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, υποτάσσει το συμφέρον του Έθνους στο συμφέρον της Φυλής... [Η] διάβρωση των σημερινών εθνών-κρατών από την εβραϊκή διαστροφή είναι δυστυχώς μη αναστρέψιμη. Αλλά και στην εντελώς απίθανη περίπτωση που ένα μικρό έθνος-κράτος, όπως η χώρα μας, αποτίναζε τον εβραϊκό ζυγό, οι γεωπολιτικοί συσχετισμοί είναι πλέον τέτοιοι, που κάθε επανορθωτική απόπειρα θα στραγγαλιζόταν εν τη γενέσει της. Επομένως, είναι καθήκον του κάθε Εθνοκοσσιαλιστή ν' αποτινάξει τα τελευταία ξέφτια νομιμοφροσύνης απέναντι στο έθνος-κράτος του και να τοποθετηθεί ξεκάθαρα στο

¹⁶¹⁷ Δενδρινός Α. «50 χρόνια 1933-1983: μία δοκιμή αναβίωσης του Αρχαιοελληνικού Εθνοκοινωνισμού», *Το Κίνημα* τ. 103, Ιούνιος 1983, σελ. 26-27.

¹⁶¹⁸ Βλάχος Ι. «12 Απριλίου 1992: ημέρα ΟΡΟΣΗΜΟ για την Πατρίδα και το Λαό», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 71 [20 Μαΐου 1992], σελ. 16.

¹⁶¹⁹ «Εμείς είμαστε Έλληνες, αυτοί Γερμανοί!», *Ελληνικόν Αύριον* τ. 31 [Ιανουάριος – Φεβρουάριος 1981], σελ. 15.

¹⁶²⁰ «Iron Youth: υπερασπιστές της αλήθειας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 233, 20-26 Μαρτίου 1998, σελ. 6-7.

¹⁶²¹ Το «Γαμμάδιον» κυκλοφόρησε μόλις 8 τεύχη, από το 2004 ως το 2006.

πλευρό των Συντρόφων του, από οπουδήποτε κι αν προέρχονται. Οι εθνικές παραδόσεις και πολιτισμοί θα ξανανθίσουν, μόνον αν ολόκληρη η Λευκή Φυλή... αναπνεύσει ελεύθερη»¹⁶²².

Η διαφορά του εθνικισμού από τον φυλετισμό φαίνεται ανάγλυφα και στο μήνυμα του αρχηγού της φυλετιστικής οργάνωσης National Alliance Erich Gliebe επί τη ευκαιρία της συνεργασίας της οργάνωσής του με την Χρυσή Αυγή για την έκδοση του περιοδικού «Resistance + Αντεπίθεση». Στο μήνυμα αυτό αναφερόταν: «οι ηγετικές Λευκές οργανώσεις ανά τον κόσμο, επισημαίνουν ότι η φυλή έρχεται πρώτη. Πριν το Έθνος, πριν τη γλώσσα και πριν οποιαδήποτε άποψη περί θρησκείας, οικονομίας και τρόπου διακυβέρνησης... Ο καιρός του ασήμαντου εθνικισμού έχει περάσει... Παρόλο που προτιμώ τον όρο 'Λευκός Φυλετιστής' για να περιγράψω τον εαυτό μου... πολλοί εκ των συναγωνιστών μας είναι υπέρ του όρου 'Φυλετιστής Εθνικιστής'. Εάν προτιμάτε να αποκαλείτε τον εαυτό σας 'Φυλετιστή Εθνικιστή', να είστε σίγουροι ότι θα θυμάστε ποια λέξη είναι πρώτη»¹⁶²³.

Κάτι αντίστοιχο είχε γράψει και ο στρατηγός των SS Léon Degrelle, ο οποίος είχε επισημάνει ότι «ο Χίτλερ... είχε ξεπεράσει το στάδιο του εθνικισμού... [Ο] Χίτλερ είχε υπάρξει Αυστριακός, ύστερα Γερμανός, κατόπιν Μεγαλογερμανός, στην συνέχεια 'Γερμανικός' και τέλος διείδε και συνέλαβε την μεγαλοσύνη της δημιουργίας της Ευρώπης» (Ντεγκρέλ 1992, σελ. 70 και 72). Μάλιστα, σε συνέντευξή του το 1988, είχε υποστηρίξει ότι «ο Αδόλφος Χίτλερ ήταν ένας ηγέτης ταγμένος στην υπηρεσία όχι μόνο του λαού του αλλά και όλης της Ευρωπαϊκής φυλής»¹⁶²⁴.

Την άποψη αυτή υποστηρίζει και ο Πέιν, ο οποίος επισημαίνει ότι «από τεχνικής απόψεως, ο Χίτλερ δεν ήταν, αυστηρά μιλώντας, απλώς ένας Γερμανός εθνικιστής, αφού η έννοια της νορδικής φυλής... επεκτεινόταν και σε συγκεκριμένους άλλους λαούς – ή τμήματα συγκεκριμένων άλλων λαών – στην Κεντρική και τη Βόρεια Ευρώπη» (Πέιν 2000, σελ. 232). Γι' αυτό και κατά τον Πέιν, ο εθνικοσοσιαλισμός «συνιστά ένα ιδιαίτερο ριζοσπαστικό είδος νεωτερικού επαναστατισμού», το οποίο αντικαθιστά τον παραδοσιακό εθνικισμό «από τη φυλετική επανάσταση» (Πέιν 2000, σελ. 669).

Μάλιστα, όπως εύστοχα υπογραμμίζει ο Eatwell, «παρ' όλο που ο ναζιστικός ρατσισμός εδραζόταν κυρίως επί της βιολογίας, δεν ήταν μοναδικά εθνικιστικός. Το βιολογικό επιχείρημα αποτελούσε κατά κάποιον τρόπο μία γεωπολιτική υπεράσπιση όλων των Άριων λαών, και συνεπαγόταν έναν εμβρυϊκό Ευρωπαϊσμό... Κάποιοι εξέχοντες μη-Γερμανοί/Ιταλοί φασίστες, για παράδειγμα ο Degrelle, ο Mosley και ο Szalasi, έβλεπαν ολοένα και περισσότερο μία Ευρωπαϊκή παρά εθνική διάσταση στις πολιτικές τους. Από το 1945 οι πιο προσεκτικοί και διανοούμενοι Ευρωπαίοι φασίστες έχουν δείξει μία ακόμα μεγαλύτερη τάση προς κάποια μορφή Ευρωπαϊσμού παρά εθνικισμού» (Eatwell 1992, σελ. 179).

Κατά τον Eatwell, το σκεπτικό αυτών των φασιστών ηγετών μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν ότι ο εθνικισμός οδήγησε μετά το 1939 σε έναν «Ευρωπαϊκό εμφύλιο», από τον οποίον βγήκαν αποδυναμωμένα ακόμα και τα μεγαλύτερα Ευρωπαϊκά κράτη και κερδισμένοι ήταν ο σοβιετικός κομμουνισμός και ο αμερικανικός καπιταλισμός. Ως λύση για την επανένιχση της Ευρώπης προέκριναν ένα Ευρωπαϊκό όραμα πολιτικής και πολιτισμικής ενότητας (Eatwell 2013, σελ. 488).

Το 1989 η ΧΑ έκανε λόγο για το όραμα «της Ενωμένης Ευρώπης των Αρίων Εθνών, του πολιτισμού και της ευημερίας»¹⁶²⁵ και αναφερόταν σε «Ενωμένη Εθνικοσοσιαλιστική Ευρώπη».

¹⁶²² Καλογιάννης Δ. «Τι είναι το Γαμμάδιον», *Γαμμάδιον* τ. 4 [Χειμερινό Ηλιοστάσιο 2004], σελ. 6.

¹⁶²³ Gliebe E. «Να εργαστούμε όλοι μαζί για την νίκη», *Resistance + Αντεπίθεση* τ. 14 [Β' Περίοδος], Οκτώβριος – Νοέμβριος 2003, σελ. 4.

¹⁶²⁴ «Συνέντευξη από έναν στρατηγό των Waffen SS», *Αντίδοτο* τ. 18 (χωρίς χρονολογία), σελ. 16. Από τα συμπραζόμενα στο τεύχος προκύπτει ότι πρέπει να εκδόθηκε κατά τα τέλη του 1988 – αρχές 1989.

¹⁶²⁵ Πάλλας Κ. «Νομικό Βήμα», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 50 [Νοέμβριος 1989], σελ. 25.

Το 1993, μετά το Β' Συνέδριο, η ΧΑ τόνιζε ότι «η Ευρώπη εννοουμένη σαν οντότητα φυλετική είναι η Λευκή Ευρωπαϊκή Φυλή. Σαν σύνολο Πολιτιστικό είναι το αποτέλεσμα του Ελληνικού διαφωτισμού, όπως προέκυψε στο πέρασμα των χιλιετιών. Σαν οντότητα πολιτική και κοινωνική είναι ο τρόπος συμβιώσεως όπως διαμορφώθηκε από το αρχαίο Ελληνικό άστυ... και φυσικά ουδεμία σχέση έχει... με την σημερινή δυτικού τύπου 'δημοκρατία'»¹⁶²⁶. Βασισμένη στην οπτική αυτή, η ΧΑ έκανε λόγο για «μία μελλοντική ένωση των Ευρωπαϊκών Εθνών σε έναν κοινό οργανισμό, βασισμένο και εμπνευσμένο από την Μεγάλη Ιδέα του Κοινωνικού Εθνικισμού»¹⁶²⁷.

Σε αντίστοιχο συμπέρασμα με τον Eatwell καταλήγει και ο Brouwer (2022), ο οποίος, αναφερόμενος στις προσπάθειες συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών φασιστικών κινήματων και προσωπικοτήτων κατά την δεκαετία του 1930 και στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1940, επισημαίνει ότι «αν κάποιος όντως θεωρήσει τον εθνικισμό ως βασικό στοιχείο του φασισμού, τότε αυτό φαίνεται λογικά να σημαίνει ότι ο διεθνικός (transnational) φασισμός είναι – τουλάχιστον εν μέρει – παράδοξος» (Brouwer 2022, σελ. 29). Επιπλέον, τονίζει ότι «πολλοί μεμονωμένοι φασίστες δεν θεωρούν τον εθνικισμό ως βασικό στοιχείο του φασισμού· και, λόγω αυτού, οι περισσότεροι εξ αυτών δεν θα θεωρήσουν τον διεθνικό φασισμό ως εγγενώς παράδοξο» (Brouwer 2022, σελ. 29).

Κατόπιν των ανωτέρω, ο Brouwer συμπεραίνει ότι με την πάροδο του χρόνου και ειδικά μετά το 1945 «είναι προφανές ότι διακριτές ομάδες φασιστών έχουν αντικαταστήσει τον εθνικισμό με τον ρατσισμό (racism). Για πολλούς από αυτούς 'η λευκή φυλή' έχει μετατραπεί στον κοινό παρονομαστή, ο οποίος είναι εγγενώς διεθνικός. Ο ισχυρισμός περί υπεράσπισης της 'λευκής υπεροχής' εναντίον υποτιθέμενων κοινών εχθρών είναι ένα ξεκάθαρο παράδειγμα ενός αφηγήματος που περιέχει 'παν-φασιστικό ρομαντισμό', βασισμένο στον διεθνικό φυλετισμό (racialism)» (Brouwer 2022, σελ. 30).

Οι επισημάνσεις αυτές εξηγούν και την «ειδωλοποίηση», από πλευράς της ΧΑ, των Waffen SS, τα οποία πολέμησαν κατά του «Εβραιο-μπολσεβικισμού» στο Ανατολικό Μέτωπο, καθώς συμπεριελάμβαναν και μεραρχίες εθελοντών από διάφορες άλλες χώρες της Ευρώπης πέραν της Γερμανίας (π.χ. Νορβηγία, Γαλλία, Βέλγιο, Ολλανδία) και επομένως ταιριάζουν στο ιδεολογικό χαρακτηριστικό ενός Ευρωπαϊκού φυλετισμού. Μάλιστα, όπως τονίζουν οι Feldman και Pollard, τα Waffen SS παίζουν «έναν βασικό ρόλο στις σύγχρονες έννοιες του Παν-Ευρωπαϊκού ρατσισμού και φασισμού» και έχουν «μία κεντρική θέση στην μυθολογία κάποιων νεοναζιστικών κινήματων» (Feldman and Pollard 2016, σελ. 330-331).

Ο Ευρωπαϊσμός και ο Παν-Αριανισμός που προκύπτουν από τον φυλετισμό εξηγούν την συνεργασία της ΧΑ με την «Νέα Ευρωπαϊκή Τάξη» στις αρχές της δεκαετίας του '80 (η οποία αναφερόταν σε «εθνικοευρωπαϊκές» δυνάμεις¹⁶²⁸, είχε ως στόχο την «πολιτική ένωση[η] της Ευρώπης»¹⁶²⁹ και εν τέλει «μία [παγκόσμια] συνομοσπονδία Αρίων»¹⁶³⁰), κατόπιν με την World Union of National Socialists και το «Ευρωπαϊκό Κίνημα»¹⁶³¹, αλλά και με την αμερικανική Resistance Records στα πλαίσια του περιοδικού «Αντεπίθεση». Επίσης, εξηγεί και το

¹⁶²⁶ «Εθνικισμός και Ευρώπη», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 8, 28 Φεβρουαρίου-3 Μαρτίου 1993, σελ. 8. Το ίδιο άρθρο, με τον ίδιο τίτλο, είχε αναδημοσιευθεί και το 1998 (*Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 253, 6-12 Νοεμβρίου 1998, σελ. 4).

¹⁶²⁷ «Εθνικισμός και Ευρώπη», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 8, 28 Φεβρουαρίου-3 Μαρτίου 1993, σελ. 8. Το ίδιο άρθρο, με τον ίδιο τίτλο είχε αναδημοσιευθεί και το 1998 (*Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 253, 6-12 Νοεμβρίου 1998, σελ. 4).

¹⁶²⁸ *Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981*, σελ. 12, 14 και 15.

¹⁶²⁹ *Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981*, σελ. 3.

¹⁶³⁰ *Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις – Τέταρτη Διακήρυξις της Βαρκελώνης – 1981*, σελ. 8.

¹⁶³¹ Το 1987 η ΧΑ συμμετείχε στο συνέδριο της World Union of National Socialists (WUNS) [δες περιοδικό «Χρυσή Αυγή», τ. 31, σελ. 16] και κατόπιν στο Ευρωπαϊκό Κίνημα, το οποίο ήταν «φυσική εξέλιξη της WUNS και μοναδικό πραγματικά ζωντανό εκβλάστημά της» («Νέα απ' όλον τον κόσμο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 41 [Ιανουάριος 1989], σελ. 37).

ενδιαφέρον της ΧΑ για επικοινωνία και συνεργασία με ομοειδείς οργανώσεις της Νότιας Αφρικής και των ΗΠΑ¹⁶³², παρ' όλο που τα κράτη αυτά διαφέρουν σημαντικά από τα εθνικά κράτη της Ευρώπης και αντιμετωπίζουν πολύ διαφορετικά προβλήματα.

Όπως υπογραμμίζει ο Drábik «σύμφωνα με πολλούς νεοναζί, η πτώση της ιδεολογίας τους και η στρατιωτική ήττα στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν η συνέπεια της υπερβολικά σωβινιστικής και σεχταριστικής φύσης του μεσοπολεμικού φασισμού. Με απλά λόγια, ο φασισμός δεν ήταν αρκετά παγκόσμιος, απέτυχε να συνδέσει ομοϊδεάτες από διάφορα έθνη και επομένως δεν μπορούσε να νικήσει ενάντια στη διεθνή συνωμοσία των φιλελεύθερων, των κομμουνιστών ή των Εβραίων. Μετά τον πόλεμο χρειάστηκε να αναπτύξουν μια υπερεθνική ενότητα και συνεργασία ...Για αυτόν τον λόγο, τα νεο-Ναζιστικά κινήματα συχνά προσπαθούν να δημιουργήσουν νεοναζιστικές 'διεθνείς', και στην περίπτωση πολλών, η έννοια του έθνους μάλλον παραμερίζεται ...Κατάλαβαν ότι κανένα έθνος δεν είναι αρκετά δυνατό για να πάρει τον έλεγχο του κόσμου από μόνο του ...Αυτό το τμήμα του νεο-Ναζιστικού ... φάσματος μετατοπίστηκε σε μια θέση διεθνικής συνεργασίας βασισμένης κυρίως στην έννοια της 'λευκής φυλής'. Τώρα είναι η λευκή φυλή και όχι ένα συγκεκριμένο έθνος που απειλείται και συνεπώς πρέπει να καθαρθεί και να αναγεννηθεί» (Drábik 2022, σελ. 419).

Αντίστοιχη επισήμανση έχει κάνει και ο Griffin, ο οποίος κάνει λόγο για «διεθνοποίηση» του ναζισμού, τονίζοντας ότι «μόλις απογυμνώθηκε από τις συγκεκριμένα γερμανικές συνδηλώσεις του 'Τρίτου Ράιχ', ο Ναζισμός έγινε η ιδεολογία του αγώνα της λευκής υπεροχής για τη διάσωση του πολιτισμού από τους υποτιθέμενους εχθρούς του (Εβραίους, κομμουνιστές, τους φυλετικά κατώτερους, φιλελεύθερους κλπ), είτε σε αυστηρά Ευρωπαϊκή (Νέα Ευρωπαϊκή Τάξη, CEDADE) ή πλανητική κλίμακα (World Union of National Socialists, Σύνδεσμος για την Παν-Νορδική Φιλία). Και στις δύο περιπτώσεις... η εθνική ή εθνοτική διάσταση του αγώνα για αναγέννηση δεν εγκαταλείφθηκε, αλλά υπήχθη σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, έτσι ώστε οι Σουηδοί ή οι Αμερικανοί Ναζί να μπορούν να αισθάνονται ότι ο αγώνας για την αναγέννηση του έθνους ή της πατρίδας τους δεν είναι παρά ένα πεδίο μάχης σε έναν διεθνή φυλετικό πόλεμο» (Griffin 2000, σελ. 167).

Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1998, ο Μιχαολιάκος προέβλεπε ότι «πολύ γρήγορα θα ξεσπάσει ένας πόλεμος φυλετικός και κοινωνικός»¹⁶³³ και υπογράμμιζε ότι «στη σημερινή παγκόσμια πραγματικότητα της τεραστίας κινήσεως κεφαλαίων διά μέσω των χρηματιστηρίων, στην σημερινή Ευρώπη του Μάαστριχτ και της ΟΝΕ δεν θα ήταν δυνατόν να δοθεί η δυνατότητα της υπάρξεως μίας Ελλάδος εθνικιστικής. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο και ο αγώνας μας ξεφεύγει από τα στενά εθνικά του πλαίσια και είναι ένας αγώνας για τον ανθρώπινο πολιτισμό πέρα από καθορισμένα όρια και γεωγραφικά εμπόδια. Δηλαδή, για να μπορέσουμε να δημιουργήσουμε την Ελλάδα που θέλουμε, πρέπει να αλλάξουμε και τον κόσμο»¹⁶³⁴.

Μάλιστα, ο Griffin (2000) επισημαίνει ότι από την δεκαετία του '70, μία νέα γενιά των «Παγκόσμιων Ναζιστών» (Universal Nazis), όπως τους αποκαλεί, διατήρησε την φανατική πίστη της στην διάνοια του Αδόλφου Χίτλερ, και στόχευσε την προπαγάνδα της προς την εργατική τάξη, κυρίως μέσω ρατσιστικής heavy metal και rock μουσικής και μέσω των οργανωμένων δικτύων hooligans ποδοσφαιρικών ομάδων, οι οποίοι εμφορούνταν από ρατσιστικές απόψεις. Αντιστοίχως, και η Sela-Shayovitz (2016) επισημαίνει ότι σήμερα ο

¹⁶³² Ενδεικτικό της αρκετά στενής συνεργασίας είναι το γεγονός ότι ο επικεφαλής της φυλετιστικής οργάνωσης National Alliance (ΗΠΑ) William Pierce ήταν ομιλητής σε ένα Πανευρωπαϊκό Συνέδριο που διοργάνωσε η ΧΑ στην Θεσσαλονίκη τον Οκτώβριο του 1998 (δες Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 253, 6-12 Νοεμβρίου 1998, σελ. 5 και Χρυσή Αυγή [περιοδικό] τ. 115 [Μάρτιος-Απρίλιος 2004], σελ. 49).

¹⁶³³ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Όποιος θέλει να ζήσει, ας πολεμήσει!», Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 235, 3-9 Απριλίου 1998, σελ. 12.

¹⁶³⁴ Μιχαολιάκος Ν. Γ. «Εθνικισμός και πολιτικός 'ρεαλισμός'», Χρυσή Αυγή [εφημερίδα] αρ. φ. 253, 6-12 Νοεμβρίου 1998, σελ. 8.

νεοναζισμός αποτελεί ένα «παγκόσμιο κίνημα» στην εξάπλωση της ιδεολογίας του οποίου παίζουν βασικό ρόλο δύο παράγοντες: η μουσική White Power και το διαδίκτυο. Όπως τονίζουν οι Corte και Edwards, «η έννοια του να ανήκεις τοπικά σε μια White Power οργάνωση, και να είσαι συνδεδεμένος με μια φανταστική παγκόσμια κοινότητα του 'λευκού έθνους', ελκύει πολλούς νέους σε διάφορα επίπεδα» (Corte and Edwards 2008, σελ. 17).

Η ΧΑ, μέσω των δυνατοτήτων που της παρέιχε το διαδίκτυο, μέσω της «Γαλάζιας Στρατιάς», μέσω της διακίνησης White Power, Οι και NSBM μουσικής, μέσω του περιοδικού «Αντεπίθεση» και μέσω της συνεργασίας της με την Resistance Records ακολούθησε παρόμοια βήματα.

Η σαφής διάκριση του φυλετισμού από τον εθνικισμό εξηγεί γιατί οι φυλετιστές μπορούν εύκολα να συνεργάζονται σε διεθνικό επίπεδο ενώ η διεθνής συνεργασία μεταξύ των εθνικιστών είναι περιορισμένη. Όπως χαρακτηριστικά υπογραμμίζουν οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου, «τα εθνικιστικά κόμματα έχουν ένα *de facto* πρόβλημα στην διαμόρφωση διεθνών συμμαχιών. Αυτό εξηγεί γιατί κατά το παρελθόν τα περισσότερα από αυτά έτειναν να παραμένουν ανεξάρτητα στο ευρωκοινοβούλιο και να ψηφίζουν αποκλειστικά στην βάση του εθνικού συμφέροντος» (Halikiopoulou and Vasilopoulou 2014, σελ. 288).

Αξίζει να σημειωθεί ότι, παρά τις ομοιότητες στις πολιτικές τους προτάσεις, τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς στο Ευρωκοινοβούλιο έχουν ενταχθεί σε τρεις διαφορετικές ομάδες κομμάτων: κάποια στην ομάδα των Ευρωπαϊών Συντηρητικών και Αναμορφωτών (European Conservatives and Reformists – ECR), κάποια άλλα στην ομάδα «Ευρώπη της Ελευθερίας και της Άμεσης Δημοκρατίας» (Europe for Freedom and Direct Democracy – EFDD) και άλλα στην ομάδα «Ευρώπη των Εθνών και της Ελευθερίας» (Europe of Nations and Freedom) [McDonnell and Werner, 2018].

Μάλιστα, μελέτη βασισμένη στις ψηφοφορίες κάθε κόμματος στο Ευρωκοινοβούλιο κατά την περίοδο 2009-2014 κατέδειξε ότι «τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς δεν ακολουθούν μία κοινή στρατηγική ως προς την ψήφο... [και] τουλάχιστον εντός του πλαισίου του Ευρωκοινοβουλίου, ... δεν λειτουργούν ως μία οικογένεια κομμάτων» (Cavallaro et al 2018, σελ. 339) ούτε στα οικονομικά θέματα, ούτε καν στο μεταναστευτικό.

Το συμπέρασμα αυτό υποστηρίζεται από πιο πρόσφατη ανάλυση από τους Bressanelli και de Candia (2023) της ψήφου των ευρωβουλευτών του Fdl στην Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά την περίοδο από τον Ιούλιο του 2019 μέχρι τον Ιούνιο του 2022. Η ανάλυση αυτή έδειξε ότι η ψήφος των ευρωβουλευτών του κόμματος ταυτίσθηκε σε ποσοστό 91% με την πλειονότητα των ευρωβουλευτών της ομάδας ECR στην οποία ανήκει το Fdl, σε ποσοστό 74% με την ψήφο της πλειονότητας του κεντροδεξιού Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος, και μόλις σε ποσοστό 53% με την ψήφο της πλειονότητας των ευρωβουλευτών της ομάδας Identity & Democracy (μετεξέλιξη της ομάδας ENF).

Συμπερασματικά, η διάκριση του φυλετισμού από τον εθνικισμό ως ιδεολογικής παραμέτρου έχει όχι μόνο ουσία, αλλά και επιστημονική αξία για την διενέργεια μελετών συγκριτικής πολιτικής, καθώς η κάθε μία από αυτές τις παραμέτρους συνδέεται συνήθως με άλλα ιδεολογικά χαρακτηριστικά (π.χ. ο φυλετισμός είναι συνηθέστερο να συνδέεται με πολιτική βία). Επιπροσθέτως, όπως επισημαίνει ο Freedom, η γενική ιδεολογία του φασισμού «περιλαμβάνει επίσης έννοιες ηγεσίας, αναγεννητικής επανάστασης, και ολοκληρωτισμού, οι οποίες απουσιάζουν από τον 'ισχνό' (*thin-centered*)¹⁶³⁵ εθνικισμό, αλλά όλες εμφανίζονται σε

¹⁶³⁵ Ως «ιδεολογία ισχνού πυρήνα» (*thin-centered ideology*) θεωρείται εκείνη η οποία έχει «έναν περιορισμένο πυρήνα συνδεδεμένο με ένα στενότερο εύρος πολιτικών εννοιών» (Freedom 1998, σελ. 750). Ο εθνικισμός μπορεί, υπό μίαν έννοια, να θεωρηθεί ως τέτοια ιδεολογία καθώς, στην βασική του μορφή, έχει ως πυρήνα την έννοια του «έθνους» χωρίς να δεσμεύεται από συγκεκριμένες προτάσεις σε

διαφορετικούς φασιστικούς σχηματισμούς» (Freeden 1998, σελ. 763). Οι διαφορές αυτές του φυλετισμού / εθνικοσοσιαλισμού με τον εθνικισμό οδηγούν σε διαφορετική πολιτική συμπεριφορά τους φορείς τους (π.χ. η δι-εθνική συνεργασία μεταξύ εθνικιστικών κομμάτων είναι – λόγω των πολιτικών διαφορών τους – δυσκολότερη και πολύ πιο περιορισμένη συγκριτικά με την αντίστοιχη συνεργασία φυλετιστικών οργανώσεων).

3.4 Ριζοσπαστισμός, εξτρεμισμός και ο όρος-ομπρέλα «άκρα δεξιά»

Ήδη από το 1970, ο Sartori είχε προειδοποιήσει για τον κίνδυνο του «εννοιολογικού ξεχειλώματος» στη Συγκριτική Πολιτική, του οποίου το αποτέλεσμα είναι ότι «τα κέρδη από την επέκταση της [εννοιολογικής] κάλυψης τείνουν να αντιστοιχίζονται από απώλειες στην ακρίβεια των υποδηλώσεων (*connotative precision*)», όταν η κατηγοριοποίηση «οδηγεί σε ψευδο-ισοδυναμίες (*pseudo-equivalences*)» (Sartori 1970, σελ. 1035). Μάλιστα, τόνιζε ότι «όσο χαμηλότερη δυνατότητα διάκρισης έχει μία έννοια, τόσο περισσότερα δεδομένα συγκεντρώνονται αστόχως, δηλαδή, τόσο μεγαλύτερη είναι η παραπληροφόρηση» (Sartori 1970, σελ. 1039), καθώς «απλές γενικότητες οδηγούν μόνο στην ασάφεια και στην εννοιολογική συσκότιση» (Sartori 1970, σελ. 1041).

Επιπλέον, ο Mudde επισημαίνει ότι «το θέμα των ...ορίων και των ταξινομήσεων [των κομμάτων] απέχει πολύ από το να είναι απλώς ακαδημαϊκό, γιατί καθορίζουν ποια κόμματα ανήκουν σε ποια ομάδα, και επομένως ποια κόμματα μπορούν να συγκριθούν σε διεθνική έρευνα ως 'όμοια'. Η απόδειξη των διαφορών θέσεων που περιλαμβάνουν πολιτικά κόμματα εξαρτάται επομένως σε μεγάλο βαθμό από την ακρίβεια με την οποία γίνεται η αρχική ταξινόμηση των κομμάτων» (Mudde 2000, σελ. 183-184). Τέλος, ήδη από το 1995, ο Kitschelt υπογράμμισε ότι «η εννοιολογική εξομοίωση της Νέας με την Παλιά [φασιστικής προέλευσης] Ριζοσπαστική Δεξιά μπορεί να είναι θεωρητικά ανεπαρκής για να εξηγήσει το νέο φαινόμενο όσο και πολιτικώς επικίνδυνη ...Η κακή ανάλυση σπανίως οδηγεί σε αποτελεσματικές πολιτικές στρατηγικές (αντιμετώπισης)» (Kitschelt 1995, σελ. 4).

Η σαφής διάκριση του εθνικισμού από τον φυλετισμό καταδεικνύει και ότι είναι εσφαλμένη η άποψη ότι τα μόνα διαφοροποιητικά στοιχεία μεταξύ ριζοσπαστικής και ακραίας/εξτρεμιστικής δεξιάς είναι η υποστήριξη από την δεύτερη της χρήσης βίας και ο αντικοινοβουλευτισμός. Μία εξίσου σημαντική ιδεολογική διαφορά είναι και η υιοθέτηση του φυλετισμού από κάποιες οργανώσεις που εμπίπτουν στην δεύτερη, σε αντίθεση με τον εθνικισμό (πολιτισμικό ή εθνοτικό) της πρώτης. Το γεγονός αυτό προσθέτει ένα ακόμα επιχείρημα στην άποψη ότι η υιοθέτηση του όρου «άκρα δεξιά» (*far right*) ως όρου-ομπρέλα που συμπεριλαμβάνει τόσο την ριζοσπαστική δεξιά (*radical right*) όσο και την ακραία/εξτρεμιστική δεξιά (*extreme right*) δεν είναι δόκιμη επιστημονικά, καθώς «ομαδοποιεί» κόμματα και οργανώσεις που έχουν μεγάλες διαφορές τόσο ως προς την ιδεολογία όσο και ως προς την πολιτική τακτική τους.

Υπό τον όρο «άκρα δεξιά» (*far right*), κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς, τα οποία αποδέχονται το κοινοβουλευτικό πλαίσιο, ομαδοποιούνται με οργανώσεις αντιδημοκρατικές και βίαιες. Επίσης, κόμματα που προβάλλουν έναν πολιτισμικό ή εθνοτικό εθνικισμό ομαδοποιούνται με ρατσιστικές οργανώσεις. Για παράδειγμα, πόσο χρήσιμος για επιστημονική ανάλυση μπορεί να είναι ο όρος «άκρα δεξιά» όταν περιλαμβάνει το Ολλανδικό PVV του Geert Wilders, το οποίο είναι εθνικιστικό, δημοκρατικό και υπέρ του Ισραήλ, με την ΧΑ, η οποία είναι φυλετιστική, αντιδημοκρατική και αντισιμιτική; Αλλά ακόμα και σε εθνικό επίπεδο, πόσο «ακριβής» είναι τοποθέτηση των «Ανεξαρτήτων Ελλήνων» και της «Χρυσής Αυγής» στην ίδια ομάδα κομμάτων

θέματα πολιτειακής μορφής, οικονομίας κλπ. Όπως έχει εύστοχα παρατηρήσει ο Wimmer, ο εθνικισμός είναι «πολυσημασιολογικός (*polysemantic*) και εύκαμπτος» (vom Hau et al. 2023, σελ. 814).

[αυτών της «άκρας δεξιάς» (“far right parties”), την οποίαν κάνουν οι Τσίρμπας και Σωτηρόπουλος, όταν οι ίδιοι έχουν ιδεολογικά διαχωρίσει τους μεν από τους δε, χαρακτηρίζοντας τους ANEL ως «εθνικιστές» (“nationalist”) και την ΧΑ ως «νεοναζιστές» (“neo-Nazi”) [Tsirbas and Sotiropoulos 2016, σελ. 88 και 92];

Κατ’ αναλογία, ο Griffin επισημαίνει ότι «ο [όρος] ‘φασισμός’ χρησιμοποιείται συχνά με μια προκλητική αδιαφορία για την ευγένεια ή τη συνέπεια του ορισμού» (Griffin 2022, σελ. 73) και αυτή η συναισθηματική και ευρεία χρήση του όρου «έχει υποβαθμίσει σημαντικά την ακαδημαϊκή ακρίβεια κατά την εφαρμογή του σε κινήματα και ιδιαίτερος σε καθεστώτα. Αυτή η κατάσταση έχει επίσης γενικά αποτρέψει ‘αντικειμενικές’, ή τουλάχιστον ευρετικά χρήσιμες (heuristically valuable), ταξινομικές διακρίσεις... μεταξύ του φασισμού και της ριζοσπαστικής δεξιάς» (Griffin 2022, σελ. 72).

Κατά τον Griffin, η ριζοσπαστική δεξιά είναι «ένα συστημικό και μη επαναστατικό τμήμα του φάσματος των δεξιών πολιτικών δυνάμεων που αντιτίθενται στον κατεστημένο φιλελευθερισμό και είναι εχθρικές προς τα διεθνιστικά ιδεώδη της σοσιαλδημοκρατίας και του επαναστατικού κομμουνισμού» (Griffin 2022, σελ. 77). Συνεπώς, η διαφορά της ριζοσπαστικής δεξιάς από τον φασισμό είναι ότι η πρώτη «αποσκοπεί στην επίτευξη της [εθνικής] αναγέννησης (palingenesis) μέσα από το υπάρχον σύστημα ή το status quo με την από-φιλελευθεροποίησή του και όχι μέσα από την καταστροφή και την αντικατάστασή του» (Griffin 2022, σελ. 79).

Με το σκεπτικό αυτό, ο Griffin υπογραμμίζει ότι «ένα σημαντικό ποσοστό της σύγχρονης ‘ριζοσπαστικής δεξιάς’ μπορεί να αντιμετωπιστεί ως ταξινομικά διακριτό από το φασιστικό τμήμα του πολιτικού φάσματος επειδή είναι λιγότερο ‘προς τα δεξιά’ και λιγότερο ακραίο και ολοκληρωτικό στις πολιτικές του προτάσεις... σε σύγκριση με τους φασίστες επαναστάτες (π.χ. νεο-Ναζί τρομοκράτες)» (Griffin 2022, σελ. 79).

Ο Griffin τονίζει ότι «η εφαρμογή της διάκρισης μεταξύ μιας επαναστατικής φασιστικής δεξιάς και μιας ριζοσπαστικής, αλλά όχι αντισυστημικής, εξακολουθεί να συνιστάται ως αρχή λειτουργίας για όσους ασχολούνται με αυτό το θέμα. Η συνεπής εφαρμογή της αποφεύγει την ορολογική προχειρότητα και το εννοιολογικό χάος που επικρατεί όχι μόνο στα μέσα ενημέρωσης και στο μυαλό του ευρύτερου κοινού, αλλά δυστυχώς στο έργο ορισμένων από τους πιο εννοιολογικά αμφισβητούμενους ερευνητές και ιστορικούς του δεξιού εξτρεμισμού. Πρώτον, ο σεβασμός της διάκρισης μπορεί να αποτρέψει καλοπροαίρετους αλλά διανοητικά οκνηρούς ή κακώς ενημερωμένους πανεπιστημιακούς και δημοσιογράφους φιλελευθέρων πεπειθήσεων από το να εγείρουν επανειλημμένα το φάσμα μιάς επιστροφής του φασισμού όταν συζητούν την λαϊκιστική ξενοφοβία και να εξετάζουν πραγματικά τις ιδεολογίες και τα προγράμματα των πολιτικών κινήματων με πιο ενημερωμένη και κριτική νοσηροτροπία» (Griffin 2022, σελ. 85).

Και βεβαίως, αυτή η διάκριση μεταξύ του «φασισμού» που αναφέρει ο Griffin – ο οποίος ως γενικός όρος καλύπτει ουσιαστικά τον χώρο της «ακραίας δεξιάς» (extreme right) – και της ριζοσπαστικής δεξιάς (radical right) γίνεται απολύτως σαφής με τον ξεκάθαρο εννοιολογικό διαχωρισμό των δύο πολιτικών χώρων. Αντιθέτως, η «ομαδοποίησή» τους υπό τον ευρύ όρο «άκρα δεξιά» (far right) συντείνει στην συντήρηση της εννοιολογικής ασάφειας.

Αντίστοιχο προβληματισμό έχουν εκφράσει και οι Eatwell και Goodwin, οι οποίοι υπογράμμισαν ότι ο όρος «άκρα δεξιά» (far right) είναι πολύ ευρύς καθώς «περιλαμβάνει βίαιους φασίστες που θέλουν να ανατρέψουν την δημοκρατία, μαζί με αυτούς που παίζουν βάσει των δημοκρατικών κανόνων. Επιπλέον, περιλαμβάνει κραυγαλέους ρατσιστές όπως επίσης και εκείνους οι απόψεις των οποίων για την μετανάστευση δεν διαφέρουν σημαντικά από την καθεστηκυία (mainstream) δεξιά» (Eatwell and Goodwin 2018, σελ. 67). Επίσης, θεωρούν εννοιολογικά προβληματικό και τον όρο «ριζοσπαστική δεξιά» (radical right). Γι’ αυτό και αντιπροτείνουν τον ξεκάθαρο διαχωρισμό των δύο συστατικών του όρου far right («άκρα δεξιά») και την χρήση του όρου

extreme right («ακραία δεξιά») για την περιγραφή όσων είναι κατά της δημοκρατίας και υπέρ της βίας, και του όρου national populism («εθνικολαϊκισμός») για όσους εμπίπτουν στη ριζοσπαστική δεξιά.

Από άποψη δημόσιας σφαίρας, αντίστοιχη είναι και η παρατήρηση του Παπαϊωάννου ότι «μέρος της Αριστεράς... [β]αφτίζει ακροδεξιό οτιδήποτε φαίνεται πολύ δεξιό. Αυτό είναι επίσης ολέθριο. Ανιστόρητο και άστοχο, γιατί δίνει μεγαλύτερο μπόι στην Ακροδεξιά από αυτό που έχει. Μοιάζει σαν τον βοσκό που φωνάζει διαρκώς για τον ακροδεξιό λύκο μέχρι που κανένας δεν ακούει»¹⁶³⁶.

Την «προβληματικότητα» του όρου έχουν επισημάνει και οι Χαλικιοπούλου και Βασιλοπούλου, επισημαίνοντας ότι «ο όρος 'άκρα δεξιά' (far right) απαιτεί περισσότερη λεπτομέρεια. Τα 'ακροδεξιά κόμματα' τα οποία είχαν επιτυχία στις ευρωεκλογές του Μαΐου του 2014 ήταν στην πραγματικότητα πολλοί διαφορετικοί τύποι κομμάτων... Ενώ τόσο η Ελληνική ΧΑ όσο και το Βρετανικό UKIP είναι ευρωσκεπτικιστικά και δίνουν έμφαση στην σημασία της εθνικής κυριαρχίας, διαφέρουν ουσιαστικά. Ως αποτέλεσμα, είναι προβληματικό να ομαδοποιούνται στην ίδια οικογένεια κομμάτων» (Halikiopoulou and Vasiliopoulou 2014, σελ. 287).

Πιο πρόσφατα, ο Βρακόπουλος τόνισε τις σημαντικές ιδεολογικές διαφορές μεταξύ των κομμάτων που περικλείονται κάτω από τον όρο «άκρα δεξιά» (far right) και υπογράμμισε ότι «αυτή η ποικιλία (diversity) εγείρει ερωτήματα περί την συγκρισιμότητα των εν λόγω κομμάτων» (Vrakovoulos 2022, σελ. 58). Επιπλέον, υπογράμμισε ότι αυτές οι σημαντικές διαφορές μεταξύ των κομμάτων της «ακραίας/εξτρεμιστικής δεξιάς» και της «ριζοσπαστικής δεξιάς» δεν λαμβάνονται υπ' όψιν στις σχετικές αναλύσεις, αλλά ακόμα και όταν επισημαίνονται, οι αναλύσεις κλίνουν προς την εξήγηση της εκλογικής απήχησης των κομμάτων της ριζοσπαστικής δεξιάς (radical right), καθώς αυτά είναι εκλογικά πολύ περισσότερο επιτυχημένα από τα κόμματα της εξτρεμιστικής/ακραίας δεξιάς (extreme right). Τα κόμματα της ακραίας/εξτρεμιστικής δεξιάς που είναι εκλογικά επιτυχημένα και περιλαμβάνονται στις μελέτες είναι ελάχιστα – ο Βρακόπουλος αναφέρει μόλις τρία: την ΧΑ, το Σλοβάκικο LSNS και το Ουγγρικό Jobbik. Μάλιστα, ο ίδιος προχώρησε σε μελέτη η οποία διερεύνησε τους λόγους πίσω από την εκλογική απήχηση μόνο κομμάτων της εξτρεμιστικής/ακραίας δεξιάς (Vrakovoulos, 2022).

Στην άποψη αυτή συντείνει και η δική μας προαναφερθείσα ανάλυση, καθώς έχει σημασία για μελλοντικές μελέτες η σαφής διαφοροποίηση τόσο από πλευράς ιδεολογικού περιεχομένου όσο και από πλευράς ορολογίας, τόσο των κομμάτων που κινούνται εντός του δημοκρατικού πλαισίου σε σχέση με αυτά που προτείνουν αυταρχικές λύσεις ή είναι υπέρ της χρήσης βίας για την επίτευξη πολιτικών στόχων, όσο και των κομμάτων που εμφορούνται από εθνικισμό σε σχέση με τα κόμματα που προωθούν μία φυλετιστική ιδεολογία.

Η χρήση ακριβούς ορολογίας έχει μεγάλη σημασία καθώς η ορολογία όχι απλά μεταφέρει ένα νόημα, αλλά παράλληλα προσδιορίζει και αυτό το νόημα: μας λέει τι περιλαμβάνει ο όρος αλλά και τι αποκλείει. Καθώς στην περίπτωση των κομμάτων η επιλεγόμενη ορολογία πρωταρχικά ορίζει την ιδεολογία τους, έτσι και στην περίπτωση των κομμάτων πέραν της «καθεστηκυίας» κεντροδεξιάς, θα πρέπει η χρησιμοποιούμενη ορολογία να έχει αρκετή ιδεολογική συνοχή προκειμένου τα κόμματα που θα χαρακτηρίζονται με τον ίδιο όρο να έχουν όντως ιδεολογική εγγύτητα¹⁶³⁷. Στην περίπτωση του όρου «άκρα δεξιά» (far right), είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται. Η περίπτωση της ΧΑ καταδεικνύει ανάγλυφα την αποτυχία του όρου

¹⁶³⁶ Παπαϊωάννου Κ. «Ποια λάθη κάνουμε απέναντι στην Ακροδεξιά», *Εφημερίδα των Συντακτών* 4-5 Ιουνίου 2022, σελ. 20.

¹⁶³⁷ Μία ενδιαφέρουσα θεωρητική συζήτηση περί της ορολογίας των κομμάτων αυτών κάνει η Carter (2018).

της ευρείας αυτής ομαδοποίησης και τη μη-χρησιμότητά του για την διεξαγωγή συγκριτικών μελετών.

Η χρήση του ίδιου όρου για να χαρακτηρίζουμε κόμματα τα οποία έχουν σημαντικές ιδεολογικές και πολιτικές διαφορές ουσιαστικά υπονοεί ότι τα κόμματα αυτά ανήκουν στο ίδιο «γένος» και ότι οι ομοιότητες μεταξύ τους είναι μεγαλύτερες από τις διαφορές τους, αλλά και μεγαλύτερες από τις ομοιότητές τους με άλλα κόμματα ή οικογένειες κομμάτων. Αν αυτή η ομαδοποίηση δεν είναι εξ αρχής σωστή και συμπανής, τότε δεν μπορεί να γίνει οποιαδήποτε ορθή συγκριτική ανάλυση.

Για τον σαφή διαχωρισμό των ομάδων αυτών των κομμάτων, δεν αρκεί η εσωτερική διάκριση σε «ριζοσπαστική» και σε «εξτρεμιστική» δεξιά, εντός του όρου-ομπρέλα «άκρα δεξιά». Για να γίνει σαφής ο διαχωρισμός, θα πρέπει οι ομάδες κομμάτων να αποσπασθούν από τον γενικευτικό όρο-ομπρέλα της «άκρας δεξιάς» (*far right*). Σε αυτήν την περίπτωση, ο όρος «ριζοσπαστική δεξιά» (*radical right*) θα χρησιμοποιείται για τα κόμματα που κινούνται εντός του δημοκρατικού πλαισίου και προβάλλουν μία εθνικιστική ιδεολογία (εθνικό ή πολιτιστικό εθνικισμό), ενώ ο όρος «άκρα δεξιά» (*far right* ή – ο κατά την δεκαετία '80 χρησιμοποιούμενος όρος *extreme right*) θα χρησιμοποιείται μόνο για κόμματα/κινήματα αντιδημοκρατικά, βίαια ή φυλετιστικά (καθώς, όπως επισημαίνουν οι Bjorgo and Ravndal, η ύπαρξη φυλετισμού συνήθως συνδυάζεται παράλληλα και με αντιδημοκρατικότητα ή χρήση βίας).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η πρακτική ανάγκη για ουσιαστικό διαχωρισμό μεταξύ της ριζοσπαστικής δεξιάς και της ακραίας δεξιάς προκύπτει εκ των πραγμάτων και από τα ευρήματα μελετών. Σε έρευνά τους οι Γεωργιάδου, Ρόρη και Ρουμανιάς, όχι μόνο διακρίνουν σαφώς μεταξύ των δύο ομάδων κομμάτων, αλλά βρίσκουν ότι αυτή η διάκριση έχει και ουσιαστικό νόημα, καθώς οι ομάδες αυτές επηρεάζονται διαφορετικά ως προς την εκλογική τους απήχηση από παράγοντες όπως η μετανάστευση, η ανεργία και οι εισοδηματικές ανισότητες. Ως αποτέλεσμα, οι συγγραφείς συμπεραίνουν ότι *«η εκλογική υποστήριξη προς τα κόμματα της ακραίας/εξτρεμιστικής δεξιάς επηρεάζεται κυρίως από οικονομικές απειλές, ενώ η ψήφος υπέρ των κομμάτων της λαϊκιστικής ριζοσπαστικής δεξιάς επηρεάζεται περισσότερο από πολιτισμικές απειλές»* (Georgiadiou et al 2018, σελ. 113).

Μάλιστα, σε επίπεδο Ελλάδας, αξίζει να επισημανθεί και μία ακόμα διαφοροποιητική παράμετρος της ριζοσπαστικής από την ακραία δεξιά: αυτή των κοινωνικο-δημογραφικών χαρακτηριστικών των βουλευτών τους. Μελέτη του Πιερίδη, κατά την οποία αναλύθηκαν τα κοινωνικο-δημογραφικά προφίλ των βουλευτών του ΛΑΟΣ, των «Ανεξάρτητων Ελλήνων», της «Ελληνικής Λύσης» και της «Χρυσής Αυγής», έδειξε μία σαφή διαφοροποίηση των χαρακτηριστικών των βουλευτών της ΧΑ όχι μόνο από τους βουλευτές των τριών άλλων κομμάτων, αλλά και από τους βουλευτές των άλλων κομμάτων του Κοινοβουλίου γενικότερα. Πιο συγκεκριμένα, οι βουλευτές της ΧΑ έτειναν να είναι αρκετά νεότερης ηλικίας, αρκετά χαμηλότερου εκπαιδευτικού επιπέδου και περισσότερο απασχολούμενοι σε εργατικά/χειρωνακτικά επαγγέλματα. Σχολιάζοντας τα ευρήματα, ο Πιερίδης κάνει λόγο για *«αξιοσημείωτες διαφορές»* (Pierides 2023, σελ. 198) και επισημαίνει ότι ειδικά το εκπαιδευτικό επίπεδο *«διαφοροποιεί ουσιαστικά [την ΧΑ] όχι μόνο από το υπόλοιπο κοινοβούλιο, αλλά επίσης και από τα κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς»* (Pierides 2023, σελ. 199). Επιπλέον, ο Μπιθυμήτρης, έχοντας μελετήσει την ταξική προέλευση των βουλευτών του Ελληνικού Κοινοβουλίου, υπογραμμίζει ότι η ΧΑ *«είναι το μόνο κόμμα της Ελληνικής άκρας δεξιάς (*far right*) το οποίο εξέλεξε βουλευτές με προφίλ εργατικής τάξης»* (Bithymitris 2023, σελ. 78-79).

Επομένως, η περίπτωση της ΧΑ δείχνει ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ ριζοσπαστικής και ακραίας δεξιάς, οι οποίες εντοπίζονται και στον πυρήνα της ιδεολογίας τους, και στην αποδοχή ή μη του κοινοβουλευτισμού, και στην απόρριψη ή μη της πολιτικής βίας, και στους παράγοντες που επηρεάζουν την εκλογική απήχυσή τους, και στα κοινωνικο-

δημογραφικά χαρακτηριστικά των βουλευτών τους. Μάλιστα, στο πλαίσιο της Ελλάδας, έναν ενδιαφέροντα διαχωρισμό κάνει ο Τ. Παππάς (2015)¹⁶³⁸, ο οποίος διακρίνει ξεκάθαρα τα μη-δημοκρατικά κόμματα τόσο εκ δεξιών (ΧΑ) όσο και εξ αριστερών (ΚΚΕ), τα οποία τοποθετεί στην άκρα δεξιά και στην άκρα αριστερά αντιστοίχως, ενώ τα ριζοσπαστικά κόμματα της δεξιάς και της αριστεράς που κινούνται εντός του δημοκρατικού συστήματος τα χαρακτηρίζει ως «ριζοσπάστες λαϊκιστές» της δεξιάς (π.χ. ΑΝΕΛ) και της αριστεράς αντιστοίχως (π.χ. ΣΥΡΙΖΑ). Σε ανάλογο διαχωρισμό προχώρησε και ο Χρυσόγελος, ο οποίος διέκρινε μεταξύ της «ακροδεξιάς», η οποία αμφισβητεί συνολικά το πολιτικό σύστημα, και του «εθνοσυντηρητισμού», ο οποίος προωθεί συντηρητικές στάσεις σε ζητήματα ταυτοτήτων, οικογένειας και ατομικών δικαιωμάτων. Γράφοντας αμέσως μετά τις εκλογές του Ιουνίου του 2023, ο Χρυσόγελος τοποθετούσε στην «ακροδεξιά» το κόμμα «Σπαρτιάτες» και στους «εθνοσυντηρητικούς» την «Ελληνική Λύση» και το κόμμα «Νίκη»¹⁶³⁹.

Μάλιστα, ο επικεφαλής πολιτικής έρευνας της εταιρίας δημοσκοπήσεων Prorata Αγγ. Σεριάτος, αναφερόμενος στο πολιτικό τοπίο που διαμορφώθηκε μετά τις εθνικές εκλογές του 2023, μίλησε για «ποικιλία στην κοινοβουλευτική εκπροσώπηση των κομμάτων δεξιότερα της ΝΔ» και για «ευρύτερ[ο] υπερσυντηρητικ[ό] πολιτικ[ό] χώρ[ο]» και επισήμανε ότι «αυτή η πολυκέφαλη κοινοβουλευτική ορατότητα της υπερσυντήρησης ... δημιουργεί νέες ευκαιρίες για τη δημιουργία ενός ή δύο ισχυρών διακριτών ιδεολογικοπολιτικών πόλων δεξιότερα της ΝΔ στη μακρά περίοδο»¹⁶⁴⁰.

Έρευνα με focus groups που διενήργησε η εταιρία aboutpeople στους ψηφοφόρους των «Σπαρτιατών», της «Ελληνικής Λύσης» και της «Νίκης» έδειξε ότι οι διαφορές μεταξύ των ψηφοφόρων των τριών κομμάτων «είναι διακριτές [και] η συγκολλητική τους ουσία είναι το 'Πατρίς – Θρησκεία – Οικογένεια'»¹⁶⁴¹. Δηλαδή, το κοινό υπόστρωμα αυτών των ψηφοφόρων δεν εντοπίζεται σε κάποια ιδιαίτερα ιδεολογικά χαρακτηριστικά της άκρας δεξιάς, αλλά στις βασικές αρχές της συντηρητικής ιδεολογίας.

Ένα άλλο σημείο που αξίζει προσοχής είναι το γεγονός ότι ο όρος «δεξιός λαϊκισμός» τείνει να χρησιμοποιείται ως συνώνυμος του όρου «άκρα δεξιά» (far right), κάτι το οποίο οδηγεί σε περαιτέρω εννοιολογική σύγχυση. Μελέτη των Χαραλάμπους και Χριστοφόρου επισήμανε ότι το ΕΛΑΜ, και σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό η ΧΑ, χρησιμοποιούν λαϊκιστική ρητορική (Charalambous and Christoforou, 2018). Όμως, η καταχώριση της ΧΑ απλά ως «δεξιού λαϊκιστικού» κόμματος είναι «αφαιρετική» της πραγματικότητας καθώς υποβαθμίζει σημαντικά την «ιδεολογία» της ΧΑ σε μία «δεξιά» παραλλαγή του «λαϊκισμού».

Ανάλυση της Norris, η οποία βασίσθηκε σε μελέτες ειδημόνων (Chapel Hill Expert Survey του 2014 και του 2017), κατέταξε τα ευρωπαϊκά κόμματα σε κατηγορίες με βάση τον «λαϊκισμό» τους, με την Χρυσή Αυγή να τοποθετείται στην κατηγορία του «αυταρχικού λαϊκισμού» (authoritarian populism). Όμως, καθώς η εν λόγω κατηγοριοποίηση βασίστηκε στην άποψη των ειδημόνων για τις θέσεις και τις προτάσεις της ΧΑ πάνω σε μία σειρά από θέματα, χρησιμοποιώντας αδρές και προκαθορισμένες επιλογές απαντήσεων (π.χ. στο μεταναστευτικό, σε θέματα δημοκρατικών ελευθεριών, σε θέματα νόμου και τάξεως, σε θέματα οικονομίας), ουσιαστικά υποβάθμισε την ιδεολογική παράμετρο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η ΧΑ να τοποθετηθεί στην ίδια κατηγορία με κόμματα της ριζοσπαστικής δεξιάς όπως οι Ανεξάρτητοι Έλληνες, οι Σουηδοί Δημοκράτες (SD), το Δανικό Λαϊκό Κόμμα (DF), το Νορβηγικό Κόμμα της

¹⁶³⁸ Δείτε Παππάς (2015), σελίδες 183-185 και 196-197.

¹⁶³⁹ Χρυσόγελος Αγγ. «Ο νέος εθνοσυντηρητισμός», *Καθημερινή* 2 Ιουλίου 2023, σελ. 17.

¹⁶⁴⁰ Σεριάτος Αγγ. «Αυτή τη στιγμή η αντιπολίτευση μοιάζει εξαιρετικά αδύναμη να αμφισβητήσει την κυριαρχία της ΝΔ» [συνέντευξη σε Ι. Δρόσου και Π. Κλαυδιανό], *Εποχή* 29-30 Ιουλίου 2023, σελ. 9

¹⁶⁴¹ «Focus Groups – Στάσεις και αντιλήψεις των ψηφοφόρων της Ελληνικής Λύσης, της Νίκης και των Σπαρτιατών: Βασικές επισημάνσεις». Αναρτήθηκε στις 20.11.2023 στο <https://eteron.org/staseis-kai-antilipseis-psifoforon-ellinikis-lysis-nikis-spartiaton/> [Πρόσβαση στις 30.11.2023]

Προόδου (FrP), το Ολλανδικό Κόμμα για την Ελευθερία (PVV), το Ελβετικό Λαϊκό Κόμμα (SVP), το Βρετανικό Κόμμα Ανεξαρτησίας (UKIP) και άλλα (Norris, 2019).

Σχολιάζοντας το εύρημα αυτό, οι Μαλκοπούλου και Moffitt κάνουν λόγο για εσφαλμένη ταξινόμηση, η οποία προέκυψε από την εννοιολογική ανάμιξη διαφορετικών πολιτικών φαινομένων και συγκεκριμένα του λαϊκισμού με τον εξτρεμισμό, την αντι-δημοκρατικότητα και τον αυταρχισμό. Μάλιστα, κάνουν λόγο για μελετητές του λαϊκισμού που «*δεν φροντίζουν αρκετά για τη διάκριση μεταξύ λαϊκιστικών και αντιδημοκρατικών κομμάτων... [παρ' όλο που] οι λαϊκιστές δεν είναι απαραίτητα ούτε αντιδημοκράτες ούτε βίαιοι εξτρεμιστές per se*» (Μαλκοπούλου and Moffitt 2023, σελ. 13). Λόγω ακριβώς των διακριτών διαφορών τους τόσο από πλευράς ιδεολογίας όσο και από πλευράς πολιτικής πρακτικής, οι Μαλκοπούλου και Moffitt υποστηρίζουν ότι η πολιτεία και οι αρχές θα πρέπει να προσεγγίζουν και να διαχειρίζονται με διαφορετικό τρόπο τα λαϊκιστικά σε σύγκριση με τα εξτρεμιστικά κόμματα.

Το ζήτημα αυτό είναι εμφανές σε πρόσφατη ανάλυση για την Ελλάδα και την Κύπρο, την οποία έκαναν οι Χαλικιοπούλου και Βλαντάς. Σε αυτήν κατηγοριοποίησαν τόσο την ΧΑ όσο και το ΕΛΑΜ ως «δεξιά λαϊκιστικά» κόμματα. Μάλιστα, η οικογένεια αυτή των κομμάτων διαχωρίστηκε εσωτερικά σε ακραία δεξιά (extreme right) λαϊκιστικά κόμματα (όπου εμπίπτουν η ΧΑ και το ΕΛΑΜ) και σε ριζοσπαστικά δεξιά (radical right) λαϊκιστικά κόμματα – ουσιαστικά αντιγράφοντας τον εσωτερικό διαχωρισμό του όρου far right σε extreme right και radical right (Halikiourou and Vlandas, 2022). Μάλιστα, ενώ οι συγγραφείς χαρακτηρίζουν την ΧΑ ως κόμμα ξεκάθαρα νεοναζιστικό, παρ' όλ' αυτά την συμπεριέλαβαν σε κατηγοριοποίηση κομμάτων δεξιού λαϊκισμού.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ίδιοι το 2019 υποστήριζαν ότι η απρόσεκτη χρήση του όρου «δεξιός λαϊκισμός» τον καθιστά προβληματικό γιατί οδηγεί σε ουσιαστική συγχώνευση της έννοιας του λαϊκισμού με εκείνη του εθνικισμού ή του εξτρεμισμού ή του ριζοσπαστισμού και τόνιζαν ότι στην περίπτωση αυτή «*η κατηγορία του 'δεξιού λαϊκισμού' [καθίσταται] πολύ ευρεία ώστε να είναι χρήσιμη για ανάλυση*» (Halikiourou and Vlandas 2019, σελ. 415). Επιπλέον, η επισήμανση αυτή αποκτά μεγαλύτερη βαρύτητα για την περίπτωση της Ελλάδας, καθώς μελέτη των Γεωργιάδου και Ρόρη στους ψηφοφόρους της «Χρυσής Αυγής» και της «Ελληνικής Λύσης» μετά τις εθνικές εκλογές του 2019 έδειξε ότι «*το λαϊκιστικό υπόβαθρο και η ικανοποίηση από τη δημοκρατία δεν παίζουν σημαντικό ρόλο στην πιθανότητα ψήφου υπέρ κανενός εκ των δύο ακροδεξιών κομμάτων στις επόμενες εκλογές*» (Γεωργιάδου και Ρόρη 2022, σελ. 251).

Όπως εύστοχα επισημαίνουν οι Lundström και Poletti Lundström, η μελέτη της άκρας δεξιάς (far right) σήμερα έχει οδηγήσει σε «*χάος ορολογίας (terminological chaos)*» εξαιτίας της «*υπερπαραγωγής όρων και εννοιών*» (Lundström and Poletti Lundström 2023, σελ. 1) και υπογραμμίζουν ότι «*τα πολιτικά χαρακτηριστικά που αποδίδονται στον 'λαϊκισμό' και στην 'άκρα δεξιά' (far right) πηγάζουν κυρίως από την εργαλειολογική χρήση αυτών των εννοιών [ως μέσων στιγματισμού και πολιτικής περιθωριοποίησης] παρά από τον πυρήνα μιας πολιτικής ιδεολογίας*» (Lundström and Poletti Lundström 2023, σελ. 3).

Υποβάθμιση της ιδεολογικής παραμέτρου προκύπτει και από μελέτες που εστιάζουν στην σύγκριση του λόγου και του αφηγήματος διαφορετικών πολιτικών κομμάτων και επιχειρούν να εντοπίσουν ομοιότητες σε θέματα εθνικιστικής και λαϊκιστικής ρητορικής. Μάλιστα, ο κίνδυνος υποβάθμισης καθίσταται ακόμα μεγαλύτερος όταν η σύγκριση γίνεται μεταξύ του λόγου κομμάτων που δραστηριοποιήθηκαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Μία τέτοια μελέτη διεξήγαγε ο Φραντζής (2023), ο οποίος εντόπισε ομοιότητες στον λόγο της ΧΑ και του ΠΑΣΟΚ της δεκαετίας του '80 και επισήμανε ότι «*το κοινό... λεξιλόγιο και η εθνικο-λαϊκή ρητορεία δεν παύουν να αποτελούν κοινά σημεία [των δύο κομμάτων]*» (Φραντζής 2023, σελ. 352). Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει, όμως, μετά από πολύ μεγάλο βαθμό ιδεολογικής «αφαίρεσης» καθώς, για παράδειγμα, το αίτημα για «εθνική ανεξαρτησία» και «εθνική κυριαρχία», το οποίο

αποτελούσε «εμμονή» για το ΠΑΣΟΚ (Πανταζόπουλος 2001, σελ. 152), δεν αποτελεί «εθνικιστικό» αίτημα *per se*, αλλά αποτελεί στοιχειώδες αίτημα κάθε κυρίαρχου κράτους, ανεξαρτήτως του πολιτεύματός του ή της ιδεολογίας των κυβερνώντων του¹⁶⁴². Επιπλέον, τέτοιου είδους συγκρίσεις και αναζητήσεις ομοιοτήτων παραβλέπουν το γεγονός ότι, σε κάποιες περιπτώσεις, η εθνικιστική συνθηματολογία ή η λαϊκιστική ρητορική αποτελούν απλώς μέρος της πολιτικής στρατηγικής ενός κόμματος, χωρίς να συνδυάζονται απαραίτητα και με αντίστοιχο ιδεολογικό υπόβαθρο (Stroschein, 2019).

Ανάλογη υποβάθμιση της ιδεολογικής παραμέτρου της ΧΑ προκύπτει και από την κατηγοριοποίησή της είτε απλά ως «αντι-μεταναστευτικό» (anti-immigrant party) κόμμα, είτε απλά ως «αντι-συστημικό» (anti-system party) κόμμα, είτε απλά ως κόμμα «κατά του κατεστημένου» (anti-establishment party), καθώς προτάσεις για μία αυστηρότερη μεταναστευτική πολιτική και ρητορική κατά του «συστήματος» και του πολιτικού κατεστημένου διατυπώνονται από διάφορα κόμματα τα οποία δεν είναι κατ' ανάγκην ακραία και ούτε κατ' ανάγκην εντοπίζονται μόνο στη δεξιά πλευρά του πολιτικού φάσματος.

Με βάση τα προαναφερθέντα, προτείνεται ο σαφής εννοιολογικός διαχωρισμός μεταξύ της αντιδημοκρατικής, βίαιης και – κατά περιπτώσεις φυλετιστικής – “extreme right” από τη δημοκρατική, μη-βίαιη και εθνικιστική “radical right”. Αυτό μπορεί να γίνει είτε με την παύση χρήσης του όρου “far right” ως όρου-ομπρέλα, είτε με την σαφή ταύτισή του με τον όρο “extreme right”. Σε ό,τι αφορά στην ελληνική ορολογία, η παραπάνω πρόταση σημαίνει ότι οι όροι «άκρα δεξιά» (far right) και «ακραία δεξιά» (extreme right) θα ταυτισθούν και ο όρος «ριζοσπαστική δεξιά» (radical right) θα χρησιμοποιείται αυτόνομα (και όχι ως υποσύνολο του όρου «άκρα δεξιά»). Με τον τρόπο αυτόν, ο όρος «άκρα δεξιά» ουσιαστικά θα ταυτισθεί με τον κατά Griffin «φασισμό» και θα επιτευχθεί ο σαφής εννοιολογικός διαχωρισμός του από την «ριζοσπαστική δεξιά».

¹⁶⁴² Η εκτεταμένη εθνικιστική, σοσιαλιστική και λαϊκιστική ρητορική του ΠΑΣΟΚ, ειδικά κατά την περίοδο 1974-1981, είχε δημιουργήσει ερωτηματικά ακόμα και στους κινούμενους στον χώρο της άκρας δεξιάς. Για παράδειγμα, ο Καλέντζης, ενώ θεωρούσε τον Ανδρέα Παπανδρέου «σκοτειν[ό] και ανερμήνευτ[ο]» ως ηγετική φυσιογνωμία, υποστήριζε ότι το πολιτικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ «ήταν το πιο εθνικιστικό της εποχής μας» (Καλέντζης 1980, σελ. 53). Επιπλέον, τον Οκτώβριο του 1982, το περιοδικό «Το Κίνημα» φιλοξενούσε άρθρο με τίτλο «Είναι το ΠΑΣΟΚ 'εθνικοσοσιαλιστικό';». Μάλιστα, ο τίτλος του άρθρου μονοπωλούσε το εξώφυλλο του εν λόγω τεύχους. Στο άρθρο αναλυόταν το γιατί η ιδεολογία του ΠΑΣΟΚ δεν είχε σχέση ούτε με τον εθνικισμό, ούτε με τον εθνικοσοσιαλισμό («Είναι το ΠΑΣΟΚ 'εθνικοσοσιαλιστικό';», *Το Κίνημα τ. 101* [Οκτώβριος 1982], σελ. 6-9).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΛΙΚΟΥ** **σελ. 309**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 - ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΑ ΤΕΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ»** **σελ. 312**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 – ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΑ ΤΕΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΜΑΙΑΝΔΡΟΣ»** **σελ. 321**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4 – ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΑ ΤΕΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΗ»** **σελ. 322**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5 – ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΙΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΚΗΡΥΞΕΙΣ & ΣΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ «ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ»** **σ. 326**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6 - ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ ΣΤΟ «ΔΕΥΤΕΡΟ ΒΙΒΛΙΟ» ΤΟΥ ΧΙΤΛΕΡ** **σελ. 329**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7 – ΤΟ ΟΝΟΜΑ «ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ», Η ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ Ο ΑΠΟΚΡΥΦΙΣΜΟΣ** **σελ. 341**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8 - ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΤΗΣ «ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ»** **σελ. 346**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9 – ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ** **σελ. 350**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10 – ΣΥΝΤΟΜΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΤΗΣ «ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ» ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2015** **σελ. 352**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΛΙΚΟΥ

Το προς ανάλυση υλικό για την αποτύπωση της ιδεολογίας της «Χρυσής Αυγής» είναι το παρακάτω:

ΚΥΡΙΩΣ ΥΛΙΚΟ

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ

- Τεύχη περιοδικού «Χρυσή Αυγή»: 1 (Δεκέμβριος 1980) μέχρι και 147 (Δεκέμβριος 2011)
- Τεύχη περιοδικού «Μαϊάνδρος»: 1 (Δεκέμβριος 2012) μέχρι και 18 (Δεκέμβριος 2018)

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΚΗΡΥΞΕΙΣ – ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΕΚΑΕΤΙΑ '80

- «Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις» (1) – 1979
- «Νέα Ευρωπαϊκή Τάξις» (2) – 1981
- «Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών» (χωρίς χρονολογία) – 1983
- «Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών» (χωρίς χρονολογία) – 1986
- Γενικά Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού, περιοδικό "Χρυσή Αυγή", τεύχος 24 (11^ο Β' Περίοδου), 9 Φεβρουαρίου 1987, οπισθόφυλλο

Β' ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Το βιβλίο του Ν. Γ. Μιχαλολιάκου «Για μία Μεγάλη Ελλάδα σε μία Ελεύθερη Ευρώπη» και τα έντυπα του Β' Συνεδρίου (1992)

- «Η Ελλάς ή Τέφρα»
- «Η Μεγάλη Ιδέα»
- «Φυλή – Περιβάλλον»
- «Προτάσεις για μια νέα πολιτική»

ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ 1994

«ΓΙΑ ΤΟΝ ΛΑΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ» - Εφημερίδα "Χρυσή Αυγή" αρ. φ. 67 [21 Μαΐου-1 Ιουνίου 1994], σελ. 5 και αρ. φ. 68 [3-8 Ιουνίου 1994], σελ. 11, αλλά και περιοδικό "Χρυσή Αυγή" τ. 82 [20 Δεκεμβρίου 1993], σελ. 51

ΕΚΛΟΓΕΣ 1996

«ΣΗΜΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ» - εφημερίδα "Χρυσή Αυγή" αρ. φ. 164 [13 Σεπτεμβρίου 1996], σελ. 5

ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ 2009

«Οι Έλληνες ψηφίζουν Χρυσή Αυγή» - περιοδικό "Αντεπίθεση", τεύχος 32 [Β' Περίοδος], Χειμώνας 2008-2009, σελ. 28-29

ΕΚΛΟΓΕΣ 2012

- ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Ταυτότητα – <http://xryshaygh.wordpress.com/about/> Πρόσβαση στις 4 Μαΐου 2012
- ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Οι θέσεις μας - <http://xryshaygh.wordpress.com/theseis/> Πρόσβαση στις 4 Μαΐου 2012
- ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Μέτωπο Νεολαίας - <http://xryshaygh.wordpress.com/neolaia/> Πρόσβαση στις 4 Μαΐου 2012
- «Προτάσεις για μια νέα εθνική πολιτική»
- ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ <http://www.xryshaygh.com/index.php/enimerosi/view/to-alhthino-katastatiko-ths-chrushs-aughs#.UkmyhNLwIPc> Ανάρτηση στις 30 Σεπτεμβρίου 2013 - Πρόσβαση στις 30 Σεπτεμβρίου 2013
- ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Ένα Κίνημα Ιδεολογικό <http://www.xryshaygh.com/resources/files/ideologia.pdf> Ανάρτηση στις 21 Δεκεμβρίου 2012 - Πρόσβαση στις 22 Δεκεμβρίου 2012
- ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ – Πολιτικές Θέσεις για την Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού <http://www.xryshaygh.com/resources/files/politikes-theseis.pdf> Ανάρτηση στις 18 Δεκεμβρίου 2012 - Πρόσβαση στις 18 Δεκεμβρίου 2012

ΕΚΛΟΓΕΣ 2015

- Πολιτικό Πρόγραμμα 2015 - «Οι κλέφτες στην φυλακή, οι Έλληνες στην εξουσία»
- «Εθνικό Σχέδιο για μία Ελεύθερη και ισχυρή Ελλάδα» - εφημερίδα "Χρυσή Αυγή" αρ. φ. 941 [12 Αυγούστου 2015], σελ. 1 και 13

8ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ - 2016

- ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ «Ένα σύγχρονο και δυναμικό Ιδεολογικό Κίνημα» - 8^ο Συνέδριο
- ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ «Πολιτικό Πρόγραμμα» - 8^ο Συνέδριο

ΥΛΙΚΟ «ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ»

- «Διακήρυξη Πολιτικών Αρχών» – Ελεύθερος Κόσμος 2 Μαΐου 2004, σελ. 5
- «Πρώτα οι Έλληνες» - Προτάσεις και Θέσεις ΠΑΤΡΙ.Σ
- «Ελλάδα Ξύπνα – Ευρωεκλογές 2004»
- «Για να κερδίσουμε ξανά την Πατρίδα μας»
- Ιδεολογική Διακήρυξη Α' Συνεδρίου, Ελεύθερος Κόσμος 2 Ιανουαρίου 2005, σελ. 9

- «Για μια Μεγάλη Ελλάδα σε μια Ελεύθερη Ευρώπη»
- «Αθήνα Πόλις Ελληνική, Προτάσεις και Θέσεις για μια εθνική φωνή στην Αθήνα» - Δημοτικές Εκλογές 2006

ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΑ / ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ

- Όλα τα τεύχη του περιοδικού του Μετώπου Νεολαίας της ΧΑ «Αντεπίθεση»: 1^ο τεύχος Α' Περιόδου (Δεκέμβριος 1998) μέχρι και 8^ο τεύχος Γ' Περιόδου (Μάιος-Ιούνιος 2019), συνολικά 50 τεύχη σε τρεις Περιόδους
- Φύλλα της εφημερίδας «Χρυσή Αυγή»
- Φύλλα της εφημερίδας «Εμπρός»
- Φύλλα της εφημερίδας «Έτος Μηδέν»
- «Πίστευε – Υπάκουε – Πολέμα: Χρυσή Αυγή, Ζητήματα Τακτικής» (χωρίς χρονολογία) - πρωτοδιαφημίσθηκε στο οπισθόφυλλο του τ. 30 του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» (Οκτώβριος 1987)]
- Διάφορα βιβλία εκδόσεως της ΧΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 - ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΑ ΤΕΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ»

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΕΞΩΦΥΛΛΟ	ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ	ΘΕΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ	ΦΥΛΕΤΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ	ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ / ΑΝΤΙΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΣ	ΧΡΗΣΗ ΒΙΑΣ	ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ
1	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1980	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
2	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1981	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
3	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1981	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
4	ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1981	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
5	ΜΑΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ 1981	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
6	ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1982	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
7	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1982	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
8	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1983	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
9	ΜΑΡΤΙΟΣ-ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1983	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
10	ΜΑΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ 1983	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
11	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1983	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
12	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1983	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
13	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1984	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
14 (1)	9 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1986	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
15 (2)	ΜΑΡΤΙΟΣ 1986	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
16 (3)	ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1986	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ

17 (4)	29 ΜΑΪΟΥ 1986	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
18 (5)	ΙΟΥΛΙΟΣ 1986	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
19 (6)	ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1986	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ
20 (7)	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1986	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
21 (8)	15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1986	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
22 (9)	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1986	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
23 (10)	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1987	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
24 (11)	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1987	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
25 (12)	ΜΑΡΤΙΟΣ 1987	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
26 (13)	ΜΑΪΟΣ 1987	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
27 (14)	ΙΟΥΝΙΟΣ 1987	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
28 (15)	ΙΟΥΛΙΟΣ 1987	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
29 (16)	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1987	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
30 (17)	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1987	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
31 (18)	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1987	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
32 (19)	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1988	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
33 (20)	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1988	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
34	ΜΑΡΤΙΟΣ 1988	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
35	20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1988	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
36	ΙΟΥΝΙΟΣ 1988	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
37	ΙΟΥΛΙΟΣ 1988	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
38	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1988	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
39	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1988	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

40	20 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1988		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
41	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1989		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
42	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1989	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
43	ΜΑΡΤΙΟΣ 1989		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
44	ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1989	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
45	ΜΑΪΟΣ 1989		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
46	ΙΟΥΝΙΟΣ 1989	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
47	ΙΟΥΛΙΟΣ / ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1989		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
48	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1989		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΛΑΪΚΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
49	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1989		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
50	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1989		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΦΑΣΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
51	ΧΩΡΙΣ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ (Ιανουάριος 1990)	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
52	ΜΑΡΤΙΟΣ 1990	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
53	20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1990		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
54	ΙΟΥΝΙΟΣ 1990		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
55	ΙΟΥΛΙΟΣ- ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1990	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΦΑΣΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
56	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1990	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
57	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1990	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

58	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1990	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
59	20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1990	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
60	10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
61	15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1991		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
62	20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1991		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
63	29 ΜΑΪΟΥ 1991		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
64	15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1991	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
65	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1991	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
66	25 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1991		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
67	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1991		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
68	20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
69	25 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1992		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
70	2 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1992		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
71	20 ΜΑΪΟΥ 1992		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
72	5 ΙΟΥΛΙΟΥ 1992		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
73	10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1992		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
74	15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1992		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
75	10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1992		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

76	25 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1993		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
77	12 ΜΑΡΤΙΟΥ 1993		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΦΥΛΕΤΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
78	30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1993		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
79	30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1993		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
80	20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1993		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
81	5 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1993		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
82	20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1993		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
83	10 ΜΑΡΤΙΟΥ 1994		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
84	30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1994		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
85	20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1994		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
86	23 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1994		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
87	20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1995		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
88	25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1995		ΛΑΪΚΟΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
89	25 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1995		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΦΑΣΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
90	20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1996		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
91	25 ΙΟΥΝΙΟΥ 1996		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

92	20 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1996		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
93	15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1997		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
94	15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1997		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
95	25 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1997		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
96	16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1998		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
97	15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1999		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
98	10 ΙΟΥΛΙΟΥ 1999		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
99	20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1999		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
100	28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2000		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
101	1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2001		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
102	20 ΙΟΥΛΙΟΥ 2001		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
103	9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2001		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
104	ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2002		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
105	ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2002		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
106	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2002		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
107	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
108	ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2003		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
109	ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2003		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΣ & ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

110	ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2003		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
111	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2003		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
112	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2003		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
113	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2004		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
114	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
115	ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2004		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
116	ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2004		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
117	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2004		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
118	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2004		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
119	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2004	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
120	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2005		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
121	ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ 2005		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
122	ΙΟΥΝΙΟΣ - ΙΟΥΛΙΟΣ 2005		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
123	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2005		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
124	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2005		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ
125	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2006	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
126	ΜΑΡΤΙΟΣ 2006		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
127	ΜΑΪΟΣ 2006		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

128	15 ΙΟΥΛΙΟΥ 2006	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
129	18 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2006		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
130	30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2006		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
131	21 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2007		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
132	ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2007	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
133	ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2007		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
134	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2007		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
135	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2007 - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2008		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
136	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2008		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
137	ΙΟΥΝΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2008		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
138	ΙΟΥΛΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2008		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
139	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2008		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
140	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2009		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
141	ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ 2009		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

142	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2009		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
143	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2010		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
144	ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2010		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
145	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2010		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
146	ΙΟΥΛΙΟΣ 2011		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
147	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2011		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 – ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΑ ΤΕΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΜΑΙΑΝΔΡΟΣ»

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ	ΘΕΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ	ΦΥΛΕΤΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ	ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ / ΑΝΤΙΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΣ	ΧΡΗΣΗ ΒΙΑΣ	ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ
1	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2012	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
2	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2013	ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
3	ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2013	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ*
4	ΙΟΥΝΙΟΣ 2013	ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
5	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2013	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ*
6	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2013	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
7	ΜΑΡΤΙΟΣ 2014	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
8	ΙΟΥΛΙΟΣ 2014	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
9	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2014	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
10	ΜΑΡΤΙΟΣ 2015	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
11	ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2015	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
12	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2016	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
13	ΙΟΥΛΙΟΣ 2016	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ
14	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2016	ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
15	ΙΟΥΛΙΟΣ 2017	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
16	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2017	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
17	ΜΑΙΟΣ 2018	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
18	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2018	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4 – ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΑ ΤΕΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΗ»

	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΕΞΩΦΥΛΛΟ	ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ	ΘΕΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ	ΦΥΛΕΤΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ	ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ / ΑΝΤΙΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΣ	ΧΡΗΣΗ ΒΙΑΣ	ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ
Α' ΠΕΡΙΟΔΟΣ	1	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1998		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	2	ΜΑΡΤΙΟΣ 1999		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	3	ΙΟΥΝΙΟΣ 1999		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	4	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1999		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	5	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2000	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	6	ΜΑΪΟΣ 2000		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	7	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2000		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΟΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ	1	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2001	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΟΥΔΕΙΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	2	ΑΠΡΙΛΙΟΣ-ΜΑΪΟΣ 2001		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	3	ΙΟΥΝΙΟΣ-ΙΟΥΛΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2001	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΟΥΔΕΙΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	4	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2001		ΟΥΔΕΙΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	5	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2001	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΟΥΔΕΙΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

6	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2002	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
7	ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2002		ΟΥΔΕΙΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
8	ΙΟΥΝΙΟΣ- ΙΟΥΛΙΟΣ- ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2002		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
9	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2002		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
10	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2002		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
11	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2003		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
12	ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ 2003		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
13	ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2003		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
14	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2003	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
15	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2003		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
16	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
17	ΜΑΡΤΙΟΣ 2004		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
18	ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2004	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
19	ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2004		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
20	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2004		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

21	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2005		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
22	ΜΑΡΤΙΟΣ 2005		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
23	ΙΟΥΝΙΟΣ 2005	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
24	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
25	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2005		ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
26	ΜΑΡΤΙΟΣ 2006	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
27	ΜΑΪΟΣ 2006		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
28	ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2007		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
29	ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2007		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
30	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2007	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
31	ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2008		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
32	ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2008 - 2009	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
33	ΘΕΡΟΣ 2009	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
34	ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2009-2010		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
35	ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2010-11		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

Γ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ	1	ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2018		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	2	ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2018		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	(ΝΑΙ)	ΌΧΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	3	ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2018		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	(ΝΑΙ)	(ΝΑΙ)	ΌΧΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	4	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2018		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	(ΝΑΙ)	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	5	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2018		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	(ΝΑΙ)	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	6	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2019		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	7	ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2019		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	8	ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2019		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	(ΝΑΙ)	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5 – ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΙΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΚΗΡΥΞΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ
«ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ»**

ΤΙΤΛΟΣ	ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΕΞΩΦΥΛΛΟ	ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΥΤΟΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ	ΘΕΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ	ΦΥΛΕΤΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ	ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ / ΑΝΤΙΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΣ	ΧΡΗΣΗ ΒΙΑΣ	ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ
ΝΕΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΑΞΙΣ Ι	Χωρίς χρονολογία (πρωτότυπη έκδοση: 1979)	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ
ΝΕΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΑΞΙΣ ΙΙ	Χωρίς χρονολογία (πρωτότυπη έκδοση: 1981)	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ	1983	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ	1986	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ	ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΓΕΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ	1987		ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ	1987		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
1ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ "ΛΑΪΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ"	1990		ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
Β' ΣΥΝΕΔΡΙΟ	1992 - ΕΝΤΥΠΑ		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
Β' ΣΥΝΕΔΡΙΟ	1992 - ΓΙΑ ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΜΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΥΡΩΠΗ		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ 1994	"ΓΙΑ ΤΟΝ ΛΑΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ"		ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 1996	"ΣΗΜΕΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ"		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ	ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2004		ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ 2004	ΙΟΥΝΙΟΣ 2004		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ Α' ΣΥΝΕΔΡΙΟ	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2004 - 2005		ΛΑΪΚΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
6ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ	ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2007		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ 2009	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2009		ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2012	ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2012		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΛΑΪΚΟΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2012		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΝΑΙ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2015	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ (ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2015: "ΟΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΣΤΗΝ ΦΥΛΑΚΗ, ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ")		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 2015	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ (ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2015 & "ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΗ ΕΛΛΑΔΑ")		ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ
8ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ	ΜΑΡΤΙΟΣ 2016		ΛΑΪΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ / ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ	ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΦΟΡΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6 - ΤΑ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ ΣΤΟ «ΔΕΥΤΕΡΟ ΒΙΒΛΙΟ» ΤΟΥ ΧΙΤΛΕΡ

1. Εισαγωγή

Το «Δεύτερο Βιβλίο» γράφτηκε το 1928 και δεν εκδόθηκε κατά την διάρκεια της ζωής του Χίτλερ. Η θεματολογία του δεν είναι τόσο ευρεία όσο του «Ο Αγών μου» καθώς το «Δεύτερο Βιβλίο» εμβαθύνει περισσότερο σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και συμμαχιών της Γερμανίας. Παρά αυτήν τη σαφή εστίασή του, είναι χρήσιμο γιατί φωτίζει ακόμα περισσότερο κάποιες πτυχές της ιδεολογίας του εθνικοσοσιαλισμού.

Καθώς δεν γίνεται καμία αναφορά στο βιβλίο αυτό ούτε στην αρθρογραφία των εντύπων της ΧΑ ούτε και στα βιβλία του Μιχαλολιάκου, τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά που προβάλλονται στο «Δεύτερο Βιβλίο» δεν χρησιμοποιήθηκαν στην περιγραφή και ανάλυση της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας στο Κεφάλαιο 3 της διατριβής, αλλά παρατίθενται στο παρόν Παράρτημα για λόγους πληρότητας. Στο εν λόγω βιβλίο, ο Χίτλερ χαρακτηριστικά υπογράμμισε: *«Είμαι Γερμανός εθνικιστής. Αυτό σημαίνει ότι διακηρύσσω την εθνικότητά μου. Όλες οι σκέψεις και οι ενέργειές μου ανήκουν σε αυτή. Είμαι σοσιαλιστής. Δεν αναγνωρίζω καμμία τάξη και κοινωνική περιουσία, εκτός από αυτή της κοινωνίας του λαού, που αποτελείται από ανθρώπους συνδεδεμένους μέσω αίματος, ενωμένους από μία γλώσσα και υποκείμενο[ς] στην ίδια μοίρα»* (Χίτλερ 2017, σελ. 53).

Όπως επισήμαινε ο Χίτλερ, *«δεν πολεμάμε για συστήματα αλλά για ένα ζωντανό λαό, με σάρκα και αίμα, που θα πρέπει να διατηρηθεί και να μην έχει ελλιπή σίτιση έτσι ώστε μέσω της φυσικής υγείας του να είναι υγιής και πνευματικά»* (Χίτλερ 2017, σελ. 217). Επιπλέον, τόνιζε ότι η πολιτική *«είναι ο αγώνας ενός έθνους για την ύπαρξή του»* (Χίτλερ 2017, σελ. 14) και ότι *«το υψηλότερο καθήκον της πολιτικής είναι η διατήρηση και η διαιώνιση της ζωής ενός λαού»* (Χίτλερ 2017, σελ. 15).

Με το σκεπτικό αυτό, οι χρήσιμες αξίες και ιδανικά ήταν εκείνα τα οποία συνέτειναν προς τον αγώνα ενός λαού για επιβίωση, ενώ ιδανικά που δεν εξυπηρετούσαν αυτόν τον σκοπό ήταν απορριπτέα ακόμα και αν ακούγονταν όμορφα. Το ίδιο κριτήριο εφαρμόζε ο Χίτλερ και για την αξιολόγηση του πολέμου, καθώς υποστήριζε ότι *«οι σοφοί πολιτικοί ηγέτες ενός λαού δεν θα θεωρήσουν ποτέ τον πόλεμο ως στόχο για τη ζωή ενός λαού, παρά μόνο ως μέσον για την διατήρηση της ζωής του... Αν παραστεί ανάγκη, όταν διακυβεύεται η ζωή ενός λαού, δεν πρέπει να διστάσει να χύσει αίμα, αλλά θα πρέπει να έχει στο μυαλό του ότι κάποια μέρα η ειρήνη θα αντικαταστήσει το αίμα. Οι πόλεμοι που έγιναν για στόχους που λόγω της φύσεώς τους δεν εγγυούνταν καμμία αποζημίωση για το αίμα που χύθηκε, είναι βεβήλωση εναντίον του έθνους, ένα αμάρτημα προς το μέλλον ενός λαού»* (Χίτλερ 2017, σελ. 17).

Όμως ο Χίτλερ δεν τασσόταν και υπέρ της συνεχούς και αδιατάρακτης ειρήνης καθώς θεωρούσε την πάλη μεταξύ των φυλών και την υπερίσχυση του ισχυρότερου ως νόμο της φύσεως. Γι' αυτό και τόνιζε ότι *«μια ουσιαστική ειρηνική πολιτική θα κατορθώσει στην αρχή να διασώσει τους φορείς του άριστου αίματος, αλλά συνολικά θα εκπαιδεύσει τον Λαό μέσα στην αδυναμία που κάποια μέρα θα οδηγήσει στην αποτυχία όταν η βάση της ύπαρξης ενός τέτοιου λαού φανεί πως απειλείται»* (Χίτλερ 2017, σελ. 17-18). Όπως χαρακτηριστικά επισήμαινε, *«ο στόχος είναι η διατήρηση της ζωής και όχι ο ηρωικός θάνατος ούτε η δειλή παραίτηση»* (Χίτλερ 2017, σελ. 19).

Καθώς η φυλή ήταν η υπέρτατη αξία, η οικονομία θεωρούνταν ως δευτερεύουσας σημασίας και ως μέσον για την εξυπηρέτηση του φυλετισμού. Κατά τον Χίτλερ, *«ο κίνδυνος για έναν λαό με οικονομική δραστηριότητα, στην στενή της έννοια, έγκειται στο γεγονός ότι υποκύπτει πολύ εύκολα στην πίστη ότι θα μπορέσει τελικά να χτίσει το πεπρωμένο του πάνω στην οικονομία»*.

Έτσι η οικονομία, από μία δευτερεύουσα θέση περνά στην πρώτη, ώσπου στο τέλος φτάνει να θεωρείται ακόμα και ως κρατικός θεσμός, ληστεύοντας απ' τον λαό όλες εκείνες τις αρετές και τα χαρακτηριστικά που δίνουν σε τελική ανάλυση τη δυνατότητα στα Έθνη και στα Κράτη να επιβιώσουν πάνω στη γη» (Χίτλερ 2017, σελ. 31).

Ο Χίτλερ καταφερόταν τόσο εναντίον των μαρξιστών όσο και εναντίον των αστών, καθώς επισήμαινε «τη συνειδητή προδοσία της χώρας από τον μαρξισμό, αλλά και τη ρυπαρή σορό των άχρηστων και βλαβερών φράσεων και ιδεών του αστικού κόσμου» (Χίτλερ 2017, σελ. 217) και παραδεχόταν ότι «θα μπορούσ[ε] να συμφιλιωθ[ε]ί με οποιονδήποτε παλιό εχθρό, το μίσος [του] όμως ενάντια στους προδότες του ίδιου του Λαού [του] μέσα στις τάξεις [του] είναι και θα παραμείνει άσβεστο» (Χίτλερ 2017, σελ. 97). Μάλιστα, υπογράμμιζε ότι «δεν έκαν[ε] κανένα συμβιβασμό με τους προδότες της Γερμανικής Πατρίδος σε θέματα εσωτερικής ή εξωτερικής πολιτικής αλλά διακηρύσσ[ε]ι αμετακίνητα την καταστροφή τους ως στόχο της ζωής [του] και αποστολή του Εθνικοσοσιαλιστικού Κινήματος» (Χίτλερ 2017, σελ. 213).

2. Φυλετισμός

2.1 Γενικά

Όπως στο «Ο Αγών μου», έτσι και στο «Δεύτερο Βιβλίο», ο φυλετισμός αποτελούσε την βασική ιδεολογική παράμετρο. Ο Χίτλερ επισήμαινε χαρακτηριστικά ότι «το σημείο εκκίνησής μας είναι το ότι κανένας Λαός δεν είναι ίσος με έναν άλλο, ούτε και η αξία ενός Λαού είναι ίση με την αξία ενός άλλου... [Κ]άθε Λαός, πέρα από την αριθμητική αξία που προκύπτει από την καταμέτρησή του, έχει και μια ειδική αξία που είναι ιδιαίτερη σε αυτόν και η οποία δεν μπορεί να είναι ίδια με εκείνη ενός άλλου Λαού... Η υπέρτατη έκφραση αυτής της γενικής εκτίμησης είναι η ιστορική και η πολιτιστική εικόνα ενός Λαού που αντικατοπτρίζουν το σύνολο των ακτινοβολιών της αξίας του αίματός του ή των φυλετικών αξιών που ενώνονται μέσα σε αυτό» (Χίτλερ 2017, σελ. 36).

Μάλιστα, ο Χίτλερ θεωρούσε ότι οι απόψεις αυτές βασίζονταν στην επιστημονική γνώση της εποχής και τόνιζε ότι «θα είναι καθήκον του Εθνικοσοσιαλιστικού Κινήματος να μεταφέρει μέσα σε μια πολιτική με πρακτικές εφαρμογές τη γνώση και την επιστημονική διορατικότητα των φυλετικών θεωριών, είτε αυτών που ισχύουν ήδη είτε αυτών που βρίσκονται σε πορεία ανάπτυξης, όπως και την παγκόσμια ιστορία που αποσαφηνίζεται μέσα από αυτές» (Χίτλερ 2017, σελ. 110).

Ο Χίτλερ όριζε το έθνος ως το πλήθος παρόμοιων ατόμων, του οποίου «η δύναμή του βρίσκεται στην αξία των ατόμων που το αποτελούν, αλλά και στον χαρακτήρα και στην έκταση της ομοιότητας αυτών των αξιών» (Χίτλερ 2017, σελ. 13). Επιπλέον, τόνιζε ότι «η φυλετική και η προσωπική αξία είναι αλληλένδετες γιατί ένας Λαός χωρίς φυλετική αξία δεν γεννά σημαντικές δημιουργικές προσωπικότητες» (Χίτλερ 2017, σελ. 38).

Κατά τον Χίτλερ, «η κάθε πράξη ενός Λαού σε οποιοδήποτε πεδίο, είναι αποτέλεσμα της δημιουργικής δραστηριότητας μιας προσωπικότητας... Η πλειοψηφία ποτέ δεν παρουσίασε δημιουργικά επιτεύγματα. Ποτέ δεν αποδόθηκαν οι ανακαλύψεις στην ανθρωπότητα. Το μεμονωμένο άτομο ήταν πάντοτε ο φορέας της ανθρώπινης προόδου... Όταν αναφέρω την εσωτερική αξία ενός Λαού, την κρίνω μέσω του συνόλου των επιτευγμάτων που έχω μπροστά στα μάτια μου και με αυτόν τον τρόπο επιβεβαιώνω συγχρόνως την ύπαρξη των συγκεκριμένων προσωπικών αξιών που δρουν ως αντιπροσωπευτικές της φυλετικής αξίας ενός Λαού και δημιουργούν την πολιτιστική εικόνα του» (Χίτλερ 2017, σελ. 38).

Ο Χίτλερ διέκρινε τρεις παράγοντες δύναμης ενός Λαού: την φυλετική αξία, τις προσωπικότητες και το υγιές ένστικτο της αυτοσυντήρησης. Κατ' εκείνον, και οι τρεις πλήττονταν: η φυλετική αξία

αποδυναμωνόταν από τον διεθνισμό, οι προσωπικότητες ισοπεδώνονταν από την δημοκρατία και το ένστικτο της αυτοσυντήρησης του Λαού παρέλυε από τον ειρηνισμό. Επιπλέον, επισήμαινε ότι δεν αρκούσε η ύπαρξη της φυλετικής αξίας ενός λαού, αλλά έπρεπε να συνοδεύεται από την συνειδητοποίηση αυτής της αξίας προκειμένου να διαφυλαχθεί και να αναπτυχθεί. Ο Χίτλερ θεωρούσε ότι «*οι φυλετικές αξίες ενός Λαού είναι αναποτελεσματικές, αν όχι υπό εξαφάνιση, όταν ένας Λαός δεν υπενθυμίζει συνειδητά στον εαυτό του αυτά που του ανήκουν και δεν τα περιθάλπει με μεγάλη φροντίδα, χτίζοντας και βασίζοντας τις ελπίδες του κυρίως πάνω σε αυτά. Γι' αυτόν τον λόγο η διεθνιστική νοοτροπία θα πρέπει να θεωρείται θανάσιμος εχθρός αυτών των αξιών*» (Χίτλερ 2017, σελ. 37-38).

Η υγεία ενός Λαού καταδεικνυόταν, κατά τον Χίτλερ, από την αύξηση του πληθυσμού του. Η αύξηση του πληθυσμού όμως δημιουργούσε την ανάγκη «*επέκτασης του ζωικού χώρου*» (Χίτλερ 2017, σελ. 22). Και επισήμαινε ότι «*ο φυσικότερος τρόπος είναι η κατά καιρούς προσαρμογή του εδάφους στον αυξανόμενο πληθυσμό. Αυτό απαιτεί την αποφασιστικότητα για μάχη και το ρίσκο της αιματοχυσίας. Αυτή όμως η αιματοχυσία είναι η μοναδική που δικαιολογείται για έναν λαό. Όταν κερδηθεί μέσω αυτών των μαχών ο αναγκαίος εδαφικός χώρος για την περαιτέρω αύξηση ενός λαού, βρίσκονται αυτόματα πολλαπλά αντισταθμίματα προς τους ανθρώπους που έπεσαν στο πεδίο της μάχης*» (Χίτλερ 2017, σελ. 23).

Άλλωστε, κατά τον Χίτλερ, «*το έδαφος δεν παραχωρήθηκε ούτε δωρίστηκε σε κανέναν. Έχει απονεμηθεί από τη Θεία Πρόνοια σε εκείνους που έχουν βαθιά μέσα στην καρδιά τους το θάρρος να το κατακτήσουν, τη δύναμη να το διατηρήσουν και την επιμέλεια να το οργώσουν*» (Χίτλερ 2017, σελ. 23). Μάλιστα, τόνιζε ότι «*η απόκτηση των εδαφών συνδέεται πάντα με τη χρήση βίας*» (Χίτλερ 2017, σελ. 32).

Ο Χίτλερ στηλίτευε την εξωτερική πολιτική του εθνικού αστικού κόσμου ως «*συνοριακή*», η οποία θα αρκούσαν σε μία «*πρόχειρη ρύθμιση των συνόρων*» (Χίτλερ 2017, σελ. 54), ενώ το Εθνικοσοσιαλιστικό Κίνημα «*θα επιτρέψει πάντοτε στην εξωτερική πολιτική του να αποφασίζεται από την ανάγκη διασφάλισης του αναγκαίου χώρου για τη ζωή του Λαού μας*» (Χίτλερ 2017, σελ. 54). Μάλιστα, τόνιζε ότι «*δεν θα θυσιάσουμε ποτέ το αίμα του Λαού μας για μικρές αποκαταστάσεις των συνόρων, αλλά μόνο για εδάφη με τα οποία θα κερδίσουμε την περαιτέρω ανάπτυξη και σίτιση του Λαού μας*» (Χίτλερ 2017, σελ. 203).

2.2 Η Άρια Φυλή

Δημιουργός πολιτισμού, κατά τον Χίτλερ, υπήρξε μόνο η Άρια φυλή, την οποία εντόπιζε στους κατοίκους της Βόρειας Ευρώπης (γι' αυτό και την ανέφερε και ως «*Νορδική*»). Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε: «*ο πολιτισμός των Ευρωπαϊκών Λαών βρίσκεται στα θεμέλια που έχτισε η έγχυση Νορδικού αίματος με την πάροδο των αιώνων. Όταν εξαλειφθούν και οι τελευταίες ρανίδες Νορδικού αίματος, το πρόσωπο του Ευρωπαϊκού πολιτισμού θα αλλάξει, μα η αξία των Κρατών θα μειωθεί σύμφωνα με την καταβύθιση της αξίας των Λαών*» (Χίτλερ 2017, σελ. 17).

Η εξαφάνιση ολόκληρων αρχαίων πολιτισμών λόγω της μείωσης του «*Νορδικού*» αίματος αποτελούσε ένα σημαντικό ιστορικό δίδαγμα, το οποίο έπρεπε – κατά τον Χίτλερ – να γίνει αντιληπτό. Στους αρχαίους αυτούς λαούς, «*μέσα από τα λάθη τους και εξαιτίας της απερισκεψίας τους, ο φορέας του Νορδικού αίματος σιγά-σιγά χάθηκε ως ένα φυλετικά πολύτιμο στοιχείο των φορέων του πολιτισμού και των ιδρυτών των Κρατών και έτσι άφησαν πίσω τους ένα ανθρώπινο συνοθύλευμα ελάχιστης ενδογενούς σημασίας που ο νόμος της δράσης αρπάχθηκε μέσα απ' τα χέρια τους για να περάσει σε άλλους, νεώτερους και υγιέστερους, Λαούς. Όλη η νοτιοανατολική Ευρώπη, ειδικά οι αρχαιότατοι πολιτισμοί της Μικράς Ασίας και*

της Περσίας, όπως και εκείνοι των πεδιάδων της Μεσοποταμίας, παρέχουν παραδείγματα στις αίθουσες διδασκαλίας για την πορεία αυτής της διαδικασίας» (Χίτλερ 2017, σελ. 109-110).

Από το παραπάνω απόσπασμα προκύπτει – εμμέσως – το συμπέρασμα ότι ο Χίτλερ θεωρούσε τους Έλληνες της εποχής του ως έναν πληθυσμό που ήταν το αποτέλεσμα φυλετικής επιμειξίας, η οποία οδήγησε στην παρακμή των αρχαίων – Νορδικού αίματος κατά τον Χίτλερ – κατοίκων της περιοχής. Η θέση του αυτή διατυπώνεται ακόμα πιο ξεκάθαρα στο σημείο όπου υποστήριζε ότι «όσο λιγότερο μπορεί κάποιος να εξισώσει τα επιτεύγματα χίλιων εκφυλισμένων λεβαντίνων στην Ευρώπη, ως πούμε στην Κρήτη, με τα επιτεύγματα χίλιων πολύτιμων φυλετικά Γερμανών ή Αγγλων, τόσο λιγότερο μπορεί να εξισώσει τα επιτεύγματα χίλιων φυλετικά αμφισβητήσιμων Ευρωπαίων με τις ικανότητες χίλιων Αμερικανών με υψηλή φυλετική αξία» (Χίτλερ 2017, σελ. 107).

Αναφερόμενος δηλαδή στους κατοίκους της Κρήτης, τους χαρακτήριζε ως «εκφυλισμένους λεβαντίνους», τους οποίους αντιδιέσπελλε με τους Γερμανούς και τους Άγγλους, τους οποίους θεωρούσε ως «πολύτιμους φυλετικά». Εδώ αξίζει να γίνει αναφορά στις απόψεις του θεωρητικού του εθνικοσοσιαλισμού και εντεταλμένου για την εκπαίδευση σε κοσμοθεωρητικά ζητήματα Alfred Rosenberg, ο οποίος έκανε λόγο για την ξανθή φυλή με το αστραφτερό βλέμμα από τον Βορρά, η οποία κατευθύνθηκε νότια και η οποία «δια πλειόνων μεγάλων κυμάτων καθώρισε το πνευματικόν πρόσωπον του κόσμου όλου» (Rosenberg 2003, σελ. 36). Σε αυτά τα κύματα ενέτασε και την κάθοδο των «Δωριέων-Μακεδόνων».

Ο Rosenberg θεωρούσε όλους τους προ των Αχαιών πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν στον ελλαδικό γεωγραφικό χώρο (π.χ. Μινωικό και Κυκλαδικό) ως μη-Ελληνικούς, ενώ τους πολιτισμούς από τους Αχαιούς και εντεύθεν ως δημιουργήματα των Βορειο-Ευρωπαϊών Αρίων. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε: «Η πιο ωραία εκδοχή του ονείρου του Βορείου Ανθρώπου εκτυλίχθηκε στην Ελλάδα. Κύματα επί κυμάτων προερχόμενα από τις κοιλάδες του Δουνάβεως επικαλύπτουν αναδημιουργικώς έναν αρχικό πληθυσμό – προηγούμενους, Αρίους και μη, επήλυδες. Ήδη ο παλαιομηκοναϊκός πολιτισμός των Αχαιών είναι, κατά κύριον λόγον, βορείως καθωρισμένος. Νεώτερα, δωρικά φύλα επήλασαν εκ νέου επί των οχυρών θέσεων των αλλοφύλων ιθαγενών, υπεδούλωσαν τις υποταχθείσες φυλές κι έσπασαν την κυριαρχία του θρυλικού φοινικικού-σημιτικού βασιλέως Μίνως, που ως τότε με τους πειρατικούς του στόλους διαφέντευε την χώρα που αργότερον ωνομάσθη Ελλάς» (Rosenberg 2003, σελ. 46).

Μάλιστα, κατά τον Rosenberg, με την επικράτηση αυτή, οι Άριοι έδωσαν «ένα τέλος στην ευτέλεια και την συναφή της μορφής ζωής της προσωασιατικής τάξεως εμπόρων» (Rosenberg 2003, σελ. 46). Ο Rosenberg, επιπλέον, υποστήριζε ότι «οι Δωριείς, έπειτα δε οι Μακεδόνες, επροστάτευσαν το δημιουργικόν ξανθόν αίμα. Μέχρις ότου κι αυτές οι φυλές είχαν επίσης εξαντληθή, οπότε η πολλαπλή υπεροχή δυνάμεων του προσωασιατισμού διεπίδυσε μέσω χιλίων διόδων, εδηλητηρίασε την Ελλάδα και, εις την θέσιν του Έλληνα, παρήγαγε και προώθησε τον υστερογενή ανάλκιδα Λεβαντίνο, ο οποίος με τον Έλληνα μόνον το όνομα έχει κοινόν. Για πάντα φαίνεται ο εκθαμβωτικός εκείνος πρωτο-Έλληνα να έχη εγκαταλείψει την γην – μόνον δε οι νεκρές εικόνες από πέτρα, μαζί με κάποιους μεμονωμένους εναπομείναντας γνήσιους επιγόνους, καταμαρτυρούν ακόμη εκείνην την απαστράπτουσαν φυλετικήν ψυχήν, που κάποτε εδημιούργησε την Παλλάδα Αθηνά και τον Απόλλωνα» (Rosenberg 2003, σελ. 47).

Ο Rosenberg δηλαδή αντιδιέσπελλε τον «ισχυρό αρχαίο Έλληνα» με τον «αδύναμο σύγχρονο Λεβαντίνο», ο οποίος κατοικούσε πλέον στον ελλαδικό χώρο και στην ουσία σφετεριζόταν τον όνομα «Έλληνα». Μάλιστα, ο Rosenberg έφθανε στο σημείο να θεωρεί ακόμα και κάποιους από τους θεούς του Δωδεκαθέου ως παράγωγα όχι Άριων αξιών αλλά πελασγικών, φοινικικών και συριακών αξιών, όπως για παράδειγμα τον Άρη και τον Ποσειδώνα, ενώ έκανε λόγο για «άκρατον φυλετικήν επιμειξίαν μεταξύ Ελλήνων και Προσωασιατών παντός υποφύλου και μειξοποικιλίας» (Rosenberg 2003, σελ. 63).

Στην ανάλυση του Rosenberg εντοπίζεται το υποτιμητικό περιεχόμενο της έννοιας «λεβαντίνος», την οποία χρησιμοποίησε ο Χίτλερ για τους Έλληνες της εποχής του, ενώ αξίζει να επισημανθεί ότι ο Χίτλερ λοιδορούσε τον Γερμανικό Λαό, που προτιμούσε να αποτίσει φόρο τιμής σε ουτοπικές ιδέες παραμελώντας τα πραγματικά ζωτικά του συμφέροντα. Μέσα σε αυτές τις ουτοπικές ιδέες, ο Χίτλερ συμπεριελάμβανε και την συμπαράσταση των Γερμανών στους Έλληνες στον αγώνα τους εναντίον των Τούρκων (Χίτλερ 2017, σελ. 121).

2.3 Φυλετική επιμειξία

Ως λογικό επακόλουθο του φυλετισμού προέκυπτε η απέχθεια προς κάθε είδους φυλετική επιμειξία, η οποία, κατά τον Χίτλερ, οδηγούσε στην φυλετική κατάπτωση. Όπως χαρακτηριστικά υπογράμμισε: *«η σημασία όμως της αξίας του αίματος ενός Λαού γίνεται αποτελεσματική μόνο όταν αυτή η αξία αναγνωρίζεται από έναν Λαό, όταν εκτιμάται σωστά και γίνεται ευπρόσδεκτη. Οι Λαοί που δεν κατανοούν αυτή την αξία ή που δεν έχουν πια την αίσθηση αυτής της αξίας λόγω της έλλειψης φυσικών ενστίκτων, το ίδιο άμεσα θα αρχίσουν να την χάνουν. Οι φυλετικές επιμειξίες και ο ξεπεσμός της φυλής είναι τότε τα αποτελέσματα»* (Χίτλερ 2017, σελ. 37).

Ο Χίτλερ τόνιζε ότι *«τίποτα δεν αντικαθίσταται ευκολότερα από την έλλειψη όπλων και όλες οι μορφές οργάνωσης μπορούν να ξαναδημιουργηθούν ή να ανανεωθούν. Αυτό που είναι αναντικατάστατο είναι το μολυσμένο αίμα ενός Λαού και οι κατεστραμμένες εσωτερικές αξίες»* (Χίτλερ 2017, σελ. 36). Και κατέληγε επισημαίνοντας ότι *«τελικά το μόνο που παίζει αποφασιστικό ρόλο στη ζωή ενός Λαού είναι η θέληση για αυτοσυντήρηση και οι ζωτικές δυνάμεις που διαθέτει γι' αυτόν τον σκοπό»* (Χίτλερ 2017, σελ. 34).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της οπτικής του Χίτλερ επί του θέματος είναι ο ψόγος τον οποίον πρόσπαθε στους Γάλλους, οι οποίοι *«νεγροποιούν το αίμα τους μόνο και μόνο για να διατηρήσουν πληθυσμιακά τον χαρακτήρα του μεγάλου έθνους»* (Χίτλερ 2017, σελ. 139), και υπογράμμισε ότι *«όσο θα μειώνεται αναλογικά η Φυλετική δύναμη της Γαλλίας, τόσο αυτό το Κράτος θα προχωρά στο άνοιγμα της δεξαμενής των νέγρων του. Έτσι πλησιάζει ένας κίνδυνος απίθανων διαστάσεων για την Ευρώπη. Η ιδέα των Γάλλων νέγρων που θα μολύνουν το Λευκό αίμα στον Ρήνο ως πολιτιστικοί φρουροί ενάντια της Γερμανίας, είναι τόσο τερατώδης που θα θεωρούνταν απολύτως αδύνατη πριν μερικές δεκαετίες. Σίγουρα, η ίδια η Γαλλία θα υποφέρει περισσότερο από αυτή τη μόλυνση του αίματος, αλλά μόνο αν τα υπόλοιπα Ευρωπαϊκά έθνη συνεχίσουν να αντιλαμβάνονται την αξία της Λευκής Φυλής»* (Χίτλερ 2017, σελ. 171).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η επιχειρηματολογία του Χίτλερ για την απόρριψη της πρότασης για την δημιουργία μίας Ενωμένης Ευρώπης ως αντίβαρο στις Ηνωμένες Πολιτείες. Προτάσσοντας και πάλι τον φυλετισμό ως κριτήριο, ο Χίτλερ επισήμαινε ότι η ηγεμονία των ΗΠΑ *«δεν θα εξαλειφθεί από μια τυπική πληθυσμιακή ένωση των Ευρωπαϊκών εθνών, όσο η εσωτερική αξία τους δεν είναι ανώτερη από αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών»* (Χίτλερ 2017, σελ. 111). Και συνδυάζοντας τον φυλετισμό με τον αντισημιτισμό, υπογράμμισε ότι *«το Πανευρωπαϊκό Κίνημα κάνει το στοιχειώδες βασικό λάθος ότι οι ανθρώπινες αξίες μπορούν να αντικατασταθούν από έναν αριθμό ανθρώπων... Είναι φανερό πως αυτό είναι το ιδανικό όλων των κατώτερων και των μιγάδων. Όπως και το ότι ιδιαίτερος οι Εβραίοι καλοδέχονται αυτή την αντίληψη. Γιατί από λογικής πλευράς, αυτό οδηγεί στο φυλετικό χάος και τη σύγχυση, στην μπάσταρδοποίηση και στη νεγροποίηση της πολιτισμένης ανθρωπότητας και εν τέλει σε τέτοια μείωση της φυλετικής αξίας της ώστε ο Εβραίος που παρέμεινε ελεύθερος από όλα αυτά να προχωρήσει σιγά-σιγά στην παγκόσμια κυριαρχία»* (Χίτλερ 2017, σελ. 112).

Κατά τον Χίτλερ, η ενοποίηση της Ευρώπης υπό μια τέτοια μορφή θα την μετέτρεπε «σε ένα εβραϊκό προτεκτοράτο και με εβραϊκή παρόρμηση» (Χίτλερ 2017, σελ. 112) και την χαρακτήριζε ως «παγαποντιά» (Χίτλερ 2017, σελ. 112). Μάλιστα, ο Χίτλερ θεωρούσε ότι «η προσπάθεια... υλοποίησης της Πανευρωπαϊκής ιδέας μέσω μιας καθαρά τυπικής ενοποίησης των Ευρωπαϊκών εθνών, χωρίς τον εξαναγκασμό αιώνων πολέμου από μια κυρίαρχη Ευρωπαϊκή δύναμη, θα οδηγούσε σε ένα κατασκευάσμα που η δύναμη και η ενέργειά του θα απορροφούνταν από τις εσωτερικές έχθρες και διαμάχες» (Χίτλερ 2017, σελ. 113-114).

Κατ' εκείνον, μια ενιαία Ευρώπη θα μπορούσε να προκύψει μέσα από φυλετικές και πολιτισμικές αφομοιωτικές διαδικασίες αιώνων, οι οποίες, όταν ολοκληρώνονταν, θα είχαν προκαλέσει και την φυλετική κατάπτωση των ιδρυτών μίας τέτοιας ένωσης και επομένως η οποία αξία της ένωσης θα εξέλιπε. Μάλιστα, ο Χίτλερ τόνιζε ότι «η εμπειρία μάς δείχνει από παλιά ότι για να διαρκέσει μια ένωση των εθνών θα πρέπει να γίνει μόνο αν πρόκειται για έθνη φυλετικά και συγγενικά ανάλογα και αν, κατά δεύτερον, η ενοποίησή τους γίνει με τη μορφή της αργής διαδικασίας του αγώνα για την ηγεμονία» (Χίτλερ 2017, σελ. 112). Ο Χίτλερ υποστήριζε ότι «η Ευρωπαϊκή δημοκρατία είτε θα πρέπει να αντικατασταθεί από ένα σύστημα ιουδαϊο-μαρξιστικού μπολσεβικισμού, στο οποίο θα υποκύψουν όλα τα κράτη το ένα μετά το άλλο, είτε από ένα σύστημα ελεύθερων εθνικών κρατών που δεν θα συνδέονται μεταξύ τους, τα οποία θα αφήσουν με το ελεύθερο παιχνίδι των δυνάμεων τη σφραγίδα τους πάνω στην Ευρώπη σύμφωνα με τον πληθυσμό και τη σπουδαιότητα του συγκεκριμένου λαού» (Χίτλερ 2017, σελ. 215).

Το όραμα του Χίτλερ για την Ευρώπη ήταν «μια Ευρώπη με ελεύθερα και ανεξάρτητα εθνικά Κράτη που οι σφαίρες συμφερόντων τους αποκλίνουν και οριοθετούνται με ακρίβεια» (Χίτλερ 2017, σελ. 216) και επισήμαινε ότι «ίσως στο απώτερο μέλλον να είναι δυνατόν να σκεφτούμε έναν νέο σύνδεσμο εθνών που θα αποτελείται από μεμονωμένα Κράτη με υψηλή εθνική αξία, που θα μπορούν να εγερθούν εναντίον της απειλής της κατάκτησης του κόσμου από τις Ηνωμένες Πολιτείες» (Χίτλερ 2017, σελ. 216). Γι' αυτό, κατά τον Χίτλερ, «είναι μια ουτοπία το να αντιτάξουμε έναν Ευρωπαϊκό συνασπισμό ή μια Πανευρώπη που να αποτελείται από Μογγόλους, Σλάβους, Γερμανούς, Λατίνους και ούτω καθ' εξής μέσα στην οποία θα κυριαρχούσαν όλοι οι άλλοι εκτός από τους Τεύτονες, ως παράγοντα ικανό να αντισταθεί σε αυτό το κυρίαρχο φυλετικά Νορδικό Κράτος [τις ΗΠΑ]» (Χίτλερ 2017, σελ. 115).

2.4 Φυλετική πολιτική

Ο Χίτλερ θεωρούσε την αρχαία Σπάρτη «ως το πρώτο Φυλετικό Κράτος» (Χίτλερ 2017, σελ. 25), λόγω της ευγονικής πολιτικής που ακολουθούσε ως προς τα άρρωστα και δύσμορφα παιδιά. Ο Χίτλερ υποστήριζε μία φυλετική πολιτική, η οποία, εκτός από την επιμειξία, θα αντετίθετο και στη μετανάστευση από την Γερμανία. Κατ' αυτόν, «μόνο μια συνειδητά Φυλετική πολιτική μπορεί να σώσει τα Ευρωπαϊκά έθνη απ' το να χάσουν τον νόμο της δράσης από την Αμερική, εξαιτίας της κατώτερης αξίας των Ευρωπαϊκών Λαών σε σύγκριση με τον Αμερικανικό Λαό. Αν όμως αντί γι' αυτό ο Γερμανικός Λαός, μαζί με την μπασταρδοποίηση που διεξάγουν συστηματικά οι Εβραίοι με κατώτερο ανθρώπινο υλικό και την μείωση της φυλετικής αξίας που προκαλείται από αυτό, αφήσει τους άριστους φορείς του αίματός του να απομακρυνθούν με την συνεχή μετανάστευση εκατοντάδων χιλιάδων μεμονωμένων δειγμάτων, σιγά-σιγά θα πέσει στο επίπεδο μιας κατώτερης φυλής και συνεπώς στο επίπεδο ενός ανίκανου και ανάξιου Λαού» (Χίτλερ 2017, σελ. 108).

Η αντίθεση του Χίτλερ στη μετανάστευση Γερμανών από την Γερμανία προς άλλες χώρες βασιζόταν στην άποψή του ότι «η Γερμανία αποτελείται φυλετικά από τόσα πολλά άνισα συστατικά στοιχεία που η μόνιμη μετανάστευση θα αφαιρέσει αναγκαστικά από το Έθνος μας

ανθρώπους με τεράστιες ικανότητες αντίστασης, τους πιο θαρραλέους και τους πιο αποφασισμένους. Αυτοί κυρίως, όπως οι Βίκινγκς του παρελθόντος θα είναι και σήμερα οι φορείς του Νορδικού αίματος. Αυτή η αργή μείωση του Νορδικού στοιχείου οδηγεί στην πτώση της γενικής φυλετικής αξίας και συνεπώς στην αποδυνάμωση των τεχνικά, πολιτιστικά και πολιτικά παραγωγικών δυνάμεων» (Χίτλερ 2017, σελ. 107).

Μάλιστα, ο Χίτλερ επαινούσε τη μεταναστευτική πολιτική που ακολουθούσαν τότε οι ΗΠΑ, οι οποίες «εμπνευσμένες από τις διδαχές των εθνολόγων [τους], έχ[ουν] θεσπίσει ειδικές προδιαγραφές για τη μετανάστευση. Με την είσοδο στο Αμερικανικό έδαφος να εξαρτάται αφενός από συγκεκριμένες φυλετικές προϋποθέσεις και αφετέρου από την ξεκάθαρη φυσική υγεία του ατόμου, αναγκαστικά ρυθμίζεται νομικά η αφαίμαξη της Ευρώπης από τα καλύτερα στοιχεία της» (Χίτλερ 2017, σελ. 108).

Ο Χίτλερ υποστήριζε ότι οι ΗΠΑ «θεωρούν τον εαυτό τους ως Νορδικό Γερμανικό Κράτος και σε καμμία περίπτωση ένα διεθνές συνοθύλευμα Λαών» (Χίτλερ 2017, σελ. 115) και πως «μια διερευνητική ματιά... αποκαλύπτει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εθνικών ομάδων [που αποτελούν τις ΗΠΑ] ανήκουν φυλετικά σε παρόμοια ή τουλάχιστον συγγενικά στοιχεία» (Χίτλερ 2017, σελ. 114), τα οποία ήταν Νορδικά στοιχεία (Σουηδοί, Νορβηγοί, Δανοί, Άγγλοι, Γερμανοί). Ο Χίτλερ επίσης υπογράμμιζε ότι οι ΗΠΑ είχαν αποτύχει να αφομοιώσουν τους Κινέζους και τους Ιάπωνες που μετανάστευσαν εκεί και γι' αυτό τους απέκλειαν από την μετέπειτα μετανάστευση. Κατ' εκείνον, η μεταναστευτική πολιτική των ΗΠΑ «επιβεβαιώνει ότι οι παλαιότερες συγχωνεύσεις προϋπέθεταν λαούς μιας σαφώς ισάξιας φυλετικής βάσης και απέτυχε αμέσως όταν περιέλαβε θεμελιωδώς διαφορετικούς ανθρώπους» (Χίτλερ 2017, σελ. 115).

Μάλιστα, υποστήριζε ότι μεταξύ εθνών διαφορετικής φυλετικής αξίας δεν μπορούσε να υπάρξει ούτε πολιτιστική αφομοίωση, καθώς «ο πολιτισμός, που είναι η γενική έκφραση της ζωής ενός συγκεκριμένου Λαού, δεν μπορεί να μεταδοθεί σε έναν άλλο Λαό με εντελώς διαφορετικές ψυχικές προϋποθέσεις» (Χίτλερ 2017, σελ. 156). Μία ενδεικτική τέτοια περίπτωση ήταν εκείνη μεταξύ Γερμανών και Ρώσων, για τους οποίους ο Χίτλερ υποστήριζε ότι «[η Γερμανική και η Ρωσική] είναι δύο Φυλετικές Ψυχές που έχουν ελάχιστα κοινά σημεία» (Χίτλερ 2017, σελ. 144) καθώς η σχολαστικότητα, η ψυχρή λογική της νηφάλιας σκέψης και η αίσθηση της τάξης των Γερμανών ήταν ακατανόητες και προκαλούσαν αντιπάθεια στους Σλάβους.

Για τους λόγους αυτούς, ο Χίτλερ δεν πίστευε στην αφομοίωση στο γερμανικό έθνος ακόμα και ευρωπαϊκών εθνών τα οποία, όμως, δεν θεωρούσε ως ανήκοντα στην Άρια φυλή. Χαρακτηριστικά τόνιζε ότι το Εθνικοσοσιαλιστικό Κίνημα «δεν αναγνωρίζει κανέναν εκγερμανισμό ή εκτευτονισμό... Ποτέ δεν θα θεωρήσει τους υποταγμένους, τους υποτιθέμενους εκγερμανισμένους Τσέχους ή Πολωνούς ως εθνική, πόσο μάλλον φυλετική, ενίσχυση, αλλά μόνο ως φυλετική αποδυνάμωση του Λαού μας» (Χίτλερ 2017, σελ. 54). Μάλιστα, υπογράμμιζε ότι «το Φυλετικό Κράτος δεν πρέπει υπό καμμία προϋπόθεση να προσαρτήσει Πολωνούς με σκοπό να τους κάνουν κάποια μέρα Γερμανούς. Αντίθετα, πρέπει να επιστρατεύσει την αποφασιστικότητα να αποκλείσει αυτά τα ξένα φυλετικά στοιχεία ώστε το αίμα του Λαού του να μην αλλοιωθεί και πάλι ή θα πρέπει χωρίς περαιτέρω αναστάτωση να τα απομακρύνει και να παραδώσει την εκκενωμένη περιοχή στους δικούς τους Εθνικούς Συντρόφους» (Χίτλερ 2017, σελ. 56).

2.5 Το Γερμανικό Έθνος

Ο Χίτλερ θεωρούσε τους Γερμανούς ως ανώτερη φυλή, τους χαρακτήριζε ως «το πολιτιστικό λίπασμα άλλων Λαών» και τόνιζε ότι «σε γενικές γραμμές, το μεγαλείο αυτών των εθνών

καταλογίζεται τις περισσότερες φορές στο υψηλό ποσοστό των Γερμανικών συνεισφορών και επιτευγμάτων» (Χίτλερ 2017, σελ. 99). Μια τέτοια περίπτωση «γερμανικής συνεισφοράς» στο μεγαλείο άλλου έθνους ο Χίτλερ υποστήριζε ότι ήταν το Ρωσικό Κράτος, καθώς «από την εποχή του Μεγάλου Πέτρου υπήρχαν, πάνω απ' όλα, πολλοί Γερμανοί της Βαλτικής που αποτελούσαν τον σκελετό και τον νου του Ρωσικού Κράτους... Εκείνοι οι τεχνητοί Ρώσοι παρέμειναν Γερμανοί, ή καλύτερα Τεύτονες, σύμφωνα με το αίμα τους, άρα και με τις ικανότητές τους... Δεν θα υπήρχε ποτέ μεγάλη Ρωσσία, ούτε θα κατάφερνε να διατηρηθεί χωρίς αυτή την πραγματικά Γερμανική ανώτερη και πνευματική τάξη» (Χίτλερ 2017, σελ. 143).

Μάλιστα, κατά τον Χίτλερ, «το σώμα των αξιωματικών [της Ρωσικής αυτοκρατορίας] αποτελούνταν στο μεγαλύτερο μέρος του από άνδρες μη σλαβικής καταγωγής και σε καμμία περίπτωση από Ρωσικό αίμα» (Χίτλερ 2017, σελ. 144). Η άποψη αυτή του Χίτλερ ταυτιζόταν με αντίστοιχη του Rosenberg, ο οποίος υποστήριζε ότι «όλες οι πολιτείες της Δύσεως και οι δημιουργικές τους αξίες παρήχθησαν υπό Γερμανών» και τόνιζε ότι «εν περιπτώσει ενός πλήρους αφανισμού αυτού του Γερμανικού αίματος εξ Ευρώπης... θα κατελύετο ολόκληρος ο πολιτισμός της Δύσεως» (Rosenberg 2003, σελ. 106).

Ο Χίτλερ παραδεχόταν ότι ο Γερμανικός Λαός χαρακτηριζόταν από «φυλετική διάσπαση» (Χίτλερ 2017, σελ. 35) και θεωρούσε ότι «οι συνολικές αδυναμίες [του Γερμανικού Λαού]... βασίζονται εν μέρει πάνω στο θέμα του αίματος και εν μέρει στη φύση του σημερινού κυβερνητικού οργανισμού» (Χίτλερ 2017, σελ. 131). Μάλιστα, αναγνώριζε ότι επειδή οι Γερμανοί ως λαός δεν έχουν «αυτή τη μέση αξία όπως την έχουν για παράδειγμα οι Άγγλοι, θα εξαρτώνται ειδικά από τις προσωπικές αξίες. Τα εντυπωσιακά άκρα που παρατηρούμε στον Λαό μας είναι απλώς οι συνέπειες του καθορισμένου από το αίμα διαχωρισμού μας σε ανώτερα και κατώτερα φυλετικά στοιχεία. Ο Άγγλος θα έχει γενικά μια καλύτερη μέση αξία. Ίσως ο Άγγλος να μην πέσει ποτέ στα βλαβερά βάθη του Λαού μας, ούτε όμως θα φτάσει και στα ύψη της λαμπρότητάς μας. Συνεπώς η ζωή του θα κινείται πάνω στη μετριότητα και θα είναι γεμάτη από μία μεγάλη σταθερότητα. Σε αντίθεση, η Γερμανική ζωή είναι παντού απείρως ασταθής και ανήσυχη και αντλεί την σπουδαιότητά της από τα ιδιαίτερος υψηλά επιτεύγματά της, μέσω των οποίων επανορθώνουμε τις ανησυχητικές όψεις του Έθνους μας» (Χίτλερ 2017, σελ. 109).

Ο Χίτλερ έκανε λόγο για «εσωτερική σήψη» του Γερμανικού Λαού, επισημαίνοντας ότι οι αξίες τις οποίες εκείνος πρέσβευε αντικαθίσταντο από τον διεθνισμό και τον ατομικισμό. Έβλεπε δηλαδή ότι «η αξία του αίματος, η ιδέα της προσωπικότητας και το ένστικτο της αυτοσυντήρησης σιγά-σιγά απειλούνται με εξαφάνιση μέσα στον Γερμανικό Λαό. Αντί για αυτά θριαμβεύει ο διεθνισμός και καταστρέφει την αξία του Λαού μας, η δημοκρατία εξαπλώνεται καταπνίγοντας την ιδέα της προσωπικότητας και στο τέλος ο κακόβουλος κόπρος του ειρηνισμού δηλητηριάζει την νοοτροπία μας υπέρ του θρασέος ατομικισμού... Το μεγάλο εγχώριο καθήκον για το μέλλον είναι η εξάλειψη αυτών των συνολικών συμπτωμάτων της σήψης του Λαού μας. Αυτή είναι η αποστολή του Εθνικοσοσιαλιστικού Κινήματος. Πρέπει να ξεπηδήσει ένα νέο έθνος μέσα από αυτή τη διεργασία που να ξεπερνά ακόμα και το μεγαλύτερο κακό του παρόντος, τον διαχωρισμό των τάξεων, για τον οποίο τόσο η αστική τάξη όσο και ο μαρξισμός είναι το ίδιο υπεύθυνοι» (Χίτλερ 2017, σελ. 86-87).

Εκτός από τους Ρώσους και τους Σλάβους γενικότερα, ο Χίτλερ έκανε απαξιωτικές αναφορές και για κράτη όπως η Ελβετία και η Ολλανδία. Το μόνο ευρωπαϊκό έθνος για το οποίο μιλούσε με θετικά λόγια ήταν οι Άγγλοι, για τους οποίους υποστήριζε ότι «αν και σήμερα ένα μεγάλο μέρος του Αγγλικού Λαού, ο γενικός μέσος όρος, είναι κατώτερος της Γερμανικής μέγιστης αξίας, παρ' όλα αυτά η εδώ και αιώνες παράδοση αυτού του Λαού έχει περάσει στη σάρκα και στο αίμα του σε τέτοιο βαθμό ώστε να έχει αποκτήσει σημαντικά πολιτικά πλεονεκτήματα έναντι του Γερμανικού Λαού. Αν σήμερα υπάρχει στον κόσμο η Αγγλική αυτοκρατορία, τότε προς το παρόν δεν υπάρχει άλλος Λαός που, με βάση τα γενικά πολιτικά χαρακτηριστικά του και την μέση πολιτική οξύδερκειά του, να είναι πιο ικανός για κάτι τέτοιο» (Χίτλερ 2017, σελ. 155).

3. Αντισημιτισμός

Κατά τον Χίτλερ, «ο Εβραίος» ήταν «ο κύριος της διεθνούς δηλητηρίασης και του φυλετικού εκφυλισμού» (Χίτλερ 2017, σελ. 37), ο παγκόσμιος εβραϊσμός χαρακτηριζόταν ως «άθλια δύναμη» (Χίτλερ 2017, σελ. 166) και οι στόχοι του αποτελούσαν «απεχθές έγκλημα κατά της ανθρωπότητας» (Χίτλερ 2017, σελ. 222). Μάλιστα, ο ίδιος εντόπιζε σημαντική επιρροή του παγκόσμιου εβραϊσμού στην Αγγλία αλλά και στην Γαλλία.

Στο «Δεύτερο Βιβλίο» του ο Χίτλερ δίνει μέσα σε λίγες παραγράφους μια συμπυκνωμένη αλλά πλήρη περιγραφή της οπτικής του για τους Εβραίους, αλλά και για τον ρόλο τους στην ιστορική εξέλιξη. Πιο συγκεκριμένα, κατ' εκείνον, «οι Εβραίοι είναι ένας λαός χωρίς ομοιογενή φυλετικό πυρήνα. Παρ' όλα αυτά, ως λαός έχει ιδιαίτερα εγγενή χαρακτηριστικά που τον διαχωρίζουν από όλους τους άλλους λαούς πάνω στη γη. Ο Ιουδαϊσμός δεν είναι θρησκευτική κοινότητα, αλλά ο θρησκευτικός δεσμός μεταξύ των Εβραίων· στην πραγματικότητα, είναι το στιγμιαίο κυβερνητικό σύστημα του εβραϊκού λαού... Όπως κάθε λαός έχει την ορμητική δύναμη της μανίας της αυτοσυντήρησης ως βασική τάση των γήινων ενεργειών του, το ίδιο ακριβώς ισχύει και με τον ιουδαϊσμό. Μόνο που εδώ, σύμφωνα με τις ουσιαστικά διαφορετικές προδιαθέσεις του, οι μορφές του αγώνα για επιβίωση των Άριων λαών και του εβραϊσμού διαφέρουν. Τα θεμέλια του αγώνα του Άριου για τη ζωή είναι το έδαφος, το οποίο καλλιεργεί... Ο εβραϊκός λαός, λόγω της έλλειψης δικών του παραγωγικών δυνατοτήτων, δεν μπορεί να δημιουργήσει ένα κράτος υπό την εδαφική έννοια, αλλά για να υποστηρίξει την ύπαρξή του χρειάζεται την εργασία και τις δημιουργικές ενέργειες των άλλων εθνών. Έτσι η ύπαρξη του ίδιου του Εβραίου παρασιτεί μέσα στις ζωές των άλλων λαών. Συνεπώς, ο υπέρτατος στόχος του εβραϊκού αγώνα για επιβίωση είναι η υποδούλωση των παραγωγικά δραστήριων λαών» (Χίτλερ 2017, σελ. 218-219).

Κατόπιν, ο Χίτλερ περιγράφει τις μεθόδους τις οποίες, κατ' εκείνον, μετέρχονταν οι Εβραίοι προκειμένου να συνεχίσουν τον «παρασιτισμό» τους και να πετύχουν την «υποδούλωση» των Άριων εθνών: «Για να επιτύχει αυτόν τον στόχο, που στην πραγματικότητα αντιπροσωπεύει τον ιουδαϊκό αγώνα για επιβίωση ανά τους αιώνες, ο Εβραίος χρησιμοποιεί όλα τα όπλα που συμβαδίζουν με το σύμπλεγμα του χαρακτήρα του. Επομένως μέσα στην εσωτερική πολιτική των διαφόρων εθνών πολεμά πρώτα για ίσα δικαιώματα και μετά για ανώτερα δικαιώματα. Τα χαρακτηριστικά της πονηρίας, της εξυπνάδας, της οξύνοιας, της ατιμίας, της υποκρισίας και ούτω καθεξής, που είναι ριζωμένα στον χαρακτήρα του λαού του, τον εξυπηρετούν ως τα όπλα σε αυτό. Τα χρησιμοποιούν ως τεχνάσματα στον πόλεμο της επιβίωσης όπως τα χρησιμοποιούν οι άλλοι λαοί στις μάχες. Στην εξωτερική πολιτική, προσπαθεί να φέρει τα έθνη σε μια κατάσταση αναταραχής, να τα εκτρέψει από τα πραγματικά συμφέροντά τους και να τα βυθίσει σε αμοιβαίους πολέμους, κυριαρχώντας έτσι σταδιακά πάνω τους με τη βοήθεια της δύναμης των χρημάτων και της προπαγάνδας» (Χίτλερ 2017, σελ. 219-220).

Συνέπεια της δράσης των Εβραίων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, όπως την αντιλαμβάνονταν ο Χίτλερ, ήταν η μείωση της φυλετικής αυτοσυντήρησης των λαών και η συνεπακόλουθη φυλετική τους κατάπτωση μέσω της επιμειξίας, καθώς, «ο τελικός στόχος του [Εβραίου] είναι η εξαφάνιση της εθνικής ταυτότητας, η ετερόκλητη μιγαδοποίηση των άλλων λαών, η μείωση της φυλετικής εισφοράς των ανώτερων Λαών, αλλά και η κατάκτηση αυτού του φυλετικού συνοθιλεύματος μέσω της εξάλειψης των διανοουμένων της Φυλής και την αντικατάστασή τους με μέλη του δικού του λαού. Συνεπώς η κατάληξη της παγκόσμιας πάλης των Εβραίων θα είναι πάντα μια αιματηρή μπολσεβικοποίηση. Στην πραγματικότητα, αυτό σημαίνει την καταστροφή όλων των πνευματικά ανώτερων τάξεων που συνδέονται με τους λαούς τους έτσι ώστε να καταφέρει να ανέλθει ως κυρίαρχος μιας ανθρωπότητας χωρίς ηγέτες. Η ηλιθιότητα, η δειλία και η προστυχιά είναι συνεπώς παιχνίδια στα χέρια του. Με τους μιγάδες εξασφαλίζει στον εαυτό του ένα ρήγμα για να εισχωρήσει στο ξένο έθνος. Επομένως το αποτέλεσμα της εβραϊκής κυριαρχίας θα είναι πάντοτε η καταστροφή κάθε πολιτισμού και τέλος η παράνοια του ίδιου του

Εβραίου. Διότι είναι ένα παράσιτο των εθνών και η νίκη του σημαίνει τόσο τον δικό του θάνατο όσο και τον θάνατο των θυμάτων του» (Χίτλερ 2017, σελ. 220).

Τα παραπάνω χωρία δίνουν μία σαφή εικόνα της σύνδεσης του αντισημιτισμού του Χίτλερ με τον φυλετισμό και της θεώρησης των φιλελεύθερων δικαιωμάτων αλλά και του μπολσεβικισμού ως «τεχνασμάτων» του Διεθνούς Ιουδαϊσμού προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του για παγκόσμια κυριαρχία. Η οπτική αυτή ουσιαστικά παραπέμπει σε θεωρία συνωμοσίας παγκοσμίων διαστάσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της συνωμοσιολογικής οπτικής αποτελεί η ερμηνεία που δίνει ο Χίτλερ για την ευρωπαϊκή ιστορία των τελευταίων αιώνων. Σύμφωνα με την ερμηνεία αυτή: «η φεουδαρχία και η κυβέρνηση των πριγκιπάτων δημιούργησαν για πρώτη φορά μια γενική κατάσταση που επέτρεψαν στους Εβραίους να συνδεθούν με τους αγώνες των καταπιεσμένων κοινωνικών τάξεων, κατηλευόμενοι αυτούς τους αγώνες μέσα σε ελάχιστο χρόνο. Με τη Γαλλική Επανάσταση έλαβαν πολιτική ισότητα. Έτσι χτίστηκε η γέφυρα με την οποία θα μπορούσαν να κατακτήσουν την πολιτική εξουσία μέσα στα έθνη. Ο δέκατος ένατος αιώνας τους έδωσε την κυρίαρχη θέση μέσα στην οικονομία των εθνών μέσω της δομής του δανειστικού κεφαλαίου, που βασιζόταν σε ιδέες σχετικά με τα επιτόκια. Τελικά, μέσω του τεχνάσματος των μετοχών, έφεραν στην κατοχή τους ένα μεγάλο μέρος των παραγωγικών χώρων και με τη βοήθεια του χρηματιστηρίου, όχι μόνο έγιναν σταδιακά οι εξουσιαστές της δημόσιας οικονομικής ζωής, αλλά και της πολιτικής ζωής. Υποστήριξαν αυτή την εξουσία με τα μέσα της πνευματικής μόλυνσης των εθνών με τη βοήθεια του Ελευθεροτεκτονισμού αλλά και κάνοντας τις εφημερίδες να εξαρτώνται από αυτούς. Βρήκαν τη δύναμη για την καταστροφή του πνευματικού καθεστώτος της αστικής τάξης μέσα στην ανερχόμενη τέταρτη εξουσία των τεχνιτών, ακριβώς όπως ήταν παλιότερα η αστική τάξη το μέσον για την κατεδάφιση της φεουδαρχικής κυριαρχίας... Σχημάτισαν την επαγγελματική εξουσία των τεχνιτών ως ξεχωριστή τάξη, στην οποία επέτρεψαν να αναλάβει τον αγώνα εναντίον των εθνικών διανοουμένων. Ο μαρξισμός έγινε ο πνευματικός πατέρας της μπολσεβίκικης επανάστασης. Αυτό είναι τώρα το τρομοκρατικό όπλο που χρησιμοποιεί ο Εβραίος αδίστακτα και με βιαιότητα. Η οικονομική κατάκτηση της Ευρώπης από τους Εβραίους είχε σχεδόν ολοκληρωθεί στις αρχές του αιώνα και τώρα ξεκίνησαν να την περιφρουρούν πολιτικά. Αυτό σημαίνει ότι οι πρώτες απόπειρες εξολόθρευσης των εθνικών διανοουμένων έγιναν με τη μορφή των επαναστάσεων» (Χίτλερ 2017, σελ. 220-221).

Σύμφωνα με την ερμηνεία αυτή, η παγκόσμια συνωμοσία του Εβραϊσμού συνεχιζόταν απρόσκοπτα επί αιώνες μέχρι τις ημέρες του Χίτλερ, καθώς οι Εβραίοι «αξιοποίησαν προς όφελός τους τις εντάσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών εθνών... υποκινώντας τα συστηματικά προς τον παγκόσμιο Πόλεμο. Ο στόχος είναι η καταστροφή της έμφυτα αντισημιτικής Ρωσσίας αλλά και του Γερμανικού Ράιχ, που η διοίκησή του και ο Στρατός του αντιστέκονται ακόμα στον Εβραίο. Ο περαιτέρω στόχος είναι η ανατροπή εκείνων των δυναστειών που δεν υπόκεινται ακόμα στην δημοκρατία απ' την οποία εξαρτώνται και καθοδηγούν οι Εβραίοι. Αυτός ο εβραϊκός πολεμικός στόχος έχει επιτευχθεί τουλάχιστον εν μέρει. Ο Τσάρος και ο Κάιζερ της Γερμανίας εξαλείφθηκαν» (Χίτλερ 2017, σελ. 221).

Ο Χίτλερ υποστήριζε ότι η επικράτηση του κομμουνισμού στην Ρωσία ήταν «το φοβερότερο έγκλημα εναντίον της ανθρωπότητας» (Χίτλερ 2017, σελ. 222) και θεωρούσε ότι «με τη βοήθεια της μπολσεβίκικης επανάστασης, η Ρωσική ανώτερη τάξη και οι Ρώσοι διανοούμενοι δολοφονήθηκαν και εξολοθρεύτηκαν μέσα σε μια απάνθρωπη οδύνη και κτηνωδία. Για τον Ρωσικό λαό, ο συνολικός αριθμός των θυμάτων της εβραϊκής πάλης για την ηγεμονία της Ρωσσίας έφτασε τα 28 με 30 εκατομμύρια νεκρούς» (Χίτλερ 2017, σελ. 221-222).

Ο Χίτλερ συνέδεε ευθέως τον μαρξισμό με τον εβραϊσμό, καθώς τόνιζε ότι «η σημερινή μπολσεβίκικη Ρωσσία... στην πραγματικότητα είναι εβραίο-καπιταλιστική» (Χίτλερ 2017, σελ. 140) και ότι «το 1919 και το 1920, η εθνική Λευκή Ρωσσία πολέμησε εναντίον της επανάστασης του εβραϊκού χρηματιστηρίου, δηλαδή της διεθνούς καπιταλιστικής κόκκινης επανάστασης»

(Χίτλερ 2017, σελ. 141). Κατ' εκείνον, η Οκτωβριανή Επανάσταση ήταν το αποτέλεσμα του αγώνα του Ιουδαϊσμού της Ρωσίας για την εξόντωση, με την βοήθεια του Σλαβικού στοιχείου, της προηγούμενης – Νορδικής όπως έχουμε ήδη δει – ανώτερης τάξης της χώρας. Όπως χαρακτηριστικά υπογράμμισε, «δεν ήταν από μόνο του το σλαβικό φυλετικό ένστικτο που διεξήγαγε επίτηδες τον αγώνα για την εξόντωση της πρώην μη-Ρωσικής ανώτερης τάξης. Όχι, γιατί εν τω μεταξύ είχε βρει καινούργιους αρχηγούς μέσα απ' τον Ιουδαϊσμό. Ο Ιουδαϊσμός, που πίεζε να ανέβει στα ανώτερα στρώματα και, με αυτόν τον τρόπο, προς την απόλυτη εξουσία, είχε εξολοθρεύσει την προηγούμενη ξένη ανώτερη τάξη με τη βοήθεια του σλαβικού φυλετικού ενστίκτου. Συνεπώς είναι εντελώς κατανοητή η διαδικασία με την οποία ανέλαβε ο Ιουδαϊσμός την ηγεσία όλων των τομέων της Ρωσικής ζωής με την μπολσεβίκικη επανάσταση, αφού ο Σλαβισμός, από μόνος του και μέσα απ' τον εαυτό του, έχει έλλειψη οργανωτικών ικανοτήτων, όπως επίσης του λείπουν και οι δυνάμεις της δημιουργίας και της διατήρησης ενός Κράτους» (Χίτλερ 2017, σελ. 145-146).

Σύμφωνα με αυτήν την οπτική, ο Χίτλερ ουσιαστικά υποστήριζε ότι «η σημερινή Ρωσία, ή για να το θέσω καλύτερα, ο σημερινός Σλαβισμός της Ρωσικής εθνικότητας, δέχτηκε ως αφέντη του τον Εβραίο, ο οποίος εξόντωσε πρώτα την προηγούμενη ανώτερη τάξη και τώρα πρέπει να αποδείξει την δύναμή του στο να δημιουργήσει ένα Κράτος» (Χίτλερ 2017, σελ. 146). Εν κατακλείδι, ο Χίτλερ θεωρούσε ότι η Σοβιετική Ρωσία «κυβερνάται από ένα καθεστώς διαποτισμένο από έναν και μόνο στόχο: να φέρει το μπολσεβίκικο δηλητήριο στη Γερμανία» (Χίτλερ 2017, σελ. 139-140) και τόνιζε ότι «ο διεθνής μαρξισμός δεν έχει άλλο στόχο πέρα από την καταστροφή της Γερμανίας» (Χίτλερ 2017, σελ. 118).

Επιπλέον, υπογράμμισε ότι ο Ιουδαϊσμός «πασχίζει να οδηγήσει και τα υπόλοιπα Κράτη προς τις ίδιες συνθήκες [με την Σοβιετική Ρωσία]. Οι πράξεις και οι προσπάθειές του για αυτόν τον σκοπό υποστηρίζονται και καλύπτονται από τα αστικά κόμματα των υποτιθέμενων Πατριωτικών Ενώσεων, ενώ ο μαρξισμός, η δημοκρατία και το περίφημο Χριστιανικό Κέντρο εμφανίζονται ως τάγματα εφόδου» (Χίτλερ 2017, σελ. 222).

Ιδιαίτερης αναφοράς αξίζει η επισήμανση που κάνει ο Χίτλερ στο «Δεύτερο Βιβλίο» του ότι «ο Εβραίος δεν είχε ποτέ δικό του εδαφικά ορισμένο Κράτος παρόμοιο με τα Άρια Κράτη» (Χίτλερ 2017, σελ. 218), το οποίο και αποδίδει στον «χαρακτήρα του εβραϊκού Λαού, ο οποίος έχει έλλειψη παραγωγικών δυνάμεων για την δημιουργία και τη διατήρηση του δικού του εδαφικού κράτους» (Χίτλερ 2017, σελ. 218). Η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ στη Μέση Ανατολή μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά και η επιτυχής διατήρηση αυτού του κράτους μέχρι σήμερα, καταδεικνύουν ότι ο εβραϊκός λαός έχει τις παραγωγικές δυνάμεις προκειμένου να δημιουργήσει και να διατηρήσει εδαφικό κράτος.

4. Ολοκληρωτισμός / Αντικοινοβουλευτισμός

Όπως και στο «Ο Αγών μου», έτσι και στο «Δεύτερο Βιβλίο», ο Χίτλερ τασσόταν υπέρ της αξίας της προσωπικότητας και κατά της αρχής της πλειοψηφίας, η οποία ισοπέδωνε τα δημιουργικά άτομα. Όπως χαρακτηριστικά τόνιζε, «μόλις ένας Λαός εγκαταστήσει την πλειοψηφία ως οδηγούς της ζωής του, μόλις δηλαδή εισάγει τη σύγχρονη δημοκρατία στη Δυτική αντίληψη, όχι μόνο θα ζημιώσει την σπουδαιότητα της έννοιας της προσωπικότητας, αλλά θα εμποδίσει και την αποτελεσματικότητα της προσωπικής αξίας... Διότι αυτή είναι η διπλή κατάρα του δημοκρατικού κοινοβουλευτικού συστήματος που επικρατεί σήμερα: όχι μόνο είναι ανίκανο να επιφέρει από μόνο του πραγματικά δημιουργικά επιτεύγματα, αλλά αποτρέπει με αυτόν τον τρόπο την εμφάνιση και την εργασία εκείνων που με κάποιο τρόπο εξυψώνονται απειλητικά πάνω απ' το επίπεδο της μετριότητας» (Χίτλερ 2017, σελ. 39).

Ο Χίτλερ έκανε λόγο για την «ανευθυνότητα της φύσης της δημοκρατίας» καθώς «οι πλειοψηφίες είναι φαινόμενα που δεν μπορούν να επιφορτισθούν με ευθύνες. Οι αρχηγοί που ορίζονται από αυτές είναι στην πραγματικότητα απλοί εκτελεστές της θέλησης της πλειοψηφίας» (Χίτλερ 2017, σελ. 39). Μάλιστα, επισήμαινε ότι «τα έθνη θα πρέπει να αποφασίσουν. Είτε θέλουν πλειοψηφίες είτε διάνοιες. Αυτά τα δύο δεν μπορούν ποτέ να συμβαδίσουν» (Χίτλερ 2017, σελ. 40) και συνέχιζε τονίζοντας ότι «βάσει της συνολικής φυλετικής αξίας του, ένας Λαός διατηρεί τη δικαιολογημένη ελπίδα ότι μπορεί να γεννήσει μεγάλα μυαλά. Τότε όμως θα πρέπει να αναζητήσει τέτοιες μορφές στον τρόπο δομής του εθνικού κορμού που να μην εμποδίζουν τεχνητά, στην πραγματικότητα συστηματικά, αυτά τα μυαλά από τις δραστηριότητές τους» (Χίτλερ 2017, σελ. 40).

Τέλος, όπως και στο «Ο Αγών μου», έτσι και στο «Δεύτερο Βιβλίο», ο Χίτλερ έβλεπε την έννοια της νομιμότητας μέσα από το πρίσμα του φυλετισμού και του εκτιμώμενου από εκείνον οφέλους της Φυλετικής Κοινότητας, καθώς υπογράμμισε ότι «πέρα από τους επίσημους νόμους των παροδικών κυβερνήσεων, υπάρχουν οι αιώνιες υποχρεώσεις που επιβάλλουν σε κάθε μέλος του έθνους να κάνει αυτό που αντιλαμβάνεται ως αναγκαίο για την ύπαρξη της Φυλετικής Κοινότητας. Ακόμα και αν αυτό έρχεται χίλιες φορές σε αντίθεση με τις προθέσεις των κακών και ανίκανων κυβερνήσεων» (Χίτλερ 2017, σελ. 129).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7 – ΤΟ ΟΝΟΜΑ «ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ», Η ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ Ο ΑΠΟΚΡΥΦΙΣΜΟΣ

Ο Πέιν επισημαίνει ότι «οι απαρχές του ναζισμού κατά ένα μέρος βρίσκονταν στον αρισσοφικό αποκρυφισμό» (Πέιν 2000, σελ. 287) και ότι «η χιτλερική ιδεολογία θεμελιώθηκε πάνω στον μυστικιστικό νορδικό φυλετισμό» (Πέιν 2000, σελ. 298). Η παράμετρος της σχέσης του εθνικοσοσιαλισμού με την Θεοσοφία, την Αρισσοφία, τον αποκρυφισμό και τον φυλετικό μυστικισμό έχει απασχολήσει τους μελετητές εδώ και πολλές δεκαετίες (π.χ. Mosse 1961, Kurlander 2012). Μάλιστα, ο Kurlander τονίζει ότι η σχέση αυτή δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρη ούτε μονοσήμαντη κατά την πάροδο των ετών, καθώς άτομα που ενδιαφέρονταν για τον αποκρυφισμό έπαιξαν σημαντικό ρόλο στα πρώτα χρόνια της ανόδου του NSDAP, αλλά στα μετέπειτα χρόνια κάποιες ηγετικές φυσιογνωμίες του κόμματος όχι μόνο άσκησαν κριτική στις απόψεις αυτές αλλά και δίωξαν τις οργανώσεις που τις διέδιδαν.

Κατά καιρούς έχει διατυπωθεί η άποψη¹⁶⁴³ ότι η ΧΑ εμπνεύστηκε το όνομά της από το ομώνυμο «Ερμητικό Τάγμα της Χρυσής Αυγής», το οποίο ιδρύθηκε στα τέλη του 1887 στην Βρετανία, μελετούσε τον αποκρυφισμό και την μεταφυσική και επιφανές μέλος του υπήρξε ο «μάγος» Άλιστερ Κρόουλι.

Η ίδια η ΧΑ, τόσο κατά το παρελθόν¹⁶⁴⁴ (1998) όσο και πρόσφατα (2006, 2017, 2019), έχει αρνηθεί κατηγορηματικά ότι η δική της ονομασία προέρχεται από το Ερμητικό Τάγμα του Κρόουλι¹⁶⁴⁵. Μάλιστα, όταν τέθηκε ευθέως το ερώτημα στον Μιχαλολιάκο, εκείνος απάντησε: «*Η Μυστική Οργάνωση 'Χρυσή Αυγή' που υπήρχε στον Μεσοπόλεμο δεν έχει καμμία σχέση μ' εμάς. Ο Άλιστερ Κρόουλι ήταν ένας Σατανιστής. Εμείς πολεμάμε τον Σατανισμό. Η πρώτη μας σκέψη ήταν να ονομαστεί το Κίνημά μας ΗΩΣ, από την ομηρική λέξη για την αυγή. Αλλά επειδή το Ηώς δεν έλεγε τίποτε, θελήσαμε να το μεταφράσουμε. Κι επειδή δεν μας πήγαινε να το μεταφράσουμε όπως ο Καζαντζάκης... 'η ροδοδάκτυλη αυγή', το βάλουμε 'Χρυσή Αυγή', να συμβολίζει και την Χρυσή Αυγή του Ελληνισμού...»¹⁶⁴⁶. Πάντως, υπενθυμίζεται ότι κατά τον Μιχαλολιάκο, η «Χρυσή Αυγή» ξεκίνησε ως «*μια ιδεολογική αναζήτηση με μια έντονη τάση προς το 'ποιητικόν' και 'μεταφυσικόν'*» (Μιχαλολιάκος 2000α, σελ. 25).*

Το ενδιαφέρον του Μιχαλολιάκου για τη μεταφυσική και τον μυστικισμό εξακολουθεί να παραμένει υπαρκτό καθώς ο ίδιος επισημαίνει ότι «*τον μυστικισμό, την μεταφυσική δεν την θέλουν οι κάθε είδους υλιστές αρνητές της θείας ουσίας του ανθρώπου. Αρνούνται ότι στα κατάβαθα της ψυχής υπάρχουν δυνάμεις κρυμμένες αιώνια, που στοιχειώνουν την ζωή μας*» (Μιχαλολιάκος 2023, σελ. 107).

Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι η «Χρυσή Αυγή», αμέσως με την ίδρυσή της, συνεργάστηκε με την πανευρωπαϊκή εθνικοσοσιαλιστική συμμαχία «Νέα Ευρωπαϊκή Τάξη», η οποία «*ήταν ένας*

¹⁶⁴³ Από αναφορές σε επιστολές στην εφημερίδα «Ελεύθερη Ώρα» το 1998 [δείτε υποσημείωση παρακάτω], μέχρι δημοσιογραφικές έρευνες (π.χ. Ψαρράς 2012, σελ. 273-286) αλλά και από τον Μητροπολίτη Πειραιώς Σεραφείμ («Η Χρυσή Αυγή εμφορείται από τις ιδεοληψίες σατανιστών αποκρυφιστών, λέει ο μητροπολίτης Πειραιώς». Αναρτήθηκε στις 29.4.2013 στο <https://www.tanea.gr/2013/04/29/greece/i-xrysi-aygi-emforeitai-apo-tis-ideolipsies-satanistwn-apokryfistwn-leei-o-mitropolitis-peiraiws/> [Πρόσβαση στις 12.5.2022]).

¹⁶⁴⁴ «Μία επιστολή στην Ελεύθερη Ώρα και η απάντησή μας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 260, 24-31 Δεκεμβρίου 1998, σελ. 7 [στήλη «Επιστολές»].

¹⁶⁴⁵ «Θεωρίες συνωμοσίας...», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 605, 7 Σεπτεμβρίου 2006, σελ. 8, «Το όνομα 'Χρυσή Αυγή', ο σατανισμός και μία απάντηση στην λάσπη», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1055, 25 Οκτωβρίου 2017, σελ. 9 και «Το ίδιο παραμύθι με τον... Άλιστερ Κρόλεϊ στα συστημικά 'Νέα'», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 1143, 10 Ιουλίου 2019, σελ. 8.

¹⁶⁴⁶ Η συνέντευξη δόθηκε στην «Ελεύθερη Ώρα» και παρατίθεται στο Μιχαλολιάκος (2000β). Το συγκεκριμένο σημείο βρίσκεται στην σελ. 89.

εξαιρετικά ασυνήθιστος πολιτικός σχηματισμός με μια ισχυρή κλίση στον εσωτερισμό (powerful esoteric bent)» (Coogan 1999, σελ. 337).

Όπως αναφέρει στο βιβλίο του ο θεωρητικός της ΧΑ Ίων Φιλίππου, το όνομα «Χρυσή Αυγή» προήλθε από «το μυητικό-ερμητικό τάγμα της λευκής αδελφότητας της Χρυσής Αυγής» (Φιλίππου 2021, σελ. 43), το οποίο «είναι ο προπάτορας της Θούλης και εκείθεν όλων των ταγμάτων που εκβάλλουν μεταγενέστερα στον ναζισμό» (Φιλίππου 2021, σελ. 43). Η «Θούλη», στην οποία αναφέρεται ο Φιλίππου, είναι η «Εταιρεία της Θούλης» (“Thule-Gesellschaft”), η οποία ήταν μία μυστική οργάνωση που ιδρύθηκε μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και θεωρείται ως το «λίκνο» του εθνικοσοσιαλισμού (Γκότζις 2022, σελ. 81-82).

Ο Φιλίππου σημειώνει ότι στις ημέρες μας είναι πιο γνωστός ο αγγλοσαξωνικός κλάδος του τάγματος της Χρυσής Αυγής υπό τον Άλιστερ Κρόουλυ, αλλά υποστηρίζει ότι το περιοδικό «Χρυσή Αυγή» έλκει το όνομά του από έναν άλλο κλάδο αυτού του μυητικού-ερμητικού τάγματος, τον «αυθεντικό» αλλά ελάχιστα γνωστό κλάδο, ο οποίος «κατάγεται από τον Νίτσε και τον Βάγκνερ» (Φιλίππου 2021, σελ. 43). Αξίζει να σημειωθεί ότι τον Νίτσε και τον Βάγκνερ ως μεταξύ των μυστικιστικών και πνευματικών προκατόχων του εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος αναφέρει και ο Mosse (1961). Μάλιστα, ο Φιλίππου επισημαίνει ότι «το όνομα ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ αρκεί για μία εσωτερική οργάνωση, μία στοά ή έστω ένα περιοδικό, αλλά δεν είναι κατάλληλο για ένα ιδεολογικό όχημα. Έτσι προκειμένου να τονισθεί ο χαρακτήρας της νέας αρχής επιλέγεται ως τίτλος του κινήματος ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ» (Φιλίππου 2021, σελ. 43).

Όπως ανέφερε στον γράφοντα το ιδρυτικό μέλος της ΧΑ το οποίο πρότεινε και το όνομα «Χρυσή Αυγή», πηγή «έμπνευσής» του ήταν όντως το μυστικό Τάγμα της Χρυσής Αυγής, για το οποίο διάβασε στο βιβλίο των δημοσιογράφων Πάουελς και Μπερζιέ «Η Αυγή των Μάγων»¹⁶⁴⁷. Το βιβλίο περιέγραφε διάφορες πτυχές αποκρυφισμού, αλχημείας και μυστικισμού, κάποιες από τις οποίες τις συνέδεε με τον ναζισμό και το τάγμα της «Χρυσής Αυγής».

Κατά τον François «ο μύθος του Ναζιστικού εσωτερισμού ήρθε ουσιαστικά στη ζωή με τη δημοσίευση της Αυγής των Μάγων το 1960. Στον απόηχο αυτού του βιβλίου, το ευρύ κοινό γοητεύτηκε με αυτό το θέμα, δημιουργώντας έντονη ζήτηση. Αυτή η ζήτηση ικανοποιήθηκε από μια σειρά βιβλίων με πολύ φθηνές τιμές που εκδόθηκαν κυρίως μεταξύ του 1964 και του 1970 ...Η προέλευση της όρεξης για τον σύγχρονο ‘Ναζιστικό αποκρυφισμό’ ήταν η επιτυχία της Αυγής των Μάγων ...[καθώς] επέτρεψε σε αυτό το θέμα να διαδοθεί σε ένα ευρύτερο κοινό» (François 2023, σελ. 26).

Το εν λόγω βιβλίο γνώρισε μεγάλη απήχηση στις δεκαετίες του '60 και του '70 και όπως τονίζει ο Τζούκας, αποτέλεσε «βασική πηγή αναφοράς» (Τζούκας 2016, σελ. 78) και συνιστούσε «μία απόπειρα επανερμηνείας των κύριων ρευμάτων του αποκρυφισμού και της (υποτιθέμενης) συμβολής τους στις ιστορικές εξελίξεις των τελευταίων αιώνων» (Τζούκας 2016, σελ. 79). Μάλιστα, κατά τον Τζούκα, το κεφάλαιο του βιβλίου για τις σχέσεις του ναζισμού με τον αποκρυφισμό «χρησιμοποιήθηκε έκτοτε άμπολλες φορές από τους μεταγενέστερους συγγραφείς» (Τζούκας 2016, σελ. 79). Κατά τον Goodrick-Clarke, το βιβλίο των Πάουελς και Μπερζιέ αποτέλεσε «το έναυσμα» (Goodrick-Clarke 2004, σελ. 200) για μία πληθώρα βιβλίων ευρείας διάδοσης με αντίστοιχη θεματολογία.

Πάντως, αξίζει να σημειωθεί ότι οι Πάουελς και Μπερζιέ στο βιβλίο τους αναφέρουν ως «Χρυσή Αυγή» μόνον την αγγλική μυστική εταιρία, για την οποία επισημαίνουν ότι «βρισκόταν σε επαφή με τις παρόμοιες εταιρείες της Γερμανίας των οποίων θα βρούμε αργότερα μερικά μέλη... σε

¹⁶⁴⁷ Το βιβλίο αυτό εκδόθηκε στα γαλλικά το 1960 (εκδ. Gallimard) και στα ελληνικά – με πολλές περικοπές – το 1975 (εκδόσεις 70-Πλανήτης). Το πλήρες βιβλίο εκδόθηκε στα ελληνικά το 1990 από τις εκδόσεις Κάκτος.

άλλα προναζιστικά κινήματα» (Πάουελς και Μπερζιέ 1990, σελ. 241), χωρίς όμως να αναφέρονται συγκεκριμένα σε κάποιον άλλον κλάδο της.

Ενδεικτικό της «διάδοσης» στην Ελλάδα των απόψεων των Πάουελς και Μπερζιέ για την σχέση του εθνικοσοσιαλισμού με τον μυστικισμό και τον αποκρυφισμό είναι το γεγονός ότι τους χρησιμοποιεί ως βασική πηγή ακόμα και ο θεατρικός συγγραφέας και χρονογράφος Νίκος Τσιφόρος στη δική του αναφορά για τον Εθνικοσοσιαλισμό, η οποία δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Ταχυδρόμος» το 1966 και κατόπιν συμπεριελήφθη στο βιβλίο του «Οι Μυστικές Εταιρείες»¹⁶⁴⁸.

Αξίζει να σημειωθεί ότι από το 1986 μέχρι και το 1991, στα τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» δημοσιεύθηκαν πολλά άρθρα που ψηλαφούσαν τη σύνδεση εθνικοσοσιαλισμού, εσωτερισμού, μεταφυσικής και αποκρυφισμού. Μάλιστα, υπήρχε σειρά άρθρων με τίτλο «Εθνικοσοσιαλισμός και Μεταφυσική». Κατά την ΧΑ, τα άρθρα αυτά «*παρουσιάζουν την μεταφυσική διάσταση του Εθνικοσοσιαλισμού και αποκαλύπτουν τις παραδοσιακές του ρίζες και την συγγένειά του με την απόκρυφη Άρια Γνώση και Επιστήμη*»¹⁶⁴⁹.

Κατά την ΧΑ, ο εθνικοσοσιαλισμός συμπεριλαμβάνει και «*εσωτερική-μυητική Διδασκαλία*»¹⁶⁵⁰, ενώ γινόταν λόγος και για «*συμπληρωματικότητα [α] εσωτερισμού-εξωτερισμού*»¹⁶⁵¹ ως προς την απόκτηση της γνώσης. Στο περιοδικό φιλοξενήθηκαν άρθρα για την έννοια που είχε η σβάστικα κατά την Θεοσοφία¹⁶⁵², για θέματα εσωτερικής φιλοσοφίας¹⁶⁵³ και για τον μυστικισμό¹⁶⁵⁴. Μάλιστα, ο Ενοία εξέτασε την περίπτωση της «*Εθνικοσοσιαλιστική[ς] Θεοσοφία[ς]*» και της «*θεωρούμενη[ς] μυστικιστική[ς] και μεταφυσική[ς] της διάστασης[ς]*»¹⁶⁵⁵.

Επιπλέον, κατά την ΧΑ, η Αστρολογία, η Μαγεία και η Αλχημεία θεωρούνται «*παραδοσιακές επιστήμες*» και μάλιστα θεωρούνται αντιστοίχως ως η Μεταφυσική της Αστρονομίας, η Μεταφυσική της Φυσικής και η Μεταφυσική της Χημείας¹⁶⁵⁶. Εκτός από τις προαναφερθείσες, ως παραδοσιακή επιστήμη θεωρείται και η εσωτερική φιλοσοφία και κατά την ΧΑ, ανάγονται «*στις απώτατες καταβολές της ανθρωπίνης ύπαρξης και στις πηγές του μύθου της ζωής*»¹⁶⁵⁷.

Στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή» υπήρξε επίσης αρθρογραφία για την μυστικιστική Εταιρία της Θούλης¹⁶⁵⁸, ενώ το 1987, σε ειδικό άρθρο για την εταιρία της Θούλης και τον μυστικισμό, η ΧΑ υποστήριζε ότι «*η Εταιρία της Θούλης εξακολουθεί να υπάρχει σήμερα απείραχτη από τις εξωτερικές συνθήκες και περιστάσεις*»¹⁶⁵⁹. Στο ίδιο άρθρο αναφερόταν ότι «*ο Adolf Hitler... είναι ο μέγας αρχηγός της φυλής. Το άστρο του, που αδιόρατα παρακολουθούσε την πορεία του*

¹⁶⁴⁸ Η πρώτη έκδοση του βιβλίου από τις εκδόσεις Ερμής έγινε το 1982.

¹⁶⁴⁹ «Χρυσή Αυγή: μία αναδρομή στην έκδοση του περιοδικού μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 36, [Ιούνιος 1988], σελ. 17.

¹⁶⁵⁰ «Τι είναι Εθνικοσοσιαλισμός», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 26 [15 Μαΐου 1987], σελ. 15.

¹⁶⁵¹ Λυκούργος «Εθνικοσοσιαλισμός και Μεταφυσική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 61 [15 Μαρτίου 1991], σελ. 9.

¹⁶⁵² «Εθνικοσοσιαλισμός και Μεταφυσική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 7-8.

¹⁶⁵³ Πχ. Παλαιολόγος Ε. «Γαλιλαίος και Ισκαριώτης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 18 και Λυκούργος «Εθνικοσοσιαλισμός και Μεταφυσική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 63 [29 Μαΐου 1991], σελ. 10.

¹⁶⁵⁴ «Ο Πλωτίνος και η εποχή μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 107 [Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002], σελ. 39-40.

¹⁶⁵⁵ Έβολα Ι. «Χίτλερ και μυστικές εταιρίες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 100 [28 Οκτωβρίου 2000], σελ. 45.

¹⁶⁵⁶ Φιλίππου Ι. «Εθνικοσοσιαλιστική επιστήμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 46 [Ιούνιος 1989], σελ. 39.

¹⁶⁵⁷ Φιλίππου Ι. «Εθνικοσοσιαλιστική επιστήμη», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 46 [Ιούνιος 1989], σελ. 40.

¹⁶⁵⁸ «Εθνικοσοσιαλισμός και Μεταφυσική», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 24 [9 Φεβρουαρίου 1987], σελ. 7-8.

¹⁶⁵⁹ Λυκούργος «Thule Gesellschaft: Εταιρία της Θούλης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 25 [20 Μαρτίου 1987], σελ. 10.

Αρίου ρεύματος, έλαμψε, και από τότε, θα οριοθετήσει την παγκόσμιο ιστορία. Δεν ήταν μόνο ο πολιτικός αρχηγός και ο εσωτεριστής φιλόσοφος: ήταν η διαχρονική φυσιολογία, ο νομοθέτης και οδηγός. Δεν ήταν μόνο ο μύστης του αίματος και της φυλής και ο γεφυροποιός: ήταν ο παράκλητος...»¹⁶⁶⁰.

Στα τεύχη της ΧΑ φιλοξενήθηκαν πολλά άρθρα της εθνικοσοσιαλίστριας και «εσωτερίστρια[ς] φιλοσόφου] Savitri Devi»¹⁶⁶¹, η οποία είχε επηρεαστεί από τον ινδουισμό και όπως τονίζει ο Goodrick-Clarke, «η σπουδαιότητά της... έγκειται κυρίως στο γεγονός ότι πρόσφερε στο μεταπολεμικό νεοναζιστικό κίνημα ένα μυστικιστικό παν-αριανικό μύθο, ο οποίος αγκαλιάζει τους λευκούς όλου του κόσμου» (Goodrick-Clarke 2004, σελ. 195). Το 2002, η Χρυσή Αυγή εξέδωσε από τις εκδόσεις «Ασκαλών» το βιβλίο της Savitri Devi «Ινδία και Εθνικοσοσιαλισμός» (τ. 105), και το 2003 από τις εκδόσεις «Λόγχη» το βιβλίο της «Η κόρη του Ήλιου» με εξώφυλλο την σβάστικα (τ. 112). Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνουν οι Camus και Lebourg, η «βιβλιοθήκη» της ΧΑ¹⁶⁶² «βρίθει από αποκρυφιστικούς νεο-Ναζιστικούς τίτλους» (Camus and Lebourg 2017, σελ. 118).

Αντίστοιχη θεματολογία παρουσιάζεται και στο περιοδικό «Αντεπίθεση», καθώς στο τεύχος 9 της Β' περιόδου (2002) υπάρχει άρθρο-οδοιπορικό κατόπιν επίσκεψης στο κάστρο του Wewelsburg, το οποίο ήταν το ιδεολογικό και τελετουργικό κέντρο των SS. Στο άρθρο αυτό υπάρχει σαφής σύνδεση του Κάστρου με τον αποκρυφισμό στο Γ' Ράιχ. Άρθρο για επίσκεψη στο κάστρο του Wewelsburg, το οποίο ήταν «'πνευματικό καταφύγιο'... [των] διανοούμενων αποκρυφιστών του Εθνικοσοσιαλισμού»¹⁶⁶³ γίνεται και στο τεύχος 15 της Β' περιόδου (2003). Επίσης άρθρο για το ίδιο κάστρο ως μυστικιστικό κέντρο του Γ' Ράιχ υπάρχει και στο τεύχος 32 (Χειμώνας 2008-2009) της Β' περιόδου της «Αντεπίθεσης».

Σε άλλο τεύχος της «Αντεπίθεσης» παρουσιάζεται η ζωή και το έργο του David Myatt, ο οποίος «για πολλούς [θεωρείται ως] ο αυθεντικότερος μεταπολεμικός εκφραστής της Εθνικοσοσιαλιστικής Κοσμο-βιοθεωρίας και του Εσωτερικού Χιτλερισμού, άξιος συνεχιστής του έργου της Savitri Devi και του Miguel Serrano»¹⁶⁶⁴. Τέλος, εκτενές άρθρο για τις σχέσεις του εθνικοσοσιαλισμού με τον αποκρυφισμό και τον εσωτερισμό δημοσιεύθηκε και στο τεύχος 26 της Β' Περιόδου [Μάρτιος 2006] του περιοδικού¹⁶⁶⁵.

Το ενδιαφέρον για τη σχέση εθνικοσοσιαλισμού και αποκρυφισμού δεν ήταν κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της «Χρυσής Αυγής». Όπως τόνιζε το 2012 ο Camus, οι νεοναζιστικές ομάδες δεν είχαν καταβάλει κάποια προσπάθεια να εκσυγχρονίσουν την ιδεολογία τους και επιχειρούσαν «να διαδώσουν το μήνυμά [τους] μέσω του Ναζιστικού εσωτερισμού της Σάβιτρι Ντέβι και του Μιγκέλ Σερράνο, ή μέσω της μυστικής ιστορίας με την γοήτευση [τους] με τις αποκρυφιστικές ρίζες του Ναζισμού» (Camus 2012, σελ. 241).

Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι σε όλα τα τεύχη του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» υπήρξε μία μόνο αναφορά στο βιβλίο των Πάουελ και Μπερζιέ και αυτή ήταν έμμεση, στα πλαίσια αναδημοσίευσης, τον Οκτώβριο του 2000, ενός κειμένου του Julius Evola με τίτλο «Χίτλερ και

¹⁶⁶⁰ Λυκούργος «Thule Gesellschaft: Εταιρία της Θούλης», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 25 [20 Μαρτίου 1987], σελ. 9.

¹⁶⁶¹ Devi S. «Η αστραπή και ο ήλιος», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 31 [Δεκέμβριος 1987], σελ. 12.

¹⁶⁶² Μία αναλυτική παρουσίαση της ιστορίας και της εκδοτικής παραγωγής των εκδοτικών οίκων του ευρύτερου εθνικιστικού και ακροδεξιού χώρου στην Ελλάδα, τόσο σε επίπεδο βιβλίων όσο και σε επίπεδο περιοδικών, από την Μεταπολίτευση μέχρι τις ημέρες μας κάνει η Καρακατσούλη (2024), με ξεχωριστή αναφορά στην περίπτωση της «Χρυσής Αυγής»

¹⁶⁶³ «Extersnsteine – Wewelsburg: ένα ανορθόδοξο οδοιπορικό», *Resistance + Αντεπίθεση* τ. 15 [Β' Περίοδος], Δεκέμβριος 2003, σελ. 17.

¹⁶⁶⁴ Αυγερινός Ν. «David Myatt: επαναστατική σκέψη και δράση», *Resistance + Αντεπίθεση* τ. 21 [Β' Περίοδος], Ιανουάριος 2005, σελ. 37.

¹⁶⁶⁵ Ιωάννης Κ. «Η Εταιρεία της Θούλης και η εσωτερική διάσταση του εθνικοσοσιαλισμού», *Resistance + Αντεπίθεση* τ. 26 [Β' Περίοδος], Μάρτιος 2006, σελ. 12-17.

μυστικές εταιρίες»¹⁶⁶⁶. Στο άρθρο αυτό ο Εβολα απαντούσε σε κάποιες αιτιάσεις που έκαναν οι Πάουελς και Μπερζιέ στο βιβλίο τους «Η αυγή των Μάγων». Αναφορά και μάλιστα αρνητική στην «Αυγή των Μάγων» γίνεται και στο περιοδικό «Αντεπίθεση» (τ. 21, Β' Περίοδος, Ιανουάριος 2005, σελ. 17), ενώ στο τεύχος 33 (Β' Περίοδος, Θέρος 2009, σελ. 33) του ίδιου περιοδικού δημοσιεύθηκε ολοσέλιδο πυκνογραμμένο κείμενο παρμένο από την «Αυγή των Μάγων», ενώ γινόταν και ονομαστική αναφορά στο βιβλίο.

Συνοψίζοντας, καθίσταται σαφές ότι η ΧΑ, ειδικά κατά τις περιόδους 1986-1991 και 2002-2008, επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την σχέση του εθνικοσοσιαλισμού με τη μεταφυσική και τον εσωτερισμό και ιδιαίτερος με τον μυστικισμό και τον αποκρυφισμό των SS. Το ενδιαφέρον αυτό υπήρχε από την πρώτη εμφάνιση του περιοδικού «Χρυσή Αυγή» και στα πλαίσια αυτού του ενδιαφέροντος των ιδρυτικών της μελών φαίνεται ότι προήλθε η «έμπνευση» για την ονοματοδοσία της από το «Τάγμα της Χρυσής Αυγής», που αναφερόταν στο δημοφιλές και ευρέως διαδεδομένο βιβλίο «Η αυγή των μάγων», ως ένα όνομα που συνδύαζε τον αποκρυφισμό με τον εθνικοσοσιαλισμό.

Καθώς στα έντυπα της ΧΑ που αναλύθηκαν δεν βρέθηκε καμμία αναφορά στην αγγλική μυστική εταιρία του Άλιστερ Κρόουλυ και καθώς, αντιθέτως, βρέθηκαν αρκετές αναφορές στην εταιρία της Θούλης και στο κάστρο του Wewelsburg, η σύνδεση του εθνικοσοσιαλιστικού περιοδικού «Χρυσή Αυγή» και του πολιτικού κινήματος «Λαϊκός Σύνδεσμος» με τον Άλιστερ Κρόουλυ δεν στοιχειοθετείται.

¹⁶⁶⁶ Έβολα Ι. «Χίτλερ και μυστικές εταιρίες», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 100 [28 Οκτωβρίου 2000], σελ. 42.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8 - ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΤΗΣ «ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ»

Στις 26 Σεπτεμβρίου 2013, η «Εφημερίδα των Συντακτών» κυκλοφόρησε με τον πρωτοσέλιδο τίτλο «Αποκάλυψη: τι κρύβει το καταστατικό της Χ.Α.» και υπέρτιτλο: «Απορρίπτουν τη δημοκρατία και δοξάζουν τη Γερμανία του Χίτλερ». Στο εν λόγω φύλλο, η εφημερίδα δημοσίευσε αποσπάσματα από ένα έγγραφο το οποίο υποστήριζε ότι ήταν το Καταστατικό της ΧΑ από το 1987. Το έγγραφο είχε ύψιστη σημασία, σύμφωνα με τους δημοσιογράφους που το «απεκάλυπταν», καθώς από αυτό «προκύπτουν τόσο η στρατιωτική ιεραρχία της οργάνωσης όσο και το γεγονός ότι όλες οι αποφάσεις λαμβάνονται από ένα αυστηρά συγκεντρωτικό σχήμα, με κορυφή τον ίδιο τον Αρχηγό, δηλαδή τον Νίκο Μιχαλολιάκο»¹⁶⁶⁷.

Το πλήρες κείμενο του εγγράφου δημοσιεύθηκε και ολόκληρο λίγες μέρες μετά στην «Εφημερίδα των Συντακτών», όπου μάλιστα υπογραμμιζόταν ότι το έγγραφο αυτό ερχόταν στη δημοσιότητα «για πρώτη φορά»¹⁶⁶⁸. Σημαντική θέση στο εν λόγω Καταστατικό είχε η ανάλυση της «Αρχής του Αρχηγού» (Fuehrgerprinzip), η οποία απέδιδε στον Αρχηγό μεταφυσικές ιδιότητες, καθώς ενσαρκώνει τον ίδιο τον Λαό, και αυτό συνεπαγόταν την Πίστη στον Αρχηγό. Αξιοσημείωτο είναι ότι η εκτενής ανάλυση της Αρχής του Αρχηγού – η οποία ήταν και το πραγματικό επίδικο θέμα πίσω από την συζήτηση περί της γνησιότητας ή μη του εν λόγω Καταστατικού – γινόταν μετά την ακροτελεύτια διάταξη του κειμένου του Καταστατικού, και επίσης αποτελούσε ένα πλήρως αυτόνομο κείμενο. Επιπλέον, το ίδιο κείμενο που περιέγραφε την «Αρχή του Αρχηγού» είχε δημοσιευθεί τον Δεκέμβριο του 1986 ως άρθρο στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή»¹⁶⁶⁹.

Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι αυτή δεν ήταν η πρώτη φορά που «αποκαλυπτόταν» το εν λόγω έγγραφο. Μεγάλα αποσπάσματά του είχαν ήδη δημοσιευτεί στην στήλη «Ιός» της «Ελευθεροτυπίας» στις 28 Οκτωβρίου 1990 και στις 2 Ιουλίου 1998¹⁶⁷⁰. Επιπλέον, επίσης εκτενή αποσπάσματά του είχαν δημοσιευθεί τον Σεπτέμβριο του 1998 από την εφημερίδα «Νέα Ανατολή» της ακροαριστερής οργάνωσης ΟΑΚΚΕ (Οργάνωση για την Ανασυγκρότηση του ΚΚΕ). Μάλιστα, η εφημερίδα επισήμαινε ότι το έγγραφο «ευγενικά παραχώρησε στην Αντιναζιστική Πρωτοβουλία ο Ιός της Ελευθεροτυπίας»¹⁶⁷¹.

Το εν λόγω έγγραφο φαίνεται ότι είχε αποσταλεί στην προαναφερθείσα δημοσιογραφική ομάδα από την ίδια την ΧΑ, η οποία απαντώντας στις αρχές του 1988 σε άρθρο του περιοδικού «Σχολιαστής», απέστειλε στη δημοσιογραφική ομάδα επιστολή-απάντηση, η οποία παρατίθεται στο τεύχος 33 (Φεβρουάριος 1988) του περιοδικού «Χρυσή Αυγή»¹⁶⁷². Στο επόμενο τεύχος, η ΧΑ ανέφερε ότι η επιστολή αυτή «*συνοδευό[ταν] από την ιδεολογική μας Διακήρυξη*»¹⁶⁷³, χωρίς να αναφέρεται ρητά η αποστολή και του Καταστατικού. Αξίζει να σημειωθεί, πάντως, ότι και το περιοδικό «Σχολιαστής» έγραψε για το θέμα ότι έλαβε από την ΧΑ «πληθώρα εντύπων»¹⁶⁷⁴, χωρίς να κάνει ρητή αναφορά ότι μεταξύ αυτών των εντύπων περιλαμβάνονταν και το Καταστατικό της.

¹⁶⁶⁷ Ιός «Το καταστατικό της ναζιστικής οργάνωσης Χ.Α.», *Εφημερίδα των Συντακτών* 26 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 4.

¹⁶⁶⁸ «Το κρυφό καταστατικό της ναζιστικής οργάνωσης Χ.Α.», *Εφημερίδα των Συντακτών* 29 Σεπτεμβρίου 2013, σελ. 14-17.

¹⁶⁶⁹ «Η Αρχή του Αρχηγού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 15-16.

¹⁶⁷⁰ Ψαρράς Δ. «Το καταστατικό πνίγει τη Χρυσή Αυγή». Αναρτήθηκε στις 21.10.2017 στο: https://www.efsyn.gr/politiki/127587_katastatiko-pnigei-ti-hrysi-aygi [Πρόσβαση στις 29.6.2022].

¹⁶⁷¹ «Το ναζιστικό καταστατικό της 'Χρυσής Αυγής', *Νέα Ανατολή* αρ. φ. 313, 25 Σεπτέμβρη 1998, σελ. 5.

¹⁶⁷² «Ο 'ρατσισμός των τοίχων' και η απάντησή μας», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 33 [Φεβρουάριος 1988], σελ. 27-28.

¹⁶⁷³ «Τελειώνοντας με τον 'Σχολιαστή'», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 34 [Μάρτιος 1988], σελ. 29.

¹⁶⁷⁴ «Σχόλια – Κοινωνία», *Σχολιαστής*, τ. 60 [5 Φεβρουαρίου 1988], σελ. 30.

Τη γνησιότητα του εν λόγω Καταστατικού επιβεβαίωσε ο ιδεολογικός καθοδηγητής της ΧΑ Ίων Φιλίππου (Ιωάννης Περδικάρης), ο οποίος επισήμανε ότι το είχε συντάξει κατά την περίοδο 1986-1987. Μάλιστα, στις φωτογραφίες του εγγράφου που δημοσίευσε η «Εφημερίδα των Συντακτών» το 2013, ο Φιλίππου αναγνώρισε και την μονογραφή του επί της (τότε) σφραγίδας της οργάνωσης (Φιλίππου 2021, σελ. 324). Πάντως, υπογράμμισε ότι οι διατάξεις του εν λόγω Καταστατικού ουδέποτε εφαρμόστηκαν λόγω της «ριζικής άρνησης» του Ν. Μιχαλολιάκου (Φιλίππου 2021, σελ. 331).

Κατά τη διάρκεια της δίκης της ΧΑ, η πολιτική αγωγή επιδόθηκε σε μία προσπάθεια αποδείξεως ότι το έγγραφο αυτό του 1987 ήταν γνήσιο και ότι αποτελούσε το πραγματικό εν ισχύ καταστατικό της ΧΑ, και επομένως αποδείκνυε ότι όλες οι εγκληματικές ενέργειες των μελών της ΧΑ προέρχονταν από εντολές που τους εδόθησαν ιεραρχικά και άρα είχαν εκπορευθεί από την κεφαλή της ιεραρχίας, τον αρχηγό της ΧΑ¹⁶⁷⁵. Αντιστρόφως, η ΧΑ το χαρακτήριζε ως «*ψευδεπίγραφ[ο] δήθεν καταστατικ[ό]*»¹⁶⁷⁶ και «*πλαστό κουρελόχαρτο*»¹⁶⁷⁷.

Το ότι το 1989 η ΧΑ είχε καταστατικό καταδεικνύεται από το γεγονός ότι η ίδια η ΧΑ στο περιοδικό της έκανε αναφορά σε εκδοθέν κείμενο καταστατικού και εκδοθέν εγχειρίδιο λειτουργίας τοπικής οργανώσεως¹⁶⁷⁸. Επιπλέον, τον Φεβρουάριο του 1990, στα πλαίσια του 1^{ου} Συνεδρίου του Λαϊκού Συνδέσμου, αναφέρθηκε ότι «*παρουσιάστηκε στα μέλη και στα στελέχη μας το νέο καταστατικό και έγιναν διασαφήσεις για διάφορα σημεία του*»¹⁶⁷⁹. Επομένως, το Καταστατικό που εστάλη στον «Σχολιαστή» φαίνεται να αντικαταστάθηκε με νεώτερο το 1990.

Προς τη θέση αυτή συντείνει και το γεγονός ότι οι αρχαιρεσίες που έγιναν στα πλαίσια του 1^{ου} Συνεδρίου διαφέρουν από τα αναφερόμενα στο Καταστατικό του 1987. Σε εκείνο, το Πολιτικό Συμβούλιο αναφερόταν ως 5μελές, ενώ στο 1^ο Συνέδριο ορίσθηκε 4μελές. Στο Καταστατικό του 1987 οι τρεις Διευθύνσεις του Λαϊκού Συνδέσμου υποδιαιρούνταν συνολικά σε 10 τμήματα, όμως το 1990 ορίσθηκαν 17 τομεάρχες. Στο 1^ο Συνέδριο έγινε αναφορά σε «Τομέα Λειτουργίας Γραφείων», ο οποίος δεν αναφερόταν στο Καταστατικό του 1987.

Επιπλέον, το Καταστατικό της ΧΑ του 1987 έκανε λόγο για ύπαρξη Πολιτικής Διακήρυξης του Λαϊκού Συνδέσμου. Κάποιο τέτοιο κείμενο δεν είχε προβληθεί, δημοσιοποιηθεί ή εκδοθεί από την ΧΑ, εκτός αν εννοούνται τα «Γενικά Σημεία Πολιτικού Προγραμματισμού», τα οποία όμως δεν έχουν την μορφή διακήρυξης. Επιπλέον, στα μέσα του 1990, ο Μιχαλολιάκος υπογράμμισε ότι «*το πολιτικό μας πρόγραμμα δεν έχει εμφανιστεί υπό μορφή ας πούμε μιας διακηρύξεως προς τον ελληνικό λαό*»¹⁶⁸⁰.

Η ύπαρξη καταστατικού επιβεβαιώνεται και το 1992, καθώς ο ίδιος ο Μιχαλολιάκος τόνιζε ότι η διενέργεια του Β' Συνεδρίου έγινε και για την «*πήρηση του Καταστατικού*»¹⁶⁸¹. Το γεγονός αυτό αποτελεί μία ακόμα ένδειξη ότι το Καταστατικό του 1987 δεν ήταν πλέον σε ισχύ, καθώς σε εκείνο δεν γινόταν λόγος για Συνέδριο που συνέρχεται ανά διετία, αλλά για «Μεγάλη Σύνοδο» που συνέρχεται ανά έτος. Το ίδιο καταδεικνύεται και από τη διεξαγωγή του Γ' Συνεδρίου (1995), κατά το οποίο ανακοινώθηκε 45μελής Κεντρική Επιτροπή – όργανο που δεν αναφέρεται στο

¹⁶⁷⁵ Μία αδρή παρουσίαση αυτού του σκεπτικού για το Καταστατικό του 1987 δίνει ο Ψαρράς (2018) στις σελίδες 21-42.

¹⁶⁷⁶ Αλεξανδράκης Κ. «Η δίκη του Σωκράτη», *Μαϊάνδρος* τ. 7 [Μάρτιος 2014], σελ. 13.

¹⁶⁷⁷ Καρακώστας Ε. «Με οδηγό τον Αρχηγό μας!», *Μαϊάνδρος* τ. 9 [Νοέμβριος 2014], σελ. 38.

¹⁶⁷⁸ Χρυσή Αυγή «9 Φεβρουαρίου 1986 – 9 Φεβρουαρίου 1989», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 42 [Φεβρουάριος 1989], σελ. 3.

¹⁶⁷⁹ «1^ον Συνέδριο Λαϊκού Συνδέσμου», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 52 [Μάρτιος 1990], σελ. 15.

¹⁶⁸⁰ «Μία συνέντευξη που δεν δημοσιεύθηκε ποτέ!», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 55 [Ιούλιος-Αύγουστος 1990], σελ. 34.

¹⁶⁸¹ Μιχαλολιάκος Ν. Γ. «Λαϊκός Σύνδεσμος, Απρίλιος 1992 – 2^ο Συνέδριο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 70 [2 Απριλίου 1992], σελ. 8.

Καταστατικό του 1987 (αναφέρεται 43μελές Συμβούλιο Διοικήσεως) – και εξαμελές Πολιτικό Συμβούλιο¹⁶⁸², ενώ στο Καταστατικό του 1987 αναφερόταν ως πενταμελές. Η ύπαρξη εσωτερικών διαδικασιών λειτουργίας στην ΧΑ καταδεικνύεται και το 1998, όταν ο Μάστορας έκανε λόγο για λειτουργία «Πυρήνων Υποδοχής» νέων μελών¹⁶⁸³, αλλά και το 1999¹⁶⁸⁴.

Επιπλέον, στις 20 Ιανουαρίου 1999, στον τηλεοπτικό σταθμό Mega Channel προβλήθηκε η εκπομπή «Μαύρο Κουτί», η οποία παρουσίασε και το θέμα της Χρυσής Αυγής. Στην πλαίσια της εκπομπής αναφέρθηκε από τον δημοσιογράφο Τάσο Τέλλογλου ότι ετέθη υπ' όψιν του καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου Ανδρέα Λοβέρδου «ένα από τα καταστατικά της Χρυσής Αυγής»¹⁶⁸⁵. Η αναφορά αυτή, η οποία δεν παρέχει καμμία άλλη ένδειξη για το ποιό ήταν το έγγραφο το οποίο έθεσε υπ' όψιν του καθ. Λοβέρδου ο δημοσιογράφος, αποτελεί μία ακόμα ένδειξη ότι είχαν υπάρξει περισσότερα του ενός καταστατικά της Χρυσής Αυγής.

Το 1999 η ΧΑ επισήμαινε ότι «κάθε Χρυσαιγίτης έχει καθήκον να είναι συνεπής σε όσα έργα αναλαμβάνει και να εκτελεί τα έργα αυτά με απόλυτη πειθαρχία προς τους ανωτέρους του»¹⁶⁸⁶ και τόνιζε ότι «ανώτατο όργανο της Χρυσής Αυγής είναι το Συνέδριο του Κινήματος... [το οποίο] συνέρχεται κάθε τρία έτη και εις περίπτωσην εκτάκτων γεγονότων μπορεί το διάστημα αυτό να παραταθεί άλλα δύο ακόμη έτη»¹⁶⁸⁷. Επιπλέον, επισημαινόταν ότι «τα μέλη της Χρυσής Αυγής χωρίζονται σε τέσσερις τάξεις: Στα ηγετικά στελέχη, στα στελέχη, στα ενεργά μέλη και στα δόκιμα μέλη»¹⁶⁸⁸. Αυτές οι τάξεις δεν αναφέρονται στο Καταστατικό του 1987.

Η ύπαρξη καταστατικών διαδικασιών λειτουργίας δεικνύεται και για το έτος 2002, καθώς η ΧΑ ανέφερε ότι η αρχική απόφαση για την υποστήριξη του συνδυασμού του Γ. Καρατζαφέρη στις νομαρχιακές εκλογές εκείνου του έτους αποφασίσθηκε «μέσα από τα καταστατικά... όργανα [της ΧΑ]»¹⁶⁸⁹.

Πάντως, η όλη διένεξη γύρω από την αυθεντικότητα και την διαρκή ισχύ του Καταστατικού του 1987 είναι άνευ αντικειμένου, καθώς το ίδιο κείμενο που περιέγραφε την «Αρχή του Αρχηγού» – και άρα, κατά την πολιτική αγωγή, καταδείκνυε την αυστηρή ιεραρχική δομή της ΧΑ και την υπακοή στις εντολές του Αρχηγού – είχε δημοσιευθεί ως άρθρο στο περιοδικό «Χρυσή Αυγή» τον Δεκέμβριο του 1986¹⁶⁹⁰. Επομένως, ακόμα και αν γίνει δεκτό το ότι το Καταστατικό του 1987 είχε αντικατασταθεί κατόπιν από άλλα, το συγκεκριμένο άρθρο στο περιοδικό της παραμένει μέρος του ιδεολογικού corpus της αρθρογραφίας της ΧΑ. Επιπλέον, όπως έχει ήδη επισημανθεί, η Αρχή του Αρχηγού αποτελεί βασικό ιδεολογικό χαρακτηριστικό του εθνικοσοσιαλισμού.

¹⁶⁸² «Χρυσή Αυγή – 3^ο Συνέδριο», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 87 [20 Απριλίου 1995], σελ. 13.

¹⁶⁸³ Μάστορας Γ. «Μέτωπο Νεολαίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 227, 6-12 Φεβρουαρίου 1998, σελ. 10.

¹⁶⁸⁴ Μάστορας Γ. «Μέτωπο Νεολαίας», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 276, 23 Απριλίου 1999, σελ. 6.

¹⁶⁸⁵ Το σχετικό κομμάτι της εκπομπής υπάρχει διαθέσιμο στο: <https://www.youtube.com/watch?v=h5K9baH0Bsl> και το συγκεκριμένο σημείο βρίσκεται στο 09:04. Αναφορά στην εν λόγω εκπομπή έκανε η εφημερίδα «Χρυσή Αυγή» της περιόδου (αρ. φ. 265, 29 Ιανουαρίου-4 Φεβρουαρίου 1999, σελ. 5). Μάλιστα, στο σχετικό άρθρο της, η ΧΑ ανέφερε ότι το κείμενο που έθεσε η εκπομπή υπ' όψιν του καθηγητή Λοβέρδου «δεν ήταν καταστατικό της Χρυσής Αυγής, αλλά ένα κείμενο ηλικίας 16 ετών καθαρά ιδεολογικού περιεχομένου!».

¹⁶⁸⁶ «Χρυσή Αυγή, Γενικές Αρχές», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 272, 19-25 Μαρτίου 1999, σελ. 4, και αρ. φ. 285, 25 Ιουνίου 1999, σελ. 6 και αρ. φ. 315, 25 Φεβρουαρίου 2000, σελ. 4.

¹⁶⁸⁷ «Χρυσή Αυγή, Γενικές Αρχές», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 272, 19-25 Μαρτίου 1999, σελ. 4, και αρ. φ. 285, 25 Ιουνίου 1999, σελ. 6, και αρ. φ. 315, 25 Φεβρουαρίου 2000, σελ. 4.

¹⁶⁸⁸ «Χρυσή Αυγή, Γενικές Αρχές», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 272, 19-25 Μαρτίου 1999, σελ. 4, και αρ. φ. 285, 25 Ιουνίου 1999, σελ. 6 και αρ. φ. 315, 25 Φεβρουαρίου 2000, σελ. 4.

¹⁶⁸⁹ «Η Χρυσή Αυγή, ο Καρατζαφέρης, το παρελθόν και η προεκλογική περίοδος», *Χρυσή Αυγή* [εφημερίδα] αρ. φ. 625, 19 Σεπτεμβρίου 2007, σελ. 7.

¹⁶⁹⁰ «Η Αρχή του Αρχηγού», *Χρυσή Αυγή* [περιοδικό] τ. 22 [Δεκέμβριος 1986], σελ. 15-16.

Τελικά, το Α' Τριμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων Αθηνών έκρινε ότι «αποδείχθηκε ότι η Χρυσή Αυγή ήταν μία κατά το άρθρο 187 Π.Κ. εγκληματική οργάνωση με εθνικοσοσιαλιστική, ναζιστική, ιδεολογία, με στρατιωτική ιεραρχία, δομή και πειθαρχία, με επικεφαλής και απόλυτο κυρίαρχο τον κατηγορούμενο Νικόλαο Μιχαολιάκο... και ότι στα πλαίσια και για την εφαρμογή των καταστατικών αρχών και σκοπών της, οργάνωσε, σχεδίασε και πραγματοποίησε διαχρονικά δεκάδες αξιόποινες πράξεις... [οι οποίες] εκπορεύοντο από ένα κοινό κέντρο, ήτοι από την κορυφή της πυραμίδας της Χρυσής Αυγής και τελούντο οργανωμένα, συστηματικά κατ' εφαρμογή των καταστατικών αρχών της οργάνωσης»¹⁶⁹¹.

Επιπλέον, κατά την ίδια απόφαση¹⁶⁹², «Η αρχή του αρχηγού... διαπερνά την ιεραρχική δομή της... από την αρχή της ίδρυσής της. Ο γενικός γραμματέας, ο αρχηγός, ο ανώτατος ηγέτης ο Νίκος Μιχαολιάκος έχει την απόλυτη απεριόριστη και αδιαμφισβήτητη εξουσία ως και την απόλυτη ευθύνη των τελικών αποφάσεων. Η πίστη στον αρχηγό ανάγεται σε επίπεδο μεταφυσικής».

¹⁶⁹¹ Ψαρράς Δ. «Η δεύτερη νίκη του Παύλου Φύσσα», *Εφημερίδα των Συντακτών* 1 Απριλίου 2022, σελ. 11.

¹⁶⁹² Κόκκαλη Β. «Δίκη Χρυσής Αυγής: Το σκεπτικό της ιστορικής απόφασης». Αναρτήθηκε στις 31.3.2022 στο <https://www.protothema.gr/politics/article/1228205/diki-hrusic-augis-to-skeptiko-tis-istorikis-apofasis-positin-edese-to-dikastirio-os-eglimatiki-organosi/> [Πρόσβαση στις 21.5.2022].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9 - ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

- Τον Δεκέμβριο του 1980 εκδόθηκε το πρώτο τεύχος του εθνικοσοσιαλιστικού περιοδικού «Χρυσή Αυγή»
- Τον Φεβρουάριο του 1983 ιδρύθηκε, με αρχηγό τον Ν. Μιχαλολιάκο, η πολιτική κίνηση «Λαϊκός Σύνδεσμος», η οποία ήταν ο πολιτικός φορέας της «Χρυσής Αυγής»
- Τον Ιανουάριο του 1984 εκδόθηκε το 13^ο τεύχος του περιοδικού «Χρυσή Αυγή», κλείνοντας τον Α' κύκλο έκδοσής του
- Από τον Σεπτέμβριο του 1984 μέχρι και τον Ιανουάριο του 1985 ο Ν. Μιχαλολιάκος διετέλεσε αρχηγός της Νεολαίας της ΕΠΕΝ
- Τον Φεβρουάριο του 1986 επανεκδόθηκε το περιοδικό «Χρυσή Αυγή», εγκαινιάζοντας τον Β' κύκλο έκδοσής του
- Τον Απρίλιο του 1992 έλαβε χώρα το Β' Συνέδριο του «Λαϊκού Συνδέσμου», το οποίο όρισε ως ιδεολογία τον Λαϊκό Εθνικισμό και ουσιαστικά σήμανε την έναρξη της πολιτικής και εκλογικής δράσης της ΧΑ
- Τον Ιανουάριο του 1993 κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο της εφημερίδας «Χρυσή Αυγή»
- Τον Ιούνιο του 1994 η ΧΑ συμμετείχε αυτόνομα στις ευρωεκλογές
- Τον Σεπτέμβριο του 1996 η ΧΑ συμμετείχε αυτόνομα στις εθνικές εκλογές
- Τον Ιούνιο του 1999 συμμετείχε στις ευρωεκλογές συνεργαζόμενη με την «Πρώτη Γραμμή» του Κ. Πλεύρη
- Τον Απρίλιο του 2004 ιδρύθηκε η «Πατριωτική Συμμαχία», βασικός κορμός της οποίας υπήρξε η ΧΑ
- Τον Ιούνιο του 2004 η «Πατριωτική Συμμαχία» συμμετείχε αυτόνομα στις ευρωεκλογές
- Τον Οκτώβριο του 2006 συμμετείχε στις εκλογές του Δήμου Αθηναίων συνδυασμός με επικεφαλής τον γενικό γραμματέα της «Πατριωτικής Συμμαχίας»
- Τον Ιανουάριο του 2007 έπαυσε η λειτουργία της «Πατριωτικής Συμμαχίας»
- Τον Ιούνιο του 2009 η ΧΑ συμμετείχε αυτόνομα στις ευρωεκλογές
- Τον Οκτώβριο του 2009 η ΧΑ συμμετείχε αυτόνομα στις εθνικές εκλογές
- Τον Νοέμβριο του 2010 η ΧΑ συμμετείχε με δικό της συνδυασμό στις εκλογές του Δήμου Αθηναίων και εξέλεξε για πρώτη φορά δημοτικό σύμβουλο
- Τον Μάιο και τον Ιούνιο του 2012 η ΧΑ συμμετείχε αυτόνομα στις εθνικές εκλογές και εισήλθε για πρώτη φορά στην Βουλή
- Τον Σεπτέμβριο του 2013 φονεύθηκε ο μουσικός Π. Φύσσας από μέλος της ΧΑ. Τον ίδιο μήνα συνελήφθη η ηγεσία της ΧΑ και πολλοί βουλευτές και στελέχη της
- Την 1η Νοεμβρίου 2013 δολοφονήθηκαν έξω από τα γραφεία της ΧΑ στο Ν. Ηράκλειο δύο μέλη της και τραυματίστηκε σοβαρά ένα τρίτο. Την ευθύνη της επίθεσης ανέλαβε μία πρωτοεμφανιζόμενη ακροαριστερή τρομοκρατική οργάνωση ως αντίποινα για τον φόνο του Φύσσα

- Τον Μάιο του 2014 η ΧΑ συμμετείχε αυτόνομα στις ευρωεκλογές και στις δημοτικές και περιφερειακές εκλογές, εκλέγοντας ευρωβουλευτές και δημοτικούς και περιφερειακούς συμβούλους
- Τον Ιανουάριο του 2015 η ΧΑ συμμετείχε αυτόνομα στις εθνικές εκλογές και εισήλθε και πάλι στην Βουλή
- Τον Απρίλιο του 2015 ξεκίνησε η δίκη της ΧΑ σε πρώτο βαθμό
- Τον Ιούλιο του 2015 η ΧΑ πρότεινε στους ψηφοφόρους της να ψηφίσουν «Όχι» στο δημοψήφισμα για το δανειακό πρόγραμμα της χώρας
- Τον Σεπτέμβριο του 2015 η ΧΑ συμμετείχε αυτόνομα στις εθνικές εκλογές και εισήλθε και πάλι στην Βουλή
- Τον Μάιο του 2019 η ΧΑ συμμετείχε αυτόνομα στις ευρωεκλογές και στις δημοτικές και περιφερειακές εκλογές, εκλέγοντας και πάλι ευρωβουλευτές και δημοτικούς και περιφερειακούς συμβούλους
- Τον Ιούλιο του 2019 η ΧΑ συμμετείχε αυτόνομα στις εθνικές εκλογές και απέτυχε – για πρώτη φορά μετά το 2012 – να εισέλθει στην Βουλή
- Τον Οκτώβριο του 2020 το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων της Αθήνας έστειλε τον αρχηγό της ΧΑ, ηγετικά στελέχη της και μέλη της στην φυλακή με βαριές ποινές, κρίνοντας ότι διεύθυναν και συμμετείχαν σε εγκληματική οργάνωση, η οποία λειτουργούσε υπό τον μανδύα πολιτικού κόμματος
- Τον Ιούνιο του 2022 ξεκίνησε η δίκη της ΧΑ σε β' βαθμό
- Η ΧΑ δεν συμμετείχε στις εθνικές εκλογές του 2023

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10 – ΣΥΝΤΟΜΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΤΗΣ «ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ» ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2015

38 ΟΙ 300 ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ

> ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

**ΠΑΠΠΑΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ**
ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑΡΧΗΣ

Γεννήθηκε το 1962 στην Αθήνα. Κατάγειται από τη Λάκκα Σουλίου και υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία στο Πολεμικό Ναυτικό. Είναι ένα από τα παλιότερα στελέχη της Χρυσής Αυγής (από τη δεκαετία του '80) και επί χρόνια αρθρογραφεί στην εφημερίδα της οργάνωσης. Σήμερα είναι έγκλειστος στις φυλακές Κορυδαλλού.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> Α' ΑΘΗΝΩΝ

**ΜΙΧΑΛΟΛΙΑΚΟΣ
ΝΙΚΟΣ**
ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1957. Σπούδασε στο Τμήμα Μαθηματικών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Από 16 ετών συμμετέχει στο εθνικιστικό κίνημα ως μέλος της «4ης Αυγούστου», οργάνωσης του Κωνσταντίνου Πλεύρη. Συνελήφθη για πρώτη φορά τον Ιούλιο του 1974 κατά τη διάρκεια διαμαρτυρίας έξω από τη βρετανική πρεσβεία ενάντια στη στάση των Αγγλων στη διάρκεια της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο. Κατά τη θητεία του στο στρατό υπηρέτησε ως δόκιμος έφεδρος αξιωματικός στις ειδικές δυνάμεις. Σήμερα βρίσκεται έγκλειστος στις φυλακές Κορυδαλλού.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50, Αθήνα,
10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> Β' ΑΘΗΝΩΝ

**ΓΕΡΜΕΝΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ**
ΜΟΥΣΙΚΟΣ

Είναι μέλος της Κεντρικής Επιτροπής της Χρυσής Αυγής και έχει ενεργό ρόλο στις δραστηριότητες του κόμματος. Έχει εργαστεί ως μουσικός σε ροκ συγκρότημα επί σειρά ετών. Υποψήφιος με τη Χρυσή Αυγή έχει υπάρξει στο Νομό Κεφαλληνίας ο πατέρας του Σπύρος.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

**ΖΑΡΟΥΛΙΑ
ΕΛΕΝΗ**
ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΑΣ

Γεννήθηκε και μεγάλωσε στην περιοχή της Κυψέλης. Εντάχθηκε στη Χρυσή Αυγή πριν από 27 περίπου χρόνια και εξελέγη για πρώτη φορά βουλευτής το 2012 στη Β' Αθηνών. Σύζυγός της είναι ο αρχηγός του κόμματος, Νίκος Μιχαολιάκος, με τον οποίο έχουν μία κόρη, την Ουρανία. Ήταν υποψήφια με τη Χρυσή Αυγή στην πρώτη συμμετοχή του κόμματος σε βουλευτικές εκλογές το 1996.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

**ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΡΟΣ
ΗΛΙΑΣ**
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑΣ

Εγινε μέλος της Χρυσής Αυγής τη δεκαετία του '90 και είναι ιδρυτής του Συνδέσμου Εθνικιστών Φιλάθλων «Γαλάζια Στρατιά». Το 2002 συμπεριλήφθηκε όντας μέλος της Χρυσής Αυγής στους συνδυασμούς του ΛΑ.Ο.Σ. του κ. Καρατζαφέρη για τις νομαρχιακές εκλογές. Εκτοτε έχει κατέβει ως υποψήφιος με το κόμμα του κ. Μιχαολιάκου σε νομαρχιακές και βουλευτικές εκλογές.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50, Αθήνα,
10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> Α' ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΚΟΥΖΗΛΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ**
ΕΜΠΟΡΟΠΛΟΙΑΡΧΟΣ

Κατάγειται από τον Πειραιά. Εκεί δραστηριοποιείται για χρόνια με τη Χρυσή Αυγή. Το επάγγελμά του είναι εμποροπλοίαρχος και εργάζεται ως δεύτερος καπετάνιος.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> Β' ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΛΑΓΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ**
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ

Γεννήθηκε στο Πέραμα και είναι μέλος του Πολιτικού Συμβουλίου και της Κεντρικής Επιτροπής της Χρυσής Αυγής. Είναι ελεύθερος επαγγελματίας και έχει οργανώσει πολλές εκδηλώσεις του κόμματος στον Πειραιά. Στο παρελθόν έχει εργαστεί και ως συμβασιούχος υπάλληλος στο Δήμο Περάματος. Σήμερα είναι έγκλειστος στις φυλακές Κορυδαλλού.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> ΑΤΤΙΚΗΣ

**ΚΑΣΙΔΙΑΡΗΣ
ΗΛΙΑΣ**
ΓΕΩΠΟΝΟΣ

Γεννήθηκε στον Πειραιά και σπούδασε στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Είναι μέλος του Πολιτικού Συμβουλίου και εκπρόσωπος Τύπου της Χρυσής Αυγής. Στις εκλογές του Μαΐου 2012 εξελέγη για πρώτη φορά βουλευτής στην Περιφέρεια Αττικής, συγκεντρώνοντας τις περισσότερες ψήφους από το κόμμα του. Σήμερα είναι έγκλειστος στις φυλακές Κορυδαλλού.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50, Αθήνα,
10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

**ΜΠΑΡΜΠΑΡΟΥΣΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ**
ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΣ

Στις τοπικές εκλογές του 2010 ήταν πρώτος σε σταυρούς υποψήφιος περιφερειακός σύμβουλος της Χρυσής Αυγής. Μέχρι να εκλεγεί βουλευτής το 2012 ήταν άνεργος ηλεκτρολόγος και παράλληλα ασχολούνταν περιστασιακά με κτηνοτροφικές εργασίες. Ο πατέρας του ήταν στέλεχος της ΕΠΕΝ.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

**ΓΑΛΕΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ**
ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ

Ο Γεώργιος Γαλιός είναι οικονομολόγος και διδάκτωρ Οικονομίας Πανεπιστημίου Ζυρίχης. Γεννήθηκε το 1958 στον Πειραιά με καταγωγή από τη Νέα Επίδαυρο. Είναι πτυχιούχος Οικονομίας και Πληροφορικής και υπεύθυνος για το οικονομικό πρόγραμμα της Χρυσής Αυγής. Έχει διατελέσει διευθύνων σύμβουλος και πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου σε ελβετικές εταιρίες επί εικοσαετία. Στήριξε οικονομικά τον εθνικιστικό χώρο χωρίς ποτέ να ζητήσει το παραμικρό.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> ΑΚΑΪΑΣ

**ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ
ΜΙΧΑΗΛ**
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

Είναι ένα από τα παλιότερα στελέχη του εθνικιστικού κινήματος στην Ελλάδα. Έχει χειριστεί χωρίς αμοιβή αρκετές δικαστικές υποθέσεις που σχετίζονται με τη Χρυσή Αυγή.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> ΕΥΒΟΙΑΣ

**ΜΙΧΟΣ
ΝΙΚΟΣ**
ΑΓΡΟΤΗΣ

Εξελέγη βουλευτής στην Εύβοια, όπου γεννήθηκε και μεγάλωσε. Εδώ και χρόνια είναι μέλος της Χρυσής Αυγής. Είναι δε ιδρυτικό μέλος της τοπικής οργάνωσης του κόμματος στην Εύβοια.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> Α' ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**ΓΡΕΓΟΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ**
ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ

Μέλος της Κ.Ε. της Χρυσής Αυγής. Είναι παντρεμένος και εργάζεται στο Δήμο Θεσσαλονίκης. Σπούδασε στην ΑΕΝ Σχολή Πλοιάρχων Εμπορικού Ναυτικού στον Πειραιά.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> Β' ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**ΓΡΑΙΚΟΣ
ΦΩΤΙΟΣ**
ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ

Ο Γραϊκός Φώτης γεννήθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 1988 και κατάγεται από τη Καβαλάρη Λαγκαδά. Μεγάλωσε στη Νεάπολη Θεσσαλονίκης. Εργαζόμενος από τα δεκαοκτώ του χρόνια, σπούδασε διακόσμηση και τα τελευταία τρία χρόνια εργάζεται ως ιδιωτικός υπάλληλος. Το 2010 υπηρέτησε τη θητεία του στον Ε.Σ., στις ειδικές δυνάμεις στη Θ' ΜΑΚ, στο Καρλόβασι της Σάμου. Μιλάει αγγλικά και είναι ανύπαντρος. Είναι μέλος της Κ.Ε. του Λαϊκού Συνδέσμου-Χρυσή Αυγή.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50, Αθήνα,
10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> ΚΙΛΚΙΣ

**ΧΑΤΖΗΣΑΒΒΑΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ**
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΤΗΣ

Εξελέγη στις φετινές βουλευτικές εκλογές για πρώτη φορά βουλευτής. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στο Κιλκίς όπου τα τελευταία χρόνια ασχολείται ενεργά με την τοπική οργάνωση της Χρυσής Αυγής. Είναι προγραμματιστής και αναλυτής ηλεκτρονικών υπολογιστών.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> ΛΑΡΙΣΑΣ

**ΣΒΕΡΩΝΗ-
ΧΟΝΔΡΟΝΑΣΙΟΥ
ΔΕΣΠΟΙΝΑ**
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

Κατάγεται από τη Λάρισα και ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου επί σειρά ετών. Έκανε την έκκληση στις εκλογές και κατέλαβε την πρώτη θέση ανάμεσα στους υποψηφίους της Χρυσής Αυγής, παρότι πολιτεύτηκε για πρώτη φορά. Συνολικά έλαβε 3.570 ψήφους.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

> ΣΕΡΡΩΝ

**ΜΑΤΘΑΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΡΤΕΜΙΟΣ**
ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΟΣ

Κατάγεται από τις Σέρρες και είναι μέλος του Πολιτικού Συμβουλίου της Χρυσής Αυγής. Με απόφαση του Νίκου Μιχαλολιάκου αντικατέστησε στα έδρανα του Κοινοβουλίου τον Νικήτα Ζών, ο οποίος το 2012 είχε εκλεγεί βουλευτής Σερρών. Έχει συμμετάσχει σε μουσικά συγκροτήματα, ενώ είναι σύντροφος της Ουρανίας Μιχαλολιάκου, κόρης του Νίκου Μιχαλολιάκου.

**Διεύθυνση: Δεληγιάννη 50,
Αθήνα, 10437, Αττική
Τηλ.: 210-7521080**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

Bíró-Nagy A., Boros T. και Vasali Z. (2014). Πιο ακραίο από τους ακραίους: το κόμμα Jobbik σε διεθνή σύγκριση. Στο R. Melzer και S. Serafin. *Ο δεξιός εξτρεμισμός στην Ευρώπη* (σελ. 247-270). Αθήνα: Πόλις

Dietrich, O. (1995). *Οι φιλοσοφικές βάσεις του Εθνικοσοσιαλισμού*. Αθήνα: Εκδόσεις Ηλιοφόρος

Ferguson, N. (2020). *Ο Πόλεμος στον Κόσμο: ο αιώνας του μίσους 1901-2000*. Αθήνα: Εκδόσεις Ιωλκός/Το Βήμα, τόμος β'

Goebbels, J. (2012). *Ερωτήσεις και Απαντήσεις για τον Εθνικοσοσιαλισμό* (β' έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Εντελβάζις

Goodrick-Clarke, N. (2004). *Μαύρος Ήλιος*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αρχέτυπο

Harwood, R. (1993). *Μύθος ή Ολοκαύτωμα: 6.000.000 νεκροί;* (Δ' έκδοσις). Αθήνα: Ελεύθερη Σκέψις

Heywood, A. (2007). *Πολιτικές Ιδεολογίες*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο

Heywood, A. (2014). *Εισαγωγή στην Πολιτική* (4^η έκδοση). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο

Kershaw, I. (2001). *Χίτλερ 1889-1936: Ύβρις* (Β' έκδοση). Αθήνα: Scripta

Paxton, R. (2006). *Η ανατομία του Φασισμού*. Αθήνα: Κέδρος

Rosenberg, A. (2003). *Ο Μύθος του Εικοστού Αιώνας* (τόμος Α'). Αθήνα: Εκδόσεις Απολλώνιο Φως

Ανδρειωμένος, Γ. (2010). *Η πνευματική ζωή υπό επιτήρηση: το παράδειγμα του περιοδικού «Το Νέον Κράτος»*. Αθήνα: Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη

Ανδρειωμένος, Γ. (2012). *Η νέα γενιά υπό καθοδήγηση: το παράδειγμα του περιοδικού «Η Νεολαία» (1938-1941)*. Αθήνα: Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη

Ανδρέου, Ε. & Σαραβάκος, Κ. (2018). *Πώς ψηφίζουν τα κόμματα; Κοινοβουλευτική ψήφος Ιούνιος 2012-Ιούλιος 2018*. Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών «Μάρκος Δραγούμης». Διαθέσιμο στο <https://kefim.org/wp-content/uploads/2018/11/Pws-psifizoun-ta-kommata.pdf> [Πρόσβαση στις 12.1.2019]

Βανδώρος, Σ. (2019). Μεταξύ εθνοφυλετισμού και κοινότοπου εθνικισμού: Ο ιδεολογικός λόγος της Χρυσής Αυγής. Στο Β. Κιντή, Χ. Μπάλλα, & Γ. Φαράκλας (επιμ.). *Τόποι: Αντίδωρα στον Παντελή Μπασάκο* (σελ. 199-226). Ρέθυμνο: Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Βεζανής, Δ. (1935). Ο Εθνικοσοσιαλισμός επί τη βάσει του έργου του Ad. Hitler 'Mein Kampf'. *Επιθεώρησης Κοινωνικής και Δημοσίας Οικονομικής*, τόμος 4, τεύχος Β' [Μάιος-Αύγουστος 1935], σελ. 214-226

Βεζανής, Δ. (1937). Η νεωτάτη εθνικοσοσιαλιστική περί Κράτους θεωρία. *Θέμις, έτος ΜΗ' (48)*, αριθ. 12, σελ. 257-263

Βεζανής, Δ. (1957). *Διαλέξεις: Στοιχεία Πολιτειολογίας*. Αθήναι: Γενικόν Επιτελείον Στρατού / Σχολή Γενικής Μορφώσεως

Βούλγαρης, Γ. (2013). Η εξαιρετικότητα του νεοναζιστικού φαινομένου. *Athens Review of Books*, τ. 45 [Νοέμβριος 2013], σελ. 39-40

Γεωργιάδου, Β. (2014α). Η εκλογική άνοδος της Χρυσής Αυγής: ψήφος-ρεβάνς των επισφαλών και νέες πολιτικές ευκαιρίες. Στο Γ. Βούλγαρης και Ηλ. Νικολακόπουλος (επιμ). *2012: ο διπλός εκλογικός σεισμός* (σελ. 185-219). Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο

Γεωργιάδου, Β. (2014β). Από την Εθνική Παράταξη, στη Χρυσή Αυγή: Δεξιός λαϊκισμός και εξτρεμισμός στην Ελλάδα της κρίσης. Στο R. Melzer and S. Serafin (επιμ). *Ο Δεξιός Εξτρεμισμός στην Ευρώπη* (σελ. 81-115). Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις

Γεωργιάδου, Β. (2015). Αντλώντας από τις δεξαμενές της Δεξιάς: εκλογικά κάστρα και ψηφοφόροι της Χρυσής Αυγής. Στο Ν. Γεωργαράκης και Ν. Δεμερτζής (επιμ). *Το πολιτικό πορτραίτο της Ελλάδας* (σελ. 206-232). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg/Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Γεωργιάδου, Β. (2019). *Η άκρα δεξιά στην Ελλάδα 1965-2018*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη

Γεωργιάδου, Β. & Καφέ Αν. (2018). *Εκλογική Συμπεριφορά*. Μεταμόρφωση Αττικής: Εκδόσεις Παπαδόπουλος

Γεωργιάδου, Β. & Ρόρη Λ. (2022). Η άκρα δεξιά στη μεταμνημονιακή εποχή: κίνητρα ψήφου, διαθεσιμότητα και ελλοχεύουσα δυναμική. Στο Β. Αρανίτου, Β. Γεωργιάδου & Μ. Τσατσάνης (επιμ). *Η εκλογική συμπεριφορά των Ελλήνων: ανάμεσα στα μνημόνια και την πανδημία* (σελ. 220-258). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Γκόιζις, Τζ. [επιμ] (2022). *Ο Χίτλερ και ο Ναζισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα/ Το Βήμα

Δημόπουλος, Αρ. (2017). *Από την Επανάσταση στην Κοινοβουλευτική ΕΠΕΝ*. Αθήνα: Εκδόσεις Πελασγός

Ζουμπουλάκης, Στ. (2013). *Χρυσή Αυγή και Εκκλησία*. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις

Καλέντζης Αρ. (1980). *Δημοκρατία '80: Κάτεργο...!*. Αθήνα: Εκδόσεις Αμήνθους

Καρακατσούλη, Α. (2024). «Το ξίφος του πνεύματος»: βιβλίο, πολιτισμική ηγεμονία και άκρα δεξιά στην Ελλάδα μετά το 1974. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

Κασιδιάρης, Ηλ. (2015). *Πολιτικό Ημερολόγιο Φυλακής* (Β' έκδοση). Αθήνα: Χρυσή Αυγή

Κόκκινος, Γ. (χωρίς χρονολογία). *Η φασίζουσα ιδεολογία στην Ελλάδα: η περίπτωση του περιοδικού «Νέον Κράτος» (1937-1941)*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Κολοβός, Γ. (2005). *Άκρα δεξιά και ριζοσπαστική δεξιά στην Ελλάδα και στην Δυτική Ευρώπη 1974-2004*. Αθήνα: Εκδόσεις Πελασγός

Κολοβός, Γ. (2016). *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός: η ιδεολογία, οι εκλογές και οι ψηφοφόροι*. Αθήνα: Εκδόσεις Πελασγός

Κολότι, Ε. (2020). *Ο Χίτλερ και ο Ναζισμός: το ολοκληρωτικό καθεστώς, ο πόλεμος και η παρακμή*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο/Το Βήμα

- Κοντιάδης, Ξ. (2023).** *Η νύχτα που έφυγε ο Παύλος*. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος
- Κουσουμβρής, Χ. (2004).** *Γκρεμίζοντας τον μύθο της Χρυσής Αυγής*. Πειραιάς: Εκδόσεις Έρεβος
- Κουστένης, Π. (2011).** Δημοτικές εκλογές 2010 στην Αθήνα: ΛΑ.Ο.Σ ή Κολωνάκι. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τ. 37, 41-68
- Κουστένης, Π. (2014α).** Εκλογές 2014: ο εκλογικός κύκλος της Χρυσής Αυγής. *Αρχειοτάξιο*, τ. 16, 89-108
- Κουστένης, Π. (2014β).** Αποδόμηση και αναδόμηση των εκλογικών ταυτίσεων: η κοινωνιολογική ανίχνευση του Λεκανοπεδίου. Στο Γ. Βούλγαρης και Ηλ. Νικολακόπουλος (επιμ). *2012: ο διπλός εκλογικός σεισμός* (σελ. 83-123). Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο
- Κουστένης, Π. (2023).** *Των εκλογών τα πάθη [Μέρος Β']*: από την ύστερη Μεταπολίτευση στην Κρίση. Αθήνα: Το Βήμα / Άλτερ Έγκο ΑΕ
- Κωνσταντινίδης, Γ. (2004).** Μεταβολές στο περιεχόμενο των προεκλογικών προγραμμάτων των ελληνικών κομμάτων: η αξία της προσαρμοστικότητας. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τ. 24, 105-139
- Κωνσταντινίδης, Γ. (2018).** *Επιλέγοντας: η Κοινή Γνώμη και τα Πολιτικά Κόμματα στην Ελλάδα και στον Κόσμο 2015-2017*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα
- Κωνσταντίνου, Ν. (2013).** *Τα παιδιά με τα μαύρα*. Αθήνα: Εκδόσεις «Χρυσή Αυγή»
- Λέκκας, Π. (2011).** *Η εθνικιστική ιδεολογία: πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία* (τέταρτη έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Λούβαρης, Ν. (2023).** *Το Γερμανικό Αίνιγμα*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέα Γενέα
- Λούλης, Γ. (2015).** *Η μεγάλη τιμωρία: πώς γκρεμίστηκαν τα κυρίαρχα κόμματα της Μεταπολίτευσης (2012-2015)*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη
- Μαραντζίδης, Ν. & Σιάκας, Γ. (2019).** *Στο όνομα της αξιοπρέπειας: οι ανατροπές της κοινής γνώμης στα χρόνια των Μνημονίων*. Μεταμόρφωση Αττικής: Εκδόσεις Παπαδόπουλος
- Μάστορας, Γ. (2003).** *Η ιστορία της White Power μουσικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντεπίθεση
- Μάστορας, Γ. (2014).** *Το μυστικό του Ατσαλιού*. Αθήνα: ΧΑ Κατάστημα
- Μαυρής, Γ. & Συμεωνίδης, Γ. (2016).** *Δημοσκοπήσεις και πρόβλεψη των εκλογών στην Ελλάδα, 2004-2015*. Αθήνα: Public Issue
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (1992).** *Για μια Μεγάλη Ελλάδα σε μία ελεύθερη Ευρώπη*. Αθήνα: Χρυσή Αυγή
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2000α).** *Εχθροί του καθεστώτος: Χρυσή Αυγή 1993-1998*. Αθήνα: Εκδόσεις Ασκαλών
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2000β).** *Για μια Μεγάλη Ελλάδα σε μία ελεύθερη Ευρώπη* (Β' έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Ασκαλών
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2001).** *Εναντίον Όλων: 100 άρθρα στη Χρυσή Αυγή*. Αθήνα: Εκδόσεις Ασκαλών

- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2002).** *Οι τελευταίοι πιστοί*. Αθήνα: Εκδόσεις Λόγχη
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2014α).** *Φυλακές Κορυδαλλού: 1-15 Ιανουαρίου 2014*. Αθήνα: Λαϊκές Εθνικιστικές Εκδόσεις
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2014β).** *Εμείς οι κακοί «φασίστες» και οι καθώς πρέπει ...«πατριώτες»*. Αθήνα: Λαϊκές Εθνικιστικές Εκδόσεις
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2014γ).** *Ελλάς-21^{ος} Αιών: Πατρίδα ή Χάος*. Αθήνα: Λαϊκές Εθνικιστικές Εκδόσεις
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2014δ).** *8 ομιλίες στην Βουλή*. Αθήνα: χωρίς εκδότη
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2016α).** *8^ο Συνέδριο, Ομιλία Ν. Γ. Μιχαλολιάκου: Θέλουμε την Πατρίδα μας πίσω!*. Αθήνα: χωρίς εκδότη
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2016β).** *Από τις στάχτες του Βερολίνου στην Παγκοσμιοποίηση (Γ' Έκδοση)*. Αθήνα: χωρίς εκδότη
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2017).** *Τα πρώτα χρόνια*. Αθήνα: χωρίς εκδότη
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2019).** *Για μια Μεγάλη Ελλάδα σε μια Ελεύθερη Ευρώπη (Ε' έκδοση)*. Αθήνα: Εκδόσεις Χ. Α. Κατάστημα
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2021).** *Ο Μαύρος Κύκνος*. Αθήνα: χωρίς εκδότη
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2022).** *Η αλήθεια δεν φυλακίζεται*. Αθήνα: χωρίς εκδότη
- Μιχαλολιάκος, Ν. Γ. (2023).** *Ο εθνικισμός εκτός νόμου: Πριν την Χρυσή Αυγή 1976-1980*. Αθήνα: χωρίς εκδότη
- Ντεγκρέλ, Λ. (1992).** *Η ιστορία των Βάφφεν SS*. Αθήνα: Ελεύθερη Σκέψις
- Παναγιώταρος Ηλ. (2023).** *Ημερολόγιο πολιτικού κρατούμενου #2204*. Αθήνα: Εκδόσεις Domokos Free Man
- Πανταζόπουλος Α. (2001).** «Για το λαό και το έθνος»: η στιγμή Ανδρέα Παπανδρέου (1965-1989). Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις
- Παπαδημητρίου, Δ. (2010).** Άκρα Δεξιά. Στο Β. Βαμβακάς και Π. Παναγιωτόπουλος (επιμ). *Η Ελλάδα στη δεκαετία του '80* (σελ. 17-19). Αθήνα: Το Πέρασμα
- Παπαϊωάννου, Κ. (2013).** *Τα «καθαρά χέρια» της Χρυσής Αυγής*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο
- Πάουελς, Λ. & Μπερζιέ, Ζ. (1990).** *Η αυγή των μάγων*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάκτος
- Παππάς, Τ. (2015).** *Λαϊκισμός και κρίση στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίκαρος
- Παρασκευά-Βελουδογιάννη, Δ. (2015).** *Ο Εχθρός, το Αίμα, Ο Τιμωρός: αναλύοντας δεκατρείς λόγους του 'Αρχηγού' της Χρυσής Αυγής*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος
- Πέιν, Στ. (2000).** *Η ιστορία του Φασισμού*. Αθήνα: Φιλίστωρ
- Πέτρου, Μ., Κανδύλης, Γ. & Βακαλόπουλος Κ. (2015)** *Μυθοποιητική αφήγηση και κουλτούρα βίας: ερμηνεύοντας την υποστήριξη της Χρυσής Αυγής στην ελληνική περιφέρεια. Στο Ν. Γεωργαράκης και Ν. Δεμερτζής (επιμ). Το πολιτικό πορτραίτο της Ελλάδας* (σελ. 234-261). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg/Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Πιερίδης, Κ. (2021). *Διαιρετικές τομές και εκλογική συμπεριφορά στη σύγχρονη Ελλάδα (2004-2018)*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο

Πλεύρης, Κ. (2018). *Ο άλλος Χίτλερ*. Αθήνα: Εκδόσεις Ήλεκτρον

Πλεύρης, Κ. (2021). *Δια το Δίκαιον και την Αλήθειαν*. Αθήνα: Εκδόσεις Ήλεκτρον

Ράυνερ, Ε. & Στάπλεϋ, Ρ. (2019). *Ανατρέποντας την Ιστορία: 152 δημοφιλείς μύθοι καταρρέουν* (τόμος Α'). Αθήνα: Εκδόσεις Ενάλιος / Το Βήμα

Σδράκας, Ε. (1987). *Ο Αδόλφος Χίτλερ: η δραματική εμφάνισις και το τραγικόν τέλος του*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Μαϊάνδρος

Σταθόπουλος, Π. (2014). Η απορρύθμιση του κομματικού συστήματος. Στο Γ. Βούλγαρης και Ηλ. Νικολακόπουλος (επιμ). *2012: ο διπλός εκλογικός σεισμός* (σελ. 61-81). Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο

Στεφανίδης, Δ. (1939α). Το Κοινωνικόν Ζήτημα υπό το φως του Γερμανικού Εθνικοσοσιαλισμού. *Νέον Κράτος*, τ. 17, 1487-1507

Στεφανίδης, Δ. (1939β). Το Κοινωνικόν Ζήτημα υπό το φως του Γερμανικού Εθνικοσοσιαλισμού. *Νέον Κράτος*, τ. 18, 1588-1619

Στεφανίδης, Δ. (1949). *Η Κοινωνική Οικονομική εν τη ιστορική της εξέλιξει* (Τόμος Τρίτος). Αθήνα: χωρίς εκδότη

Τεπέρογλου, Ε. (2016). *Οι άλλες 'εθνικές' εκλογές: αναλύοντας τις Ευρωεκλογές στην Ελλάδα 1981-2014*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Τζούκας, Β. (2016). *Το φάντασμα του ναζισμού: Μυθολογία και σαγήνη του Τρίτου Ράιχ από την προπολεμική περίοδο έως τις μέρες μας*. Αθήνα: Εκδόσεις «Βιβλιοπωλείον της Εστίας»

Φιλίππου, Ι. (2013). *Χρυσή Αυγή: Πολιτικός Οδοδείκτης*. Αθήνα: Εκδόσεις Ήλεκτρον

Φιλίππου, Ι. (2021). *Χρυσή Αυγή: Πολιτικός Οδοδείκτης* (Τελική Έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Ήλεκτρον

Φραγκουδάκη, Α. (2013). *Ο εθνικισμός και η άνοδος της ακροδεξιάς*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια

Φραντζής Γ. (2023). *Η εθνική ιδέα στην Ελλάδα την δεκαετία του '80 και η επανάκαμψη της «εθνικοφροσύνης»*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Χαλικιοπούλου, Δ. & Βασιλοπούλου, Σ. (2015). *Η εθνικιστική λύση της Χρυσής Αυγής: κρίση του έθνους-κράτους και άνοδος της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο

Χασαπόπουλος, Ν. (2013). *Χρυσή Αυγή: η ιστορία, τα πρόσωπα και η αλήθεια*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη

Χίτλερ, Αδ. (2006). *Ο Αγών μου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σ. Λ. Σταυρόπουλος, Δεύτερη έκδοση, Βελτιωμένη

Χίτλερ, Αδ. (2017). *Δεύτερο Βιβλίο*. Σέρρες: Εκδόσεις Νέα Γενεά

Ψαρράς, Δ. (2012). *Η Μαύρη Βίβλος της Χρυσής Αυγής*. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις

Ψαρράς, Δ. (2018). *Ο Αρχηγός: το αίτιγμα του Ν. Μιχαολιάκου*. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

Agathangelou, P., Katakis, I., Rori, L., Gunopoulos, D. & Richards, B. (2017, September 13-15). Understanding online political networks: the case of the far-right and far-left in Greece. Paper presented at the *Social Informatics: 9th International Conference*, Oxford, UK https://www.researchgate.net/publication/319453092_Understanding_Online_Political_Networks_The_Case_of_the_Far-Right_and_Far-Left_in_Greece [Πρόσβαση στις 15.4.2018]

Akkerman, T. (2016). Conclusion. In T. Akkerman, S. L. de Lange & M. Rooduijn (eds). *Radical right-wing populist parties in Western Europe: Into the mainstream?* (pp. 268-282). Oxon: Routledge

Akkerman, T., de Lange, S. L. & Rooduijn, M. (2016a). Inclusion and mainstreaming? Radical right-wing populist parties in the new millenium. In T. Akkerman, S. L. de Lange & M. Rooduijn (eds). *Radical right-wing populist parties in Western Europe: Into the mainstream?* (pp. 1-28). Oxon: Routledge

Akkerman, T., de Lange, S. L. & Rooduijn, M. (2016b). Into the mainstream? A comparative analysis of the programmatic profiles of radical right-wing populist parties in Western Europe over time. In T. Akkerman, S. L. de Lange & M. Rooduijn (eds). *Radical right-wing populist parties in Western Europe: Into the mainstream?* (pp. 31-52). Oxon: Routledge

Alkiviadou, N. (2019). Challenging the Far-Right in Greece: A Critical Assessment of the Legal Framework. *Kritische Vierteljahresschrift Für Gesetzgebung Und Rechtswissenschaft / Critical Quarterly for Legislation and Law / Revue Critique Trimestrielle de Jurisprudence et de Législation* 102(2), 151–183. <https://www.jstor.org/stable/26799655>

Alkiviadou, N. (2022). *The Far Right in Greece and the Law*. Abingdon, Oxon: Routledge

Anastasiadou, M. & Samara, J., (2022). ‘Where are the equal rights?’ Far-right women challenging gender equality and human rights in Greece. *DiGeSt - Journal of Diversity and Gender Studies* 9(2), 8–25. <https://doi.org/10.21825/digest.81849>

Andreadis, I., Chadjipadelis, T., & Teperoglou, E. (2016). Hellenic Voter Study 2012. <https://doi.org/10.3886/E13334V1>

Art D. (2011). *Inside the radical right: the development of anti-immigrant parties in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press

Backes U. (2012). The unsuccessful parties – Ideologies, strategies, and conditions of the failure. In U. Backes & P. Moreau (eds). *The Extreme Right in Europe: Current Trends and Perspectives* (pp. 149-169). Gottingen: Vandenhoeck & Ruprecht

Baider, F. & Constantinou, M. (2014). How to Make People Feel Good When Wishing Hell: Golden Dawn and National Front Discourse, Emotions and Argumentation. In J. Romero-Trillo (ed). *Yearbook of Corpus Linguistics and Pragmatics 2014: New Empirical and Theoretical Paradigms* (pp. 179-210). Cham: Springer International Publishing

- Bakker, R., Edwards, E., Jolly, S., Polk, J. Rovny, J. & Steenbergen M. (2014).** Anchoring the experts: Using vignettes to compare party ideology across countries. *Research and Politics* 1(3), 1-8 <https://doi.org/10.1177/2053168014553502>
- Berezin, M. (2016).** Fascism. In J. Stone, R. Dennis, P. Rizova, A. D. Smith & X. Hou (eds). *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Race, Ethnicity and Nationalism*. Chichester: John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781118663202.wberen307>
- Betz, H. - G. (1993).** The New Politics of Resentment: Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe. *Comparative Politics*, 25(4), 413–427. <https://doi.org/10.2307/422034>
- Betz, H. - G. (1994).** *Radical right-wing populism in Western Europe*. New York: St Martin's Press
- Betz, H. - G. & Johnson, C. (2004).** Against the current—stemming the tide: the nostalgic ideology of the contemporary radical populist right. *Journal of Political Ideologies* (9)3, pp. 311-327. DOI: [10.1080/1356931042000263546](https://doi.org/10.1080/1356931042000263546)
- Betz, H. - G. & Meret, S. (2013).** Right-wing populist parties and the working class vote: What have you done for us lately?. In J. Rydgren (ed). *Class politics and the radical right* (pp. 107-121). Oxon: Routledge
- Bieber, Fl. (2020).** *Debating Nationalism: the Global Spread of Nations*. London: Bloomsbury Academic
- Bithymitris, G. (2023).** Mind the Gaps: The Class Dynamics of the Greek Parliamentary Elite. In M. Kakepaki & F. Kountouri (eds). *Parliamentary Elites in Transition: Political Representation in Greece* (pp. 57-81). Cham: Palgrave Macmillan
- Blee K. & Latif M. (2021).** Sociological survey of the far right. In S. D. Ashe, J. Busher, G. Macklin & A. Winter (eds). *Researching the far right: Theory, method and practice* (pp. 45-59). Oxon: Routledge
- Böcskei, B. & Molnár, C. (2019).** The radical right in government? - Jobbik's pledges in Hungary's legislation (2010–2014). *East European Politics* 35(1), 1-20. DOI: [10.1080/21599165.2019.1582414](https://doi.org/10.1080/21599165.2019.1582414)
- Borbáth, E. & Gessler, T. (2023).** How Do Populist Radical Right Parties Differentiate their Appeal? Evidence from the Media Strategy of the Hungarian Jobbik Party. *Government and Opposition* 58(1), 84-105. doi:10.1017/gov.2021.28
- Bjorgo, T. & Ravndal, J. A. (2019).** *Extreme-Right violence and terrorism: concepts, patterns, and responses*. International Centre for Counter-Terrorism, ICCT Policy Brief. Available at: <https://icct.nl/wp-content/uploads/2019/09/Extreme-Right-Violence-and-Terrorism-Concepts-Patterns-and-Responses-4.pdf> [Πρόσβαση στις 17.12.2019]
- Bressanelli, E. & de Candia, M. (2023).** Fratelli d'Italia in the European Parliament: between radicalism and conservatism. *Contemporary Italian Politics*, 1-20 DOI: [10.1080/23248823.2023.2285545](https://doi.org/10.1080/23248823.2023.2285545) [early view ahead of print]
- Brouwer, A. (2022).** The Pan-Fascist Paradox. *Fascism, Journal of Comparative Fascist Studies*, 11(1), 1-30, <https://doi.org/10.1163/22116257-bja10036>

Brown, K., Mondon, A. & Winter A. (2023). The far right, the mainstream and mainstreaming: towards a heuristic framework. *Journal of Political Ideologies*, 28(2), 162-179. DOI: 10.1080/13569317.2021.1949829

Camus, J.-Y. (2012). Neo-Nazism in Europe. In U. Backes & P. Moreau (eds). *The Extreme Right in Europe: Current Trends and Perspectives* (pp. 231-241). Gottingen: Vandenhoeck & Ruprecht

Camus, J.-Y. & Lebourg, N. (2017). *Far-Right Politics in Europe*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press

Carrier, R. C. (2003). "Hitler's Table Talk": Troubling Finds. *German Studies Review* 26(3), 561-576, <https://doi.org/10.2307/1432747>

Carter, E. (2005). *The Extreme Right in Western Europe: Success or Failure?*. Manchester: Manchester University Press

Carter, E. (2018). Right-wing extremism/radicalism: reconstructing the concept. *Journal of Political Ideologies* 23 (2), 157-182 <https://doi.org/10.1080/13569317.2018.1451227>

Cavallaro, M., Flacher, D., & Zanetti, M. A. (2018). Radical right parties and European economic integration: Evidence from the seventh European Parliament. *European Union Politics* 19(2), 321–343. <https://doi.org/10.1177/1465116518760241>

Charalambous, G. (2015a). Introduction. In G. Charalambous (ed). *The European Far Right: Historical and Comparative Perspectives* (pp. 1-6). Nicosia: Friedrich Ebert Stiftung / Peace Research Institute Oslo

Charalambous, G. (2015b). Ideological and organizational aspects of the Greek Cypriot far right. In G. Charalambous (ed). *The European Far Right: Historical and Comparative Perspectives* (pp. 13-21). Nicosia: Friedrich Ebert Stiftung / Peace Research Institute Oslo

Charalambous, G. (2019). Cyprus: an election of 'soft' phenomena: apathy, incumbent punishment and far right consolidation. In L. De Sio, M. Franklin & L. Russo (eds). *The European Parliament Elections of 2019* (pp. 109-114). Rome: LUISS University Press

Charalambous, G. & Christoforou, P. (2018). Far-Right Extremism and Populist Rhetoric: Greece and Cyprus during an Era of Crisis. *South European Society and Politics* 23 (4) 451-477. doi: 10.1080/13608746.2018.1555957

Coogan, K. (1999). *Dreamer of the day: Francis Parker Yockey and the postwar fascist international*. Brooklyn, NY: Autonomedia

Copsey, N. (2013). 'Fascism... but with an open mind': Reflections on the Contemporary Far Right in (Western) Europe, *Fascism Journal of Comparative Fascist Studies*, 2(1), 1-17. <https://doi.org/10.1163/22116257-00201008>

Copsey, N. (2021). Historians and the contemporary far right: To bring (or not to bring) the past into the present?. In S. D. Ashe, J. Busher, G. Macklin & A. Winter (eds). *Researching the far right: Theory, method and practice* (pp. 32-44). Oxon: Routledge

Corte, U. & Edwards, B. (2008). White Power music and the mobilization of racist social movements. *Music and Arts in Action*, 1(1), 4-20
Διαθέσιμο στο: <https://musicandartsinaction.net/index.php/maia/article/view/whitepowermusic>

Curini, L. (2010). Experts' Political Preferences and Their Impact on Ideological Bias: An Unfolding Analysis based on a Benoit-Laver Expert Survey. *Party Politics*, 16(3), 299–321. <https://doi.org/10.1177/1354068809341051>

Dézé, A. (2004). Between adaptation, differentiation and distinction: extreme right-wing parties within democratic political systems. In R. Eatwell & C. Mudde (eds). *Western democracies and the new extreme right challenge* (pp. 19-40). London: Routledge

Di Cocco, J., & Monechi, B. (2022). How Populist are Parties? Measuring Degrees of Populism in Party Manifestos Using Supervised Machine Learning. *Political Analysis*, 30(3), 311-327. doi:10.1017/pan.2021.29

Dinas, E., & Gemenis, K. (2010). Measuring parties' ideological positions with manifesto data: a critical evaluation of the competing methods. *Party Politics*, 16(4), 427–450. <https://doi.org/10.1177/1354068809343107>

Dinas, E., Georgiadou, V., Konstantinidis, I., & Rori, L. (2016). From dusk to dawn: Local party organization and party success of right-wing extremism. *Party Politics*, 22(1), 80–92. <https://doi.org/10.1177/1354068813511381>

Donà, A. (2022). The rise of the Radical Right in Italy: the case of Fratelli d'Italia. *Journal of Modern Italian Studies* 27(5), 775-794. DOI: 10.1080/1354571X.2022.2113216

Drábik, J. (2022). “With courage against the system”. The ideology of the people’s party our Slovakia. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe* 30(3), 417-434. DOI: 10.1080/25739638.2022.2164119

Dyck, K. (2016). *Reichsrock: the international web of White-Power and Neo-Nazi hate music*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press

Eatwell, R. (1992). Towards a New Model of Generic Fascism. *Journal of Theoretical Politics*, 4(2), 161–194. <https://doi.org/10.1177/0951692892004002003>

Eatwell R. (2004). Introduction: the new extreme right challenge. In R. Eatwell & C. Mudde (eds). *Western democracies and the new extreme right challenge* (pp. 1-16). London: Routledge

Eatwell, R. (2013). Fascism, In M. Freeden & M. Stears (eds). *The Oxford Handbook of Political Ideologies* (pp. 474-492), Oxford: Oxford University Press

Eatwell, R. & Goodwin, M. (2018). *National Populism: the revolt against liberal democracy*. London: Pelican Books

Eger, M. & Valdez, S. (2019). From radical right to neo-nationalist. *European Political Science* 18, 379-399. <https://doi.org/10.1057/s41304-018-0160-0>

Ellinas, A. (2010). *The media and the far right in Western Europe: Playing the nationalist card*. New York, NY: Cambridge University Press

Ellinas, A. (2013). The Rise of Golden Dawn: the new face of the far-right in Greece. *South European Society and Politics*, 18(4), 543-565, doi: 10.1080/13608746.2013.782838

Ellinas, A. (2015). *Neo-Nazism in an Established Democracy: The Persistence of Golden Dawn in Greece*. *South European Society and Politics*, 20(1), 1-20, doi: [10.1080/13608746.2014.981379](https://doi.org/10.1080/13608746.2014.981379)

Ellinas, A. (2020). *Organizing against Democracy: the local organizational development of far right parties in Greece and Europe*. Cambridge: Cambridge University Press

Ellinas, A. (2021). The Interview Method in Comparative Politics: The Process of Interviewing Far-Right Actors. *Government and Opposition*, 1-21. doi:10.1017/gov.2021.58

Ellinas, A. & Katsourides, Y. (2021). The Silent Electoral Earthquake in Cyprus: A Crisis of Political Representation. *South European Society and Politics* 26(3), 413-436. DOI: 10.1080/13608746.2022.2034272

Ellinas, A. & Lamprinou, I. (2017). How far right local party organizations develop: The organizational buildup of the Greek Golden Dawn. *Party Politics*, 23(6), 804–820. <https://doi.org/10.1177/1354068816641337>

Ellinas, A. & Lamprinou, I. (2019). Far right activism and electoral outcomes. *Party Politics*, 25(3), 448–460. <https://doi.org/10.1177/1354068817728213>

Ellinas, A. & Lamprinou, I. (2021). Societal Responses to Right-Wing Extremism: Antifascist Mobilisation against Golden Dawn in Greece. *South European Society and Politics*, 26(4), 437-464. doi: 10.1080/13608746.2022.2097732

Evans, R. (2007). Coercion and consent in Nazi Germany. *Proceedings of the British Academy*, 151, 53-81

Feldman, M. & Pollard, J. (2016). The ideologues and ideologies of the radical right: an introduction. *Patterns of Prejudice*, 50(4-5), 327-336. doi: 10.1080/0031322X.2016.1244148

François, S. (2023). *Nazi Occultism: Between the SS and Esotericism*. Abingdon, Oxon: Routledge

Freeden, M. (1994). Political concepts and ideological morphology. *Journal of Political Philosophy*, 2(2), 140-164. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9760.1994.tb00019.x>

Freeden, M. (1998). Is Nationalism a Distinct Ideology? *Political Studies*, 46(4), 748–765. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00165>

Freeden, M. (2006). Ideology and political theory, *Journal of Political Ideologies*, 11(1), 3-22. doi: [10.1080/13569310500395834](https://doi.org/10.1080/13569310500395834)

Freeden, M. (2013). “The Morphological Analysis of Ideology”, in M. Freeden & M. Stears (eds). *The Oxford Handbook of Political Ideologies* (pp. 115-137), Oxford: Oxford University Press

Gemenis, K. (2012). Proxy documents as a source of measurement error in the Comparative Manifestos Project. *Electoral Studies*, 31(3), 594-604 <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2012.01.002>

Gemenis, K. (2013). What to do (and not to do) with the Comparative Manifestos Project data. *Political Studies*, 61(1), 3–23. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12015>

Gemenis, K. & Nezi, R. (2012). The 2011 political parties expert survey in Greece. University of Twente Διαθέσιμο στο: https://ris.utwente.nl/ws/portalfiles/portal/5144201/Expert_survey_report_DANS.pdf [Πρόσβαση στις 25.4.2020]

Gemenis, K. & Nezi, R. (2015). Government-Opposition Dynamics during the Economic Crisis in Greece. *Journal of Legislative Studies*, 21(1), 14-34. doi: [10.1080/13572334.2014.939562](https://doi.org/10.1080/13572334.2014.939562)

- Genovese, F. & Vassallo, S. (2023).** Ideological polarization, policy continuity: back to the majoritarian principle?. *Contemporary Italian Politics* 15(2), 124-139. DOI: 10.1080/23248823.2023.2193463
- Gentile, E. (2013).** Total and totalitarian ideologies. In M. Freeden & M. Stears (eds). *The Oxford Handbook of Political Ideologies* (pp. 56-72). Oxford: Oxford University Press
- Georgiadou, V., Rori, L. & Roumanias, C. (2018).** Mapping the European far right in the 21st century: A meso-level analysis. *Electoral Studies* 54, 103-115. doi: <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2018.05.004>
- Givens, T. (2005).** *Voting radical right in Western Europe*. New York: Cambridge University Press
- Gordon, R. S. C. (2009).** Race. In R. J. B. Bosworth (ed). *The Oxford Handbook of Fascism* (pp. 296-316). Oxford: Oxford University Press
- Graf, R. (2014).** National Socialism. In M. T. Gibbons (ed.) *The Encyclopedia of Political Thought* (pp. 1-5). John Wiley & Sons <https://doi.org/10.1002/9781118474396.wbept0696>
- Gregor, A. J. (1961).** Nordicism Revisited. *Phylon* 22(4), 351–360. <https://doi.org/10.2307/273538>
- Gregor, A. J. (2005).** *Mussolini's Intellectuals: Fascist social and political thought*. Princeton, NJ: Princeton University Press
- Griffin, R. (1994).** *The nature of fascism*. London: Routledge
- Griffin, R. (2000).** Interregnum or endgame? The radical right in the 'post-fascist' era. *Journal of Political Ideologies*, 5(2) 163-178. doi: 10.1080/713682938
- Griffin R. (2003).** From slime mould to rhizome: an introduction to the groupuscular right. *Patterns of Prejudice*, 37(1), 27-50, doi: 10.1080/0031322022000054321
- Griffin, R. (2012).** Studying Fascism in a Postfascist Age. From New Consensus to New Wave? *Fascism, Journal of Comparative Fascist Studies*, 1(1) 1-17. doi: <https://doi.org/10.1163/221162512X623601>
- Griffin, R. (2022).** Ghostbusting Fascism?. *Fascism, Journal of Comparative Fascist Studies*, 11(1), 59-86. doi: <https://doi.org/10.1163/22116257-bja10041>
- Hainsworth, P. (2008).** *The extreme right in Western Europe*. Oxon: Routledge
- Halikiopoulou, D. Nanou, K. & Vasilopoulou, S. (2016).** *Changing the policy agenda? The impact of the Golden Dawn on Greek party politics*. London School of Economics, Hellenic Observatory, GReeSE Paper no. 103. Διαθέσιμο στο <https://www.lse.ac.uk/Hellenic-Observatory/Assets/Documents/Publications/GreeSE-Papers/GreeSE-No103.pdf> [Πρόσβαση στις 18.3.2018]
- Halikiopoulou, D. & Vasilopoulou, S. (2013).** The rise of the Golden Dawn. In H. Giusto, D. Kitching & St. Rizzo (eds). *The changing faces of populism: systemic challengers in Europe and the US* (pp. 107-124). Brussels: Foundation for European Progressive Studies
- Halikiopoulou, D. & Vasilopoulou, S. (2014).** Support for the Far Right in the 2014 European Parliament Elections: a Comparative Perspective. *The Political Quarterly*, 85(3), 285-288. <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12102>

- Halikiopoulou, D. & Vasilopoulou S. (2015).** The rise of Golden Dawn in Greece. In G. Charalambous (ed). *The European Far Right: Historical and Comparative Perspectives* (pp. 23-28). Nicosia: Friedrich Ebert Stiftung / Peace Research Institute Oslo
- Halikiopoulou, D., & Vasilopoulou, S. (2018).** Breaching the Social Contract: Crises of Democratic Representation and Patterns of Extreme Right Party Support. *Government and Opposition*, 53(1), 26-50. doi:10.1017/gov.2015.43
- Halikiopoulou, D. & Vlandas, T. (2019).** What is new and what is nationalist about Europe's new nationalism? Explaining the rise of the far right in Europe. *Nations and Nationalism*, 25(2), 409-434 <https://doi.org/10.1111/nana.12515>
- Halikiopoulou, D. & Vlandas, T. (2022).** *Understanding right-wing populism and what to do about it*. Vienna: Friedrich Ebert Stiftung Διαθέσιμο στο <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/wien/19110-20220517.pdf> [Πρόσβαση στις 20.4.2022]
- Hamm, M. S. (2004).** Apocalyptic Violence: The Seduction of Terrorist Subcultures. *Theoretical Criminology*, 8(3) 323–339. <https://doi.org/10.1177/1362480604044612>
- Harris, E. (2019).** Nation before democracy? Placing the rise of the Slovak extreme right into context. *East European Politics* 35(4), 538-557. DOI: 10.1080/21599165.2019.1667770
- Harrison, S. & Bruter, M. (2011).** *Mapping extreme right ideology: an empirical geography of the European extreme right*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Heinze, A.-S. (2024).** Drivers of radicalisation? The development and role of the far-right youth organisation 'Young Alternative' in Germany. *International Political Science Review*, 1-17. <https://doi.org/10.1177/01925121231221961> [early view before print]
- Holborn, H. (1964).** Origins and Political Character of Nazi Ideology. *Political Science Quarterly* 79(4), 542–554. <https://doi.org/10.2307/2146698>
- Hyttinen, A. (2022).** Deradicalisation of Jobbik and its consequences – a visual ethnographic analysis of the symbolic and ritual change of a Hungarian radical right party. *European Journal of Cultural and Political Sociology* 9(4), 423-450. DOI: 10.1080/23254823.2021.2017317
- Ignazi P. (2003).** *Extreme right parties in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press
- Ivaldi, G. (2016).** A new course for the French radical right? The Front National and 'de-demonisation'. In T. Akkerman, S. L. de Lange & M. Rooduijn (eds). *Radical right-wing populist parties in Western Europe: Into the mainstream?* (pp. 225-246). Oxon: Routledge
- Ivarsflaten, E. & Stubager, R. (2013).** Voting for the populist radical right in Western Europe: the role of education. In J. Rydgren (ed). *Class politics and the radical right* (pp. 122-137). Oxon: Routledge
- Jamin, J. (2012).** Extreme-right discourse in Belgium: a comparative regional approach. In A. Mammone, E. Godin & Br. Jenkins (eds). *Mapping the extreme right in contemporary Europe: from local to transnational* (pp. 62-77). Oxon: Routledge
- Kamenou, N. (2023).** Feminism contested and co-opted: Women, agency and politics of gender in the Greek and Greek-Cypriot far right. *European Journal of Women's Studies* 30(1), pp. 66–83. <https://doi.org/10.1177/13505068221145412>

Karamanidou, L. (2015). Political parties and immigration in Greece: Between consensus and competition. *Acta Politica* 50, 442-460. <https://doi.org/10.1057/ap.2014.31>

Katsourides, Y. (2013). Determinants of Extreme Right Reappearance in Cyprus: The National Popular Front (ELAM), Golden Dawn's Sister Party. *South European Society and Politics*, 18(4), 567-589, doi: 10.1080/13608746.2013.798893

Katsourides, Y. & Savvides, L. (2021). *The Profiteers of Fear?: Right-wing populism and the COVID-19 crisis in Europe / Cyprus*. Nicosia: Friedrich Ebert Stiftung [Cyprus office]. Διαθέσιμο στο <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/zypern/18737.pdf> [Πρόσβαση στις 03.02.2022]

Katsourides, Y. & Savvides, L. (2024). Radicalization to the right, secular(ish) pandemic politics and the normalization of the Greek Cypriot far right. *Nations and Nationalism*, 1–17. <https://doi.org/10.1111/nana.12999> [early view ahead of print]

Kershaw, I. (1993). 'Working Towards the Führer'. Reflections on the Nature of the Hitler Dictatorship. *Contemporary European History* 2(2), 103-118. doi:10.1017/S0960777300000382

Kershaw, I. (2004). Hitler and the Uniqueness of Nazism. *Journal of Contemporary History*, 39(2), 239–254. <https://doi.org/10.1177/0022009404042130>

Kim, D. (2016). The rise of European right radicalism: The case of Jobbik. *Communist and Post-Communist Studies* 49(4), 345-357. <https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2016.08.001>

Kitschelt, H. (1995). *The radical right in Western Europe: a comparative analysis*. Ann Arbor: University of Michigan Press

Kitschelt H. (2013). Social class and the radical right: conceptualizing political preference formation and partisan choice. In J. Rydgren (ed). *Class politics and the radical right* (pp. 224-251). Oxon: Routledge

Koronaïou, A., Lagos, E. & Sakellariou, A. (2015). Singing for Race and Nation: Fascism and Racism in Greek Youth Music. In P. Simpson & H. Druxes (eds). *Digital Media Strategies of the far right in Europe and the United States* (pp. 193-214). London: Lexington Books

Koronaïou, A., Lagos, E., Sakellariou, A., Kymionis, S. & Chiotaki-Poulou I. (2015). Golden Dawn, Austerity and Young People: The Rise of Fascist Extremism Among Young People in Contemporary Greek Society. *The Sociological Review*, 63(2), 231–249. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.12270>

Koronaïou, A. & Sakellariou, A. (2013). Reflections on 'Golden Dawn', community organizing and nationalist solidarity: helping (only) Greeks. *Community Development Journal*, 48(2), 332-338. <https://doi.org/10.1093/cdj/bst013>

Koronaïou, A. & Sakellariou, A. (2017). Women and Golden Dawn: reproducing the nationalist habitus. *Gender and Education*, 29(2), 258-275 doi: 10.1080/09540253.2016.1274382

Kruglanski, A., Jasko, K., Webber, D., Chernikova, M., & Molinario, E. (2018). The Making of Violent Extremists. *Review of General Psychology*, 22(1), 107–120. <https://doi.org/10.1037/gpr0000144>

Kurlander, E. (2012). Hitler's Monsters: The Occult Roots of Nazism and the Emergence of the Nazi 'Supernatural Imaginary'. *German History*, 30(4), 528–549. <https://doi.org/10.1093/gerhis/ghs073>

Kyriazi, A. (2016). Ultranationalist discourses of exclusion: a comparison between the Hungarian Jobbik and the Greek Golden Dawn. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 42(15), 2528-2547, doi: [10.1080/1369183X.2016.1166940](https://doi.org/10.1080/1369183X.2016.1166940)

Ladi, S. & Tsagkroni, V. (2019). Analysing Crisis Parliamentary Discourse in Greece: Whom Should We Blame?, *Journal of Common Market Studies*, 57(4), 729-748. <https://doi.org/10.1111/jcms.12873>

Lamprianou, I. & Ellinas, A. (2017). Institutional grievances and right-wing extremism: voting for Golden Dawn in Greece, *South European Society and Politics*, 22(1), 43-60. doi: [10.1080/13608746.2016.1207302](https://doi.org/10.1080/13608746.2016.1207302)

Laruelle, M. (2022). Illiberalism: a conceptual introduction. *East European Politics*, 38(2), 303-327, DOI: [10.1080/21599165.2022.2037079](https://doi.org/10.1080/21599165.2022.2037079)

Laver, M., Benoit, K., & Garry, J. (2003). Extracting Policy Positions from Political Texts Using Words as Data. *American Political Science Review*, 97(2), 311-331. doi:10.1017/S0003055403000698

Lazaridis, G. & Tsagkroni, V. (2016). Posing for Legitimacy? Identity and Praxis of Far-Right Populism in Greece. In G. Lazaridis, G. Campani & A. Benveniste (eds). *The rise of the far right in Europe* (pp. 201-237). London: Palgrave Macmillan

Lundström, M. & Poletti Lundström, T. (2023). Radical nationalism. *Journal of Political Ideologies*, 1-14. doi: [10.1080/13569317.2023.2241384](https://doi.org/10.1080/13569317.2023.2241384) [Early view before print]

Malkopoulou, A. (2021). Greece: A Procedural Defence of Democracy against the Golden Dawn. *European Constitutional Law Review*, 17(2), 177-201 doi:10.1017/S1574019621000146

Malkopoulou, A. & Moffitt, B. (2023). How not to respond to populism. *Comparative European Politics* [ahead of print] 1-18 <https://doi.org/10.1057/s41295-023-00341-9>

Mareš, M. & Havlík, V. (2016). Jobbik's successes: an analysis of its success in the comparative context of the V4 countries. *Communist and Post-Communist Studies* 49(4), 323-333. <https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2016.08.003>

Mayer, N. (2021). Political science approaches to the far right. In S. D. Ashe, J. Busher, G. Macklin & A. Winter (eds). *Researching the far right: Theory, method and practice* (pp. 17-31). Oxon: Routledge

Maynard, J. & Mildemberger, M. (2016). Convergence and Divergence in the Study of Ideology: A Critical Review. *British Journal of Political Science*, 48(2), 563-589. doi:10.1017/S0007123415000654

McDonnell, D. & Werner, A. (2018). Respectable radicals: why some radical right parties in the European Parliament forsake policy congruence. *Journal of European Public Policy*, 25(5), 747-763. doi: <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1298659>

Miller Lane, B. (1974). Nazi Ideology: Some Unfinished Business. *Central European History* 7(1), 3-30. doi:10.1017/S0008938900010451

Moffitt, B. (2022). How Do Mainstream Parties 'Become' Mainstream, and Pariah Parties 'Become' Pariahs? Conceptualizing the Processes of Mainstreaming and Pariahing in the Labelling of Political Parties. *Government and Opposition* 57(3), 385-403. doi:10.1017/gov.2021.5

Moreau P. (2012). The victorious parties – Unity in diversity?. In U. Backes & P. Moreau (eds). *The Extreme Right in Europe: Current Trends and Perspectives* (pp. 75-147). Gottingen: Vandenhoeck & Ruprecht

Mosse, G. L. (1961). The Mystical Origins of National Socialism. *Journal of the History of Ideas*, 22(1), 81–96. doi: <https://doi.org/10.2307/2707875>

Mudde, C. (2000). *The ideology of the extreme right*. Manchester: Manchester University Press

Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press

Mudde, C. (2013). Three decades of populist radical right parties in Western Europe: So what?. *European Journal of Political Research*, 52, 1-19. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2012.02065.x>

Mudde, C. (2017a). Introduction to the populist radical right. In C. Mudde (ed). *The Populist Radical Right: A Reader* (p. 1-10), Oxon: Routledge

Mudde, C. (2017b). Conclusion: studying populist radical right parties and politics in the twenty-first century. In C. Mudde (ed). *The Populist Radical Right: A Reader* (p. 609-620), Oxon: Routledge

Mudde, C. (2019). *The far right today*. Cambridge: Polity Press

Nilsson, M. (2016). Hugh Trevor-Roper and the English Editions of Hitler's Table Talk and Testament. *Journal of Contemporary History*, 51(4), 788-812 doi:10.1177/0022009415619689

Nilsson, M. (2019). Constructing a Pseudo-Hitler? The question of the authenticity of Hitler's politisches Testament. *European Review of History*, 26(5), 871-891 doi: 10.1080/13507486.2018.1532983

Nilsson, M. (2021). *Hitler Redux: the incredible history of Hitler's so-called Table Talks*. London: Routledge

Norris, P. (2005). *Radical right: voters and parties in the electoral market*. New York: Cambridge University Press

Norris, P. (2019). Varieties of populist parties. *Philosophy & Social Criticism*, 45(9–10), 981–1012. <https://doi.org/10.1177/0191453719872279>

Opler, M. E. (1945). The Bio-Social Basis of Thought in the Third Reich. *American Sociological Review*, 10(6), 776-786. <https://doi.org/10.2307/2085848>

Papadimitriou, D. (2014). *The Golden Dawn and the Extreme Right in Greece*. Διαθέσιμο στο <https://www.e-ir.info/2014/03/05/the-golden-dawn-and-the-extreme-right-in-greece/> [Πρόσβαση στις 17.9.2014]

Paxton, F. & Peace, T. (2021). Window Dressing? The Mainstreaming Strategy of the Rassemblement National in Power in French Local Government. *Government and Opposition* 56(3), 545-562. doi:10.1017/gov.2020.11

Paxton, R. (2009). Comparisons and Definitions. In R. J. B. Bosworth (ed). *The Oxford Handbook of Fascism* (pp. 547-565). Oxford: Oxford University Press

Pedahzur, A., & Brichta, A. (2002). The Institutionalization of Extreme Right-Wing Charismatic Parties: a Paradox? *Party Politics*, 8(1), 31–49. <https://doi.org/10.1177/1354068802008001002>

Petrou, M. & Kandyliis, G. (2016). Violence and Extreme-right Activism: The Neo-Nazi Golden Dawn in a Greek Rural Community. *Journal of Intercultural Studies*, 37(6), 589-604 doi: 10.1080/07256868.2016.1235022

Petsinis, V. (2017). The banality of Golden Dawn: return to political normality?. *Global Affairs*, 3(1), 33-44. doi: 10.1080/23340460.2017.1316595

Pierides, C. (2023). What Are the Far Right MPs Like? Radical and Extreme Right Parties in the Greek Parliament. In M. Kakepaki & F. Kountouri (eds). *Parliamentary Elites in Transition: Political Representation in Greece* (pp. 181-204). Cham: Palgrave Macmillan

Pirro, A. L. (2023). Far right: The significance of an umbrella concept. *Nations and Nationalism*, 29(1), 101–112. <https://doi.org/10.1111/nana.12860>

Pirro, A. L., Pavan, E., Fagan, A., & Gazsi, D. (2021). Close ever, distant never? Integrating protest event and social network approaches into the transformation of the Hungarian far right. *Party Politics* 27(1), 22-34. <https://doi.org/10.1177/1354068819863624>

Pratto, F., Sidanius, J. & Levin, S. (2006). Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology*, 17(1), 271-320. doi: 10.1080/10463280601055772

Puleo, L. & Piccolino, G. (2022) Back to the Post-Fascist Past or Landing in the Populist Radical Right? The Brothers of Italy Between Continuity and Change. *South European Society and Politics*, 27(3), 359-383. doi: 10.1080/13608746.2022.2126247

Rigney, M., & Holmes, C. (2023). Is 'white nationalism', nationalism? *Nations and Nationalism*, 29(2), 512–527. <https://doi.org/10.1111/nana.12873>

Roumanias, C., Skouras, S. & Christodoulakis, N. (2018). *Crisis and Extremism: Can a Powerful Extreme Right Emerge in a Modern Democracy? Evidence from Greece's Golden Dawn*. GreeSE Papers: LSE Hellenic Observatory Discussion Papers on Greece and Southeast Europe, Papers No. 126 Διαθέσιμο στο: <https://www.lse.ac.uk/Hellenic-Observatory/Assets/Documents/Publications/GreeSE-Papers/GreeSE-No126.pdf> [Πρόσβαση στις 19.5.2019]

Rydgren J. (2013). Introduction: class politics and the radical right. In J. Rydgren (ed). *Class politics and the radical right* (pp. 1-9). Oxon: Routledge

Samuel, R. H. (1963). The origin and development of the ideology of National Socialism. *Australian Journal of Politics and History*, 9(1), 59-77 <https://doi.org/10.1111/j.1467-8497.1963.tb01051.x>

Saridakis, I. (2017). Golden Dawn and the traits of extreme right-wing discourse amidst the Greek crisis. In O. Hatzidaki & D. Goutsos (eds). *Greece in Crisis: Combining critical discourse*

and corpus linguistics perspectives (pp.375-412). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company

Saridakis, I., Mouka, E. & Kostopoulou, G. (2016). The political discourse semantics of Greek neo-nationalist ideology: Coherence and intertextuality. In *Linguaggio, Ideologia e Loro Rappresentazioni* (pp.115-150). Publisher: Quaderni di AIQN 4, Napoli: Università degli studi di Napoli "O'Orientale"

Sartori, G. (1970). Concept misformation in Comparative Politics. *American Political Science Review*, 64(4), 1033-1053. <https://doi.org/10.2307/1958356>

Schuman F. (1934). The Political Theory of German Fascism. *American Political Science Review* 28(2), 210-232. doi:10.2307/1947626

Sela-Shayovitz, R. (2016). Neo-Nazi Movement in the Twenty-First Century. In J. Stone, R. Dennis, P. Rizova, A. D. Smith & X. Hou (eds). *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Race, Ethnicity and Nationalism*. Chichester: John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781118663202.wberen394>

Smith, A. D. (1988). *The ethnic origins of nations*. Oxford: Blackwell Publishing

Smith, A. D. (2010). *Nationalism: Theory, Ideology, History* (2nd edition). Cambridge: Polity Press

Stone D. (2016). Nazi race ideologues. *Patterns of Prejudice* 50(4-5). 445-457, doi: 10.1080/0031322X.2016.1243352

Stroschein, S. (2019). Populism, Nationalism, and Party Politics. *Nationalities Papers*, 47(6), 923-935. doi:10.1017/nps.2019.91

Sutherland, C. (2006). Calculated conviction: Contemporary nationalist ideology and strategy. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 6(1). 69-89. <https://doi.org/10.1111/j.1754-9469.2006.tb00075.x>

Szabados, K. (2015). The particularities and uniqueness of Hungary's Jobbik. In G. Charalambous (ed). *The European Far Right: Historical and Comparative Perspectives* (pp. 49-57). Nicosia: Friedrich Ebert Stiftung / Peace Research Institute Oslo

Szejnmann, C.- C. W. (2018). National Socialist Ideology. In S. Baranowski, A. Nolzen & C.-C.W. Szejnmann (eds). *A Companion to Nazi Germany* (pp. 77-94). John Wiley & Sons <https://doi.org/10.1002/9781118936894.ch5>

Teperoglou, E. (2019). Greece: a story of government punishment and party-system stabilization. In L. De Sio, M. Franklin & L. Russo (eds). *The European Parliament Elections of 2019* (pp. 155-160). Rome: LUISS University Press

Tipaldou, S. (2012). Rock for the Motherland: White Power Music Scene in Greece. In A. Shekhovtsov, & P. Jackson (eds.). *White Power Music: Scenes of Extreme-Right Cultural Resistance* (pp. 47-55). Ilford: RNM Publications and Searchlight Magazine

Tipaldou, S. & Uba K. (2019). Movement adaptability in dissimilar settings: the far right in Greece and Russia. *European Societies*, 21(4), pp. 563-582. doi: 10.1080/14616696.2018.1494294

Triga, V. Ioannidis, N. & Djouvas C. (2024) The Waning of Ideology? Presidential elections in the Republic of Cyprus, 5 February 2023, *South European Society and Politics*, 1-30. DOI: 10.1080/13608746.2024.2304445 [early view ahead of print]

Tsatsanis, E. & Teperoglou, E. (2016). Realignment under Stress: The July 2015 Referendum and the September Parliamentary Election in Greece. *South European Society and Politics*, 21(4), 427-450. doi: 10.1080/13608746.2016.1208906

Tsirbas, Y. (2015). The 2014 Local Elections in Greece: Looking for Patterns in a Changing Political System. *South European Society and Politics*, 20(1), 133-155. doi: 10.1080/13608746.2014.1002555

Tsirbas, Y. (2016). The January 2015 Parliamentary Election in Greece: Government Change, Partial Punishment and Hesitant Stabilisation. *South European Society and Politics*, 21(4), 407-426. doi: 10.1080/13608746.2015.1088428

Tsirbas, Y. & Sotiropoulos, D. (2016). Europe at the Epicenter of National Politics: The Attitudes of Greek Political Elites Towards the European Union and the Economic Crisis. *Historical Social Research*, 41(4), 86-105. <http://www.jstor.org/stable/44062864>

Van der Brug, W., Fennema, M., de Lange, S. & Baller, I. (2013). Radical right parties: Their voters and their electoral competitors. In J. Rydgren (ed). *Class politics and the radical right* (pp. 52-74). Oxon: Routledge

Verney, S. (2015). Waking the 'sleeping giant' or expressing domestic dissent? Mainstreaming Euroscepticism in crisis-stricken Greece. *International Political Science Review*, 36(3), 279–295. <https://doi.org/10.1177/0192512115577146>

Vincent, A. (2013). Nationalism. In M. Freeden & M. Stears (eds). *The Oxford Handbook of Political Ideologies* (pp. 452-473). Oxford: Oxford University Press

Voda, P., Kluknavská, A. & Spáč, P. (2022). From Trivialized Neo-Nazis to Parliament: Explaining the Electoral Success of the Extreme Right Party ĽSNS in Slovakia. *Problems of Post-Communism* 69(6), 498-513. DOI: 10.1080/10758216.2020.1869909

Volkens, A., Burst, T., Krause, W., Lehmann, P., Matthieß, Th., Regel, S., Weßels, B. & Zehnter, L. (2021) *The Manifesto Data Collection. Manifesto Project* (MRG/CMP/MARPOR). Version 2021a. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB). <https://doi.org/10.25522/manifesto.mpps.2021a> [Πρόσβαση στις 27.2.2022]

vom Hau, M., Helbling, M., Tudor, M., Wimmer, A. & Halikiopoulou, D. (2023). The consequences of nationalism: A scholarly exchange. *Nations and Nationalism* 29(3), 810-830. <https://doi.org/10.1111/nana.12947>

Vrakopoulos, C. (2022). Political and ideological normalization: quality of government, mainstream-right ideological positions and extreme-right support. *European Political Science Review* 14(1), 56-73. doi:10.1017/S1755773921000308

Vrakopoulos, C. & Halikiopoulou D. (2019). Vigilantism in Greece: the case of Golden Dawn. In M. Mares & T. Bjorgo (eds). *Vigilantism against Migrants and Minorities* (pp. 183-198). London: Routledge

Webber, D., Kruglanski, A., Molinario, E. & Jasko, K. (2020). Ideologies that justify political violence. *Current Opinion in Behavioral Sciences* 34, 107-111. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2020.01.004>.

Wodak, R. (2015). *The politics of fear: what right-wing populist discourses mean*. London: Sage Publications

Wunsch, N. & Gessler, T. (2023). Who tolerates democratic backsliding? A mosaic approach to voters' responses to authoritarian leadership in Hungary. *Democratization* 30(5), 914-937. DOI: 10.1080/13510347.2023.2203918

Zulianello, M. (2018). Anti-System Parties Revisited: Concept Formation and Guidelines for Empirical Research. *Government and Opposition* 53(4), 653-681. doi:10.1017/gov.2017.12

Zulianello, M. (2020). Varieties of Populist Parties and Party Systems in Europe: From State-of-the-Art to the Application of a Novel Classification Scheme to 66 Parties in 33 Countries. *Government and Opposition* 55(2), 327-347. doi:10.1017/gov.2019.21